

નાણાકીય હિસાબી પદ્ધતિ

એફ. વાચ. બી. કોમ.

સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટી

વલ્લભ વિધાનગર

NAAC ACCREDITED GRADE 'A' WITH 3.25 CGPA
(23-1-2017 to 22-1-2022)

First Edition : June 2019

Copies : 1000

Price : Rs 95/-

© **Sardar Patel University
Vallabh Vidyanagar - 388 120**

ISBN : 978-93-81386-69-9

The book is strictly written according to the new syllabus available at the time of printing.

Every possible efforts have been made to avoid errors and omissions in this publication by the authors and the Publisher. In spite of these efforts, some typographical errors might have crept in. Any mistake, error or discrepancy noted may be brought to our notice which shall be taken care of in the forthcoming edition. It is hereby notified that neither the Authors nor the Printer or seller will be liable for any damage or loss to anyone, in any manner therefrom. It is suggested that to avoid any doubt the reader should cross-check all the facts, law and contents of the publication with original Government publication or notifications wherever applicable. The text of this publication, or any part thereof, may not be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, storage in an information retrieval system, or reproduced on any disc, tape, perforated media or other information storage device, etc., otherwise, without the prior written permission of the University. No key to this book can be prepared without the prior written permission of the publisher. Any violation will invite prosecution legal action under the Indian Copyright Act.

This book is sold subject to the condition that it shall not be by way of trade or otherwise. However it can be lent, resold, hired out or circulated in the wider interest of student community.

For binding mistakes, misprints or for missing pages, etc., the printer liability is limited to replacement within one month of purchase by similar edition. All expenses in this connection are to be borne by the purchaser.

All disputes are subject to jurisdiction of Anand only.

**Published by : Registrar, Sardar Patel University,
Vallabh Vidyanagar - 388 120**

**Available at : Store Section - Room No. 108,
Sardar Patel University, Vallabh Vidyanagar - 388 120**

**Printed by : University Press, Sardar Patel University,
Vallabh Vidyanagar - 388 120**

પ્રસ્તાવના

લેખકોના લાંબા ગાળાના શૈક્ષણિક અનુભવને આધારે આ પુસ્તક તૈયાર કરવામાં આવેલ છે. હિસાબી પદ્ધતિનો વિસ્તાર અને વિકાશએ ધંધાના સતત વિકાશ સાથે સંકળાયેલ છે. આ પુસ્તક તૈયાર કરવા પાછળનો ઉદ્દેશ તેના ઉપયોગકર્તા-ખાસ કરીને વિદ્યાર્થીઓ માતૃભાષામાં વિષયને સાદી અને સરળ ભાષામાં સમજી શકે અને તૈયાર થાય તે રહેલો છે.

હિસાબી પદ્ધતિને ધંધાની ભાષા કહેવામાં આવે છે. ભાષાનું મહત્વનું કાર્ય માહિતી સંચારનું છે. હિસાબી પદ્ધતિ પણ ધંધાની સાથે સંકળાયેલ હિતધારકોને ધંધાની માહિતી પહોંચાડવાનું કાર્ય કરે છે.

ધંધો એટલે નફાના ઉદ્દેશથી કરવામાં આવતી આર્થિક પ્રવૃત્તિ. ધંધાકીય સંસ્થા અને બિન-ધંધાકીય સંસ્થાઓના આર્થિક વ્યવહારોની નોંધણી અને રજૂઆત જે કાયદેસર માન્ય હિસાબી પદ્ધતિના આધારે કરવામાં આવે છે તેને નાણાકીય હિસાબી પદ્ધતિ તરીકે ઓળખાય છે.

આ પુસ્તકમાં ધંધાની આવક અને ખર્ચનો ખ્યાલ આપવામાં આવેલ છે. આ ઉપરાંત ધંધાના સ્વરૂપો જેવાં કે એકાંકી વેપારી પેઢી, ભાગીદારી પેઢી અને કંપનીના વાર્ષિક હિસાબો કેવી રીતે તૈયાર કરવામાં આવે છે તેનો પણ સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે. આમ આ પુસ્તકમાં એફ.વાય.બી.કોમ. ના નાણાકીય હિસાબી પદ્ધતિ ફરજિયાત કોર્સના આઠ એકમ/પ્રકરણોનો સમાવેશ થાય છે. વિદ્યાર્થીઓ અને અધ્યાપનકાર્ય કરતા અધ્યાપકમિત્રોની જરૂરિયાતને ધ્યાનમાં રાખીને ગુજરાતની અગ્રણી યુનિવર્સિટીઓની પરીક્ષાઓમાં પૂછવામાં આવેલ ઉદાહરણો વિગતવાર જવાબ સાથે સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે અને સ્વાધ્યાયમાં પણ દાખલાઓ જવાબ સહિત સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે.

સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટીના વિદ્યાર્થીઓને ગુજરાતી ભાષામાં અદ્યતન સાહિત્ય ઉપલબ્ધ થાય અને વિષયનું જ્ઞાન સરળ અને સમજાય તે રીતે મળી રહે તે માટે આપણી યુનિવર્સિટીના આદરણીય કુલપતિશ્રી પ્રોફેસર શિરીષ કુલકર્ણી સાહેબ ખાસ અંગત રસ લઈ જરૂરી માર્ગદર્શન અને સહાય પૂરી પાડેલ છે તે માટે અમે સૌ તેમના ખૂબ ખૂબ આભારી છીએ. ડૉ. પી. કે. રાઠોડ, ભૂતપૂર્વ વિભાગીય વડાશ્રી અને વિદ્યાશાખાના અધ્યક્ષશ્રીએ સંયોજક, પરામર્શક અને સંપાદક તરીકે કામગીરી બજાવેલ છે. યુનિવર્સિટીના વહીવટી વિભાગના કર્મચારી ભાઈઓ અને અધિકારીશ્રી જયંતભાઈ મેકવાન પણ ઉમદા કામગીરી બજાવેલ છે. આ પુસ્તક તૈયાર કરવામાં લેખકોએ બધાજ પ્રકારની ચોક્કસાઈ રાખેલ છે. તેમ છતાં અમૂક ક્ષતિઓ અને છાપકામની ભૂલો રહી ગયેલ હોય તે વાંચક મિત્રો અમારા ધ્યાન પર લાવશે તો અમે સહર્ષ સ્વીકારીશું અને આપના તરફથી સૂચનો અને માર્ગદર્શન પણ આવકાર્ય છે. અંતમાં, આ પુસ્તક તૈયાર કરવા અંગે અમારામાં વિશ્વાસ મુક્યો તથા અમને સર્વ પ્રકારની સહાય અને પ્રોત્સાહન આપ્યું એવા અમારી યુનિવર્સિટીના આદરણીય કુલપતિશ્રી, માનનીય કુલસચિવશ્રી, પ્રેસ વિભાગના કર્મચારીશ્રીઓ વગેરેનો આભાર વ્યક્ત કરીએ છીએ.

તા. જૂન, ૨૦૧૯
વલ્લભ વિદ્યાનગર

- ડૉ. પી. કે. રાઠોડ

સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટી
એફ.વાય.બી.કોમ. કાર્યક્રમ
(અભ્યાસક્રમ જૂન ૨૦૧૯ થી અમલમાં)

કોર્સનું શીર્ષક: નાણાકીય હિસાબી પદ્ધતિ
કોર્સનો કોડ:

ગુણ:૧૦૦

ઉદ્દેશ: આ કોર્સનો ઉદ્દેશ વિદ્યાર્થીઓને નાણાકીય હિસાબી પદ્ધતિના ખ્યાલોનું જ્ઞાન આપવું અને ધંધાના જુદા જુદા પ્રકારના વ્યવહારોની નોંધણીની ક્ષમતા કેળવવાનો રહેલ છે.

નોંધ: બધા જ એકમો/પ્રકરણોનો ગુણ ભાર એક સરખો છે.

એકમ/પ્રકરણ	વિગત
૧	<p style="text-align: center;">ધંધાની આવક</p> <p>૧.૧ પ્રાસ્તાવિક ૧.૨ ધંધાની આવકનું માપ ૧.૩ ઘસારો ૧.૪ માલસામગ્રી ૧.૫ સ્વાધ્યાય</p>
૨	<p style="text-align: center;">એકાંકી વેપારી પેઢી અને ભાગીદારી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો</p> <p>૨.૧ પ્રાસ્તાવિક ૨.૨ આવકોનું વર્ગીકરણ ૨.૩ મૂડી આવક અને મહેસૂલી આવક વચ્ચેનો તફાવત ૨.૪ ખર્ચનું વર્ગીકરણ ૨.૫ મૂડી ખર્ચ અને મહેસૂલી ખર્ચ વચ્ચેનો તફાવત ભાગ-૧ એકાંકી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો ૨.૬ વાર્ષિક હિસાબો વખતે તૈયાર કરવામાં આવતા નાણાકીય પત્રકો ૨.૭ નાણાકીય પત્રકોની વિસ્તૃત માહિતી ૨.૮ એકાંકી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવાના મુદ્દા ૨.૯ હવાલા અને તેની અસરો ભાગ-૨ ભાગીદારી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો ૨.૧૦ ખાસ નોંધ ૨.૧૧ ભાગીદારોના મૂડી ખાતાં ૨.૧૨ નફા નુકશાન ફાળવણી ખાતું ૨.૧૩ સ્વાધ્યાય</p>
૩	<p style="text-align: center;">ભાગીદારી પેઢીનાં વિસર્જનના હિસાબો</p> <p>૩.૧ પ્રાસ્તાવિક ૩.૨ ભાગીદારીનું વિસર્જન ૩.૩ ભાગીદારી પેઢીનું વિસર્જન</p>

	<p>૩.૪ વિસર્જનની રીતો</p> <p>૩.૫ વિસર્જન થતાં લેવાના જરૂરી પગલાં</p> <p>૩.૬ વિસર્જન વખતે હિસાબોની પતાવટ</p> <p>૩.૭ વિસર્જન અંગે હિસાબી નોંધો</p> <p>૩.૮ દાખલા ગણવા માટેનાં જરૂરી પગલાં</p> <p>૩.૯ ભાગીદારોની નાદારી</p> <p>૩.૧૦ ભાગીદારી પેઢીના વિસર્જનના ઉદાહરણો</p> <p>૩.૧૧ સ્વાધ્યાય</p>
૪	<p>ભાગીદારી પેઢીનું કંપનીમાં રૂપાંતર</p> <p>૪.૧ પ્રાસ્તાવિક</p> <p>૪.૨ ભાગીદારી પેઢીનું કંપનીમાં રૂપાંતરનો અર્થ</p> <p>૪.૩ ખરીદ કિંમતનો અર્થ</p> <p>૪.૪ અવેજની પદ્ધતિનો અર્થ</p> <p>૪.૫ ખરીદનાર કંપનીના શેર અથવા ડિબેન્ચર ની ભાગીદારો વચ્ચે વહેંચણી</p> <p>૪.૬ ભાગીદારી પેઢીના ચોપડામાં આમનોંધ</p> <p>૪.૭ ઉદાહરણ ગણવાની પદ્ધતિ</p> <p>૪.૮ સ્વાધ્યાય</p>
૫	<p>પાકા સરવૈયાનું માળખું</p> <p>૫.૧. પ્રાસ્તાવિક</p> <p>૫.૨ પાકા સરવૈયાનો અર્થ</p> <p>૫.૩ પાકા સરવૈયાના કાર્યો</p> <p>૫.૪ પાકા સરવૈયાના હેતુઓ</p> <p>૫.૫ પાકા સરવૈયાની મર્યાદાઓ</p> <p>૫.૬ પાકા સરવૈયાનો નમૂનો અને સામાન્ય સૂચનાઓ</p> <p>૫.૭ પાકું સરવૈયું તૈયાર કરવાની સામાન્ય સૂચનાઓ</p> <p>૫.૮ નફા-નુકશાન પત્રકનો નમૂનો અને સામાન્ય સૂચનાઓ</p> <p>૫.૯ નફા-નુકશાનનું પત્રક તૈયાર કરવાને લગતી સામાન્ય સૂચનાઓ</p> <p>૫.૧૦ પાકા સરવૈયાના ઉદાહરણો</p> <p>૫.૧૧ સ્વાધ્યાય</p>
૬	<p>શેરમૂડીના વ્યવહારો</p> <p>૬.૧ પ્રાસ્તાવિક</p> <p>૬.૨ શેરનો અર્થ</p> <p>૬.૩ શેરના પ્રકાર</p> <p>૬.૪ પ્રેક્ષરન્સ શેર અને ઇક્વિટી શેર વચ્ચેનો તફાવત</p> <p>૬.૫ શેરમૂડીના પ્રકાર (વર્ગીકરણ)</p> <p>૬.૬ કંપની દ્વારા શેર બહાર પાડવા અંગેની રીતો</p> <p>૬.૭ શેર મૂડીને લગતા વ્યવહારો અને તેની હિસાબી અસરો</p> <p>૬.૮ શેર નું અતિ (વધુ) ભરણું</p> <p>૬.૯ શેર નું લઘુ (ઓછું) ભરણું</p>

	૬.૧૦ મળવાના બાકી હપ્તા ૬.૧૧ અગાઉથી મળેલ હપ્તા ૬.૧૨ શેર જપ્તી ૬.૧૩ જમ કરેલ શેર ફરીથી બહાર પાડવા ૬.૧૪ શેર ની પ્રમાણસરની ફાળવણી ૬.૧૫ હક્કના શેરબહાર પાડવા અંગેની જોગવાઈ ૬.૧૬ સ્વાધ્યાય
૭	નાણાકીય પત્રકોનું વિશ્લેષણ અને અર્થઘટન ૭.૧ પ્રાસ્તાવિક ૭.૨ નાણાકીય પત્રકોનો અર્થ ૭.૩ નાણાકીય પત્રકોના લક્ષણો ૭.૪ નાણાકીય પત્રકોની ઉપયોગીતા અથવા નાણાકીય પત્રકો તૈયાર કરવાના હેતુઓ ૭.૫ નાણાકીય પત્રકોની મર્યાદાઓ ૭.૬ નાણાકીય પત્રકોનું વિશ્લેષણનો અર્થ ૭.૭ નાણાકીય પત્રકોના વિશ્લેષણની પદ્ધતિઓ ૭.૮ નાણાકીય પત્રકોનું વિશ્લેષણ અને અર્થઘટનના ઉદાહરણો ૭.૯ સ્વાધ્યાય
૮	કંપનીના વાર્ષિક હિસાબો (કંપની ધારા ૨૦૧૩ ના ધારા ધોરણો પ્રમાણે) ૮.૧ પ્રાસ્તાવિક ૮.૨ કંપનીના વાર્ષિક હિસાબોની કેટલીક જોગવાઈઓ ૮.૩ કંપનીધારો ૨૦૧૩ મુજબ નાણાકીય પત્રકો અંગેની જોગવાઈઓ ૮.૪ કંપનીના વાર્ષિક હિસાબોના ઉદાહરણો ૮.૫ સ્વાધ્યાય

Reference Books / સંદર્ભ ગ્રંથો

1. Advanced Financial Accounting, Gupta R. L. , Gupta V. K. Sultan Chand & Sons(2018), New Delhi - 2.
2. Advanced Accountancy Volume-1 & II Dr. S. N. Maheshwari, CA Sharad K. Maheshwari & Dr. Suneel K Maheshwari, Vikas Publishing, 2018.
3. Advanced Accountancy, Volume-I & II Thirteenth Edition (Reprint) Gupta R. L. , Radhaswamy M. Sultan Chand & Sons ,2018.
4. Financial Accounting Gupta R. L. , Radhaswamy M. Sultan Chand & Sons 2014.
5. Maheshwari S. N., Financial & Management Accounting Fifth Revised Edition 2006 (Reprint 2012, 2015) Sultan Chand & Sons 2006.
6. Advanced Accounts Volume I & II M. C. Shukla, S. C. Gupta & T. S. Grewal S. Chand Publishing 2016.

7. Fundamental of Advanced Accounting Volume-I & II R. S. N. Pillai, S. Uma Devi & Bagavathi S. Chand Publishing, 2012.
8. Financial Accounting Deepak Sehgal Vikas Publishing 2016.
9. Taxmann Students' Guide to Financial Reporting: Dr. D. S. Rawat 2018.

નાણાકીય હિસાબી પદ્ધતિ

અનુક્રમણિકા

પ્ર. ૧	ધંધાની આવક - પ્રો. જે. એમ. પટેલ, એસોસિએટ પ્રોફેસર, શ્રીમતિ એસ.આર. પટેલ ઈન્ફોવાલા કોલેજ ઓફ કોમર્સ, પેટલાદ	૧
પ્ર. ૨	એકાંકી વેપારી પેઢી અને ભાગીદારી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો - ડૉ. ભૌતિક એ. પટેલ, નાયબ હિસાબનીશ, સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટી, વલ્લભ વિધાનગર	૪૨
પ્ર. ૩	ભાગીદારી પેઢીનાં વિસર્જનના હિસાબો - ડૉ. અંકિતાબેન ઢોલરિયા, આસીસ્ટન્ટ પ્રોફેસર, બી.જે.વી.એમ. કોલેજ, વલ્લભ વિધાનગર	૧૨૯
પ્ર. ૪	ભાગીદારી પેઢીનું કંપનીમાં રૂપાંતર - ડૉ. વાચ. એમ. દલવાડી, પ્રોફેસર, અનુસ્નાતક બિઝનેસ સ્ટડીઝ વિભાગ, સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટી, વલ્લભ વિધાનગર	૧૬૫
પ્ર. ૫	પાકા સરવૈયાનું માળખું - ડૉ. વાચ. એમ. દલવાડી, પ્રોફેસર, અનુસ્નાતક બિઝનેસ સ્ટડીઝ વિભાગ, સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટી, વલ્લભ વિધાનગર	૨૦૦
પ્ર. ૬	શેરમૂડીના વ્યવહારો - ડૉ. ભૌતિક એ. પટેલ, નાયબ હિસાબનીશ, સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટી, વલ્લભ વિધાનગર	૨૩૯
પ્ર. ૭	નાણાકીય પત્રકોનું વિશ્લેષણ અને અર્થઘટન - ડૉ. એસ. કે. રાદડીયા, આસીસ્ટન્ટ, પ્રોફેસર, બી. જે. વી. એમ. કોલેજ, વલ્લભ વિધાનગર.	૩૦૬
પ્ર. ૮	કંપનીના વાર્ષિક હિસાબો (કંપની ધારા ૨૦૧૩ ના ધારા ધોરણો પ્રમાણે) - ડૉ. એસ. કે. રાદડીયા, આસીસ્ટન્ટ પ્રોફેસર, બી. જે. વી. એમ. કોલેજ, વલ્લભ વિધાનગર.	૩૨૬

સંપાદક : ડૉ. પી. કે. રાઠોડ
પ્રોફેસર
અનુસ્નાતક બિઝનેસ સ્ટડીઝ વિભાગ
સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટી
વલ્લભવિધાનગર

પ્રકરણ ૧
ઘંધાની આવક

- ૧.૧ પ્રાસ્તાવિક
- ૧.૨ ઘંધાની આવકનું માપ
- ૧.૩ ઘસારો
- ૧.૪ માલસામગ્રી
- ૧.૫ સ્વાધ્યાય

પ્રકરણ ૧ ધંધાની આવક

૧.૧ પ્રાસ્તાવિક

હિસાબી ખ્યાલોમાં સૌથી મહત્વનો ખ્યાલ 'આવકનો ખ્યાલ' છે. કોઈ પણ ધંધાકીય એકમોને એ જાણવામાં રસ હોય છે કે વર્ષ દરમિયાન ધંધાની કઈ પ્રવૃત્તિ થઈ. આ માટે ધંધાની આવક માપવી જરૂરી છે. આવક જુદા જુદા પ્રકારની હોય છે. દા.ત. વ્યક્તિગત આવક, રાષ્ટ્રની આવક, કુલ આવક, ચોખ્ખી આવક વગેરે. એક કારકુનને તેના સેવાના બદલામાં મળેલ પગાર એ તેની આવક છે. મકાન માલીકને મળેલ મકાનનું ભાડું એ તેની આવક છે. આવકનો કોઈ ચોક્કસ અર્થ આપી શકાતો નથી સિવાય કે તેનો ઉપયોગ કેવા વિશેષણો સાથે કરવામાં આવે છે. આ પ્રકરણમાં ધંધાની આવક કેવી રીતે માપવી તેનો અભ્યાસ કરીશું. આવકના સંદર્ભમાં કેટલીક ઉપયોગમાં લેવાયેલ શરતોની પણ ચર્ચા કરીશું. વર્ષ દરમિયાન વેચાણની આવક કેવી રીતે ગણવી, વેચેલા માલની પડતર કેવી રીતે નક્કી કરવી, ધંધાના થતા ખર્ચાની ગણતરી, કાચા નફામાં વેચાણ કિંમતને લઈને થતા ફેરફાર વગેરે બાબતો ધંધાની આવક સાથે સંકળાયેલ છે. ધંધાની આવક માપવા માટે બે બાબતોનું મુલ્યાંકન કરવું જરૂરી છે (૧) ધંધાની આવકનું માપ (૨) ધંધાના ખર્ચાનું માપ.

સામાન્ય શબ્દોમાં, આવકનો અર્થ માલના ઉત્પાદન અને સેવાના બદલામાં પ્રાપ્ત થયેલ વળતર થાય છે. ખર્ચ કરતા આવકનો થયેલો વધારો 'ધંધાકીય આવક' કહેવાય છે. જે ધંધાના નફા સાથે સંકળાયેલ છે. ધંધાની આવક શું છે ? ચોખ્ખી આવક શું છે ? આવક ક્યારે સંપાદિત ગણવી ? ખર્ચા ક્યારે સંપાદિત ગણવા અને આવક સામે ક્યાં ખર્ચાની મેળવણી કરવી વગેરે બાબતોની ચર્ચા અહિં કરીશું.

આવકની વ્યાખ્યા

અમેરિકન એકાઉન્ટિંગ એસોસિએશન દ્વારા આપેલી વ્યાખ્યા આ પ્રમાણે છે. "કોઈ પણ ઔદ્યોગિક એકમની ચોખ્ખી કુલ આવક તેના કાર્યક્ષમ એકમની અસરકારકતા અને ચોખ્ખી સંપત્તિમાં ફેરફાર છે (અ) મહેસુલી આવકનો વધારો ખર્ચ સાથે સરખાવવામાં આવે છે અને (બ) બીજા લાભ અને નુકસાન ઔદ્યોગિક એકમને વેચાણ, ફેરબદલી અથવા મિલકતના રૂપાંતરમાંથી થાય છે"

અમેરિકન એકાઉન્ટિંગ એસોસિએશન મુજબ ધંધાકીય આવક તરીકે, આવક સંપાદિત થયેલી હોવી જોઈએ. ઉદાહરણ તરીકે, ધંધાકીય આવક થવા માટે, કંપનીની સંપત્તિના મૂલ્યમાં માત્ર વધારો પૂરતો નથી, પણ સંપત્તિનો ખરેખર નિકાલ થયેલો હોવો જોઈએ. આવક માપવાની સાચી વ્યાખ્યા ધંધાના વ્યવહાર દ્વારા થતા નફા કે નુકસાનની ગણતરી છે. સંસ્થામાં તમામ ખર્ચા બાદ કર્યા પછી જે બાકી રહે છે તે ધંધાની આવક છે.

૧.૨ ધંધાકીય આવકનું માપ/ચોખ્ખી આવક

નીચેના બે પરિબળો છે જે આપણને ચોખ્ખી આવક અંદાજવામાં મદદરૂપ થાય છે.

(૧) આવકનું માપ

માલસામાનના વેચાણ અને સેવાઓના બદલામાં આવક પ્રાપ્ત કરવાની પદ્ધતિનો આવક માપવામાં સમાવેશ થાય છે. તેથી ગ્રાહકો પાસેથી માલ અને સેવાઓના બદલામાં જે વસૂલ કરવામાં આવે છે તે ધંધામાં પ્રાપ્ત થતી આવક છે. સ્થિર મિલકતના વેચાણમાંથી, રોકાણમાંથી કે શેરમાંથી મળતી વ્યાજ અને ડિવિડન્ડની પણ

આવક પ્રાપ્ત થાય છે. ટૂંકમાં ધંધાની આવક (૧) માલના વેચાણમાંથી (૨) પૂરી પાડેલ સેવામાંથી (૩) નાણાના ધિરાણથી (૪) મિલકતના ભાડામાંથી અને ધંધાની અન્ય પ્રવૃત્તિમાંથી ઉદ્ભવે છે.

આવકનું માપ 'સંપાદિત ખ્યાલ' પર આધારિત છે. હિસાબી મુદત દરમિયાન આવકની પ્રાપ્તિ કરવામાં આવે છે, હિસાબી સમયગાળો એ એવો સમય છે જેમાં આવક કમાયેલ હોય છે અને ઉપાર્જિત થયેલ હોય છે. તેથી, રોકડ આવક અને કમાયેલ આવક બંને વચ્ચે તફાવત છે. ધંધામાં ખરેખર આવક સંપાદિત થાય ત્યારે તે કમાયેલી આવક ગણવામાં આવે છે. પછી તે આવક રોકડમાં મળેલી હોવી જરૂરી નથી. આ સમયે આપણને કમાયેલ આવક અને રોકડમાં મળેલ આવક એ બે વચ્ચેનો તફાવત જાણવો ઉપયોગી થશે.

જ્યારે આપણને રોકડ પ્રાપ્ત થાય છે. ત્યારે તેનો અર્થ એવો નથી કે તે વર્ષની આવક છે. દા.ત. માલ પૂરો પાડવાના બદલામાં ગ્રાહક પાસેથી અગાઉથી મળેલી રોકડ એ ચાલુ વર્ષની આવક નથી. કારણ કે ગ્રાહકને માલ પૂરો પાડવામાં આવ્યો નથી. આમ મળેલી રોકડ એ હંમેશાં આવક હોતી નથી.

કેટલીક વખત જે વર્ષે વેચાણ થયું હોય તે વર્ષે રોકડ પ્રાપ્ત થતી નથી પણ પછીના વર્ષે રોકડ પ્રાપ્ત થાય છે. આ ચાલુ વર્ષની આવક છે પણ રોકડ મળેલી નથી. કેટલીક વખત મળવાનું બાકી વ્યાજ ચાલુ વર્ષની આવક બને છે પણ રોકડ મળેલી હોતી નથી. અગાઉથી મળેલ ભાડું ચાલુ વર્ષે રોકડ મળે છે પણ ચાલુ વર્ષની આવક નથી.

(૨) ખર્ચનું માપ

ચાલુ વર્ષની આવક મેળવવા માટે થયેલા ખર્ચ ચાલુ વર્ષના સંપાદિત ખર્ચ ગણાય છે. ખર્ચ એ આવક ઉત્પન કરવાની પ્રક્રિયામાં થયેલ ખરેખર ખર્ચ છે. તેને પૂર્ણ થયેલ ખર્ચ ગણવામાં આવે છે બીજા શબ્દોમાં ચાલુ વર્ષનો સંપાદિત ખર્ચ ચાલુ વર્ષની આવક પ્રાપ્ત કરવામાં પૂર્ણ થયેલ ખર્ચ છે. ચાલુ વર્ષના સંપાદિત ખર્ચ માટે નીચેના ત્રણ આધારો છે. (અ) કેટલાક ખર્ચો એવા છે કે જેનો સમય ગાળો સીધી આવકના આધારે નક્કી કરી શકાય છે, દા. ત. ચાલુ વર્ષે વેચેલા માલની પડતર. (બ) કેટલાક ખર્ચો કોઈ જોબ કે એકમ સાથે પ્રત્યક્ષ સંબંધ ધરાવતા નથી પણ તે પરોક્ષ રીતે સંકળાયેલા છે દા. ત. વહિવટી ખર્ચો (ક) કેટલાક ખર્ચો ચાલુ વર્ષે ઉત્પાદન સાથે સંકળાયેલ હોતા નથી પણ ચાલુ વર્ષની આવક સામે તેને ઉધારી શકાય છે, દા. ત. આગથી થયેલ નુકશાન.

સામાન્ય રીતે આવક મેળવવા માટે બે પ્રકારના ખર્ચો કરવામાં આવે છે. (અ) મહેસુલી ખર્ચો અને (બ) મૂડી ખર્ચો. વર્ષ દરમિયાન ચાલુ વર્ષની આવક સામે ચાલુ વર્ષના ખર્ચ ઉધારવામાં આવે છે, જેવા કે કાર્યો માલ, પ્રત્યક્ષ મજૂરી. અને પરોક્ષ ખર્ચો જેવા કે પગાર, સુપરવાઈઝરનો પગાર, કારખાનાનું ભાડું વગેરે મહેસુલી ખર્ચો છે. જ્યારે મૂડી ખર્ચો એટલે જે ખર્ચો ચાલુ વર્ષે ચૂકવવામાં આવે છે અને તેનો અમુક ભાગ ચાલુ વર્ષની આવક સામે ઉધારવામાં આવે છે અને બાકીનો ભાગ પાકા સરવૈયામાં મિલકત તરીકે બતાવવામાં આવે છે, દા.ત. સ્થિર મિલકત પ્રાપ્ત કરવાના ખર્ચો, જેમાંથી ચાલુ વર્ષની આવક સામે ધસારો ઉધારવામાં આવે છે અને ધસારા બાદનો બાકીનો ભાગ પાકા સરવૈયામાં બતાવવામાં આવે છે.

(૩) ચોખ્ખી આવકનું માપ

સામાન્ય રીતે ચોખ્ખી આવક એટલે આવકમાંથી થયેલા ખર્ચો બાદ કરવાથી મળતી ચોખ્ખી રકમ. કુલ અથવા ચોખ્ખી આવકનો ખ્યાલ અલગ-અલગ અર્થમાં થાય છે. જે કોઈ વ્યવસાય પર અથવા વેતન મેળવનાર પર આધારિત છે. જેની ચર્ચા આપણે કરી રહ્યા છીએ. કંપની માટે તેની કુલ આવક તેના કુલ કાર્યો નફા જેટલી છે કે જે વેચાણ બાદ વેચેલ માલની પડતર છે. આમ, કુલ આવક એટલે વેચાણમાંથી વેચાણ ખર્ચ, વહીવટી ખર્ચ, કરવેરા અને અન્ય ખર્ચો બાદ કર્યા પહેલાની આવક. ટૂંકમાં કાર્યો નફો એ બધા ખર્ચો બાદ કર્યા પહેલા

મધ્યમમાં મળતી આવક છે અને ચોખ્ખી આવક એટલે તમામ ખર્ચાઓ બાદ કર્યા પછી મળતી છેલ્લી આવક છે, જેમાં બધા જ પ્રકારના ખર્ચાઓ બાદ કર્યા પછીનો સમાવેશ થાય છે. ઉદાહરણ તરીકે, એક ધંધામાં ` ૧,૦૦,૦૦૦ નું વેચાણ છે, ` ૬૦,૦૦૦ ની વેચેલી માલની કિંમત છે અને ` ૨૫,૦૦૦ નો વેચાણ ખર્ચ છે. તેની

	કુલ	આવક
` ૪૦,૦૦૦ છે (૧,૦૦,૦૦૦ - ૬૦,૦૦૦ = ૪૦,૦૦૦)	(૪૦,૦૦૦ - ૨૫,૦૦૦ = ૧૫,૦૦૦)	અને તેની ચોખ્ખી આવક ` ૧૫,૦૦૦ છે.

ધંધા માટે કુલ અને ચોખ્ખી આવકના ઉપયોગમાં મુખ્ય ખામી એ છે કે કુલ આવકના આંકડા ધંધાની પ્રવૃત્તિઓના પરિણામના આંકડાની નજીક હોય છે, જ્યારે ચોખ્ખી આવકમાં વિવિધ બિન-કાર્યકારી ખર્ચ, લાભો અથવા નુકસાનની નજીક હોય છે. આમ, બે ગણતરીઓની માહિતી જુદી જુદી બાબતો પર આધારિત છે અને વિવિધ પ્રકારનાં વિસ્તેશણમાં ઉપયોગી થાય છે.

વેતન કમાનાર માટે, કુલ આવક એટલે કોઈ પણ ક્ષેત્રમાં કર્યા પહેલા કોઈ વ્યક્તિને માલિક દ્વારા ચૂકવવામાં આવતું વેતન અથવા પગારની રકમ છે. વેતન કમાનાર માટે ચોખ્ખી આવક એ કુલ પગાર બાદ કર અને નિવૃત્તિ ચોજનાના ફાળાની રકમ બાદની કમાણીની બાકી વધેલી રકમ છે.

જો કે નીચેના મહત્વના આવકના મુખ્ય આધારોને નકારી ના શકાય.

(૧) સંપાદનનો ખ્યાલ: આ સિદ્ધાંત મુજબ આવક કે ખર્ચ હિસાબોમાં એવા સમયે નોંધવામાં આવે છે, જ્યારે તે ખરેખર સંપાદિત થયેલી હોય. પછી ભલે તેની રોકડ મળેલી હોય કે મળેલી ના હોય. દા.ત. મળવાની બાકી આવક કે ચૂકવવાનો બાકી ખર્ચ.

(૨) રોકડનો આધાર: આ ખ્યાલ મુજબ ખરેખર રોકડ મળે કે રોકડ ખર્ચ થાય ત્યારે તેની હિસાબી ચોપડે નોંધ કરવામાં આવે છે. દા.ત. ડૉક્ટર કે સોલિસીટરની આવક.

ધંધાની આવકની ગણતરીનો અભિગમ

ધંધાની આવકની ગણતરી કરવા માટે નીચેની બે પદ્ધતિઓ ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

(૧) પાકા સરવૈયાનો અભિગમ: કોઈ પણ હિસાબી સમય ગાળાના પેઢીના આખરના મૂલ્યની સરખામણી તેના શરૂઆતના મૂલ્ય સાથે કરવામાં આવે છે (મિલકતમાંથી બાહ્ય દેવા બાદ કર્યા પછીની કિંમત) તેને 'પાકા સરવૈયાનો અભિગમ' કહેવામાં આવે છે. પેઢીની ધંધાની આવકની ગણતરી કરતા આ મૂલ્યમાં મૂડીમાં થયેલો વધારો બાદ કરવામાં આવે છે. જ્યારે કરેલો ઉપાડ ઉમેરવામાં આવે છે. આવકની ગણતરી પાકા સરવૈયાને આધારે ગણવામાં આવે છે તેથી તેને 'પાકા સરવૈયાનો અભિગમ' કહેવામાં આવે છે.

(૨) વ્યવહારનો અભિગમ: મોટાભાગના વ્યવહારો ઉત્પાદન અથવા માલની ખરીદી અને માલના વેચાણ સાથે સંબંધિત હોય છે અને આ બધાજ વ્યવહારો પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે આવક અથવા ખર્ચ સાથે સંકળાયેલ હોય છે. તેથી માલના વેચાણ દ્વારા થયેલો વધારો, ઉત્પાદન અથવા માલની ખરીદી માટે ખર્ચવામાં આવે છે. તે ધંધાકિય આવકનું માપ છે. આ પદ્ધતિ જ્યાં દ્વિનોધી પદ્ધતિનો ઉપયોગ થતો હોય ત્યાં મોટા પ્રમાણમાં થાય છે.

(૧) હિસાબી સમય

હિસાબી સમયનું અનુમાન ધંધાના સાતત્યતાના ખ્યાલ સાથે સંબંધ ધરાવે છે. ધંધાના સાતત્યતાના ખ્યાલ મુજબ ધંધો લાંબા સમય સુધી ચાલુ રહેવાનો છે. આ અનુમાન સ્વીકારવામાં આવે તો ધંધાનો નફો કે નુકસાન ધંધો બંધ થાય ત્યારે જ જાણી શકાય. આટલો સમય ધંધાનું પરિણામ જાણવા માટે રાહ જોવાનું વેપારી માટે

શક્ય નથી. ધંધાનું પરિણામ જાણવામાં રસ ધરાવતા અન્ય પક્ષકારો જેવા કે રોકાણકારો, લેણદારો, કરવેરાના સત્તાવાળાઓ વગેરે સામાન્ય રીતે દર વર્ષે ધંધાની કામગીરીની માહિતી જાણવા ઇચ્છતા હોય છે. તેથી ધંધાના આયુષ્યને ચોક્કસ સમયગાળામાં વહેચી નાખવામાં આવે છે. તેને હિસાબી સમય ગાળો કહેવામાં આવે છે. આ હિસાબી સમયગાળાને હિસાબી વર્ષ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. સામાન્ય રીતે હિસાબી સમય ગાળો ૧૨ માસનો હોય છે. સામાન્ય રીતે હિસાબી મુદત ધંધાકિય એકમના ઉત્પાદન ચક્ર સાથે સાંકળવામાં આવે છે. જુદી જુદી ઋતુઓને કારણે ધંધા પર થતી અસરો એક વર્ષના સમય ગાળા દરમિયાન આવરી લેવાતી હોવાથી પણ વર્ષના અંતે હિસાબો તૈયાર કરવામાં આવે છે. તેથી તેને વાર્ષિક હિસાબો પણ કહેવામાં આવે છે. આપું હિસાબી વર્ષ કેલેન્ડર વર્ષ, સંવત વર્ષ, નાણાકીય વર્ષ, સહકારી વર્ષ કે અન્ય કોઈ પણ હોઈ શકે, ભારતમાં આવક આવક વેરા ધારા મુજબ પેઢીઓએ પોતાના હિસાબો નાણાકીય વર્ષના ધોરણે તૈયાર કરી આવક વેરાના હેતુ માટે વિગત પૂરી પાડવાની હોય છે.

ઘણી કંપનીઓ વચગાળાના હિસાબો તૈયાર કરી વચગાળાના અહેવાલો બહાર પાડે છે, જે રોકાણકારોને રોકાણ અંગેના નિર્ણયો લેવામાં વધુ ઉપયોગી બને છે. વચગાળાના અહેવાલો અને વાર્ષિક અહેવાલો એ હિસાબી ધોરણો મુજબ તૈયાર કરવામાં આવે છે. નાણાકીય અહેવાલનો આંતરિક ઉપયોગ કરનારાઓ માટે આ હિસાબી સમયનો ગાળો માસિક કે ત્રિમાસિક પણ હોઈ શકે.

(૨) ચાલુ પેઢીની ધારણા/ સાતત્યનો ખ્યાલ

હિસાબી પદ્ધતિનો આ અગત્યનો ખ્યાલ છે. આ ખ્યાલ મુજબ જ્યારે ધંધો શરૂ કરવામાં આવે છે ત્યારે એવી ધારણા કરવામાં આવે છે કે ધંધો ભવિષ્યમાં લાંબા સમય સુધી ચાલુ રહેવાનો છે. તેથી તેને ચાલુ પેઢીની ધારણા કહેવામાં આવે છે. ચાલુ પેઢીના ખ્યાલ પર આધારિત અમુક ઉદાહરણો નીચે મુજબ છે.

- (૧) કાચમી મિલકતો પાકા સરવૈયામાં તેની ધસારા બાદ કિંમતે દર્શાવાય છે. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો ઊપજવા લાયક અથવા બજાર કિંમતે કાચમી મિલકતો પાકા સરવૈયામાં દર્શાવવામાં આવતી નથી. કાચમી મિલકતો ધંધામાં લાંબા સમય સુધી ઉપયોગ માટે ખરીદવામાં આવે છે અને તે પુનઃવેચાણ માટે ખરીદવામાં આવતી નથી. તેથી ચાલુ પેઢીની ધારણા મુજબ તેની બજાર કિંમત દર્શાવવાના બદલે પાકા સરવૈયામાં તેની ધસારાબાદ કિંમત દર્શાવાય છે.
- (૨) ચાલુ પેઢીના ખ્યાલના આધારે અગાઉથી ચૂકવેલ ખર્ચ પાકા સરવૈયામાં મિલકત બાજુ દર્શાવવામાં આવે છે કારણ કે ધંધો લાંબા સમય સુધી ચાલુ રહેવાનો છે અને એવી અપેક્ષા છે કે આવા અગાઉથી ચૂકવેલ ખર્ચનો લાભ ભવિષ્યમાં મળશે.
- (૩) પ્રસારિત મહેસૂલી ખર્ચ ઘણી વખત પાકા સરવૈયામાં મિલકત બાજુ દર્શાવવામાં આવે છે. કારણ કે ચાલુ પેઢીની ધારણા મુજબ ધંધો લાંબા સમય સુધી ચાલુ રહેવાનો છે અને એકમને આવા ખર્ચનો લાભ ભવિષ્યમાં મળશે. આ ખર્ચને જુદા જુદા વર્ષના નફા-નુકસાન ખાતે માંડી વાળવામાં આવે છે, દા.ત. જાહેરાત ખર્ચ વગેરે.
- (૪) અર્ધ તૈયાર માલનું મૂલ્યાંકન તેના માટે થયેલ ખર્ચ/પડતરના આધારે કરવામાં આવે છે. તેની ઊપજવાલાયક કિંમતના આધારે મૂલ્યાંકન કરવામાં આવતું નથી કારણ કે હવે પછીના સમયમાં તેના પર બાકી પ્રક્રિયા કરવાની છે. ચાલુ પેઢીના ખ્યાલના આધારે આમ કરવામાં આવે છે કારણ કે હવે પછીના સમયમાં તેની પર બાકી પ્રક્રિયા કરવાની છે. કોઈ પણ સમયે ધંધાકીય એકમમાં અર્ધતૈયાર માલ પ્રક્રિયામાં હોઈ શકે. જો ધંધો બંધ થાય તો આવા અર્ધતૈયાર માલની ખૂબ ઓછી કિંમત ઊપજી શકે અને તે સંજોગોમાં આવા સ્ટોકની કિંમત ઊપજવાલાયક કિંમત જ ગણાવી જોઈએ. પરંતુ ચાલુ પેઢીની ધારણા મુજબ આપણે એવું અનુમાન કરીએ છીએ કે ઉત્પાદનની

પ્રક્રિયા માલ પૂર્ણ થઈ જાય ત્યાં સુધી ચાલશે અને તેથી તૈયાર માલ અસ્તિત્વમાં આવશે. આથી આવા અર્ધતૈયાર માલનું મૂલ્યાંકન તેની ઊપજાવાલાયક કિંમતના બદલે તેની પાછળ થયેલ ખર્ચ કે પડતરના આધારે કરવામાં આવે છે.

- (૫) હિસાબી મુદ્તના અંતે નાણાકીય પત્રકો તૈયાર કરવામાં આવે છે. જ્યારે ચાલુ પેઢીની ધારણાને આધારે ધંધાનું આયુષ્ય ખૂબ લાંબુ ધારવામાં આવે છે. ત્યારે પેઢીમાં હિત ધરાવનાર દરેક પક્ષકાર ધંધો બંધ થાય ત્યાં સુધી ધંધાનું પરિણામ કે પરિસ્થિતિની માહિતી માટે રાહ જોઈ શકે નહિ. આથી, ધંધાના નફા કે નુકસાન અંગેની તથા મિલકતો અને દેવા અંગેની વ્યાજબી સમયગાળાના અંતે વખતો વખત માહિતી મળતી રહે તે માટે નિયમિત હિસાબો લખાય છે અને નક્કી થયેલ હિસાબી મુદ્તના અંતે નાણાકીય પત્રકો તૈયાર કરવામાં આવે છે. આપેલ વિધાન હિસાબી સમયના ખ્યાલ સાથે પણ જોડી શકાય.
- (૬) ચાલુ પેઢીની ધારણાને આધારે ખર્ચને મૂડી ખર્ચ અને મહેસૂલી ખર્ચ એમ બે વિભાગમાં વહેંચવામાં આવે છે. ધ્યાનમાં રાખો કે નીચેના સંજોગોમાં ચાલુ પેઢીની ધારણા ધ્યાનમાં લેવાશે નહિ.
- (અ) ખાસ હેતુ માટે સ્થપાયેલી ધંધાકીય એકમનું ધ્યેય પૂરું થાય કે અતિ ટૂંકા ગાળામાં તે પૂરું થવાની શક્યતા હોય.
- (બ) જ્યારે ઔદ્યોગિક એકમને માંદુ એકમ જાહેર કરવામાં આવે.
- (ક) જ્યારે ધંધાકીય એકમ તીવ્ર નાણાકીય મુશ્કેલીમાં હોય અને ટૂંકા સમયમાં તેનું વિસર્જન થવાની શક્યતા હોય.
- (૬) જ્યારે કંપનીનું વસર્જન કરવા માટે લિક્વિડેટરની નિમણૂક કરવામાં આવી હોય ત્યારે.

(૩) ઊપજ સામે ખર્ચ મેળવણીનો ખ્યાલ

જે તે હિસાબી સમયનો નફો કે નુકસાન નક્કી કરવા માટે તે હિસાબી સમય ગાળાને લગતી કુલ મહેસૂલી ઉપજ સામે તે ઉપજ કમાવવા માટે કરેલ ખર્ચની સરખામણી કરવામાં આવે છે. જો ખર્ચ કરતા ઉપજ વધારે હોય તો તફાવતની રકમ નફો થયો કહેવાય, જો ખર્ચ ઉપજ કરતા વધારે હોય તો તફાવતની રકમ નુકસાન થયું કહેવાય. આમ હિસાબી સમયનો નફો કે નુકસાન નક્કી કરવા માટે કુલ મહેસૂલી ઉપજ સામે ખર્ચ સરખાવી તફાવત શોધવામાં આવે છે. જેને ઉપજ સામે ખર્ચની મેળવણીનો ખ્યાલ કહેવામાં આવે છે.

ઉપજ સામે ખર્ચની મેળવણી કરવા માટે જે ખર્ચો ચોક્કસ ઉપજ મેળવવા માટે જ થયા હોય તેને જે સમયમાં ઉપજનું સંપાદન થયું હોય તે જ હિસાબી સમયમાં જ તે ઉપજ સામે મેળવી લેવો જોઈએ. દા. ત. વેચેલ માલની પડતરનો તેમાંથી પ્રાપ્ત થતી વેચાણની આવક સામે મેળ બેસાડવો જોઈએ. દા.ત. ૨૦૧૮ ના વર્ષમાં ` ૧,૦૦,૦૦૦ નો માલ ખરીદ્યો. જેમાંથી ૧/૨ ભાગનો માલ તે જ વર્ષે ` ૬૦,૦૦૦ ની કિંમતે વેચ્યો. તો ૨૦૧૮ ના હિસાબી વર્ષમાં ` ૬૦,૦૦૦ ની વેચાણની ઉપજમાંથી વેચેલ માલની પડતર ` ૫૦,૦૦૦ (૧,૦૦,૦૦૦ નો ૧/૨ ભાગ) બાદ કરતા ` ૧૦,૦૦૦ તે વર્ષનો નફો ગણાય. ધંધામાં કેટલાક ખર્ચા સમય સાથે સંકળાયેલ હોય છે. દા.ત. ભાડું, પગાર વગેરે. આવા ખર્ચો જે સમયને લગતા હોય તે સમય દરમિયાનની ઉપજ સામે તેની મેળવણી કરવી જોઈએ.

કેટલાક ખર્ચા ચોક્કસ ઉપજ સાથે ચોક્કસ સમય સાથે સંકળાયેલા હોતા નથી. દા.ત. ઘાલખાધનું નુકસાન. આવા ખર્ચા કે નુકસાન જ્યારે થયેલા હોય તે સમયના તે ખર્ચ કે નુકસાન ગણી તે સમયની ઉપજ સામે મેળવી લેવામાં આવે છે. સ્થિર મિલકતનો ધસારો પણ ધસારાની કોઈ ચોક્કસ પદ્ધતિની પસંદગી કરી તે મુજબ ફાળવી તે સમયની ઉપજ સામે મેળવી લેવામાં આવે છે.

ટૂંકમાં ઉપજ કે ખર્ચ જે તે હિસાબી સમય ગાળાને લગતા હોવા જોઈએ. અગાઉના વર્ષના કે હવે પછીના વર્ષના ઉપજ કે ખર્ચ ચાલુ હિસાબી વર્ષમાં ગણવામાં આવશે નહિ. ખર્ચા કે ઉપજ ચાલુ વર્ષે અનુક્રમે ચૂકવેલ કે મળેલ હોય કે ચૂકવવાના કે મળવાના બાકી હોય કે ગયા વર્ષે ચાલુ વર્ષ માટે ચૂકવાયેલા હોય કે મળેલ હોય તો તે ચાલુ હિસાબી વર્ષને સંબંધિત હોવાથી ચાલુ હિસાબી વર્ષમાં જ તેમને મેળવી શકાય.

ઉપજનું સંપાદન (ઐતિહાસિક પડતર મુજબ)

આ સિધ્ધાંત મુજબ ઉપજ જે સમયમાં કમાઈ હોય કે મળી હોય તે સમયમાં ઉપજનું સંપાદન થયેલુ ગણાય. માલના વેચાણના કિસ્સામાં માલની માલિકીની ફેરબદલી જ્યારે થાય ત્યારે વેચાણની ઉપજનું સંપાદન થયેલું ગણાય છે. એક ઉદાહરણ દ્વારા આ બાબત સમજાવે. અમદાવાદનો એક ગ્રાહક કોલકતાના એક ઉત્પાદકને તા. ૧લી જાન્યુઆરી, ૨૦૧૮ ના રોજ એક ચંત્ર ખરીદવા માટેનો ઓર્ડર મૂકે છે. ઓર્ડર મળતા ઉત્પાદક ચંત્રનું ઉત્પાદન કરે છે અને તે ગ્રાહકને તા. ૧ લી ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૮ ના રોજ ચંત્ર મોકલે છે. ગ્રાહક આ ચંત્રની કિંમતની ચુકવણી ૧ માર્ચ, ૨૦૧૮ ના રોજ કરે છે. ઉપરના કિસ્સામાં ઉત્પાદકને જ્યારે ઓર્ડર મળ્યો તે ૧, જાન્યુઆરી ૨૦૧૮ ના રોજ ઉપજનું સંપાદન થયેલું ગણાય નહિ. તેમજ ઉત્પાદકને ૧, માર્ચ ૨૦૧૮ ના રોજ રોકડ મળે છે. ત્યારે પણ ઉપજનું સંપાદન થયેલું ગણાય નહિ, પરંતુ જે તારીખે ગ્રાહકને માલની માલિકીની સોંપણી કરી તે તારીખે તા. ૧, ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૮ ના રોજ ઉપજનું સંપાદન થયેલું ગણાય.

વ્યવસાયી વ્યક્તિઓ દા.ત. ડૉક્ટર, વકીલ, ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ વગેરે વ્યવસાયી નિતિમતા કે શિસ્તને કારણે પોતાના અસીલ કે દર્દી સામે પોતાની ફી વસૂલ કરવા માટે દાવો કરી શકતા નથી. તેઓ જ્યારે ફી ની રકમ રોકડમાં મળે ત્યારે જ ઉપજનું સંપાદન થયેલું ગણે છે. આમ તેઓ રોકડના ધોરણે હિસાબો રાખી શકે છે પરંતુ તાજેતરના વર્ષોમાં તેઓએ વેપારી ધોરણે હિસાબ રાખવાનું શરૂ કર્યું છે. તે મુજબ ફી મળવા પાત્ર થાય ત્યારે જ ઉપજનું સંપાદન થયેલું ગણે છે.

સોનાની ખાણના હિસાબો લખતી વખતે સોનાનું ઉત્પાદન થાય ત્યારે જ વેચાણ કિંમતને તેની નોંધ કરવામાં આવે છે, વેચાણ થાય ત્યારે નહિ. લાભાં સમય ગાળાના (એકથી વધુ સમય માટે) કરારના હિસાબોમાં કરાર અધુરો હોવા છતા પ્રમાણિત કામને ઉપજ તરીકે ગણી અધુરા કરારનો નફો નક્કી કરવામાં આવે છે.

વ્યાજ, ભાડું કમીશન જેવી ઉપજો સમય સાથે સંકળાયેલી હોવાથી તેને સમયના ધોરણે સંપાદિત ગણવામાં આવે છે. દા.ત. ૧, એપ્રિલ ૨૦૧૮ ના રોજ ` ૨,૦૦,૦૦૦ ની રકમ ૧૨ % ની સરકારી જામીનગીરીઓ ખરીદી, વ્યાજ દર મહિને ૩૧ માર્ચ અને ૩૦ મી સપ્ટેમ્બરના રોજ ચૂકવાય છે. ધારો કે હિસાબી વર્ષ ૩૧ ડિસેમ્બર ૨૦૧૮ ના રોજ પૂરું થાય છે. વ્યાજ પેટે પ્રથમ હમ્મો તા. ૩૧-૦૯-૨૦૧૮ના રોજ ` ૧૨,૦૦૦ નો પાત્ર થશે. હિસાબી વર્ષ ૨૦૧૮ માટેની વ્યાજની ઉપજની સંપાદન થયેલી રકમની ગણતરી માટે તા.૦૧-૧૦-૨૦૧૮ થી તા.૩૧-૧૨-૨૦૧૮ સુધીનું ૩ માસનું લેણું થયેલું અને પાકેલું વ્યાજ મળ્યું ન હોવા છતા વ્યાજ ` ૬,૦૦૦ ગણતરીમાં લેવું પડે. તેથી વ્યાજની ઉપજ ` ૧૮,૦૦૦ નફા-નુકશાન ખાતે જમા લેવામાં આવશે.

ઉપજ-ખર્ચના સંપાદનનો સિધ્ધાંત

આ સિધ્ધાંત ઉપજ અને ખર્ચ ક્યારે સંપાદિત ગણાય તે જણાવે છે. આ સિધ્ધાંત મુજબ આવક કે ખર્ચ જે સમયને લગતી ઉપજ કે ખર્ચ હોય તે સમયની આવક કે ખર્ચ ગણવી જોઈએ, પછી ભલે તે સમયમાં રોકડ મળી હોય કે ના ચુકવાઈ હોય. આમ ઉપજ કે ખર્ચ જે સમય ગાળાને લગતા હોય તે સમય ગાળામાં તેનું સંપાદન થયેલું છે તેમ ગણવું. આ સિધ્ધાંત મુજબ આવકનું સંપાદન ત્યારે થયેલુ ગણાય જ્યારે તે કમાઈ લીધી હોય અથવા મળવા પાત્ર થઈ હોય. પછી ભલે તે માટે રોકડ મળી હોય કે ન મળી હોય એ જ રીતે ખર્ચ

ત્યારે સંપાદન ગણાય જ્યારે તે ખર્ચ થઈ ગયો હોય અથવા ચૂકવવા પાત્ર થાય પછી ભલે તે માટે રોકડ ચૂકવવાઈ હોય કે ના ચૂકવવાઈ હોય .

આવક કે ખર્ચના સંપાદન માટે બે જુદી જુદી પદ્ધતિઓ છે. (૧) રોકડના આધારે (૨) સંપાદનના આધારે. રોકડના આધારે ત્યારે જ નોંધવામાં આવે છે. જ્યારે રોકડ મળી ગઈ હોય અને ખર્ચ ત્યારે જ નોંધવામાં આવે છે. જ્યારે તે ખર્ચ ચૂકવાયો હોય. ફક્ત અમુક પ્રકારના વ્યવસાયિકો ડોક્ટર કે વકીલ, ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ રોકડ પદ્ધતિ મુજબ હિસાબો રાખે છે. કંપનીઓ માટે ઉપજ કે સંપાદન પદ્ધતિ મુજબ હિસાબો રાખવા ફરજિયાત છે. મોટા ભાગની વેપારી પેઢીઓ સંપાદનના સિધ્ધાંતના આધારે આવક કે ખર્ચની નોંધ હિસાબોમાં કરે છે. રોકડ પદ્ધતિની ચર્ચા અહિ ફક્ત સંપાદન પદ્ધતિને સારી રીતે સમજી શકાય તેના માટે જ કરેલી છે કોઈ સ્પષ્ટ સુચનાના અભાવે એવી ધારણા કરવામાં આવે છે કે હિસાબો સંપાદનના સિધ્ધાંત મુજબ રાખવામાં આવે છે. આવકના સંપાદનો ખ્યાલ ઉપજના સંપાદનના જેવો છે. જે ઉપજ ક્યારે સંપાદિત થયેલી ગણાય તે માટે જરૂરી માર્ગદર્શન આપે છે. પરંતુ જ્યારે આપણે સંપાદનના ખ્યાલનો અભ્યાસ કરીએ છીએ ત્યારે તેમાં ફક્ત આવકના સંપાદન વિશે જ નહિ પરંતુ ખર્ચ ક્યારે થયેલ ગણવો તેનો પણ સમાવેશ થાય છે. નીચેના ઉદાહરણો આ સિધ્ધાંતને સમજવામાં મદદરૂપ થશે.

- (૧) જ્યારે માલનું ઉધાર વેચાણ કરવામાં આવે ત્યારે હિસાબોમાં આવક સંપાદિત થયેલી ગણાય છે. ભલે રોકડ મળી ના હોય પરંતુ ઉધાર વેચાણ થાય ત્યારે આવક સંપાદિત થયેલી ગણવામાં આવે છે.
- (૨) માર્ચ, ૨૦૧૮ ના માસ માટે ચૂકવવાનો પગાર ભલે એપ્રિલ ૨૦૧૮ માં ચૂકવાય, તે પણ તે માર્ચ, ૨૦૧૮ ના માસ માટેનો જ ખર્ચ ગણવામાં આવે છે, કારણ કે માર્ચ માસમાં કર્મચારીની સેવાનો લાભ લીધેલ છે.
- (૩) માલના વેચાણ અંગે અગાઉથી રોકડ મળી ગયેલ હોય તો પણ જ્યાં સુધી માલનું વેચાણ ન થાય ત્યા સુધી અથવા જ્યાં સુધી આ ઓર્ડર સામે માલ પૂરો પાડવામાં ન આવે ત્યા સુધી આવક સંપાદિત થયેલી ગણાતી નથી.

નોંધ: ઉપજનો ખ્યાલ પૂછે, ખર્ચનો ખ્યાલ પૂછે કે પછી ઉપજ અને ખર્ચનો ખ્યાલ પૂછે તો ત્રણેય માટે છેલ્લો ખ્યાલ લખી શકાય, એટલે કે ઉપજ-ખર્ચના સંપાદનનો ખ્યાલ ગણવો.

આવક માપવાના હેતુઓ

ધંધાની આવક માપવા માટેના હેતુઓ ઘણા બધા છે. આવા કેટલાક મહત્વના હેતુઓ નીચે પ્રમાણે રજૂ કરી શકાય.

- (૧) **ભાવિ રોકાણ માટે માર્ગદર્શક:** વર્તમાનમાં મળતી આવક ભાવિ રોકાણ માટે ઉપયોગી માર્ગદર્શન પુરુ પાડે છે. ધંધા ઉદ્યોગમાં વર્તમાનમાં જે આવક પ્રાપ્ત થાય છે, તેને આધારે ભાવિ ઉત્પાદન અંગેની નિતી, કાચા માલની ખરીદી અંગેના નિર્ણયો અને ધંધાના વિકાસ માટે નવા યંત્રો અને મિલકતોની ખરીદી તેમજ રોકાણ અંગેની નિતીઓ નક્કી કરવામાં આવે છે.
- (૨) **કરના આધાર માટે:** ધંધા ઉદ્યોગો માટે આવક-વેરાના કાયદા પ્રમાણે તેની આવક પર કર ભરવો પડે છે. ધંધાના માલિકોએ પોતાની આવક પર કર ભરવાના હેતુ માટે કરપાત્ર આવક નક્કી કરવી પડે છે. માટે આવકની ગણતરી કરવી જરૂરી છે.
- (૩) **ડિવિડન્ડ પોલિસી નક્કી કરવા માટે:** મોટા પાયા પર ચાલતા ધંધામાં રોકાયેલી મૂડી બહારના શેરહોલ્ડરની હોય છે. આવા શેરહોલ્ડરો ધંધાના સાચા માલિકો છે. તેમના રોકાયેલા નાણા પર યોગ્ય વળતર આપવા માટે ડિવિડન્ડ પોલિસી નક્કી કરવી પડે છે. ધંધાનો ચોખ્ખો નફો નક્કી કરવા માટે આવકની ગણતરી કરવી પડે છે. કરની ચૂકવણી અને અન્ય જાગવાઈઓ બાદ કર્યા

પછી શેરહોલ્ડરને ચૂકવવા પાત્ર ડિવિડન્ડની ગણતરી કરવી પડે છે. આ માટે યોગ્ય આવકની ગણતરી કરવી પડે છે.

- (૪) **સંચાલકિય કાર્યક્ષમતાના મૂલ્યક તરીકે:** મેનેજમેન્ટની કાર્યક્ષમતાનું માપ ધંધાની ઉત્પાદકતા પર અને વર્તમાન વર્ષની મળેલી આવકના આધારે નક્કી થાય છે. ધંધાના પરિણામો અને હિસાબો ઓડિટર દ્વારા પ્રમાણિત થાય છે અને હિસાબો અને બતાવેલી આવક સાચી છે તેનું પ્રમાણ પણ આપવામાં આવે છે. આજના હરિફાઈ ભર્યા અર્થતંત્રમાં સંચાલકોની કાર્યક્ષમતાનું માપદંડ ધંધા દ્વારા કમાયેલ આવક છે.
- (૫) **ધંધાની કાર્યક્ષમતા અને મૂલ્યના માપદંડ તરીકે:** આવક એ કોઈ પણ ધંધાની જીવન શૈલી છે, તે મૂળભૂત યોગદાનનું ધોરણ નક્કી કરે છે. જેના દ્વારા ધંધાની સંપૂર્ણ કાર્યક્ષમતાનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવે છે. ધંધાની નફાકારકતા તેના દેવા સમયસર ચૂકવે તે પર છે. બેંકો અને અન્ય સંસ્થાઓ વર્તમાન આવકને આધારે ભવિષ્યમાં લોન મંજૂર કરે છે. ટૂંકમાં ધંધાની કાર્યક્ષમતાના માપદંડ તરીકે આવકનું પત્રક એ માર્ગદર્શિકા છે.
- (૬) **સમાજિક અને આર્થિક નિર્ણયોના માર્ગદર્શન માટે:** સમાજ અને અર્થતંત્રને લગતા ઘણા બધા નિર્ણયો ધંધાની આવકને આધારે લેવામાં આવતા હોય છે. દા.ત. આવકની દ્રષ્ટિએ ભાવ વધારો વ્યાજબી છે કે નહિ તેનો નિર્ણય. વેપારી મંડળો તેમના કર્મચારીઓ માટે ધંધાની આવકને આધારે પગાર વધારો આપે છે. સરકારની નીતિઓ પણ વેપાર ધંધાની આવક પર આધારિત હોય છે. કારણકે તે કરવેરાનું સ્ત્રોત છે.

૧.૩ ઘસારો

વેપાર ધંધામાં જુદા-જુદા પ્રકારની કાયમી દ્રશ્ય મિલકતો જેવી કે ચંત્રો, ફર્નિચર, મકાન વાહન વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. દરેક મિલકતનું પોતાનું ઉપયોગી આયુષ્ય હોય છે. મિલકતનું ઉપયોગી આયુષ્ય તે કેટલો સમય ઉપયોગમાં લઈ શકાય છે તેના પર છે. ધંધામાં મિલકતોનો ઉપયોગ માલસામાન અને સેવાના ઉત્પાદન માટે થાય છે. મિલકતના વપરાશથી તેની કાર્યક્ષમતામાં સતત ઘટાડો થાય છે. કુદરતી અથવા ભૌતિક પરિબલોને કારણે, સમય પસાર થવાથી, નવી મિલકતના શોધથી મિલકતની કિંમત ઘટે છે. કેટલીક વખત મિલકતની ભૌતિક સ્થિતિ સારી હોવા છતાં ઉદ્યોગોમાં ટેકનિકલ ફેરફારથી મિલકત અપ્રચલિત બને છે. કોઈ પણ કારણોથી મિલકતની કાર્યક્ષમતા, ઉપયોગી મૂલ્ય સતત ઘટતું રહે છે. તેને ઘસારા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

ઘસારાનો અર્થ અને વ્યાખ્યા

(૧) **કાર્ટરના શબ્દોમાં-** 'મિલકતની કિંમતમાં કોઈ પણ કારણસર કમશ: અને કાયમી ઘટાડો થાય છે તેને ઘસારો કહેવામાં આવે છે.'

(૨) **સ્પાઈસર અને પેગ્લર-** 'ઘસારો એ આપેલા સમય દરમિયાન અમુક કારણોસર મિલકતોના અસરકારક આયુષ્યના ઘટાડાનું માપ છે.

ઉપરની વ્યાખ્યાને આધારે આપણે એમ કહી શકીએ કે મિલકતની કિંમતમાં કાયમી ઘટાડાને ઘસારો કહેવામાં આવે છે. ઘસારો એ સમયને લગતો ખર્ચ છે, ઘસારો એ બિન-રોકડ મહેસુલી ખર્ચ છે અને તેને નફા-નુકસાન ખાતે ઉધારવામાં આવે છે.

ઘસારાને અસર કરતા પરિબલો (ઘસારાના કારણો): ઘસારો એ કાયમી મિલકતના વપરાશી કે ઉપયોગીતા મૂલ્યમાં થતો ઘટાડો છે. તેના મૂલ્યમાં ઘટાડો થવાના કારણો નીચે પ્રમાણે છે.

- (૧) **મિલકતનો વપરાશ:** કોઈ પણ મિલકતના કાયમી વપરાશને કારણે તેની કાર્યક્ષમતા ઘટતા તેનું ઉપયોગી આયુષ્ય અને ઉપયોગીતા મૂલ્ય પણ ઘટે છે. વર્ષ દરમિયાન મિલકતની કિંમતમાં થયેલ ઘટાડો એ ધસારાની રકમ દર્શાવે છે.
- (૨) **સમયનું પરિભળ:** કેટલીક મિલકતનું આયુષ્ય ચોક્કસ સમય પૂરો થતાં આપો આપ પૂરું થાય છે. ભાડા પટ્ટાની મિલકતનો સમય ગાળો અગાઉથી નક્કી હોય છે. જેમ કે પાંચ વર્ષના પટે રાખેલ ચંત્રો. આવી મિલકતનું આયુષ્ય સમયની સાથે ઘટતું જાય છે અને નિશ્ચિત મુદતને અંતે તેની કિંમત શૂન્ય ગણવામાં આવે છે. આમ ભાડા પટ્ટાની રકમને તેના કુલ સમય વડે ભાગવાથી તેનો વાર્ષિક ધસારો મળે છે. મિલકતની કુલ કિંમતમાંથી તેના આયુષ્યને અંતે ઉપજવા ધારેલ ભંગારની કિંમત બાદ કરી આવેલી રકમને તેના આયુષ્ય વડે ભાગવાથી વાર્ષિક ધસારો મળે છે.
- (૩) **જથ્થામાં ક્રમશઃ ઘટાડો:** કેટલીક મિલકતોની કિંમત તે મિલકતમાં સમાયેલ કોઈ વસ્તુના જથ્થાને કારણે હોય છે. જેમ કે ખાણ, ગેસ, તેલના કુવા વગેરે. જેમ જેમ તેમાંથી જથ્થો મેળવવામાં આવે છે, તેમ તેમ તેની કિંમત ઘટે છે. તેને ધસારા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. મિલકતની ચૂકવેલી કિંમત પૈકી પ્રમાણસર કિંમત ધસારા તરીકે માંડી વાળવામાં આવે છે.
- (૪) **બજાર કિંમતમાં કાયમી ઘટાડો:** કોઈ પણ કાયમી મિલકતની બજાર કિંમતમાં કાયમી ઘટાડો થવાથી જેટલી રકમનો ઘટાડો થયો હોય તેને પણ ધસારો કહેવામાં આવે છે.
- (૫) **અકસ્માત:** કેટલીકવાર મિલકતના વપરાશ દરમિયાન અકસ્માતને કારણે તેમાં નુકસાન થાય છે. જેથી મિલકતની ઉપયોગીતા અને તેનું આયુષ્ય ઘટવાથી મિલકતની કિંમત ઘટે છે. આ ઘટાડાને ધસારો કહેવામાં આવે છે.
- (૬) **નવી શોધખોળ અને સંશોધનો:** નવી ટેકનોલોજી અને શોધખોળને કારણે કેટલીક વખત ચાલુ વપરાશમાં લેવામાં આવતી મિલકતો બિનઉપયોગી બને છે. આ રીતે કિંમતમાં થયેલ ઘટાડાને ધસારો કહેવામાં આવે છે.
- (૭) **કુદરતી પરિભળ:** પૂર, ધરતીકંપ, વરસાદ વગેરે કુદરતી પરિભળોને કારણે પણ મિલકતનું ઉપયોગી આયુષ્ય ઘટે છે અથવા મિલકત બિન ઉપયોગી બને છે. જેના કારણે મિલકતોની કિંમત ઘટે છે. તેને ધસારો કહેવાય છે.

ધસારાનો હિસાબી ખ્યાલ

ધસારાની જતી મિલકત (અવમૂલ્યનક્ષમ) એ એવી મિલકત છે. જે

- એકથી વધુ હિસાબી વર્ષ દરમિયાન ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે.
- તેનું ઉપયોગી આયુષ્ય મર્યાદિત છે.
- સંસ્થા/ધંધા, દ્વારા માલ કે સેવાના ઉત્પાદનમાં ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે.

જ્યારે સ્થિર મિલકત ખરીદવામાં આવે ત્યારે તેની નોંધ પડતર કિંમતે હિસાબી ચોપડે કરવામાં આવે છે. પણ સ્થાયી મિલકતો એ ભવિષ્યમાં જુદા-જુદા હિસાબી વર્ષમાં મહેસુલી આવક કમાવવા ઉપયોગમાં લેવાય છે, એ જ રીતે તેનો સંપાદન ખર્ચ તે વેચવામાં આવે તે સમય સુધી ગણવામાં આવે છે તેથી સ્થાયી મિલકતનો સંપાદન ખર્ચ દરેક હિસાબી વર્ષમાં સમાન ખર્ચ તરીકે જુદા-જુદા હિસાબી સમયમાં ફાળવવામાં આવે છે. ખર્ચ તરીકે પડતરની આ ફાળવણીને હિસાબોમાં ધસારા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

ધારો કે ` ૧૦,૦૦,૦૦૦ ની એક મશીનરી ધંધા માટે ખરીદી છે. તેના ૫ વર્ષના ઉપયોગના અંતે ` ૨,૦૦,૦૦૦ માં વેચી દીધી. ધંધામાં આ મશીનરીનો જે ઉપયોગ થયો તેની પડતર (` ૧૦,૦૦,૦૦૦ - ` ૨,૦૦,૦૦૦) ` ૮,૦૦,૦૦૦ ગણાય. આ પડતરને પાંચ હિસાબી વર્ષમાં ` ૧,૬૦,૦૦૦ (` ૮,૦૦,૦૦૦ ÷ ૫) ના દરે ફાળવવામાં આવે છે કે જેનો તે સમય દરમિયાન આવક કમાવવાના હેતુ માટે ઉપયોગ થયેલો છે. ` ૧,૬૦,૦૦૦ ને ખર્ચ તરીકે ઉધારવામાં આવે છે. તેને ઘસારાના હિસાબી (એકાઉન્ટીંગ) ખ્યાલ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

જેમ મજૂરી-ભાડું વગેરેની સેવાની પડતર હોય છે, તેમ મિલકતના ઉપયોગથી સેવા પ્રાપ્ત થાય છે. તેની તે પડતર છે. કોઈ પણ વર્ષનો ચોખ્ખો નફો મેળવતા પહેલા ઘસારાને નફા-નુકસાન ખાતે ઉધારવામાં આવે છે. બીજા શબ્દોમાં જે વર્ષે મિલકતનો ઉપયોગ થયો હોય તે મિલકતની પડતર ઘસારાના સ્વરૂપમાં તે વર્ષની આવક સામે ઉધારવી જોઈએ.

આથી હિસાબોમાં ઘસારો એટલે સ્થાયી મિલકતના ઉપયોગી આયુષ્યની કુલ પડતરની ફાળવણી અથવા વેહચણી છે. તેનો મુખ્ય હેતુ સ્થાયી મિલકતની કુલ કિંમતને જુદા-જુદા હિસાબી વર્ષમાં વહેંચવાનો/ફાળવવાનો છે અને તેને ઘસારા તરીકે જે તે હિસાબી વર્ષના નફા-નુકસાન ખાતે ઉધારવાનો છે.

ઘસારાનો પ્રાથમિક હેતુ તેના ખર્ચની ફાળવણીનો છે. નફા-નુકસાન ખાતામાં કરેલી ઘસારાની જોગવાઈ જાવક રોકડ પ્રવાહમાં સમાવેશ કરતા નથી અને ઘસારા જેટલું ઉધારેલું ફંડ વર્ષ દરમિયાન ધંધામાં પડી રહે છે અને આ ફંડ સરળતાથી મિલકતની પુનઃસ્થાપના માટે ઉપયોગ લઈ શકાય છે.

ઘસારાનો ટૂંકો હિસાબી ખ્યાલ એટલે કે

- ઘસારા હિસાબી પદ્ધતિ એટલે મિલકતની કુલ કિંમતમાંથી તેના ઉપયોગી આયુષ્યને અંતે અંદાજીત ભંગાર કિંમત બાદ કરવાથી જે પડતર કિંમત આવે તેની જુદા-જુદા વર્ષમાં ફાળવણીની પ્રક્રિયા છે.
- ઘસારો એક પ્રકારનો ખર્ચ છે. ધંધો કેટલો નફો કે નુકસાન બતાવે છે, તે જાણવાં આવક સામે તેને ઉધારવામાં આવે છે.
- ઘસારો એ મિલકતોની તેના આયુષ્યને અંતે પુનઃસ્થાપના કરવાના હેતુ માટે ઉભુ કરવામાં આવતું એક પ્રકારનું ભંડોળ છે અને તેની દર વર્ષે જાગવાઈ કરવામાં આવે છે.

હિસાબી આમર્નોધ

૧	જ્યારે મિલકત ખરીદવામાં આવે ત્યારે મિલકત ખાતે ઉધાર -----ઉ તે રોકડ/બેક ખાતે મિલકતની ખરીદી કરી અને તેને લગતા ખર્ચ ચૂકવ્યા	-----	-----
૨	ઘસારો મિલકત ખાતે ઉધારવામાં આવે ત્યારે ઘસારા ખાતે -----ઉ તે મિલકત ખાતે મિલકત ઘસારાબાદ કિંમતે પાકા-સરવૈયામાં બતાવવામાં આવશે.	-----	-----
૩	ઘસારો નફા-નુકસાન ખાતે લઈ જવામાં આવે ત્યારે નફા-નુકસાન ખાતે -----ઉ	-----	-----

	તે ઘસારા ખાતે ઘસારો બંધ કરી નફા-નુકસાન ખાતે લઈ ગયા		-----
૪	(*) જ્યારે ઘસારાની જોગવાઈનું ખાતું ખોલવામાં આવે ત્યારે ઘસારા ખાતે -----ઉ તે ઘસારાની જોગવાઈ ખાતે (*) ઘસારો નફા-નુકસાન ખાતે લઈ જવામાં આવે ત્યારે નફા-નુકસાન ખાતે -----ઉ તે ઘસારા ખાતે	----- -----	----- -----

ઘસારાની જોગવાઈ કરવામાં આવે ત્યારે ઘસારાની રકમ મિલકત ખાતાને અસર કરતી નથી. મિલકત ખાતાવહીમાં અને પાકા-સરવૈયામાં તેની મૂળ કિંમતે જ દર્શાવવામાં આવે છે. ઘસારાની રકમ ઘસારાની જોગવાઈ ખાતે લઈ જવામાં આવે છે.

નોંધ: ઉપરની આમનોંધ બીજા વર્ષથી દરેક હિસાબી વર્ષના અંતે અને મિલકતનું વેચાણ કે આયુષ્ય પૂર્ણ ના થાય ત્યાં સુધી દરેક હિસાબી વર્ષના અંતે વાર્ષિક ઘસારાની રકમ વાર્ષિક હિસાબોમાં નફા-નુકસાન ખાતે ઉધારવામાં આવે છે અને પાકા સરવૈયામાં મિલકત-લેણા બાજુ જે તે મિલકતમાંથી બાદ કરીને દર્શાવાય છે. જ્યારે મિલકત વેચવામાં આવે કે કાઢી નાખવામાં ત્યારે ઘસારાની જોગવાઈ ખાતે તે મિલકતનો એકત્રિત થયેલો ઘસારો (ઘસારા ભંડોળ) તે મિલકત ખાતે લઈ જવામાં આવે છે તેની આમનોંધ નીચે પ્રમાણે કરવામાં આવશે.

૫	ઘસારાની જોગવાઈ મિલકત ખાતે લઈ જવામાં આવે (મિલકતના નિકાલ વખતે) ત્યારે ઘસારાની જોગવાઈ ખાતે -----ઉ તે મિલકત ખાતે	-----	-----
---	--	-------	-------

જ્યાં સુધી મિલકત હયાત હોય ત્યાં સુધી મિલકતમાંથી આ ઘસારાની જોગવાઈ બાદ કરીને પાકા સરવૈયાં બતાવવામાં આવે છે. જો કે પાકા સરવૈયાંમાં મિલકત બાજુ તેની મૂળ કિંમતે બતાવવામાં આવે છે અને ઘસારાની કુલ જોગવાઈ પાકા સરવૈયાં દેવા બાજુ બતાવવામાં આવે છે.

ઘસારાની જુદી-જુદી પદ્ધતિઓ

ઘસારો ગણવા માટે જુદી-જુદી પદ્ધતિઓનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. જે નીચે પ્રમાણે દર્શાવી શકાય. અભ્યાસક્રમ માં ફક્ત પ્રથમ બે પદ્ધતિ છે.

- (૧) સરખા હસાની કે સીધી લીટીની પદ્ધતિ
- (૨) ઘટતી જતી બાકીની પદ્ધતિ
- (૩) એન્યુઈટીની પદ્ધતિ
- (૪) ઘસારા ભંડાળ/ઘસારા ફંડ/સિંકિંગ ફંડની પદ્ધતિ
- (૫) વીમા પોલીસીની પદ્ધતિ
- (૬) પુનઃમુલ્યાંકન પદ્ધતિ
- (૭) ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજની પદ્ધતિ
- (૮) એકમ દીઠ ઘટાડાની પદ્ધતિ

- (૯) માઈલેજ પદ્ધતિ
(૧૦) ચાંત્રિક કલાક દરની પદ્ધતિ

સરખા હમ્પાની કે સીધી લીટીની પદ્ધતિ

આ પદ્ધતિ ખૂબજ સરળ અને વધુ ઉપયોગમાં લેવાતી પદ્ધતિ છે. આ પદ્ધતિ મૂજબ વાર્ષિક ઘસારાની રકમ દરેક વર્ષે એક સરખી આવે છે. પ્રત્યેક વર્ષનો ઘસારો એક સરખો હોય છે. આ પદ્ધતિ સરખા હમ્પાની કે સીધી લીટીની પદ્ધતિ તરીકે ઓળખાય છે. આ પદ્ધતિ ઘસારાની રકમ નક્કી કરવા માટે મિલકતની પડતર કિંમતમાંથી તેના આયુષ્યને અંતે ઉપજવા ધારેલી ભંગાર કિંમત બાદ કરવામાં આવે છે અને આવેલી રકમને તેના ઉપયોગી આયુષ્ય વડે ભાગવામાં આવે છે. હવે જે રકમ મળશે તે વાર્ષિક ઘસારો ગણાય છે. જે મિલકતનું આયુષ્ય સરળતાથી નક્કી થઈ શકે તે મિલકત માટે આ પદ્ધતિ વધુ ઉપયોગી છે. દા.ત. પ્લાન્ટ, ચંત્રો, વાહન વગેરે. વાર્ષિક ઘસારો નીચેના સૂત્ર દ્વારા શોધી શકાય છે.

$$\text{વાર્ષિક ઘસારો} = \frac{\text{મિલકતની પડતર કિંમત} - \text{ભંગાર કિંમત}}{\text{ઉપયોગી આયુષ્ય}}$$

દા.ત. એક મિલકત ` ૫૦,૦૦૦ ની છે. તેના ૧૦ વર્ષના ઉપયોગી આયુષ્યને અંતે ભંગાર કિંમત ` ૫,૦૦૦ છે. ઘસારો નીચે મૂજબ ગણાશે.

$$\text{વાર્ષિક ઘસારો} = \frac{\text{મિલકતની પડતર કિંમત} - \text{ભંગાર કિંમત}}{\text{ઉપયોગી આયુષ્ય}}$$

$$\begin{aligned} \text{વાર્ષિક ઘસારો} &= \frac{\text{` ૫૦,૦૦૦} - \text{` ૫,૦૦૦}}{૧૦} \\ &= \frac{\text{` ૪૫,૦૦૦}}{૧૦} \\ &= \text{` ૪૫,૦૦૦} \end{aligned}$$

આ પદ્ધતિમાં કેટલીક વખત વાર્ષિક ઘસારાનો દર આપવામાં આવે છે. આ સંજોગોમાં પડતર કિંમત પર આ ટકાવારીને આધારે સીધો ઘસારો ગણવામાં આવે છે. આ માટે નીચેના સૂત્રનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. દા.ત. એક મિલકત ` ૫૦,૦૦૦ ની છે. તેની પર વાર્ષિક ૧૦ % ઘસારો ગણાતો હોય તો નીચે પ્રમાણે ગણાશે.

$$\text{વાર્ષિક ઘસારો} = \frac{\text{મિલકતની પડતર કિંમત} \times \text{વ્યાજનો દર}}{૧૦૦}$$

$$\begin{aligned} \text{વાર્ષિક ઘસારો} &= \frac{\text{` ૫૦,૦૦૦} \times ૧૦}{૧૦૦} \\ &= \text{` ૫,૦૦૦} \end{aligned}$$

ફાયદા

- (૧) મિલકત પર ઘસારો ગણવાની આ ખૂબ જ સરળ પદ્ધતિ છે અને તે સમજવામાં સરળ છે.

- (૨) વાર્ષિક ઘસારાની રકમ દર વર્ષે એક સરખી આવે છે તેથી ઘસારાની વારંવાર ગણતરી કરવી પડતી નથી.

ગેરફાયદા

- (૧) આ પદ્ધતિમાં મિલકતમાં રોકાયેલી મૂડીના વ્યાજને ધ્યાનમાં લેવાતું નથી.
 (૨) વાર્ષિક ઘસારો એક સરખો હોય છે. જેથી ઘસારો અને મરામત ખર્ચ વચ્ચે યોગ્ય સમતુલા જાળવી શકાતી નથી કારણ કે શસ્ત્રાતના વર્ષોમાં મિલકત નવી હોવાથી મરામત ખર્ચ ઓછો આવે છે અને પછીના વર્ષોમાં મરામત ખર્ચ વધુ આવે છે.

ઉદાહરણ ૧. સીમા લિમિટેડ તા.૦૧-૦૪-૨૦૧૬ ના રોજ ` ૭૨,૦૦૦ માં એક ચંત્ર ખરીદ્યું. આ ચંત્રનો સ્થાપના ખર્ચ ` ૩,૦૦૦ થયો. આ ચંત્રનું અંદાજીત આયુષ્ય ૧૦ વર્ષ છે અને ચંત્રની ભંગાર કિંમત ` ૧૫,૦૦૦ અંદાજવામાં આવી છે. સીધી લીટીની પદ્ધતિ મુજબ વાર્ષિક ઘસારો અને ઘસારો દર શોધો. હિસાબી વર્ષ ૩૧ મી માર્ચે પુરુ થાય છે. પ્રથમ બે વર્ષની આમનોંધ, ચંત્ર ખાતું અને ઘસારા ખાતું તૈયાર કરો તેમજ પ્રથમ વર્ષની વાર્ષિક હિસાબોમાં અસર દર્શાવો.

જવાબ

$$\begin{aligned} \text{વાર્ષિક ઘસારો} &= \text{ચંત્રની પડતર કિંમત} - \text{ચંત્રની ભંગાર કિંમત} \div \text{ચંત્રનું આયુષ્ય} \\ &= (\text{` ૭૨,૦૦૦ ખરીદ કિંમત} + \text{` ૩,૦૦૦ સ્થાપના ખર્ચ}) - \text{` ૧૫,૦૦૦} \div ૧૦ \end{aligned}$$

વર્ષ

$$= \text{` ૭૫,૦૦૦} - \text{` ૧૫,૦૦૦} \div ૧૦ \text{ વર્ષ}$$

$$\text{વાર્ષિક ઘસારો} = \text{` ૬,૦૦૦}$$

$$\begin{aligned} \text{વાર્ષિક ઘસારાનો દર} &= \frac{\text{વાર્ષિક ઘસારો} \times ૧૦૦}{\text{ચંત્રની પડતર કિંમત}} \\ &= \frac{\text{` ૬,૦૦૦} \times ૧૦૦}{\text{` ૭૫,૦૦૦}} \end{aligned}$$

$$\text{વાર્ષિક ઘસારાનો દર} = ૮ \%$$

સીમા લિમિટેડના ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉધાર (')	જમા (')
૦૧-૦૪-૨૦૧૬	ચંત્ર ખાતે તે બેન્ક ખાતે તે રોકડ ખાતે બા.જે ` ૭૨,૦૦૦ નું ચંત્ર ખરીદ્યું, ` ૩,૦૦૦ ગોઠવણી ખર્ચ ચૂકવ્યો	ઉ	૭૫,૦૦૦	૭૨,૦૦૦ ૩,૦૦૦
૩૧-૦૩-૨૦૧૭	ઘસારા ખાતે તે ચંત્ર ખાતે બા.જે ` ૬,૦૦૦ ના ઘસારાની નોંધ કરી	ઉ	૬,૦૦૦	૬,૦૦૦
૩૧-૦૩-૨૦૧૭	નફા-નુકસાન ખાતે તે ઘસારા ખાતે બા.જે ` ૬,૦૦૦ ના ઘસારાની રકમ નફા-નુકસાન ખાતે લઈ ગયા	ઉ	૬,૦૦૦	૬,૦૦૦
૩૧-૦૩-૨૦૧૮	ઘસારા ખાતે તે ચંત્ર ખાતે બા.જે ` ૬,૦૦૦ ના ઘસારાની નોંધ કરી	ઉ	૬,૦૦૦	૬,૦૦૦
૩૧-૦૩-૨૦૧૮	નફા-નુકસાન ખાતે તે ઘસારા ખાતે બા.જે ` ૬,૦૦૦ ના ઘસારાની રકમ નફા-નુકસાન ખાતે લઈ ગયા	ઉ	૬,૦૦૦	૬,૦૦૦

સીમા લિમિટેડની ખાતાવહીમાં
ચંત્રખાતું

તારીખ	વિગત	`	તારીખ	વિગત	`
૦૧-૦૪-૨૦૧૬	બેન્ક ખાતે રોકડ ખાતે	૭૨,૦૦૦	૩૧-૦૩-૨૦૧૭	ઘસારા ખાતે	૬,૦૦૦
		૩,૦૦૦	૩૧-૦૩-૨૦૧૭	બાકી આગળ લઈ ગયા	૬૬,૦૦૦
		૭૫,૦૦૦			૭૫,૦૦૦
૧-૦૪-૨૦૧૭	બાકી આગળ લાવ્યા	૬૬,૦૦૦	૩૧-૦૩-૨૦૧૮	ઘસારા ખાતે બાકી આગળ લઈ ગયા	૬,૦૦૦
					૬૩,૦૦૦
		૬૬,૦૦૦			૬૬,૦૦૦

ઘસારા ખાતું

તારીખ	વિગત	`	તારીખ	વિગત	`
૩૧-૦૩-૨૦૧૭	ચંત્ર ખાતે	૬,૦૦૦	૩૧-૦૩-૨૦૧૭	નફા-નુકસાન ખાતે	૬,૦૦૦
		૬,૦૦૦			૬,૦૦૦
૩૧-૦૩-૨૦૧૮	ચંત્ર ખાતે	૬,૦૦૦	૩૧-૦૩-૨૦૧૮	નફા-નુકસાન ખાતે	૬,૦૦૦
		૬,૦૦૦			૬,૦૦૦

તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૭ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું નફા-નુકસાન ખાતું

વિગત	`	વિગત	`
ચંત્રના ઘસારા ખાતે	૬,૦૦૦		

તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૭ ના રોજ પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ	મિલકતો	
	ચંત્ર	૭૫,૦૦૦
	બાદ- ઘસારો	૬,૦૦૦
		૬૯,૦૦૦

ઘટતી જતી બાકીની પદ્ધતિ

આ પદ્ધતિમાં દર વર્ષે મિલકતની શરૂઆતની બાકી પર નક્કી કરેલ ટકાના દરે ઘસારો ગણવામાં આવે છે. શરૂઆતની બાકી એટલે આગલા વર્ષનો ઘસારો બાદ કર્યા પછીની આખરની બાકી. આમ, મિલકતમાંથી ઘસારા જેટલી રકમ બાદ થવાને કારણે મિલકતની શરૂઆતની બાકી તેટલા પ્રમાણમાં ઘટતી જાય છે. પરિણામે ઘસારાની રકમ પણ દર વર્ષે ઘટતી જાય છે. એટલે આ પદ્ધતિને ઘટતી જતી બાકીની પદ્ધતિ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. આ પદ્ધતિ ખાસ કરીને પ્લાન્ટ અને ચંત્રો, ફર્નિચર અને ફિક્ચર્સ જેવી મિલકત પર ઘસારો ગણવા માટે ખૂબ પ્રચલિત છે. દા.ત. એક મિલકત ` ૫૦,૦૦૦ ની છે, તેની પર ઘટતી જતી બાકીની પદ્ધતિ પ્રમાણે ૧૦% લેખે ઘસારો ગણવામાં આવે છે. ત્રણ વર્ષ સુધી ઘસારો નીચે પ્રમાણે ગણાશે.

ચંત્રની પડતર કિંમત	૫૦,૦૦૦
પ્રથમ વર્ષે ઘસારો ` ૫૦,૦૦૦ ના ૧૦%	- ૫,૦૦૦
બીજા વર્ષે શરૂની બાકી (પ્રથમ વર્ષની અંતની બાકી)	૪૫,૦૦૦
બીજા વર્ષે ઘસારો ` ૪૫,૦૦૦ ના ૧૦%	૪,૫૦૦
ત્રીજા વર્ષે શરૂની બાકી (બીજા વર્ષની અંતની બાકી)	૪૦,૫૦૦
ત્રીજા વર્ષે ઘસારો ` ૪૦,૫૦૦ ના ૧૦%	૪,૦૫૦
ચોથા વર્ષે શરૂની બાકી (ત્રીજા વર્ષની અંતની બાકી)	૩૬,૪૫૦

ફાયદા

- (૧) આ પદ્ધતિ મુજબ ઘસારાની રકમ અને સમારકામ ખર્ચ વચ્ચે સમતુલા જળવાઈ રહે છે. કારણ કે શરૂઆતના વર્ષોમાં ઘસારો વધુ અને ત્યારે પછીના વર્ષોમાં ઘસારાની રકમ ઘટતી જાય છે. જ્યારે શરૂઆતના વર્ષોમાં સમારકામ ઓછું હોય છે. જેમ વર્ષો પસાર થાય તેમ સમારકામ ખર્ચ વધતો જાય છે. આ રીતે નફા-નુકસાન ખાતે ઘસારાની રકમ અને સમારકામની રકમનું સમતુલન જળવાઈ રહે છે.
- (૨) ઘસારો ગણવાની આ પદ્ધતિ આવકવેરા વિભાગ દ્વારા માન્ય ગણવામાં આવે છે અને સરળ પણ છે.
- (૩) જ્યારે મિલકતમાં વધારો કરવામાં આવે ત્યારે દરેક વખતે નવો દર શોધવાની જરૂર રહેતી નથી.

ગેરફાયદા

- (૧) આ પદ્ધતિ સરખા હપતાની પદ્ધતિ જેટલી સરળ નથી.
- (૨) આ પદ્ધતિમાં મિલકતમાં રોકાયેલ મૂડી પરનું વ્યાજ ધ્યાનમાં લેવાતું નથી.

ઉદાહરણ ૨. કિર્તન લિમિટેડે તા.૦૧-૦૪-૨૦૧૬ ના રોજ ` ૭૨,૦૦૦ માં એક ચંત્ર ખરીદ્યું. આ ચંત્રનો સ્થાપના ખર્ચ ` ૩,૦૦૦ થયો. આ ચંત્રનું અંદાજીત આયુષ્ય ૧૦ વર્ષ છે અને ચંત્રની ભંગાર કિંમત ` ૧૫,૦૦૦ અંદાજવામાં આવી છે. ઘસારાનો વાર્ષિક દર ૮% છે. ઘટતી જતી બાકીની પદ્ધતિ મુજબ, પ્રથમ બે વર્ષની આમનોંધ, ચંત્ર ખાતું અને ઘસારા ખાતું તૈયાર કરો. તેમજ ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના વાર્ષિક હિસાબોમાં તેને કેવી રીતે બતાવશો ?

જવાબ:

$$\begin{aligned} \text{ઘસારો} &= \text{પડતર કિંમત} = \text{ખરીદ કિંમત} + \text{સ્થાપના કિંમત} \\ &= ` ૭૨,૦૦૦ + ` ૩,૦૦૦ \\ &= ` ૭૫,૦૦૦ \end{aligned}$$

$$\text{પ્રથમ વર્ષનો ઘસારો} ` ૭૫,૦૦૦ \text{ ના } ૮\% = ` ૬,૦૦૦$$

$$\text{બીજા વર્ષનો ઘસારો} (` ૭૫,૦૦૦ - ` ૬,૦૦૦) = ` ૬૯,૦૦૦ \text{ ના } ૮\% = ` ૫,૫૨૦$$

કિર્તન લિમિટેડની ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (`)	જમા (`)
૦૧-૦૪-૨૦૧૬	ચંત્ર ખાતે તે બેન્ક ખાતે તે રોકડ ખાતે બા.જે ` ૭૨,૦૦૦ નું ચંત્ર ખરીદ્યું, ` ૩,૦૦૦ ગોઠવણી ખર્ચ ચૂકવ્યો	ઉ	૭૫,૦૦૦	૭૨,૦૦૦ ૩,૦૦૦
૩૧-૦૩-૨૦૧૭	ઘસારા ખાતે તે ચંત્ર ખાતે બા.જે ` ૬,૦૦૦ ના ઘસારાની નોંધ કરી	ઉ	૬,૦૦૦	૬,૦૦૦
૩૧-૦૩-૨૦૧૭	નફા-નુકસાન ખાતે તે ઘસારા ખાતે બા.જે ` ૬,૦૦૦ ના ઘસારાની રકમ નફા-નુકસાન ખાતે લઈ ગયા	ઉ	૬,૦૦૦	૬,૦૦૦
૩૧-૦૩-૨૦૧૮	ઘસારા ખાતે તે ચંત્ર ખાતે બા.જે ` ૬,૦૦૦ ના ઘસારાની નોંધ કરી	ઉ	૫,૫૨૦	૫,૫૨૦
૩૧-૦૩-૨૦૧૮	નફા-નુકસાન ખાતે તે ઘસારા ખાતે બા.જે ` ૬,૦૦૦ ના ઘસારાની રકમ નફા-નુકસાન ખાતે લઈ ગયા	ઉ	૫,૫૨૦	૫,૫૨૦

**કિર્તન લિમિટેડની ખાતાવાહીમાં
ચંત્રખાતું**

તારીખ	વિગત	`	તારીખ	વિગત	`
૦૧-૦૪-૨૦૧૬	બેન્ક ખાતે	૭૨,૦૦૦	૩૧-૦૩-૨૦૧૭	ઘસારા ખાતે	૬,૦૦૦
	રોકડ ખાતે	૩,૦૦૦	૩૧-૦૩-૨૦૧૭	બાકી આગળ લઈ ગયા	૬૯,૦૦૦
		૭૫,૦૦૦			૭૫,૦૦૦
૦૧-૦૪-૨૦૧૭	બાકી આગળ લાવ્યા	૬૯,૦૦૦	૩૧-૦૩-૨૦૧૮	ઘસારા ખાતે	૫,૫૨૦
				બાકી આગળ લઈ ગયા	૬૩,૪૮૦
		૬૯,૦૦૦			૬૯,૦૦૦

ઘસારા ખાતું

તારીખ	વિગત		તારીખ	વિગત	
૩૧-૦૩-૨૦૧૭	ચંત્ર ખાતે	૬,૦૦૦	૩૧-૦૩-૨૦૧૭	નફા-નુકસાન ખાતે	૬,૦૦૦
		૬,૦૦૦			૬,૦૦૦
૩૧-૦૩-૨૦૧૮	ચંત્ર ખાતે	૫,૫૨૦	૩૧-૦૩-૨૦૧૮	નફા-નુકસાન ખાતે	૫,૫૨૦
		૫,૫૨૦			૫,૫૨૦

વાર્ષિક હિસાબોમાં અસર

તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરા વર્ષનું નફા-નુકસાન ખાતું

વિગત		વિગત	
ચંત્રના ઘસારા ખાતે	૫,૫૨૦		

તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજનું પાકુંસરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
		ચંત્ર ૬૯,૦૦૦ બાદ- ઘસારો ૫,૫૨૦	૬૩,૪૮૦

ઘસાતી જતી મિલકતાનો નિકાલ

ધંધામાં કાચમી મિલકતો ખરીદવામાં આવતી હોય છે. ત્યારે આપણે હિસાબી ચોપડે નોંધ કરીએ છીએ. એજ રીતે જ્યારે ધંધામાંથી મિલકત વેચવામાં આવે છે. ત્યારે પણ તેની ચોચ્ચ હિસાબી નોંધ કરવામાં આવે છે. આવી સ્થિર મિલકતો ગમે ત્યારે વેચી શકાય છે. જ્યારે મિલકતો વેચવામાં આવે છે ત્યારે તે તારીખે સુધીનો ઘસારો તેની પર ગણવામાં આવે છે. ઘસારા બાદ મિલકતને તેમાંથી મળેલ રકમ શાથે સરખાવવામાં આવે છે અને નફા-નુકસાનની ગણતરી કરવામાં આવે છે. આવી મિલકત વેચતા તેમાંથી થયેલ નફા કે નુકસાનની હિસાબી ચોપડે નોંધ કરવામાં આવે છે. મિલકત વેચાણની ઉપજ રોકડ કે બેન્ક ખાતે ઉધારવામાં આવે છે. વેચેલ મિલકત પાકા સરવૈયામાંથી દુર કરવામાં આવે છે.

ઉદાહરણ ૩. પાર્થ કંપનીએ તા.૦૧-૦૪-૨૦૧૫ ના રોજ એક ચંત્ર ` ૨,૭૫,૦૦૦ માં ખરીદ્યું. આ ચંત્રને ગોઠવવાનો ખર્ચ ` ૧૫,૦૦૦ અને કારખાના સુધી લાવવાનો ખર્ચ ` ૧૦,૦૦૦ થયો. કંપની દર વર્ષે ૮% લેખે સીધી લીટીની પદ્ધતિએ ઘસારો ગણે છે. તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ આ ચંત્ર તેની ચોપડે કિંમતના ૨૦% નુકસાનથી વેચી દેવામાં આવ્યું. ત્રણ વર્ષની આમનોંધ અને ત્રણ વર્ષનું ચંત્ર ખાતું તૈયાર કરો.

જવાબ

$$\begin{aligned}
 \text{ચંત્રની પડતર કિંમત} &= \text{ખરીદ કિંમત} + \text{ગોઠવણી ખર્ચ} + \text{અન્ય ખર્ચ} \\
 &= ` ૨,૭૫,૦૦૦ + ` ૧૫,૦૦૦ + ` ૧૦,૦૦૦ \\
 &= ` ૩,૦૦,૦૦૦
 \end{aligned}$$

$$\text{વાર્ષિક ઘસારો} = \frac{\text{ચંત્રની પડતર કિંમત} \times \text{ઘસારાનો દર}}{100}$$

$$= \frac{3,00,000 \times 8}{100} = 24,000$$

ચંત્રની વેચાણ કિંમત	
તા. ૦૧-૦૪-૨૦૧૫ ના રોજ ચંત્રની પડતર કિંમત	૩,૦૦,૦૦૦
બાદ - ત્રણ વર્ષનો ઘસારો (૨૪,૦૦૦ × ૩)	૭૨,૦૦૦
૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ ચંત્રની ચોપડે કિંમત	૨,૨૮,૦૦૦
બાદ - ૨૦% નુકસાન (૨,૨૮,૦૦૦ ના ૨૦%)	૪૫,૬૦૦
ચંત્રની વેચાણ કિંમત	૧,૮૨,૪૦૦

પાર્થ લિમિટેડના ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (`)	જમા (`)
૦૧-૦૪-૨૦૧૫	ચંત્ર ખાતે તે બેન્ક ખાતે તે રોકડ ખાતે બા.જે ` ૨,૭૫,૦૦૦ નું ચંત્ર ખરીદ્યું, ` ૨૫,૦૦૦ ગોઠવણી ખર્ચ ચૂકવ્યો	ઉ	૩,૦૦,૦૦૦	૨,૭૫,૦૦૦ ૨૫,૦૦૦
૩૧-૦૩-૨૦૧૬	ઘસારા ખાતે તે ચંત્ર ખાતે બા.જે ` ૨૪,૦૦૦ ના ઘસારાની નોંધ કરી	ઉ	૨૪,૦૦૦	૨૪,૦૦૦
૩૧-૦૩-૨૦૧૬	નફા-નુકસાન ખાતે તે ઘસારા ખાતે બા.જે ` ૨૪,૦૦૦ ના ઘસારાની રકમ નફા-નુકસાન ખાતે લઈ ગયા	ઉ	૨૪,૦૦૦	૨૪,૦૦૦
૩૧-૦૩-૨૦૧૭	ઘસારા ખાતે તે ચંત્ર ખાતે બા.જે ` ૨૪,૦૦૦ ના ઘસારાની નોંધ કરી	ઉ	૨૪,૦૦૦	૨૪,૦૦૦
૩૧-૦૩-૨૦૧૭	નફા-નુકસાન ખાતે તે ઘસારા ખાતે બા.જે ` ૨૪,૦૦૦ ના ઘસારાની રકમ નફા-નુકસાન ખાતે લઈ ગયા	ઉ	૨૪,૦૦૦	૨૪,૦૦૦
૩૧-૦૩-૨૦૧૮	ઘસારા ખાતે તે ચંત્ર ખાતે બા.જે ` ૨૪,૦૦૦ ના ઘસારાની નોંધ કરી	ઉ	૨૪,૦૦૦	૨૪,૦૦૦
૩૧-૦૩-૨૦૧૮	નફા-નુકસાન ખાતે તે ઘસારા ખાતે બા.જે ` ૨૪,૦૦૦ ના ઘસારાની રકમ નફા-નુકસાન ખાતે લઈ ગયા	ઉ	૨૪,૦૦૦	૨૪,૦૦૦
૩૧-૦૩-૨૦૧૮	બેન્ક ખાતે નફા-નુકસાન ખાતે તે ચંત્ર ખાતે બા.જે ` ૨,૨૮,૦૦૦ ના ચોપડે કિંમતનું ચંત્ર ૨૦% નુકસાનથી વેચ્યું	ઉ ઉ	૧,૮૨,૪૦૦ ૪૫,૬૦૦	૨,૨૮,૦૦૦

ચંત્રખાતું

તારીખ	વિગત		તારીખ	વિગત	
૦૧-૦૪-૨૦૧૫	બેન્ક ખાતે રોકડ ખાતે	૨,૭૫,૦૦૦	૩૧-૦૩-૨૦૧૬ ૩૧-૦૩-૨૦૧૬	ઘસારા ખાતે બાકી આગળ લઈ ગયા	૨૪,૦૦૦
		૨૫,૦૦૦			૨,૭૬,૦૦૦
		૩,૦૦,૦૦૦			૩,૦૦,૦૦૦
૦૧-૦૪-૨૦૧૬	બાકી આગળ લાવ્યા	૨,૭૬,૦૦૦	૩૧-૦૩-૨૦૧૭ ૩૧-૦૩-૨૦૧૭	ઘસારા ખાતે બાકી આગળ લઈ ગયા	૨૪,૦૦૦
		૨,૭૬,૦૦૦			૨,૫૨,૦૦૦
		૨,૭૬,૦૦૦			૨,૭૬,૦૦૦
૦૧-૦૪-૨૦૧૭	બાકી આગળ લાવ્યા	૨,૫૨,૦૦૦	૩૧-૦૩-૨૦૧૮	ઘસારા ખાતે બેન્ક ખાતે-વેચાણ નફા-નુકસાન ખાતે (નુકસાન)	૨૪,૦૦૦
			૩૧-૦૩-૨૦૧૮		૧,૮૨,૪૦૦
			૩૧-૦૩-૨૦૧૮		૪૫,૬૦૦
		૨,૫૨,૦૦૦			૨,૫૨,૦૦૦

ઉદાહરણ ૪. સ્વામી એન્ટરપ્રાઈસ ચોપડામાં તા.૦૧-૦૪-૨૦૧૩ ના રોજ ફર્નિચર ખાતાની બાકી ૧,૧૨,૦૦૦ હતી. સંસ્થાની જરૂરિયાત મુજબ તા.૦૧-૦૭-૨૦૧૪ ના રોજ જૂનું ફર્નિચર ૬૫,૮૦૦ ખરીદવામાં આવ્યું. જેના પર ગોઠવણી ખર્ચ ૧૮,૨૦૦ થયો. તા. ૦૧-૦૭-૨૦૧૪ ના રોજ જૂનું ખરીદેલ ફર્નિચર અનુક્રમ ન આવતા તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૬ ના રોજ ૪૯,૦૦૦ માં વેચવામાં આવ્યું. મિલકત પર દર વર્ષે ૧૦% લેખે ઘટની બાકીની પદ્ધતિ મુજબ ઘસારો ગણાય છે. ઉપરની વિગતો પરથી તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૬ સુધીનું ફર્નિચર ખાતું તૈયાર કરો.

જવાબ

૦૧-૦૪-૨૦૧૩ ના ફર્નિચર પર ઘસારાની ગણતરી	
તા.૦૧-૦૪-૨૦૧૩ ના રોજ શરૂની બાકી	૧,૧૨,૦૦૦
બાદ- તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૪ ના રોજ ઘસારો	૧૧,૨૦૦
તા.૦૧-૦૪-૨૦૧૪ ની શરૂની બાકી	૧,૦૦,૮૦૦
બાદ- તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૫ ના રોજ ઘસારો	૧૦,૦૮૦
તા.૦૧-૦૪-૨૦૧૫ ની શરૂની બાકી	૯૦,૭૨૦
બાદ- તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૬ ના રોજ ઘસારો	૯,૦૭૨
તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૬ ના રોજની ચોપડે કિંમત	૮૧,૬૪૮

૦૧-૦૭-૨૦૧૪ ના ખરીદેલ જૂના ફર્નિચર પર ઘસારાની ગણતરી	
તા.૦૧-૦૭-૨૦૧૪ ના પડતર કિંમત = ૬૫,૮૦૦ + ૧૮,૨૦૦	૮૪,૦૦૦
બાદ- તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૫ ના રોજ નવ માસનો ઘસારો ૮૪,૦૦૦ ના ૧૦% =	૬,૩૦૦
૮,૪૦૦ × ૯/૧૨	૭,૭૦૦
તા.૦૧-૦૪-૨૦૧૫ ની શરૂની બાકી	૭,૭૭૦
બાદ- તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૬ ના રોજ ઘસારો	૬૯,૯૩૦
તા.૦૧-૦૪-૨૦૧૬ ની શરૂની બાકી	૪૯,૦૦૦
વેચાણ કિંમત	૨૦,૯૩૦
ફર્નિચર વેચાણનું નુકસાન	

સ્વામી એન્ટરપ્રાઈઝની ખાતાવહીમાં

ફર્નિચર ખાતું

તારીખ	વિગત		તારીખ	વિગત	
૧-૪-૨૦૧૩	બાકી આગળ લાવ્યા	૧,૧૨,૦૦૦	૩૧-૩-૨૦૧૪	ઘસારા ખાતે	૧૧,૨૦૦
			૩૧-૩-૨૦૧૪	બાકી આગળ લઈ ગયા	૧,૦૦,૮૦૦
		૧,૧૨,૦૦૦			૧,૧૨,૦૦૦
૧-૪-૨૦૧૪	બાકીઆગળ લાવ્યા	૧,૦૦,૮૦૦	૩૧-૩-૨૦૧૫	ઘસારા ખાતે	૧૬,૩૮૦
૧-૭-૨૦૧૪	બેન્ક ખાતે-ખરીદી	૬૫,૮૦૦		(૧૦,૦૮૦ + ૬,૩૦૦)	.
૧-૭-૨૦૧૪	રોકડ ખાતે-ખર્ચ	૧૮,૨૦૦	૩૧-૩-૨૦૧૫	બાકી આગળ લઈ ગયા	૧,૬૮,૪૨૦
		૧,૮૪,૮૦૦			૧,૮૪,૮૦૦
૧-૪-૨૦૧૫	બાકી આગળ લાવ્યા	૧,૬૮,૪૨૦	૩૧-૩-૨૦૧૬	ઘસારા ખાતે	૧૬,૮૪૨
			૩૧-૩-૨૦૧૬	(૯,૦૭૨ + ૭,૭૭૦)	
			૩૧-૩-૨૦૧૬	બેન્ક ખાતે-વેચાણ	૪૯,૦૦૦
			૩૧-૩-૨૦૧૬	નફા-નુકસાન ખાતે	૨૦,૯૩૦
			૩૧-૩-૨૦૧૬	(ખોટ)	૬૧,૬૪૮
				બાકી આગળ લઈ ગયા	
		૧,૬૮,૪૨૦			૧,૬૮,૪૨૦

ઘસારાની પદ્ધતિમાં ફેરફાર

હિસાબોમાં સુસંગતતા હોવી જરૂરી છે એટલે કે સમાન હિસાબી પદ્ધતિઓ અને નિયમો દર વર્ષે અનુસરવા જોઈએ નહિ તો રજૂ થયેલો નફો કે નુકસાન તુલનાત્મક હશે નહિ. તેથી એવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે કે એક વખત જે ઘસારાની પદ્ધતિ કે નિયમ અપનાવવામાં આવે તેને અનુસરવો જોઈએ. આમ છતાં, કેટલીક વખત અમુક પ્રકારના ફેરફાર આવકાર્ય છે. ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ ચાર્ટર્ડ ઓફ ઈન્ડિયા એ બહાર પાડેલા હિસાબી ધોરણ-૬ (AS-6) મુજબ ઘસારાના હિસાબોમાં જ્યારે ઘસારાની પદ્ધતિમાં આવો ફેરફાર થાય છે. ત્યારે મિલકત જ્યારથી ઉપયોગમાં લેવામાં આવી હોય ત્યાંથી નવી પદ્ધતિ પ્રમાણે ઘસારો ફરીથી ગણવામાં આવે છે. ટૂંકમાં હયાત મિલકત જે તારીખથી ખરીદવામાં આવી છે. તે પાછલી તારીખથી ઘસારાની પદ્ધતિ બદલવામાં આવે છે.

ઘસારાની પદ્ધતિમાં ફેરફાર માટેના પગલા

૧. જે તારીખથી ફેરફાર કરવામાં આવ્યો છે તે તારીખે નવી પદ્ધતિ પ્રમાણે મિલકતનું મૂલ્ય ગણો.
૨. નવી અને જુની બંને પદ્ધતિ પ્રમાણે મિલકતનો પાછલા વર્ષોનો ઘસારો ગણો.
૩. બંનેનો તફાવત શોધો
૪. ત્યાર બાદ આવેલ આ તફાવત ચાલુ વર્ષના નફા-નુકસાન ખાતે ઉધાર અથવા જમા કરી હવાલો (એડજેસ્ટ) કરવામાં આવે છે.

ઉદાહરણ પ. એક કંપની લિ. ૧૦% ના દરે ઘટતી જતી બાકીની પદ્ધતિ પ્રમાણે વાર્ષિક ઘસારો ગણે છે. અને તે પ્રમાણે તા. ૧લી એપ્રિલ ૨૦૧૨ ના રોજ ` ૪,૮૬,૦૦૦ ની મશીનરીની બાકી હતી. ૩૧ મી માર્ચ ૨૦૧૩ ના વર્ષ દરમિયાન ૧લી એપ્રિલ ૨૦૧૦ ના રોજ ખરીદેલ ` ૬૦,૦૦૦ ની મશીનરી ૧લી ઓક્ટોબર ૨૦૧૨ ના રોજ ` ૪૦,૦૦૦ માં વેચી હતી. તે જ તારીખે ` ૭૦,૦૦૦ ની મશીનરી ખરીદી હતી અને તેનો બેસાડવાનો ખર્ચ ` ૫,૦૦૦ થયો હતો. કંપની તેની ઘટતી જતી બાકીની ઘસારાની પદ્ધતિમાં ફેરફાર કરી સીધી લીટીની પદ્ધતિ અપનાવવાં માંગે છે. તા. ૧લી એપ્રિલ ૨૦૧૦ થી તા. ૩૧ મી માર્ચ ૨૦૧૩ સુધી તફાવતની અસર આપવી. ઘસારાનો દર પહેલાની જેમ જ રહેશે. તા. ૩૧ મી માર્ચ ૨૦૧૩ ના રોજનું મશીનરી ખાતુ તૈયાર કરો.

જવાબ

(૧) મશીનરી વેચાણના નુકસાનની ગણતરી તા.૦૧-૦૪-૨૦૧૦ ના રોજ મશીનરીની પડતર બાદ- ઘસારો ૨૦૧૦-૧૧ ના વર્ષનો	૬૦,૦૦૦ ૬,૦૦૦ ૫૪,૦૦૦
બાદ- ઘસારો ૨૦૧૧-૧૨ ના વર્ષનો	૫,૪૦૦ ૪૮,૬૦૦
બાદ- ઘસારો ૬ માસનો તા.૧-૧૦-૨૦૧૨ ના રોજની ચોપડે કિંમત બાદ- વેચાણની ઉપજ	૨,૪૩૦ ૪૬,૧૭૦ ૪૦,૦૦૦ ૬,૧૭૦
વેચાણનું નુકસાન	
(૨) વધારાનો ઘસારો ૧ લી એપ્રિલ ૨૦૧૦ ના રોજ મશીનરીની કિંમત ૪,૮૬,૦૦૦ × ૧૦૦/૯૦ × ૧૦૦/૯૦ બાદ- તા. ૦૧-૦૪-૨૦૧૦ ના રોજ વેચેલ મશીનરીની પડતર કિંમત તા. ૦૧-૦૪-૨૦૧૦ના રોજ બાકી રહેલા મશીનરી મૂળ કિંમત બે વર્ષનો ઘસારો ૨૦૧૦-૧૧ અને ૨૦૧૧-૧૨ ૧૦% લેખે ` ૫૪,૦૦૦ પર (` ૫૪,૦૦૦ + ` ૫૪,૦૦૦) બાદ ઘટતી જતી બાકીની પદ્ધતિએ બે વર્ષનો ઘસારો (` ૫૪,૦૦૦ + ` ૪૮,૬૦૦) ઘસારાની પદ્ધતિમાં ફેરફારને કારણે વધારાનો ઘસારો.	. ૬,૦૦,૦૦૦ ૬૦,૦૦૦ ૫,૪૦,૦૦૦ . ૧,૦૮,૦૦૦ . ૧,૦૨,૬૦૦ ૫,૪૦૦
ઘસારો ૨૦૧૨-૧૩ ના વર્ષ માટે વેચેલ મશીનરી પર ૬ માસનો ઉપરની ગણતરી મુજબ ખરીદેલ અને ગોઠવેલ મશીનરી પર ` ૭૫,૦૦૦ ના ૧૦% લેખે ૬ માસનો અગાઉની ખરીદેલ મશીનરી પર (` ૫,૪૦,૦૦૦ ના ૧૦% લેખે એક વર્ષનો)	૨,૪૩૦ ૩,૭૫૦ ૫૪,૦૦૦ ૬૦,૧૮૦

મશીનરી ખાતું

વિગત		વિગત	
તા. ૦૧-૦૪-૨૦૧૨	.	તા. ૦૧-૧૦-૨૦૧૨	.
બા. આ. લાવ્યા	૪,૮૬,૦૦૦	બેન્ક ખાતે	૪૦,૦૦૦
તા.૦૧-૧૦-૨૦૧૨	.	નફા-નુકસાન ખાતે	૬,૧૭૦
બેન્ક ખાતે (પડતર અને ગોઠવવાનો અર્થ)	૭૫,૦૦૦	(વે.નુકસાન)	.
		તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૩	.
		ઘસારા ખાતે	૬૦,૧૮૦
		ન.નુ ખાતે વધારાનો ઘસારો	૫,૪૦૦
		બા. આ. લઈ ગયા	૪,૪૯,૨૫૦
	૫,૬૧,૦૦૦		૫,૬૧,૦૦૦

ઘસારો અને ભારતીય હિસાબી ધોરણ-૧૬ (Ind-AS 16) મિલકત, પ્લાન્ટ અને સાધનો

ભારતીય હિસાબી ધોરણ-૧૬ (Ind-AS 16) માં મિલકત, પ્લાન્ટ અને સાધનોને લગતી જોગવાઈઓ આપવામાં આવી છે. ભારતીય હિસાબી ધોરણ-૧૬ (Ind-AS 16) માં હિસાબી ધોરણ ૬ ને લગતી ઘસારાની હિસાબી માવજત અને હિસાબી ધોરણ ૧૦ ની કાયમી મિલકતોને લગતી હિસાબી નોંધોની સચુક્ત

બાબત આપવામાં આવી છે. મિલકત, પ્લાન્ટ અને સાધનો સંબંધિત જોગવાઈઓ ઉચ્ચતર હિસાબી પદ્ધતિ-૨ માં આપવામાં આવેલ છે.

મૂળભૂત બાબતો/લક્ષણો

(૧) ઘસારો

- મિલકત, પ્લાન્ટ અને સાધનોનો દરેકનો ખર્ચ તે વસ્તુની પડતરમાં મહત્વનો છે, તેથી તે દરેકનો ઘસારો અલગથી બાદ કરવામાં આવશે.
- દરેક સમયગાળા માટેનો ઘસારો નફા અથવા નુકસાનમાં ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે સિવાય કે તેનો સમાવેશ અન્ય મિલકતોની લઈ ગયેલ રકમમાં સમાયેલ હોય.

(૨) ઘસારાપાત્ર રકમ અને ઘસારાનો સમય

- મિલકતની ઘસારાપાત્ર રકમ તેના ઉપયોગી આયુષ્ય દરમિયાન યોગ્ય ધોરણે ફાળવવામાં આવશે.
- મિલકતનું શેષ મૂલ્ય (ભંગાર કિંમત) અને ઉપયોગી આયુષ્યની દરેક નાણાકીય વર્ષના અંતે સમીક્ષા કરવામાં આવશે અને જો અગાઉના અંદાજો કરતા તેમાં તફાવતની સંભાવના હોય તો, ભારતીય હિસાબી ધોરણ-૮ (Ind-AS 8) "હિસાબી નીતીઓ, હિસાબી અંદાજો અને ભુલોમાં ફેરફાર" પ્રમાણે હિસાબોમાં ફેરફાર કરવામાં આવશે.

(૩) ઘસારાની પદ્ધતિ

- ઉપયોગમાં લેવાયેલી ઘસારાની પદ્ધતિ આદર્શ નમુનો પ્રતિબિંબિત કરશે કે જેમાં વસ્તુના વપરાશથી ભાવિ આર્થિક ફાયદાઓની અપેક્ષા રહેશે.
- મિલકતો માટે ઘડાયેલી ઘસારાની પદ્ધતિની દરેક નાણાકીય વર્ષના અંતે સમીક્ષા કરવામાં આવશે અને જો માળખામાં નોંધપાત્ર ફેરફાર થયા હોય તો આદર્શ પદ્ધતિ માટે તેમાં જરૂરી ફેરફાર કરવામાં આવશે. આવા ફેરફાર ભારતીય હિસાબી ધોરણ-૮ (Ind-AS 8) પ્રમાણે હિસાબી અંદાજોના ફેરફાર તરીકે ગણવામાં આવશે.

હિસાબી ધોરણ-૬ (AS-6) અને ભારતીય હિસાબી ધોરણ ૧૬ (Ind-AS 16) વચ્ચે મૂળભૂત તફાવત
ઘસારા સંબંધિત હિસાબી ધોરણ-૬ (AS-6) અને ભારતીય હિસાબી ધોરણ ૧૬ (Ind-AS 16) વચ્ચે મૂળભૂત તફાવત ટૂંકમાં નીચે પ્રમાણે છે.

(૧) ઘસારા સંબંધિત

- હિસાબી ધોરણ-૬ (AS-6) પ્રમાણે: મિલકત, પ્લાન્ટ અને સાધનોના ઘસારાની રકમ તેના ઉપયોગી આયુષ્યને આધારે વ્યવસ્થિત ધોરણે ફાળવવામાં આવે છે, પણ કાનુની ફાયદા પ્રમાણે પૂરો પાડવામાં આવેલો દર પણ ફાળવી શકાય છે. આવા સંજોગોમાં પૂરો પાડવામાં આવેલ દર માન્ય ગણાશે.
- ભારતીય હિસાબી ધોરણ-૧૬ (Ind-AS 16) પ્રમાણે: મિલકત, પ્લાન્ટ અને સાધનોના ઘસારાની રકમ (પડતર/મૂલ્ય બાદ શેષ મૂલ્ય) તેના ઉપયોગી આયુષ્ય દરમિયાન પદ્ધતિસર ધોરણે ફાળવવામાં આવશે. આ બાબત આદર્શ નમૂનો પ્રદર્શિત કરશે કે જેમાં મિલકતના વપરાશના ફાયદાનો ઉપયોગ કરે છે.

(૨) શેષ મૂલ્ય અને ઉપયોગની સમયાંતરે સમીક્ષા

- હિસાબી ધોરણ-૬ (AS-6): શેષ મૂલ્ય અને ઉપયોગી આયુષ્યના અંદાજની સુધારાની (અપડેટની) જરૂરીયાત નથી.

- ભારતીય હિસાબી ધોરણ-૧૬ (Ind-AS 16): મિલકતનું શેષ મૂલ્ય અને ઉપયોગી આયુષ્યના અંદાજોની દરેક નાણાકીય વર્ષના અંતે સમીક્ષા કરવી જરૂરી છે.
- (૩) **ઘસારાની પદ્ધતિની સમીક્ષા અને તેના ફેરફારો**
  - હિસાબી ધોરણ-૬ (AS-6): વાર્ષિક આધાર પર ઘસારાની પદ્ધતિની સમીક્ષા કરવાની જરૂર નથી. જો કે ઘસારાની ઉધારવાની પદ્ધતિ બદલાય જાય ત્યારે તેના ઘસારાની પાછલી ગણતરીનું પુનરાવર્તન કરવું જરૂરી છે. આવી પુનઃ ગણતરીથી કોઈ પણ વધારે કે ઓછી રકમ આવે તો તે રકમ તે સમય ગાળામાં સમાયોજીત (એડજેસ્ટ) કરવાની રહેશે. આવા ફેરફારને હિસાબી નિતિના ફેરફાર ગણવામાં આવે છે અને તેની અસર જાહેર કરવી આવશ્યક છે.
  - ભારતીય હિસાબ ધોરણ-૧૬ (Ind-AS 16): મિલકતો માટે ઘડાયેલી ઘસારાની પદ્ધતિની ઓછામાં ઓછી દરેક નાણાકીય વર્ષના અંતે સમીક્ષા કરવી જરૂરી છે. આ સંજોગોમાં જો માળખામાં નોંધપાત્ર ફેરફાર થયો હોય તો આદર્શ પદ્ધતિ માટે તેમાં જરૂરી ફેરફાર કરવામાં આવશે. આવા ફેરફારને હિસાબી અંદાજોના ફેરફાર તરીકે ગણવામાં આવશે અને તેમાં સંલવિત રૂપે લાગુ કરવામાં આવે છે.
- (૪) **ભારતીય હિસાબી ધોરણ-૧૬ (Ind-AS 16) હેઠળ આ તફાવતની વ્યવહારિક અસર નીચે પ્રમાણે કરી શકાય છે.**
  - ઉદ્યોગોએ ઘસારાના દરની, શેષ મૂલ્ય (ભંગાર કિંમત), ઉપયોગી આયુષ્ય અને ઘસારાની પદ્ધતિની સમયાંતરે સમીક્ષા કરવી પડશે. આમ, તેને સંલવિત રૂપે ધ્યાનમાં લેવી જરૂરી છે. હાલમાં હિસાબી ધોરણ-૬ (AS-6) પ્રમાણે ઘસારાની પદ્ધતિમાં ફેરફારને હિસાબી નિતિના ફેરફાર તરીકે ગણવામાં આવે છે અને તેની આગળની તપાસ કરી શકાય છે.
  - ઘસારાની પદ્ધતિના ફેરફારને હિસાબી અંદાજો ફેરફાર તરીકે ગણવામાં આવશે આમ, તેને સંલવિત રૂપે જવાબદાર ગણવામાં આવશ્યક છે. હાલમાં હિસાબી ધોરણ-૬ (AS-6) હેઠળ, અવમૂલ્યની પદ્ધતિમાં ફેરફારને એકાઉન્ટિંગ નીતિમાં ફેરફાર તરીકે ગણવામાં આવે છે અને તેથી, તેની આગળની તપાસ કરી શકાય છે.

૧.૪ માલસામગ્રી

કાચા માલની પ્રાપ્તિ અને ગ્રાહકોને તૈયાર માલ પહોંચાડવા વચ્ચેના માલને 'ઈન્વેન્ટરી' એટલે કે 'સ્ટોકમાં રહેલી માલસામગ્રી' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. 'ઈન્વેન્ટરી' એ કાચો માલ, સાધનો, અર્ધતૈયાર માલ, સ્ટોર્સ વગેરે સ્વરૂપમાં રોકાયેલા નાણા છે. બેંકમાં મૂકેલા ` ૧,૦૭૦ પર ૭ % લેખે ૧ વર્ષના અંતે ` ૭૦ વ્યાજ મળતા આપણને કુલ ` ૧,૦૭૦ મળે છે. જ્યારે માલસામગ્રીમાં રોકાયેલા નાણામાં વર્ષના અંતે આવો ક્ષેત્ર વધારો થતો નથી. પરંતુ તેને સંગ્રહ કરવાનો ખર્ચ ૧૦ થી ૧૫ ટકા જેટલો થાય છે. ઉત્પાદન માટે માલ ખરીદવામાં આવે ત્યારે તેની કિંમત ભરતિયાને આધારે નક્કી કરી શકાય છે તેમાં કોઈ ગણતરી કરવાનો પ્રશ્ન હોતો નથી. પરંતુ જ્યારે ખરીદેલો માલ ઉત્પાદન માટે આપવામાં આવે છે ત્યારે કે વેચવા માટે આપીએ ત્યારે તે કઈ કિંમતે આપવો તેની ગણતરી કરવી પડે છે. આ માટે જુદી-જુદી પદ્ધતિઓનો ઉપયોગ થાય છે. દા.ત. ફીફો પદ્ધતિ, લીફો પદ્ધતિ, સરેરાશ પદ્ધતિ વગેરે.

માલસામગ્રીમાં સમાવવાતી વિગતો

નીચેની બાબતોનો સમાવેશ થાય છે:

- (૧) **કાચો માલ:** જે માલસામાન બહારથી ખરીદવામાં આવે છે, જેના પર ઔદ્યોગિક એકમાં પ્રક્રિયા કરવામાં આવે છે અને તે મુખ્ય વસ્તુનો એક ભાગ બને છે તેને કાચો માલ કહેવાય છે. ઘણા કિસ્સામાં એક વિભાગનો તૈયાર માલ બીજા વિભાગ માટે કાચો માલ બને છે. ઇ.ત. સ્પિનિંગ વિભાગમાં તૈયાર થયેલ સૂતર તૈયાર માલ છે, જે વિવિધ વિભાગ માટે કાચો માલ બને છે.
- (૨) **આંતરિક ભાગો:** જ્યારે કોઈ વસ્તુ તૈયાર કરવા માટે બે કે બે થી વધુ ભાગો બહારથી ખરીદીને જોડવાના હોય છે તેને છૂટા ભાગો કહેવામાં આવે છે. આના પર અન્ય કોઈ પ્રક્રિયા કરવામાં આવતી નથી, પરંતુ આવા છૂટા ભાગોને જોડીને છેવટની વસ્તુ તૈયાર કરવામાં આવે છે. આ છૂટા ભાગોને આંતરિક ભાગો તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. ઇ.ત. ટી.વી.ના છૂટા ભાગો લાવીને ટી.વી. તૈયાર કરવું. રેડિયો તૈયાર કરવા માટે બહારથી છૂટા ભાગો લાવી જોડવા વગેરે.
- (૩) **અંશત: તૈયાર માલ:** જે માલ પર અમુક સૂધી પ્રક્રિયા થઈ હોય અને અમુકથી પ્રક્રિયા અધુરી હોય તેવા માલને અંશત: તૈયાર માલ કહે છે. આ પ્રકારનો માલ અમુક પ્રક્રિયા સુધી તૈયાર છે તેટલો તે તૈયાર માલ છે. પરંતુ જે પ્રકારનો માલ બનાવવાનો છે તે માટે તેની પર પ્રક્રિયા બાકી હોવાથી તે અંશત: તૈયાર માલ છે.
- (૪) **ચાલુ કામ:** જ્યારે કોઈ માલસામાન કોઈ પ્રક્રિયામાં ઉત્પાદન માટે દાખલ કરવામાં આવ્યો હોય અને તેની પર તે પ્રક્રિયા સંપૂર્ણ રીતે પૂર્ણ થયેલી ન હોય તો તે પ્રક્રિયામાં રહેલા અધુરા માલને ચાલુ કામ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. અંશત: તૈયાર માલ પ્રક્રિયા પૂર્ણ થયેલ હોય છે. પણ માલ તૈયાર થયેલો હોતો નથી, જ્યારે ચાલુ કામમાં પ્રક્રિયા અધુરી હોય છે.
- (૫) **પરચૂરણ માલસામાન:** સામાન્ય રીતે ઓઈલ, ગ્રીઝ, સાફ્સુફી માટેનું રૂ ગાભા વગેરેને પરચૂરણ માલસામગ્રી કહેવામાં આવે છે. આ પ્રકારનો માલ ઉત્પાદન કાર્યને મદદ કરવા માટે વપરાય છે તેને પરોક્ષ માલસામગ્રી કહેવામાં આવે છે.
- (૬) **તૈયાર માલ:** જે માલ પર હવે કોઈ પ્રક્રિયા કે કાર્ય કરવાનું રહેતું નથી, તે ગ્રાહકના વપરાશ માટે તૈયાર છે અને સીધો ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે તેને તૈયાર માલ કહેવામાં આવે છે

માલસામગ્રી અંકુશનો અર્થ

શ્રી એસ.સી. સક્સેનાના જણાવ્યા મુજબ ‘માલસામગ્રી (ઈન્વેન્ટરી) એટલે સ્ટોર વિભાગમાં રહેલી માલસામગ્રી.’ વિસ્તૃત અર્થમાં જોઈએ તો ઈન્વેન્ટરીમાં કાચો માલ, બેલ્ટ, ગ્રીઝ, ઓઈલ વગેરે, અર્ધતૈયાર માલ, વસ્તુ તૈયાર કરવાના છૂટા ભાગો, ચંત્રોના ભાગો, તૈયાર માલનો સ્ટોક વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. હવે ઈન્વેન્ટરી અંકુશ એટલે શું તે સમજીએ.

- (૧) શ્રી મેચરના શબ્દોમાં ‘માલસામગ્રી (ઈન્વેન્ટરી) પર અંકુશ રાખવાનો અર્થ એ છે કે ઈન્વેન્ટરીનો કેટલી કક્ષા સુધી કરકસરભરી રીતે સંગ્રહ કરી શકાય તે અંગે પેઢીએ નિર્ણય કરવો.’
- (૨) મુસલમેન અને હુજીસના મતે ‘જો અછત દૂર કરવી હોય, જો ઉત્પાદન ચાલુ રાખવું હોય અને માલસામગ્રીમાં નાણાનું ઓછામાં ઓછું રોકાણ કરવાનું હોય તો માલસામગ્રી અને પ્રક્રિયામાં રહેલા માલસામાનું યોગ્ય સંચાલન અને અસરકારક હિસાબની પદ્ધતિ હોવી જોઈએ. આમ, હાથ ઉપર રહેલ માલસામગ્રીનું સંચાલન એટલે માલસામગ્રી (ઈન્વેન્ટરી) અંકુશ.’
- (૩) સરળ શબ્દોમાં કહીએ તો ‘ ઈન્વેન્ટરી કંટ્રોલ એટલે ક્ષેત્ર વસ્તુ ખરીદવી, કેટલા જથ્થામાં ખરીદવી, ક્યારે ખરીદવી, કેટલા જથ્થામાં ખરીદવી અને કેટલો જથ્થો સ્ટોકમાં રાખવો તે નક્કી કરવાની સુઆયોજિત પદ્ધતિ કે જેથી તેની ખરીદી અને સંગ્રહ કરવાનો ખર્ચ ઓછામાં ઓછો આવે અને છતાં ઉત્પાદન કે વેચાણને અસર ન થાય.’

માલસામગ્રી મૂલ્યાંકનનું મહત્વ

સામાન્ય રીતે વેપાર અથવા ઉત્પાદન કરતા ઉદ્યોગમાં ચાલું મિલકતમાં સૌથી વધારે માલસામગ્રીનું પ્રમાણ છે. તેનું કુલ પ્રમાણ ચાલુ મિલકતમાં ૭૫ % થી વધારે હોય છે. ધંધામાં માલસામગ્રીની અછત ધંધાની કાર્યક્ષમતા અને ધંધાની ઉત્પાદકતા પર પડે છે. ધંધાના વેપાર અને સેવાકીય પ્રવૃત્તિ પર ઈન્વેન્ટરીની અસર થાય છે. ધંધાની નફાકારકતાનો આધાર સુયોગ્ય ઈન્વેન્ટરીના સંચાલન પર છે. ઈન્વેન્ટરીમાં બિનજરૂરી રોકાણ અને તેનું અયોગ્ય મૂલ્યાંકનની અસર ધંધાની પ્રવાહિતા પર થાય છે અને અયોગ્ય મૂલ્યાંકન ધંધાના રોકડ પ્રવાહના સંચાલનને નુકસાન પોહચાડે છે. આથી માલસામગ્રીનું યોગ્ય મૂલ્યાંકન થવું જોઈએ. માલસામગ્રી મૂલ્યાંકનનું આ મહત્વ નીચેની ચર્ચાને આધારે રજૂ કરી શકાય.

- (૧) **ધંધાની આવક પ્રવાહિતા પર અસર:** ધંધાને નાણા ધરનાર બેન્કો અને માલ પૂરો પાડનાર ટૂંકા ગાળાના લેણદારો જ્યારે નાણા ધિરે છે ત્યારે ધંધાની પ્રવાહિતાને ધ્યાનમાં રાખે છે અને પ્રવાહિતાનું સામાન્ય મૂલ્યાંકન જરૂરી છે કારણ કે જો તેને અવગણવામાં આવે તો ધંધાની સાચી પ્રવાહિ સ્થિતિ બતાવશે નહીં.
  - (૨) **ધંધાની નફાકારતા પર અસર:** ધંધાની આવક નક્કી કરવા માટે આવકનો યોગ્ય નિર્ણય કરવો પડે છે. આવકનો આધાર એક રીતે જોઈએ તો ધંધાની સ્થિતિ અને ચાલુ મિલકતના યોગ્ય મૂલ્યાંકન પર પણ આધાર રાખે છે. સ્થિર મિલકતમાં રોકાણ કરવાથી તે મિલકતનો ઘસારો આવક પર અસર કરે છે, એ જ રીતે માલસામગ્રીની વધઘટ ધંધાની નફાકારતા/આવક પર મહત્વનો ભાગ ભજવે છે, કારણ કે માલસામગ્રીનું વેચાણ કરવામાં આવે કે પછી તે સ્ટોક તરીકે વેપાર ખાતામાં હોય તો તેની સીધી અસર નફા પર થતી હોય છે. જો વેચવામાં આવેલ માલસામાનનું, સ્ટોકમાં રહેલી માલસામગ્રીનું યોગ્ય મૂલ્યાંકન કરવામાં ન આવે તો આવક પર અસર થાય છે. છેવટની માલસામગ્રી નક્કી કરવામાં મૂલ્યાંકન પદ્ધતિનો ઉપયોગ થાય છે.
  - (૩) **પાકાસરવૈયા પર અસર:** માલસામગ્રીએ સામાન્ય રીતે ધંધાની માલિકીની સ્ટોકમાં રોકાયેલી ધંધાની સૌથી મહત્વની ચાલુ મિલકત છે. આવી માલસામગ્રીનું યોગ્ય મૂલ્યાંકન કરવામાં ન આવ્યું હોય તો અથવા ખોટું મૂલ્યાંકન થાય તો પાકું સરવૈયું ધંધાની નાણાકીય સ્થિતિની ખોટી રજૂઆત કરી શકે છે. પાકું સરવૈયું ધંધાની સાચી અને વ્યાજબી પરિસ્થિતિ રજૂ કરશે નહિં, ધંધાના વધું કે ઓછા મૂલ્યાંકનને કારણે બાકીની મિલકતો, કુલ મિલકતો, માલિકની મૂડી અને અન્ય જવાબદારીઓ જેવી બીજી બાબતોમાં પણ ભૂલ થશે.
  - (૪) **ઉત્પાદન પડતર પર અસર:** ઉત્પાદન માટે બહારથી માલ ખરીદવામાં આવે છે અને સ્ટોક વિભાગમાંથી ઉત્પાદન વિભાગને મોકલવામાં આવે છે. આ સ્ટોક જ્યારે ઉત્પાદન વિભાગને આપવામાં આવે છે ત્યારે કઈ કિંમતે માલ આપ્યો છે તે સૌથી મહત્વની બાબત છે. ઉત્પાદન વિભાગને માલ પૂરો પાડતા તેના મૂલ્યાંકન માટે જૂદી-જૂદી પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે જેમ કે ફીફો પદ્ધતિ, લીફો પદ્ધતિ, સરેરાશ પદ્ધતિ વગેરે. જો યોગ્ય પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરી માલ પૂરો પાડવામાં આવે તો ઉત્પાદિત વસ્તુની સાચી ઉત્પાદન પડતર નક્કી થશે અને સાચી વેચાણ કિંમત નક્કી થશે જે ધંધાની નફાકારકતાને અસર કરે છે.
- ઉપરની ચર્ચાને આધારે આપણે કહી શકીએ કે જો ઈન્વેન્ટરીનું જો યાગ્ય મૂલ્યાંકન કરવામાં ન આવે તો તેની અસર ધંધાના જુદા-જુદા ભાગો પર પડે છે અને તેની વિપરીત અસર ધંધા પર પડે છે.

માલસામગ્રી નોંધની વ્યવસ્થા

ઈન્વેન્ટરી મૂલ્યાંકનમાં એક મહત્વનું પગલું માલસિલકની ગણતરી કરવાનું છે. આ માટે સામાન્ય રીતે બે પદ્ધતિ ઉપયોગ થાય છે.

(૧) માલસિલકની સામયિક ગણતરીની પદ્ધતિ

સામયિક ગણતરી ની પદ્ધતિમાં માલની અમુક સમયે ગણતરી કરવામાં આવે છે. ગણતરીની આ પદ્ધતિ પ્રમાણે માલના સ્ટોકની એક સાથે અમુક સમયે ગણતરી કરવામાં આવે છે. આ પદ્ધતિનો ઉપયોગ સામાન્ય રીતે મોટા ધંધા-ઉદ્યોગમાં વધુ થાય છે.

આ પદ્ધતિના મુખ્ય ફાયદા નીચે મુજબ ગણાવી શકાય.

૧. આવક વેરાના હેતુ માટે વર્ષના અંતે સ્ટોકની ગણતરી કરવી જરૂરી છે.
૨. બધા જ સ્ટોકની ગણતરી એક સાથે થતી હોવાથી સ્ટોકની સાચી કિંમત સરળતાથી જાણી શકાય છે.
૩. સ્ટોકનો કેટલો વપરાશ થયો કે વેચાણ કેટલું થયું તેના સાચા આંકડા સરળતાથી જાણી શકાય છે.
૪. સ્ટોકની ગણતરી માટે આખા વર્ષ દરમિયાન કર્મચારીઓ રાખવા પડતા નથી તેથી તેનો ખર્ચ ઘટે છે.
૫. પાકુ સરવૈયુ ધંધાની નાણાકીય સ્થિતિનો સાચો અને વ્યાજબી ખ્યાલ આપે છે.

આ પદ્ધતિની મુખ્ય મર્યાદાઓ નીચે પ્રમાણે છે.

૧. સ્ટોકની જ્યારે સતત ગણતરી કરવામાં આવે છે ત્યારે તે દિવસોમાં ઉત્પાદન કાર્યમાં ખલેલ પડે છે.
૨. અન્ય ખાતાના કર્મચારીઓની મદદ લેવામાં આવતી હોવાથી તે ખાતાના કાર્યમાં પણ ખલેલ પડે છે.
૩. સ્ટોકની ગણતરી કરનાર આજ ધંધાના અન્ય વિભાગના કર્મચારીઓ હોય છે જે તાલીમ પામેલ હોતા નથી.
૪. બે ગણતરી વચ્ચેનો સમય ઘણો લાંબો હોવાથી ચકાસણી દરમિયાન મળેલા તફાવતના કારણો જાણી શકાતા નથી.

(૨) માલસિલકની સતત ગણતરીની પદ્ધતિ

સામયિક ગણતરીની કેટલીક ખામીઓને કારણે માલસિલકની ગણતરી કરવા માટે સતત ગણતરીની પદ્ધતિ ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે. સતત ગણતરી એટલે સમગ્ર વર્ષ દરમિયાન માલની વારંવાર ગણતરી કરવી અને તેની ગણતરી સ્ટોકની નોંધ સાથે સરખાવવામાં આવે છે. આ પદ્ધતિ મુજબ મૂલ્યવાન અને વારંવાર વપરાતા સ્ટોકની ચોક્કસ સમયના અંતરે ગણતરી કરવામાં આવે છે. નિષ્ક્રિય અને સસ્તી કિંમતની ગણતરી વારંવાર કરવામાં આવતી નથી. અગત્યના સ્ટોકની ગણતરી કરવામાં આવતી હોવાથી અંકુશ અસરકારક બને છે. આ રીતે સતત ગણતરી માટે માલસામાનની આવક અને વપરાશ અંગે સંપૂર્ણ નોંધ રાખવામાં આવે છે. આ બંનેની બાકી સરખી હોવી જરૂરી છે. જો સરખી ન આવે તો તેના કારણોની તપાસ કરવામાં આવે છે.

આ પદ્ધતિના મુખ્ય ફાયદા નીચે પ્રમાણે છે.

૧. વર્ષના અંતે સ્ટોકની ગણતરી કરવાનો ખર્ચ અને અગવડ દૂર કરી શકાય છે.
૨. સ્ટોકની ગણતરી વારંવાર કરવામાં આવે છે તેથી વાર્ષિક હિસાબો/વચગાળાના હિસાબો તરત જ રજૂ થાય છે.
૩. ચોપડે બતાવેલ સ્ટોક અને ખરેખર સ્ટોકને સરખાવી શકાય છે, તેથી માલસંગ્રહ વિભાગના કર્મચારી પર અંકુશ રહે છે.

૪. તાલીમ પામેલા કર્મચારીઓ દ્વારા સ્ટોકની ગણતરી કરવામાં આવે છે તેથી ગણતરીનું કાર્ય ચોક્કસાઈથી થાય છે.
૫. બાષ્પીભવન કે અન્ય કારણસર સ્ટોકની વધઘટનો ખ્યાલ આવે છે અને તે નુકસાન ઉત્પાદનમાંથી કેવી રીતે વસૂલ કરવું તે નક્કી કરી શકાય છે.
૬. ગુસ્તમ જથ્થા અને સ્ટોકની સંપૂર્ણ નોંધ દ્વારા કાચો માલ રાખવામાં આવે છે તેથી જરૂર કરતા વધારે કે ઓછો માલ રાખવામાં આવતો નથી તેથી ખર્ચ ઘટે છે અને ઉત્પાદન કાર્ય અટકતું નથી.
૭. સ્ટોકની સંગ્રહમાં બેદરકારી ધ્યાનમાં આવતા તે દૂર કરી શકાય છે અને માલસામાનનો બગાડ અટકાવી શકાય છે.

આ પદ્ધતિની મુખ્ય મર્યાદાઓ નીચે પ્રમાણે ગણાવી શકાય.

૧. સ્ટોકની સતત ગણતરી માટે કાચમી કર્મચારી રાખવા પડે છે અને તેમને કાચમી ધોરણે પગાર આપવો પડે છે.
૨. સતત ગણતરીમાં કેટલીક વખત ઉત્પાદન કાર્યમાં વિક્ષેપ થવાનો ભય રહે છે.
૩. સતત ગણતરી કેટલીક વખત સમયનો બગાડ કરે છે અને વહીવટી કામકાજમાં ખલેલ ઉભી કરે છે.

સ્ટોક/માલસામગ્રી મૂલ્યાંકનની પદ્ધતિ

ઉત્પાદન માટે બજારમાંથી માલ ખરીદવામાં આવે છે અને તેને સ્ટોક વિભાગમાં રાખવામાં આવે છે, તેની કિંમત તેના મળેલા ભરતિયાને આધારે જાણી શકાય છે. ધંધામાં આવો માલ વારંવાર ખરીદવામાં આવતો હોય છે અને સ્ટોક વિભાગમાં રાખવામાં આવતો હોય છે. જુદા-જુદા સમયે ખરીદેલ આ માલ પૈકી ઉત્પાદન વિભાગને માલ આપવામાં આવે ત્યારે અથવા તો તેનું વેચાણ કરવામાં આવે ત્યારે તે માલ કઈ કિંમતે આવ્યો તેની ગણતરી કે મૂલ્યાંકનનો પ્રશ્ન ઉભો થાય છે. સામાન્ય રીતે ઉત્પાદન વિભાગને આ માલ આપવામાં આવે ત્યારે તેની કિંમત ગણવા નીચે પ્રમાણે જુદી-જુદી પદ્ધતિઓનો ઉપયોગ થાય છે.

(૧) ફિફો પદ્ધતિ (૨) લિફો પદ્ધતિ (૩) સરેરાશ કિંમતની પદ્ધતિ (૪) ખરેખર ચૂકવેલ કિંમતની પદ્ધતિ (૫) મૂળ કે બજાર કિંમત બેમાંથી ઓછી હોય તે કિંમત. આપણા અભ્યાસ ક્રમમાં ફક્ત પ્રથમ ત્રણ પદ્ધતિઓ છે.

(૧) માલસિલક ગણવાની ફિફો પદ્ધતિ

આ પદ્ધતિ મુજબ એમ માનવામાં આવે છે કે જે માલ પ્રથમ ખરીદવામાં આવ્યો હોય તે માલ પ્રથમ ઉત્પાદન માટે પૂરો પાડવામાં આવે છે, એટલે કે આખર સ્ટોકમાં છેલ્લી ખરીદીનો માલસામાન પડી રહે છે. આ પદ્ધતિ ઘણી પ્રચલિત છે, કારણ કે છેવટના સ્ટોકની કિંમત તેની નજીકની ખરીદ કિંમતને મળતી આવતી હોવાથી સ્ટોકનું મૂલ્યાંકન લગભગ તેની ચાલુ બજાર કિંમતે થાય છે. પાક્ક સરવૈયામાં બતાવેલ આખર સ્ટોક તેની છેલ્લી ખરીદીની પડતરનો હોવાથી પાક્ક સરવૈયું ધંધાની સાચી અને વ્યાજબી આર્થિક પરિસ્થિતિ રજૂ કરે છે.

દા. તા. ૧ લી જાન્યુઆરી રોજ ` ૨૫ ના ભાવનો ૧૦૦ કિલો માલસામાન અને ૨૦ મી જાન્યુઆરી ના રોજ ` ૨૪ ના ભાવનો ૧૨૦ કિલો માલસામાન ખરીદવામાં આવ્યો હોય. તા. ૨૫ મી જાન્યુઆરીના રોજ ૭૫ કિલો માલ ઉત્પાદન માટે પૂરો પાડવામાં આવ્યો હોય તો તે પ્રથમ ખરીદીમાંથી એટલે કે તા. ૧ લી જાન્યુઆરી જથ્થામાંથી ` ૨૫ ના ભાવે ૭૫ કિલો માલ પૂરો પાડવામાં આવ્યો હશે એમ માનવામાં આવે છે. તેમાંથી આખર સ્ટોક (૨૫ કિલો × ૨૫ ` = ૬૨૫ ` નો) + (૧૨૦ કિલો × ૨૪ ` = ૨,૮૮૦ ` નો) = ` ૩,૫૦૫ હશે એમ માનવામાં આવે છે.

હવે જો તા. ૨૯ મી જાન્યુઆરીના રોજ ૪૦ કિલો માલ ઉત્પાદન માટે પૂરો પાડવામાં આવે તો, અહીં પ્રથમ ખરીદીમાંથી વધેલ ૨૫ કિલો માલ ` ૨૫ ના ભાવે અને બાકીનો ૧૫ કિલો માલ ` ૨૪ ના ભાવે પૂરો પાડવામાં આવશે. હવે છેલ્લી ખરીદીમાંથી વધેલ માલ (૧૦૦-૧૫) = ૧૦૫ કિલો માલ ` ૨૪ ના ભાવનો તા. ૩૧ મી જાન્યુઆરીનો રોજ (૧૦૫ × ૨૪) = ` ૨,૫૨૦ નો હશે.

ફાયદા

૧. આ પદ્ધતિનો મહત્વનો ફાયદો એ છે કે આપેલ માલ તેની પડતર કિંમતે ઉધારવો જોઈએ, એ સિધ્ધાંતનું પાલન થાય છે. એટલે કે પ્રથમ ખરીદીનો માલ તેની ખરેખર કિંમતે ઉધારવો એ જ રીતે ત્યાર પછીના ખરીદીના ક્રમ પ્રમાણે માલ ઉધારવામાં આવે છે.
૨. આ પદ્ધતિ અનુસાર છેવટના સ્ટોકમાં છેલ્લે ખરીદેલ માલ રહેતો હોવાથી છેવટના સ્ટોકની કિંમત બજાર ભાવને મળતી આવે છે. આ સ્ટોક પાકા સરવૈયામાં અને વેપાર ખાતામાં બતાવેલ હોય છે જેથી બંને પત્રકો સાચી અને વ્યાજબી પરિસ્થિતિ રજૂ કરે છે.
૩. વહેલી બગડી જાય તે વસ્તુઓ જે ક્રમમાં હોય તે ક્રમમાં ઉત્પાદન માટે આપવામાં આવે તો બગાડ અટકે છે.

મર્યાદાઓ

૧. આ પદ્ધતિની મુખ્યખામી એ છે કે તેમાં ઘણી વખત માલ તેના ખરીદીના ક્રમમાં મોકલવો અનુકૂળ હોતો નથી.
૨. આ પદ્ધતિમાં કેટલીક વાર બે ખરીદી વચ્ચેના કિંમતની સરખામણીમાં મોટો તફાવત હોય છે. બે જોબ ને પૂરો પાડેલ માલ એક જ સમયે જુદી જુદી કિંમતે પૂરો પાડવામાં આવે છે. તેથી બંને જોબની ઉત્પાદન પડતર અલગ અલગ આવે છે અને કિંમત નક્કી કરવામાં પ્રશ્નો ઉભા કરે છે.
૩. જ્યારે ભાવો વધી રહ્યા હોય ત્યારે ઉત્પાદન અંગે અગાઉની ખરીદીના ભાવે કાચો માલની કિંમત ગણવામાં આવે છે, જે હાલના ભાવ કરતા ઘણો ઓછો હોય છે. આમ, ઉત્પાદનની પડતર ઓછી આવે છે અને નફો વધુ જણાય છે.

(૨) માલસિલક ગણવાની લિફ્ટ પદ્ધતિ

આ પદ્ધતિમાં એમ માનવામાં આવે છે કે છેલ્લા ખરીદવામાં આવેલ માલના જથ્થામાંથી ઉત્પાદન કે વેચાણ માટે પ્રથમ માલ પૂરો પાડવામાં આવે છે. અહીં છેલ્લો જથ્થો પૂરો થયા પછી તે પહેલાની ખરીદીમાં માલ ઉત્પાદન માટે આપવામાં આવે છે. ટૂંકમાં છેલ્લી ખરીદીમાંથી માલ પ્રથમ આપવામાં આવે છે. તેથી તે લિફ્ટ પદ્ધતિ કહેવામાં આવે છે.

દા.ત. તા. ૧ લી જાન્યુઆરી ૨૦૧૧ ના રોજ ` ૨૫ ના ભાવનો ૧૦૦ કિલો માલસામાન અને તા.૨૦ મી જાન્યુઆરી ૨૦૧૧ ના રોજ ` ૨૪ ના ભાવનો ૧૨૦ કિલો માલસામાન ખરીદવામાં આવ્યો હોય અને તા. ૨૫ મી જાન્યુઆરી ૨૦૧૧ ના રોજ ૭૫ કિલો માલસામાન પૂરો પાડવામાં આવ્યો હોય તો તે આખર ખરીદીમાંથી એટલે કે તા. ૨૦ મી જાન્યુઆરી ના જથ્થામાંથી ` ૨૪ ના ભાવનો ૭૫ કિલો માલ પૂરો પાડવામાં આવ્યો હશે એમ માનવામાં આવે છે. આખર સ્ટોક તે તારીખે (૧૦૦ કિલો માલ × ` ૨૫ ના ભાવે + ૪૫ કિલો ` ૨૪ ના ભાવે = ` ૨૫૦૦ + ` ૧૦૮૦ = ` ૩૫૮૦ હશે) એમ માનવામાં આવે છે.

હવે જો તા. ૨૯ મી જાન્યુઆરી ના રોજ ` ૨૩ ના ભાવનો ૧૦ કિલો માલ ખરીદવામાં આવે અને તા. ૩૧ મી જાન્યુઆરી ૨૦૧૧ ના રોજ બીજો ૨૫ કિલો માલ પૂરો પાડવામાં આવે તો ૧૦ કિલો ` ૨૩ ના ભાવે અને ૪૦ કિલો ` ૨૪ ના ભાવે પૂરો પાડવામાં આવશે એમ માનવામાં

આવશે. જ્યારે આખર સ્ટોક તે તારીખે (૧૦૦ કિલો × ` ૨૫ ના ભાવે + ૫ કિલો × ` ૨૪ ના ભાવે = ` ૨૫૦૦ + ` ૧૨૦) = ` ૨૬૨૦ નો માલ ગણાશે.

ફાયદા

૧. ઉત્પાદન માટે આપેલ માલ છેલ્લી ખીરીદીની કિંમતે આપવામાં આવે છે તેથી માલના ઉત્પાદનની પડતર વર્તમાન બજારકિંમતને મળતી આવે છે અને વેચાણ કિંમત નક્કી કરવામાં સરળતા રહે છે.
૨. માલ ઉત્પાદન અંગે આપવામાં આવે કે વેચવામાં આવે ત્યારે છેલ્લો ખરીદેલો માલ ઉપર ગોઠવેલ હોય એ સ્વાભાવિક છે. તેથી સરળતા માટે છેલ્લી ખરીદેલો માલ આપવો યોગ્ય છે.

ગેરફાયદા

૧. આ પદ્ધતિમાં ગણતરી કરવી પડે છે તેમજ પ્રથમ માલની ખરીદીની કિંમત જુની થતી જાય છે જેની પડતર પણ નીચે થતી જાય છે.
૨. ઝડપથી બગડી જતી વસ્તુઓ માટે આ પદ્ધતિ ઉપયોગી નથી કારણ કે પ્રથમ ખરીદેલો માલ સ્ટોકમાં જુનો થતા બગડી જાય છે.
૩. સ્ટોકમાં પહેલાનો ખરીદેલો માલ પડી રહ્યો હોવાથી તેની કિંમત જૂની હોય છે. આખર સ્ટોકની કિંમત બજાર કિંમતને મળતી નથી અને તેની અસર પાકા સરવૈયા પર અને વેપાર ખાતાના નફા પર પડે છે.
૪. અહીં પણ બે જોબ અંગે જુદા જુદા જથ્થામાંથી માલ આપ્યો હોય તો બંનેની પડતર જુદી જુદી આવે છે.

ઉદાહરણ ૬. કિર્તન કંપની માર્ચ ૨૦૧૮ના માસની માલની ખરીદી અને ઉત્પાદન માટે આપેલ માલની વિગતો નીચે પ્રમાણે છે.

માર્ચ-૨૦૧૮	વિગત	એકમો	એકમ દીઠ કિંમત (`)
૧	ખરીદી	૭૫૦	૩-૦૦
૫	ખરીદી	૧૫૦૦	૪-૦૦
૭	ઉત્પાદન માટે આપેલ માલ	૧૨૫૦	-
૧૧	ખરીદી	૧૭૫૦	૪-૦૦
૧૬	ઉત્પાદન માટે આપેલ માલ	૨૦૦૦	-
૨૧	ખરીદી	૭૫૦	૫-૦૦
૨૪	ઉત્પાદન માટે આપેલ માલ	૨૫૦	-

તારીખ ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ નો કાચા માલનો જથ્થો નક્કી કરો અને સ્ટોક પત્રક તૈયાર કરો. કંપની માલ સિલકના મૂલ્યાંકન માટે ફીફો (પ્રથમ આવેલ પ્રથમ જાય) પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરે છે. જો કંપની લિફો પદ્ધતિ અપનાવે તો સ્ટોકની કિંમત કઈ આવશે તેની ગણતરી સ્ટોક પત્રક બનાવી શોધો.

જવાબ:

માલનું સ્ટોક પત્રક (ફીફો પદ્ધતિ)

૨૦૧૮ તારીખ	માલની આવક				માલની જાવક				આખર સ્ટોક		
	ભ. નં.	જથ્થો કિલો	ભાવ `	કુલ `	મા.પ નં	જથ્થો કિલો	ભાવ `	કુલ `	જથ્થો કિલો	ભાવ `	કુલ `

૧	-	૭૫૦	૩-૦૦	૨૨૫૦	-	-	-	-	૭૫૦	૩-૦૦	૨૨૫૦-૦૦
૫	-	૧૫૦૦	૪-૦૦	૬૦૦૦	-	-	-	-	૭૫૦	૩-૦૦	૨૨૫૦-૦૦
									૧૫૦૦	૪-૦૦	૬૦૦૦-૦૦
									૨૨૫૦		૮૨૫૦-૦૦
૭	-	-	-	-	-	૭૫૦	૩-૦૦	૨૨૫૦	-	-	-
						૫૦૦	૪-૦૦	૨૦૦૦	૧૦૦૦	૪-૦૦	૪૦૦૦-૦૦
						૧૨૫૦			૧૦૦૦		૪૦૦૦-૦૦
૧૧	-	૧૭૫૦	૪-૦૦	૭૦૦૦	-	-	-	-	૧૦૦૦	૪-૦૦	૪૦૦૦-૦૦
									૧૭૫૦	૪-૦૦	૭૦૦૦-૦૦
									૨૭૫૦		૧૧૦૦૦-૦૦
૧૬					-	૧૦૦૦	૪-૦૦	૪૦૦૦	-	-	-
						૧૦૦૦	૪-૦૦	૪૦૦૦	૭૫૦	૪-૦૦	૩૦૦૦-૦૦
૨૧	-	૭૫૦	૫-૦૦	૩૭૫૦	-	-	-	-	૭૫૦	૪-૦૦	૩૦૦૦-૦૦
									૭૫૦	૫-૦૦	૩૭૫૦-૦૦
									૧૫૦૦		૬૭૫૦-૦૦
૨૪						૨૫૦	૪-૦૦	૧૦૦૦	૫૦૦	૪-૦૦	૨૦૦૦-૦૦
									૭૫૦	૫-૦૦	૩૭૫૦-૦૦
									૧૨૫૦		૫૦૦૦-૦૦
૩૧	-	-		-	-	-	-	-	૫૦૦	૪-૦૦	૨૦૦૦-૦૦
									૭૫૦	૫-૦૦	૩૭૫૦-૦૦
									૧૨૫૦		૫૦૦૦-૦૦
૩૧											૫૭૫૦-૦૦

૩૧ મી માર્ચના રોજ આખર સ્ટોકની કિંમત

ઉદાહરણ ૭. (લીફો પદ્ધતિ પ્રમાણે)

જવાબ:

માલનું સ્ટોક પત્રક (લીફો પદ્ધતિ પ્રમાણે)

૨૦૧૮ તારીખ	માલની આવક				માલની જાવક				આખર સ્ટોક		
	ભ. નં.	જથ્થો કિલો	ભાવ	કુલ	મા.પ નં	જથ્થો કિલો	ભાવ	કુલ	જથ્થો કિલો	ભાવ	કુલ
૧	-	૭૫૦	૩-૦૦	૨૨૫૦	-	-	-	-	૭૫૦	૩-૦૦	૨૨૫૦-૦૦
૫	-	૧૫૦૦	૪-૦૦	૬૦૦૦	-	-	-	-	૭૫૦	૩-૦૦	૨૨૫૦-૦૦
									૧૫૦૦	૪-૦૦	૬૦૦૦-૦૦
									૨૨૫૦		૮૨૫૦-૦૦
૭	-	-	-	-	-	-	-	-	૭૫૦	૩-૦૦	૨૨૫૦-૦૦
						૧૨૫૦	૪-૦૦	૫૦૦૦	૨૫૦	૪-૦૦	૧૦૦૦-૦૦
									૧૦૦૦		૩૨૫૦-૦૦
૧૧	-	૧૭૫૦	૪-૦૦	૭૦૦૦	-	-	-	-	૭૦૦	૩-૦૦	૨૨૫૦-૦૦
									૨૫૦	૪-૦૦	૧૦૦૦-૦૦
									૧૭૫૦	૪-૦૦	૭૦૦૦-૦૦
									૨૭૫૦		૧૦૨૫૦-૦૦
૧૬					-	-	-	-	૭૫૦	૩-૦૦	૨૨૫૦-૦૦
						૨૫૦	૪-૦૦	૧૦૦૦	-	-	-
						૧૭૫૦	૪-૦૦	૭૦૦૦	-	-	-
						૨૦૦૦		૮૦૦૦	૭૫૦		૨૨૫૦-૦૦
૨૧	-	૭૫૦	૫-૦૦	૩૭૫૦	-	-	-	-	૭૫૦	૩-૦૦	૨૨૫૦-૦૦
									૭૫૦	૫-૦૦	૩૭૫૦-૦૦

									૧૫૦૦		૬૦૦૦-૦૦	
૨૪					૨૫૦	૫-૦૦	૧૨૫૦		૭૫૦	૩-૦૦	૨૨૫૦-૦૦	
									૫૦૦	૫-૦૦	૨૫૦૦-૦૦	
									૧૨૫૦		૪૭૫૦-૦૦	
૩૧	-	-		-	-	-	-		૭૫૦	૩-૦૦	૨૨૫૦-૦૦	
									૫૦૦	૫-૦૦	૫૦૦૦-૦૦	
									૧૨૫૦		૪૭૫૦-૦૦	
૩૧	૩૧ મી માર્ચના રોજ આખર સ્ટોકની કિંમત (` ૧૦૦૦ ઓછી આવે છે)											૪૭૫૦-૦૦

(૩) માલસિલક ગણવાની ભારિત સરેરાશ પદ્ધતિ

ભાવમાં વારંવાર વધઘટ થાય છે તેથી ઉત્પાદન માટે જે માલ આપવામાં આવે છે તેનો ભાવ પણ જુદો-જુદો હોય છે. ભાવની આ અસર દૂર કરવા માટે સરેરાશ પદ્ધતિનો ઉપયોગ થાય છે. માલસિલક ગણવાની સરેરાશ પદ્ધતિમાં સાદી સરેરાશ, ભારિત સરેરાશ પદ્ધતિનો ઉપયોગ થાય છે. જેમાં આપણે સાદી સરેરાશ અને ભારિત સરેરાશની ચર્ચા કરીશું.

(અ) સાદી સરેરાશ: જો જુદા-જુદા સમયે માલની સરેરાશ શોધતી વખતે ફક્ત ભાવની સરેરાશ કાઢવામાં આવે છે અને ખરીદીનો જથ્થો ધ્યાનમાં લેવામાં આવતો નથી તેને સાદી સરેરાશ કહેવામાં આવે છે.

દા. ત. ૨૦૦ કિલો માલ ` ૧૫ ના ભાવે અને ૬૦૦ કિલો માલ ` ૧૬ ના ભાવે ખરીદ્યો હોય તો તેની સાદી સરેરાશ નીચે પ્રમાણે ગણાશે.

$$\text{સાદી સરેરાશ} = ૧૫ + ૧૬/૨ = ` ૧૫.૫૦$$

(બ) ભારિત સરેરાશ: સરેરાશ પદ્ધતિની ખામી દૂર કરવા માટે ભારિત સરેરાશ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે આ પદ્ધતિમાં વસ્તુનો ભાવ અને જથ્થો બંને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે. દરેક ખરીદી કર્યા પછી નવી સરેરાશ શોધવામાં આવે છે. ભારિત સરેરાશ શોધતી વખતે જ્યારે માલ ખરીદવામાં આવે છે ત્યારે પાછલા વધેલા માલનો જથ્થો અને તેનો ભાવ અને નવો ખરીદેલ જથ્થો અને તેનો ભાવ ધ્યાનમાં લઈ સરેરાશ શોધવામાં આવે છે. આ સરેરાશ નીચેના સૂત્રથી શોધવામાં આવે છે. ધારો કે ૨૦૦ કિલો માલ તા.૦૫-૦૨-૨૦૧૮ ના રોજ ` ૧૫ ના ભાવે ખરીદવામાં આવ્યો અને ૬૦૦ કિલો માલ તા. ૦૮-૦૨-૨૦૧૮ ના રોજ ` ૧૬ ના ભાવે ખરીદવામાં આવ્યો હોય ત્યારે તેની ભારિત સરેરાશ નીચે પ્રમાણે ગણાશે.

$$\begin{aligned} \text{ભારિત સરેરાશ} &= \frac{Ewx}{Ew} \\ &= \frac{૨૦૦ \times ૧૫ + ૬૦૦ \times ૧૬}{૨૦૦ + ૬૦૦} \\ &= \frac{૩૦૦૦ + ૯૬૦૦}{૮૦૦} \\ &= ૧૫.૭૫ \end{aligned}$$

ફાયદા

૧. માલનો જથ્થો અને ભાવ બંને સરેરાશ ગણતા ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે. તેથી માલની કિંમત વ્યાજબી આવે છે.

૨. જો ભાવમાં વધુ પ્રમાણમાં વધઘટ થતી હોય તે ભારિત સરેરાશ પદ્ધતિ મુજબ તેની અસર દૂર થાય છે, કારણ કે ભારિત સરેરાશ કિંમતમાં ભાવ તફાવતની અસર ઘટે છે.
૩. ફીફો અને લીફો પદ્ધતિમાં ઉત્પાદન માટે આપેલ માલ જુદા જુદા ભાવે આપવામાં આવે છે જે માલની નક્કી કરવામાં મુશ્કેલી ઉભી કરે છે. જ્યારે ભારિત સરેરાશ પદ્ધતિમાં આપેલ માલ એક જ ભાવે હોય છે.

ગેરફાયદા

૧. જ્યારે વારંવાર ખરીદી કરવામાં આવે ત્યારે આ પદ્ધતિ યોગ્ય નથી, કારણ કે વારંવાર સરેરાશ કાઢવાની હોવાથી ગણતરી કામ વધી જાય છે.
૨. ભૂલો પડવાની શક્યતા વધી જાય છે ખોટી ગણતરી ઉત્પાદન પડતર અને નફા પર અસર કરે છે.

ઉદાહરણ ૮. (ઉપરનો દાખલો ભારિત સરેરાશ પદ્ધતિ પ્રમાણે)

જવાબ

<p>બીજી ખરીદી વખતે ભારિત સરેરાશ ભારિત સરેરાશ</p> $= \frac{Ewx}{Ew}$ $= \frac{750 \times 3 + 1400 \times 4}{750 + 1400}$ $= \frac{2250 + 5600}{2150}$ $= \frac{7850}{2150}$ $= 3.65$ <p>૧૨૫૦ કિલો માલ ૩.૬૫ ના ભાવે આપવામાં આવશે</p>	<p>ત્રીજી ખરીદી વખતે ભારિત સરેરાશ (અગાઉનો વધેલો સ્ટોક ૧૦૦૦ ની પડતર ૩.૬૫ ગણાશે)</p> <p>ભારિત સરેરાશ</p> $= \frac{Ewx}{Ew}$ $= \frac{1000 \times 3.65 + 1400 \times 4}{1000 + 1400}$ $= \frac{3650 + 5600}{2400}$ $= \frac{9250}{2400}$ $= 3.85$ <p>૨૦૦૦ કિલો માલ ૩.૮૫ ના ભાવે આપવામાં આવશે</p>
<p>ચોથી ખરીદી વખતે ભારિત સરેરાશ (અગાઉનો વધેલો સ્ટોક ૭૫૦ ની પડતર ૩.૮૫ ગણાશે)</p> <p>ભારિત સરેરાશ</p> $= \frac{Ewx}{Ew}$ $= \frac{750 \times 3.85 + 750 \times 4}{750 + 750}$ $= \frac{2887.5 + 3000}{1500}$ $= 3.925$	<p>= ૩.૮૫</p> <p>૨૫૦ કિલો માલ ૪.૪૫ ના ભાવે આપવામાં આવશે</p> <p>આખર સ્ટોક ૧૨૫૦ કિલો ૪.૪૫ ના ભાવે ગણવામાં આવશે</p>

માલનું સ્ટોક પત્રક (ભારિત સરેરાશ પદ્ધતિ)

૨૦૧૮	માલની આવક				માલની જાવક				આખર સ્ટોક			
	તા.	ભ. નં.	જથ્થો કિલો	ભાવ	કુલ	મા.પ નં.	જથ્થો કિલો	ભાવ	કુલ	જથ્થો કિલો	ભાવ	કુલ
૧	-	૭૫૦	૩-૦૦	૨૨૫૦	-	-	-	-	-	૭૫૦	૩-૦૦	૨૨૫૦-૦૦
૫	-	૧૫૦૦	૪-૦૦	૬૦૦૦	-	-	-	-	-	૧૫૦૦	૪-૦૦	૬૦૦૦-૦૦
૭	-	-	-	-	-	૧૨૫૦	૩.૬૬૬૬	૪૫૮૩	-	-	-	-
૧૧	-	-	-	-	-	-	-	-	-	૧૦૦૦	૩.૬૬૬૬	૩૬૬૬-૦૦

		૧૭૫૦	૪-૦૦	૭૦૦૦					૧૭૫૦	૩.૮૮	૭૦૦૦-૦૦
									૨૭૫૦		૧૦૬૭૦-૦૦
૧૬						૨૦૦૦	૩.૮૮	૭૭૬૦	૭૫૦	૩.૮૮	૨૬૧૦-૦૦
૨૧	-	-	-	-	-	-	-	-	૭૫૦	૩-૮૮	૨૬૧૦-૦૦
	-	૭૫૦	૫-૦૦	૩૭૫૦					૭૫૦	૫-૦૦	૩૭૫૦-૦૦
									૧૫૦૦	૪.૪૪	૬૬૬૦-૦૦
૨૪						૨૫૦	૪.૪૪	૧૧૧૦	૧૨૫૦	૪.૪૪	૫૫૫૦-૦૦
૩૧	૩૧ મી માર્ચના રોજ ૧૨૫૦ કિલો આખર સ્ટોકની કિંમત										૫૫૫૦-૦૦

ઉદાહરણ દ. નીચેની માહિતી પરથી ફિક્કો, લિક્કો અને ભારિત સરેરાશ પધ્ધતિથી આખર માલસિલકના મૂલ્યની ગણતરી કરો.

આવક

તા. ૦૧-૪-૨૦૧૮ ૫૦૦ એકમો ભાવ ` ૪.૫૦ એકમટીઠ

તા. ૨૬-૬-૨૦૧૮ ૭૫૦ એકમો ભાવ ` ૬.૦૦ એકમટીઠ

જાવક

તા. ૧૧-૪-૨૦૧૮ ૪૦૦ એકમો

તા. ૨૫-૬-૨૦૧૮ ૬૦૦ એકમો

જવાબ

માલનું સ્ટોક પત્રક (ફિક્કો પધ્ધતિ)

૨૦૧૮ તારીખ	માલની આવક			માલની જાવક			આખર સ્ટોક				
	ભ. નં.	જથ્થો કિલો	ભાવ `	કુલ `	મા.પ નં	જથ્થો કિલો	ભાવ `	કુલ `	જથ્થો કિલો	ભાવ `	કુલ `
૧-૪-૨૦૧૮		૫૦૦	૪-૫૦	૨૨૫૦	-	-	-	-	૫૦૦	૪-૫૦	૨૨૫૦-૦૦
૧૧-૪-૨૦૧૮						૪૦૦	૪-૫૦	૧૮૦૦	૧૦૦	૪-૫૦	૪૫૦-૦૦
૨૧-૬-૨૦૧૮		૭૫૦	૬-૦૦	૪૫૦૦	-				૧૦૦	૪-૫૦	૪૫૦-૦૦
									૭૫૦	૬-૦૦	૪૫૦૦-૦૦
૨૫-૬-૨૦૧૮	-	-	-	-	-	૧૦૦	૪-૫૦	૪૫૦	-	-	-
						૫૦૦	૬-૦૦	૩૦૦૦	૨૫૦	૬-૦૦	૧૫૦૦-૦૦
ફિક્કો પધ્ધતિ પ્રમાણે ૨૫૦ કિલો આખર સ્ટોકની કિંમત રૂ.૧૫૦૦											

માલનું સ્ટોક પત્રક (લિક્કો પધ્ધતિ)

૨૦૧૮ તારીખ	માલની આવક			માલની જાવક			આખર સ્ટોક				
	ભ. નં.	જથ્થો કિલો	ભાવ `	કુલ `	મા.પ નં	જથ્થો કિલો	ભાવ `	કુલ `	જથ્થો કિલો	ભાવ `	કુલ `
૧-૪-૨૦૧૮		૫૦૦	૪-૫૦	૨૨૫૦	-	-	-	-	૫૦૦	૪-૫૦	૨૨૫૦-૦૦
૧૧-૪-૨૦૧૮						૪૦૦	૪-૫૦	૧૮૦૦	૧૦૦	૪-૫૦	૪૫૦-૦૦
૨૧-૬-		૭૫૦	૬-૦૦	૪૫૦૦	-				૧૦૦	૪-૫૦	૪૫૦-૦૦

૨૦૧૮									૭૫૦	૬-૦૦	૪૫૦૦-૦૦
૨૫-૬-૨૦૧૮	-	-	-	-	-	૬૦૦	૬-૦૦	૩૬૦૦	૧૦૦	૪-૫૦	૪૫૦-૦૦
									૧૫૦	૬-૦૦	૯૦૦-૦૦
									૨૫૦		૧૩૫૦-૦૦
લિક્ષા પદ્ધતિ પ્રમાણે ૨૫૦ કિલો આખર સ્ટોકની કિંમત રૂ.૧૩૫૦											

માલનું સ્ટોક પત્રક (ભારિત સરેરાશ પદ્ધતિ)

૨૦૧૮ તારીખ	માલની આવક				માલની જાવક				આખર સ્ટોક		
	ભ. નં.	જથ્થો કિલો	ભાવ	કુલ	મા.પ નં.	જથ્થો કિલો	ભાવ	કુલ	જથ્થો કિલો	ભાવ	કુલ
૧-૪-૨૦૧૮		૫૦૦	૪-૫૦	૨૨૫૦	-	-	-	-	૫૦૦	૪-૫૦	૨૨૫૦-૦૦
૧૧-૪-૨૦૧૮						૪૦૦	૪-૫૦	૧૮૦૦	૧૦૦	૪-૫૦	૪૫૦-૦૦
૨૧-૬-૨૦૧૮		૭૫૦	૬-૦૦	૪૫૦૦	-				૧૦૦	૪-૫૦	૪૫૦-૦૦
									૭૫૦	૬-૦૦	૪૫૦૦-૦૦
									૮૫૦		૪૯૫૦-૦૦
૨૫-૬-૨૦૧૮	-	-	-	-	-	૬૦૦	૫-૮૨૩	૩૪૯૪	૨૫૦	૫-૮૨૩	૧૪૫૬-૦૦
લિક્ષા પદ્ધતિ પ્રમાણે ૨૫૦ કિલો આખર સ્ટોકની કિંમત ` ૧૪૫૬											

$$\begin{aligned}
\text{ભારિત સરેરાશ} &= \frac{Ewx}{Ew} \\
&= \frac{૧૦૦ \times ૪-૫૦ + ૭૫૦ \times ૬-૦૦}{૧૦૦ + ૭૫૦} \\
&= \frac{૪૫૦ + ૪૫૦૦}{૮૫૦} \\
&= \frac{૪૯૫૦}{૮૫૦} \\
&= ૫.૮૨૩
\end{aligned}$$

ઉદાહરણ ૧૦. એક કારખાનામાં જાન્યુઆરી, ૨૦૧૮ દરમિયાન 'Z' અંગે આવક અને જાવકની માહિતી નીચે મુજબ છે.

તારીખ	આવક		જાવક	
	એકમો	એકમદીઠ કિંમત	તારીખ	એકમો
૦૧-૧-૧૮	૯૦	૪	૧૨-૧-૧૮	૧૫૦
૦૫-૧-૧૮	૧૮૦	૬	૨૦-૧-૧૮	૨૪૦
૧૪-૧-૧૮	૨૧૦	૬	૨૯-૧-૧૮	૩૦
૨૫-૧-૧૮	૯૦	૮	-	-

તા. ૧૨-૧-૧૮ અને તા. ૨૦-૧-૧૮ ના રોજની જાવકની કિંમત નક્કી કરવા માટે અનુક્રમે લિફો અને ફિફો પદ્ધતિ આપનાવાઈ છે, જ્યારે તા. ૨૧-૧-૧૮ ના રોજની જાવકના મૂલ્યાંકન માટે ભારિત સરેરાશ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું છે. માલસામાનના સ્ટોકનું પત્રક તૈયર કરો.

જવાબ

માલનું સ્ટોક પત્રક (લિફો, ફિફો, અને ભારિત સરેરાશ પદ્ધતિ)

૨૦૧૮ તારીખ	માલની આવક			માલની જાવક				આખર સ્ટોક			
	ભ. નં.	જથ્થો કિલો	ભાવ	કુલ	મા.પ નં	જથ્થો કિલો	ભાવ	કુલ	જથ્થો કિલો	ભાવ	કુલ
૦૧-૧-૧૮		૬૦	૪-૦૦	૩૬૦	-	-	-	-	૬૦	૪-૦૦	૩૬૦-૦૦
૦૫-૧-૧૮	-	૧૮૦	૬-૦૦	૧૦૮૦	-	-	-	-	૬૦ ૧૮૦ ૨૭૦	૪-૦૦ ૬-૦૦	૩૬૦-૦૦ ૧૦૮૦-૦૦ ૧૪૧૪-૦૦
૧૨-૧-૧૮	-	-	-	-	-	૧૫૦	૬-૦૦	૯૦૦	૬૦ ૩૦ ૧૨૦	૪-૦૦ ૬-૦૦	૩૬૦-૦૦ ૧૮૦-૦૦ ૫૪૦-૦૦
૧૪-૧-૧૮	-	-	-	-	-	-	-	-	૬૦ ૩૦ ૨૧૦ ૩૩૦	૪-૦૦ ૬-૦૦ ૬-૦૦	૩૬૦-૦૦ ૧૮૦-૦૦ ૧૨૬૦-૦૦ ૧૮૦૦-૦૦
૨૦-૧-૧૮		-	-	-	-	૬૦ ૩૦ ૧૨૦ ૨૪૦	૪-૦૦ ૬-૦૦ ૬-૦૦	૩૬૦ ૧૮૦ ૭૨૦ ૧૨૬૦	- - ૬૦	- - ૬-૦૦	- - ૫૪૦-૦૦
૨૫-૧-૧૮		૬૦	૮-૦૦	૭૨૦	-	-	-	-	૬૦ ૬૦ ૧૮૦	૮-૦૦ ૬-૦૦	૭૨૦-૦૦ ૪૦-૦૦ ૧૨૬૦-૦૦
૨૯-૧-૧૮						૩૦	૭-૦૦	૨૧૦	૧૫૦	૭-૦૦	૧૦૫૦
૩૧-૧-૧૮	૩૧ મી માર્ચના રોજ ૧૫૦ કિલો આખર સ્ટોકની કિંમત										૧૦૫૦-૦૦

$$\begin{aligned}
 \text{ભારિત સરેરાશ} &= \frac{Ewx}{Ew} \\
 &= \frac{₹0 \times ₹-00 + ₹0 \times ₹-00}{₹0 + ₹0} \\
 &= \frac{₹-50}{₹0} \\
 &= ₹-00
 \end{aligned}$$

માલસામગ્રીનું મૂલ્યાંકન (Ind As-2) ભારતીય હિસાબી

નાણાકીય પત્રકોમાં ચાલુ મિલકતોમાં માલસામગ્રીનું પ્રમાણ સૌથી વધારે છે. ખાસ કરીને ઉત્પાદન કરતા એકમોમાં માલસામગ્રીનું નક્કી કરેલ મૂલ્ય નાણાકીય અને કામગીરીના પરિણામને નોંધપાત્ર અસર કરે. જો કે તે જુદા જુદા એકમોમાં 'માલસામગ્રીનું મૂલ્યાંકન' કરવાની પદ્ધતિના જુદા જુદા આધારો પર છે.

(૧) હેતું: માલસામગ્રી માટે હિસાબોમાં પ્રાથમિક મુદ્દો એ છે કે સંબંધિત આવક ઓળખાય ત્યાં સુધી નાણાકીય પત્રકોમાં તેનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવે છે. આ બાબત માલસામગ્રીના મૂલ્યાંકન સાથે સંકળાયેલ છે, જેમાં તેમાં થયેલા ખર્ચની અને ચોખ્ખા વાસ્તવિક મૂલ્યની ખાતરી કરવાનો મુખ્ય હેતું છે.

(૨) કાર્યક્ષેત્ર: આ હિસાબી ધોરણ માલસામગ્રી સિવાયના હિસાબોમાં નીચે પ્રમાણે લાગુ પાડવું જાઈએ.

૧. બાંધકામ સેવા અને સબધિત સેવા બાંધકામમાં ઉભા થતા ચાલુ કામમાં.
૨. સેવા પૂરી પાડતા ધંધામાં સામાન્ય સંજોગોમાં ઉદ્ભવતા ચાલુ કામમાં.
૩. શેર, ડિવેન્ચર અને નાણાકીય સાધનો ધરાવતા સ્ટોક વેપારમાં.
૪. ઉત્પાદકો જેવા પશુધન, કૃષિ અને વન પેદાશો, ખનીજ ઓઈલ અને ગેસના નિર્દેશકોની સંખ્યા સાથે ચોખ્ખા વસ્તવિક મૂલ્ય પર માપવામાં આવે છે.

(૩) વ્યાખ્યા: આ હિસાબી ધોરણમાં કેટલાક પદોની વ્યાખ્યા આપવામાં આવી છે. દા. ત. માલસામગ્રીની વ્યાખ્યા, ઐતિહાસિક, પડતર ખરીદીની પડતર, રૂપાંતરની પડતર, પ્રત્યક્ષ પડતર, સમાવેશી પડતર, ચલિત પડતર, સ્થિર ખર્ચા વગેરે પદોની વ્યાખ્યા આપવામાં આવી છે. નીચે આપેલા શબ્દોનો ઉપયોગ આ હિસાબી ધોરણમાં કરવામાં આવે છે.

માલસામગ્રી એ દ્રશ્ય મિલકત છે તેનો નીચેના હેતું માટે ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

૧. ધંધાના સામાન્ય ક્રમમાં તેનું વેચાણ કરવા માટે.
૨. વેચાણમાટે જે માલ કે સેવાનું ઉત્પાદન કરવાનું તેના ઉપયોગ માટે એટલે કે તે માટે વપરાતી ગ્રીસ, ઓઈલ, બેલ્ટ, ગાભા વગેરે માટે.
૩. વેચાણ માટેનો માલ ઉત્પાદનની પ્રક્રિયામાં છે તે માટે.

ઐતિહાસિક પડતર એટલે નીચેનાનું ચોખ્ખું મિશ્રણ

૧. ખરીદીની પડતર
૨. રૂપાંતરીત પડતર
૩. માલસામગ્રીને વર્તમાન સ્થિતિમાં લાવવા માટે થયેલા ખર્ચા

સામાન્ય સંજોગોમાં ચોખ્ખું ઉપજવા ધારેલું મૂલ્ય એ અંદાજિત વેચાણ કિંમત છે, જેમાં વસ્તુ તૈયાર થતા તેના અંદાજિત ખર્ચા બાદ કરવા અને વેચાણ માટે અંદાજિત પડતર નક્કી કરવી.

(૪) માલસામગ્રીનું મૂલ્યાંકન: વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરતા તેનું મૂલ્યાંકન જુદી-જુદી રીતે થાય છે તેમાં એકરૂપતા લાવવા આ હિસાબી ધોરણ-૨ તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે.

૧. માલસામગ્રી મૂલ્ય ઐતિહાસિક પડતર કે ચોખ્ખી ઉપજવા ધારેલી કિંમત બે માંથી જે ઓછી કિંમત હોય તે કિંમતે કરવું જોઈએ. આ અંગે અપવાદ આપવામાં આવ્યો છે કે ઉપપેદાશની પડતર નક્કી થઈ શકતી ન હોય તો તેનું મૂલ્યાંકન ચોખ્ખા ઉપજ મૂલ્યે કરવું. વપરાતી સામગ્રી અને નિભાવ માટેની સામગ્રીનું મૂલ્યાંકન તેની પડતરથી પણ ઓછી કિંમતે થઈ શકે. ફરી વાપરી ન શકાય એવો બગાડ હોય તો તેવા બગાડનું મૂલ્યાંકન ચોખ્ખા ઉપજ મૂલ્યે કરવું.
૨. સ્ટોકના મૂલ્યાંકન માટે ઐતિહાસિક પડતર અને ચોખ્ખા ઉપજ મૂલ્યની સરખામણી કરવી જોઈએ. તે મુજબ સ્ટોકની સરખા આઈટમ અંગે અલગ અલગ બંને રકમો સરખાવવી જોઈએ.
૩. આ હિસાબી ધોરણમાં જણાવ્યું છે તે પ્રમાણે ઐતિહાસિક પડતર ગણવા માટે ફિક્ષો પદ્ધતિ, લિક્ષો પદ્ધતિ અને સરેરાશ પડતર પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ,

૪. જે માલનું ઉત્પાદન કોઈ વિશિષ્ટ હેતુ માટે કરવામાં આવ્યું હોય અને તે માટે માલ અલગ રાખવામાં આવ્યો હોય તે માટે વિશિષ્ટ ઓળખ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ.
૫. જે ધંધાઓમાં સ્ટોકમાં રહેલી આઈટમોની વ્યક્તિગત પડતર સહેલાઈથી નક્કી કરી શકાય તેમ ન હોય તેને માટે સુધારેલ વેચાણ કિંમત પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવો જોઈય.
૬. પ્રમાણ પડતર પદ્ધતિનો ઉપયોગ જ્યારે તેનું પરિણામ પડતર કે ચોખ્ખુ ઊપજ મૂલ્ય બે પૈકી ઓછું હોય તે કિંમત કરવું જોઈયે.
૭. પાયાના સ્ટોકની પદ્ધતિનો ઉપયોગ અપવાદ રૂપ સંજ્ઞાઓમાં જ કરવો જોઈયે.
૮. એકરૂપતા માલસામગ્રી મૂલ્યાંકન માટે મૂળભૂત સિદ્ધાંત છે એટલે કે માલસામગ્રી મૂલ્યાંકન માટે એક સરખી હિસાબી નીતિ અને એક સરખી હિસાબી પદ્ધતિનો ઉપયોગ થતો હશે એમ માનવામાં આવે છે. જો આ પદ્ધતિમાં કોઈ ફેરફાર થયો હોય તો અને ચાલુ વર્ષના હિસાબો પર તેની અસર થતી હોય તો તે જણાવવું જોઈએ.

(૫) માલસામગ્રીની પડતર: ઉત્પાદિત કરેલ માલની પડતરમાં કે માલસામગ્રીની પડતરમાં કઈ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવો તે પણ આ હિસાબી ધોરણમાં જણાવ્યું છે.

માલસામગ્રીની પડતરમાં ખરીદીના તમામ ખર્ચ, ફેરબદલી કિંમત અને માલસામગ્રીને તૈયાર સ્થિતિમાં લાવવા માટે થતા અન્ય ખર્ચનો સમાવેશ થવો જોઈએ. સામાન્ય રીતે ઉત્પાદન પડતરમાં ઉત્પાદનને લગતા શિરોપરી ખર્ચ સમાવવામાં આવે છે. આ ઉપરાંત માલસામગ્રી સાથે સીધી રીતે સંકળાયેલા ખર્ચ સમાવવામાં આવે છે.

(૬) ખરીદીની પડતર: ખરીદીની કિંમતમાં ડચુટી અને ટેક્ષ, આવકમાલ ગાડાભાડું અને અન્ય સીધી રીતે ખરીદી સાથે સંકળાયેલા ખર્ચો ઉમેરવામાં આવે છે.

હિસાબી ધોરણ-૨ અને ભારતીય હિસાબી ધોરણ-૧૬ વચ્ચે તફાવત

(૧) કાર્યક્ષેત્ર

હિસાબી ધોરણ-૨ માં વસ્તુના દલાલ-વેપારીઓ દ્વારા રાખવામાં (લેવામાં) આવેલ માલસામગ્રી સંબંધિત કોઈ વિશિષ્ટ જોગવાઈઓ નથી. (દલાલ-વેપારીઓ એટલે જે પોતાના માટે અથવા બીજાઓ માટે વસ્તુનું ખરીદ-વેચાણ કરે છે.)

ભારતીય હિસાબી ધોરણ-૧૬ માં વિશિષ્ટ જોગવાઈ પૂરી પાડવામાં આવે છે એટલે કે વસ્તુ બ્રોકર-વેપારી પાસે રહેલી માલસામગ્રીના માપન માટે ધોરણ પૂરું પાડવું જરૂરી નથી. તેઓ વેચાણ માટે પડતર બાદ વ્યાજબી મૂલ્ય એ રીતે માલસામગ્રીનું મૂલ્યાંકન કરે છે.

(૨) સેવા પુરી પાડનારની માલસામગ્રી

હિસાબી ધોરણ-૨ માં સેવા પુરી પાડનારની માલસામગ્રી નો સમાવેશ કરવામાં આવતો નથી. જ્યારે ભારતીય હિસાબી ધોરણ-૧૬ માં સેવા પુરી પાડનાર પાસેની માલસામગ્રી સુધીનો સમાવેશ કરવામાં આવે છે. આમા મુખ્યત્વે શ્રમ અને સેવા પૂરી પાડનાર કર્મચારીઓની સેવાની કિંમતનો સમાવેશ થાય છે.

૧.૪ સ્વાધ્યાય

૧. રામજી કોર્પોરેશનના ચોપડે તા. ૦૧-૦૪-૨૦૧૫ ના રોજ ચંત્ર ખાતાની બાકી ` ૧૩,૦૦૦ છે કંપની દર વર્ષે ૧૦% લેખે ઘટતી જતી બાકીની પદ્ધતિએ ઘસારો ગણે છે. તા. ૩૦-૦૯-૨૦૧૫ ના રોજ ચંત્ર તેની ચોપડે કિંમત પર ૧૦% નુકસાનથી વેચી દીધું.

ઉપરની માહિતી પરથી કંપનીના ચોપડે જરૂરી આમનોંધ અને ચંત્ર ખાતું તૈયાર કરો.

(જવાબ - તા. ૦૧-૦૪-૨૦૧૫ થી ૩૦-૦૯-૨૦૧૫ સુધીનો ૬ માસનો ઘસારો ૬૫૦ અને ચોપડે કિંમત ` ૧૨,૩૫૦. ચંત્ર વેચાણનું નુકસાન ` ૧,૨૩૫ અને ચંત્રની વેચાણ કિંમત ` ૧૧,૧૧૫)

૨. અમૃત લિમિટેડના ચોપડામાં તા. ૦૧-૦૪-૨૦૧૨ ના રોજ ચંત્ર ખાતાની બાકી ` ૪૨,૦૦૦ છે આ ચંત્ર તા. ૦૧-૦૪-૨૦૦૯ ના રોજ ખરીદવામાં આવ્યું હતું. તા. ૦૧-૦૧-૨૦૧૪ ના રોજ બીજું ચંત્ર ` ૩૩,૦૦૦ માં ખરીદવામાં આવ્યું. જેને ગોઠવવાનો ખર્ચ રૂ.૩,૦૦૦ થયો. કંપની દર વર્ષે ચંત્રો પર ૧૦% લેખે સીધી લીટીની પદ્ધતિએ ઘસારો ગણે છે. પ્રથમ ચંત્ર તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૫ ના રોજ તેની ચોપડા કિંમતના ૨૫% નુકસાનથી વેચવામાં આવ્યું. કંપનીના ચોપડે ત્રણ વર્ષનું ચંત્ર ખાતું તૈયાર કરો.

(જવાબ- ચંત્રની પડતર કિંમત ` ૬૦,૦૦૦ (` ૪૨,૦૦૦ x ૧૦૦/૭૦); વાર્ષિક ઘસારો ૧૦% લેખ ` ૬,૦૦૦; પ્રથમ ચંત્રની વેચાણ કિંમત ` ૧૮,૦૦૦; બીજા ચંત્રની ઘસારો પ્રથમ ત્રણ માસનો ` ૯૦૦; બીજા ચંત્રનો બીજા વર્ષનો ઘસારો ` ૩,૬૦૦ થશે.)

૩. લીના લિમિટેડના ચોપડામાં તા. ૦૧-૦૧-૨૦૧૪ ના રોજ ચંત્ર ખાતાની બાકી ` ૨,૮૬,૦૦૦ હતી. કંપની દર વર્ષે ૫% લેખે ઘટતી જતી બાકીની પદ્ધતિએ ઘસારો ગણે છે. તા. ૩૦-૦૯-૨૦૧૪ ના રોજ આ ચંત્ર તેની ચોપડે કિંમત પર ૩૦% નુકસાનથી વેચી દીધું. ઉપરની વિગતોને આધારે કંપનીના ચોપડે જરૂરી આમનોંધ અને ચંત્ર ખાતું તૈયાર કરો.

(જવાબ- તા. ૩૦-૦૯-૨૦૧૪ સુધીનો ૬ માસનો ઘસારો ` ૭,૧૫૦; તા. ૩૦-૦૯-૨૦૧૪ ના રોજ ઘસારા બાદ કિંમત ` ૨,૭૮,૮૫૦; ૩૦% નુકસાન ` ૮૩,૬૫૫ અને ચંત્રની વેચાણ કિંમત ` ૧,૯૫,૧૯૫)

૪. મનીષે તા. ૦૧-૦૧-૨૦૧૫ ના રોજ ચંત્ર ` ૧,૮૦,૦૦૦ માં ખરીદ્યું અને ગોઠવણી ખર્ચના ` ૨૦,૦૦૦ ચૂકવ્યા. તેણે બીજું ચંત્ર તા. ૦૧-૦૧-૨૦૧૬ ના રોજ ખરીદ્યું તેણે પ્રથમ ચંત્ર તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ ચોપડા કિંમત પર ૨૦% ખોટથી વેચી દીધું. ચંત્ર પર સીધી લીટીની પદ્ધતિએ ઘસારો ગણવામાં આવે છે. તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પુરા થતા ત્રણ વર્ષ માટે ચંત્ર ખાતું તૈયાર કરો. (સ. પ. યુનિવર્સિટી ઓક્ટોબર ૨૦૧૮)

૫. એક કારખાનામાં માર્ચ ૨૦૧૮ દરમિયાન માલસામાન 'B' અંગે આવક અને જાવકની માહિતી નીચે મુજબ છે.

તારીખ	વિગત	જથ્થો કિ.ગ્રા	કુલ કિંમત
૧-૩-૧૮	શરૂની બાકી	૨૫૦	૫૦૦૦
૫-૩-૧૮	ખરીદી	૧૭૫૦	૩૧૫૦૦
૮-૩-૧૮	ખરીદી	૧૦૦૦	૨૨૦૦૦
૧૩-૩-૧૮	પૂરો પાડેલ માલ	૧૨૦૦	-
૧૫-૩-૧૮	ખરીદી	૨૦૦	૫૦૦૦
૧૯-૩-૧૮	પૂરો પાડેલ માલ	૧૦૦૦	-

૨૦-૩-૧૮	ખરીદી	૧૦૦૦	૧૫૨૦૦
૨૫-૩-૧૮	પૂરો પાડેલ માલ	૧૫૦૦	-

તા. ૧૩-૩-૧૮ અને તા. ૧૮-૩-૧૮ ના રોજની જાવકની કિંમત નક્કી કરવા માટે અનુક્રમે ફિફો અને લિફો પદ્ધતિ અપનાવાઈ છે. જ્યારે તા. ૨૦-૩-૧૮ ના રોજની જાવકના મૂલ્યાંકન માટે 'ભારિત સરેરાશ' પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું છે. માલસામાનના સ્ટોકનું પત્રક તૈયાર કરો.

જવાબ:

આખર સ્ટોકની કિંમત ૫૦૦ કિલો ` ૧૭ ના ભાવે ` ૮૫૦૦ તા. ૧૩-૩-૧૮ ના રોજ પૂરા પાડેલા માલની કિંમત ૨૫૦ કિલો ` ૨૦ ના ભાવે અને ૬૫૦ કિલો માલ ` ૧૮ ના ભાવે તા. ૧૮-૩-૧૮ ના માલની જાવકની કિંમત ૮૦૦ કિલો માલ ` ૨૨ ના ભાવે અને તા. ૨૦-૩-૧૮ ના રોજ પૂરો પાડેલ ૧૫૦૦ કિલો ` ૧૭ ના ભાવે.

૬. નવેમ્બર, ૨૦૧૮ ની શરૂઆતમાં કંપની ૧૦૦૦૦ ડી.વી.ડી દરેક ` ૧૦૦ ના ભાવે સ્ટોકમાં હતા. દરમિયાન બીજી ખરીદી નીચે પ્રમાણે કરવામાં આવી હતી.

નવેમ્બર - ૮	: ૪૦૦૦ ડી.વી.ડી દર ` ૧૨૫ ના ભાવ
નવેમ્બર - ૧૫	: ૬૦૦૦ ડી.વી.ડી દર ` ૧૫૦ ના ભાવ
નવેમ્બર - ૨૨	: ૮૦૦૦ ડી.વી.ડી દર ` ૧૬૫ ના ભાવ
ઉત્પાદન માટે જાવક નીચે પ્રમાણે હતી.	
નવેમ્બર - ૧૬	: ૧૬૦૦૦ ડી.વી.ડી
નવેમ્બર - ૩૦	: ૧૦૦૦૦ ડી.વી.ડી

જાવક માલની કિંમત (૧) ફિફો પદ્ધતિએ (૨) ભારિત સરેરાશ પદ્ધતિએ ગણવામાં આવે તો મહિનાના અંતે આખર સ્ટોકની કિંમત કેટલી હશે.

જવાબ:

(૧) ફિફો પદ્ધતિ પ્રમાણે માલની જાવક - તારીખે ૧૬-૧૧-૧૮ ના રોજ ૧૦૦૦૦ ` ૧૦૦ ના ભાવે, ૪૦૦૦ ` ૧૨૫ ના ભાવે અને ૨૦૦૦ ` ૧૫૦ ના ભાવે, તા. ૩૦-૧૧-૧૮ ના રોજ જાવક ૪૦૦૦ ` ૧૫૦ ના ભાવે અને ૬૦૦૦ ` ૧૬૫ ના ભાવે સ્ટોકની કિંમત ૨૦૦૦ ` ૧૬૫ ના ભાવ ` ૩૩૦૦૦૦ (૨) ભારિત સરેરાશ પદ્ધતિ તા. ૧૬-૧૧-૧૮ માલની જાવક ૧૬૦૦૦ ` ૧૨૦ ના ભાવે, તા. ૩૦-૧૧-૧૮ ના રોજ માલની જાવક ૧૦૦૦૦ ` ૧૫૦ ના ભાવે સ્ટોકની કિંમત ૨૦૦૦ ` ૧૫૦ ના ભાવે ` ૩૦૦૦૦૦)

૭. એક કારખાનામાં માલની આવક અને જાવકની વિગતો નીચે આપલ છે. (સ. પ. યુનિવર્સિટી ઓક્ટોબર ૨૦૧૮)

તારીખ	એકમો	ભાવ `	તારીખ	એકમો
૦૫-૧-૨૦૧૮	૮૦૦૦	૧.૫૦	૧૦-૧-૨૦૧૮	૬૦૦૦
૧૨-૧-૨૦૧૮	૧૨૦૦૦	૧-૭૦	૧૮-૧-૨૦૧૮	૧૦૦૦૦

૨૩-૧-૨૦૧૮	૩૦૦૦	૧-૮૦	૨૮-૧-૨૦૧૮	૫૦૦૦
-----------	------	------	-----------	------

સ્ટોકનું મુલ્યાંકન કરનારને જાણવા મળ્યું છે કે તા. ૩૧-૧-૨૦૧૮ ના રોજ ૨૦૦ એકમોની ધટ માલુમ પડી હતી, સ્ટોક પત્રક તૈયાર કરો કિંફો પધ્ધતિ પ્રમાણે.

પ્રકરણ ૨
એકાંકી વેપારી પેઢી અને ભાગીદારી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો

- ૨.૧ પ્રાસ્તાવિક
- ૨.૨ આવકોનું વર્ગીકરણ
- ૨.૩ મૂડી આવક અને મહેસૂલી આવક વચ્ચેનો તફાવત
- ૨.૪ ખર્ચનું વર્ગીકરણ
- ૨.૫ મૂડી ખર્ચ અને મહેસૂલી ખર્ચ વચ્ચેનો તફાવત
- ભાગ-૧ એકાંકી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો
- ૨.૬ વાર્ષિક હિસાબો વખતે તૈયાર કરવામાં આવતા નાણાકીય પત્રકો
- ૨.૭ નાણાકીય પત્રકોની વિસ્તૃત માહિતી
- ૨.૮ એકાંકી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવાના મુદ્દા
- ૨.૯ હવાલા અને તેની અસરો
- ભાગ-૨ ભાગીદારી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો
- ૨.૧૦ ખાસ નોંધ
- ૨.૧૧ ભાગીદારોના મૂડી ખાતાં
- ૨.૧૨ નફા ગુકશાન ફાળવણી ખાતું
- ૨.૧૩ સ્વાધ્યાય

પ્રકરણ ૨ એકાંકી વેપારી પેઢી અને ભાગીદારી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો

૨.૧ પ્રાસ્તાવિક

ધંધાના જુદા જુદા પ્રકારોમાં એકાંકી વેપારી પેઢી, ભાગીદારી પેઢી, કંપની વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. આ દરેક પ્રકારના ધંધાના હિસાબો લખવા માટે આવકો અને ખર્ચનું વર્ગીકરણ ખુબ જ અગત્યનું છે કારણ કે હિસાબોમાં આવક અને ખર્ચનું ચોક્કસ વર્ગીકરણ કરવામાં આવ્યું હશે તો જ હિસાબો પરથી ધંધાનો સાચો નફો કે ખોટ અને સાચી આર્થિક પરિસ્થિતિ જાણી શકાય છે. નામાની દ્રષ્ટિએ જો આવકો અને ખર્ચા યોગ્ય રીતે વિભાજિત કરવામાં ન આવે તો સાચું ધંધાનું પરિણામ જાણી શકાતું નથી. માટે આવક અને ખર્ચના વર્ગીકરણ અંગે વિસ્તૃત ચર્ચા આ પ્રકરણમાં કરેલ છે.

૨.૨ આવકનું વર્ગીકરણ

એકાંકી વેપારી પેઢી અને ભાગીદારી પેઢી માટે આવકનું વર્ગીકરણ ખૂબજ ઉપયોગી છે. આવકનું વર્ગીકરણ મુખ્યત્વે વેપાર ખાતું/નફા -નુકશાન ખાતું અને પાકા સરવૈયામાં દર્શાવવામાં આવતી આવક માટે કરવામાં આવે છે. આવકના બે પ્રકાર છે.

(૧) મૂડી આવક

(૨) મહેસૂલી આવક

(૧) મૂડી આવક

ધંધામાં જે આવક વારંવાર કે નિયમિત રીતે મળતી ન હોય અને જેનો લાભ સંસ્થાને લાંબા સમય સુધી મળવાનો હોય તેવી આવકને મૂડી આવક કહેવામાં આવે છે. મૂડી આવકમાં શેર બહાર પાડવા, ડિબેનચર બહાર પાડવા, વીમાનો દાવો, લીધેલ લોન, મિલકતોનું વેચાણ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

નોંધ :-શેર બહાર પાડવાથી થતી આવક અને ડિબેનચર બહાર પાડવાથી થતી આવક એકાંકી પેઢી અને ભાગીદારી પેઢીમાં લાગું પડતું નથી તે ફક્ત કંપની સ્વરૂપ માટે લાગું પડે છે.

મૂડી આવક પાકા સરવૈયામાં દર્શાવવામાં આવે છે અને તે રોકાણોમાંથી થયેલી આવક અથવા તો નાણાકીય પ્રવૃત્તિમાંથી મળતી આવક છે.

(૨) મહેસૂલી આવક

ધંધાકીય પ્રવૃત્તિમાંથી ઉદ્ભવેલી અને નિયમિત રીતે મળતી આવકને મહેસૂલી આવક કહે છે.

દા.ત. :વેચાણની આવક, મળેલ કમિશન, મળેલ વટાવ, મળેલ દલાલી, ભંગારનું વેચાણ વગેરે.આ પ્રકારની આવક વેપાર ખાતા /નફા-નુકશાન ખાતામાં નોંધવામાં આવે છે.

૨.૩ મૂડી આવક અને મહેસૂલી આવક વચ્ચેનો તફાવત

ક્રમ	તફાવતનો મુદ્દો	મૂડી આવક	મહેસૂલી આવક
(૧)	અર્થ	જે આવક વારંવાર મળતી ન હોય , નાણાકીય પ્રવૃત્તિમાંથી મળેલ હોય અને જેનો લાભ લાંબા સમય સુધી ધંધાને મળવાનો હોય તેવી આવકને મૂડી આવક કહેવામાં આવે છે.	જે આવક નિયમિત રીતે ધંધામાં મળતી હોય, અને ધંધાકીય પ્રવૃત્તિમાંથી મળતી હોય તેવી આવકને મહેસૂલી આવક કહે છે.
(૨)	હેતુ	મૂડી આવકનો ઉદ્દેશ્ય લાંબા ગાળાનું ભંડોળ એકત્ર કરવાનો છે.	મહેસૂલી આવકનો હેતુ નિયમિત આવક મેળવવાનો છે.
(૩)	હિસાબી નોંધ	મૂડી આવક પાકા સરવૈયામાં દર્શાવવામાં આવે છે.	મહેસૂલી આવક વેપાર ખાતા /નફા-નુકશાન ખાતામાં દર્શાવવામાં આવે છે.
(૪)	બાકી	મૂડી આવકની બાકી દર વર્ષે આગળ લઈ જવામાં આવે છે.	મહેસૂલી આવક ખાતાની બાકી વર્ષના અંતે વેપાર ખાતે/નફા-નુકશાન ખાતે લઈ જઈ ખાતું બંધ કરી દેવામાં આવે છે.
(૫)	દ્રષ્ટાંત	મૂડી આવકમાં કાયમી મિલકતોના વેચાણની આવક, લીધેલ લોનની આવક વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.	મહેસૂલી આવકમાં વેચાણની આવક, કમિશન, વટાવ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.
(૬)	આવકનું પુનરાવર્તન	મૂડી આવકનું પુનરાવર્તન વારંવાર થતું નથી.	મહેસૂલી આવક નિયમિત રીતે મળે છે. તેથી તેને પુનરાવર્તિત આવક પણ કહે છે.

૨.૪ ખર્ચનું વર્ગીકરણ

આવકની જેમ ખર્ચનું વર્ગીકરણ નીચે મુજબ છે.

(૧) મૂડી ખર્ચ, (૨)મહેસૂલી ખર્ચ, (૩)પ્રસારિત મહેસૂલી ખર્ચ

(૧) મૂડી ખર્ચ

જે ખર્ચ ધંધામાં વારંવાર કરવામાં આવતો ન હોય અને જેનો લાભ સંસ્થાને લાંબા સમય સુધી મળવાનો હોય (સામાન્ય રીતે એક વર્ષ કરતા વધુ) તેને મૂડી ખર્ચ કહેવામાં આવે છે.

દા.ત. મિલકતોની ખરીદી જેમકે મકાન, ચંત્રો, ફર્નિચર, રોકાણો, વગેરે.

જ્યારે મિલકત ખરીદવામાં આવે છે ત્યારે તેની ગોઠવણી ખર્ચ, કાનૂની ખર્ચ, દસ્તાવેજ ખર્ચ, સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વગેરે મિલકતની કિંમતમાં ઉમેરવામાં આવે છે અને તે મૂડી ખર્ચ કહેવાય છે. મૂડી ખર્ચ પાકા સરવૈયામાં મિલકત-લેણાં બાજુ દર્શાવવામાં આવે છે અને તેની બાકી દર વર્ષ આગળ લઈ જવામાં આવે છે.

(૨) મહેસૂલી ખર્ચ

ધંધાની રોજ બરોજની પ્રવૃત્તિ (ધંધાકીય પ્રવૃત્તિ) ચલાવવા માટે જે ખર્ચ નિયમિત રીતે કરવામાં આવે અને જેનો લાભ ચાલુ વર્ષ પૂરતો જ મળવાનો હોય તેવા ખર્ચને મહેસૂલી ખર્ચ કહે છે.

દા.ત. વહીવટી ખર્ચ જેવા કે પગાર, ભાડું, વેરા, મિકલતોનું સમારકામ, તાર-ટપાલ, સ્ટેશનરી- છપામણી, વિજળી ખર્ચ, ટેલિફોન ખર્ચ વગેરે. મહેસૂલી ખર્ચ સામાન્ય રીતે વેપાર ખાતાં/નફા -નુકશાન ખાતાંની ઉધાર બાજુ દર્શાવવામાં આવે છે.

(૩) પ્રસારિત મહેસૂલી ખર્ચ

મહેસૂલી ખર્ચનો લાભ સામાન્ય રીતે એક વર્ષ સુધી જ મળતો હોય છે. પરંતુ ઘણા મહેસૂલી ખર્ચ એવા છે જે એક વખત ખર્ચ કરવામાં આવે છે અને લાભ એક કરતા વધુ વર્ષ સુધી મળે છે. આવા ખર્ચને પ્રસારિત મહેસૂલી ખર્ચ કહેવામાં આવે છે. આમ, પ્રસારિત મહેસૂલી ખર્ચનો લાભ જેટલા સમય માટે મળવાનો હોય તેટલા સમયમાં તેને માંડી વાળવામાં આવે છે.

પ્રસારિત મહેસૂલી ખર્ચમાં પ્રાથમિક ખર્ચ, જાહેરાત ઝુંબેશ ખર્ચ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

દા.ત. પ્રાથમિક ખર્ચ ` ૧૦,૦૦૦ થયો. જે પાંચ વર્ષમાં માંડી વાળવાનો છે. તે પહેલા વર્ષ ` ૨,૦૦૦ નફા-નુકશાન ખાતે ઉધારબાજુ માંડી વાળેલ રકમ દર્શાવવામાં આવશે અને બાકીની રકમ ` ૮,૦૦૦ (૧૦,૦૦૦ - ૨,૦૦૦) પાકા સરવૈયામાં મિલકત-લેણાં બાજુ દર્શાવવામાં આવશે.

૨.૫ મૂડી ખર્ચ અને મહેસૂલી ખર્ચ વચ્ચેનો તફાવત

ક્રમ	તફાવતનો મુદ્દો	મૂડી ખર્ચ	મહેસૂલી ખર્ચ
(૧)	અર્થ	જે ખર્ચ વારંવાર કરવામાં આવતો ન હોય અને જેનો લાભ સંસ્થાને લાંબા સમય સુધી મળવાનો હોય તેવા ખર્ચને મૂડી ખર્ચ કહે છે.	જે ખર્ચ ધંધાની રોજ બરોજની પ્રવૃત્તિઓ ચલાવવા નિયમિત રીતે કરવામાં આવતો હોય અને જેનો લાભ ચાલુ વર્ષ પૂરતો જ મળવાનો હોય તેવા ખર્ચને મહેસૂલી ખર્ચ કહે છે.
(૨)	ખર્ચનો હેતુ	મૂડી ખર્ચનો ઉદ્દેશ્ય ધંધામાં મિલકતો વસાવી આવક ઊભી કરવાનો છે.	મહેસૂલી ખર્ચનો ઉદ્દેશ્ય રોજ બરોજની ધંધાકીય પ્રવૃત્તિ ચલાવવાનો છે.
(૩)	હિસાબોમાં નોંધ	મૂડી ખર્ચ પાકા સરવૈયામાં મિલકત-લેણાં બાજુ દર્શાવવામાં આવે છે.	મહેસૂલી ખર્ચ વેપાર ખાતા/નફા-નુકશાન ખાતાની ઉધાર બાજુ દર્શાવવામાં આવે છે.
(૪)	બાકી	મૂડી ખર્ચ ખાતાની બાકી દર વર્ષ આગળ લઈ જવામાં આવે છે.	મહેસૂલી ખર્ચ ખાતાની બાકી વેપાર ખાતા/નફા-નુકશાન ખાતે વર્ષના અંતે લઈ જવામાં આવે છે.
(૫)	દ્રષ્ટાંત	કાયમી મિલકતોની ખરીદી જેમકે મકાન, જમીન, યંત્રો, ફર્નિચર વગેરે	રોજ બરોજના વહીવટી અને નાણાકીય ખર્ચ જેવા કે પગાર,

		અને મિલકત ખરીદી તથા ગોઠવણી અંગેનો ખર્ચ	ભાડું, તાર - ટપાલ, છપામણી, મિલકતોનું સમારકામ વગેરે.
(૬)	ખર્ચનું પુનરાવર્તન	મૂડી ખર્ચનું પુનરાવર્તન વારંવાર થતું નથી.	મહેસૂલી ખર્ચ નિયમિત પાછો કરવો પડે છે અને પુનરાવર્તન વારંવાર થાય છે.

ભાગ ૧ એકાંકી વેપારી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો

કોઈ પણ ધંધો સ્થાપવા પાછળનો મુખ્ય ઉદ્દેશ નફો કરવાનો હોય છે. ધંધાનો નફો કે નુકશાન જાણવા માટે વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરવામાં આવે છે. હિસાબો લખવાની શરૂઆત ધંધામાં થતા આર્થિક વ્યવહારથી થાય છે. આર્થિક વ્યવહાર સૌપ્રથમ આમનોંધ કે પેટાનોંધોમાં નોંધાય છે અને ત્યાર બાદ તેની ખાતાવહીમાં ખતવણી કરવામાં આવે છે. વર્ષના અંતે દરેક ખાતાની બાકી શોધી કાચું સરવૈયું બનાવવામાં આવે છે. કાચા સરવૈયા તથા અન્ય માહિતી (હવાલા) પરથી ધંધાના વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરવામાં આવે છે. આમ, વાર્ષિક હિસાબો વર્ષના અંતે ધંધાનો નફો-નુકશાન અને સાચી આર્થિક સ્થિતિ જાણવા માટે તૈયાર કરવામાં આવે છે.

૨.૬ વાર્ષિક હિસાબો વખતે તૈયાર કરવામાં આવતા નાણાકીય પત્રકો

(૧) **વેપાર ખાતું** :- વેપાર ખાતું એવું નાણાકીય પત્રક છે, જે હિસાબી સમયગાળાના માલ-સેવાની ખરીદી અને વેચાણને લગતા વ્યવહારોનું પરિણામ દર્શાવે છે. વેપાર ખાતામાં મુખ્યત્વે ખરીદી, ખરીદીનો ખર્ચ, સ્ટોક તથા વેચાણ અને અન્ય રીતે માલની જાવક નોંધવામાં આવે છે. વેપાર ખાતાનું પરિણામ કાચો નફો કે કાચી ખોટ હોઈ શકે.

(૨) **નફા-નુકશાન ખાતું** :- નફા-નુકશાન ખાતું એવું નાણાકીય પત્રક છે કે જેમાં ધંધાની આવક અને જાવક (ખર્ચ) નોંધવામાં આવે છે. અને ધંધાનો ચોખ્ખો નફો કે ખોટ શોધવામાં આવે છે. નફા-નુકશાન ખાતામાં મુખ્યત્વે ધંધાના રોજ-બરોજના ખર્ચા, નુકશાન તેમજ ઉપજો અને અન્ય આવકો નોંધવામાં આવે છે.

નફા-નુકશાન ખાતાનું પરિણામ ચોખ્ખો નફો કે ચોખ્ખી ખોટ હોઈ શકે.

(૩) **પાકું સરવૈયું** :- પાકું સરવૈયું એવું પત્રક છે જે ધંધાની આર્થિક સ્થિતિ જાણવા માટે તૈયાર કરવામાં આવે છે. તેની બે બાજુ હોય છે.

(૧) જવાબદારી (મૂડી-દેવાં) (૨) મિલકતો (મિલકત-લેણાં)

મૂડી દેવા બાજુ મુખ્યત્વે માલિકીની મૂડી, તેના પર વ્યાજ, ઉપાડ, લીધેલ લોન, ડિબેનચર, લેણદારો વગેરે દર્શાવવામાં આવે છે.

મિલકત-લેણાં બાજુ સ્થિર મિલકતો, ચાલુ મિલકતો, લોન અને ધિરાણ, રોકાણ વગેરે દર્શાવવામાં આવે છે. પાકું સરવૈયું જે-તે દિવસની આર્થિક સ્થિતિ રજૂ કરે છે.

નોંધ :-ઉપરોક્ત ચર્ચા કરેલ ત્રણેય પત્રકે એકાંકી પેઢી (વૈચક્તિક માલિકીની સંસ્થા) અને ભાગીદારી પેઢી માટે લગભગ સમાન જ છે. ફક્ત ભાગીદારની મૂડી ઊપાડ એ જે-તે ભાગીદાર ખાતે નોંધવામાં આવે છે.

૨.૭ નાણાકીય પત્રકોની વિસ્તૃત માહિતી

(૧) વેપાર ખાતું :-વેપાર ખાતું મુખ્યત્વે એવું નાણાકીય પત્રક છે કે જે ચોક્કસ હિસાબી સમયગાળા દરમિયાન માલ/સેવાઓનું ખરીદ-વેચાણ દર્શાવે છે. વેપાર ખાતું બનાવવાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ ધંધાનો કાર્યો નફો કે કાર્યી ખોટ જાણવાનો છે.

કાર્યો નફો = વેચાણ - વેચેલ માલની પડતર

કાર્યી ખોટ = વેચેલ માલની પડતર - વેચાણ

એટલે કે જો વેચાણ, વેચેલ માલની પડતર કરતા વધારે હોય તો કાર્યો નફો મળે છે અને તેનાથી વિરુદ્ધ જો વેચેલ માલની પડતર વેચાણ કરતાં વધારે હોય તો કાર્યી ખોટ મળે છે.

વેપાર ખાતાની મુખ્યત્વે બે બાજુ હોય છે (અ) ઉધાર બાજુ (બ) જમા બાજુ

(અ) ઉધાર બાજુ :-વેપાર ખાતાની ઉધાર બાજુ શરૂનો સ્ટોક, માલની ખરીદી, (ખરીદીમાંથી બાદ ખરીદ પરત તથા અન્ય રીતે માલની જાવક જેમકે, આગથી બળી ગયેલ માલ, ઉપાડમાં લઈ ગયેલ માલ, વરસાદમાં પલળી ગયેલ માલ, નમૂના તરીકે આપેલ માલ વગેરે) ખરીદીના ખર્ચા જેવા કે રેલ્વે નૂર, જકાત , આવકમાલ ગાડાભાડું, મજૂરી વગેરે.

• નોંધ :- જો ધંધામાં વસ્તુંનું ઉત્પાદન થતું હોય તો ઉત્પાદક મજૂરી, રોયલ્ટી, કારખાના ખર્ચ (ભાડું, વીજળી, કરવેરા વગેરે) ગેસ, કોલસો પણ વેપાર ખાતાની ઉધાર બાજુ નોંધવામાં આવે છે.

(બ) જમા બાજુ :- વેપાર ખાતાની જમા બાજુ વેચાણ બાદ વેચાણપરત, આખર માલસ્ટોક વગેરે નોંધવામાં આવે છે. જો વેપાર ખાતાના જમાબાજુનો સરવાળો ઉધારબાજુના સરવાળા કરતા વધુ હોય તો કાર્યો નફો મળે છે અને ઉધારબાજુનો સરવાળો જમાબાજુના સરવાળા કરતા વધુ હોય તો કાર્યી ખોટ મળે છે.

વેપાર ખાતાનો નમૂનો

શ્રી _____ નુ તારીખ _____ ના રોજ પુરા થતા વર્ષનું	ઉધાર	વેપાર ખાતું	જમા
વિગત		વિગત	
શરૂનો સ્ટોક	xxxx	વેચાણ	
ખરીદી		xxxx	xxxx
xxxx		-વેચાણ પરત	
-ખરીદ પરત		xxxx	
xxxx			
xxxx			
અન્ય રીતે માલની જાવક _____	xxxx	ભંગારનું વેચાણ	xxxx
xxxx		આખર માલ સ્ટોક	xxxx

રેલ્વે નૂર	xxxx	કાચી ખોટ (નફા-નુકશાન ખાતે લઈ ગયા).	
જકાત(ઓક્ટોય)	xxxx		
મજૂરી	xxxx		
કેમરેજ	xxxx		
દરખાચો	xxxx		
આયાત જકાત	xxxx		
ક્લીયરીંગ ચાર્જ	xxxx		
ખરાજત	xxxx		
લેક ચાર્જીસ	xxxx		
વોરકેજ	xxxx		
આવક માલગાડા ભાડું	xxxx		
લારી ભાડું	xxxx		
ગોદી ચાર્જ	xxxx		
ઉત્પાદનને લગતા ખર્ચ :-			
કારખાના ખર્ચ	xxxx		
(વીજળી, બળતણ, કરવેરા, ભાડું, કોલસો, ગેસ વગેરે.)			
રોયલ્ટી	xxxx		
ઓઈલ, ગ્રીસ	xxxx		
કારખાનાના ચંત્રોનો ઘસારો	xxxx		
કાચો નફો (નફા-નુકશાન ખાતે લઈ ગયા).	xxxx		
	xxxx		xxxx

વેપાર ખાતાનું પરિણામ કાચો નફો અથવા કાચી ખોટ હોઈ શકે બંને ક્યારેય ન હોય.

(૨) નફા-નુકશાન ખાતું

નફા-નુકશાન ખાતું એ વેપાર ખાતું બનાવ્યા બાદ તૈયાર કરવામાં આવે છે. અને આ એવું પત્રક છે જેનો મુખ્ય ઉદ્દેશ ધંધાનો ચોખ્ખો નફો કે નુકશાન જાણવા માટે તૈયાર કરવામાં આવે છે.

વેપાર ખાતાની જેમ નફા-નુકશાન ખાતાની પણ બે બાજુ છે.

(અ) ઉધાર બાજુ

(બ) જમા બાજુ

(અ) ઉધાર બાજુ :- નફા-નુકશાન ખાતાની ઉધાર બાજુ ધંધાના રોજબરોજના ખર્ચ કે નુકશાન નોંધવામાં આવે છે. ખર્ચ જેવા કે પગાર, ભાડું, ઘસારો, આપેલ વટાવ, આપેલ કમિશન, ટેલિફોન બીલ, તાર-ટપાલ, સ્ટેશનરી અને છપામણી, ઓડિટ ફી, કાનૂની ખર્ચા, ચુ.વ્યાજ, બેંક ચાર્જીસ, જાવકમાલ ગાડાભાડું, જાહેરાત વગેરે. ધંધામાં થયેલ નુકશાન જેમ કે આગથી થયેલ નુકશાન, મિલકત વેચાણથી થયેલ નુકશાન, વરસાદથી થયેલ નુકશાન, ચોરીથી થયેલ નુકશાન વગેરે.

(બ) જમા બાજુ :- નફા-નુકશાનખાતાની જમા બાજુ ધંધાની આવકો અને ઊપજો નોંધવામાં આવે છે. જેમ કે મળેલ વટાવ, મળેલ કમિશન, મળેલ દલાલી, મળેલ વ્યાજ, મળેલ ડિવિડન્ડ, મિલકત વેચાણથી થયેલ નફો, મળેલ ભાડું વગેરે.

આમ, નફા-નુકશાન ખાતું એ ઉપજ- ખર્ચ ખાતાના પ્રકારમાં જ આવે એટલે ઉપજ ખર્ચ ખાતાનો નિયમ તેને લાગુ પડે.

ખર્ચ અને નુકશાન ખાતે ઉ.

તે ઉપજો અને આવક ખાતે

જો નફા-નુકશાન ખાતાનો જમા બાજુનો સરવાળો ઉધાર બાજુના સરવાળા કરતા વધુ હોય તો ચોખ્ખો નફો મળે છે અને જો નફા-નુકશાન ખાતાના ઉધાર બાજુનો સરવાળો તેની જમા બાજુના સરવાળા કરતા વધુ હોય તો ચોખ્ખી ખોટ મળે છે.

નફા-નુકશાન ખાતાનો નમૂનો

શ્રી _____

નું તારીખ _____

ના રોજ પુરા થતા વર્ષનું

ઉ.

નફા-નુકશાન ખાતું

જ.

વિગત		વિગત	
કાચી ખોટ (વેપાર ખાતેથી લાવ્યા)	xxxx	કાચો નફો (વેપાર ખાતેથી લાવ્યા)	xxxx
ભાડું	xxxx	મળેલ વટાવ	xxxx
કર અને વીમો	xxxx	મળેલ ભાડું	xxxx
પગાર, ભથ્થા	xxxx	મળેલ દલાલી	xxxx
સ્ટેશનરી અને છપામણી	xxxx	મળેલ વ્યાજ (રોકાણોનું)	xxxx
તાર ટપાલ ખર્ચ	xxxx	મળેલ ડિવિડન્ડ	xxxx
ટેલીફોન બીલ	xxxx	પરચૂરણ આવક	xxxx
લાઈટ બીલ (વીજળી ખર્ચ)	xxxx	ઉપાડ પરનું વ્યાજ	xxxx
ઓડિટ ફી	xxxx	મિલકત વેચાણનો નફો	xxxx
કાનૂની ખર્ચ	xxxx	ઉમેદવારનું પ્રિમિયમ	xxxx
ચંત્રોનો ઘસારો	xxxx	દાલખાધ પરત	xxxx
મિલકતોનો ઘસારો	xxxx	ચોખ્ખી ખોટ (મૂડી ખાતે લઈ ગયા).	xxxx
બેંક વ્યાજ (લોનનું)	xxxx		
મૂડી પર વ્યાજ	xxxx		
જાહેરાત ખર્ચ	xxxx		
ડિલિવરી વાનનો ઘસારો	xxxx		
દાલખાધ (જૂની) (કા.સ.)	xxxx		
+ દાલખાધ (નવી) (હવાલાની)	xxxx		
+ ઘા.અનામત (નવી) (હવાલાની)	xxxx		
ઘા.અનામત (જૂની)(કા.સ.)	xxxx		
ચોરીથી થયેલ નુકશાન			
આગથી થયેલ નુકશાન	xxxx		
જાવક માલ ગાડાભાડું	xxxx		
વટાવ (આપેલ)	xxxx		
કસર	xxxx		
વખાર ખર્ચ	xxxx		
પેકેજીંગ ખર્ચ	xxxx		
શો રૂમ ખર્ચ	xxxx		
સમારકામ ખર્ચ	xxxx		
પ્રો. ફંડમાં ફાળો	xxxx		
સ્ટાફ ઉત્કર્ષ ખર્ચ	xxxx		
સ્ટાફનો તાલીમ ખર્ચ	xxxx		
બેંક ઓવરડ્રાફ્ટનું વ્યાજ	xxxx		
બેંક કમિશન	xxxx		
ચૂકવેલ દલાલી	xxxx		
મુસાફરી ખર્ચ	xxxx		
મિલકત વેચાણથી થયેલ નુકશાન	xxxx		
વટાવ અનામત	xxxx		
ચોખ્ખો નફો (મૂડી ખાતે લઈ ગયા)	xxxx		
	xxxx		

	xxxx		xxxx
--	------	--	------

નોંધ :- નફા-નુકશાનખાતાનું પરિણામ ચોખ્ખો નફો અથવા ચોખ્ખી ખોટ હોઈ બંને ક્યારે પણ ન હોય.

(૩) પાકું સરવૈયું :- પાકું સરવૈયું એટલે કોઈ ચોક્કસ તારીખે ધંધાના લેણાં દેવાં, મિલકતો અને મૂડીની સ્થિતિ દર્શાવતું પત્રક.

બાટલી બોચના મત મુજબ, “ પાકું સરવૈયું એટલે ચોક્કસ તારીખે ધંધાની સાચી નાણાકીય સ્થિતિ માપવાના હેતુથી તૈયાર કરવામાં આવતું પત્રક.”

પાકું સરવૈયું બનાવવાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ ધંધાની આર્થિક પરિસ્થિતિ જાણવાનો છે.

પાકું સરવૈયાની બે બાજુ છે.

(અ) જવાબદારીઓ

(બ) મિલકતો

(અ) જવાબદારીઓ :-પાકા સરવૈયામાં મૂડી-દેવાં બાજુ મૂડી , મૂડીમાં વધારો, મૂડી પર વ્યાજ, નફો ઉમેરવામાં આવે છે અને ઉપાડ, ઉપાડ પર વ્યાજ મૂડીમાંથી બાદ કરવામાં આવે છે. તદ્ઉપરાંત ચૂકવવાના બાકી ખર્ચ, લેણદારો, દેવીહૂંડી, બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ, અગાઉથી મળેલ આવકો, લીધેલ લોન વગેરે દર્શાવવામાં આવે છે.

(બ) મિલકતો :- મિલકત-લેણાં બાજુ ધંધાની મિલકતો અને લેણું દર્શાવવામાં આવે છે. જેમ કે જમીન, મકાન, પાઘડી, પેટન્ટ, કોપીરાઈટ, દેવાદારો લેણી હૂંડી, આખર સ્ટોક, બેંક સિલક, રોકડ સિલક, વાહનો, ઓજારો, ફર્નિચર, જામીનગીરીઓમાં રોકાણ વગેરે.

પાકા સરવૈયાનો નમૂનો

શ્રી	નુ તારીખ	ના રોજનું પાકું સરવૈયું.	
જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી :-		જમીન	xxxx
શરૂઆતની મૂડી	xxxx	મકાન	xxxx
+મૂડીમાં વધારો	xxxx	ચંત્રો	xxxx
+મૂડી પર વ્યાજ	xxxx	રોકાણો	xxxx
+ચોખ્ખો નફો	xxxx	ફર્નિચર	xxxx
	xxxx	વાહનો	xxxx
		ઢેર ઢાંખર	xxxx
-ઉપાડ	xxxx	રેલ્વે સાઈકલિંગ	xxxx
- ઉપાડ પર વ્યાજ	xxxx	ઓજારો	xxxx
-ચોખ્ખી ખોટ	xxxx	પાઘડી	xxxx
	xxxx	પેટન્ટ	xxxx
		ટ્રેડમાર્ક	xxxx
સામાન્ય અનામત	xxxx	કોપીરાઈટ	xxxx
મૂડી અનામત	xxxx	સરકારી જામીનગીરીમાં રોકાણ	xxxx
રોકાણ વધઘટ ભંડોળ	xxxx	અન્ય કંપનીના શેર કે ડિબેંચરમાં	xxxx
કારીગર અકસ્માત ભંડોળ	xxxx	રોકાણ	xxxx
લીધેલ લોન	xxxx	દેવાદારો	xxxx
બેંક લોન	xxxx	લેણીહંડી	xxxx
બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ	xxxx	રોકડ સિલક	xxxx
લેણદારો	xxxx	બેંક સિલક	xxxx
દેવી હુંડી	xxxx	ધરિલી લોન	xxxx
ચૂ. બાકી ખર્ચા	xxxx	પ્રોવિડન્ડ ફંડના રોકાણો	xxxx
અગાઉથી મળેલ આવકો	xxxx	સ્પેરપાર્ટ્સ અને સ્ટોક	xxxx
કરવેરાની જોગવાઈ	xxxx	આખર માલ સ્ટોક	xxxx
પ્રોવિડન્ડ ફંડ	xxxx	પટે રાખેલ મિલકતો	xxxx
કારીગર નફા ભાગ ભંડોળ	xxxx	અગાઉથી ચૂકવેલ ખર્ચ	xxxx
		મળવાની બાકી આવકો	xxxx
		કર્મચારીને આપેલ લોન	xxxx
		ખરીદી પેટે આપેલ એડવાન્સ	xxxx
		પ્રસારિત મહેસૂલી ખર્ચ	xxxx
	xxxx		xxxx

૨.૮ એકાંકી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવાના મૂદ્દા

- વાર્ષિક હિસાબો કાચું સરવૈયું અને હવાલા તે ધ્યાનમાં લઈ તૈયાર કરવામાં આવે છે.
- ક્ષયા સરવૈયામાં દર્શાવેલ બાકીઓની વાર્ષિક હિસાબોમાં એક જ અસર આવે છે જ્યારે હવાલામાં આપેલ માહિતીની ઓછામાં ઓછી બે અસર હોય છે અને ઘણી વખત બેથી વધુ અસરો પણ હોઈ શકે.

- સામાન્ય રીતે એકાંકી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો વેપારી નામા પદ્ધતિ પ્રમાણે તૈયાર થતા હોવાથી ચાલુ વર્ષનો ખર્ચ ચાલુ વર્ષમાં જ નોંધવામાં આવે છે. તેની ચૂકવણી ધ્યાનમાં લેવામાં આવતી નથી. તેવી જ રીતે ચાલુ વર્ષે મળવાપાત્ર આવક કે મળેલ આવક ચાલુ વર્ષમાં જ નોંધાશે.
- એકાંકી વેપારી પેઢીના હિસાબોમાં મૂડી પર વ્યાજ અને ઉપાડ પર વ્યાજનો ઉદ્દેશ ન હોય તો ગણાવું નહિ.
- આખર માલના સ્ટોકનું મુલ્યાંકન બજાર કિંમત અને ચોપડે કિંમત બે માંથી જે ઓછી હશે તે ધ્યાનમાં લેવાશે.
(રૂઢિચુસ્તતાના સિદ્ધાંત મુજબ)

૨.૯ હવાલા અને તેની અસરો

આર્થિક વ્યવહાર થાય એટલે પ્રથમ આમનોંધ કે પેટાનોંધમાં નોંધાય છે. ત્યારબાદ ખાતાવહીમાં ખતવણી અને કાચું સરવૈયું તૈયાર કરવામાં આવે છે. કેટલાક વ્યવહારો કાચા સરવૈયામાં સામેલ હોતા નથી તેવા વ્યવહારોને હવાલા કહેવાય છે. આમ, ધંધાની સાચી અને ચોક્કસ આર્થિક સ્થિતિ જાણવા માટે હવાલાની અસર આપવી અનિવાર્ય બને છે.

ક્રમ	હવાલો	વાર્ષિક હિસાબોમાં અસર
૧	આખર માલ સ્ટોક	૧.વેપાર ખાતાની જમા બાજુ. ૨.પાકા સરવૈયામાં મિલકત-લેણાં બાજુ.
૨	ચુકવવાના બાકી ખર્ચ	૧.વેપાર ખાતે/ ન.નુ. ખાતે જે-તે ખર્ચમાં ઉધાર બાજુ ઉમેરવા. ૨. પાકા સરવૈયામાં મૂડી-દેવાં બાજુ.
૩	અગાઉથી ચૂકવેલ ખર્ચ	૧.વેપાર ખાતે/ ન.નુ. ખાતે જે-તે ખર્ચમાંથી ઉધાર બાજુ બાદ થશે. ૨.પાકા સરવૈયામાં મિલકતો બાજુ.
૪	મળવાની બાકી આવકો	૧.ન.નુ.ખાતાની જમા બાજુ જે-તે આવકમાં ઉમેરાશે. ૨.પા.સ. મિલકત-લેણાં બાજુ દર્શાવાશે.
૫	અગાઉથી મળેલ આવકો	૧.ન.નુ.ખાતે જે-તે આવકમાંથી જમા બાજુએ બાદ થશે. ૨.પાકા સરવૈયામાં મૂડી દેવાં બાજુ.
૬	મૂડી પર વ્યાજ	૧.ન.નુ.ખાતાની ઉધાર બાજુ. ૨.પા.સ.મૂડી-દેવાં બાજુ મૂડીમાં ઉમેરવું.
૭	ઉપાડ પર વ્યાજ	૧.ન.નુ.ખાતાની જમા બાજુ. ૨.પા.સ. મૂડી-દેવાં બાજુ મૂડીમાંથી બાદ કરવું.
૮	મિલકત પરનો ઘસારો	૧.ન.નુ.ખાતાની ઉધાર બાજુ. ૨.પા.સ.મિલકત-લેણાં બાજુ જે-તે મિલકતમાંથી બાદ કરવું.
૯	ઉધાર ખરીદી લખવાની રહી ગઈ હોય.	૧.વેપાર ખાતામાં ઉધાર બાજુ ખરીદીમાં ઉમેરો. ૨.પા.સ. મૂડી-દેવાં બાજુ લેણાદારોમાં ઉમેરો.
૧૦	અંગત વપરાશમાં લીધેલ માલ ઉધાર વેચાણ તરીકે નોંધાયો હોય ત્યારે	૧.વેપાર ખાતાની જમા બાજુ વેચાણમાંથી બાદ થશે. ૨.પા.સ. દેવાદારોમાંથી બાદ થશે. ૩.વેપાર ખાતામાં ઉધાર બાજુ ખરીદીમાંથી બાદ થશે. ૪.પા.સ. મૂડી-દેવાં બાજુ ઉપાડમાં રકમ ઉમેરાશે.

૧૧	ભાડા પટ્ટાના મિલકતની પ્રમાણસર માંડી વાળવાની રકમ	૧.ન.નુ.ખાતાની ઉધાર બાજુ માંડી વાળેલ રકમ. ૨.પા.સ.માં મિલકત-લેણાં બાજુ ભાડા પટ્ટાની મિલકતમાંથી બાદ થશે.
૧૨	નહિ નોંધાયેલ ઉધાર વેચાણ	૧. વેપાર ખાતાની જમા બાજુ વેચાણમાં ઉમેરાશે. ૨.પા.સ.મિલકત-લેણાં બાજુ દેવાદારોમાં ઉમેરાશે.
૧૩	અંગત વપરાશમાં લઈ ગયેલ માલની નોંધ	૧.વેપાર ખાતામાં ઉધાર બાજુ ખરીદીમાંથી બાદ કરો. ૨.પા.સ. મૂડી-દેવાં બાજુ ઉપાડમાં ઉમેરો અને મૂડીમાંથી બાદ કરો.
૧૪	ચોરાઈ ગયેલ માલ/બળી ગયેલ માલ/ધર્માદામાં આપેલ માલ/વરસાદમાં પલળી ગયેલ માલ	૧.વેપાર ખાતાની ઉધાર બાજુ ખરીદીમાંથી બાદ કરો. ૨.ન.નુ. ખાતાની ઉધાર બાજુ.
૧૫	આગમાં બળી ગયેલ માલ અને વીમા કંપની જ્યારે સંપૂર્ણ દાવો મંજૂર કરે ત્યારે	૧.વેપાર ખાતાની ઉધાર બાજુ ખરીદીમાંથી બાદ થશે. ૨.પા.સ.મિલકત-લેણાં બાજુ વીમા કંપની ખાતે (દેવાદાર) તરીકે.
૧૬	આગમાં બળી ગયેલ માલ અને વીમા કંપની અંગત દાવો મંજૂર કરે ત્યારે	૧.વેપાર ખાતાની ઉધાર બાજુ ખરીદીમાંથી બાદ કરો. ૨.ન.નુ. ખાતાની ઉધાર બાજુ આગથી થયેલ નુકશાન (નહિ મંજૂર કરેલ રકમ) ૩. પા.સ. મિલકત-લેણાં બાજુ વીમા કંપની ખાતે (દેવાદાર) તરીકે (મંજૂર કરેલ રકમ)
૧૭	ઘાલખાધ	૧.ન.નુ. ખાતાની ઉધાર બાજુ હવાલાની ઘાલખાધ તરીકે કાચા સરવૈયાની ઘાલખાધમાં ઉમેરો. ૨.પા.સ.માં મિલકત-લેણાં બાજુ દેવાદારોમાંથી બાદ કરો.
૧૮	ઘાલખાધ અનામતની જોગવાઈ	૧.ન.નુ. ખાતાની ઉધાર બાજુ હવાલાની ઘાલખાધ અનામત તરીકે કા.સ.ની ઘાલખાધમાં ઉમેરો. ૨.પા.સ.માં મિલકત-લેણાં બાજુ દેવાદારોમાંથી બાદ કરો.
૧૯	દેવાદાર પર વટાવ અનામત	૧.ન.નુ. ખાતાની ઉધાર બાજુ. ૨.પા.સ.માં મિલકત-લેણાં બાજુ દેવાદારોમાંથી ઘાલખાધ , ઘાલખાધ અનામત બાદ કર્યા પછી વટાવ અનામત બાદ કરો.
૨૦	સ્ટેશનરી સ્ટોક	૧.ન.નુ. ખાતાની ઉધાર બાજુ સ્ટેશનરી ખર્ચમાંથી બાદ કરો. ૨.પા.સ.માં મિલકત-લેણાં બાજુ સ્ટેશનરી સ્ટોક તરીકે દર્શાવો.
૨૧	નફામાંથી સામાન્ય અનામતની જોગવાઈ	૧.ન.નુ. ખાતાની ઉધાર બાજુ સામાન્ય અનામત તરીકે ૨.પા.સ. મૂડી-દેવાં બાજુ સામાન્ય અનામતમાં ઉમેરો (જો સામાન્ય અનામતની બાકી ન હોય તો સામાન્ય અનામત ખાતે દર્શાવો).
૨૨	ચંત્ર ગોઠવણીનો ખર્ચ મજૂરી તરીકે ગણેલ છે.	૧.વેપાર ખાતાની ઉધાર બાજુ મજૂરીમાંથી બાદ કરો. ૨.પા.સ.માં મિલકત-લેણાં બાજુ મિલકતની કિંમતમાં ખર્ચ ઉમેરો.

ઉદ્દેશ-૧. પ્રણવ પરીખનું તા. ૩૧-૩-૨૦૧૮ નું કાર્ય સરવૈયું નીચે મુજબ છે. તે પરથી તેનું પૂરા થતા વર્ષનું વેપાર ખાતું અને નફા-નુકશાન ખાતું અને વર્ષના રોજનું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

ખાતાનું નામ	ઉધાર બાકી (')	જમા બાકી (')
-------------	---------------	--------------

ખરીદી	૫,૩૦૦	xxxx
વેચાણ	xxxx	૮,૮૦૦
ગાડા ભાડું	૧૫૦	xxxx
મજૂરી	૨૫૦	xxxx
શરૂઆતનો માલ સ્ટોક	૯૦૦	xxxx
મૂડી		૨,૪૦૦
મુકેશ (દેવાદાર)	૫૦૦	xxxx
નરેશ (લેણદાર)	xxxx	૬૩૦
ફર્નિચર	૯૦૦	xxxx
પગાર	૧,૨૦૦	xxxx
જાહેરાત ખર્ચ	૩૬૦	xxxx
ઓફિસ ખર્ચ	૨૫૦	xxxx
આપેલ વટાવ	૧૦૦	xxxx
મળેલ વટાવ	xxxx	૮૦
રોકડ	૬૦૦	xxxx
બેંક	૧,૦૦૦	xxxx
ઉપાડ	૪૦૦	xxxx
કુલ રકમ	૧૧,૯૧૦	૧૧,૯૧૦

આખર સ્ટોક ` ૮૦૦ (૩૧-૩-૨૦૧૮). (સ.પ.યુ., બીબીએ(જનરલ) સેમ.-૧ ૨૦૧૩, સુધારેલ)

જવાબ:

તા.૩૧-૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરાં થતા વર્ષનું વેપાર ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત	`	વિગત	`
શરૂનો માલ સ્ટોક	૯૦૦	વેચાણ	૮,૮૦૦
ખરીદી	૫,૩૦૦	આખર માલ સ્ટોક	૮૦૦
ગાડા ભાડું	૧૫૦		
મજૂરી	૨૫૦		
કાચો નફો (ન.નુ. ખાતે લઈ ગયા)	૩,૦૦૦		
	૯,૬૦૦		૯,૬૦૦

તા.૩૧-૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરાં થતા વર્ષનું નફા-નુકશાન ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત	`	વિગત	`
પગાર	૧,૨૦૦	કાચો નફો (વેપાર ખાતેથી લાવ્યા)	૩,૦૦૦
જાહેરાત ખર્ચ	૩૬૦	મળેલ વટાવ	૮૦
ઓફિસ ખર્ચ	૨૫૦		
આપેલ વટાવ	૧૦૦		
ચોખ્ખો નફો (મૂડી ખાતે પા.સ. લઈ ગયા)	૧,૧૭૦		

	૩,૦૮૦	૩,૦૮૦
--	-------	-------

તા.૩૧-૩-૨૦૧૮ ના રોજનું પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ			મિલકતો	
મૂડી	૨,૪૦૦		દેવાદાર (મૂકેશ)	૫૦૦
+ચો. નફો	૧૧૭૦		ફર્નિચર	૬૦૦
	૩,૫૦૦		રોકડ સિલક	૬૦૦
-ઉપાડ	૪૦૦	૩,૧૭૦	બેંક સિલક	૧,૦૦૦
નરેશ (લેણદાર)		૬૩૦	આખર માલ સ્ટોક	૮૦૦
		૩,૮૦૦		૩,૮૦૦

ઉદાહરણ-૨. શ્રી પ્રશાંતનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ નું કાચું સરવૈયું નીચે મુજબ છે

ઉધાર બાકી		જમા બાકી	
સ્ટોક (૧-૪-૨૦૧૭)	૧૭,૦૦૦	મૂડી	૧,૦૦,૦૦૦
ખરીદી	૯૬,૧૦૦	લેણદારો	૫૫,૬૦૦
મજૂરી	૭,૪૦૦	વેચાણ	૧,૭૨,૦૦૦
આવક માલ ગાડા ભાડું	૫,૪૦૦	ભાડું	૨,૪૦૦
જાવક માલ ગાડા ભાડું	૨,૦૦૦		
પગાર	૬,૦૦૦		
મકાન	૮૦,૦૦૦		
ફર્નિચર	૪,૬૦૦		
ફર્નિચરનો ઘસારો	૫૦૦		
દેવાદારો	૮૧,૦૦૦		
વીમા પ્રિમિયમ	૧,૬૦૦		
સ્ટેશનરી એન્ડ પ્રિન્ટિંગ	૨,૫૦૦		
પરચૂરણ ખર્ચ	૪,૪૦૦		
સમારકામ	૧,૦૦૦		
રોકડ	૧૨,૫૦૦		
ઉપાડ	૮,૦૦૦		
કુલ રકમ	૩,૩૦,૦૦૦	કુલ રકમ	૩,૩૦,૦૦૦
	૦		

હવાલા

- (૧) આખર સ્ટોક ` ૭,૬૦૦.
- (૨) ચૂકવવાનો બાકી પગાર ` ૧,૨૦૦.
- (૩) મકાનનો ઘસારો ૫%.
- (૪) અગાઉથી ચૂકવેલ વીમા પ્રિમિયમ ` ૧૦૦.
- (૫) અગાઉથી મળેલ ભાડું ` ૩૦૦ .
- (૬) મૂડી પર વ્યાજ ૫% અને ઉપાડ પર ૩% ચૂકવવાનું.

તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરાં થતાં વર્ષનું વેપાર ખાતું અને નફા-નુકશાન ખાતું અને તે વર્ષનું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

(સ.પ.ચુ., એમ.વેલ્યુએશન સેમ-૧. -૨૦૧૫, સુધારેલ)

જવાબ:

શ્રી પ્રશાંતનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરાં થતા વર્ષનું વેપાર ખાતું

ઉ.		જ.	
વિગત		વિગત	
શરૂનો સ્ટોક	૧૭,૦૦૦	વેચાણ	૧,૭૨,૦૦૦
ખરીદી	૯૬,૧૦૦	આખર સ્ટોક	૭,૬૦૦
મજૂરી	૭,૪૦૦		
આવક માલ ગાડા ભાડું	૫,૪૦૦		
કાચો નફો (ન.નુ. ખાતે લઈ ગયા)	૫૩,૭૦૦		
	૧,૭૯,૬૦૦		૧,૭૯,૬૦૦

શ્રી પ્રશાંતનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરાં થતા વર્ષનું નફા-નુકશાન ખાતું

ઉ.		જ.	
વિગત		વિગત	
જાવક માલ ગાડા ભાડું	૨,૦૦૦	કાચો નફો (વેપાર ખાતેથી લાવ્યા).	૫૩,૭૦૦
પગાર	૬૦૦૦	ભાડું	૨,૧૦૦
+ ચૂ.બાકી	૧૨૦૦	-અ.મળેલ	૨૪૦
મકાનનો ઘસારો	૪,૦૦૦	૩૦૦	
ફર્નિચરનો ઘસારો	૫૦૦	ઉપાડ પર વ્યાજ (૮૦૦૦ના ૩%)	
વીમા પ્રિમિયમ	૧૬૦૦		
-અ.ચૂકવેલ	૧૦૦		
સ્ટેશનરી એન્ડ છપામણી(પ્રિન્ટિંગ)	૨,૫૦૦		
પરચૂરણ ખર્ચ	૪,૪૦૦		
સમારકામ	૧૦૦૦		
મૂડી પર વ્યાજ(૧,૦૦,૦૦૦ના ૫%)	૫૦૦૦		
ચો. નફો (મૂડી ખાતે)	૨૭,૯૪૦		
	૫૬,૦૪૦		૫૬,૦૪૦

શ્રી પ્રશાંતનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજનું પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી	૧,૦૦,૦૦૦	મકાન	૮૦૦૦૦
+ મૂડી પર વ્યાજ	૫,૦૦૦	-ઘસારો	૪૦૦૦
+ ચો. નફો	૨૭,૯૪૦	ફર્નિચર	૪,૬૦૦
	૧,૩૨,૯૪૦	દેવાદારો	૮૧,૦૦૦
-ઉપાડ	૮૦૦૦	અ.ચૂકવેલ વીમા પ્રિમિયમ	૧૦૦
-ઉ. વ્યાજ	૨૪૦	રોકડ	૧૨,૫૦૦

	૮૨૪૦	૧,૨૪,૭૦૦	આખર માલ સ્ટોક	૭,૬૦૦
ચૂબાકી પગાર		૧૨૦૦		
લેણદારો		૫૫,૬૦૦		
અ.મળેલ ભાડું		૩૦૦		
		૧,૮૧,૮૦૦		૧,૮૧,૮૦૦

ઉદાહરણ-૩. મુકેશ પરીખ તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજનું કાચું સરવૈયું નીચે મુજબ છે તે પરથી તેના પૂરા થતા વર્ષનું વેપાર ખાતું અને નફા-નુકશાન ખાતું તથા તે વર્ષના રોજનું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

વિગત	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
ખરીદ અને વેચાણ	૮,૦૦૦	૨૦,૦૦૦
મજૂરી અને પગાર	૨,૦૦૦	-
પરત	૧,૦૦૦	૫૦૦
વીમો અને લાઇસન્સ (પરવાનો)	૧,૦૦૦	-
વ્યાજ	-	૫૦૦
પરચૂરણ	૫૦૦	-
દેવાદાર અને લેણદાર	૫,૦૦૦	૬,૦૦૦
દેવી હૂંડી	-	૬,૦૦૦
જાહેરાત ખર્ચ	૫૦૦	-
ઉપાડ અને મૂડી	૩,૦૦૦	૧૫,૦૦૦
પરચૂરણ આવક	-	૧,૦૦૦
ફર્નિચર	૧૦,૦૦૦	-
રોકડ અને બેંક	૨,૦૦૦	૬,૦૦૦
ઘાલખાધ	૫૦૦	-
ચંત્રો	૧૪,૫૦૦	-
મકાન	૧૦,૦૦૦	-
	૫૮,૦૦૦	૫૮,૦૦૦

હવાલા

- (૧) આખર સ્ટોક (૩૧-૦૩-૧૮) ` ૬૦૦૦.
- (૨) અગાઉથી ચૂકવેલ વીમો ` ૨૦૦.
- (૩) ચૂકવવાની બાકી મજૂરી અને પગાર ` ૫૦૦.
- (૪) ઘસારો : ફર્નિચર ૧૦%
ચંત્રો ૧૦%
મકાન ૫%
- (૫) દેવાદારોમાંથી `૨૦૦ ઘાલખાધ તરીકે માંડી વાળવાના છે. અને ૧૦% ઘાલખાધ અનામત રાખવાની છે. (સ.પ.ચુનિ., બીબીએ(આઈટીએમ)સેમ-૧ -૨૦૧૫, સુધારેલ)

જવાબ:

શ્રી મુકેશ પરીખનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરાં થતા વર્ષનું વેપાર ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત			વિગત		
ખરીદી	૮,૦૦૦		વેચાણ	૨૦,૦૦૦	
-પરત	૫૦૦	૭,૫૦૦	-વેચાણ પરત	૧,૦૦૦	૧૯,૦૦૦
મજૂરી	૨,૦૦૦		આખર માલ સ્ટોક		૬,૦૦૦
+ ચૂકવવાની બાકી	૫૦૦	૨,૫૦૦			
કાચો નફો (ન.નુ. ખાતે લઈ ગયા).		૧૫,૦૦૦			
		૨૫,૦૦૦			૨૫,૦૦૦

શ્રી મુકેશ પરીખનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરાં થતા વર્ષનું નફા-નુકશાન ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત			વિગત		
વીમો અને પરવાનો	૧,૦૦૦		કાચો નફો (વેપાર ખાતેથી લાવ્યા).		૧૫,૦૦૦
-અગાઉથી ચૂકવેલ	૨૦૦	૮૦૦	વ્યાજ		૫૦૦
પરચૂરણ ખર્ચ		૫૦૦	પરચૂરણ આવક		૧,૦૦૦
ઘાલખાધ(કા.સ.) (જૂની)	૫૦૦				
+ ઘાલખાધ(હવાલા)(નવી)	૨૦૦				
+ ઘાલખાધ અનામત(હ)(નવી)	૪૮૦	૧૧૮૦			
જાહેરાત ખર્ચ		૫૦૦			
ઘસારો					
ફર્નિચર	૧,૦૦૦				
ચંત્રો	૧,૪૫૦				
મકાન	૫૦૦	૨,૯૫૦			
ચો. નફો (મૂડી ખાતે ગઈ ગયા)		૧૦,૫૭૦			
		૧૬,૫૦૦			૧૬,૫૦૦

શ્રી મુકેશ પરીખનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજનું પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ			મિલકતો		
મૂડી	૧૫,૦૦૦		ફર્નિચર	૧૦,૦૦૦	
+ ચો. નફો	૧૦,૭૫૦		-ઘસારો ૧૦% લેખે	૧,૦૦૦	૯,૦૦૦
	૨૫,૭૫૦		ચંત્રો	૧૪,૫૦૦	
-ઉપાડ	૩,૦૦૦	૨૨,૭૫૦	-ઘસારો ૧૦% લેખે	૧,૪૫૦	૧૩,૦૫૦
લેણદારો		૯,૦૦૦	મકાન	૧૦,૦૦૦	
દેવી-હંડી		૬,૦૦૦	- ઘસારો ૫% લેખે	૫૦૦	૯,૫૦૦
બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ		૬,૦૦૦	દેવાદારો	૫,૦૦૦	
ચૂ.બાકી મજૂરી અને પગાર		૫૦૦	- ઘાલખાધ (હવાલાની)	૨૦૦	

		૪,૮૦૦	
	-ઘાલખાધ અનામત (૧૦%) (હવાલાની)	૪૮૦	૪,૩૨૦
	રોકડ		૨,૦૦૦
	આખર માલ સ્ટોક		૬,૦૦૦
	અ.ચૂ.વીમો		૨૦૦
	૪૪,૦૭૦		૪૪,૦૭૦

ઉદાહરણ-૪. કમલ દેસાઈનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ નું કાર્યું સરવૈયું નીચે મુજબ છે.

ઉધાર બાકી		જમા બાકી	
ઉપાડ ખાતું	૩,૦૦૦	મૂડી ખાતું	૩૮,૦૦૦
દેવાદાર	૧૯,૫૦૦	લેણદાર	૧૦,૦૦૦
લોન પર વ્યાજ	૩૦૦	ગીરો લોન	૯,૫૦૦
હાથ પર રોકડ	૧૨,૦૫૦	ઘાલખાધની જોગવાઈ	
સ્ટોક (૦૧-૦૪-૨૦૧૭)	૬,૮૩૯	વેચાણ	૭૧૦
મોટરકાર	૧૦,૦૦૦	વટાવ	૧,૦૯,૬૪૩
બેંકમાં રોકડ	૩,૫૫૫	દેવી હૂંડી	
જમીન અને મકાન	૧૨,૦૦૦	ભાડું મળેલ (પરત)	૫૪૦
ઘાલખાધ	૫૨૫	મળેલ વેચાણ વેરા	
ખરીદી	૪૫૮	ખરીદ પરત	૨,૬૧૪
વેચાણ પરત	૭,૮૨૧		
જાવક માલ ગાડાભાડું	૨,૪૦૪		૨૫૦
આવક માલ ગાડાભાડું	૨,૯૨૯		
પગાર	૯,૦૯૭		૪૦૧
કર અને વીમો	૨,૮૯૧		
જાહેરાત	૩,૨૬૪		૧,૩૪૬
સામાન્ય ખર્ચ	૩,૪૮૯		
લેણી હૂંડી	૬,૮૮૨		
કુલ રકમ	૧,૭૩,૦૦૪		૧,૭૩,૦૦૪

નીચેના હવાલા મુજબ તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું વેપાર ખાતું અને નફા-નુકશાન ખાતું તૈયાર કરો તથા ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજનું પાકું સરવૈયું બનાવો.

- (૧) ઘસારાની જોગવાઈ જમીન-મકાન પર ૨૫% અને મોટર કાર પર ૨૦% કરવી.
- (૨) લોન પર ૬% લેખે વાર્ષિક વ્યાજ જેમાં ૬ મહિનાનું વ્યાજ ચૂકવવાનું બાકી છે.
- (૩) પગાર ` ૭૫૦ અને કર ` ૩૫૦ ચૂકવવાનું બાકી છે.
- (૪) અગાઉથી ચૂકવેલ વીમો ` ૧૫૦.
- (૫) દેવાદારો પર ૫% લેખે ઘાલખાધ અનામતની જોગવાઈ કરો.
- (૬) ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ હાથ પર સ્ટોકની કિંમત ` ૬,૭૫૦ હતી.

(સ.પ.ચુ., બીબીએ(આઈટીએમ) સેમ-૧. ૨૦૧૫, સુધારેલ)

જવાબ:

શ્રી કમલ દેસાઈનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરાં થતા વર્ષનું વેપાર ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
શરૂનો સ્ટોક	૬,૮૩૯	વેચાણ	૧,૦૯,૬૪૩
ખરીદી		-વેચાણ પરત	૭૮૨૧
			૧,૦૧,૮૨૨

૬૬,૪૫૮ -ખ.પરત ૧,૩૪૬ આવકમાલ ગાડાભાડું કાચો નફો (ન.નુ. ખાતે લઈ ગયા).	૬૬,૧૧૨ ૨,૯૨૯ ૩૩,૬૯૨	આખર માલ સ્ટોક	૬,૭૫૦
	૧,૦૮,૫૭૨		૧,૦૮,૫૭૨

શ્રી કમલ દેસાઈનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરાં થતા વર્ષનું નફા-નુકશાન ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત			વિગત	
લોન પર વ્યાજ	૩૦૦		કાચો નફો (વેપાર ખાતેથી લાવ્યા)	૩૩,૬૯૨
+ચૂ. બાકી વ્યાજ	૨૮૫	૫૮૫	વટાવ મળેલ	૫૪૦
ઘાલખાધ(કા.સ.)	૫૨૫		ભાડું મળેલ	૨૫૦
+ ઘાલખાધ(હવાલાની)	---			
+ ઘાલખાધ અ.(હવાલાની)	૯૭૫			
	૧,૫૦૦			
- ઘાલખાધ અ.(કા.સ.)	૭૧૦	૭૯૦		
જાવકમાલ ગાડાભાડું		૨,૪૦૪		
ઘસારો				
મોટર કાર	૨,૦૦૦			
+ જમીન મકાન	૩૦૦	૨૩૦૦		
પગાર	૯,૦૯૭			
+ચૂ. બાકી પગાર	૭૫૦	૯,૮૪૭		
કર અને વીમો	૨,૮૯૧			
+ચૂ.બાકી	૩૫૦			
	૩,૨૪૧			
- અ. ચૂકવેલ	૧૫૦	૩,૦૯૧		
જાહેરાત ખર્ચ		૩,૨૬૪		
સામાન્ય ખર્ચ		૩,૪૮૯		
ચો .નફો (મૂડી ખાતે લઈ ગયા).		૮,૭૧૨		
		૩૪,૪૮૨		૩૪,૪૮૨

શ્રી કમલ દેસાઈનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજનું પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી		મોટર કાર	૧૦,૦૦૦
૩૮૦૦૦		-૨૦ % ઘસારો	૨,૦૦૦
+ચો. નફો		જમીન અને મકાન	૧૨,૦૦૦
			૮,૦૦૦

૮૭૧૨	૪૩,૭૧૨	-ઘસારો ૨.૫ % ૩૦૦	૧૧,૭૦૦
	૧૦,૦૦૦	દેવાદારો ૧૯,૫૦૦	
૪૬,૭૧૨	૨,૬૧૪	- ઘાલખાધ અનામત ૯૭૫	૧૮,૫૨૫
-ઉપાડ	૭૫૦	બેંક સિલક	૩,૫૫૫
૩,૦૦૦	૩૫૦	રોકડ સિલક	૧૨,૦૫૦
લેણદારો		અ.ચૂકવેલ વીમો	૧૫૦
દેવી હૂંડી	૯,૭૮૫	લેણી હૂંડી	૬,૮૮૨
ચૂ. બાકી પગાર	૪૦૧	આખર માલ સ્ટોક	૬,૭૫૦
ચૂ. બાકી ભાડું			
ગીરો લોન			
૯,૫૦૦			
+ચૂ.બાકી વ્યાજ			
૨૮૫			
મળેલ વેચાણ વેરો (પરત)			
	૬૭,૬૧૨		૬૭,૬૧૨

ઉદાહરણ-૫. નીચે આપેલા દુર્ગાના કાચા સરવૈયા પરથી ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરો.

ઉધાર બાકી		જમા બાકી	
ઉપાડ	૫૦,૦૦૦	મૂડી	૨,૦૦,૦૦૦
દેવાદારો	૧,૦૦,૦૦૦	લેણદાર	૫૦,૦૦૦
વેચાણ પરત	૨,૦૦૦	ખરીદ પરત	૩,૦૦૦
લેણી હૂંડી	૧૬,૨૦૦	દેવી હૂંડી	૨૨,૦૦૦
રોકડ	૩,૦૦૦	બેંક ઓવર ડ્રાફ્ટ	૧૦,૦૦૦
વટાવ	૧,૦૦૦	વટાવ	૧,૦૦૦
ઘાલખાધ	૧,૦૦૦	ઘાલખાધ અ.	૨,૦૦૦
ખરીદી	૧,૪૦,૦૦૦	વેચાણ	૨,૭૨,૦૦૦
ચંત્રો	૩૬,૦૦૦	પ્રાચીની ૮%ની લોન	
ફર્નિચર	૧૫,૦૦૦		૨૦,૦૦૦
શરૂનો સ્ટોક	૫૦,૦૦૦		
મજૂરી	૩૦,૦૦૦		
પગાર	૨૦,૦૦૦		
વીમો	૧,૮૦૦		
બેંકનું વ્યાજ	૨૦૦		
આવકમાલ ગાડાભાડું	૧,૦૦૦		
ભાડું અને કર	૧૦,૦૦૦		
સામાન્ય ખર્ચ	૩,૦૦૦		
પાઘડી	૭૦,૦૦૦		
મકાન	૨૦,૦૦૦		

પરચૂરણા ખર્ચ	૯,૮૦૦		
	૫,૮૦,૦૦૦		૫,૮૦,૦૦૦

હવાલા:

- (૧) આખર સ્ટોક ` ૧,૦૦,૦૦૦.
- (૨) મૂડી પર વાર્ષિક ૫% લેખે વ્યાજ ગણવું.
- (૩) ઉપાડ પર ` ૨૦૦૦ વ્યાજ ગણો.
- (૪) દેવાદારો પર ૧૦% લેખે ઘાલખાધ અનામતની જોગવાઈ કરો.
- (૫) વર્ષના અંતે બાકી ખર્ચ, ચૂકવવાનો બાકી પગાર ` ૧,૨૦૦, પરચૂરણા ખર્ચ ` ૮૦૦ અને ચૂકવવાનું બાકી.
- (૬) ભાડું ` ૫૦૦.
- (૭) ચંત્રો પર ૧૦% અને ફર્નિચર પર ૫ % ઘસારો ગણો.

(સ.પ.ચુ., બીબીએ(આઈટીએમ) -૨૦૧૫, સુધારેલ)

જવાબ:

દુર્ગાનું તારીખ ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું વેપાર ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત	`	વિગત	`
શરૂનો સ્ટોક	૫૦,૦૦૦	વેચાણ	૨,૭૨,૦૦૦
ખરીદી	૧,૪૦,૦૦૦	-વેચાણ પરત	૨,૦૦૦
-ખરીદ પરત	૩,૦૦૦	આખર માલ સ્ટોક	૧,૦૦,૦૦૦
મજૂરી	૩૦,૦૦૦		
આવકમાલ ગાડાભાડું	૧,૦૦૦		
કાચો નફો	૧,૫૨,૦૦૦		
	૩,૭૦,૦૦૦		૩,૭૦,૦૦૦

દુર્ગાનું તારીખ ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું નફા-નુકશાન ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત	`	વિગત	`
વટાવ	૧,૦૦૦	કાચો નફો	૧,૫૨,૦૦૦
ઘાલખાધ	૧,૦૦૦	વટાવ	૧,૦૦૦
- ઘાલખાધ જોગવાઈ(નવી)	૫,૦૦૦	ઉપાડ પરનું વ્યાજ	૨,૦૦૦
	૪,૦૦૦		
૬,૦૦૦			
- ઘાલખાધ જોગવાઈ	૨૧,૨૦૦		
૨,૦૦૦	૧,૮૦૦		

પગાર	૨૦૦		
૨૦,૦૦૦			
+બાકી	૧૦,૫૦૦		
૧,૨૦૦	૩,૦૦૦		
વીમો			
બેંકનું વ્યાજ	૧૦,૬૦૦		
ભાડું અને કર	૧૦,૦૦૦		
૧૦,૦૦૦	૩,૬૦૦		
+બાકી	૭૫૦		
૫૦૦	૮૦૦		
સામાન્ય ખર્ચ	૮૭,૫૫૦		
પરચૂરણ ખર્ચ			
૯,૮૦૦			
+બાકી			
૮૦૦			
મૂડી પર વ્યાજ			
ચંત્રો પર ઘસારો			
મકાન પર ઘસારો			
લોનનું વ્યાજ			
ચો. નફો			
	૧,૫૫,૦૦૦		૧,૫૫,૦૦૦

દુર્ગાનું તારીખ ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજનું પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી		ચંત્રો	૩૬,૦૦૦
૨,૦૦,૦૦૦		-ઘસારો ૧૦ %	૩,૬૦૦
+ચો. નફો		ફર્નિચર	૧૫,૦૦૦
૮૭,૫૫૦		-ઘસારો ૫ %	૭૫૦
+ મૂડી પર વ્યાજ		પાઘડી	૭૦,૦૦૦
૧૦,૦૦૦	૨,૪૫,૫૫૦	દેવાદારો	
	૫૦,૦૦૦	૧,૦૦,૦૦૦	૯૫,૦૦૦
૨,૯૭,૫૫૦	૨૨,૦૦૦	- ઘાલખાધ જોગવાઈ	૧૬,૨૦૦
- ઉપાડ	૧૦,૦૦૦	૫,૦૦૦	૩,૦૦૦
૫૦,૦૦૦		લેણી હૂંડી	૨૦,૦૦૦
ઉપાડ પર વ્યાજ	૨૦,૮૦૦	રોકડ	૧,૦૦,૦૦૦
૨,૦૦૦	૧,૨૦૦	મકાન	
લેણદારો	૫૦૦	આખર માલ સ્ટોક	
દેવી હૂંડી	૮૦૦		
બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ			
૮%ની પ્રાચીની લોન	૨૦,૦૦૦		
+વ્યાજ	૮૦૦		
બાકી પગાર			
બાકી ભાડું			
બાકી પરચૂરણ ખર્ચ			
	૩,૫૦,૮૫૦		૩,૫૦,૮૫૦

ઊદાહરણ-ક. શ્રીમાન સૂરજનું તા. ૩૧-૦૩-૧૮ નું કાચું સરવૈયું નીચે મુજબ છે.

ઉધાર		જમા	
ફર્નિચર	૬,૪૦૦	મૂડી	૧,૨૫,૦૦૦
ચંત્રો	૬૨,૫૦૦	ઘાલખાધ અનામત	૨,૦૦૦
મકાન	૭૫,૦૦૦	લેણદારો	૨૫,૦૦૦
ઘાલખાધ	૧,૨૫૦	વેચાણ	૧,૫૪,૫૦૦
દેવાદારો	૩૮,૦૦૦	બેંક ઓવર ડ્રાફ્ટ	૨૮,૫૦૦
સ્ટોક (૦૧-૦૪-૧૭)	૩૪,૬૦૦	ખરીદી પરત	૧,૨૫૦
ખરીદી	૫૪,૭૫૦	કમિશન	૩,૭૫૦
વેચાણ પરત	૨,૦૦૦		
જાહેરાત	૪,૫૦૦		
બેંક ઓવર ડ્રાફ્ટનું વ્યાજ	૧,૧૮૦		
રોકડ	૬,૫૦૦		
કર અને વીમો	૧૨,૫૦૦		

સામાન્ય ખર્ચ	૭,૮૨૦		
પગાર	૩૩,૦૦૦		
	૩,૪૦,૦૦૦		૩,૪૦,૦૦૦

હવાલા:

- (૧) તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ સ્ટોકની કિંમત ` ૩૨,૫૦૦ હતી.
- (૨) મકાન પર ૫ %, ફર્નિચર પર ૧૦% અને ચંત્રો પર ૨૦ % ઘસારો ગણો.
- (૩) ચૂકવવાનો બાકી પગાર ` ૩,૦૦૦ અને ચૂકવવાનો બાકી કર ` ૧,૨૦૦.
- (૪) અગાઉથી ચૂકવેલ વીમો ` ૧,૦૦૦.
- (૫) દેવાદારો પર ૧૦ % લેખે ઘાલખાધ અનામતની જોગવાઈ કરો.

ઉપરોક્ત માહિતીને ધ્યાનમાં લઈ વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરો.(સ.પ.ચુ .,બીબીએ(જનરલ) -૨૦૧૭, સુધારેલ)

જવાબ:

સૂરજનું તા. ૩૧-૦૩-૧૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું વેપાર ખાતું

ઉ.		જ.	
વિગત		વિગત	
શરૂનો સ્ટોક	૩૪,૬૦૦	વેચાણ	૧,૫૪,૫૦૦
ખરીદી		-વેચાણ પરત	<u>૨,૦૦૦</u>
૫૪,૭૫૦	૫૨,૫૦૦	આખર માલ સ્ટોક	૩૨,૫૦૦
-ખરીદ પરત	૯૬,૯૦૦		
<u>૧,૨૫૦</u>			
કાર્યો નફો			
	૧,૮૫,૦૦૦		૧,૮૫,૦૦૦

સૂરજનું તા. ૩૧-૦૩-૧૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું નફા-નુકશાન ખાતું

ઉ.		જ.	
વિગત		વિગત	
ઘસારો		કાર્યો નફો	૯૬,૯૦૦
મકાન	૩,૭૫૦	કમિશન	૩,૭૫૦
ફર્નિચર	૬૪૦		
ચંત્રો	<u>૧૨,૫૦૦</u>		
પગાર	૩૩,૦૦૦		
+બાકી પગાર	<u>૩,૦૦૦</u>		
કર અને વીમો	૧૨,૫૦૦		
+બાકી	<u>૧,૨૦૦</u>		
	૧૩,૭૦૦		

-અ. ચૂકવેલ વીમો	૧,૦૦૦	૧૨,૭૦૦		
ઘાલખાધ	૧,૨૫૦			
+ ઘાલખાધ (હવાલો)	૩,૮૦૦			
	૫,૦૫૦			
- ઘાલખાધ જોગવાઈ	૨,૦૦૦	૩,૦૫૦		
જાહેરાત		૪,૫૦૦		
બેંક ઓવરડ્રાફ્ટનું વ્યાજ		૧,૧૮૦		
- સામાન્ય ખર્ચ		૭,૮૨૦		
ચોખ્ખો નફો		૧૮,૫૧૦		
		૧,૦૦,૬૫૦		૧,૦૦,૬૫૦

સૂરજનું તા. ૩૧-૦૩-૧૮ ના રોજનું પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી		મકાન	૭૫,૦૦૦
૧,૨૫,૦૦૦	૧,૪૩,૫૧	-ઘસારો ૫ %	૩,૭૫૦
+ ચોખ્ખો નફો	૦	ફર્નિચર	૬,૪૦૦
૧૮,૫૧૦	૨૫,૦૦૦	-ઘસારો ૧૦ %	૬૪૦
લેણદારો	૨૮,૫૦૦	ચંત્રો	
બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ		૬૨,૫૦૦	૫૦,૦૦૦
ચૂકવવાનો બાકી ખર્ચ		-ઘસારો ૨૦ %	૧૨,૫૦૦
પગાર	૪,૨૦૦	અ. ચૂકવેલ વીમા	
૩,૦૦૦		આખર માલ સ્ટોક	
+કર		દેવાદારો	૩૮,૦૦૦
૧,૨૦૦		ઘાલખાધ ૧૦%	૬,૫૦૦
		૩૮,૦૦	
		રોકડ સિલક	
	૨,૦૧,૨૧		૨,૦૧,૨૧૦
	૦		

ઉદાહરણ-૭. વાણી પરીખનું તા. ૩૧ માર્ચ ૨૦૧૮ ના રોજનું કાચું સરવૈયું નીચે મુજબ છે.

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
સ્ટોક (તા. ૦૧-૦૪-૨૦૧૭)	૧૩,૬૭૮	મૂડી	૭૬,૦૦૦
ઉપાડ ખાતું	૬,૦૦૦	લેણદારો	૨૦,૦૦૦
દેવાદાર	૩૯,૦૦૦	ગીરો લોન	૧૯,૦૦૦
લોન પર વ્યાજ	૬૦૦	ઘાલખાધ અંગેની જોગવાઈ	૧,૪૨૦

હાથ પર રોકડ	૨૪,૧૦૦	વેચાણ	૨,૧૯,૨૮૬
મોટર કાર	૨૦,૦૦૦	ખરીદ પરત	
બેંક સિલક	૭,૧૧૦	વટાવ	૨,૬૯૨
જમીન અને મકાન	૨૪,૦૦૦	દેવી હંડી	
ઘાલખાધ	૧,૦૫૦	મળેલ ભાડું	૧,૦૮૦
ખરીદી	૧,૩૨,૯૧૬	મળેલ વેચાણ વેરો	
વેચાણ પરત	૧૫,૬૪૨		૫,૨૨૮
જાવકમાલ ગાડાભાડું	૪,૮૦૮		
આવકમાલ ગાડાભાડું	૫,૮૫૮		૫૦૦
પગાર	૧૮,૧૯૪		
કર અને વીમો	૫,૭૮૨		૮૦૨
જાહેરાત ખર્ચ	૬,૫૨૮		
સામાન્ય ખર્ચા	૬,૯૭૮		
લેણી હંડી	૧૩,૭૬૪		
કુલ રકમ	૩,૪૬,૦૦૮		૩,૪૬,૦૦૮

નીચેના હવાલાઓને ધ્યાનમાં લઈ તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું વેપાર ખાતું અને નફા-નુકશાન ખાતું તૈયાર કરો તથા ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજનું પાકું સરવૈયું બનાવો.

- (૧) ઘસારાની જોગવાઈ જમીન-મકાન પર ૨.૫% અને મોટર કાર પર ૨૦% ગણવી.
- (૨) લોન પર ૬% લેખે વાર્ષિક વ્યાજ જેમાં ૬ મહિનાનું વ્યાજ ચૂકવવાનું બાકી છે.
- (૩) પગાર ૧૫૦૦ ` અને કર ` ૭૦૦ ચૂકવવાનું બાકી છે.
- (૪) અગાઉથી ચૂકવેલ વીમો ` ૩૦૦.
- (૫) દેવાદારો પર ૫% લેખે ઘાલખાધ અનામતની જોગવાઈ કરો.
- (૬) ૧૩-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ હાથ પર સ્ટોકની કિંમત ` ૧૩,૫૦૦ હતી.

(સ.પ.યુનિ., બીબીએ(જનરલ)સેમ-૧ -૨૦૧૫, સુધારેલ)

જવાબ:

વાણી પરીખનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું વેપાર ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
શરૂનો સ્ટોક		વેચાણ	૨,૧૯,૨૮૬
ખરીદી	૧૩,૬૭૮	-વેચાણ પરત	૧૫,૬૪૨
૧,૩૨,૧૯૬		આખર માલ સ્ટોક	૧૩,૫૦૦
-ખ.પરત	૧,૩૦,૨૨૨		
૨,૬૯૨	૪		
આવકમાલ ગાડાભાડું			
કાચો નફો (ન.નુ. ખાતે લઈ ગયા).	૫,૮૫૮		
	૬૭,૩૮૪		

	૨,૧૭,૧૪૪		૨,૧૭,૧૪૪
--	----------	--	----------

વાણી પરીખનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું નફા-નુકશાન ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત			વિગત	
પગાર	૧૮,૧૯૪		કાચો નફો (વેપાર ખાતેથી લાવ્યા)	૬૭,૩૮૪
+ચૂ. બાકી	૧,૫૦૦	૧૯,૬૯૪	વટાવ	૧,૦૮૦
જાવકમાલ ગાડાભાડું		૪,૮૦૮	મળેલ ભાડું	૫૦૦
કર અને વીમો	૫,૭૮૨		વેચાણ વેરો મળેલ (પરત)	૮૦૨
+ ચૂ. બાકી કર	૭૦૦			
	૬,૪૮૨			
-અ.ચૂ. વીમો	૩૦૦	૬,૧૮૨		
જાહેરાત ખર્ચ		૬,૫૨૮		
સામાન્ય ખર્ચ		૬,૯૭૮		
ઘાલખાધ (જૂની)	૧,૦૫૦			
+ ઘાલખાધ(નવી)	૧,૯૫૦			
-ઘાલખાધ અ. (નવી)	xxxx			
	૩,૦૦૦			
ઘાલખાધ અ. (જૂની)	૧,૪૨૦	૧,૫૮૦		
લોનનું વ્યાજ	૬૦૦			
+ ચૂ. બાકી	૫૭૦	૧,૧૭૦		
ઘસારો				
સાધનો (મોટર કાર)		૪,૦૦૦		
જમીન અને મકાન				
ચો. નફો (મૂડી ખાતે લઈ ગયા).		૬૦૦		
		૧૮,૨૨૬		
કુલ રકમ		૬૯,૭૬૬		૬૯,૭૬૬

વાણી પરીખનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજનું પાકુ સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
-----------	--	--------	--

મૂડી ૭૬,૦૦૦			મોટર કાર ૨૦,૦૦૦	
-ઉપાડ	૬,૦૦૦		-૨૦ % ઘસારો	૪,૦૦૦
	૭૦,૦૦૦	૮૮,૨૨૬	જમીન અને મકાન	૨૪,૦૦૦
+ચો. નફો			-ઘસારો ૨.૫ %	૬૦૦
૧૮,૨૨૬		૧,૫૦૦	દેવાદારો	૩૯,૦૦૦
ચૂ. બાકી પગાર			- ઘા. અ.(નવી) ૫ %	૧,૯૫૦
ચૂ. બાકી કર		૭૦૦	હાથ પર રોકડ	૨૪,૧૦૦
લેણદારો			બેંક સિલક	૭,૧૧૦
ગીરો લોન	૧૯,૦૦૦	૨૦,૦૦૦	અ.ચૂકવેલ વીમો	૩૦૦
+ચૂ.બાકી વ્યાજ	૫૭૦		લેણી હૂંડી	૧૩,૭૬૪
દેવી હૂંડી		૧૯,૫૭૦	આખર માલ સ્ટોક	૧૩,૫૦૦
		૫,૨૨૮		
		૧,૩૫,૨૨૪		૧,૩૫,૨૨૪

• નોંધ :- લોનનું વ્યાજ

• વ્યાજ = $૧૯,૦૦૦ \times \frac{૬}{૧૦૦} \times ૧ = ૧૧૪૦$ વાર્ષિક વ્યાજ

૬ મહિનાનું ચૂકવવાનું બાકી

૧૨ (મહિના) - ૧૧૪૦ વ્યાજ

૬ મહિનાનું - ? વ્યાજ = $\frac{૧૧૪૦ \times ૬}{૧૨} = ૫૭૦$

કુલ ૧૫૭૦ વ્યાજ ચૂકવવાનું બાકી.

ઉદાહરણ-૮. શ્રી જીએશનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજનું કાચુંસરવૈયું અને વધારાની માહિતી પરથી વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરો.

ઉધાર બાકી		જમા બાકી	
ઉપાડ	૨૦,૦૦૦	મૂડી	૧૦,૦૦,૦૦૦
ખરીદી	૧,૫૦,૦૦૦	વેચાણ	૨૪,૯૫,૦૦૦
સ્ટોક (૧-૪-૧૭)	૧,૫૦,૦૦૦	ખરીદ પરત	
આવકમાલ ગાડાભાડું	૨૫,૦૦૦	મળેલ બોન્ડનું વ્યાજ	૫૦,૦૦૦
વેચાણ પરત	૧,૦૦,૦૦૦	મળેલ વટાવ	
મજૂરી	૧,૦૦,૦૦૦	મળેલ દલાલી	૨૫,૦૦૦
પગાર	૩,૦૦,૦૦૦	૧૦%ની બેંક લોન	
ઓફિસ ખર્ચ	૨,૦૦,૦૦૦	દેવી હૂંડી	૧૦,૦૦૦

દેવાદારો	૨,૨૫,૦૦૦	લેણદારો	
લેણી હૂંડી	૭૫,૦૦૦	ચૂકવવાનું બાકી ભાડું	૫,૦૦૦
જાહેરાત ખર્ચ	૧,૨૫,૦૦૦		
સ્ટેશનરી છપામણી	૧૫,૦૦૦		૫,૦૦,૦૦૦
ચંત્રો	૨,૨૫,૦૦૦		
મકાન	૭,૫૦,૦૦૦		૩૭,૫૦૦
ફર્નિચર	૧,૫૦,૦૦૦		
ભાડું	૩૦,૦૦૦		૧,૭૫,૦૦૦
૧૦%ના બોન્ડમાં રોકાણ	૨,૫૦,૦૦૦		
બેંક લોનનું વ્યાજ	૫૦,૦૦૦		૨,૫૦૦
	૪૩,૦૦,૦૦૦		૪૩,૦૦,૦૦૦

હવાલા :

- (૧) આખર માલનો સ્ટોક ` ૨,૭૫,૦૦૦ નો હતો જેમાં ૧૦% માલની બજાર કિંમત ૨૦% વધુ હતી.
- (૨) આગથી બળી ગયેલ ` ૨૫,૦૦૦નો માલ જે પૈકી વીમા કંપનીએ પૂરે પૂરો દાવો મંજૂર કર્યો.
- (૩) વરસાદમાં ` ૧૦,૦૦૦નો માલ પલળી ગયો જેમાંથી વીમા કંપનીએ ` ૬,૦૦૦નો દાવો મંજૂર કર્યો.
- (૪) અંગત વપરાશ માટે લીધેલ માલ ` ૧૨,૫૦૦.
- (૫) ચંત્ર ગોઠવણીની મજૂરીના ` ૨૫,૦૦૦ ભૂલથી મજૂરી તરીકે નોંધેલ છે.
- (૬) મજૂરી ચૂકવવાની બાકી ` ૧૨,૫૦૦
- (૭) ઉધાર ખરીદ પરત નોંધવાનું બાકી ` ૧૨,૫૦૦ છે.
- (૮) ૧૫,૦૦૦ નો માલ નમૂના તરીકે વહેંચેલ છે.
- (૯) નહિં નોંધાયેલ ઉધાર વેચાણ પરત ` ૩૭,૫૦૦.
- (૧૦) ઘસારો ગણો :- ચંત્રો પર મકાન અને ફર્નિચર પર ૧૦%

ગુણેશનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું વેપાર ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
શરૂનો સ્ટોક	૧,૫૦,૦૦૦	વેચાણ	૨૪,૬૫,૦૦૦
ખરીદી	૧,૫૦,૦૦૦	-વેચાણ પરત	૧,૦૦,૦૦૦
-ખ.પરત	૫૦,૦૦૦		૨૩,૬૫,૦૦૦
-નહિં નોંધાયેલ	૧૨,૫૦૦	+ નહિં નોંધાયેલ ઉ.વે.૩૭,૫૦૦	૨૪,૩૨,૫૦૦
	૧૪,૩૭,૫૦૦	આખર માલ સ્ટોક	૨,૭૫,૦૦૦
બાદ:-			
-અન્ય રીતે માલની જાવક			
આગથી બળી ગયેલ માલ	૨૫,૦૦૦		
+વરસાદથી પલળી ગયેલ માલ	૧૦,૦૦૦		
+અંગત વપરાશમાં લીધેલ માલ	૧૨,૫૦૦		
+નમૂના તરીકે આપેલ માલ	૧૫,૦૦૦		
	૬૨,૫૦૦		
આવકમાલ ગાડાભાડું	૧૩,૭૫,૦૦		૦

મજૂરી	૧૦,૦૦૦	૨૫,૦૦૦		
-ચંત્રની ગો. મજૂરી	૨૫,૦૦૦			
	૭૫,૦૦૦			
+ચૂ. બાકી મજૂરી	૧૨,૫૦૦			
કાચો નફો (ન.નુ. ખાતે લઈ ગયા).		૮૭,૫૦૦		
		૧૦,૭૦,૦૦		
		૦		
		૨૭,૦૭,૫૦		૨૭,૦૭,૫૦૦
		૦		

જીએશનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું નફા-નુકશાન ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત			વિગત	
પગાર			કાચો નફો (વેપાર ખાતેથી લાવ્યા).	૧૦,૭૦,૦૦૦
ઓફિસ ખર્ચ	૩,૦૦,૦૦૦		બોન્ડનું વ્યાજ	૨૫,૦૦૦
સ્ટેશનરી છપામણી	૨,૦૦,૦૦૦		મળેલ વટાવ	૧૦,૦૦૦
ભાડું	૧૫,૦૦૦		મળેલ દલાલી	૫,૦૦૦
બેંક લોનનું વ્યાજ	૩૦,૦૦૦			
વરસાદથી થયેલ નુકસાન (૧૦,૦૦૦-૬,૦૦૦)	૫૦,૦૦૦			
	૪,૦૦૦			
જાહેરાત ખર્ચ				
૧,૨૫,૦૦૦				
+ નમૂનામાં આપેલ	૧,૪૦,૦૦૦			
૧૫,૦૦૦				
ઘસારો :-				
ચંત્ર પર	૨૫૦૦૦			
મકાન	૭૫૦૦૦	૧,૧૫,૦૦૦		
ફર્નિચર	૧૫૦૦૦			
કાચો નફો (ન.નુ. ખાતે લઈ ગયા).		૨,૫૬,૦૦૦		
		૧૧,૧૦,૦૦		૧૧,૧૦,૦૦૦
		૦		

જીએશનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજનું પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ			મિલકતો	
મૂડી	૧૦,૦૦,૦૦૦		ચંત્રો	
+ચો. નફો	૨,૫૬,૦૦૦		૨,૨૫,૦૦૦	
	૧૨,૫૬,૦૦૦		+મજૂરી	
- ઉપાડ	૩૦,૦૦૦		૨૫૦૦૦	૨,૨૫,૦૦૦
ઉપાડ	૧૨,૫૦૦	૨,૧૩,૫૦૦		
			૨,૫૦,૦૦૦	

૧૦%ની બેંક લોન	૫,૦૦,૦૦૦	-૧૦ % ઘસારો	૨૫૦૦૦	૬,૭૫,૦૦૦
દેવી હૂંડી	૩૭,૫૦૦	મકાન	૭,૫૦,૦૦૦	
લેણદારો	૧,૭૫,૦૦૦	-ઘસારો ૧૦ %	૭૫,૦૦૦	૧,૩૫,૦૦૦
-ઉ. ખરીદ પરત	૧૨,૫૦૦	ફર્નિચર	૧,૫૦,૦૦૦	૨,૫૦,૦૦૦
(નહિ નોંધેલ)		-ઘસારો ૧૦ %	૧૫,૦૦૦	
ચૂ.બાકી ભાડું	૨,૫૦૦	૧૦% બોન્ડમાં રોકાણ		૨,૬૨,૫૦૦
ચૂ. બાકી મંજૂરી	૧૨,૫૦૦	દેવાદારો	૨,૨૫,૦૦૦	૭૫,૦૦૦
		+નહિ નોંધેલ વેચાણ	૩૭,૫૦૦	૨,૭૫,૦૦૦
		લેણી હૂંડી		
		આખર માલ સ્ટોક		
		વીમા કંપની ખાતે.		૩૧,૦૦૦
		આગથી બની ગયેલ માલના		
		૨૫૦૦૦		
		+વરસાદથી નુકસાનના		
		૬,૦૦૦		
	૧૯,૨૮,૫૦૦			૧૯,૨૮,૫૦૦

ઉદાહરણ-૯. જલારામ ટ્રેડર્સનું તારીખ ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજનું નીચે આપેલ કાચા સરવૈયા અને હવાલા પરથી વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરો.

વિગત	ઉધાર બાકી (°)	જમા બાકી (°)
------	---------------	--------------

ઉપાડ અને મૂડી	૩૬,૦૦૦	૬,૦૦,૦૦૦
મકાન	૪,૦૦,૦૦૦	-
ચંત્ર	૨,૮૦,૦૦૦	-
ફર્નિચર	૫૦,૦૦૦	-
પટે રાખેલ જમીન (તા.૧-૪-૧૭ થી ૫ વર્ષ માટે)	૧,૦૦,૦૦૦	-
ખરીદી અને વેચાણ	૪,૦૦,૦૦૦	૧૦,૦૦,૦૦૦
વેચાણ પરત અને ખરીદ પરત	૨૦,૦૦૦	૨૪,૦૦૦
દેવાદારો અને લેણદારો	૧,૮૦,૦૦૦	૬૦,૦૦૦
૧૦% ની રામ પાસેથી લીધેલ લોન (૧-૧૦-૨૦૧૭ થી)	----	૬૦,૦૦૦
નૂર અને જકાત	૩૦,૦૦૦	-
પરચૂરણ ખર્ચ	૨,૦૦૦	-
સ્ટેશનરી છપામણી	૫,૦૦૦	-
વીમા પ્રિમિયમ	૨૮,૪૦૦	-
ઘાલખાધ	૩૦,૦૦૦	-
ઘાલખાધ અનામત	----	૨૮,૦૦૦
દેવાદાર પર વટાવ અનામત	----	૧,૦૦૦
મળેલ કમિશન	----	૧૬,૦૦૦
માલનો સ્ટોક (૧-૪-૧૭)	૨૨,૦૦૦	----
પગાર અને મજૂરી	૧,૦૮,૦૦૦	----
ડેડ સ્ટોક	૧૦,૦૦૦	----
બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ	----	૪૨,૦૦૦
રોકડ સિલક	૮૧,૬૦૦	----
આવકમાલ ગાડાભાડું	૨૨,૦૦૦	----
જાવકમાલ ગાડાભાડું	૮,૦૦૦	----
હૂંડીઓ	૩૬,૦૦૦	૨૦,૦૦૦
વટાવ	૨,૦૦૦	----
	૧૮,૫૧,૦૦૦	૧૮,૫૧,૦૦૦

વધારાની માહિતી (હવાલા) :

- (૧) ૩૧-૩-૧૮ ના રોજ સ્ટોકની કિંમત ૫૦,૦૦૦ હતી. જેમાંથી ૨૦% માલની બજાર કિંમત ૧૦% ઓછી છે. અને ૩૦% માલની બજાર કિંમત ૮૦% વધુ છે.
- (૨) દેવાદારો પાસેથી ` ૧૦,૦૦૦ વસૂલ થઈ શકે તેમ નથી અને ઘાલખાધ અનામતના ૧૦% તથા દેવાદારો પર વટાવ અનામત ૨% લેખે ગણો.
- (૩) મૂડી પર ૧૦% લેખે અને ઉપાડ પર ૫% લેખે વાર્ષિક વ્યાજ ગણો.
- (૪) મકાન પર ૧૦%, ચંત્રો પર ૨૦ % અને ફર્નિચર પર ૧૦% ઘસારો ગણો.
- (૫) ૧૦,૦૦૦નું ઉધાર વેચાણ ભૂલથી ઉધાર ખરીદી તરીકે નોંધાયેલ છે.
- (૬) ૨૦,૦૦૦ના ચંત્રની ખરીદી ભૂલથી ખરીદી તરીકે નોંધેલ છે. આ ચંત્ર ૧-૧૦-૧૭ ના રોજ ખરીદેલ છે.

- (૭) તા. ૧-૧૦-૨૦૧૭ ના રોજ ૧૦,૦૦૦ ની કિંમતનું ફર્નિચર ` ૬૦૦૦માં વેચી દીધું. જેની ચોપડે નોંધ બાકી છે.
- (૮) ૬,૮૦૦ ` વીમા પ્રિમિયમ ૩૦-૯-૨૦૧૮ના રોજ પૂરા થતા વર્ષના છે.
- (૯) મળવાનું બાકી કમિશન ` ૨૦૦૦.
- (૧૦) પગાર ` ૧૨,૦૦૦ ચૂકવવાનો બાકી છે.

જવાબ:

જલારામ ટ્રેડર્સનું તારીખ ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું વેપાર ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત	`	વિગત	`
શરૂનો સ્ટોક	૨૨,૦૦૦	વેચાણ ૧૦,૦૦,૦૦૦	
ખરીદી ૪,૦૦,૦૦૦		-વેચાણ પરત ૨૦,૦૦૦	
-ખરીદ પરત ૨૪,૦૦૦		૬,૮૦,૦૦૦	
૩,૭૬,૦૦૦		+ નહિં નોંધાયેલ વે. ૧૦,૦૦૦	૬,૯૦,૦૦૦
-ભૂલથી નોંધેલ વેચાણ ૧૦,૦૦૦		આખર માલ સ્ટોક	૪૯,૦૦૦
૩,૬૬,૦૦૦			
-ચંત્રની ખરીદી ૨૦,૦૦૦	૩,૪૬,૦૦૦		
નૂર અને જકાત ૩૦,૦૦૦			
આવકમાલ ગાડાભાડું ૨૨,૦૦૦			
કાચો નફો (ન.નુ. ખાતે લઈ ગયા). ૬,૧૯,૦૦૦			
	૧૦,૩૬,૦૦૦		૧૦,૩૬,૦૦૦

જલારામ ટ્રેડર્સનું તારીખ ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું નફા-નુકશાન ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત	`	વિગત	`
મૂડી પર વ્યાજ (૬,૦૦,૦૦૦ × ૧૦%)	૬૦,૦૦૦	કાચો નફો (વેપાર ખાતેથી લાવ્યા).	૬,૧૯,૦૦૦
મકાન પર ઘસારો (૧૦%)	૪૦,૦૦૦	ઉપાડ પરનું વ્યાજ	૧,૮૦૦
ચંત્રોનો ઘસારો	૫૮,૦૦૦	મળેલ કમિશન ૧૬,૦૦૦	
ફર્નિચરનો ઘસારો (૪૦૦૦+૫૦૦)	૪,૫૦૦	+ મળવાનું બાકી ૨,૦૦૦	૧૮,૦૦૦
ફર્નિચર વેચાણની ખોટ ૨૦,૦૦૦	૩,૫૦૦		
માંડી વાળેલ પટે રાખેલ જમીન ઘાલખાધ(કા.સ.) ૩૦,૦૦૦	૨૦,૦૦૦		
+ ઘાલખાધ (હવાલાની) ૧૦,૦૦૦			
+ ઘાલખાધ અ. (હવાલાની) ૧૮,૦૦૦	૩૦,૦૦૦		

૫૮,૦૦૦			
- ઘાલખાધ અ. (કા.સ.)			
૨૮,૦૦૦	૪,૨૪૦		
દેવાદાર પર વટાવ અનામત ખાતે	૩,૦૦૦		
આપેલ વટાવ	૨,૦૦૦		
૨,૦૦૦	૫,૦૦૦		
+ દેવાદાર વટાવ અનામત			
૩,૨૪૦	૨૫,૦૦૦		
	૫,૨૪૦		
-દેવાદાર વ. અનામત	૧,૦૦૦	૧,૨૦,૦૦૦	
રામની લોનનું વ્યાજ		૮,૦૦૦	
પરચૂરણ ખર્ચ		૨,૫૫,૫૬૦	
સ્ટેશનરી છપામણી			
વીમા પ્રિમિયમ	૨૮,૪૦૦		
-અ. ચૂકવેલ	૩,૪૦૦		
પગાર અને મજૂરી	૧,૦૮,૦૦૦		
+ ચૂ. બાકી પગાર	૧૨,૦૦૦		
જાવકમાલ ગાડાભાડું			
ચો.નફો (મૂડી ખાતે લઈ ગયા).			
	૬,૩૮,૮૦૦		૬,૩૮,૮૦૦

જલારામ ટ્રેડર્સનું તારીખ ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ નું પાકુ સરવૈયું

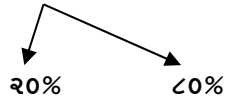
જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી		મકાન	
૬,૦૦,૦૦૦		૪,૦૦,૦૦૦	૩,૬૦,૦૦૦
મૂડી પર વ્યાજ		-ઘસારો ૧૦ %	
૬૦,૦૦૦		૪૦,૦૦૦	
+ચો. નફો		ચંત્રો	
૨,૫૫,૫૬૦	૮,૧૫,૫૬૦	૨,૮૦,૦૦૦	૨,૪૨,૦૦૦
		+ ચંત્રોની ખરીદી	
૯,૧૫,૫૬૦		૨૦,૦૦૦	
- ઉપાડ	૫૦,૦૦૦		૩,૦૦,૦૦૦
૩૬,૦૦૦	૬૦,૦૦૦	-ઘસારો ૨૦ %	૫૮,૦૦૦
ઉપાડ પર વ્યાજ ૫%	૩,૦૦૦	ફર્નિચર	૫૦,૦૦૦
૧,૮૦૦	૧૨,૦૦૦	-વેચાણ	૧૦,૦૦૦
લેણદારો	૪૨,૦૦૦		૪૦,૦૦૦
૬૦,૦૦૦	૨૦,૦૦૦	-ઘસારો ૧૦ %	૪,૦૦૦
-ઉધાર વેચાણ		પટે રાખેલ જમીન	૧,૦૦,૦૦૦
૧૦,૦૦૦		-માંડી વાળેલ	૨૦,૦૦૦

+ચંત્રની ખરીદી ૧૦%ની રામની લોન ચૂ. બાકી વ્યાજ (૬ માસનું) ચૂ. બાકી પગાર બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ દેવી હૂંડી	xxxx	દેવાદારો ૧,૮૦,૦૦૦	
		+નહિં નોંધેલ વેચાણ ૧૦,૦૦૦	
		૧,૯૦,૦૦૦	૧,૫૮,૭૬૦
		-ઘાલખાધ	૩,૪૦૦
		૧૦,૦૦૦	૨,૦૦૦
		૧,૮૦,૦૦૦	
		-ઘાલખાધ અ. ૧૦%	૮૭,૬૦૦
		૧૮,૦૦૦	૩૬,૦૦૦
			૪૯,૦૦૦
		૧,૬૨,૦૦૦	૧૦,૦૦૦
		દે. પટાવ અનામત (૨%) ૩,૨૪૦	
		અ. ચૂકવેલ વીમા પ્રિમિયમ મળવાનું બાકી કમિશન રોકડ સિલક ૮૧,૬૦૦	
		+ ફર્નિચર વેચાણ ૬,૦૦૦	
		લેણી હૂંડી આખર માલ સ્ટોક ડેડ સ્ટોક	
		૧૦,૬૪,૭૬૦	૧૦,૬૪,૭૬૦

❖ સમજૂતી (ગણતરી)

❖ આખર માલ સ્ટોક :-

કુલ કિંમત ` ૫૦,૦૦૦

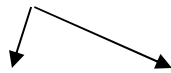

$$૧૦,૦૦૦(૫૦,૦૦૦ \times ૨૦\%)$$

જેની બજાર કિંમત ૧૦% ઓછી છે.

$$૧૦,૦૦૦ - ૧,૦૦૦ = ૯,૦૦૦ \text{ કિંમત થાય. (૧૦,૦૦૦ ના ૧૦ \%)}$$

એટલે કે ` ૫૦,૦૦૦

$$\begin{array}{ccc} 20\% & & 20\% \\ \text{₹,000} & + & \text{₹0,000} = \text{₹4,000} \end{array}$$

❖ દેવાદારો માં સૌ પ્રથમ નહિં નોંધેલ ઉધાર વેચાણ ઉમેરવું ત્યાર બાદ ઘાલખાધ (હવાલાની) બાદ કરવી, જે રકમ મળે તેના પર ઘાલખાધ અનામત ગણાવી અને તે બાદ કર્યા પછી દેવાદાર પર વટાવ અનામતની ગણતરી કરવી.

<u>ચંત્રો પર ઘસારો</u>	<u>ઘસારો</u>
વર્ષની શરૂમાં ચંત્રો ૨,૮૦,૦૦૦ × ૨૦ %	= ₹ ૫૬,૦૦૦
+ ખરીદી (૨૦,૦૦૦ × $\frac{૨૦}{૧૦૦} \times \frac{૬}{૧૨}$) ૬ માસનો	= ₹ ૨,૦૦૦
કુલ ઘસારો	₹ ૫૮,૦૦૦

<u>ફર્નિચર પર ઘસારો</u>	
કુલ ફર્નિચર	૫૦,૦૦૦
- વેચાણ	૧૦,૦૦૦
	૪૦,૦૦૦ × ૧૦% = ₹ ૪૦૦૦ ઘસારો (પા.સ. અને ન.નું)
ફર્નિચર વેચેલ	૧૦,૦૦૦
- ઘસારો ૬ માસનો	૫૦૦ (ઘસારો ન.નુ. ખાતામાં જ દર્શાવવો).
(૧૦,૦૦૦ × $\frac{૬}{૧૨} \times \frac{૧૦}{૧૦૦}$)	₹ ૫,૦૦૦
	₹ ૩,૫૦૦ વેચાણ કિંમત
	₹ ૩,૫૦૦ ફર્નિચર વેચતા ખોટ

❖ વીમા પ્રિમિયમ ૩૦-૯-૧૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું છે. વાર્ષિક હિસાબો ૧-૪-૧૭ થી ૩૧-૩-૧૮ સુધીના જ છે. માટે ૧-૪-૧૮થી ૩૦-૯-૧૮ સુધી એટલે કે ૬ માસનું અગાઉથી ચૂકવેલ છે. ૬ માસનું અગાઉથી ચૂકવેલ વીમા પ્રિમિયમ = $\frac{૬,૮૦૦}{૨} = ₹ ૩,૪૦૦$

❖ ૧૦%ની રામની લોન રૂ. ૬૦,૦૦૦ તા. ૧-૧૦-૧૭ ના રોજ લીધી. ૧-૧૦-૧૭ થી ૩૧-૩-૧૮ સુધી ૬ માસનું વ્યાજ ૬ માસનું વ્યાજ = $૬૦,૦૦૦ \times \frac{૧૦}{૧૦૦} \times \frac{૬}{૧૨} = ₹ ૩,૦૦૦$

❖ પટ્ટે રાખેલ જમીન :-
૧-૪-૧૭ થી ૫ વર્ષ માટે એટલે કે કુલ રકમને ૫ ભાગમાં (૫ વર્ષમાં) (માંડી વાળવામાં આવશે).
 $\frac{૧,૦૦,૦૦૦}{૫} = ₹ ૨૦,૦૦૦$ દર વર્ષ માંડી વાળવાની રકમ

ભાગ ૨ ભાગીદારી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો

કંપની સિવાયના ધંધામાં એકાંકી પેઢી અને ભાગીદારી પેઢી મુખ્ય છે. જેમ એકાંકી પેઢી વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરે તેવી જ રીતે ભાગીદારી પેઢી ધંધાનો નફો ખોટ અને આર્થિક પરિસ્થિતિ જાળવવા વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરે છે. ભાગીદારી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબોમાં પણ મુખ્યત્વે વેપાર ખાતું, નફા નુક્શાન ખાતું અને પાકું સરવૈયું તૈયાર કરવામાં આવે છે.

૨.૧૦ ખાસ નોંધ

ભાગીદારી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો અને એકાંકી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબોમાં મુખ્યત્વે તફાવત એ છે કે ભાગીદારોની મૂડી, ભાગીદારોનો ઉપાડ અલગથી દર્શાવવામાં આવે છે અને નફા નુક્શાનની વહેંચણી તેમણે નક્કી કરેલા ન.નુ. ના પ્રમાણમાં કરવામાં આવે છે.

ભાગીદારી પેઢી ભાગીદારી કરારથી અસ્તિત્વમાં આવે છે, અને આ કરાર મુજબ નફો નુક્શાન, લોનનું વ્યાજ, મૂડી પર વ્યાજ, ઉપાડ પર વ્યાજ, લવાદની જોગવાઈ વગેરે અંગેની જોગવાઈ હોય છે. પરંતું જ્યારે ભાગીદારી કરાર કરેલ ન હોય ત્યારે ભારતીય ભાગીદારી ધારો ૧૯૩૨ની જોગવાઈનું પાલન કરવું પડે છે.

૧. નફો નુક્શાન સરખા હિસ્સે વહેંચણી કરશે.
૨. ભાગીદારોને બોનસ, કમિશન કે પગાર આપી શકાય નહિ.
૩. ભાગીદારે ધીરેલ લોન પર ૬% લેખે વાર્ષિક વ્યાજ ગણાવું.
૪. ભાગીદારને મૂડી પર વ્યાજ મળતું નથી અને ઉપાડ પર વ્યાજ વસૂલ કરી શકાતું નથી.
૫. જો ભાગીદારી પેઢી માટે ભાગીદાર ખર્ચ કરે તો તે ખર્ચ ભાગીદારને મજરે મળવાનો અધિકાર ધરાવે છે.

૨.૧૧ ભાગીદારોના મૂડી ખાતાં

એકાંકી વેપારી પેઢીમાં એક જ માલિક હોય છે માટે મૂડી ખાતા અલગ રાખવાની જરૂર હોતી નથી પરંતુ ભાગીદારી પેઢીમાં બે કે તેથી વધુ ભાગીદાર હોય છે. દરેક ભાગીદારનું અલગ મૂડી ખાતું તૈયાર કરવામાં આવે છે. તેમની મૂડી, ઉપાડ, મૂડી પર વ્યાજ, ઉપાડ પર વ્યાજ, પગાર વગેરે નોંધવા માટે ભાગીદારોના મૂડી ખાતા રાખવાની બે પદ્ધતિઓ છે.

૧. અસ્થિર મૂડી ખાતા / હંગામી મૂડી ખાતાં / ચાલુ ખાતાં

અસ્થિર મૂડી ખાતા પદ્ધતિ પ્રમાણે ભાગીદારને મળતા લાભ એટલે કે મળતી રકમો જેવી કે પગાર, કમિશન, મૂડી પર વ્યાજ વગેરે જમા કરવામાં આવે છે. અને ભાગીદારો પાસેથી વસૂલ કરવાની રકમ ઉપાડ પર વ્યાજ વગેરે ઉધારવામાં આવે છે. આ પદ્ધતિ પ્રમાણે ભાગીદારની ફરતી મૂડી અને અંતની (વર્ષના અંતે) મૂડીની બાકી જુદી(તફાવત) હોય છે. તેથી તેને ચાલુ/ફરતી મૂડી ખાતા પદ્ધતિ કહેવામાં આવે છે.

ઉ. ભાગીદારોના હંગામી મૂડી ખાતાનો નમૂનો જ.

વિગત	A (')	B (')	વિગત	A (')	B (')
ઉપાડ	xxxx	xxxx	બા. આ. લાવ્યા. (મૂડી)	xxxx	xxxx
ઉપાડ પર વ્યાજ	xxxx	xxxx	મૂડી પર વ્યાજ	xxxx	xxxx

ન.નુ. ખાતાની ખોટ (હવાલો) બા. આ. લઈ ગયા.	xxxx	xxxx xxxx	પગાર લોન પર વ્યાજ પગાર બોનસ કમિશન રોકડ ખાતે (વધારાની મૂડી) ન.નુ. ખાતે (નફો)	xxxx xxxx xxxx xxxx xxxx xxxx xxxx	xxxx xxxx xxxx xxxx xxxx xxxx xxxx
	xxxx	xxxx		xxxx	xxxx

૨. સ્થિર મૂડી ખાતાં / કાયમી મૂડી ખાતાં

સ્થિર મૂડી ખાતા પદ્ધતિમાં ભાગીદારોની સમજૂતી મુજબ ભાગીદારોને મળતી રકમ કે ભાગીદારો પાસે વસૂલ કરવાની આ ખાતે નોંધ કરવામાં આવતી નથી. ફક્ત ભાગીદાર મૂડી લાવે કે મૂડી ઉપાડી જાય તો જ નોંધ થાય છે. અને આ ખાતાની શરૂની બાકી અને આખરની બાકી મોટાભાગે સરખી જ હોય છે. તેથી તેને સ્થિર/કાયમી મૂડી ખાતા કહે છે.

આ પદ્ધતિ મુજબ ભાગીદારોને મળતી રકમ જેવી કે મૂડી પર વ્યાજ, પગાર, બોનસ, કમિશન વગેરે રકમો ચાલુ ખાતું ખોલી જમા બાજુ નોંધવામાં આવે છે અને ભાગીદાર પાસે વસૂલ કરવાની રકમ જેવી કે ઉપાડ પર વ્યાજ ઉધારવામાં આવે છે. ભાગીદારોના ચાલું ખાતાંની બાકી મૂડી ખાતાથી પાકા સરવૈયામાં અલગ દર્શાવવામાં આવે છે. જો ચાલુ ખાતાની ઉધાર બાકી હોય તો પાકા સરવૈયામાં મિલકત-લેણાં બાજુ અને જમા બાકી હોય તો મૂડી-દેવાં બાજુ દર્શાવવામાં આવે છે.

ચાલુ ખાતાંનો નમૂનો

ઉ.

જ.

વિગત	A (°)	B (°)	વિગત	A (°)	B (°)
બા. આ. લાવ્યા. (હોય તો) ઉપાડ ઉપાડ પર વ્યાજ ન.નુ. ખાતાની ખોટ (હોય તો) બા. આ. લઈ ગયા (જમા બાકી)	xxxx xxxx xxxx xxxx xxxx	xxxx xxxx xxxx xxxx xxxx	બા. આ. લાવ્યા. (હોય તો) મૂડી પર વ્યાજ પગાર બોનસ કમિશન નફો ન.નુ. ખાતે (હોય તો) બા. આ. લઈ ગયા.(ઉધાર બાકી)	xxxx xxxx xxxx xxxx xxxx xxxx xxxx	xxxx xxxx xxxx xxxx xxxx xxxx xxxx
	xxxx	xxxx		xxxx	xxxx

સ્થિર મૂડી ખાતા પદ્ધતિ પ્રમાણે ભાગીદારોના મૂડી ખાતાંનો નમૂનો

ઉ.

જ.

વિગત	A (°)	B (°)	વિગત	A (°)	B (°)
રોકડ/બેંક ખાતે (મૂડી ખાતામાંથી ઉપાડી ગયા)	xxx x	xxx x	બા. આ. લાવ્યા. (શરૂની) રોકડ/બેંક ખાતે (મૂડીમાં વધારો)	xxxx xxxx	xxxx xxxx

બા. આ. લઈ ગયા.(આખરની બાકી)	xxx x	xxx x			
	xxx x	xxx x		xxxx	xxxx

નોંધ:-જ્યારે ભાગીદારોના ચાલુ ખાતાં દાખલામાં આપવામાં આવેલ ન હોય ત્યારે ભાગીદારો અસ્થિર મૂડી ખાતાં પ્રમાણે હિસાબો લખે છે તેમ સમજવું.

૨.૧૨ નફા નુકશાન ફાળવણી ખાતું (નફા નુકશાન વહેંચણી ખાતું)

નફા નુકશાન ફાળવણી ખાતું એ નફા નુકશાન ખાતું તૈયાર થઈ ગયા બાદ બનાવવામાં આવે છે. આ ખાતું બનાવવું ફરજિયાત નથી પણ આ ખાતું નફા નુકશાન ખાતાનો જ એક ભાગ છે. આ ખાતામાં ભાગીદારોના નફા નુકશાનના વ્યવહારો નોંધવામાં આવે છે.

નફા નુકશાનની ફાળવણી ખાતાની ઉધાર બાજુ ભાગીદારોને ચૂકવવાનું મૂડી પર વ્યાજ, કમિશન, બોનસ, પગાર, વગેરે નોંધવામાં આવે છે.

નફા નુકશાનની ફાળવણી ખાતાની જમા બાજુ ભાગીદારો પાસે વસૂલ કરવાનું ઉપાડનું વ્યાજ, વહેંચણી પાત્ર ખોટ વગેરે દર્શાવવામાં આવે છે.

નફા નુકશાન ફાળવણી ખાતાનો નમૂનો

ઉ.	વિગત	જ.
	ન.નુ. ખાતે (ચો. ખોટ)	ન.નુ. ખાતે (ચો. નફો)
	ભાગીદારોની મૂડી પર વ્યાજ	ભાગીદારોના ઉપાડ પર વ્યાજ
	ભાગીદાર : A xxxx	A xxxx
	B xxxx	B xxxx
	ભાગીદારના ચાલુ ખાતાની જમા બાકીનું વ્યાજ	ભાગીદારના ચાલુ ખાતાની ઉધાર બાકી પર વ્યાજ
	ભાગીદારનો પગાર	ભાગીદારોના મૂડી ખાતે/ચાલુ ખાતે (વહેંચણી પાત્ર ખોટ)
	ભાગીદારનું બોનસ	A xxxx
	ભાગીદારનું કમિશન	B xxxx
	સામાન્ય અનામત ખાતે	(જો હોય તો)
	ભાગીદારોના મૂડી ખાતે/ચાલુ ખાતે (વહેંચણી પાત્ર નફો)	
	A xxxx	
	B xxxx	
	xxxx	xxxx

નોંધ:

- (૧) ઉપરોક્ત બાબત ભાગીદારી પેઢીના હિસાબો એકાંકી વેપારી પેઢીના હિસાબોથી જુદા કરે છે.
- (૨) ભાગીદારી પેઢીનું વેપાર ખાતું, ન.નુ.ખાતું, સરખું જ રહેશે, પણ પાકા સરવૈયામાં મૂડી અલગથી દર્શાવવામાં આવશે.

- (૩) હવાલાની અસર પણ એકાંકી વેપારી પેઢીની જેમ જ ભાગીદારી પેઢીના હિસાબોમાં પણ અસર આવશે.
- (૪) જો ભાગીદારની લોનનું વ્યાજ ન આપેલ હોય તો ૬% લેખે વાર્ષિક વ્યાજ ગણવું.
- (૫) ભાગીદારોની મૂડી પાકા સરવૈયામાં અલગ -અલગ દર્શાવવામાં આવશે.
- (૬) ચાલુ ખાતાની બાકી હોય તો તે પણ પાકા સરવૈયામાં અલગ -અલગ દર્શાવવામાં આવશે.
- (૭) એકાંકી વેપારી પેઢીનો નફો મૂડી ખાતે લઈ જવામાં આવે છે જ્યારે ભાગીદારી પેઢીનો નફો ન.નુ.ખાતે ભાગીદારોમાં વહેંચવામાં આવે છે. અને જો ન.નુ. ફાળવણી ખાતું બનાવવું હોય તો તે ન.નુ. ખાતે ફાળવવામાં આવશે.

ઉદાહરણ-૧૦. જીમીત અને કૃપા ૩ : ૨ ના પ્રમાણમાં નફો નુકશાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓનું તા. ૩૧-૦૩-૧૮ના રોજનું કાચુ સરવૈયું નીચે મુજબ છે.

તા. ૩૧-૦૩-૧૮ના રોજનું કાચું સરવૈયું

વિગત	ઉદાર (₹)	જમા (₹)
<u>મૂડી</u>		
જીમીત		૧,૮૦,૦૦૦
કૃપા		૧,૫૦,૦૦૦
<u>ચાલુ ખાતા(૧-૪-૧૭ ના રોજ)</u>		
જીમીત		૮,૪૦૦
કૃપા		૪,૮૦૦
<u>ઉપાડ</u>		
જીમીત (૧-૧૦-૧૭)	૩૬,૦૦૦	
કૃપા (૧-૧૦-૧૭)	૨૪,૦૦૦	
સ્ટોક (તા. ૧-૪-૧૭)	૩૩,૦૦૦	
ખરીદી-વેચાણ	૧,૬૨,૦૦૦	૨,૪૦,૦૦૦
પરત	૬,૦૦૦	૪,૫૦૦
મજૂરી	૭,૫૦૦	
પગાર	૧૨,૦૦૦	
છપામણી અને સ્ટેશનરી	૧,૫૦૦	
હૂંડીઓ	૩૬,૦૦૦	૬,૦૦૦
દેવાદારો અને લેણદારો	૧,૦૮,૦૦૦	૨૪,૦૦૦
વટાવ	૩,૬૦૦	૪,૫૦૦
ભાડું	૨,૪૦૦	
ઘાલખાધ	૪,૨૦૦	
વીમો	૧,૨૦૦	
તાર - ટપાલ	૬૦૦	
સેલ્સમેનનું કમિશન	૧૦,૨૦૦	
જમીન - મકાન	૭૨,૦૦૦	
ચંત્રો	૬૦,૦૦૦	
ફર્નિચર	૪૦,૫૦૦	
બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ		૬,૦૦૦

વેપાર ખર્ચ	૧,૨૦૦	
હાથ પર રોકડ	૧,૫૦૦	
બેંક બેલેન્સ	૪,૫૦૦	
	૬,૨૮,૨૦૦	૬,૨૮,૨૦૦

નીચેની વધારાની માહિતીને ધ્યાનમાં લઈ વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરો.

- (૧) ૩૧-૦૩-૧૮ ના રોજ સ્ટોક ૫૪,૦૦૦ નો હતો.
- (૨) દેવાદારો પર ૫% લેખે ઘાલખાધ અનામત જોગવાઈ કરો.
- (૩) પગાર ચૂકવવાનો બાકી ` ૩,૦૦૦.
- (૪) ૨૪,૦૦૦નો માલ આગમાં બળી ગયો અને વીમા કંપનીએ ૨૧,૦૦૦નો દાવો મંજૂર કર્યો.
- (૫) મૂડી અને ઉપાડ પર ૬% લેખે વ્યાજ ગણો.
- (૬) જીમીતને ` ૩,૬૦૦નો વાર્ષિક પગાર આપવાનો છે.
- (૭) જમીન - મકાન પર ૫%, ફર્નિચર પર ૧૦% અને ચંત્રો પર ૧૫% ઘસારો ગણો.

જવાબ:

જીમીત અને કુપાની ભાગીદારી પેઢીનું ૩૧-૦૩-૧૮ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું વેપાર ખાતું

ઉ.		જ.	
વિગત	`	વિગત	`
શરૂનો સ્ટોક	૩૩,૦૦૦	વેચાણ	૨,૪૦,૦૦૦
ખરીદી	૧,૬૨,૦૦૦	-પરત	૬,૦૦૦
-પરત	૪,૫૦૦	આખર માલ સ્ટોક	૫૪,૦૦૦
	૧,૫૭,૫૦૦		
-આગથી બળી ગયેલ	૨૪,૦૦૦		
મજૂરી	૭,૫૦૦		
કાચો નફો (વેપાર ખાતે લઈ ગયા)	૧,૧૪,૦૦૦		
	૨,૮૮,૦૦૦		૨,૮૮,૦૦૦

જીમીત અને કુપાની ભાગીદારી પેઢીનું ૩૧-૦૩-૧૮ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું નફા-નુકશાન ખાતું

ઉ.		જ.	
વિગત	`	વિગત	`
પગાર	૧૨,૦૦૦	કાચો નફો	૧,૧૪,૦૦૦
+ચૂ. બાકી	૩,૦૦૦	(વેપાર ખાતેથી લાવ્યા)	
છપામણી અને સ્ટેશનરી	૧,૫૦૦	વટાવ મળેલ	૪,૫૦૦
ભાડું	૨,૪૦૦		
વીમો	૧,૨૦૦		
આપેલ વટાવ	૩,૬૦૦		
વેપાર ખર્ચ	૧,૨૦૦		

તાર - ટપાલ		₹00		
ઘાલખાધ	૪,૨૦૦			
+ ઘાલખાધ અ.(નવી)	૫,૪૦૦	₹,૬૦૦		
સેલ્સમેનનું કમિશન		૧૦,૨૦૦		
આગથી થયેલ નુકસાન (૨૪,૦૦૦-૨૧,૦૦૦)		૩,૦૦૦		
ઘસારો :-				
જમીન - મકાન	૩,૬૦૦			
ફર્નિચર	૪,૦૫૦			
ચંત્રો	₹,૦૦૦	૧૬,૬૫૦		
ચો. નફો (ન.નુ. ફાળવણી ખાતે લઈ ગયા).		૫૩,૨૫૦		
		૧,૧૮,૫૦૦		૧,૧૮,૫૦૦
ન.નુ. ફાળવણી ખાતું				
મૂડી પર વ્યાજ			ચો.નફો (ન.નુ.ખાતેથી લાવ્યા)	૫૩,૨૫૦
જીમીત	૧૦,૮૦૦		ઉપાડ પર વ્યાજ (૬ મહિનાનું)	
ફૂપા	₹,૦૦૦	૧૬,૮૦૦	જીમીત	૧૦૮૦
જીમીતનો પગાર		૩,૬૦૦	ફૂપા	૭૨૦
ચો. નફો (મૂડી ખાતે)				
જીમીત	૧૮,૯૯૦			૧,૮૦૦
ફૂપા	૧૨,૬૬૦	૩૧,૬૫૦		
		૫૫,૦૫૦		૫૫,૦૫૦

ભાગીદારોનાં ચાલુ ખાતાં

વિગત	ખા. પા.	જીમીત (`)	ફૂપા (`)	વિગત	ખા. પા.	જીમીત (`)	ફૂપા (`)
ઉપાડ		૩૬,૦૦૦	૨૪,૦૦૦	બા.આ. લાવ્યા		૮,૪૦૦	
ઉપાડ પર વ્યાજ		૧,૦૮૦	૭૨૦	મૂડી પર વ્યાજ		૧૦,૮૦૦	૪,૮૦૦
બા.આ. લઈ ગયા		૪,૭૧૦	૧,૭૪૦	પગાર		૩,૬૦૦	
				ચો.નફો		૧૮,૯૯૦	₹,૦૦૦
							૧૨,૬૬૦
		૪૧,૭૯૦	૨૬,૪૬૦			૪૧,૭૯૦	૨૬,૪૬૦
				બા.આ. લાવ્યા.		૪,૭૧૦	૧,૭૪૦

૩૧-૦૩-૧૮ના રોજનું પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ	મિલકતો
મૂડી	જમીન - મકાન ૭૨,૦૦૦

જીમીત		-ઘસારો	૩,૬૦૦	૬૮,૪૦૦
૧,૮૦,૦૦૦	૩,૩૦,૦૦૦	ચંત્રો	૬૦,૦૦૦	
કૃપા		-ઘસારો	૯,૦૦૦	૫૧,૦૦૦
૧,૫૦,૦૦૦		ફર્નિચર	૪૦,૫૦૦	
ચાલુ ખાતા	૬,૪૫૦	-ઘસારો	૪,૦૫૦	૩૬,૪૫૦
જીમીત	૪,૭૧૦	આખર સ્ટોક		૫૪,૦૦૦
કૃપા	૧,૭૪૦	દેવાદારો	૧૦,૮૦૦	
બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ		-ઘાલખાધ અ.	૫,૪૦૦	૧,૦૨,૬૦૦
દેવી હૂંડી	૩,૦૦૦	વીમા કંપની ખાતે		૨૧,૦૦૦
લેણદાર		લેણી હૂંડી		૩૬,૦૦૦
ચૂ. બાકી પગાર		બેંક સિલક		૪,૫૦૦
		રોકડ સિલક		૧,૫૦૦
	૩,૭૫,૪૫૦			૩,૭૫,૪૫૦

ન.નુ. ફાળવણી ખાતું ન બનાવવું હોય ત્યારે

ઉદાહરણ-૧૧. સીતા અને ગીતા એક ભાગીદારી પેઢીમાં ૩:૨ ના પ્રમાણમાં ન.નુ. વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેથી તેમના નીચે આપેલ તા.૩૧-૦૩-૧૮ના રોજનું કાચુ સરવૈયું નીચે મુજબ છે.

વિગત	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
સીતાની મૂડી	-	૧,૩૦,૦૦૦
ગીતાની મૂડી	-	૮૦,૦૦૦
સીતાનો ઉપાડ	૮,૦૦૦	-
ગીતાનો ઉપાડ	૬,૦૦૦	-
પાઘડી	૨૦,૦૦૦	-
ચંત્રો	૮૦,૦૦૦	-
ફર્નિચર	૧૦,૦૦૦	-
ખરીદી	૧,૭૦,૦૦૦	-
વેચાણ	-	૩,૨૦,૦૦૦
દેવાદારો અને લેણદારો	૮૧,૦૦૦	૧૯,૦૨૦
માલ પરત	૩,૦૦૦	૫,૦૦૦
ભાડું	૭,૫૦૦	-
તાર - ટપાલ	૧,૦૦૦	-
શરૂનો સ્ટોક	૨૩,૦૦૦	-
હાથ પર રોકડ	૩૨,૦૦૦	-
મજૂરી	૨૮,૦૦૦	-
ટેલીફોન ખર્ચ	૧,૦૦૦	-

સ્ટાફનો પગાર	૨૪,૫૦૦	-
છપામણી અને સ્ટેશનરી	૧,૫૦૦	-
જાહેરાત ખર્ચ	૧૮,૦૦૦	-
કમિશન	૧૦,૦૦૦	-
મુસાફરી ખર્ચ	૪,૦૦૦	-
આવક માલગાડાભાડું	૧૧,૬૦૦	-
મોટર વાન	૪૧,૭૨૦	-
દેવી હૂંડી		૧૭,૮૦૦
	૫,૮૦,૨૦૦	૫,૮૦,૨૦૦

વેપાર ખાતું, ન.નુ. ખાતું ૩૧-૦૩-૧૮ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું અને ૩૧-૦૩-૧૮ ના રોજનું પાકુ સરવૈયું વધારાની માહિતી અને કાચા સરવૈયાના આધારે તૈયાર કરો.

- (૧) આખર માલનો સ્ટોક ` ૨૫,૦૦૦.
- (૨) ફર્નિચરમાંથી ૫૦૦ માંડી વાળો, ચંત્રો પર ૧૦% લેખે ઘસારો અને મોટર વાન પર ૨૦% લેખે ઘસારો ગણો.
- (૩) દેવાદાર પર ૫% લેખે ઘાલખાધ અનામતની જોગવાઈ કરો.
- (૪) ૧/૫ જાહેરાત ખર્ચ માંડી વાળો.
- (૫) ભાગીદારોને મૂડી પર ૫% લેખે વ્યાજ ચૂકવવાનું અને ગીતાને ` ૩,૬૦૦ વાર્ષિક પગાર આપવાનો છે.

જવાબ:

સીતા અને ગીતાની ભાગીદારી પેઢીનું તા. ૩૧-૦૩-૧૮ના રોજનું વેપાર ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
શરૂનો સ્ટોક	૨૩,૦૦૦	વેચાણ	૩,૨૦,૦૦૦
ખરીદી		-પરત	૩,૦૦૦
૧,૭૦,૦૦૦	૧,૬૫,૦૦૦	આખર માલ સ્ટોક	૨૫,૦૦૦
-પરત	૨૮,૦૦૦		
૫,૦૦૦	૧૧,૬૦૦		
મજૂરી	૧,૧૪,૪૦૦		
આવક માલગાડાભાડું			
કાચો નફો (ન.નુ. ખાતે લઈ ગયા)			
	૩,૪૨,૦૦૦		૩,૪૨,૦૦૦

સીતા અને ગીતાની ભાગીદારી પેઢીનું તા. ૩૧-૦૩-૧૮ના રોજનું નફા-નુકશાન ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
સ્ટાફનો પગાર	૨૪,૫૦૦	કાચો નફો	૧,૧૪,૪૦૦
ભાડું	૭,૫૦૦		
તાર - ટપાલ	૧,૦૦૦		

જાહેરાત ખર્ચ માંડી વાળ્યો	૩,૬૦૦		
ટેલીફોન ચાર્જ	૧,૦૦૦		
છપામણી અને સ્ટેશનરી	૧,૫૦૦		
કમિશન	૧૦,૦૦૦		
મુસાફરી ખર્ચ	૪,૦૦૦		
ઘસારો :-			
ચંત્રો			
૮,૦૦૦			
ફર્નિચર	૧૬,૮૪૪		
૫૦૦	૪,૦૫૦		
મોટર વાન	૩,૬૦૦		
૮,૩૪૪			
ઘાલખાધ અનામતની જોગવાઈ			
ગીતાનો પગાર	૧૦,૫૦૦		
મૂડી પર વ્યાજ			
સીતા			
૬,૫૦૦	૨૬,૩૦૬		
ગીતા			
૪,૦૦૦			
ચો.નફો (મૂડી ખાતે)			
સીતા			
૧૫,૭૮૪			
ગીતા			
૧૦,૫૨૨			
	૧,૧૪,૪૦૦		૧,૧૪,૪૦૦

સીતા અને ગીતાની ભાગીદારી પેઢીનું તા. ૩૧-૦૩-૧૮ના રોજનું પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
સીતાની મૂડી		પાઘડી	૨૦,૦૦૦
૧,૩૦,૦૦૦			
ઉપાડ		ચંત્રો	
૮,૦૦૦		૮૦,૦૦૦	
		-ઘસારો	૭૨,૦૦૦
૧,૨૮,૦૦૦		૮,૦૦૦	
+ મૂડી પર વ્યાજ		ફર્નિચર	
૬,૫૦૦		૧૦,૦૦૦	
+ ચો. નફો	૧,૪૪,૨૮૪	-ઘસારો	૫૦૦
૧૫,૭૮૪			૬,૫૦૦
ગીતાની મૂડી	૮૦,૦૦૦	મોટર વાન	
		૪૧,૭૨૦	
-ઉપાડ	૬,૦૦૦	-ઘસારો	૩૨,૩૭૬
	૭૪,૦૦૦	૮,૩૪૪	
		દેવાદારો	
+મૂડી પર વ્યાજ	૪,૦૦૦	૮૧,૦૦૦	
		-ઘાલખાધ અ.	૭૬,૬૫૦
+ ચો.નફો	૧૦,૫૨૨	૪,૦૫૦	
+પગાર	૩,૬૦૦	હાથ પર રોકડ	૩૨,૦૦૦
	૯૨,૧૨૨	જાહેરાત ખર્ચ	
લેણદારો	૨૯,૦૨૦	૧૮,૦૦૦	
		-માંડી વાળવાનાં	૧૪,૪૦૦
દેવી હૂંડી	૧૭,૮૦૦	૩,૬૦૦	
		આખર સ્ટોક	૨૫,૦૦૦
	૨,૮૩,૨૨૬		૨,૮૩,૨૨૬

ઉદાહરણ-૧૨. નીચે આપેલ ધ્રુવિલ અને ફૂણાલના કાચા સરવૈયા પરથી ૩૧-૦૩-૧૮ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું વેપાર ખાતું, ન.નુ. ખાતું અને ૩૧-૦૩-૧૮નું પાકું સરવૈયું બનાવો.

વિગત	ઉધાર (°)	જમા (°)
મૂડી		
ધ્રુવિલ		૧,૨૦,૦૦૦
ફૂણાલ		૭૦,૦૦૦
ખરીદી અને વેચાણ	૯૩,૪૦૦	૧,૭૦,૦૦૦
દેવાદાર અને લેણદાર	૫૬,૦૦૦	૫૦,૦૦૦
હૂંડીઓ	૧૦,૦૦૦	૧૨,૦૦૦
કમિશન	૬,૨૦૦	૩,૬૦૦
શરૂનો સ્ટોક	૩૬,૦૦૦	

મજૂરી	૧૯,૮૦૦	
રોકાણો	૨૭,૦૦૦	
તાર - ટપાલ	૭,૨૦૦	
વીમો	૨,૪૦૦	
ચંત્રો	૮૧,૪૦૦	
ફર્નિચર	૩૬,૦૦૦	
હાથ પર રોકડ	૫,૦૦૦	
આવક માલગાડાભાડું	૬,૪૦૦	
ઘાલખાધ	૮૦૦	
અ.ચૂકવેલ ભાડું	૧૪,૦૦૦	
પગાર	૨૧,૦૦૦	
	૪,૨૫,૬૦૦	૪,૨૫,૬૦૦

હવાલા

- (૧) આખર માલ સ્ટોક ` ૬૨,૦૦૦.
- (૨) ચૂકવવાનો બાકી પગાર ` ૧૬૦૦ અને ચૂ. બાકી મજૂરી ` ૨,૮૦૦.
- (૩) ચંત્રો પર ૧૦% લેખે ઘસારો ગણો.
- (૪) અગાઉથી ચૂકવેલ વીમો ` ૧,૦૦૦.
- (૫) વધારાની ઘાલખાધ ` ૩,૦૦૦ માંડી વાળો.
- (૬) લેણું થયેલું પણ નહિ મળેલ કમિશન ` ૨,૪૦૦.

જવાબ:

ધ્રુવિલ અને ફૂલાલના ચોપડામાં તા. ૩૧-૦૩-૧૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું વેપાર ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
શરૂનો સ્ટોક	૩૬,૦૦૦	વેચાણ	૧,૭૦,૦૦૦
ખરીદી	૯૩,૪૦૦	આખર સ્ટોક	૬૨,૦૦૦
મજૂરી	૧,૯૮,૦૦૦		
+ ચૂ. બાકી	૨,૮૦૦		
આવક માલગાડાભાડું	૬,૪૦૦		
કાચો નફો (ન.નુ ખાતે લઈ ગયા)	૭૩,૬૦૦		
કુલ રકમ	૨,૩૨,૦૦૦		૨,૩૨,૦૦૦

ધ્રુવિલ અને ફૂલાલના ચોપડામાં તા. ૩૧-૦૩-૧૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું નફા-નુકશાન ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
પગાર		કાચો નફો (વેપાર ખાતેથી)	૭૩,૬૦૦
૨૧,૦૦૦			
+ ચૂ. બાકી	૨૨,૩૦૦	કમિશન	
૧,૬૦૦		૩,૬૦૦	

			+મળવાનું બાકી ૨,૪૦૦	૬,૦૦૦
કમિશન		૯,૨૦૦		
તાર - ટપાલ		૭,૨૦૦		
વીમો	૨,૪૦૦			
-અ.ચૂકવેલ	૧,૦૦૦	૧,૪૦૦		
ઘાલખાધ (જૂની)	૮૦૦			
+ ઘાલખાધ (નવી)	૩,૦૦૦	૩,૮૦૦		
ચંત્રોનો ઘસારો		૮,૧૪૦		
ચો. નફો				
ધુવિલ	૧૩,૬૩૦			
કૃણાલ	૨૩,૬૩૦	૨૭,૨૬૦		
		૭૯,૬૦૦		૭૯,૬૦૦

ધુવિલ અને કૃણાલના ચોપડામાં તા. ૩૧-૦૩-૧૮ ના રોજ રોજનું પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી ખાતા		ચંત્રો	
ધુવિલ		૮૧,૪૦૦	
૧,૨૦,૦૦૦		-ઘસારો	૭૩,૨૬૦
+ ચો. નફો		૮,૧૪૦	
૧૩,૬૩૦	૧,૩૩,૬૩૦	ફર્નિચર	૩૬,૦૦૦
કૃણાલ	૭૦,૦૦૦	રોકાણો	૨૭,૦૦૦
+ ચો. નફો		અ.ચૂકવેલ ભાડું	૧૪,૦૦૦
૧૩,૬૩૦	૮૩,૬૩૦	અ.ચૂકવેલ વીમો	૧,૦૦૦
લેણદારો	૫૦,૦૦૦	મળવાનું બાકી કમિશન	૨,૪૦૦
દેવી હંડી	૧૨,૦૦૦	લેણી હંડી	૧૦,૦૦૦
ચૂકવવાનો બાકી ખર્ચ :-		આખર સ્ટોક	૬૨,૦૦૦
પગાર	૧,૬૦૦	દેવાદારો	૫૬,૦૦૦
મજૂરી	૨,૮૦૦	- ઘાલખાધ	૫૩,૦૦૦
		૩,૦૦૦	
		રોકક સિલક	૫,૦૦૦
	૨,૮૩,૬૬૦		૨,૮૩,૬૬૦

ઉદાહરણ-૧૩. જતીન અને જીએસની ભાગીદારી પેઢીનું તા. ૩૧-૦૩-૧૮ના રોજનું કાચું સરવૈયું નીચે મુજબ છે

ઉધાર બાકીઓ		જમા બાકીઓ	
ઉપાડ		મૂડી	
જતીન	૨૪,૦૦૦	જતીન	૬૦,૦૦૦
જીએસ	૨૪,૦૦૦	જીએસ	૭૨,૦૦૦
ખરીદી	૨,૦૮,૦૦૦		
માલ પરત	૩,૨૦૦	ચાલુ ખાતાં :	
માલનો સ્ટોક (૧-૪-૧૭)	૩૨,૦૦૦	જતીન	૬,૦૦૦
પગાર	૩૬,૦૦૦	જીએસ	૪,૮૦૦
ઓફિસ ખર્ચ	૧૮,૦૦૦	વેચાણ	૩,૬૮,૦૦૦
આવક માલગાડાભાડું	૬,૦૦૦	માલ પરત	૨,૪૦૦
જાવક માલગાડાભાડું	૯,૦૦૦	ઘાલખાધ અનામત	૧૨,૦૦૦
ઘાલખાધ	૨,૮૦૦	બેંક લોન	૨૭,૦૦૦
દેવાદારો	૧,૩૪,૦૦૦	લેણદારો	૭૨,૦૦૦
લેણી હૂંડી	૪,૦૦૦	દેવી હૂંડી	૩,૬૦૦
હાથ પરે રોકડ	૬,૮૦૦	લીધેલ લોન	૮,૦૦૦
બેંક સિલક	૧૧,૨૦૦	સામાન્ય અનામત	૧૯,૨૦૦
રોકાણો	૨૮,૦૦૦		
ચંત્રો	૬૦,૦૦૦		
મકાન	૪૮,૦૦૦		
કુલ રકમ	૬,૫૫,૦૦૦		૬,૫૫,૦૦૦

હવાલા:

- (૧) આખર સ્ટોકની કિંમત ` ૫૭૨૦૦ છે. પરંતુ તેમાંથી ૨૦% માલની બજાર કિંમત ૧૦% વધુ છે.
- (૨) ભાગીદારોને મૂડી પર ૫ % વ્યાજ આપવાનું છે તથા દરેક ભાગીદારને વાર્ષિક બોનસ ` ૪,૦૦૦ આપવાનું છે.
- (૩) ઘાલખાધ અનામત ` ૬,૦૦૦ રાખવાની છે તથા દેવાદારો પર ૫% લેખે વટાવ અનામતની જોગવાઈ કરો.
- (૪) મકાન અને ચંત્રો પર ૧૦% લેખે ઘસારો ગણો.
- (૫) ` ૮,૦૦૦ ની ઉધાર ખરીદી ચોપડે નોંધાયેલ નથી, પરંતુ આખર સ્ટોકમાં તેનો સમાવેશ થઈ ગયો છે.
- (૬) કમિશનના ` ૪,૦૦૦ મળવાના બાકી છે તથા રૂ. ૪૦૦ ઓફિસ ખર્ચ ચૂકવવાનો બાકી છે.
- (૭) રોકાણોની કિંમત ` ૨૪,૦૦૦ નક્કી થઈ છે અને તફાવતની રકમનો હવાલો સામાન્ય અનામત ખાતે નાખવાનો છે.
- (૮) એક કર્મચારીને ` ૧,૨૦૦ની લોન આપી હતી, પરંતુ તે રકમ પગાર ખાતે ઉધારવામાં આવી હતી.

ભાગીદારોએ વહેંચણી પાત્ર નફાની વહેંચણી ૩:૭ ના પ્રમાણમાં કરવી. ભાગીદારી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરો.

જવાબ:

જતીન અને જીએસની ભાગીદારી પેઢીનું તા. ૩૧-૦૩-૧૮ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું વેપાર ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
શરૂનો સ્ટોક	૩૨૦૦૦	વેચાણ	૩,૬૮,૦૦૦
ખરીદી		-વે.પરત	૩,૬૪,૮૦૦
૨,૦૮,૦૦૦		૩૨,૦૦૦	
+નહિ નોંધેલ		આખર સ્ટોક	૫૭,૨૦૦
૮,૦૦૦			
૨,૧૬,૦૦૦			
-ખરીદ પરત	૨,૧૩,૬૦૦		
૨,૪૦૦			
આવકમાલ ગાડાભાડું	૬,૦૦૦		
કાચો નફો (ન.નુ ખાતે લઈ ગયા)	૧,૭૦,૪૦૦		
	૪,૨૨,૦૦૦		૪,૨૨,૦૦૦

જતીન અને જીએસની ભાગીદારી પેઢીનું તા. ૩૧-૦૩-૧૮ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું નફા-નુકશાન ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
પગાર		વેપાર ખાતે (કાચો નફો)	
૩૬,૦૦૦			૧,૭૦,૪૦૦
- કર્મચારીની લોન	૩૪,૮૦૦	મળવાનું બાકી કમિશન	૪,૦૦૦
૧,૨૦૦			
ઓફિસ ખર્ચા	૧૮,૦૦૦	ઘાલખાધ અનામતનો વધારો	૩,૨૦૦
+ ચૂ. બાકી	૪૦૦	સામેથી લાવ્યા.	
જાવકમાલ ગાડાભાડું	૬,૦૦૦		
ઘાલખાધ (કા.સ.)	૨,૮૦૦		
+ ઘાલખાધ (હવાલા)	૬,૦૦૦		
	૮,૮૦૦		
- ઘાલખાધ અ. (કા.સ.)	૧૨,૦૦૦		
સામે લઈ ગયા.	૩,૨૦૦		
દેવાદાર પર વટાવ અ.	૬,૪૦૦		
ઘસારો :-			
ચંત્રો			
૬,૦૦૦			

મકાન	૧૦,૮૦૦		
૪,૮૦૦			
ન.નુ. ફાળવણી ખાતે (ચો. નફો)	૯૮,૨૦૦		
	૧,૭૭,૬૦૦		૧,૭૭,૬૦૦

જતીન અને જીએસટી ભાગીદારી પેઢીનું તા. ૩૧-૦૩-૧૮ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું નફા નુકશાનફાળવણી ખાતું ઉ. જ.

વિગત		વિગત	
મૂડી પર વ્યાજ ખાતે :-		ન.નુ. ખાતે (ચો. નફો)	૯૮,૨૦૦
જતીન			
૩,૦૦૦			
જીએસ	૬,૬૦૦		
૩,૬૦૦			
ભાગીદારોને બોનસ			
જતીન			
૪,૦૦૦			
જીએસ	૮,૦૦૦		
૪,૦૦૦			
ભાગીદારોના ચાલુ ખાતે:-			
(વહેંચણી પાત્ર નફો)			
જતીન			
૨૫,૦૮૦			
જીએસ	૮૩,૬૦૦		
૫૮,૫૨૦			
	૯૮,૨૦૦		૯૮,૨૦૦

ઉ. ભાગીદારોના ચાલુ ખાતાં જ.

તારીખ	વિગત	જતીન	જીએસ	તારીખ	વિગત	જતીન	જીએસ
૩૧-૩-૧૮	ઉપાડ ખાતે	૨૪,૦૦૦	૨૪,૦૦૦	૧-૪-૧૭	બા. આ. લાવ્યા.	૬,૦૦૦	૪,૮૦૦
૩૧-૩-૧૮	બા. આ. લ.ગયા.	૧૪,૦૮૦	૪૬,૯૨૦	૩૧-૩-૧૮	મૂડી પર વ્યાજ ખાતે	૩,૦૦૦	૩,૬૦૦
				૩૧-૩-૧૮	બોનસ ખાતે	૪,૦૦૦	૪,૦૦૦
					ન.નુ. ફાળવણી ખાતે (વહેંચણી પાત્ર નફો)	૨૫,૦૮૦	૩૮,૫૨૦
		૩૮,૦૮૦	૭૦,૯૨૦			૩૮,૦૮૦	૭૦,૯૨૦

નોંધ:

(૧) રોકાણોની ચોપડે કિંમત ` ૨૮૦૦૦ છે. પરંતુ તેની કિંમત ` ૨૪૦૦૦ નક્કી કરવામાં આવી છે. હવાલા મુજબ રોકાણો સામાન્ય અનામત ખાતે માંડી વાળવાનાં છે. તેથી રોકાણોમાંથી તથા સામાન્ય અનામતમાંથી ` ૪૦૦૦ બાદ કર્યા છે.

(૨) વહેંચણી પાત્ર નફાની ગણતરી : = જતીન = ૮૩૬૦૦ × ૩/૧૦ = ૨૫૦૮૦
= જતીન = ૮૩૬૦૦ × ૭/૧૦ = ૫૮૫૨૦

૮૩૬૦૦

જતીન અને જીએશની ભાગીદારી પેઢીનું તા. ૩૧-૦૩-૧૮ના રોજ નું પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી ખાતા		મકાન	૪૮,૦૦૦
જતીન	૬૦,૦૦૦	-ઘસારો	૪,૮૦૦
જીએશ	૭૨,૦૦૦	ચંત્રો	૬૦,૦૦૦
			૪૩,૨૦૦
ચાલુ ખાતાં		-ઘસારો	૬,૦૦૦
જતીન	૧૪,૦૮૦	રોકાણો	૨૮,૦૦૦
જીએશ	૪૬,૯૨૦	-માંડી વાળેલ	૪,૦૦૦
સામાન્ય અનામત	૧૯,૨૦૦	આખર સ્ટોક	
-રોકાણોમાંથી માંડી વાળ્યા	૪,૦૦૦	દેવાદારો	૧,૩૪,૦૦૦
બેંક લોન		- ઘાલખાધ અ. (હવાલા)	૬,૦૦૦
ઉછીની લીધેલ લોન		- દેવાદારો પર વટાવ	
		અ.૧,૨૮,૦૦૦	
દેવી હૂંડીઓ		- અનામત (હવાલા)	૧,૨૧,૬૦
		૬,૪૦૦	૦
લેણદારો	૭૨,૦૦૦	હાથ પર રોકડ સિલક	૬,૮૦૦
+ નહિ નોંધેલ ખરીદી	૮,૦૦૦	બેંક સિલક	૧૧,૨૦૦
ચૂ. બાકી ઓફિસ ખર્ચ		મળવાનું બાકી કમિશન	૪,૦૦૦
		લેણી હૂંડી	૪,૦૦૦
		કર્મચારીને આપેલ લોન	૧,૨૦૦
	૩,૨૭,૨૦		૩,૨૭,૨૦
	૦		૦

ઉદાહરણ-૧૪. લખન અને પુજા સરખે હિસ્સે નફો -નુકશાન વહેંચતા એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તા. ૩૧-૦૩-૧૮ના રોજના નીચે આપેલા કાચા સરવૈયા અને હવાલા પરથી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરો.

ખાતાનું નામ	ઉધાર (°)	જમા (°)
મૂડી અને ઉપાડ :-		
લખન	૫,૦૦૦	૫૦,૦૦૦
પુજા	૧૦,૦૦૦	૬૦,૦૦૦
શરૂનો સ્ટોક	૩૦,૦૦૦	-

ખરીદી અને વેચાણ	૩૦,૫૦૦	૪૦,૦૦૦
કસ્ટમ ડ્યૂટી	૧૦,૦૦૦	-
તોલાઈ	૫૦૦	-
પ્રોવિડન્ડ ફંડ અને પ્રોવિડન્ડ ફંડમાં ફાળો	૫૦૦	૨,૦૦૦
ડેડ સ્ટોક	૧૧,૦૦૦	-
પગાર - મજૂરી	૬,૦૦૦	-
લખનની લોન(૧-૭-૧૭ થી)	-	૧૦,૦૦૦
મહાજન લાગો	૧,૦૦૦	-
ફેક્ટરીનું મકાન	૫૦,૦૦૦	-
ફેક્ટરીના મકાન પર ઘસારો	૫,૦૦૦	-
વીમા -પ્રિમિયમ	૬૦૦	-
અ.ચૂકવેલ વીમા -પ્રિમિયમ	૩૦૦	-
ડેમરેજ	૧૦૦	-
રોકડ અને બેંક	૩,૦૦૦	૬,૦૦૦
હંડીઓ	૧૫,૦૦૦	૭,૦૦૦
ગ્રાહકો અને વેપારીઓ	૧૦,૦૦૦	૮,૦૦૦
વ્યવસાયવેરો	૫૦૦	-
ચૂકવવાનો બાકી પગાર	-	૭૦૦
ઘાલખાધ અને ઘાલખાધ અનામત	૭૦૦	૩,૦૦૦
કુલ સરવાળો	૧,૮૬,૭૦૦	૧,૮૬,૭૦૦

હવાલા:

- (૧) આખર સ્ટોકની કિંમત ` ૨૦૦૦૦ છે, પરંતુ તેની બજાર કિંમત ૨૦%ઓછી છે.
- (૨) ` ૫૦૦ નો માલ મળ્યો હતો, પરંતુ ખરીદીનું ભરતિયું ખરીદનોંધમાં લખવાનું રહી ગયું છે.
- (૩) ભાગીદારોને મૂડી પર ૧૦% અને ઉપાડ પર ૫% વ્યાજ વસૂલ કરવાનું છે.
- (૪) ઘાલખાધ અનામત ` ૧૫૦૦ની જોગવાઈ કરો તથા દેવાદાર પર વટાવ અનામત ૧૦% લેખે રાખવાનું છે.
- (૫) લખને ` ૫૦૦ નો માલ અને પુજાએ ` ૧૦૦૦નો માલ અંગત વપરાશ માટે લીધો હતો, જેની ચોપડે ઉધાર વેચાણ તરીકે વેચાણનોંધમાં થઈ છે.
- (૬) ભાગીદારી કરારનામાની જોગવાઈ પ્રમાણે નુકશાન હોય તોપણ મૂડી પર વ્યાજ ચૂકવવાનું છે.

જવાબ:

લખન અને પુજાની ભાગીદારી પેઢીનું તા.૩૧-૦૩-૧૮ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું વેપાર ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
શરૂનો સ્ટોક	૩૦,૦૦૦	વેચાણ	
		૪૦,૦૦૦	
ખરીદી		-ભૂલથી નોંધેલ ઉ. માલ નોંધ	૩૮,૫૦૦

30,400		1,400	
+નહિ નોંધેલ		આખર સ્ટોક	15,000
400			
31,000		કાચી ખોટ (ન.નુ.ખાતે લઈ ગયા).	21,500
-ઉપાડથી ગયેલ માલ	26,400		
1,400			
ફેક્ટરીના મકાન પર ઘસારો	4,000		
કસ્ટમ ડ્યૂટી	10,000		
તોલાઈ	400		
મહાજન લાગો	1,000		
ડેમરેજ	100		
	75,100		75,100

લખન અને પુજાની ભાગીદારી પેઢીનું તા.૩૧-૦૩-૧૮ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું નફા-નુકશાન ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
કાચી ખોટ (વેપાર ખાતેથી લાવ્યા)	21,500	ઘા. અ. (સામેથી લાવ્યા)	200
પગાર - મજૂરી	5,000	ચો. ખોટ (ન.નુ.ફાળ ખાતે લ.ગયા)	26,440
વ્યવસાયવેરો	400		
વીમા - પ્રિમિયમ	500		
પ્રોવિડન્ડ ફંડમાં ફાળો	400		
વટાવ અનામત	700		
લખનની લોન પર વ્યાજ	840		
(5% લેખે ૯ માસનું વ્યાજ)			
ઘાલખાધ (કા.સ.)	700		
+ ઘાલખાધ અ. (હવાલા)	1400		
	2200		
- ઘાલખાધ અ. (કા.સ.)	3000		
	200		
	30,340		30340

નફા નુકશાન ફાળવણી ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
નફા નુકશાન ખાતે (ચો.ખોટ)	26,440	ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે (ઉપાડ પર વ્યાજ)	
ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે (મૂડી પર વ્યાજ)		લખન	240
લખન	4,000	પુજા	400
પુજા	5,000		740
	11,000		

		મૂડી ખાતે લઈ ગયા (વહેંચણી પાત્ર ખોટ)	
		લખન	૧૯,૯૦૦
		પુજા	૧૯,૯૦૦
	૪૦,૫૫૦		૩૯,૮૦૦
			૪૦૫૫૦

લખન અને પુજાની ભાગીદારી પેઢીનું તા.૩૧-૦૩-૧૮ના રોજનું પાકુ સરવૈયું

જવાબદારીઓ			મિલકતો	
મૂડી ખાતા			ફેક્ટરીનું મકાન	૫૦,૦૦૦
લખન	૫૦,૦૦૦		ગ્રાહકો	
			૧૦,૦૦૦	
+ મૂડી પર વ્યાજ	૫,૦૦૦		-ભૂલથી નોંધેલ વેચાણ	
			૧,૫૦૦	
	૫૫,૦૦૦			૮,૫૦૦
-ખોટ	૧૯,૯૦૦		- ઘાલખાધ અ.(હવાલા)	૧,૫૦૦
	૩૫,૧૦૦			૭,૦૦૦
- ઉપાડ	૫,૦૦૦		- દેવાદારો પર વટાવ	૭૦૦
+માલ ઉપાડ	૫૦૦		અનામત (હવાલા)	
+ ઉ. પર વ્યાજ	૨૫૦		લેણી હંડી	૧૫,૦૦૦
	૫,૭૫૦	૨૯,૩૫૦	રોકડ સિલક	૩,૦૦૦
પુજાની મૂડી	૬૦,૦૦૦		કેડ સ્ટોક	૧૧,૦૦૦
+ મૂડી પર વ્યાજ	૬,૦૦૦		આખર સ્ટોક	૧૬,૦૦૦
	૬૬,૦૦૦		અ.ચૂકવેલ વીમા -પ્રિમિયમ	૩૦૦
- ખોટ	૧૯,૯૦૦			
	૪૬,૧૦૦			
- ઉપાડ	૧૦,૦૦૦			
+ માલ ઉપાડ	૧,૦૦૦			
+ ઉપાડ પર વ્યાજ	૫૦૦			
	૧૧,૫૦૦	૩૪,૬૦૦		
લખનની લોન		૧૦,૦૦૦		
પ્રોવિડન્ડ ફંડ		૨,૦૦૦		
ચૂકવવાનો બાકી પગાર		૭૦૦		
નીલોનનું બાકીનું વ્યાજ		૪૫૦		
બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ		૯,૦૦૦		
વેપારીઓ	૮,૦૦૦			
+નહિ નોંધેલ ખરીદી	૫૦૦	૮,૫૦૦		
દેવી હંડી		૭,૦૦૦		
		૧૦૧૬૦૦		૧૦૧૬૦૦

ઉદાહરણ-૧૫. રામ અને લક્ષ્મણ ના તા. ૩૧-૦૩-૧૮ ના રોજના કાચા સરવૈયા પરથી તા. ૩૧-૦૩-૧૮ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું સુધારેલ વેપાર ખાતું, નફા -નુકશાન ખાતું, ચાલુ ખાતા તથા પાકું સરવૈયું જરૂરી હવાલાઓ ધ્યાનમાં લઈ બનાવો.

વિગત	ઉધાર (°)	જમા (°)
<u>મૂડી ખાતાં</u>		
રામ	-	૪૦,૦૦૦
લક્ષ્મણ	-	૩૦,૦૦૦
<u>ચાલુ ખાતાં</u>		
રામ	-	૧૦,૦૦૦
લક્ષ્મણ	૨,૫૦૦	-
આખર સ્ટોક	૧૩,૬૫૦	-
વેપાર ખાતું	-	૧૫,૪૫૦
હાથ પર રોકડ	૧૪૦	-
બેંકમાં ચાલુ ખાતે	૩,૫૦૦	-
બેંકમાં બાંધી મુદત ખાતે	૨૦,૦૦૦	-
દેવાદારો	૯,૨૦૦	-
પગાર	૯,૨૫૦	-
ફ્રી હોલ્ડ જમીન	૩૦,૦૦૦	-
પ્લાન્ટ અને ચંત્રો	૧૦,૦૦૦	-
ફર્નિચર	૨,૫૦૦	-
કારખાનાનો ભાડા પટ્ટો (૩૧-૩-૨૨ના રોજ પૂરો થશે)	૧૫,૦૦૦	-
તા. ૧-૧૦-૧૭ના રોજ લક્ષ્મણ (ભાગીદાર) પાસેથી લીધેલ લોન	-	૧૫,૦૦૦
દેવાદારો પર વટાવ અનામત	-	૧૯૦
ઘાલખાધ અનામત	-	૫૦૦
વીમા -પ્રિમિયમ	૫૦૦	-
પ્રિન્ટિંગ અને સ્ટેશનરી	૩૦૦	-
લેણદારો/વેપારીઓ	-	૬,૦૦૦
ઘાલખાધ	૧૦૦	-
જાહેરાત ખર્ચ	૩૦૦	-
મુસાફરી ખર્ચ	૨૦૦	-
કુલ રકમ	૧,૧૭,૧૪૦	૧,૧૭,૧૪૦

હવાલા:

- (૧) અગાઉથી ચૂકવેલ વીમા -પ્રિમિયમ ` ૧૦૦.
- (૨) રામ ` ૧૦૦૦ની મૂળ કિંમતનો માલ તેના અંગત વપરાશ માટે ધંધામાંથી લઈ ગયા.
- (૩) ૨૮-૩-૧૮ ના રોજ ` ૨૦૦૦ની કિંમતનો માલ શાખ પર ખરીદ્યો, પરંતુ તેનું નામું ચોપડે લખાયું નથી.

- (૪) કુલ દેવાદારોમાંથી ` ૨૦૦નું લેણું ડૂબત છે, જે માંડી વાળો અને ૫% લેખે ઘાલખાધ અનામતની જોગવાઈ કરો.
- (૫) દેવાદાર પર વટાવ અનામતની હવે જરૂર નથી.
- (૬) પ્લાન્ટ અને ચંત્રો પર ૨૦% લેખે તથા ફર્નિચર અને પ્રિન્ટિંગ્સ પર ૫% લેખે ઘસારો ગણો.

જવાબ:

નોંધ :- અહીં કાચા સરવૈયામાં વેપાર ખાતાંની જમા બાકી આપી છે, પરંતુ હવાલા નોંધવા માટે સુધારેલું વેપાર ખાતું બનાવ્યું છે, જેથી સુધારેલો કાચો નફો મળે.

રામ અને લક્ષ્મણની ભાગીદારી પેઢીનું તા. ૩૧-૦૩-૧૮ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું સુધારેલું વેપાર ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
નહિં નોંધેલ ખરીદી ૨,૦૦૦		કાચા સરવૈયા મુજબ વેપાર ખાતે (કાચો નફો)	૧૫,૪૫૦
-અંગત વપરાશથી ગયેલ માલ ૧,૦૦૦	૧,૦૦૦		૦
કારખાનાનો ભાડા પટ્ટો માંડી વાળો નફા નુકશાન ખાતે (સુધારેલ કાચો નફો)	૩,૦૦૦ ૧૧,૪૫૦		
	૧૫,૪૫૦		૧૫,૪૫૦
			૦

રામ અને લક્ષ્મણની ભાગીદારી પેઢીનું તા. ૩૧-૦૩-૧૮ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું નફા-નુકશાન ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
પગાર	૯,૨૫૦	વેપાર ખાતે (સુધારેલ કાચો નફો)	૧૧,૪૫૦
વીમા -પ્રિમિયમ	૫૦૦	દેવાદાર પર વટાવ અનામત	૧૬૦
-અ.ચૂકવેલ	૧૦૦	ભાગીદારોનાં ચાલુ ખાતે (વહેંચણી પાત્ર ખોટ)	
ઘાલખાધ (કા.સ.)	૧૦૦	રામ	૮૧૭.૫
+ઘાલખાધ (હવાલા)	૨૦૦	લક્ષ્મણ	૮૧૭.૫
+ઘાલખાધ અ.(હવાલા)	૪૫૦		૧,૬૩૫
	૭૫૦		
- ઘાલખાધ અ. (કા.સ.)	૫૦૦		
પ્રિન્ટિંગ અને સ્ટેશનરી	૩૦૦		
મુસાફરી ખર્ચ	૨૦૦		
જાહેરાત ખર્ચ	૩૦૦		
ઘસારો :-			
પ્લાન્ટ અને ચંત્રો	૨,૦૦૦		
+ ફર્નિચર	૧૨૫		
	૨,૧૨૫		

લક્ષ્મણની લોન પર વ્યાજ	૪૫૦	
	૧૩,૨૭૫	૧૩,૨૭૫

ઉ. ભાગીદારોનાં ચાલુ ખાતાં જ.

તારીખ	વિગત	રામ	લક્ષ્મણ	તારીખ	વિગત	રામ	લક્ષ્મણ
૧-૪-૧૭	બાકી આગળ લાવ્યા	-	૨,૫૦૦	૧-૪-૧૭	બા. આ. લાવ્યા	૧૦,૦૦૦	-
૩૧-૩-૧૮	ઉપાડ ખાતે (માલ)	૧,૦૦૦	-	૩૧-૩-૧૮	બા. આ. લઈ ગયા	-	૩,૩૧૭.૫
	નફા-નુકસાન ખાતે (વહેંચણી ખોટ)	૮૧૭.૫	૮૧૭.૫				
	બા. આ. લઈ ગયા	૮,૧૮૨.૫	-				
		૧૦,૦૦૦	૩૩૧૭.૫			૧૦,૦૦૦	૩૩૧૭.૫

રામ અને લક્ષ્મણની ભાગીદારી પેઢીનું તા. ૩૧-૦૩-૧૮ના રોજનું પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી ખાતાં :		ફી હોલ્ડ જમીન	૩૦,૦૦૦
રામ	૪૦,૦૦૦	પ્લાન્ટ - ચંત્રો	૧૦,૦૦૦
લક્ષ્મણ	૩૦,૦૦૦	- ઘસારો	૨,૦૦૦
ચાલુ ખાતાં : રામ		ફર્નિચર	૨,૫૦૦
		- ઘસારો	૧૨૫
લક્ષ્મણની લોન	૧૫,૦૦૦	કારખાનાં ભાડા પટ્ટે	૫,૦૦૦
લેણદારો	૬,૦૦૦	- માંડી વાળેલ	૩,૦૦૦
+ નહિ નોંધેલ ખરીદી	૨,૦૦૦	આખર સ્ટોક	૧૩,૬૫૦
લક્ષ્મણની લોન પરનું બાકીનું વ્યાજ	૪૫૦	હાથ પર રોકડ	૧૪૦
		બેંકમાં ચાલુ ખાતે	૩,૫૦૦
		બાંધી મુદતની થાપણ	૨૦,૦૦૦
		દેવાદારો	૯૨૦૦
		- ઘાલખાધ (હવાલા)	૨૦૦
			૯૦૦૦
		- ઘા. અના. (હવાલા)	૪૫૦
		અગાઉથી ચૂકવેલ વીમા પ્રિમિયમ	૧૦૦
		ચાલુ ખાતે : લક્ષ્મણ	૩,૩૧૭.૫
	૧,૦૧,૬૩૨.૫		૧,૦૧,૬૩૨.૫

નોંધ :

- (૧) નફા-નુકસાનની વહેંચણી અંગે કોઈ ઉદ્દેશ નથી એટલે સરખા પ્રમાણમાં ખોટની વહેંચણી કરેલ છે.

- (૨) લક્ષ્મણની લોન પર વ્યાજ નો દર આપેલ નથી તેથી ભાગીદારી પૈકી ૧૯૩૨ના કાયદા મુજબ ૬% લેખે ૬ માસનું વ્યાજ ગણેલ છે.

$$= \frac{૧૫૦૦૦ \times ૬ \times ૬}{૧૦૦ \times ૧૨} = ૪૫૦$$

ઉદાહરણ-૧૬. શિવ અને શંકર ૩:૨ ના પ્રમાણમાં નફો - નુકશાન વહેંચતા એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તા. ૩૧-૦૩-૧૮ ના રોજ નીચે આપેલા કાચા સરવૈયા અને હવાલા પરથી પેઢી ના વાર્ષિક હિસાબો તેચાર કરો.

ઉદાર બાકી		જમા બાકી	
ઉપાડ : શિવ	૩૬,૦૦૦	મૂડી : શિવ	૧,૬૦,૦૦૦
શંકર	૩૨,૦૦૦	શંકર	૧,૪૦,૦૦૦
દેવાદારો	૯૦,૦૦૦	લેણદારો	૭૦,૦૦૦
સ્ટોક (૧-૪-૧૭)	૫૦,૦૦૦	ખરીદમાલ પરત	૩,૦૦૦
વેચાણમાલ પરત	૨,૦૦૦	બેન્ક ઓવરડ્રાફ્ટ	૧૬,૦૦૦
રોકડ સિલક	૨૦,૦૦૦	વેચાણ	૧,૫૬,૩૦૦
ખરીદી	૧,૨૦,૦૦૦	ધાલખાધ અનામત	૧,૪૦૦
આપેલ વટાવ	૧,૦૦૦	મજૂરીના બાકી દેવા	૨,૦૦૦
ધાલખાધ	૮૦૦	સીતા ની ૮% ની લોન	૩૦,૦૦૦
ચંત્રો	૩૬,૫૦૦	(તા.૧-૧૦-૧૭)	
ચંત્રો પર ધસારો	૩,૫૦૦	દેવીહંડી	૪૦૦
ફર્નિચર	૧૬,૦૦૦		
પરચૂરણ ખર્ચા	૩,૦૦૦		
ભાડા પટાનું મકાન (ચાર વર્ષ માટે)	૧૪,૦૦૦		
પાઘડી	૮૦,૦૦૦		
વેપાર ખર્ચ	૨,૫૦૦		
ભાડું અને વેરા	૧૦,૦૦૦		
આવક માલ ગાડા ભાડું	૮૦૦		
બેન્ક વ્યાજ	૧,૦૦૦		
વીમા પ્રીમિયમ	૧,૬૦૦		
પગાર	૩૦,૦૦૦		
મજૂરી	૨૮,૦૦૦		
અગાઉથી ચુકવેલ વીમો	૪૦૦		
કુલ	૫,૭૯,૦૦૦		૫,૭૯,૦૦૦

હવાલા:

- (૧) આખરસ્ટોક ` ૯૦,૦૦૦ છે. જેની બજારકિંમત ૧૦% વધુ છે.
- (૨) ભાગીદારોને મૂડી પર વાર્ષિક ૫% વ્યાજ આપવાનું છે તથા ઉપાડ પર ૧૦ % લેખે વ્યાજ વસૂલ કરવાનું છે.
- (૩) ચંત્રો પર ૧૦% અને ફર્નિચર પર ૫% લેખે ધસારો ગણો.

- (જ) દેવાદાર પર ૫% ધાલખાધ અનામતની જોગવાઈ કરો.
- (ડ) ચૂકવવાના બાકી ખર્ચા : પગાર ` ૧,૦૦૦, પરચૂરણા ખર્ચા ` ૩૦૦, ભાડું ` ૩૦૦ છે.
- (ઙ) ભાગીદાર કરારનામ્બાની જોગવાઈ પ્રમાણે નુકશાન હોય તો પણ મૂડી પર વ્યાજ ચૂકવવાનુ છે.

જવાબ :

શિવ અને શંકર ની ભાગીદારી પેઢીનું તા.૩૧-૦૩-૧૮ ના રોજ પૂરા થતાં વર્ષ નું વેપાર ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
શરૂ નો સ્ટોક		વેચાણ	૧,૫૬,૩૦૦
ખરીદી	૧,૨૦,૦૦૦	- વેચાણ પરત	૧,૫૪,૩૦૦
		<u>૨,૦૦૦</u>	
- ખરીદ પરત	<u>૩,૦૦૦</u>	આખરસ્ટોક	૯૦,૦૦૦
મજૂરી	૨૮,૦૦૦		
આવકમાલ ગાડા ભાડું	૮૦૦		
નફા- નુકશાન ખાતે (કાચો નફો)	૪૮,૫૦૦		
કુલ	૨,૪૪,૩૦૦		૨,૪૪,૩૦૦

શિવ અને શંકર ની ભાગીદારી પેઢીનું તા.૩૧-૦૩-૧૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું નફા - નુકશાન ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
પગાર		વેપાર ખાતે (કાચો નફો)	૪૫,૦૦૦
૩૦,૦૦૦			
+ ચૂકવવાનો બાકી	૩૧,૦૦૦	ન.નુ ફાળવણી ખાતે (ચોખ્ખી ખોટ)	૧૫,૬૦૦
<u>૧૦,૦૦૦</u>			
પરચૂરણ ખર્ચ			
૩,૦૦૦			
+ ચૂકવવાનો બાકી	૩,૩૦૦		
<u>૩૦૦</u>			
વેપાર ખર્ચ	૨,૫૦૦		
ભાડું વેરા			
૧૦,૦૦૦			
+ ચૂકવવાનો બાકી	<u>૩૦૦</u>		
૧૦,૩૦૦			
વીમાપ્રિમિયમ	૧,૬૦૦		
આપેલ વટાવ	૧,૦૦૦		
બેન્ક વ્યાજ	૧,૦૦૦		
સીતાની લોનનું વ્યાજ	૧,૨૦૦		
ધાલખાધ (કા.સ)	૮૦૦		
+ ધા. અનામત (હવાલા)	<u>૪,૧૦૦</u>		
	<u>૫,૩૦૦</u>		
- ધા. અનામત (કા.સ)	<u>૧,૪૦૦</u>	૩,૯૦૦	
ધસારો:-			
ચંત્રો	૪,૦૦૦		

+ इर्नियर	८००	४,८००	
मांडी वाणेले लाडा पटनुं भकान		३,५००	
		९४,९००	९४,९००

ઉ.		નફા નુકશાન ફાળવણી ખાતું		જ.	
વિગત				વિગત	
નફા નુકશાન ખાતે : (ચોખ્ખી ખોટ)		૧૫,૬૦૦		ઉપાડ પર વ્યાજ ખાતે :	
મૂડી પર વ્યાજ ખાતે :				શિવ	
શિવ	૮,૦૦૦			૩,૬૦૦	
શંકર	૭,૦૦૦	૧૫,૦૦૦		શંકર	૬,૮૦૦
				૩,૨૦૦	
				વહેંચણી પાત્ર ખોટ : મૂડી ખાતે	
				શિવ	
				૧૪,૨૮૦	
				શંકર	૨૩,૮૦૦
				૯,૫૨૦	
		૩૦,૬૦૦			૩૦,૬૦૦

ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં

ઉ.		જ.					
તારીખ	વિગત	શિવ	શંકર	તારીખ	વિગત	શિવ	શંકર
૩૧-૩-૧૮	ઉપાડ ખાતે	૩૬,૦૦૦	૩૨,૦૦૦	૧-૪-૧૭	બા. આ.લા.	૧,૬૦,૦૦૦	૧,૪૦,૦૦૦
૩૧-૩-૧૮	ઉપાડ પર વ્યાજ	૩,૬૦૦	૩,૨૦૦	૩૧-૩-૧૮	મૂડી પર વ્યાજ ખાતે	૮,૦૦૦	૭,૦૦૦
૩૧-૩-૧૮	ન.નુ ફાળવણી ખાતે	૧૪,૨૮૦	૯,૮૨૦				
	(વહેંચણી પાત્ર ખોટ)						
૩૧-૩-૧૮	બા. આ. લઈ ગયા	૧,૧૪,૧૨૦	૧,૦૨,૨૮૦				
		૧,૬૮,૦૦૦	૧,૪૭,૦૦૦			૧,૬૮,૦૦૦	૧,૪૭,૦૦૦

ભાગીદારી પેઢીનું પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી : શિવ		ચંત્રો	૪૦,૦૦૦
૧,૧૪,૧૨૦		- ધસારો	૪,૦૦૦
શકિત	૨,૧૬,૪૦૦		
૧,૦૨,૨૮૦	૦	ફર્નિચર	૧૬,૦૦૦
શીતાની ૮% ની લોન	૩,૦૦૦	- ધસારો	૮૦૦
બેન્ક ઓવરડ્રાફ્ટ	૧૬,૦૦૦	ભાડા પટા નું મકાન	૧૪,૦૦૦
સીતાની લોનનું વ્યાજ	૧,૨૦૦		

લેણદારો	૭૦,૦૦૦	- માંડી વાળેલ	૩,૫૦૦	૧૦,૫૦૦
ચૂકવવાના બાકી ખર્ચા :		પાઘડી		૮૦,૦૦૦
પગાર		આખર સ્ટોક		૬૦,૦૦૦
૧૦,૦૦૦		દેવાદારો	૬૦,૦૦૦	
પરચૂરણ ખર્ચા	૩૦૦	- ધાલખાધ અનામત	૪,૫૦૦	૮૫,૫૦૦
ભાડુ - વેરો	૩૦૦	રોકડ સિલક		૨૦,૦૦૦
મજૂરીના બાકી દેવાં		અગાઉથી ચુકવેલ વીમો		૪૦૦
દેવીહૂંડી				
	૩,૩૭,૬૦			૩,૩૭,૬૦
	૦			૦

નોંધ :-

(૧) સીતા ની લોન પર ૮% લેખે ૫ માસ નું વ્યાજ ગણાશે.

$$= 30000 \times \frac{8}{100} \times \frac{5}{12} = ` ૧૨૦૦$$

(૨) ભાડાપટાનું મકાન ` ૧૪,૦૦૦ ચાર વર્ષ ની મુદત માટે છે, તેથી ચાલુ વર્ષે $\frac{14,000}{4} = ૩,૫૦૦$ માંડી વાળેલ છે.

(૩) ધસારા બાદ કિંમત ` ૩૬,૫૦૦ + ધસારો ` ૩,૫૦૦ = ` ૪૦,૦૦૦ ધસારા પહેલાની રકમ ગણેલ ધસારો

$$= \frac{30,400}{40,000} \times 100 = ૮.૭૫\% \text{ ગણાતરી થયેલ છે.}$$

$$\frac{30,400}{40,000}$$

હવે , ` ૪૦૦૦૦ નાં ૧૦% લેખે ` ૪૦૦૦ ગણાશે.

૨.૧૩ સ્વાધ્યાય

૧. નીચે આપેલ તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજના આમ્બિવન પટેલ ના કાચા સરવૈયા પરથી વેપાર ખાતું , ન.નુ ખાતું અને પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

ઉધાર બાકી		જમા બાકી	
જમીન	૧,૫૦,૦૦૦	વેચાણ	૪,૧૪,૬૦૦
ખરીદી	૨,૧૫,૦૦૦	ખરીદ પરત	૪,૨૦૦
ભાડું	૬,૦૦૦	ધાલખાધ અનામત	૨,૪૦૦
પગાર	૨૨,૦૦૦	લેણદારો	૪૯,૨૦૦
તાર ટપાલ	૫,૪૦૦	બેંક લોન	૩૦,૦૦૦
મજૂરી	૩૨,૦૦૦	મૂડી	૧,૨૦,૦૦૦
રેલ્વેનૂર	૫,૬૦૦		
જાવક માલગાડા ભાડું	૮,૦૦૦		
પરચૂરણ ખર્ચ	૫,૦૦૦		
સમારકામ	૬,૦૦૦		
ધાલખાધ	૧,૨૦૦		

શરૂનો સ્ટોક	૩૧,૦૦૦		
મકાન	૪૦,૦૦૦		
ફર્નિચર	૭,૦૦૦		
દેવાદારો	૬૦,૦૦૦		
રોકડ અને બેંક	૧૩,૦૦૦		
વેચાણ પરત	૧૦,૨૦૦		
	૬,૨૦,૪૦૦		૬,૨૦,૪૦૦

વધારાની માહિતી:

(૧) તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ સ્ટોક ` ૪૯૮૦૦ હતો.

(૨) મકાન અને ફર્નિચર પર ૧૦% ધસારો ગણો.

(૩) દેવાદારો પર ૫% લેખે ઘાલખાધ જોગવાઈ કરો.

(૪) ચૂકવવાનો બાકી પગાર ` ૨૦૦૦

(૫) મૂડી પર ૬% લેખે વ્યાજ ગણો.

(સ.પ.યુ., બીબીએ(આઈટીએમ) ૨૦૧૨, સુધારેલ)

૨. નીચે આપેલા તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૮ના રોજના નવનીત પટેલના કાચા સરવૈયા પરથી વેપાર ખાતું, નફા-નુકશાન ખાતું અને પાકું સરવૈયુ તૈયાર કરો.

ઉધાર બાકી		જમા બાકી	
શરૂનો સ્ટોક	૧૭,૦૦૦	મૂડી	૧,૦૦,૦૦૦
ખરીદી	૯૬,૧૦૦	લેણદારો	૫૫,૬૦૦
મજૂરી	૭,૪૦૦	વેચાણ	૧,૭૨,૦૦૦
આવકમાલ ગાડાભાડું	૫,૪૦૦	ભાડું	૨,૪૦૦
જાવકમાલ ગાડાભાડું	૨,૦૦૦		
પગાર	૬,૦૦૦		
મકાન	૮૦,૦૦૦		
ફર્નિચર	૪,૬૦૦		
ફર્નિચર પર ધસારો	૫૦૦		
દેવાદારો	૮૧,૦૦૦		
વીમા પ્રિમિયમ	૧,૬૦૦		
છપામણી અને સ્ટેશનરી ખર્ચ	૨,૫૦૦		
પરચૂરણ ખર્ચ	૪,૪૦૦		
હાથ પર રોકડ	૧૨,૫૦૦		
સમારકામ	૧,૦૦૦		
ઉપાડ	૮,૦૦૦		
	૩,૩૦,૦૦૦		૩,૩૦,૦૦૦

હવાલા :

(૧) આખરસ્ટોક ` ૭૬૦૦

(૨) ચૂકવવાનો બાકી પગાર ` ૧૨૦૦ .

(૩) મકાન પર ૫% લેખે ધસારો ગણો.

- (૪) અગાઉથી ચૂકવેલ વીમાપ્રિમિયમ ` ૧૦૦.
 (૫) અગાઉથી મળેલ મકાન ભાડું ` ૩૦૦.
 (૬) ઉધાર ખરીદી ચોપકે નોંધેલ નથી ` ૭૦૦. (સ.પ.ચુ., બીબીએ(આઈ.ટી.એમ) ૨૦૦૯ સુધારેલ)

૩. શ્રીમાન A નું તા ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ નું કાચું સરવૈયું નીચે મુજબ છે.

ખાતાનું નામ	ઉધાર (`)	જમા (`)
ખરીદ અને વેચાણ	૫,૪૦૦	૧૫,૪૦૦
વેચાણ અને ખરીદ પરત	૨૦૦	૧૦૦
ફર્નિચર	૬૦૦	-
મોટરકાર	૬,૨૦૦	-
મકાન	૭,૫૦૦	-
મૂડી ખાતું	-	૧૨,૨૦૦
ઘાલખાધ	૧૦૦	-
ઘાલખાધ ની જોગવાઈ	-	૨૦૦
દેવાદાર અને લેણદાર	૩,૮૦૦	૨,૫૦૦
સ્ટોક (૦૧-૦૪-૨૦૧૭)	૩,૪૦૦	-
બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ	-	૨,૮૦૦
જાહેરાત	૪૦૦	-
બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ વ્યાજ	૧૦૦	-
કમિશન	-	૩૦૦
રોકડ	૬૦૦	-
કર અને વીમો	૧,૨૦૦	-
પગાર	૩,૩૦૦	-
સામાન્ય ખર્ચ	૭૦૦	-
કુલ રકમ	૩૩,૫૦૦	૩૩,૫૦૦

હવાલા:

- (૧) આખર સ્ટોક ` ૩૨૦૦
 (૨) ઘસારો મકાન નો ૫ % અને ફર્નિચર ૧૦ % ગણો.
 (૩) બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ નું ૪૦ ` ચુકવવાનું વ્યાજ થયું.
 (૪) ચુકવવાનો બાકી પગાર ` ૩૦૦ અને કર ` ૧૬૦
 (૫) અગાઉ થી ચુકવેલ વીમો ` ૬૦
 (૬) દેવાદારો માંથી ` ૧૦૦ ઘાલખાધ તરીકે માંડીવાળવાના અને ૭૦૦ ` ઘાલખાધ અનામત રાખવાની છે.
 (૭) ૧/૩ કમિશન આવતા વર્ષ માટે રાખવાનું છે.(સ.પ.ચુ., બીબીએ(જનરલ) સેમ-૧ ૨૦૧૩, સુધારેલ)

૪. શ્રી ઓશંગ તા ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ નું કાચું સરવૈયું નીચે મુજબ છે

વિગત	ઉધાર બાકી (₹)	જમા બાકી (₹)
ખરીદી અને વેચાણ	૮,૦૦૦	૨૦,૦૦૦
મજૂરી અને પગાર	૨,૦૦૦	-
ખરીદ પરત અને વેચાણ પરત	૧,૦૦૦	૫૦૦
વીમો	૧,૦૦૦	
વ્યાજ	-	૫૦૦
પરચૂરણ ખર્ચ	૫૦૦	
દેવદારો અને લેણદારો	૫,૦૦૦	૯,૦૦૦
પરચૂરણ આવક	-	૧,૦૦૦
જાહેરાત	૫૦૦	-
ફર્નિચર	૧૦,૦૦૦	-
રોકડ	૧,૦૦૦	-
ઘાલખાધ	૫૦૦	-
લેણી હૂંડી	-	૬,૦૦૦
મશીનરી	૧૪,૫૦૦	-
મકાન	૧૦,૦૦૦	-
ઉપાડ અને મૂડી	૩,૦૦૦	૧૫,૦૦૦
બેન્ક	-	૫,૦૦૦
કુલ રકમ	૫,૭૦૦૦	૫૭,૦૦૦

તા ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરા થતાં વર્ષનું વેપાર ખાતું અને નફા-નુકશાન ખાતું અને તે વર્ષનું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

- (૧) આખર સ્ટોક (૩૧-૦૩-૨૦૧૮) ` ૫૦૦૦
- (૨) અગાઉથી ચૂકવેલ મજૂરી અને પગાર ` ૫૦૦
- (૩) અગાઉથી ચૂકવેલ વીમો ` ૨૦૦
- (૪) ઘસારો : મકાન - ૫ %
ફર્નિચર - ૧૦ %
મશીનરી- ૧૦ %
- (૫) દેવદારોમાંથી ` ૨૦૦ ઘાલખાધ તરીકે માંડી વાળવાના અને ૧૦% ઘાલખાધ અનામત રાખવાની છે.

(સ.પ.ચુ., બીબીએ(જનરલ)સેમ-૧ ૨૦૧૩, સુધારેલ)

૫. અતુલ ટેડર્સનું તા ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ નું કાચું સરવૈયું નીચે મુજબ છે.

ઉધાર બાકી		જમા બાકી	
ચંત્રો	૧,૬૦,૦૦૦	મૂડી	૧,૦૦,૦૦૦
ખરીદ	૧,૨૦,૦૦૦	વેચાણ	૩,૫૪,૦૦૦
સ્ટોક (૩૧-૦૩-૨૦૧૭)	૬૦,૦૦૦	ખરીદ પરત	૧,૫૦૦
વેચાણ પરત	૨,૦૦૦	વટાવ	૧,૬૦૦

વટાવ	૭૦૦	પરચૂરણ લેણદારો	૫૦,૦૦૦
બેન્ક ચાર્જીસ	૧૫૦	ઘાલખાધ અનામત	૧,૦૫૦
પરચૂરણ દેવાદારો	૯૦,૦૦૦		
પગાર	૧,૩૬,૦૦૦		
આવકમાલ ગાડાભાડું	૧,૫૦૦		
મજૂરી	૨૦,૦૦૦		
જાહેરાત ખર્ચ	૧,૫૦૦		
જાવકમાલ ગાડાભાડું	૨,૪૦૦		
વીમો	૨,૫૦૦		
હાથ પર રોકડ	૧,૮૦૦		
બેંક માં રોકડ	૧૨,૦૦૦		
ભાડુ અને કર	૨૦,૦૦૦		
	૫,૦૮,૧૫૦		૫,૦૮,૧૫૦

હવાલા:

- (૧) આખર સ્ટોક ` ૭૦૦૦૦
- (૨) ચંત્રો પર ઘસારો ૧૨ % ગણો.
- (૩) ૫ % ઘાલખાધ દેવાદારો પર ૫% લેખે ઘાલખાધ અનામતની જોગવાઈ કરો.
- (૪) મૂડી પર ૧૦ % લેખે વાર્ષિક વ્યાજ ગણો.
- (૫) અગાઉથી ચૂકવેલવીમો ` ૫૦૦
- (૬) ચૂકવવાનો બાકી પગાર ` ૭૦૦૦ અને મજૂરી ` ૩૦૦૦

ઉપરની વિગત મુજબ પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો. (સ.પ.ચુ., બીબીએ(જનરલ)સેમ-૧ ૨૦૧૭, સુધારેલ)

૬. શ્રીમાન મુકેશનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજના કાચા સરવૈયા પરથી વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરો.

ઉધાર બાકી		જમા બાકી	
ઉપાડ	૧,૦૦,૦૦૦	મૂડી	૪,૦૦,૦૦૦
દેવાદાર	૨,૦૦,૦૦૦	લેણદારો	૧,૦૦,૦૦૦
વેચાણ પરત	૪,૦૦૦	ખરીદ પરત	૬,૦૦૦
લેણી હુંડી	૩૨,૦૦૦	દેવી હુંડી	૪૦,૦૦૦
રોકડ	૬,૦૦૦	બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ	૨૦,૦૦૦
વટાવ	૨,૦૦૦	વટાવ	૨,૦૦૦
ઘાલખાધ	૨,૦૦૦	ઘાલખાધ અનામત	૪,૦૦૦
ખરીદ	૨,૮૦,૦૦૦	વેચાણ	૫,૪૪,૦૦૦
ચંત્રો	૭૨,૦૦૦	ચૂકવાની બાકી મજૂરી	૪,૦૦૦
ફર્નીચર	૩૦,૦૦૦	૮% હેમાંગીની લોન (૧-૧૦ ૨૦૧૭)	૪૦,૦૦૦
સ્ટોક (૩૧-૦૩-૨૦૧૭)	૧,૦૦,૦૦૦		

અગાઉથી ચૂકવેલ વીમો	૪૦૦		
મજુરી	૬૦,૦૦૦		
પગાર	૪૦,૦૦૦		
વીમો	૩,૬૦૦		
બેંક વ્યાજ	૪૦૦		
આવકમાલ ગાડા ભાડું	૨,૦૦૦		
કર અને વીમો	૨૦,૦૦૦		
અન્ય ખર્ચા	૬,૦૦૦		
પાઘડી	૧,૪૦,૦૦૦		
મકાન	૪૦,૦૦૦		
પરચૂરણ ખર્ચ	૧૮,૬૦૦		
કુલ	૧૧,૬૦,૦૦૦	કુલ	૧૧,૬૦,૦૦૦
	૦		૦

હવાલા :

- (૧) આખર માલ સ્ટોક ` ૨,૦૦,૦૦૦ છે.
- (૨) મૂડી પર ૫% લેખે વ્યાજ ચૂકવવા પાત્ર છે.
- (૩) ઉપાડ પર વ્યાજ ` ૪,૦૦૦ ગણો.
- (૪) દેવાદારો પર ૫% લેખે ઘાલખાધ અનામત ની જોગવાઈ કરો.
- (૫) વર્ષના અંતે ચૂકવવાનો બાકી પગાર ` ૨,૪૦૦, ચૂકવવાના બાકી પરચૂરણ ખર્ચ ` ૧,૬૦૦ અને ચૂકવવા બાકી ભાડું ` ૧૦૦૦
- (૬) ચંત્રો પર ૧૦% અને ફર્નિચર પર ૫% ઘસારો ગણો.

(સ.પ.ચુ., બીબીએ(જનરલ)સેમ-૧ એપ્રિલ-૨૦૧૫,

સુધારેલ)

૭. ચંદ્રા એન્ટરપ્રાઇસિસનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજના કાચા સરવૈયા પરથી ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું વેપાર ખાતું અને નફા-નુકશાન ખાતું તૈયાર કરો તથા ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજનું પાકુ સરવૈયું તૈયાર કરો.

ઉધાર બાકી		જમા બાકી	
હાથ પર રોકડ	૫૦૦	વેચાણ	૧,૫૦,૩૦૦
બેંક સિલક	૧,૨૦૦	ખરીદ પરત	૫,૦૦૦
ઓફિસનું ફર્નિચર	૬,૦૦૦	લેણદારો	૮,૦૦૦
દેવાદારો	૧૫,૦૦૦	મળેલ વટાવ	

			૧,૦૦૦
કમિશન	૧,૨૦૦	મળેલ ભાડું	૩,૫૦૦
લેણી હૂંડી	૩,૫૦૦	મૂડી	૨૭,૦૦૦
ઈંધણ અને બળતણ	૬,૦૦૦	મળેલ ડિવિડન્ડ	૨,૦૦૦
સાંચા અને યંત્રો	૨૪,૦૦૦		
ઓફિસ ખર્ચા	૨,૦૦૦		
આવકમાલ ગાડાભાડું	૧,૨૦૦		
કર અને વીમો	૧,૭૦૦		
ભાડા પટ્ટાનું મકાન	૨૫,૦૦૦		
મજૂરી	૩૦,૦૦૦		
પગાર	૭,૦૦૦		
શરૂનો માલ સ્ટોક	૧૨,૦૦૦		
વેચાણ પરત	૨,૦૦૦		
ખરીદી	૬૦,૦૦૦		
ઉપાડ	૭,૦૦૦		

હવાલા:

- (૧) આખર નો માલ સ્ટોક ૩૧ માર્ચ ૨૦૧૮ ના રોજનો ` ૧૮,૦૦૦
- (૨) સાંચા અને યંત્રો પર ૧૦% ઘસારો ગણો.
- (૩) ચૂકવાનો બાકી પગાર ` ૧૦૦૦, ઈંધણ અને બળતણ ` ૨૦૦૦.
- (૪) સાંચા અને યંત્રો માં ` ૫૦૦૦ ખર્ચ કરવામાં આવ્યો જે ભૂલથી મજૂરીમાં ઉમરાયેલો છે.
- (૫) ઘાલખાધ અનામતની જોગવાઈ ` ૧,૫૦૦
- (૬) લેણુ થયેલ પરંતુ નહિ મળેલ વટાવ ` ૧૦૦
- (૭) લેણુ થયેલ કમિશન પરંતુ નહિ મળેલ કમિશન ` ૨૦૦
- (૮) ભાગમાં ` ૫૦૦ ભાડું અગાઉથી મળેલ છે.

(સ.પ.ચુ., બીબીએ(જનરલ)સેમ-૧ ૨૦૧૫, સુધારેલ)

૮. શ્રીમતી હરિનું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજના કાચા સરવૈયા પરથી તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું વેપાર ખાતું અને નફા-નુક્ષાન ખાતું તૈયાર કરો તથા તે તારીખના રોજનું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

બાકીઓ	`	બાકીઓ	`
ફર્નિચર	૨૦,૦૦૦	મૂડી	૧,૦૦,૦૦૦
ખરીદ	૧,૫૦,૦૦૦	વ્યાજ	૪,૦૦૦
દેવાદારો	૨,૦૦,૦૦૦	લેણદારો	૧,૨૦,૦૦૦

ઘાલખાધ	૭,૦૦૦	ઘાલખાધ અનામત	૬,૦૦૦
ઉપાડ	૨૪,૦૦૦	ખરીદ પરત	૫,૦૦૦
પગાર	૩૦,૦૦૦	વેચાણ	૩,૨૧,૦૦૦
મજૂરી	૨૦,૦૦૦	ઘસારાની જોગવાઈ	૨,૦૦૦
ભાડું	૧૫,૦૦૦		
સ્ટેશનરી અને છપામણી	૮,૦૦૦		
વીમો	૧૨,૦૦૦		
શરૂ નો સ્ટોક	૫૦,૦૦૦		
ઓફિસ ખર્ચા	૧૨,૦૦૦		
વેચાણ પરત	૧૦,૦૦૦		

વધારાની માહિતી :

- (૧) ફર્નિચર ની મૂળ કિંમત ઉપર ૨૦% ઘસારો ગણો.
- (૨) દેવાદારો ઉપર ૫% લેખે ઘાલખાધ અનામતની જોગવાઈ કરો.
- (૩) માર્ચ, ૨૦૧૪ નો પગાર ` ૩૦૦૦ ચૂકવાનો બાકી છે અને અગાઉથી ` ૨૦૦૦ પગાર ચૂકવેલ છે.
- (૪) અગાઉથી ચૂકવેલ વીમો ` ૨૦૦૦
- (૫) ચૂકવાના બાકી ઓફિસ ખર્ચ માટે ` ૮૦૦૦ ની જોગવાઈ કરો.
- (૬) અંગત વપરાશ માટે ` ૬૦૦૦ નો માલ વાપર્યો.
- (૭) આખર સ્ટોક ` ૬૦,૦૦૦. (સ.પ.ચુ., બીબીએ(જનરલ) ૨૦૧૫, સુધારેલ)

૯. શ્રી ખુશી નું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજનું કાચું સરવૈયુ નીચે મુજબ છે.

વિગત	ઉધાર બાકી (`)	જમા બાકી (`)
શરૂ નો સ્ટોક	૭૫,૦૦૦	-
સ્ટેશનરી અને છપામણી	૧,૨૫૦	-
ઉપાડ અને મૂડી	૨૫,૦૦૦	૨,૨૨,૫૦૦
ખરીદી અને વેચાણ	૧,૫૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦
લેણદારો અને દેવાદારો	૧,૩૭,૫૦૦	૯૨,૫૦૦

સાંચા અને યંત્રો	૧,૦૦,૦૦૦	-
મકાન	૧,૦૦,૦૦૦	-
સમારકામ	૧,૨૫૦	-
માલ પરત	૨,૫૦૦	૧,૨૫૦
વટાવ	૫૫૦	૧,૫૦૦
બેંક ઓવરડ્રાફ્ટનું વ્યાજ અને બેંક ચાર્જીસ	૨૦૦	-
મજૂરી	૧૩,૦૦૦	-
સેલ્સમેનનો મુસાફરી ખર્ચ	૧,૫૦૦	-
ઘાલખાધ અને ઘાલખાધ અનામત	૧,૦૦૦	૪,૭૫૦
પગાર	૧૨,૫૦૦	-
કર અને વીમો	૨,૦૦૦	-
રોકડ અને બેંક	૧,૨૫૦	૨,૦૦૦
કુલ	૬,૨૪,૫૦૦	૬,૨૪,૫૦૦

હવાલા:

- (૧) આખરનો સ્ટોક ` ૫૦,૦૦૦
- (૨) સાંચા અને યંત્રો ઉપર ૧૦% ઘસારો ગણો.
- (૩) મૂડી પર વ્યાજ ૬% અને ઉપાડ પર વ્યાજ ` ૮૭૫ ગણવો.
- (૪) ચૂકવાનો બાકી પગાર ` ૨૫૦
- (૫) અગાઉના વર્ષનું વીમા પ્રિમિયમ ` ૧૨૫ વીમા પ્રિમિયમમાં શામેલ છે.
- (૬) દેવાદારોમાંથી ` ૨,૫૦૦ ઘાલખાધ તરીકે માંડીવાળવાના છે અને ૫% ઘાલખાધ અનામત રાખવાની છે.
- (૭) શ્રી ખુશી એ ` ૨૫૦ નો માલ અંગત વપરાશ માટે વાપર્યો.

(સ.પ.યુ બીબીએ(આઈટીએમ)સેમ-૧ ૨૦૧૫,

સુધારેલ)

૧૦. રામ અને શ્યામ સરખા પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચતા એક ભાગીદારી પેઢીના ભાગીદારો છે. તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજના કાચા સરવૈયા અને વધારાની વિગતો પરથી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરો.

ખાતાનું નામ	ઉધાર બાકી (`)	જમા બાકી (`)
મૂડી અને ઉપાડ : રામ	૩૬,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦
શ્યામ	૪૮,૦૦૦	૪,૨૦,૦૦૦
ચાલુ ખાતાં : રામ	૩૬,૦૦૦	-
શ્યામ	-	૧૨,૦૦૦
માલ સ્ટોક (૧-૪-૧૭)	૧,૮૦,૦૦૦	-
ખરીદી અને વેચાણ	૬,૦૦,૦૦૦	૭,૬૦,૦૦૦
માલ પરત	૨૧,૦૦૦	૩૬,૦૦૦
રોકડ અને બેંક	૧૧,૧૦૦	૪૭,૨૫૦

હૂંડીઓ	૫૪,૦૦૦	૪૨,૦૦૦
ભાડું (ફેબ્રુઆરી- ૨૦૧૮ સુધીનું)	૬૬,૦૦૦	-
મકાન	૩,૬૦,૦૦૦	-
મકાન પર ચાલુ વર્ષનો ઘસારો	૩૬,૦૦૦	-
રેલવેનૂર	૧૫,૬૦૦	-
ફર્નિચર	૨,૫૩,૮૦૦	-
ફર્નિચર નું વેચાણ (૧-૪-૧૭)	-	૪૩,૮૦૦
દેવાદારો અને લેણદારો	૧,૪૪,૦૦૦	૫૦,૪૦૦
પગાર	૬૦,૦૦૦	-
વીમા પ્રિમિયમ (૩૦-૬-૧૮ ના રોજ પૂરા થતાં વર્ષના રૂ. ૧૦,૮૦૦ સહિત)	૧૭,૧૦૦	-
ઘાલખાધ અને ઘાલખાધ પરત	૩,૦૦૦	૬,૦૦૦
શ્યામની લોન (૧-૧૦-૧૭ થી)	-	૬૦,૦૦૦
વેતન (મજૂરી)	૩૩,૦૦૦	-
વટાવ	૧,૬૫૦	૨,૫૫૦
વેપાર ખર્ચા	૩,૧૫૦	-
જાહેરાત ખર્ચ	૨૪,૦૦૦	-
ચંત્રો (તા.૩૧-૧૨-૧૭ ના રોજ વધારો રૂ. ૩૬,૦૦૦)	૧,૬૨,૦૦૦	-
કુલ	૨૧,૬૦,૦૦૦	૨૧,૬૦,૦૦૦

હવાલા:

- (૧) આખરસ્ટોક ની ચોપડે કિંમત ` ૧,૮૦,૦૦૦ છે. જેના ૧૦% માલની બજારકિંમત ૨૦% ઓછી છે, ૨૦% માલની બજારકિંમત ૧૦% ઓછી છે, જ્યારે બાકીના ` ૧,૨૦,૦૦૦ ના માલની કિંમત ૨૫% ઓછી આંકવામાં આવી છે.
- (૨) મૂડી પર ૧૦%, ચાલુ ખાતાની બાકી પર ૯% અને ઉપાડ પર ૧૨% લેખે વ્યાજ ગણવાનું છે.
- (૩) રામ ને માસિક પગાર ` ૨,૧૦૦ લેખે આવવાનો છે, જેમાં ૪ માસનો પગાર તેમણે ઉપાડી લીધો છે, જેનો સમાવેશ પગાર માં થયો છે.
- (૪) તા. ૧-૧-૧૮ ના રોજ શ્યામ વધારાની મૂડી તરીકે ` ૬૦,૦૦૦ લાવ્યાં છે.
- (૫) રામે દર માસની આખર તારીખે ` ૩,૦૦૦નો ઉપાડ કર્યો છે.
- (૬) ચંત્રો પર ૯% તથા ફર્નિચર પર ૫% લેખે ઘસારો ગણવાનો છે.
- (૭) શ્યામ તા.૧-૧૨-૧૭ના રોજ અંગત વપરાશ માટે ` ૬૦૦૦નો માલ લઈ ગયેલ, જેની વેચાણનોંધ માં ` ૭,૨૦૦ થી નોંધ થઈ ગઈ છે.
- (૮) ` ૭,૨૦૦ નો એક દેવાદારો નાદાર જાહેર થતાં તેમની પાસેથી રૂપિયા ૪૦પૈસા કિવિડન્ડ મળી શકે તેમ છે.
- (૯) જય અને જીમિતની ભાગીદારી પેઢીના કાચા સરવૈયા અને હવાલાઓ પરથી ભાગીદારી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરો.

જય અને જીમિતની ભાગીદારી પેઢીનું તા. ૩૧-૩-૧૮ ના રોજનું કાચું સરવૈયું.

વિગત	ઉધાર બાકીઓ (')	જમા બાકીઓ (')
મૂડી ખાતાં : જય	-	૪,૮૦,૦૦૦

જીમિત	-	૩,૬૦,૦૦૦
ચાલુ ખાતાં : જીમિત	૩૦,૦૦૦	-
જચ	-	૧,૨૦,૦૦૦
માલનો સ્ટોક (૧-૪-૧૭)	૧,૬૩,૮૦૦	-
રોકડ સિલક	૧,૬૮૦	-
બેન્કમાં ચાલુ ખાતે	૪૨,૦૦૦	-
SBI ની ફિક્સ ડિપોઝિટ	૨,૪૦,૦૦૦	-
દેવાદારો-લેણદારો	૧,૧૦,૪૦૦	૭૨,૦૦૦
પગાર	૧,૧૧,૦૦૦	-
જમીન-મકાન	૩,૬૦,૦૦૦	-
પ્લાન્ટ-ચંત્રો	૧,૨૦,૦૦૦	-
ફર્નિચર	૩૦,૦૦૦	-
વીમા-પ્રીમીયમ	૬,૦૦૦	-
ભાડા પટે લીધેલ મશીનરી (૧-૪-૧૭ થી ૫ વર્ષ માટે)	૧,૮૦,૦૦૦	-
સ્ટેશનરી-છપામણી	૩,૬૦૦	-
ઘાલખાધ-ઘાલખાધ અનામત	૧,૨૦૦	૬,૦૦૦
જાહેરાત ખર્ચ	૩,૬૦૦	-
મુસાફરી ખર્ચ	૨,૪૦૦	-
વેપાર ખાતે	-	૧,૮૫,૪૦૦
જીમિતની લોન (૧-૧૦-૧૭થી)		૧,૮૦,૦૦૦
વટાવ અનામત		૨,૨૮૦
કુલ	૧૪,૦૫,૬૮૦	૧૪,૦૫,૬૮૦

હવાલા:

- (૧) સાહિલ ` ૧૨,૦૦૦ની મૂળ કિંમતનો માલ અંગત વપરાશ માટે લઈ ગયો, પરંતુ તેનું નામું ચોપડે લખાયું નથી.
- (૨) હિસાબી વર્ષના અંતે ` ૨૪,૦૦૦ ની કિંમતનો માલ ખરીદ્યો હતો, પરંતુ ચોપડે નોંધવાનો રહી ગયો છે.
- (૩) અગાઉથી ચૂકવેલ વીમા - પ્રીમીયમ ` ૧,૨૦૦ છે.
- (૪) દેવાદારોમાંથી ` ૨,૪૦૦ નું લેણું હવે વસૂલ થઈ શકે તેમ નથી.દેવાદારો પર ૫% ઘાલખાધ અનામત રાખો.
- (૫) દેવાદારો પર વટાવ અનામતની હવે જરૂર નથી.
- (૬) પ્લાન્ટ-ચંત્રો પર ૨૦% લેખે તથા ફર્નિચર પર ૫% લેખે ઘસારો ગણો.

૧૨. રુદ્ર અને પાર્થ મૂડીના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચતા એક ભાગીદારી પેઢીના ભાગીદારો છે. નીચે દર્શાવેલા કાચા સરવૈયા અને હવાલાઓને ધ્યાનમાં લઈ પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરો.

રુદ્ર અને પાર્થની ભાગીદારી પેઢી નું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજનું કાચું સરવૈયું

ખાતાંનું નામ	ઉધાર બાકીઓ (₹)	જમા બાકીઓ (₹)
રુદ્ર ની મૂડી અને ઉપાડ	૧,૦૦,૦૦૦	૫,૦૦,૦૦૦
પાર્થની મૂડી અને ઉપાડ	૭૦,૦૦૦	૨,૫૦,૦૦૦
વેપારીઓ અને ગ્રાહકો	૪,૫૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦
માલ પરત	૧૦,૦૦૦	૧૫,૦૦૦
હંડીઓ	૭૫,૦૦૦	૧,૦૪,૦૦૦
રોકડ અને બેન્ક	૫,૦૦૦	૭૦,૦૦૦
ઘાલખાધ અને ઘાલખાધ અનામત	૨,૦૦૦	૬,૫૦૦
ખરીદી અને વેચાણ	૭,૦૦,૦૦૦	૧૩,૦૨,૫૦૦
મજૂરી અને મજૂરીનાં બાકી દેવાં	૧,૭૫,૦૦૦	૧૦,૦૦૦
મશીનરી	૧,૮૨,૫૦૦	-
મશીનરી નો ઘસારો	૧૭,૫૦૦	
ફર્નિચર	૬૦,૦૦૦	-
શરૂઆત નો સ્ટોક	૨,૩૦,૫૦૦	-
અગાઉથી ચૂકવેલ વીમો	૧,૦૦૦	
પગાર	૧,૧૫,૦૦૦	
વીમા-પ્રીમિયમ	૧૦,૦૦૦	
ભાડું અને કરવેરા	૬૦,૦૦૦	
જાહેરાત ખર્ચા	૧૪,૫૦૦	
પાઘડી	૩,૬૦,૦૦૦	
ભાડાપટ્ટા નું મકાન (૧-૧૦-૧૫ થી પાંચ વર્ષ માટે)	૭૦,૦૦૦	
રુદ્ર ની ૮%ની લોન (૧-૧૧-૧૭)	-	૧,૫૦,૦૦૦
કુલ સરવાળો	૨૭,૦૮,૦૦૦	૨૭,૦૮,૦૦૦

હવાલા:

- (૧) આખરસ્ટોક ` ૫૦,૦૦૦ છે, જેની બજાર કિંમત ૨૦% વધુ છે.
- (૨) ભાગીદારોને મૂડી પર વાર્ષિક ૬% લેખે વ્યાજ ચૂકવવાનું છે.
- (૩) ભાગીદારો પાસેથી ઉપાડ પર વ્યાજ વસૂલ કરવાનું છે :
રુદ્ર ` ૪,૫૦૦, પાર્થ ` ૩,૦૦૦
- (૪) દેવાદારો પર ૫% ઘાલખાધ અનામતની જોગવાઈ કરો.
- (૫) હિસાબી વર્ષના અંતે ચૂકવવાના બાકી ખર્ચા આ મુજબ છે :
ભાડું ` ૧,૫૦૦, પગાર ` ૪,૭૫૦
- (૬) મશીનરી પર ૧૦% અને ફર્નિચર પર ૫% ઘસારો ગણો.

૧૩. કેતન અને વિરલ ૨:૧ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેચતા ભાગીદારો છે. તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ તેઓનું કાચું સરવૈયું નીચે મુજબ હતું :

ખાતાનું નામ	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
ભાડું	૪,૮૦૦	-
કેતનની મૂડી અને ઉપાડ	૧,૨૦૦	૩૦,૦૦૦
વિરલની મૂડી અને ઉપાડ	૮૦૦	૧૮,૦૦૦
સ્ટોક (૦૧-૦૪-૨૦૧૭)	૧૨,૮૦૦	-
ખરીદ અને વેચાણ	૭૬,૭૦૦	૧,૩૨,૪૦૦
માલ પરત	૨,૪૦૦	૧,૬૦૦
આવકમાલ ગાડાભાડું	૨,૧૦૦	-
જાવકમાલ ગાડાભાડું	૭૦૦	-
પગાર	૮,૮૦૦	-
વીમા પ્રીમિયમ(તા. ૩૦-૦૬-૨૦૧૮) ના રોજ પૂરા થતાં વર્ષનું)	૨,૪૦૦	-
ઓફીસ ખર્ચ	૮,૨૦૦	-
વેચાણ ખર્ચ	૫,૨૦૦	-
વટાવ	૧,૪૦૦	૫૦૦
આગાઉથી ચૂકવેલ ભાડું	૮૦૦	-
ઘાલખાધ અને ઘાલખાધ અનામત	૫૦૦	૯૦૦
ફર્નિચર	૫,૦૦૦	-
મકાન (૦૧-૦૪-૨૦૧૭)	૩૨,૦૦૦	-
મકાન વધારો (૩૦-૦૯-૨૦૧૭)	૩,૦૦૦	-
દેવાદારો અને લેણદારો	૧૮,૬૦૦	૧૨,૦૦૦
રોકડ અને બેંક	૮,૦૦૦	-
	૧૯૫૪૦૦	૧૯૫૪૦૦

ઉપરના કાચા સરવૈયાની અને નીચે આપેલ વધારાની માહિતીની મદદથી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરો :

- (૧) આખર સ્ટોકની ખરીદકિંમત ` ૮૦૦૦ છે. ૨૫% સ્ટોકની બજારકિંમત ખરીદકિંમત કરતાં ૫૦% ઓછી છે.
- (૨) ભાડામાં કેતનના રહેઠાણના મકાનના ચૂકવેલ ` ૧૨૦૦ની રકમનો સમાવેશ થયેલો છે.
- (૩) ` ૨૮૦૦ના ઉધાર વેચાણની ચોપડે નોંધ થઈ નથી.
- (૪) ` ૪૦૦ વધારાની ઘાલખાધ તરીકે માંડી વાળો અને ઘાલખાધ અનામત દેવાદારોના ૫% રાખવાની છે.
- (૫) ફર્નિચર પર વાર્ષિક ૧૦% લેખે અને મકાન પર વાર્ષિક ૫% લેખે ઘસારો કાપવાનો છે.
- (૬) ` ૨૦૦૦ નો માલ આગળથી બળી ગયો હતો અને વીમા કંપનીએ ` ૧૨૦૦ નો દાવો મંજૂર કરેલ છે.

(૭) વિરલ તેની અંગત મિલકતોમાંથી ` ૨૦૦૦ ની કિંમતનું ફર્નિચર તા. ૦૧-૧૦-૨૦૧૭ ના રોજ પેઢીમાં લાવ્યો હતો, જેની ચોપડે નોંધ થઈ છે. મૂડી પર વાર્ષિક ૧૦% લેખે વ્યાજ ગણવાનું છે.

(ગુ.ચુ એફ.વાય. મે-૧૯૮૬, સુધારેલ)

(જવાબ : કાચો નફો ` ૫૧૮૦૦; ચોખ્ખો નફો ` ૧૩૯૭૫ (કેતનનો ` ૯૩૧૭ ; વિરલનો ` ૪૬૫૮); કેતનના મૂડી ખાતાની બાકી ` ૩૯૯૧૭ , વિરલના મૂડી ખાતાની બાકી ` ૨૩૫૫૮; પાકા સરવૈયાનો સરવાળા ` ૭૫૪૭૫.

નોંધ: (૧) નફાની વહેંચણીમાં પૈસા ધ્યાનમાં લીધા નથી. નજીકના રૂપિયામાં રકમ ગણી છે. (૨) હવાલા નં. ૭ ની અસર આપવાની નથી, કારણકે ચોપડે ચોચ્ય નોંધ થઈ છે તેમ જણાવ્યું છે, પરંતુ વિરલની મૂડીનું વ્યાજ ગણતાં તે ધ્યાનમાં લેવું. ` ૧૬૦૦૦ ની મૂડી પર ૧૨ માસનું વ્યાજ ` ૧૬૦૦ તથા ` ૨૦૦૦ની મૂડી (અંગત ફર્નિચર ૧-૭-૯૪) પર ૬ માસનું ` ૧૦૦ વ્યાજ તેમ કુલ ` ૧૭૦૦ વ્યાજ ગણવું.)

૧૪. અ,બ,અને ક ર:ર:૧ ના પ્રમાણમાં નફો કે નુકશાન વહેંચી લેતા એક પેઢીના ભાગીદાર છે. પેઢીનું કાચું સરવૈયું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ નીચે મુજબ તારવવામાં આવ્યું હતું :

વિગત	ઉધાર બાકી (₹)	જમા બાકી (₹)
મૂડી ખાતાં :		
અ	-	૪૦,૦૦૦
બ	-	૫૦,૦૦૦
ક	-	૩૦,૦૦૦
ચાલુ ખાતાં		
અ	-	૫,૦૦૦
બ	-	૨,૦૦૦
ક	૭,૦૦૦	-
ઉપાડ :		
અ	૫,૦૦૦	-
બ	૨,૦૦૦	-
ક	૧૦,૦૦૦	-
બ ની લોન(૦૧-૧૦-૨૦૧૭)	-	૨૦,૦૦૦
સ્ટોક (૦૧-૦૪-૨૦૧૭)	૨૦,૦૦૦	-
ખરીદ અને વેચાણ	૭૦,૦૦૦	૧,૪૦,૦૦૦
માલ પરત	૫,૦૦૦	૩,૦૦૦
પગાર અને મજૂરી	૧૨,૦૦૦	-
પ્રોવિડન્ટ ફંડ અને તેમા ફાળો	૨,૦૦૦	૧૫,૦૦૦
ફર્નિચરનું વેચાણ (રૂ.૬૦૦ ની ચોપડે કિંમતનું)	-	૪૦૦
ફર્નિચર	૨,૦૦૦	-
અન્ય સ્થિર મિલકતો (સીધી લીટીની પદ્ધતિએ ૧૦% લેખે ઘસારાને પાત્ર)	૧,૩૦,૦૦૦	-
દેવાદારો અને લેણદારો	૮૦,૦૦૦	૪૦,૦૦૦
ઘાલખાધ અને ઘાલખાધની જોગવાઈ	૫૦૦	૧,૦૦૦
રોકડ અને બેંક	૧,૨૦૦	૫,૦૦૦
વટાવ	૨૦૦	૬૦૦
વીમા પ્રીમિયમ(તા.૦૧-૦૧-૨૦૧૮ ના રોજ શરૂ થતા વર્ષના રૂ.૧૦૦૦ના એક પ્રીમિયમ સહિત)	૧,૫૦૦	-
ભાડાપટ્ટાની મિલકત (ભાડાપટ્ટો તા.૩૧-૦૩-૨૦૨૧ના રોજ પૂરો થાય છે.)	૩,૬૦૦	-
	૩,૫૨,૦૦૦	૩,૫૨,૦૦૦

- ઉપરના કાચા સરવૈયાની અને નીચે આપેલ વધારાની માહિતીની મદદથી પેઢીના વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરો :

(૧) આખરના સ્ટોકની કિંમત ` ૨૫૦૦૦ આંકવામાં આવી છે.

- (૨) અન્ય સ્થિર મિલકતો શરૂમાં ` ૨૦૦૦૦૦ ની કિંમતે ખરીદિલ હતી.
- (૩) મૂડી પર વર્ષ ૫% વ્યાજ ગણવાનું છે.
- (૪) ક સક્રીય ભાગીદાર છે , જે માસીક ` ૧૫૦ લેખે પગાર માટે હકદાર છે.
- (૫) હિસાબી ચોપલઓમાં ` ૨૦૦૦ નું ઉધાર વેચાણ નોંધવાનું રહી ગયેલ છે.
- (૬) ` ૧૦૦૦ વધારાની ઘાલખાધ તરીકે માંડી વાળો અને ઘાલખાધની જોગવાઈ દેવાદારોના ૨% રાખવાની છે.

(ગુ.યુ.એફ.વાચ., ૧૯૮૦, સુધારેલ)

(જવાબ : કાચો નફો ` ૭૫૦૦૦; ચો. નફો ` ૨૯૦૩૦; અ ના ચાલુ ખાતાની જમા બાકી ` ૧૩૬૧૨; બ ના ચાલુ ખાતાની જમા બાકી ` ૧૪૭૧૨; ક ના ચાલુ ખાતાની ઉધાર બાકી ` ૭૮૯૪; પાકા સરવૈયાનો સરવાળો ` ૨૨૮૩૨૪.)

૧૫. અમુલ અને સુમુલ ૨:૧ ના પ્રમાણમાં નફોનુક્શાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજનું તેમનું કાચુ સરવૈયું નીચે પ્રમાણે છે:

ઉધાર બાકીઓ	`	જમા બાકીઓ	`
અમુલનો ઉપાડ	૯,૦૦૦	અમુલની મૂડી	૫૦,૦૦૦
સુમુલનો ઉપાડ	૭,૦૦૦	સુમુલની મૂડી	૪૦,૦૦૦
જમીન અને મકાન	૨૫,૦૦૦	વેચાણ	૩,૧૦,૦૦૦
પ્લાન્ટ અને મશીનરી	૫૮,૨૭૫	ખરીદ માલ પરત	૨,૦૦૦
ફર્નિચર અને ફિક્ચરસ (તા. ૧લી એપ્રિલ, ૨૦૧૭ ની બાકીઓ)	૧૦,૦૦૦	પરચૂરણ લેણદારો	૨૫,૦૦૦
ફર્નિચર અને ફિક્ચરસ (તા. ૧લી ઓક્ટોબર, ૨૦૧૭ ના રોજનો વધારો)	૫,૦૦૦	કમિશન	૧,૩૦૦
સ્ટોક (૦૧-૦૪-૨૦૧૭)	૨૨,૦૦૦	ઉમેદવારનું પ્રીમિયમ (તા.૦૧-૧૦-૨૦૧૭ થી બે વર્ષ માટે મળેલ)	૧,૮૦૦
ખરીદી	૧,૬૨,૦૦૦	ચૂકવવાના બાકી પરચૂરણ ખર્ચા (તા. ૦૧-૦૪-૨૦૧૭)	૪,૬૫૦
વેચાણ માલ પરત	૭,૫૦૦	ઘાલખાધ અનામત	૧,૨૫૦
પરચૂરણ દેવાદારો	૪૫,૦૦૦	પાડલની ૫% ની લોન (તા.૦૧-૦૭-૨૦૧૭)	૨૦,૦૦૦
૫% ની લોનનું વ્યાજ	૭૫૦		
પગાર	૨૨,૮૦૦		
પાઘડી	૭,૫૦૦		
ભાડું (તા.૨૮ મી ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૮ સુધી ચૂકવેલું)	૪,૧૨૫		
તાર - ટપાલ	૪,૦૦૦		
સ્ટેશનરી	૨,૫૦૦		
નૂર અને જસત	૫,૨૦૦		

મજૂરી	૨૦,૦૦૦		
વેચાણ પર ગાડીભાડું	૮,૫૦૦		
લેણીહૂંડી	૩,૦૦૦		
ઘાલખાધ	૨,૦૦૦		
રોકડ સિલક	૨,૧૧૧		
બેંકમાં સિલક	૯,૦૦૦		
પ્લાન્ટ અને મશીનરી પર ઘસારો	૪,૭૨૫		
અગાઉથી ચૂકવેલ પગાર	૩૭૫		
ઓફીસ ખર્ચા	૮,૬૩૯		
	૪,૫૬,૦૦૦		૪,૫૬,૦૦૦

નીચે આપેલા હવાલાઓ ધ્યાનમાં લઈને તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષના વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરો :

- (૧) આખર માલ સ્ટોકની ખરીદકિંમત ૩૦૦૦૦ છે. આમાંથી ૧૦% માલની બજારકિંમત ખરીદકિંમત કરતાં ૧૦% ઓછી છે, જ્યારે ૨૦% માલની બજારકિંમત ખરીદકિંમત કરતાં ૧૫% વધુ છે.
- (૨) પ્લાન્ટ અને મશીનરી પર ઘસારાનો દર વધારીને ૧૦% જેટલો કરો. જમીન અને મકાન પર ૨% લેખે તથા ફર્નિચર અને ફિક્ચર્સ પર ૫% લેખે ઘસારો કાપો.
- (૩) ગયા વર્ષના ચૂકવવાના બાકી પરચૂરણ ખર્ચના ` ૪૬૫૦ એપ્રિલ, ૨૦૧૭ માં ચૂકવવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ આ રકમ ઓફીસ ખર્ચ ખાતે ઉધારાઈ હતી.
- (૪) તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૭ ના રોજ પરચૂરણ ખર્ચા ચૂકવવાના બાકી ` ૫૦૦૦.
- (૫) પરચૂરણ દેવાદારોમાંથી ` ૧૦૦૦ ઘાલખાધ તરીકે માંડી વાળો અને ઘાલખાધ અનામત દેવાદારોના ૫% જેટલી રાખો.
- (૬) દેવાદારો અને લેણદારો પર ૨% લેખે વટાવ અનામતની જોગવાઈ કરો.

(દ.ગુ.ચુ.એફ.વાચ., માર્ચ., ૧૯૭૫, સુધારેલ)

(જવાબ : કાચો નફો ` ૧૨૫૦૦૦; ચો. નફો ` ૬૩૦૦૦; પાકા સરવૈયાનો સરવાળો ` ૧૮૮૨૨૫; આખર સ્ટોકની કિંમત ` ૨૯૭૦૦; પ્લાન્ટ પર ૪૭૨૫ ઘસારો ગણેલ છે એટલે પ્લાન્ટની મૂળકિંમત ` ૫૮૨૭૫+ ` ૪૭૨૫ = ` ૬૩૦૦૦ હશે. તેના પર ૧૦% ઘસારો ` ૬૩૦૦ થશે. નફાનૂક્ષાન ખાતે આપૂરી રકમ ઉધાર બાજુ બતાવો. પાકા સરવૈયામાં પ્લાન્ટની કિંમત ` ૫૮૨૭૫ માંથી ફક્ત વધારાનો ઘસારો ` ૧૫૭૫ બાદ કરો અથવા ` ૬૩૦૦૦ની મૂળકિંમતમાંથી ` ૬૩૦૦ પૂરો ઘસારો બાદ બતાવો. ફર્નિચર પર ઘસારો ` ૬૨૫; દેવાદારો પર વટાવ અનામત ` ૮૩૬)

૧૬. આજુ બાજુ અને કાજુ એ ત્રણ સરખે હિસ્સે નફો-નુકશાન વહેચતા ભાગીદારો છે. તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજનું તેમનું કાચુ સરવૈયું નીચે પ્રમાણે છે. નીચે અપેલ હવાલાઓ ધ્યાનમાં લઈને તેમના વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરો.

કાચુ સરવૈયું

ઉધાર બાકી		જમા બાકી	
ચાલુ ખાતું : કાજુ	૧,૦૦૦	મૂડી : આજુ ૮૦૦ બાજુ ૬૦,૦૦૦ કાજુ ૨૦,૦૦૦	૧,૬૦,૦૦૦
પગાર : આજુ ૬,૦૦૦ બાજુ ૩,૦૦૦ કાજુ ૨,૦૦૦	૧૧,૦૦૦	ચાલુ ખાતાં : આજુ ૮,૦૦૦ બાજુ ૧,૦૦૦	૯,૦૦૦
અગાઉથી ચૂકવેલ ટેલીફોન ખર્ચના	૨૦૦	વેચાણ	૩,૦૦,૦૦૦
વીમો	૧,૦૦૦	ઘાલખાધ અનામત	૫,૦૦૦
પગાર	૨૫,૦૦૦	લેણદારો	૫૧,૦૦૦
જાહેરાત ખર્ચ	૧૧,૦૦૦	દેવી હંડી	૪,૨૦૦
પેકિંગ ખર્ચ	૭૦૦	કિવિડેન્ડ	૨,૦૦૦
દેવાઘરો	૮૦,૦૦૦	પગારનાં બાકી દેવાં	૨,૦૦૦
ફર્નિચર	૨૫,૦૦૦	આજુની લોન (૦૧-૦૪-૨૦૧૭)	૨૦,૦૦૦
ખરીદી પર ગાડીભાડું	૧,૩૦૦		
૧૬% ગીરો લોન (૦૧-૧૦-૨૦૧૭)	૧૦,૦૦૦		
ચંત્રો (૦૧-૦૪-૨૦૧૭)	૬૩,૦૦૦		
પાઘડી	૪૦,૦૦૦		
બેંક સિલક	૧૦,૦૦૦		
ઉપાડ : આજુ ૧૬,૦૦૦ બાજુ ૩૨,૦૦૦ કાજુ ૬,૦૦૦	૫૪,૦૦૦		
મજૂરી	૨૦,૦૦૦		
પટ્ટાનું મકાન (૦૧-૧૦-૨૦૧૭ થી પાંચ વર્ષ	૨૦,૦૦૦		

સુધી)			
સ્ટોક (૦૧-૦૪-૨૦૧૭)	૩૦,૦૦૦		
સ્ટેશનરી - છપામણી	૧૦,૦૦૦		
ખરીદી	૧,૪૦,૦૦૦		
	૫,૫૩,૨૦૦		૫,૫૩,૨૦૦

હવાલા:

- (૧) તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ ` ૩૭૩૦૦ કિંમતનો છેવટનો સ્ટોક હતો.
- (૨) આજુ વર્ષ દરમિયાલ બિમાર પડી ગયો હોવાથી તે કાજુને પોતાના નફા માંથી ` ૧૦૦૦૦ આપવાનો છે. આ ઉપરાંત એ પણ નક્કી થયું છે કે પેઢી નાં નફામાંથી કાજુને જો ` ૩૨૦૦૦ નફો ન મળે તો તેની ખાધ બાજુ ભરપાઈ કરી આપશે.
- (૩) ` ૧૦૦૦ નો માલ નમૂના તરીકે મફત વહેચ્યો, જેની નોંધ થઈ નથી.
- (૪) ` ૩૧૦૦૦ નો માલ રેલ્વેમાંથી ચોરાઈ ગયો છે. રેલ્વેએ ` ૮૦૦નો દાવો મંજૂર કર્યો.
- (૫) ૫% મૂડી પર વ્યાજ ભાગીદારોને આપવાનું છે.
- (૬) જાહેર ખબરની સામગ્રી ` ૨૦૦૦ની હાથ પર છે, જાહેર ખબર ખર્ચનો ૧/૩ ભાગ આવતા વર્ષ ખાતે લઈ જવાનો છે.
- (૭) ચંત્ર પર ૧૦% લેખે ઘસારો ગણવાનો છે.
- (૮) ` ૧૧૦૦નું ડિવિડેન્ડ હજુ મળવાનું બાકી છે. (ગુ.હા.સે., કિસે..., ૧૯૮૬, સુધારેલ)

(જવાબ : કાચો નફો ` ૧૪૮૦૦૦; ચો. નફો ` ૭૯૫૦૦; જેમાંથી દરેક ભાગીદારને મળશે ` ૨૬૫૦૦. પાકા સરવૈયાનો સરવાળો ` ૨૮૬૯૦૦. ચાલુ ખાતાની બાકી : આજુ(જમા) ` ૧૨૫૦૦; બાજુ(ઉધાર) ` ૭૦૦૦ અને કાજુ (જમા) ` ૩૬૦૦૦.)

૧૭. આશા, નમ્રતા અને અનિલ એક પેઢીના મૂડીના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેચતા ભાગીદારો છે. તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ તેમની પેઢીનું કાચું સરવૈયું નીચે પ્રમાણે છે. તમારે હવાલા ધ્યાનમાં લઈને તેમનું વેપાર ખાતું, નફાનુકશાન ખાતું, નફાનુકશાન ફાળવણી ખાતું અને પાકું સરવૈયું તૈયાર કરવાનું છે :

ઉધાર બાકીઓ		જમા બાકીઓ	
શરૂઆતનો સ્ટોક	૧,૦૦,૦૦૦	મૂડી ખાતાં : આશા	૧,૦૦,૦૦૦
		નમ્રતા	૫૦,૦૦૦
		અનિલ	૫૦,૦૦૦
માલની ખરીદી	૪,૧૦,૦૦૦	વટાવ	૮,૦૦૦
પગાર	૫૪,૦૦૦	કમિશન	૨,૦૦૦
વહીવટી ખર્ચ	૧૧,૦૦૦	વેચાણ	૬,૦૦,૦૦૦
વીમા પ્રિમીયમ	૪,૦૦૦	બેંક વ્યાજ	૫,૦૦૦
મકાન	૧,૨૫,૦૦૦	લેણદારો	૬૫,૦૦૦
ઘલખાધ	૧,૦૦૦	દેવીહુંડી	૨૦,૦૦૦
ફર્નિચર	૮,૦૦૦	ખરીદ માલ પરત	૧૦,૦૦૦
દેવાદારો	૯૨,૦૦૦		
આવક માલ ગાડા ભાડું	૪,૦૦૦		

જાવક માલ ગાડા ભાડું	૩,૦૦૦		
આશાનો ઉપાડ	૯,૦૦૦		
નમ્રતાનો ઉપાડ	૭,૦૦૦		
અનિલનો ઉપાડ	૫,૦૦૦		
રોકડ સિલક	૨૦,૦૦૦		
સેલ્સમેનનું કમિશન	૬,૦૦૦		
વટાવ આપ્યો	૩,૦૦૦		
બેંક સિલક	૩૯,૨૦૦		
વેચાણ માલ પરત	૮,૦૦૦		
	૯,૧૦,૦૦૦		૯,૧૦,૦૦૦

હવાલા:

- (૧) તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજનો માલ સ્ટોક : મૂળ કિંમત ` ૬૨૦૦૦ , બજાર કિંમત ` ૬૫૦૦૦.
- (૨) ભાગીદારોની મૂડી પર ૧૦ % લેખે વ્યાજ આપવાનું છે અને ઉપાડ પર નીચે પ્રમાણે વ્યાજ વસૂલ કરવાનું છે
આશા ` ૧૩૦૦, નમ્રતા ` ૯૦૦ , અનિલ ` ૬૦૦
- (૩) ચૂકવવાનો બાકી પગાર ` ૧૦૦૦
- (૪) અગાઉથી ચૂકવેલ વીમો ` ૫૦૦
- (૫) દેવાદારો માંથી ` ૨૦૦૦ ઘાલખાધ માંડી વાળો અને ૫% લેખે ઘાલખાધ અનામતની જોગવાઈ કરો.
- (૬) નમ્રતાને મહિને ` ૭૫૦ પગાર આપવાનો છે
- (૭) મકાન ઉપર વાર્ષિક ૪% લેખે ઘસારાની જોગવાઈ કરો.
(હા.સે.બોર્ડ,એપ્રિલ,૧૯૮૮ સુધારેલ)

(જવાબ : કાચો નફો ` ૧૫૦૦૦૦; ચો. નફો ` ૭૦૨૦૦; વહેચણીપાત્ર નફો ` ૪૪૦૦૦ જે પૈકી આશાને ` ૨૨૦૦૦ નમ્રતાને ` ૧૧૦૦૦ અનિલને ` ૧૧૦૦૦ પાકા સરવૈયાનો સરવાળો ` ૩૩૫૨૦૦; આશાના મૂડી ખાતાની બાકી ` ૧૨૧૭૦૦ નમ્રતા ` ૬૭૧૦૦ અનિલ ` ૬૦૪૦૦ મકાન પર ઘસારો ` ૫૦૦૦ ઘા.ખા. અનામત ` ૪૫૦૦.)

૧૮. રૂપલ બ્યુટી પાર્લર, મુંબઈના ભાગીદારો કુ. હીના અને કુ. બીના ૩:૨ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેચી લેતાં ભાગીદારો છે. પેઢીનું કાચું સરવૈયું તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજનું નીચે મુજબ તારવવામાં આવ્યું હતું :

વિગત	ઉધાર બાકી (°)	જમા બાકી (°)
ફર્નિચર	૩૦,૦૦૦	
હેરસેટિંગ અને કટિંગ મશીનરી	૨૫,૦૦૦	
કર્મચારીનો પગાર	૧૦,૦૦૦	

સંપર્કના ખર્ચા	૪,૦૦૦	
પરચૂરણ ખર્ચા	૨,૦૦૦	
રોકડ સિલક	૮,૦૦૦	
બેંકમાં સિલક	૧૨,૦૦૦	
પાર્લરના ગ્રહકોની ફીની આવક		૮૬,૦૦૦
પાર્લરની ફીના બાકી લેણાં	૪,૦૦૦	
પ્રિન્ટિંગ ચાર્જ	૨,૦૦૦	
જાહેરાત	૧૦,૦૦૦	
લેણદારો અને દેવાદારો	૧૨,૫૦૦	૧૦,૦૦૦
કુ.હીનાની ૧૦% લોન		૧૦,૦૦૦
મકાન	૩૦,૦૦૦	
મૂડી અને ઉપાડ : કુ. હીના	૪,૦૦૦	૩૫,૦૦૦
કુ. બીના	૨,૫૦૦	૩૦,૦૦૦
સામગ્રી ખરીદ (શ્રીમ, શેમ્પુ,કેશ તેલ, સાબુ)	૧૫,૦૦૦	
	૧,૭૧,૦૦૦	૧,૭૧,૦૦૦

હવાલા:

- (૧) વર્ષના અંતે સામગ્રીનો સ્ટોક ` ૨૦૦૦ નો હતો.
- (૨) હેરસેટિંગ અને કટિંગ મશીનરી ઉપર ૧૦% લેખે અને મકાન ઉપર ૫% ઘસારો ગણો.
- (૩) વર્ષના અંતે બીજા રૂપ ગ્રહકો પાર્લર માં દાખલ થયા હતાં, જેમની દરેક ની ફી ` ૧૫૦ લેખે લેવાની બાકી છે.
- (૪) ભાગીદારોની મૂડી ઉપર વાર્ષિક ૧૦% લેખે વ્યાજ આપવાનું છે.
- (૫) કુ. બીના સક્રિય ભાગીદાર છે જે વાર્ષિક ` ૫૦૦૦ પગાર માટે હકદાર છે.
- (૬) ભાગીદારોના ઉપાડ ઉપર વાર્ષિક ૧૦% લેખે સરેરાશ ૬ માસનું વ્યાજ ગણવાનું છે.

ભાગીદારો તેમના હિસાબો વેપારી ધોરણે રાખે છે તેમ માનીને તા. ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજ તેમના વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરો.

(દા.સે.,ઓક્ટો., ૧૯૮૯, સુધારેલ)

(જવાબ : નફો-નુક્શાન ખાતા મુજબ ચો. નફો ` ૪૪૭૫૦ નફા-નુક્શાન ફાળવણી ખાતા મુજબ વહેંચણીપાત્ર નફો ` ૩૨૫૭૫ જે પૈકી કુ. હીનાને ` ૧૯૫૪૫ અને કુ. બીનાને ` ૧૩૦૩૦. મુડી ખાતાની છેવટની બાકી કુ. હીના ૫૩૮૪૫(લોન પર આપેલ વ્યાજ સિવાય) અને કુ. બીના ` ૪૮૪૦૫ પાકા સરવૈયાનો સરવાળો ` ૧૨૩૨૫૦.)

પ્રકરણ ૩
ભાગીદારી પેઢીનાં વિસર્જનના હિસાબો

- ૩.૧ પ્રાસ્તાવિક
- ૩.૨ ભાગીદારીનું વિસર્જન
- ૩.૩ ભાગીદારી પેઢીનું વિસર્જન
- ૩.૪ વિસર્જનની રીતો
- ૩.૫ વિસર્જન થતાં લેવાના જરૂરી પગલાં
- ૩.૬ વિસર્જન વખતે હિસાબોની પતાવટ
- ૩.૭ વિસર્જન અંગે હિસાબી નોંધો
- ૩.૮ દાખલા ગણવા માટેનાં જરૂરી પગલાં
- ૩.૯ ભાગીદારોની નાદારી
- ૩.૧૦ ભાગીદારી પેઢીના વિસર્જનના ઉદાહરણો
- ૩.૧૧ સ્વાધ્યાય

પ્રકરણ ૩ ભાગીદારી પેઢીનાં વિસર્જનના હિસાબો

૩.૧ પ્રાસ્તાવિક

જ્યારે ચાલું પેઢી બંધ થાય અને તેનો ધંધો બંધ કરવામાં આવે ત્યારે તેને પેઢીનું વિસર્જન કહેવામાં આવે છે. પેઢીનું વિસર્જન થાય ત્યારે સૌ પ્રથમ ધંધાની બધી જ મિલકતો વેચી દેવામાં આવે છે. ત્યાર બાદ બહારના દેવા ચૂકવી ભાગીદારોને તેમની મૂડી પરત કરવામાં આવે છે. ઘણી વખત કોઈ એક ભાગીદાર આખો ધંધો પોતે લઈ લે છે અથવા તો ચાલુ ધંધો કોઈ જોઈન્ટ સ્ટોક કંપની ને વેચી દેવામાં આવે છે.

૩.૨ ભાગીદારીનું વિસર્જન

ભાગીદારીમાં કોઈ પણ પ્રકારનો ફેરફાર થાય ત્યારે તેને ભાગીદારીનું વિસર્જન કહેવાય છે. જેમ કે ભાગીદારોના પ્રવેશ કે નિવૃત્તિ. અહીં ભાગીદારીનું વિસર્જન થાય છે. ધંધો બંધ કરવામાં આવતો નથી. પ્રવેશ, મૃત્યું કે નિવૃત્તિ વખતે બાકીના ભાગીદારો ધંધો ચાલું રાખે છે. પરંતુ નવી પેઢી ફરીથી રચાયેલી પેઢી કહેવાય છે. અહીં પેઢીનું વિસર્જન થતું નથી.

૩.૩ ભાગીદારી પેઢીનું વિસર્જન

જ્યારે પેઢીના બધા ભાગીદારો વચ્ચે ભાગીદારીનું વિસર્જન થાય ત્યારે તે પેઢીનું વિસર્જન કહેવાય છે. આ સંજોગોમાં પેઢીનો ધંધો બંધ કરવામાં આવે છે. બધા દેવા ચૂકવી દીધા પછી ભાગીદારોને તેમની મૂડી પરત કરવામાં આવે છે.

દા.ત. A અને B બંને એક ભાગીદારી પેઢી ધરાવે છે. નવા ભાગીદાર C નો પ્રવેશ થાય છે. તેથી A અને B ની ભાગીદારીનો અંત આવે છે અને A, B અને C ની નવી ભાગીદારી પેઢી અસ્તિત્વમાં આવે છે. અહીં ભાગીદારીનું વિસર્જન થાય છે અને નવી રચાયેલી ભાગીદારી પેઢી અસ્તિત્વમાં આવે છે.

પરંતુ જો A, B અને C માંથી 'C' નાદાર જાહેર થાય, તો 'C'ની નાદારીને કારણે ભાગીદારી જ નહીં પરંતુ ભાગીદારી પેઢીનું પણ વિસર્જન થાય છે. જો કે A અને B બંને પેઢીનો ધંધો ચાલુ રાખવા સંમત હોય તો, પેઢી નવા સ્વરૂપમાં અસ્તિત્વમાં આવે છે. એ સંજોગોમાં ફક્ત ભાગીદારોનું વિસર્જન કરી શકાય પેઢીનું નહીં.

૩.૪ વિસર્જનની રીતો

૧ અદાલતની દરમ્યાનગીરી સિવાય ભાગીદારી પેઢીનું વિસર્જન

(૧) કરાર દ્વારા વિસર્જન: ભાગીદારી પેઢી ભાગીદારોની પરસ્પર સંમતિથી જ અસ્તિત્વમાં આવે છે. તેથી જો બધા ભાગીદારો સંમત હોય તો પેઢીનું વિસર્જન થઈ શકે.

(૨) ફરજિયાત વિસર્જન: નીચેના સંજોગોમાં પેઢીનું ફરજિયાત વિસર્જન થાય છે.

અ. જ્યારે એક અથવા બધા ભાગીદારો નાદાર જાહેર થાય ત્યારે.

બ. જ્યારે કોઈ એવો બનાવ બને કે જેથી પેઢીનો ધંધો ગેરકાયદેસર બને.

(૩) અમુક બનાવને કારણે વિસર્જન: ભાગીદારો વચ્ચેના કરારને આધીન રહીને નીચેના સંજોગોમાં પેઢીનું વિસર્જન થાય છે.

અ. જો ભાગીદારી અમુક ચોક્કસ મુદત માટેની હોય અને તે મુદત પુરી થતા.

બ. જો કોઈ સાહસ અંગે ભાગીદારી કરેલ હોય અને તે સાહસ પૂરું થતાં.

ક. કોઈ ભાગીદારના મૃત્યું કે નાદારીને કારણે.

(૪) નોટીસ દ્વારા વિસર્જન: જ્યારે સ્વૈચ્છિક ભાગીદારી હોય ત્યારે કોઈ ભાગીદાર પેઢીનું વિસર્જન કરવાનો ઇરાદો જણાવતી નોટીસ અન્ય ભાગીદારોને આપે ત્યારે, તેમાં જણાવેલ તારીખ થી પેઢીનું વિસર્જન થાય.

૨ અદાલત દ્વારા વિસર્જન

(૧) જ્યારે કોઈ ભાગીદાર અસ્થિર મગજનો થઈ ગયો હોય.

(૨) જ્યારે કોઈ ભાગીદાર કાયમ માટે ભાગીદાર તરીકેની ફરજ બજાવવા અશક્તિમાન બને ત્યારે.

(૩) જ્યારે કોઈ ભાગીદાર એવું વર્તન કરે, જે પેઢીના ધંધાને પ્રતિકુળ કે નકારાત્મક અસર કરે.

(૪) જ્યારે કોઈ ભાગીદાર પેઢીનો ધંધો ચલાવવા અંગેના કરારનો ઇરાદાપૂર્વક વારંવાર ભંગ કરે.

(૫) કોઈ ભાગીદારે પોતાનો પેઢીમાંનો સંપૂર્ણ હિસ્સો બીજા કોઈને આપી દીધો હોય.

(૬) જ્યારે પેઢીનો ધંધો ખોટ સિવાય ચાલી ન શકે.

(૭) એવા કોઈ પણ સંજોગોમાં જેમાં અદાલત ને પેઢીનું વિસર્જન કરવા ચોચ્ય લાગે.

૩.૫ વિસર્જન થતાં લેવાના જરૂરી પગલાં

જો ભાગીદારો વચ્ચે અન્ય કરાર ન હોય તો ભારતીય ભાગીદારી ધારો-૧૯૩૨ અનુસાર નીચે મુજબ મિલકતોની વહેંચણી થાય છે

(૧) પાઘડી સહિત પેઢીની બધી મિલકતો વેચી દેવામાં આવે છે. કોઈવાર ભાગીદાર પેઢીની મિલકત નક્કી કરેલ કિંમતે ખરીદી લે.

(૨) ઉપજેલ રકમમાંથી બાહ્ય દેવાં પૂરેપૂરાં ચૂકવી દેવામાં આવે છે. કોઈવાર ભાગીદારી પેઢીનું દેવું નક્કી થયેલ કિંમતે ચૂકવવાનું સ્વીકારી લે.

(૩) ભાગીદારો એ પેઢીને ધીરેલી લોન પરત કરવામાં આવે છે.

(૪) જો હજુ નાણાં વધ્યા હોય તો ભાગીદારોના મૂડીખાતા અને ચાલુખાતાની રકમો પરત કરવામાં આવે છે.

અંગત દેવાં અને પેઢીના દેવાં

ભાગીદારોની જવાબદારી અમર્યાદીત છે. એટલે કે પેઢીનાં દેવાં ચૂકવવા પેઢી પાસે પૂરતાં નાણાં ન હોય તો ભાગીદારોની ખાનગી મિલકતમાંથી પણ દેવાં ચૂકવવા પડે. પરંતુ પેઢીની મિલકતોમાંથી પેઢીના દેવાં પ્રથમ ચૂકવાય અને ખાનગી મિલકતોમાંથી ખાનગી દેવાં પ્રથમ ચૂકવાય અને જો અંગત દેવું ચૂકવાય પછી નાણાં વધે તો તેનો ઉપયોગ પેઢીનાં દેવા ચૂકવવા માટે કરી શકાય.

૩.૬ વિસર્જન વખતે હિસાબોની પતાવટ

ભાગીદારી કાયદો-૧૯૩૨ ની કલમ ૪૮ માં વિસર્જન વખતે ભાગીદારીનાં હિસાબોની પતાવટની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. જેની સરળ સમજૂતી નીચે પ્રમાણે છે. (ભાગીદારોએ કરેલી સમજૂતીને આધીન).

(૧) પેઢીની ખોટ અંગે: ભાગીદારોની મૂડી ખાધ સહિત પેઢીની ખોટ પેઢીના નફામાંથી પ્રથમ ભરપાઈ કરવામાં આવશે.

અ. જો નફો અપૂરતો હોય તો પેઢીની મૂડીમાંથી ભરપાઈ કરવામાં આવશે.

બ. જો હજુ ખોટ પૂરી ન થઈ હોય તો ભાગીદારોની ખાનગી મિલકતોમાંથી તેમનાં નફા-નુકશાનની વહેંચણીના પ્રમાણમાં કરવામાં આવે છે.

(૨) પેઢીની મિલકતો અંગે: પેઢીની મિલકતો તેમજ ભાગીદારોએ પોતાની મૂડીખાધ પૂરી કરવા આપેલ રકમનો ઉપયોગ નીચેના ક્રમમાં કરવામાં આવશે:

અ. પ્રથમ તો ત્રીજા પક્ષોના દેવાં ચૂકવવામાં આવશે.

બ. ત્યાર પછી ભાગીદારોની લોન પ્રમાણસર ચૂકવવામાં આવશે.

ક. દરેક ભાગીદારોની મૂડી પ્રમાણસર ચૂકવવામાં આવશે.

૬. જો હજુ પણ રકમ વધે તો, ભાગીદારો વચ્ચે નફાની વહેંચણીના પ્રમાણમાં રૂપિયા વહેંચવી.

૩.૭ વિસર્જન અંગે હિસાબી નોંધો

પેઢીનું વિસર્જન થાય ત્યારે ધંધાની મિલકતો વેચી દઈ દેવાં ચૂકવી આપવામાં આવે છે અને ભાગીદારોની મૂડી પરત કરી ધંધો બંધ કરવામાં આવે છે. મિલકતો અને દેવાંનો નિકાલ દર્શાવવા માટે માલમિલકત નિકાલ ખાતું બનાવવામાં આવે છે જેમાં નીચે પ્રમાણેની આમ નોંધ થશે:

(૧) જ્યારે મિલકતોનાં ખાતાં બંધ કરવામાં આવે ત્યારે,

માલમિલકત નિકાલ ખાતે ઉ.

તે પરચૂરણ મિલકતો ખાતે

(બા.જે. પેઢીનું વિસર્જન થતાં મિલકતો ચોપડે કિંમતે લઈ ગયા)

નોંધ: અ. વિસર્જનની તારીખે પાકા સરવૈયામાં દર્શાવેલ રોકડ, બેંક સિલક, નફા-નુકશાન ખાતાની ઉધારબાકી તથા ભાગીદારોનાં મૂડી અને ચાલુ ખાતાની ઉધારબાકી માલમિલકત નિકાલ ખાતે લઈ જવાતી નથી.

બ. જ્યારે કોઈ મિલકત સામે જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય ત્યારે તેનું ખાતું મૂડી દેવાં બાજુ બતાવેલ

હોય (દા.ત. રોકાણ વધ ઘટ ભંડોળ) તો તે પણ માલમિલકત નિકાલ ખાતાની જમા બાજુ લઈ જવું.

ક. જ્યારે દેવાદારોમાંથી ઘાલખાધ અનામત બાદ કરીને બતાવી હોય ત્યારે દેવાદારોની કુલ રકમ માલમિલકત નિકાલ ખાતાની ઉધાર બાજુ અને ઘાલખાધ અનામતની રકમ માલમિલકત નિકાલ ખાતાની જમા બાજુ લઈ જવી.

(૨) જ્યારે દેવાં નાં ખાતાં બંધ કરવામાં આવે ત્યારે

પરચૂરણ દેવાં ખાતે ઉ.

તે માલમિલકત નિકાલ ખાતે

ગયા)

(બા. જે. પેઢીનું વિસર્જન થતાં દેવાંના ખાતા ચો.કિ. માલમિલકત નિકાલ ખાતે લઈ

નોંધ: ભાગીદારોના મૂડીખાતા તેમજ ચાલુ ખાતાની જમા બાકીઓ, નફા-નુકશાન ખાતાની જમાબાકી, અનામત ભંડોળ વગેરે માલમિલકત નિકાલ ખાતે લઈ જવામાં આવતા નથી.

(૩) નહી વહેચાયેલ નફાની બાકીઓ માટે,

અનામતો ખાતે ઉ.

નફા-નુકશાન ખાતે ઉ.

તે ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે

(બા. જે. ઉપરના નહી વહેચાયેલ નફાની બાકીઓ ભાગીદારોના મૂડી ખાતે જમા કરી.)

નોંધ: અનામતો, નફા-નુકશાન ખાતું વગેરે ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે નફા-નુકશાનના પ્રમાણમાં વહેંચણી કરવી. જો નફા-નુકશાન ખાતાની ઉધાર બાકી હોય તો ભાગીદારોના મૂડી ખાતે ઉધારાશે.

(૪) મિલકતોનું વેચાણ કરવામાં આવે ત્યારે

રોકડ/બેંક ખાતે ઉ.

તે માલમિલકત નિકાલ ખાતે

(બા. જે. મિલકતોના વેચાણના ઉપજ્યા.)

(૫) જ્યારે દેવાં ચૂકવવામાં આવે ત્યારે,

માલમિલકત નિકાલ ખાતે ઉ.

તે રોકડ/બેંક ખાતે

(બા. જે. પેઢીના દેવા ચૂકવ્યા.)

નોંધ: અ. જો પાકા સરવૈયામાં આપેલ મિલકતો પૈકી અમુક મિલકતોની ઉપજ કિંમત દાખલામાં આપેલ ન હોય તો ચોપડે કિંમત જ ઉપજ કિંમત ગણાવી, પરંતુ પાઘડી, પેટન્ટ વગેરે જેવી અદૃશ્ય મિલકતોની ઉપજ કિંમત આપેલ ન હોય તો તેની કિંમત શૂન્ય ગણાવી.

બ. જો ચોપડે દર્શાવેલ કોઈ દેવું ચૂકવવા અંગેનો ઉદ્દેશ દાખલામાં ન હોય તો પણ પેઢીનું વિસર્જન થતાં આવુ દેવું ચૂકવવું પડે છે. તેથી તેની પણ આમનોંધ કરવી.

(૬) જ્યારે કોઈ ભાગીદાર મિલકત લઈ લે ત્યારે,

ભાગીદારનાં મૂડી ખાતે ઉ.

તે માલમિલકત નિકાલ ખાતે

(બા. જે. મિલકત ભાગીદારે લઈ લીધી.)

(૭) જ્યારે કોઈ ભાગીદાર દેવું ચૂકવવાનું સ્વીકરે ત્યારે,

માલમિલકત નિકાલ ખાતે ઉ.

તે ભાગીદારનાં મૂડી ખાતે

(બા. જે. ભાગીદારે દેવું ચૂકવવાનું સ્વીકાર્યું.)

(૮) પેઢીનો વિસર્જન ખર્ચ ચૂકવવામાં આવે ત્યારે,

માલમિલકત નિકાલ ખાતે ઉ.

તે રોકડ/બેંક ખાતે

(બા. જે. વિસર્જન ખર્ચ ચૂકવ્યો.)

(૯) માલમિલકત નિકાલ ખાતાના નફાની વહેંચણી,

માલમિલકત નિકાલ ખાતે ઉ.

તે ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે

(બા. જે. માલ-મિલકત નિકાલ ખાતાનો નફો ભાગીદારોના મૂડી ખાતે નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં લઈ ગયા.)

નોંધ: જો ખોટ હોય તો વિરુદ્ધ નોંધ થશે.

(૧૦) ભાગીદારની લોન ચૂકવવાય ત્યારે,

ભાગીદારની લોન ખાતે ઉ.

તે રોકડ/બેંક ખાતે

(બા. જે. ભાગીદારને લોન ચૂકવી આપી.)

નોંધ: જો ભાગીદારની પત્નીની લોન આપેલ હોય તો તે અન્ય ત્રાહિત દેવાંની સાથે ચૂકવી અપાય છે.

પણ ભાગીદારની લોન ત્રાહિત દેવાં ચૂકવ્યા પછી નાણાં વધે તો જ ચૂકવાય છે.

(૧૧) ભાગીદારોના ચાલું ખાતા બંધ કરવા માટે,

જો ભાગીદારો મૂડીખાતા સ્થિર રાખતા હોય તો માલમિલકત નિકાલ ખાતાનો નફો કે ખોટ સુધીની બધી નોંધો ચાલુખાતામાં થાય છે. પછી ચાલુ ખાતા બંધ કરી મૂડી ખાતે લઈ જવામાં આવે છે.

(૧) જો ભાગીદારના ચાલુખાતાની જમા બાકી હોય તો,

ભાગીદારના ચાલુ ખાતે ઉ.

તે ભાગીદારના મૂડી ખાતે

(બા. જે. ભાગીદારના ચાલુખાતાની બાકી મૂડી ખાતે લઈ ગયા.)

(૨) જો ભાગીદારના ચાલુખાતાની ઉધાર બાકી હોય તો,

ભાગીદારના મૂડી ખાતે ઉ.

તે ભાગીદારના ચાલુ ખાતે

(બા. જે. ભાગીદારના ચાલુખાતાની બાકી મૂડી ખાતે લઈ ગયા.)

(૧૨) ભાગીદારોના મૂડી ખાતાની બાકી,

(૧) જો ઉધાર બાકી હોય તો,

રોકડ ખાતે ઉ.

તે ભાગીદારના મૂડી ખાતે

(બા. જે. ભાગીદારના મૂડીખાતાની ઉધાર બાકી જેટલી રકમ તેઓ રોકડમાં લાવ્યા.)

(૨) જો જમા બાકી હોય તો,

ભાગીદારના મૂડી ખાતે ઉ.

તે રોકડ ખાતે

(બા. જે. ભાગીદારના મૂડીખાતાની લેણી નિકળતી રકમ ચૂકવી ખાતા બંધ કર્યા.)

(૧૩) ચોપડે નહીં નોંધાયેલ મિલકત વેચવામાં આવે ત્યારે,

રોકડ ખાતે

ઉ.

તે માલમિલકત નિકાલ ખાતે

(બા. જે. નહીં નોંધાયેલ મિલકતના વેચાણના ઉપજ્યા.)

(૧૪) ચોપડે નહીં નોંધાયેલ દેવાંની ચૂકવણી કરવામાં આવે ત્યારે,

માલમિલકત નિકાલ ખાતે

ઉ.

તે રોકડ ખાતે

(બા. જે. નહીં નોંધાયેલ દેવાની ચૂકવણી કરી.)

ઉપર દર્શાવેલ આમનોંધની ખતવણી કરીએ તો નીચે પ્રમાણે માલમિલકત નિકાલ ખાતુ બનશે.

માલમિલકત નિકાલ ખાતુ

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
પરચૂરણ મિલકતો ખાતે		પરચૂરણ દેવાં ખાતે	
જમીન-મકાન		લેણદારો	
પ્લાન્ટ અને યંત્રો		દેવાહૂંડી	
સ્ટોક		લોન	.....
દેણદારો		રોકડ/બેંક ખાતે	
ફર્નિચર		જમીન-મકાન	
રોકાણો	.....	પ્લાન્ટ અને યંત્રો	
રોકડ/બેંક ખાતે		સ્ટોક	
લેણદારો		દેણદારો	
લોન		ફર્નિચર	
દેવાહૂંડી		રોકાણો	.....
સંભવિત જવાબદારી	.....	ભાગીદારોના મૂડી ખાતે (લીધેલ મિલકતો માટે)	.....
ભાગીદારના મૂડી ખાતે (સ્વીકારેલ દેવા માટે)	.....	ભાગીદારના મૂડી ખાતે (જો ખોટ હોય તો, નફા- નુકશાનના પ્રમાણમાં)	.....

રોકડ ખાતે	.....		
- વિસર્જન ખર્ચ			
ભાગીદારના મૂડી ખાતે (જો નફો હોય તો, નફા- નુકશાનના પ્રમાણમાં)			
	.....		.....

૩.૮ દાખલા ગણવા માટેનાં જરૂરી પગલાં

- (૧) જરૂરી ખાતાઓ ખોલો. જેમાં માલમિલકત નિકાલ ખાતુ, ભાગીદારોના મૂડી ખાતા અને રોકડ ખાતું ખોલવા. જો ભાગીદારની લોન આપેલ હોય તો તેની લોનનું ખાતુ અલગથી ખોલવુ. જો ચાલું ખાતા આપેલ હોય તો તે પણ ખોલવા.
  - (૨) ઉપર મુજબ ખોલેલા ખાતાની બાકીઓ લખી લેવી. ભાગીદારોના મૂડી ખાતામાં જમા કે ઉધાર બાકી, રોકડ ખાતામાં ઉધાર બાજુ અને ભાગીદારોની લોનના ખાતામાં જમા બાજુ લખાશે.
  - (૩) મિલકતો અને દેવાઓની બાકીઓ માલમિલકત નિકાલ ખાતે લઈ જવાશે.
  - (૪) નફા-નુકશાન ખાતું, અનામતો વગેરે ભાગીદારોના મૂડી ખાતે નફા-નુકશાનનાં પ્રમાણમાં વહેંચવા.
  - (૫) ત્યાર બાદ હવાલાની અસરો આપવી. મિલકતોના વેચાણની નોંધ માલમિલકત નિકાલ ખાતામાં જમા બાજુ અને રોકડ ખાતામાં ઉધાર બાજુ થશે. દેવાંની ચૂકવણી માલમિલકત નિકાલ ખાતામાં ઉધાર બાજુ અને રોકડ ખાતામાં જમણી બાજુ થશે. વિસર્જન ખર્ચ માલમિલકત નિકાલ ખાતામાં ઉધાર બાજુ અને રોકડ ખાતામાં જમણી બાજુ નોંધાશે.
- જો કોઈ ભાગીદાર મિલકત લઈ લે તો ભાગીદારનું મૂડી ખાતું ઉધાર થશે અને દેવું સ્વીકારે તો ભાગીદારનું મૂડી ખાતુ જમા થશે.
- (૬) ભાગીદારની લોન હોય તો તે ચૂકવવી. જો ચૂકવી શકાય તેમ ન હોય લોનની બાકી ભાગીદારનાં મૂડીખાતે લઈ જવાશે.
  - (૭) હવે સૌ પ્રથમ માલમિલકત નિકાલ ખાતું બંધ કરી તેનો નફા-નુકશાન ભાગીદારોના મૂડી ખાતે લઈ જવો.
  - (૮) ભાગીદારોને તેમની મૂડી પરત કરવી. આ માટે મૂડીખાતા ઉધારી રોકડ ખાતું જમા થશે. આમ કરવાથી બધા ભાગીદારોના મૂડી ખાતા અને રોકડ ખાતું બંધ થઈ જશે.

૩.૯ ભાગીદારોની નાદારી

જો વિસર્જન વખતે કોઈ ભાગીદારનું મૂડી ખાતું ઉધાર બાકી બતાવતું હોયતો, ભાગીદારે પેઢીને નાણાં ચૂકવવાના હોય, જો ભાગીદાર સફર હોય તો, તે નાણાં ચૂકવી આપે છે. પરંતુ તે ભાગીદાર નાદાર હોય તો તેની અંગત મિલકતો માંથી જેટલી રકમ મળે તે રકમ પેઢીએ લઈ લેવી જોઈએ. હવે પછીજે રકમ બાકી હશે તે મૂડી તૂટ કહેવાશે. આ મૂડીતૂટ સધ્ધર ભાગીદારોએ ભોગવવી પડે છે. તે માટે સધ્ધર ભાગીદારોના મૂડીખાતા ઉધાર થાય છે અને નાદાર ભાગીદારનું મૂડી ખાતું જમા થાય છે. સધ્ધર ભાગીદારો વચ્ચે મૂડી તૂટની વહેંચણી કરતા નીચેના મુદ્દા ધ્યાનમાં રાખવા:

- (૧) જો કોઈ એક જ ભાગીદાર નાદાર હોય અને બાકીના બે ભાગીદારો સધ્ધર હોય ત્યારે, નાદાર ભાગીદારની મૂડીતૂટ બાકીના સધ્ધર ભાગીદારો વચ્ચે તેમનાં નફા-નુકસાનનાં પ્રમાણમાં વહેંચવી. (ગાર્નર વિ. મૂરે કેસનાં ચૂકાદા મુજબ મૂડી તૂટ સધ્ધર ભાગીદારો વચ્ચે મૂડીનાં પ્રમાણમાં ફાળવવામાં આવે છે.)
- (૨) જો બે ભાગીદાર નાદાર હોય અને એક ભાગીદાર સધ્ધર હોય ત્યારે, ફક્ત એક ભાગીદારે જ બધી મૂડી તૂટ ભોગવવી પડે છે.
- (૩) જો બધાં જ ભાગીદારો નાદાર હોય તો, સૌ પ્રથમ સલામત લેણદારોને નાણાં ચૂકવવાં. ત્યારબાદ બીજા સલામત લેણદારોને નાણાં ચૂકવવા. તે માટે ભાગીદારોની ખાનગી મિલકતોમાથી જે રકમ મળી શકે તેમ હોય તે મેળવી લીધા પછી રોકડ ખાતાની બાકી કાઢવી અને તે બધી રૂપિયા લેણદારોને ચૂકવી આપવી. આ ચૂકવણી માલમિલકત નિકાલ ખાતે બતાવવી.

૩.૧૦ ભાગીદારી પેઢીના વિસર્જનના ઉદાહરણો

ઉદાહરણ ૧.

અમૃતા અને બીના રૂ.૧૦૦ પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચતા ભાગીદારો હતા. તા.૩૧/૧૨/૨૦૧૬ના રોજ તેઓએ ભાગીદારી પેઢીનું વિસર્જન કર્યું. તે તારીખે તેઓનું પાકુ સરવૈયું નીચે પ્રમાણે હતું.

પાકુ સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી: અમૃતા ૬,૮૦,૦૦૦		જમીન-મકાન	૬,૪૦,૦૦૦
બીના ૪,૯૦,૦૦૦	૧૧,૭૦,૦૦૦	ચંત્રો	૭,૦૦,૦૦૦
અમૃતાની લોન	૪,૦૦,૦૦૦	સ્ટોક	૨,૦૦,૦૦૦
સામાન્ય અનામત	૩૦,૦૦૦	દેવાદારો	
લેણદારો	૮,૦૦,૦૦૦	૨,૫૦,૦૦૦	
		બાદ: ઘાલ અનામત	૨,૪૦,૦૦૦
		૧૦,૦૦૦	
		લેણીહૂંડી	૪,૦૦,૦૦૦
		હાથ પર રોકડ	૨,૨૦,૦૦૦
	૨૪,૦૦,૦૦૦		૨૪,૦૦,૦૦૦

હવાલાઓ:

- (૧) જમીન-મકાન નાં ` ૯૦,૦૦૦ ઉપજ્યા.
- (૨) અમૃતાએ ` ૭,૬૦,૦૦૦માં ચંત્રો લેવાનું સ્વીકાર્યું.
- (૩) દેવાદારો પાસેથી ` ૧,૪૦,૦૦૦ ઉપજ્યા.
- (૪) સ્ટોકનાં ` ૧,૦૦,૦૦૦ ઉપજ્યા.
- (૫) લેણીહૂંડીની પૂરેપૂરી રકમ ઉપજી. જો કે ` ૬૦,૦૦૦ની કિંમતની એક લેણીહૂંડી જે તા. ૦૧/૧૨/૨૦૧૬ના રોજ બેંકમાં વટાવવામાં આવી હતી. તે તેની પાકતી મુદતે નકારાઈ અને લેણીહૂંડી સ્વીકારનાર પાસેથી કંઈ પણ રકમ મળી શકે તેમ નથી.

(ક) વલસર્જન ખય ` ૧,૨૦,૦૦૦ થયો.

(ઁ) બઘા જ ઢેવાંઓ પૂરેપૂરાં ચૂકવવામાં આવ્યાં.

તૈયાર કરો.

(૧) માલ-મલકત નલકાલખાતું (૨) ભાગીઢારોના મૂડી ખાતા અને (૩) રોકડ ખાતું

માલ-મલકત નલકાલખાતું

ઁ.

જ.

વલગત		વલગત	
પરચૂરણ મલકતો ખાતે		પરચૂરણ ઢેવાં ખાતે	
જમીન-મકાન ૬,૪૦,૦૦૦		લેણઢારો ૮,૦૦,૦૦૦	
ચંત્રો ૉ,૦૦,૦૦૦		ઢાલઅનામત ૧૦,૦૦૦	૮,૧૦,૦૦૦
સ્ટોક ૨,૦૦,૦૦૦		રોકડખાતે	
ઢેવાઢારો ૨,૫૦,૦૦૦		જમીન-મકાન ૯,૦૦,૦૦૦	
લેણીહૂંડી ૪,૦૦,૦૦૦	૨૧,૯૦,૦૦૦	સ્ટોક ૧,૦૦,૦૦૦	
		ઢેવાઢારો ૧,૪૦,૦૦૦	
		લેણીહૂંડી ૪,૦૦,૦૦૦	૧૫,૪૦,૦૦૦
રોકડખાતે		અમૃતાનાં મૂડી ખાતે (ચંત્રો)	ૉ,૬૦,૦૦૦
લેણઢારો ૮,૦૦,૦૦૦		ભાગીઢારોના મૂડી ખાતે (ખોટ)	
બેંક ૬૦,૦૦૦ (નકારાચેલ લેણીહૂંડી)	૮,૬૦,૦૦૦	અમૃતા- ૪૦,૦૦૦	
		બીના- ૨૦,૦૦૦	
રોકડખાતે (વલસર્જન ખય)	૧,૨૦,૦૦૦		૬૦,૦૦૦
	૩૧,ૉ૦,૦૦૦		૩૧,ૉ૦,૦૦૦

રોકડ ખાતું

ઉ.		જ.	
વિગત		વિગત	
બા.આ.લા.	૨,૨૦,૦૦૦	માલ-મિલકત નિકાલખાતે	
માલ-મિલકત નિકાલખાતે		લેણદારો	૮,૦૦,૦૦૦
જમીન-મકાન	૯,૦૦,૦૦૦	બેંક	૬૦,૦૦૦
સ્ટોક	૧,૦૦,૦૦૦	વિસર્જન ખર્ચ	૧,૨૦,૦૦૦
દેવાદારો	૧,૪૦,૦૦૦	અમૃતાની લોન ખાતે	૪,૦૦,૦૦૦
લેણીહૂંડી	૪,૦૦,૦૦૦	બીનાનાં મૂડી ખાતે	૪,૮૦,૦૦૦
અમૃતાનાં મૂડી ખાતે	૧,૦૦,૦૦૦		
	૧૮,૬૦,૦૦૦		૧૮,૬૦,૦૦૦

મૂડી ખાતાં

ઉ.		જ.			
વિગત	અમૃતા (`)	બીના (`)	વિગત	અમૃતા (`)	બીના (`)
માલ-મિલકત નિકાલખાતે (ચંત્રો)	૭,૬૦,૦૦૦	---	બા.આ.લા.	૬,૮૦,૦૦૦	૪,૯૦,૦૦૦
માલ-મિલકત નિકાલખાતે (ખોટ)	૪૦,૦૦૦	૨૦,૦૦૦	સામાન્ય અનામાત ખાતે	૨૦,૦૦૦	૧૦,૦૦૦
રોકડ ખાતે	---	૪,૮૦,૦૦૦	રોકડ ખાતે	૧,૦૦,૦૦૦	---
	૮,૦૦,૦૦૦	૫,૦૦,૦૦૦		૮,૦૦,૦૦૦	૫,૦૦,૦૦૦

નોંધ:

- (૧) દેવાદારો અને ઘાલખાધ અનામત બંને જુદા-જુદા ખાતાંઓ છે. ભાગીદારી પેઢીના વિસર્જન વખતે આ બંને ખાતાઓ બંધ કરવામાં આવે છે. દેવાદારોનું ખાતું માલમિલકત નિકાલ ખાતાની ઉધાર બાજુ જ્યારે ઘાલખાધ અનામત જમા બાજુ દર્શાવવામાં આવે છે.
- (૨) `૬૦,૦૦૦ની લેણી હૂંડી નકારાઈ છે. તે એક પ્રકારનું નહીં નોંધાયેલું દેવું છે. તેની ચૂકવણીની નોંધ

પણ નોંધાયેલ દેવાની જેમ જ કરવામાં આવે છે. તેથી અહીં ` ૬૦,૦૦૦ની નકારાયેલ લેણીહૂંડીની ચૂકવણી માટે માલમિલકત નિકાલ ખાતુ ઉધાર થશે અને રોકડ ખાતું જમા થશે.

ઉદાહરણ ૨. આલીયા અને બીની અનુક્રમે ૫:૩ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૭ના રોજ તેઓએ ભાગીદારી પેઢીનું વિસર્જન કર્યું. તે તારીખે તેઓનું પાકુ સરવૈયુ નીચે પ્રમાણે હતું.

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
પરચૂરણ લેણદારો	૧,૩૬,૦૦૦	બેંક સિલક	૫૨,૮૦૦

દેવીહૂંડી	૨,૫૪,૦૦૦	રોકાણો	૧,૪૦,૦૦૦
બીનીની લોન	૨,૦૦,૦૦૦	દેવાદારો	૨,૮૦,૦૦૦
અનામત ભંડોળ	૨૪,૦૦૦	બાદ: ઘા. અના. ૧૫,૦૦૦	૨,૬૫,૦૦૦
કામદાર વળતર ભંડોળ	૮,૦૦૦	સ્ટોક	૧,૯૧,૨૦૦
રોકાણ વધ ઘટ ભંડોળ	૫૦,૦૦૦	ચંત્રો	૧,૫૦,૦૦૦
મૂડી ખાતા		મકાન	૪,૦૦,૦૦૦
આલીયા	૩,૦૦,૦૦૦		
બીની	૨,૦૦,૦૦૦		
ચાલું ખાતા			
આલીયા	૧૨,૦૦૦		
બીની	૧૫,૦૦૦		
	૧૧,૯૯,૦૦૦		૧૧,૯૯,૦૦૦

મિલકતોનાં નીચે પ્રમાણે ઉપજ્યાં:

મકાન ` ૮,૮૦,૦૦૦; રોકાણો ` ૯૦,૦૦૦; પરચૂરણ દેવાદારો ` ૨,૩૫,૦૦૦; સ્ટોક ` ૧,૫૦,૦૦૦; ચંત્રો ` ૧,૧૧,૨૦૦; કંપનીના ચોપડે નહીં નોંધાયેલ એક સંશયીત દેવું ` ૧૦,૦૦૦માં ચૂકવવામાં આવ્યું આલીયાને પેઢીનાં વિસર્જન કાર્ય માટે ` ૨,૦૦,૦૦૦ ચૂકવવામાં અવ્યા.

પેઢીના ચોપડે જરૂરી ખાતાઓ તૈયાર કરો.

માલ-મિલકત નિકાલખાતું

૬.		૪.	
વિગત		વિગત	
પરચૂરણ મિલકતો ખાતે		પરચૂરણ દેવાં ખાતે	
રોકાણો ૧,૪૦,૦૦૦		લેણદારો ૧,૩૬,૦૦૦	
દેવાદારો ૨,૮૦,૦૦૦		દેવીહૂંડી ૨,૫૪,૦૦૦	
સ્ટોક ૧,૯૧,૨૦૦		ઘાલ-અનામત ૧૫,૦૦૦	
ચંત્રો ૧,૫૦,૦૦૦		રોકાણ વધ ઘટ ભંડાળ ૫૦,૦૦૦	૪,૫૫,૦૦૦
મકાનો ૪,૦૦,૦૦૦	૧૧,૬૧,૨૦૦	બેંક ખાતે	
બેંક ખાતે		મકાન ૮,૮૦,૦૦૦	
લેણદારો ૧,૩૬,૦૦૦		રોકાણો ૯૦,૦૦૦	
દેવીહૂંડી ૨,૫૪,૦૦૦	૩,૯૦,૦૦૦	દેવાદારો ૨,૩૫,૦૦૦	
બેંક ખાતે		સ્ટોક ૧,૫૦,૦૦૦	
સંશયીત દેવું ૧૦,૦૦૦		ચંત્રો ૧,૧૧,૨૦૦	૧૪,૬૬,૨૦૦
આલીયાના ચાલુ ખાતે ૨,૦૦,૦૦૦			
ભાગીદારોના ચાલુ ખાતે (નફો)			

આલીયા ૧,૬૦,૦૦૦			
બીની ૬૦,૦૦૦	૧,૬૦,૦૦૦		
	૧૯,૨૧,૨૦૦		૧૯,૨૧,૨૦૦

ભાગીદારોના ચાલુ ખાતા

ઉ.			જ.		
વિગત	આલીયા(°)	બીની(°)	વિગત	આલીયા(°)	બીની(°)
મૂડી ખાતે	૩,૩૨,૦૦૦	૮૭,૦૦૦	બા.આ.લા.	૧૨,૦૦૦	૧૫,૦૦૦
			અનામત ભંડોળ	૧૫,૦૦૦	૯,૦૦૦
			કામદાર વળતર ભંડોળ ખાતે	૫,૦૦૦	૩,૦૦૦
			માલમિલકત નિકાલ ખાતે (વેતન)	૨,૦૦,૦૦૦	---
			માલમિલકત નિકાલ ખાતે (નફો)	૧,૦૦,૦૦૦	૬૦,૦૦૦
	૩,૩૨,૦૦૦	૮૭,૦૦૦		૩,૩૨,૦૦૦	૮૭,૦૦૦

ભાગીદારોના મૂડી ખાતા

ઉ.			જ.		
વિગત	આલીયા(°)	બીની(°)	વિગત	આલીયા(°)	બીની(°)
બેંક ખાતે	૬,૩૨,૦૦૦	૨,૮૭,૦૦૦	બા.આ.લા.	૩,૦૦,૦૦૦	૨,૦૦,૦૦૦
			મૂડી ખાતે	૩,૩૨,૦૦૦	૮૭,૦૦૦
	૬,૩૨,૦૦૦	૨,૮૭,૦૦૦		૬,૩૨,૦૦૦	૨,૮૭,૦૦૦

નોંધ: (૧) પાકા સરવૈયામાં ભાગીદારોનાં ચાલુ ખાતા દર્શાવેલ છે જે ભાગીદારોની સ્થિર મૂડી સૂચવે છે. તેથી અંતિમ ચૂકવણી સિવાયનાં બધા હવાલાઓની અસર ચાલુ ખાતામાં આપશે.

(૨) સંશયીત દેવાંની નોંધ અન્ય દેવાઓની જેમ જ કરવામાં આવશે. માલ-મિલકત નિકાલખાતું ઉધાર થશે અને રોકડ/બેંક ખાતું જમા થશે.

ઉ. બેંક ખાતું જ.

ઉ.		જ.	
વિગત		વિગત	
બા.આ.લા.	૫૨૮૦૦	મા.મિ.નિ ખાતે	
મા.મિ.નિ ખાતે		લેણદારો	૧,૩૬,૦૦૦
મકાન	૮,૮૦,૦૦૦	દેવીહૂંડી	૨,૫૪,૦૦૦
રોકાણો	૯૦,૦૦૦	સંશયીત દેવું	૧૦,૦૦૦
દેવાદારો	૨,૩૫,૦૦૦	બીનીની લોન ખાતે	૨,૦૦,૦૦૦

સ્ટોક	૧,૫૦,૦૦૦		આલીયાના મૂડી ખાતે	૬,૩૨,૦૦૦
ચંત્રો	૧,૧૧,૨૦૦	૧૪,૬૬,૨૦૦	બીનીના મૂડી ખાતે	૨,૮૭,૦૦૦
		૧૫,૧૬,૦૦૦		૧૫,૧૬,૦૦૦

ઉદાહરણ ૩. સોનુ, કામ્યા અને મોના તા.૦૧/૦૧/૨૦૧૭ના રોજ અનુક્રમે ૪:૩:૨ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચવા ભાગીદારી પેઢીની શરૂઆત કરી ત્યારે તેમની મૂડી અનુક્રમે ` ૬૦,૦૦૦, ` ૪૦,૦૦૦ અને ` ૨૦,૦૦૦ હતી. તા.૦૧/૦૧/૨૦૧૮ ના રોજ તેઓએ ભાગીદારી પેઢીનું વિસર્જન કર્યું. તે દિવસે તેમની મિલકતો અને દેવાં નીચે મુજબ હતા:

વિગત		વિગત	
ઓફીસ ફર્નિચર	૨,૦૦૦	સ્ટોક	૬૦,૦૦૦
દેવાદારો	૫૬,૦૦૦	પરચૂરણ લેણદારો	૬૦,૦૦૦
લેણીહૂંડી	૧૦,૦૦૦	દેવીહૂંડી	૮,૦૦૦

કામ્યાએ દેવાદારો ૨૦% વટાવે લઈ લીધા તેમજ લેણદારો ચૂકવવાનું સ્વીકાર્યું. સોનુએ સ્ટોક ૧૦% વટાવે લઈ લીધો અને દેવીહૂંડી ચૂકવવા સહમત થઈ. મોના એ લેણીહૂંડી ` ૨૪૬ ના વટાવે લઈ લીધી અને ઓફીસ ફર્નિચર ૧૦% ઘસારાના દરે લઈ લેવા સહમત થઈ. દરેક ભાગીદારને તેની મૂડી પર ૫% વ્યાજ ચૂકવવાનું છે. મા.મિ.નિ. ખાતુ બેંક ખાતુ, ભાગીદારોના મૂડી ખાતા તેમજ નફા-નુકશાનની અસર દર્શાવતું પત્રક તૈયાર કરો. જવાબ: પેઢીના ચોપડા બંધ કરતા પહેલા પેઢીનું પાકું સરવૈયુ તૈયાર કરવું પડશે.

તા. ૦૧/૦૧/૨૦૧૮ના રોજનું પાકું સરવૈયુ

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડીખાતા		ઓફીસ ફર્નિચર	૨,૦૦૦
સોનુ ૬૦,૦૦૦		દેવાદારો	૫૬,૦૦૦
કામ્યા ૪૦,૦૦૦		લેણીહૂંડી	૧૦,૦૦૦
મોના ૨૦,૦૦૦	૧,૨૦,૦૦૦	સ્ટોક	૬૦,૦૦૦
પરચૂરણ લેણદારો	૬૦,૦૦૦	નફા-નુકશાન ખાતુ (?)	૩૦,૦૦૦
દેવીહૂંડી	૮,૦૦૦		
	૧,૮૮,૦૦૦		૧,૮૮,૦૦૦

પાકું સરવૈયુ બનાવતા મિલકત-લેણા બાજુ ` ૩૦,૦૦૦ નો તફાવત મળે છે. જે નફા-નુકશાન ખાતાની ઉધાર બાકી હોવી જોઈએ. જે બધા જ ભાગીદારો વચ્ચે તેમના નફા-નુકશાનના પ્રમાણમાં વહેંચવામાં આવશે.

નફા-નુકશાન ફાળવણી ખાતું

ઉ.		જ.	
વિગત		વિગત	
બા.આ.લા.	૩૦,૦૦૦	ભાગીદારોના મૂડી ખાતે (ખોટ) (૪:૩:૨)	
મૂડી પર વ્યાજ			
સોનુ ૩,૦૦૦		સોનુ ૧૬,૦૦૦	

કામ્યા ૨,૦૦૦		કામ્યા ૧૨,૦૦૦	
મોના ૧,૦૦૦	૬૦૦૦	મોના ૮,૦૦૦	૩૬,૦૦૦
	૩૬,૦૦૦		૩૬,૦૦૦

માલ-મિલકત નિકાલખાતું

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
પરચૂરણ મિલકતો ખાતે		પરચૂરણ દેવાં ખાતે	
ઓફીસ ફર્નિચર ૨,૦૦૦		લેણદારો ૬૦,૦૦૦	
દેવાદારો ૫૬,૦૦૦		દેવીહૂંડી ૮,૦૦૦	૬૮,૦૦૦
લેણીહૂંડી ૧૦,૦૦૦		કામ્યાના મૂડી ખાતે (દેવાદારો)	૪૪,૮૦૦
સ્ટોક ૯૦,૦૦૦	૧,૫૮,૦૦૦	સોનુના મૂડી ખાતે (સ્ટોક)	૮૧,૦૦૦
કામ્યાના મૂડી ખાતે (લેણદારો)	૬૦,૦૦૦	મોનાના મૂડી ખાતે	
સોનુના મૂડી ખાતે (દેવીહૂંડી)	૮,૦૦૦	લેણીહૂંડી ૯૭૫૪	
		ફર્નિચર ૧૮૦૦	૧૧,૫૫૪
		ભાગીદારોના મૂડી ખાતે	
		સોનુ ૯૧૭૬	
		કામ્યા ૬૮૮૨	
		મોના ૪૫૮૮	૨૦,૬૪૬
	૨,૨૬,૦૦૦		૨,૨૬,૦૦૦

ભાગીદારોના મૂડી ખાતા

ઉ.

જ.

વિગત	સોનુ(°)	કામ્યા(°)	મોના(°)	વિગત	સોનુ(°)	કામ્યા(°)	મોના(°)
નફા-નુકશાનખાતે	૧૬,૦૦૦	૧૨,૦૦૦	૮,૦૦૦	બા.આ.લા.	૬૦,૦૦૦	૪૦,૦૦૦	૨૦,૦૦૦
મા.મિ.નિ. ખાતે				મૂડી પર વ્યાજ	૩,૦૦૦	૨,૦૦૦	૧,૦૦૦
ફર્નિચર	---	---	૧,૮૦૦	મા.મિ.નિ. ખાતે			
સ્ટોક	૮૧,૦૦૦	---	---	દેવીહૂંડી	૮,૦૦૦	---	---
દેવાદારો	---	૪૪,૮૦૦	---	લેણદારો	---	૬૦,૦૦૦	---
લેણીહૂંડી	---	---	૯,૭૫૪	બેંક ખાતે	૩૫,૧૭૬	---	૩,૧૪૨
મા.મિ.નિ. ખાતે (ખોટ)	૯,૧૭૬	૬,૮૮૨	૪,૫૮૮				
બેંક ખાતે	---	૩૮,૩૧૮	---				
	૧,૦૬,૧૭૬	૧,૦૨,૦૦૦	૨૪,૧૪૨		૧,૦૬,૧૭૬	૧,૦૨,૦૦૦	૨૪,૧૪૨

બેંક ખાતું

ઉ.		જ.	
વિગત		વિગત	
સોનુના મૂડી ખાતે	૩૫,૧૭૬	કામ્યાના મૂડી ખાતે	૩૮,૩૧૮
મોનાના મૂડી ખાતે	૩,૧૪૨		
	૩૮,૩૧૮		૩૮,૩૧૮

નોંધ: ઘણી વખત દાખલામાં વિસર્જનના દિવસે પાકુ સરવૈયુ આપેલ હતું નથી. તેથી પાકા સરવૈયાની કોઈ બાકી શોધવાની રહે છે. દા.ત. ઘણી વખત ભાગીદારોની મૂડી, પરચૂરણ મિલકતો, અનામત ભંડોળ, નફા-નુકશાન ખાતાની ઉધાર અથવા જમા બાકી જે પાકુ સરવૈયુ તૈયાર કરતાં મિલકત-લેણાં બાજુ કોઈ પણ બાકી ન હોય અને તફાવત તે બાજુ આવે તો તે રકમ પરચૂરણ મિલકતો હશે. જે પરચૂરણ મિલકતો પહેલેથી જ આપેલ હોય તો તફાવતની રકમ નફા-નુકશાન ખાતાની ઉધાર બાકી હશે. તે જ રીતે જે તફાવત મૂડીદેવાં બાજુ મળે તો તે ભાગીદારોની મૂડી, અનામત ભંડોળ કે નફા-નુકશાન ખાતાની જમા બાકી હોય શકે. ભાગીદારોની મૂડી નીચે આપેલ સમીકરણ પ્રમાણે શોધી શકાય:

ભાગીદારની મૂડી = શરૂઆત ની મૂડી + નફો-ઉપાડ

૧. જ્યારે એક ભાગીદાર નાદાર હોય

ઉદાહરણ ૪. A, B અને C રેકિમેડ કંપડાની દુકાનમાં ભાગીદારી ધરાવે છે. તેઓ ૩:૨:૧ના પ્રમાણમાં નફા-નુકશાનની વહેંચણી કરે છે. તા. ૩૦/૦૯/૨૦૧૭ના રોજ તેમની ભાગીદારી પેઢીનું પાકુ સરવૈયુ નીચે પ્રમાણે છે.

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડીખાતા		કાયમી મિલકતો	૧,૫૦,૦૦૦
A ૩,૦૦,૦૦૦		પેટન્ટ	૧૦,૦૦૦
B ૨,૦૦,૦૦૦	૫,૦૦,૦૦૦	દેવાદારો	
		૩,૨૬,૦૦૦	
તારણવાળી લોન	૪૫,૦૦૦	બાદ: ઘા.અના.	૩,૧૬,૦૦૦
		૧૦,૦૦૦	
લેણદારો	૩,૧૫,૦૦૦	સ્ટોક	૨,૨૪,૦૦૦
		બેંક સિલક	૧,૪૦,૦૦૦
		મૂડી ખાતુ - C	૨૦,૦૦૦
	૮,૬૦,૦૦૦		૮,૬૦,૦૦૦

ઉપર દર્શાવેલ તારીખે તેઓએ પેઢીનું વિસર્જન કરવાનો ઠરાવ કર્યો. સ્ટોકનાં ` ૨,૦૦,૦૦૦ ઉપજ્યા. ઘાલભાધ ` ૧૬,૦૦૦ થઈ. લોન પૂરેપૂરી ચૂકવાઈ. લેણદારોએ ૫% વટાવ આપ્યો. પેઢીની વિરુદ્ધમાં એક નુકશાનનીનો દાવો હતો જેની પતાવટ પેટે ` ૫૬,૦૦૦ ચૂકવાયા. વિસર્જન ખર્ચ ` ૩૭૫૦ થયો. 'C' નાદાર

જાહેર થયો અને તેની અંગત મિલકતોમાથી એક રૂપિયે ૨૫ પૈસા જેટલુ કિલિડન્ડ મળ્યું. પેઢીના ચોપડે જરૂરી ખાતાઓ તૈયાર કરો અને ગણતરી પણ દર્શાવો.

જવાબ:

ઉ.		માલ-મિલકત નિકાલખાતું		જ.	
વિગત		વિગત		વિગત	
પરચૂરણ મિલકતો ખાતે		પરચૂરણ દેવાં ખાતે			
દેવાદારો	૩,૨૬,૦૦૦	લેણદારો	૩,૧૫,૦૦૦		
સ્ટોક	૨,૨૪,૦૦૦	તારણવાળી લોન	૪૫,૦૦૦		
પેટન્ટ	૧૦,૦૦૦	દાલ. અના.	૧૦,૦૦૦	૩,૭૦,૦૦૦	
કાયમી મિલકતો	૧,૫૦,૦૦૦	બેંક ખાતે			
બેંક ખાતે		સ્ટોક	૨,૦૦,૦૦૦		
લેણદારો	૨,૯૯,૨૫૦	દેવાદારો	૩,૧૦,૦૦૦		
લોન	૪૫,૦૦૦	કાયમી મિલકતો	૧,૫૦,૦૦૦	૬,૬૦,૦૦૦	
નુકશાનીનો દાવો	૫૬,૦૦૦	ભાગીદારોના મૂડી ખાતે (૩:૨:૧)			
ખર્ચ	૩,૭૫૦	૪,૦૪,૦૦૦	A	૪૨,૦૦૦	
			B	૨૮,૦૦૦	
			C	૧૪,૦૦૦	૮૪,૦૦૦
		૧૧,૧૪,૦૦૦			૧૧,૧૪,૦૦૦

ભાગીદારોના મૂડી ખાતાં

ઉ.				જ.			
વિગત	A(°)	B(°)	C(°)	વિગત	A(°)	B(°)	C(°)
બા.આ.લા.	---	---	૨૦,૦૦૦	બા.આ.લા.	૩,૦૦,૦૦૦	૨,૦૦,૦૦૦	---
મા.મિ.નિ. ખાતે	૪૨,૦૦૦	૨૮,૦૦૦	૧૪,૦૦૦	રોકડખાતે	---	---	૮,૫૦૦
C ના મૂડી ખાતે	૧૫,૩૦૦	૧૦,૨૦૦	---	A ના મૂડી ખાતે	---	---	૧૫,૩૦૦
બેંક ખાતે	૨,૪૨,૭૦૦	૧,૬૧,૮૦૦	---	B ના મૂડી ખાતે	---	---	૧૦,૨૦૦
	૩,૦૦,૦૦૦	૨,૦૦,૦૦	૩૪,૦૦૦		૩,૦૦,૦૦૦	૨,૦૦,૦૦૦	૩૪,૦૦૦

બેંક ખાતું

ઉ.		જ.	
વિગત		વિગત	
બા.આ.લા.	૧,૪૦,૦૦૦	મા.મિ.નિ. ખાતે	
મા.મિ.નિ. ખાતે		લેણદારો	૨,૯૯,૨૫૦

સ્ટોક ૨,૦૦,૦૦૦		લોન ૪૫,૦૦૦	
દેવાદારો ૩,૧૦,૦૦૦		નુકશાનીનો દાવો ૫૬,૦૦૦	
કાયમી મિલકતો ૧,૫૦,૦૦૦	૬,૬૦,૦૦૦	વિસર્જન ખર્ચ ૩,૭૫૦	૪,૦૪,૦૦૦
C ના મૂડી ખાતે	૮,૫૦૦	A ના મૂડી ખાતે	૨,૪૨,૭૦૦
		B ના મૂડી ખાતે	૧,૬૧,૮૦૦
	૮,૦૮,૫૦૦		૮,૦૮,૫૦૦

નોંધ: (૧) કાયમી મિલકતોની વેચાણ કિંમત આપેલ નથી તેથી ચોપડે કિંમત જ વેચાણ કિંમત તરીકે ગણાશે.

(૨) પેટન્ટ અદૃશ્ય મિલકત છે. તેથી તેની ઉપજ કિંમત શૂન્ય છે એમ ધારવામાં આવશે.

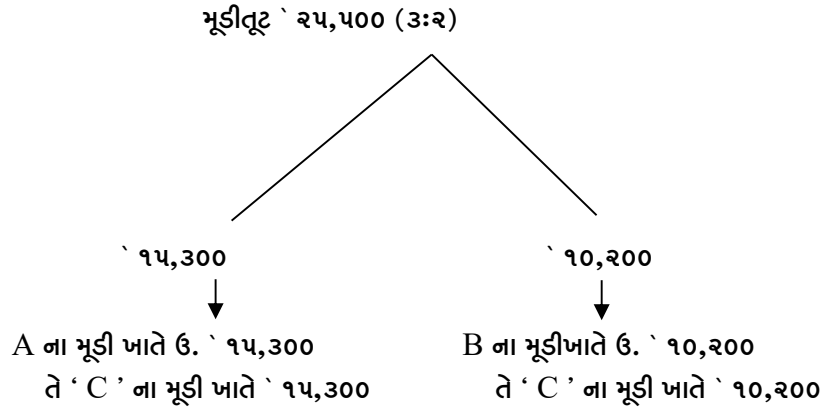
(૩) અહીં ૩ ભાગીદારોમાંથી એક ભાગીદાર નાદાર છે તેથી સૌ પ્રથમ મા.મિ.નિ. ખાતું બંધ કર્યા પછી તેનાં નફા-નુકશાનની વહેંચણી બધા જ ભાગીદારો વચ્ચે તેઓના નફા-નુકશાનના પ્રમાણમાં કરવામાં આવે છે. ત્યારબાદ, નાદાર ભાગીદારના મૂડી ખાતાની બાકી નીચે પ્રમાણે શોધવી.

$$\begin{aligned} \text{લેણી નીકળતી રકમ} &= \text{મૂડી ખાતાનો ઉધાર બાજુનો સરવાળો} - \text{જમા બાજુનો સરવાળો} \\ &= ` ૩૪,૦૦૦ - \text{શૂન્ય} = ` ૩૪,૦૦૦ \end{aligned}$$

હવે, તેની અંગત મિલકતોમાંથી મળેલ રકમ બાદ થશે.

$$\text{લેણી નીકળતી રકમ} = ` ૩૪,૦૦૦ - \text{રોકડ ` ૮,૫૦૦} = ` ૨૫,૫૦૦ \text{ મૂડીતૂટ}$$

હવે, આ મૂડીતૂટ ` ૨૫,૫૦૦ બાકીના સધ્ધર ભાગીદારો A અને B વચ્ચે તેઓના નફા-નુકશાનના પ્રમાણમાં વહેંચવામાં આવશે.

૨. જ્યારે બે ભાગીદારો નાદાર હોય

ઉદાહરણ ૫. દીના, પ્રીના અને અમીના અનુક્રમે ૨/૬, ૩/૬ અને ૧/૬ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજ ભાગીદારીનું વિસર્જન કરવાનું ઠરાવ્યું. તે દિવસે પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે પ્રમાણે છે.

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી		પરચૂરણ મિલકતો	
દીના	૬,૦૦,૦૦૦	ચંત્રો	૧૨,૦૦,૦૦૦
પ્રીના	૯,૦૦,૦૦૦	સ્ટોક	૯,૦૦,૦૦૦
અમીના	૪,૫૦,૦૦૦	લેણું	૩,૦૦,૦૦૦
ચાલુ ખાતાં		ચાલુ ખાતાં	
દીના	૩,૦૦,૦૦૦	પ્રીના	૬,૦૦,૦૦૦
દેવું	૧૫,૦૦,૦૦૦	અમીના	૬,૦૦,૦૦૦
બેંક ઓવર ડ્રાફ્ટ (દીનાની અંગત જમીનગીરીથી)	૭,૫૦,૦૦૦		
	૪૫,૦૦,૦૦૦		૪૫,૦૦,૦૦૦

મિલકતોના નીચે પ્રમાણે ઉપજ્યા:

પરચૂરણ મિલકતો ` ૬,૦૦,૦૦૦ સ્ટોક ` ૬,૦૦,૦૦૦
ચંત્રો ` ૯,૦૦,૦૦૦ દેવાદારો ` ૨,૪૦,૦૦૦

બેંક ઓવર ડ્રાફ્ટ દીનાએ ચૂકવી આપ્યો. પ્રીના અને અમીના બંને નાદર જાહેર થયા. તેમની મિલકતોમાંથી અનુક્રમે રૂપિયે ૨૫ પૈસા અને રૂપિયે ૫ પૈસા જેટલો હિસ્સો મળી શકે તેમ છે. વિસર્જન ખર્ચ ` ૩,૦૦,૦૦૦ થયો. ભાગીદારીના ચોપડે વિસર્જનને લગતા જરૂરી ખાતાઓ તૈયાર કરો.

માલ-મિલકત નિકાલખાતું

ઉ.		જ.	
વિગત		વિગત	
પરચૂરણ મિલકતો ખાતે		પરચૂરણ દેવાં ખાતે	
પરચૂરણ મિલકતો		ઓવરડ્રાફ્ટ	૭,૫૦,૦૦૦
૯,૦૦,૦૦૦		દેવું	૧૫,૦૦,૦૦૦
ચંત્રો			૨૨,૫૦,૦૦૦
૧૨,૦૦,૦૦૦			
સ્ટોક	૩૩,૦૦,૦૦૦	રોકડ ખાતે	
૯,૦૦,૦૦૦			
લેણું		પરચૂરણ મિલકતો	૬,૦૦,૦૦૦
૩,૦૦,૦૦૦			
દીનાના ચાલુ ખાતે (બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ)	૭,૫૦,૦૦૦	ચંત્રો	૯,૦૦,૦૦૦
રોકડ ખાતે (દેવું)	૧૫,૦૦,૦૦૦	સ્ટોક	૬,૦૦,૦૦૦
		દેવાદારો	૨,૪૦,૦૦૦
રોકડ ખાતે (વિસર્જન ખર્ચ)	૩,૦૦,૦૦૦		૨૩,૪૦,૦૦૦
		ભાગીદારીના મૂડી ખાતે	

		દીના	૪,૨૦,૦૦૦	
		પ્રીના	૬,૩૦,૦૦૦	
		અમીના	૨,૧૦,૦૦૦	૧૨,૬૦,૦૦૦
	૫૮,૫૦,૦૦૦			૫૮,૫૦,૦૦૦

ભાગીદારોના ચાલુ ખાતા

ઉ.

જ.

વિગત	દીના (°)	પ્રીના (°)	અમીના (°)	વિગત	દીના (°)	પ્રીના (°)	અમીના (°)
બા.આ.લા.	---	૬,૦૦,૦૦૦	૬,૦૦,૦૦૦	બા.આ.લા.	૩,૦૦,૦૦૦	---	---
મા.મિ.નિ. ખાતે (ખોટ)	૪,૨૦,૦૦૦	૬,૩૦,૦૦૦	૨,૧૦,૦૦૦	મા.મિ.નિ. ખાતે (ખોટ)	૭,૫૦,૦૦૦	---	---
મૂડી ખાતે	૬,૩૦,૦૦૦	---	---	મૂડી ખાતે	---	૧૨,૩૦,૦૦૦	૮,૧૦,૦૦૦
	૧૦,૫૦,૦૦૦	૧૨,૩૦,૦૦૦	૮,૧૦,૦૦૦		૧૦,૫૦,૦૦૦	૧૨,૩૦,૦૦૦	૮,૧૦,૦૦૦

ભાગીદારોના મૂડી ખાતા

ઉ.

જ.

વિગત	દીના (°)	પ્રીના (°)	અમીના (°)	વિગત	દીના (°)	પ્રીના (°)	અમીના (°)
ચાલુ ખાતે	---	૧૨,૩૦,૦૦૦	૮,૧૦,૦૦૦	બા.આ.લા.	૬,૦૦,૦૦૦	૯,૦૦,૦૦૦	૪,૫૦,૦૦૦
પ્રીનાના મૂડી ખાતે	૨,૪૭,૫૦૦	---	---	દીનાના ચાલુ ખાતે	૬,૩૦,૦૦૦	---	---
અમીનાના મૂડી ખાતે	૩,૪૨,૦૦૦	---	---	રોકડ ખાતે	---	૮૨,૫૦૦	૧૮,૦૦૦
રોકડ ખાતે	૬,૪૦,૫૦૦	---	---	દીનાના મૂડી ખાતે	---	૨,૪૭,૫૦૦	૩,૪૨,૦૦૦
	૧૨,૩૦,૦૦૦	૧૨,૩૦,૦૦૦	૮,૧૦,૦૦૦		૧૨,૩૦,૦૦૦	૧૨,૩૦,૦૦૦	૮,૧૦,૦૦૦

બેંક ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
મા.મિ.નિ. ખાતે		મા.મિ.નિ. ખાતે (દેવું)	૧૫,૦૦,૦૦૦
પરચૂરણ મિલકતો ૬,૦૦,૦૦૦		મા.મિ.નિ. ખાતે (વિસર્જન ખર્ચ)	૩,૦૦,૦૦૦
ચંત્રો ૯,૦૦,૦૦૦		દીનાના મૂડી ખાતે	૬,૪૦,૫૦૦
સ્ટોક ૬,૦૦,૦૦૦			
દેવાદારો ૨,૪૦,૦૦૦	૨૩,૪૦,૦૦૦		
પ્રીનાના મૂડી ખાતે	૮૨,૫૦૦		
અમીનાના મૂડી ખાતે	૧૮,૦૦૦		
	૨૪,૪૦,૫૦૦		૨૪,૪૦,૫૦૦

નોંધ: (૧) ભાગીદારોની મૂડી સ્થિર છે. તેથી મા.મિ.નિ.ખાતાની ખોટ ભાગીદારોનાં ચાલુ ખાતે લઈ જઈ બાકી આવે તે મૂડી ખાતે લઈ જવાશે.

(૨) પ્રીનાની મિલકતમાંથી રૂપિયે ૨૫ પૈસા મળી શકે તેમ છે. તેથી તેના મૂડી ખાતાની ઉધાર બાકી ` ૩,૩૦,૦૦૦ ના ૨૫% લેખે ` ૮૨,૫૦૦ રોકડા મળશે.

(૩) અમીનાની મિલકતમાંથી રૂપિયે ૫ પૈસા મળી શકે તેમ છે તેથી તેના મૂડી ખાતાંની ઉધાર બાકી ` ૩,૬૦,૦૦૦ ના ૫% લેખે ` ૧૮,૦૦૦ રોકડા મળશે.

(૪) હવે પ્રીના અને અમીનાના મૂડી ખાતાની તૂટ (તફાવત) અનુક્રમે ` ૨,૪૭,૫૦૦ અને ` ૩,૪૨,૦૦૦ આવશે જે સધ્ધર ભાગીદાર દીના ભોગવશે. તેથી બંને રકમો જે તે ભાગીદારના મૂડી ખાતે જમા કરી દીનાનાં મૂડી ખાતે ઉધાર કરવામાં આવશે.

૩. જ્યારે બધા ભાગીદારો નાદાર હોય ત્યારે

ઉદાહરણ ૬. X, Y અને Z ની પેઢીનું તા. ૩૧/૧૨/૨૦૧૭ ના રોજ વિસર્જન થયું. તે દિવસે પેઢીનું પાકુ સરવૈયુ નીચે પ્રમાણે છે.

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી		જમીન મકાન	૪૦,૦૦,૦૦૦
X ૨૦,૦૦,૦૦૦		સ્ટોક	૨૮,૦૦,૦૦૦
Y ૧૨,૦૦,૦૦૦	૩૨,૦૦,૦૦૦	દેવાદારો	૩૬,૦૦,૦૦૦
X ની લોન	૧૬,૦૦,૦૦૦	બેંક સિલક	૪,૦૦,૦૦૦
લેણદારો	૮૦,૦૦,૦૦૦	Z ની મૂડી	૨૦,૦૦,૦૦૦
	૧,૨૮,૦૦,૦૦૦		૧,૨૮,૦૦,૦૦૦

મિલકતોના ` ૬૦,૦૦,૦૦૦ ઉપજ્યા. વિસર્જન ખર્ચ ` ૪,૦૦,૦૦૦ થયો, બધા ભાગીદારો નાદાર છે. ફક્ત X ની મિલકતમાંથી ` ૪,૦૦,૦૦૦ મળી શક્યા. ભાગીદારો ૧૦:૫:૫ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેચતા હતા. પેઢીનાં ચોપડે જરૂરી ખાતાઓ તૈયાર કરો.

જવાબ

અહીં બધા જ ભાગીદારો નાદાર છે તેથી લેણદારોને ચૂકવણી કરવા રકમ ખૂટે તો કોઈ ભાગીદાર પાસેથી મળશે નહીં. એટલે મિલકતોનું વેચાણ કર્યા પછી અને વિસર્જન ખર્ચ ચૂકવ્યા પછી જે રકમ બાકી રહે તે લેણદારોને ચૂકવી આપવી અને મા.મિ.નિ.ખાતાની ઉધાર બાજુ બતાવવી. લેણદારોને ચૂકવવા પૂરતાં નાણાં નહીં હોવાથી X ની લોન પણ ચૂકવી શકશે નહીં તેથી તેની લોનનું ખાતું બંધ કરી બાકી તેના મૂડી ખાતે લઈ જવાશે.

અહીં સૌ પ્રથમ રોકડ ખાતુ બંધ થશે. ત્યાર પછી મા.મિ.નિ.ખાતુ બંધ થશે અને સૌથી છેલ્લે ભાગીદારોના મૂડીખાતા બંધ થશે. પરસ્પર ઉધાર જમાના હવાલા નાખી ખાતા બંધ કરાશે.

નોંધ: X ના મૂડીખાતાની છેવટની જમા બાકી ` ૨૪,૦૦,૦૦૦ છે. એટલે કે તેણે પેઢી પાસેથી રકમ લેવાની છે. જ્યારે Y ના મૂડી ખાતાની જમા બાકી ` ૪,૦૦,૦૦૦ છે. તેથી કુલ જમા બાકી ` ૨૮,૦૦,૦૦૦ છે. તે સામે Z ના મૂડીખાતાની ઉધાર બાકી ` ૨૮,૦૦,૦૦૦ છે. પરંતુ પેઢી પાસે કોઈ નાણાં નથી. તેથી X અને Y ને કંઈ મળે નહીં અને Z પણ રૂપિયા લાવી શકે તેમ નથી. તેથી X અને Y ની મૂડીખાતાની બાકી Z ના મૂડી ખાતે લઈ જઈ ત્રણેયનાં ખાતા બંધ થશે.

ઉ.

માલ-મિલકત નિકાલખાતું

જ.

વિગત		વિગત	
પરચૂરણ મિલકતો ખાતે		પરચૂરણ દેવાં ખાતે	
જમીન-મકાન ૪૦,૦૦,૦૦૦		લેણદારો	૮૦,૦૦,૦૦૦
સ્ટોક ૨૮,૦૦,૦૦૦		બેંક ખાતે મિલકતોની ઉપજ	૬૦,૦૦,૦૦૦
દેવાદારો ૩૬,૦૦,૦૦૦	૧,૦૪,૦૦,૦૦૦	મૂડી ખાતે (ખોટ)	
બેંક ખાતે (વિસર્જન ખર્ચ)	૪,૦૦,૦૦૦	X ૧૬,૦૦,૦૦૦	
બેંક(લેણદારો)	૬૪,૦૦,૦૦૦	Y ૮,૦૦,૦૦૦	
		Z ૮,૦૦,૦૦૦	૩૨,૦૦,૦૦૦
	૧,૭૨,૦૦,૦૦૦		૧,૭૨,૦૦,૦૦૦

બેંક ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
બા.આ.લા.	૪,૦૦,૦૦૦	મા.મિ.નિ. ખાતે (વિસર્જન ખર્ચ)	૪,૦૦,૦૦૦
મા.મિ.નિ. ખાતે મિલકતની ઉપજ	૬૦,૦૦,૦૦૦	મા.મિ.નિ. ખાતે (લેણદારો)	૬૪,૦૦,૦૦૦
X ના મૂડી ખાતે	૪,૦૦,૦૦૦		
	૬૮,૦૦,૦૦૦		૬૮,૦૦,૦૦૦

X ની લોનનું ખાતું

ઉ.

જ.

વિગત		વિગત	
X ના મૂડી ખાતે	૧૬,૦૦,૦૦૦	બા.આ.લા.	૧૬,૦૦,૦૦૦
	૧૬,૦૦,૦૦૦		૧૬,૦૦,૦૦૦

ભાગીદારોના મૂડી ખાતા

ઉ.

જ.

વિગત	X (₹)	Y (₹)	Z (₹)	વિગત	X (₹)	Y (₹)	Z (₹)
બા.આ.લા.	---	---	૨૦,૦૦,૦૦૦	બા.આ.લા.	૨૦,૦૦,૦૦૦	૧૨,૦૦,૦૦૦	---
મા.મિ.નિ. ખાતે (ખોટ)	૧૬,૦૦,૦૦૦	૮,૦૦,૦૦૦	૮,૦૦,૦૦૦	X ની લોન ખાતે	૧૬,૦૦,૦૦૦	---	---
Z ના મૂડી ખાતે	૨૪,૦૦,૦૦૦	૪,૦૦,૦૦૦	---	બેંક ખાતે	૪,૦૦,૦૦૦	---	---
				X ના મૂડી	---	---	૨૪,૦૦,૦૦૦

				ખાતે			
				Y ના મૂડી ખાતે	---	---	૪,૦૦,૦૦૦
	૪૦,૦૦,૦૦૦	૧૨,૦૦,૦૦૦	૨૮,૦૦,૦૦૦		૪૦,૦૦,૦૦૦	૧૨,૦૦,૦૦૦	૨૮,૦૦,૦૦૦

૩.૧૧ સ્વાધ્યાય

જ્યારે કોઈપણ ભાગીદાર નાદાર ન હોય ત્યારે

૧. રીયા, જીયા અને ટીયા અનુક્રમે ૩:૨:૧ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચતા ભાગીદારો હતા. તેઓ એ તા. ૩૧/૧૨/૨૦૧૫ના રોજ ભાગીદારીનું વિસર્જન કરવાનું નક્કી કર્યું. તે દિવસે પેઢીનું પાકુ સરવૈયું નીચે પ્રમાણે છે.

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી		ચંત્રો	૪૫,૦૦૦
રીયા ૪૫,૦૦૦		સ્ટોક	૨૦,૦૦૦
જીયા ૩૦,૦૦૦		દેવાદારો ૩૦,૦૦૦	
ટીયા ૧૫,૦૦૦	૬૦,૦૦૦	બાદ: ઘા. અના. ૧,૫૦૦	૨૮,૫૦૦
તારણવાળી લોન	૨૦,૦૦૦	સંયુક્ત જીવનવીમા પોલીસી	૧૫,૦૦૦
લેણદારો	૨૫,૦૦૦	પેટન્ટ	૨૦,૦૦૦
સંયુક્ત જીવનવીમા પોલીસી અનામત	૧૨,૦૦૦	હાથ પર રોકડ	૧૮,૫૦૦
	૧,૪૭,૦૦૦		૧,૪૭,૦૦૦

વધારાની માહિતી

- (૧) સંયુક્ત જીવનવીમા પોલીસી શરણ કરવામાં આવી અને વીમા કંપનીએ ` ૧૮,૦૦૦ ચૂકવ્યા.
  - (૨) જીયાએ કેટલાક પેટન્ટ ` ૩,૫૦૦ માં લઈ લીધા. જેની ચોપડે કિંમત ` ૫,૦૦૦ હતી.
  - (૩) બાકીની મિલકતોના નીચે પ્રમાણે ઉપજ્યા:
    - ચંત્રો ` ૩૦,૦૦૦; સ્ટોક ` ૧૫,૫૦૦; દેવાદારો ` ૨૫,૫૦૦; પેટન્ટ ચોપડે કિંમતના ૫૦%.
  - (૪) બધા જ દેવાઓ ચૂકવવામાં આવ્યા અને લેણદારોએ ` ૧,૨૫૦ નો વટાવ આપ્યો.
  - (૫) વિસર્જન ખર્ચ ` ૧,૫૦૦ થયો.
- પેઢીના ચોપડે માલમિલકત નિકલ ખાતુ, રોકડ ખાતુ અને ભાગીદારોના મૂડી ખાતા તૈયાર કરો.

૨. પ્રશાંત, જય અને કેતન અનુક્રમે ૩:૨:૧ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચતા ભાગીદારો હતા. તેઓ એ તા. ૩૧/૧૨/૨૦૧૬ના રોજ ભાગીદારીનું વિસર્જન કરવાનું નક્કી કર્યું. તે દિવસે પેઢીનું પાકુ સરવૈયું નીચે પ્રમાણે છે.

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી		પાઘડી	૬૦,૦૦૦
પ્રશાંત ૨,૦૦,૦૦૦		ચંત્રો	૨,૫૦,૦૦૦
જય ૧,૦૦,૦૦૦		ફર્નિચર	૩૦,૦૦૦
કેતન ૨૦,૦૦૦	૩,૨૦,૦૦૦	સ્ટોક	૧,૦૦,૦૦૦
બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ	૬૦,૦૦૦	દેવાદારો	૬૦,૦૦૦

પરચૂરણ લેણદારો	૧,૨૦,૦૦૦		
	૫,૦૦,૦૦૦		૫,૦૦,૦૦૦

મિલકતોનાં નીચે પ્રમાણે ઉપજ્યા:

ચંત્રો ` ૨,૨૦,૦૦૦; ૫૦% સ્ટોક ના ` ૩૫,૦૦૦ અને દેવાદારો પાસેથી ચોપડે કિંમતેથી ૧૫% ઓછી રકમ મળી. પાઘડીની કિંમત શૂન્ય ગણાવી.બાકીનો ૫૦% સ્ટોક પ્રશાંતે ` ૩૨,૦૦૦ માં લઈ લીધો. જયે ફર્નિચર ` ૨૪,૦૦૦ માં લઈ લીધું. વિસર્જન ખર્ચ ` ૩,૦૦૦ થયો.

પેઢીના ચોપડે જરૂરી ખાતા તૈયાર કરો.

જ્યારે એક ભાગીદાર નાદાર હોય ત્યારે

૩. A, B અને C અનુક્રમે ૩:૨:૧ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૬ના રોજ તેઓની સ્થિતિ નીચે મુજબ હતી:

તેઓની મૂડી અનુક્રમે ` ૬૫,૦૦૦, ` ૪૦,૦૦૦ અને ` ૨૫,૦૦૦ હતી. મકાન ` ૩૫,૦૦૦, ફર્નિચર ` ૮,૦૦૦, દેવાદારો ` ૪૭,૦૦૦, સ્ટોક ` ૩૫,૦૦૦, લેણીહૂંડી ` ૯,૦૦૦, રોકડ ` ૬,૦૦૦, લેણદારો ` ૪૮,૦૦૦ અને દેવીહૂંડી ` ૭,૦૦૦.

દરેક ભાગીદારે વર્ષ દરમિયાન ` ૫,૦૦૦ નો ઉપાડ કર્યો હતો. તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૬ના રોજ વિસર્જન કરવામાં આવ્યું ત્યારે હવાલાઓ નીચે પ્રમાણે હતાં:

(૧) 'A' એ દેવાદારો ૧૦% વટાવે લેવાનું અને લેણદારોને ચૂકવવાનું સ્વીકાર્યું.

(૨) 'C' એ સ્ટોક ૧૦% ઓછી કિંમતે લેવાનું અને દેવીહૂંડી ચૂકવવાનું સ્વીકાર્યું.

(૩) 'B' લેણીહૂંડી ` ૮,૪૦૦ માં અને ફર્નિચર ૧૦% વટાવે લેવા સંમત થયો.

(૪) મકાન ` ૩૮,૦૦૦ માં રોકડેથી વેચવામાં આવ્યું.

(૫) વિસર્જન ખર્ચ ` ૨,૪૦૦ થયો.

(૬) 'C' નાદાર જાહેર થયો અને તેની પાસેથી ફક્ત ` ૧,૦૦૦ રોકડા મળી શક્યા.

(૭) A અને B બંને 'C' ની મૂડીતૂટ સરખે હિસ્સે વહેંચશે.

માલ-મિલકત નિકાલખાતું, ભાગીદારોના મૂડીખાતા અને રોકડ ખાતું તૈયાર કરો.

૪. આશા, અર્ચના અને અંજના અનુક્રમે ૪:૩:૩ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓએ તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૭ના રોજ ભાગીદારીનું વિસર્જન કરવાનું નક્કી કર્યું. તે દિવસે પેઢીનું પાકુ સરવૈયું નીચે પ્રમાણે છે.

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી		પાઘડી	૨,૫૦૦
આશા ૭,૦૦૦		જમીન-મકાન	૯,૫૦૦
અર્ચના	૧૧,૦૦૦	ફર્નિચર	૫,૫૦૦

૪,૦૦૦			
લેણદારો	૮,૫૦૦	રોકાણો	૬,૫૦૦
દેવીહૂંડી	૪,૦૦૦	દેવાદારો	
		૫,૦૦૦	
બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ	૬,૦૦૦	- ઘા. અના.	૪,૫૦૦
		૫૦૦	
અર્ચનાની લોન	૧૦,૦૦૦	હાથ પર રોકડ	૫૦૦
		અંજનાની મૂડી	૩,૦૦૦
		ન.નુ ખાતુ	૭,૫૦૦
	૩૯,૫૦૦		૩૯,૫૦૦

હવાલાઓ:

(૧) મિલકતોનાં નીચે પ્રમાણે ઉપજ્યા

જમીન-મકાન ` ૪,૫૦૦, દેવાદારો ` ૪,૦૦૦, રોકાણો ` ૫,૦૦૦ અને નહીં નોંધાયેલ મિલકત ` ૫૦૦.

(૨) આશાએ ` ૨,૫૦૦માં ફર્નિચર લેવાનું કબૂલ્યું.

(૩) વિસર્જન ખર્ચ ` ૧,૦૦૦ થયો.

(૪) બધા જ દેવાઓ પૂરેપૂરા ચૂકવવામાં આવ્યા.

(૫) નહીં નોંધાયેલ દેવું ` ૫૦૦ ચૂકવાયું.

(૬) અંજના નાદાર જાહેર થઈ અને તેની અંગત મિલકતોમાંથી ૫૦% રકમ મેળવી શકાઈ.

ઉપર આપેલી માહિતી પરથી, પેઢીના ચોપડે ખાતાઓ બંધ કરવા તૈયાર કરો:

(૧) માલમિલકત નિકાલ ખાતુ (૨) ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં (૩) અન્ય જરૂરી ખાતાંઓ.

જ્યારે બે ભાગીદાર નાદાર હોય ત્યારે

૫. ચંદ્ર, કિરણ અને પ્રકાશ ૫:૩:૨ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓ એ તા. ૩૧/૧૨/૨૦૧૭ના રોજ તેઓની સ્થિતિ નીચે મુજબ હતી.

ચંદ્રની મૂડી (જમા બાકી) ` ૫૫,૦૦૦, કિરણ (જમાબાકી) ` ૫,૦૦૦; લેણદારો ` ૧૦,૦૦૦; દેવીહૂંડી ` ૧૦,૦૦૦; બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ ` ૧૦,૦૦૦ અને સંયુક્ત જીવનવીમા પોલીસી અનામત ` ૧૦,૦૦૦.

પ્રકાશની મૂડી (ઉધાર બાકી) ` ૧૦,૦૦૦, સ્ટોક ` ૨૦,૦૦૦; દેવાદારો ` ૨૦,૦૦૦, સંયુક્ત જીવનવીમા પોલીસી અનામત ` ૧૦,૦૦૦, ચંત્રો ` ૨૦,૦૦૦, લેણીહૂંડી ` ૨૦,૦૦૦ અને હાથ પર રોકડા ` ૧૦,૦૦૦ પેઢીનું વેસર્જન કરવામાં આવ્યું. અન્ય માહિતી નીચે મુજબ છે.

(૧) મિલકતોનાં નીચે મુજબ વસુલ થયા:

સ્ટોક ` ૧૫,૦૦૦; દેવાદારો ૬૦%; ચંત્રો ` ૫,૦૦૦ઓછા અને લેણીહૂંડી ` ૧૫,૦૦૦.

(૨) સંયુક્ત જીવનવીમા પોલીસીનું શરણમૂલ્ય ` ૫,૦૦૦ મળ્યું

- (૩) ચંદ્રએ બેંક ઓવરડ્રફ્ટ ચૂકવ્યો.
- (૪) નહીં નોંધાયેલુ દેવું ` ૫,૦૦૦ પૂરેપૂરું ચૂકવી આપ્યું.
- (૫) વિસર્જન ખર્ચ ` ૫,૦૦૦ થયો જેમાંથી પ્રકાશે ` ૧,૦૦૦ ચૂકવ્યા. અને બાકીની રકમ રોકડેથી ચૂકવી
- (૬) કિરણ અને પ્રકાશ બંને નાદાર જાહેર થયા.
- (૭) બાકીનાં દેવાં પૂરેપૂરાં ચૂકવી આપ્યા.
- (૮) બંને ભાગીદારોની મૂડીતૂટની ૫૦% રકમ તેમની અંગત મિલકતોમાંથી મેળવી શક્યા. પેઢીના ચોપડે જરૂરી ખાતાંઓ તૈયાર કરો.

જ્યારે બધા ભાગીદારો નાદાર હોય ત્યારે

૬. વન્ડર, થન્ડર અને ગીલીન્ડર અનુક્રમે ૫:૩:૨ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચતા ભાગીદારો હતા. તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૭ના રોજ તેઓનું પાકુ સરવૈયુ નીચે પ્રમાણે છે.

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી		ચંત્રો	૧,૭૦,૦૦૦
વન્ડર	૧,૦૦,૦૦૦	સ્ટોક	૯૦,૦૦૦
થન્ડર	૧,૦૦,૦૦૦	દેવાદારો	
		૧,૧૦,૦૦૦	
ગીલીન્ડર	૨૦,૦૦૦	બાદ: ઘા.અના.-	૧,૦૦,૦૦૦
	૨,૦૦,૦૦૦	૧૦,૦૦૦	
બેંક લોન (ચંત્રોના તારણ પર)	૫૦,૦૦૦	હાથ પર રોકડ	૧૦,૦૦૦
વન્ડરની લોન	૪૦,૦૦૦	નફા-નુકશાન ખાતુ	૧,૨૦,૦૦૦
પરચૂરણ લેણદારો	૨,૦૦,૦૦૦		
	૪,૬૦,૦૦૦		૪,૬૦,૦૦૦

ઉપરની તારીખે પેઢીનું વિસર્જન કરવાનું નક્કી થયું. મિલકતોનાં નીચે પ્રમાણે ઉપજ્યા:

- ચંત્રો ` ૭૫,૦૦૦, સ્ટોક ` ૫૦,૦૦૦ અને દેવાદારા ` ૭૫,૦૦૦, વિસર્જન ખર્ચ ` ૧૦,૦૦૦ થયો. ગીલીન્ડર પોતાની ખાનગી મિલકતોમાંથી કંઈ પણ લાવી શક્યો નહી. જ્યારે બાકીના ભાગીદારોના ચોપડેથી નીચેની માહિતી મળી.

વિગત	વન્ડર	થન્ડર
ખાનગી મિલકતો (`)	૫૫,૦૦૦	૪૨,૦૦૦
ખાનગી દેવું (`)	૪૫,૦૦૦	૪૦,૫૦૦

પેઢીના ચોપડે ખાતાં બંધ કરવા જરૂરી ખાતા તૈયાર કરો.

૭. રાજા, રાણી અને ગુલામ અનુક્રમે ૫:૩:૨ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજ તેઓનું પાકુ સરવૈયુ નીચે પ્રમાણે છે.

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી		ચંત્રો	૩૪,૦૦૦
રાજા ૨૦,૦૦૦		દેવાદારો ૨૨,૦૦૦	
રાણી ૧૦,૦૦૦		બાદ: ધા.અના.- ૨,૦૦૦	૨૦,૦૦૦
ગુલામ ૧૦,૦૦૦	૪૦,૦૦૦	સ્ટોક	૧૮,૦૦૦
બેંક લોન (સલામત)	૧૦,૦૦૦	રોકડા	૨,૦૦૦
લેણદારો	૪૦,૦૦૦	નફા-નુકશાન ખાતુ	૨૪,૦૦૦
દેવીહૂંડી	૮,૦૦૦		
	૬૮,૦૦૦		૬૮,૦૦૦

બધા ભાગીદારો નાદાર જાહેર થયા. ભાગીદારોએ પેઢીનું વિસર્જન કરવાનું નક્કી કર્યું. મિલકતોના નીચે પ્રમાણે ઉપજ્યા:

ચંત્રો ` ૧૫,૦૦૦, સ્ટોક ` ૧૦,૦૦૦ અને દેવાદારો ` ૧૫,૦૦૦, વિસર્જન ખર્ચ ` ૨,૦૦૦ થયો. ગુલામ પોતાની ખાનગી મિલકતોમાંથી કંઈ પણ લાવી શક્યો નહીં. જ્યારે રાજા અને રાણી પાસેથી અનુક્રમે ` ૨,૦૦૦ અને ` ૧,૦૦૦ રોકડા મળ્યા.

પેઢીના ચોપડે વિસર્જન વખતે જરૂરી ખાતાઓ તૈયાર કરો.

સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટીમાં છેલ્લી પરીક્ષામાં પૂછાયેલા દાખલા

૮. રાજ અને રવિ રૂ. ૨:૧ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓ એ તા. ૩૧/૧૨/૨૦૧૦ના રોજ ભાગીદારીનું વિસર્જન કરવાનું નક્કી કર્યું. તે દિવસે પેઢીનું પાકુ સરવૈયું નીચે પ્રમાણે છે. (નવેમ્બર ૨૦૧૨)

૩૧/૧૨/૨૦૧૦ના રોજનું પાકુ સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી		જમીન-મકાન	૬૪,૦૦૦
રાજ ૬૮,૦૦૦		ચંત્રો	૭૦,૦૦૦
રવિ ૪૬,૦૦૦	૧,૧૭,૦૦૦	સ્ટોક	૨૦,૦૦૦
રાજની લોન	૪૦,૦૦૦	દેવાદારો ૨૫,૦૦૦	
સામાન્ય અનામત	૩,૦૦૦	બાદ: ધા. અના. ૧,૦૦૦	૨૪,૦૦૦
લેણદારો	૭૦,૦૦૦	લેણીહૂંડી	૩૪,૦૦૦

બેંક લોન	૧૦,૦૦૦	રોકડ સિલક	૨૨,૦૦૦
		નફા-નુકશાન ખાતુ	૬,૦૦૦
	૨,૪૦,૦૦૦		૨,૪૦,૦૦૦

વધારાની માહિતી:

(૧) મિલકતોના નીચે પ્રમાણે ઉપજ્યા:

જમીન-મકાન ` ૮૦,૦૦૦/-, દેવાદારો ` ૧૪,૦૦૦/-, સ્ટોક ` ૧૦,૦૦૦/-, લેણીહૂંડી ` ૨૮,૦૦૦/-

(૨) ચંત્ર ` ૭૬,૦૦૦/- માં રાજ લઈ ગયા.

(૩) રવિ બેંક લોન ચૂકવવા સમ્મત થયા.

(૪) લેણદારોને ચૂકવેલે હિસાબે ` ૬૫,૦૦૦/- ચૂકવ્યા.

(૫) નહીં નોંધાયેલ એક મિલકતના ` ૧૦,૦૦૦/- ઉપજ્યા.

(૬) નહીં નોંધાયેલ જવાબદારીના ` ૫,૦૦૦/- ચૂકવ્યા.

(૫) વિસર્જન ખર્ચ ` ૧૨,૦૦૦/- થયો.

પેઢીના ચોપડા બંધ કરવા માટે જરૂરી ખાતા તૈયાર કરો.

૯. P, Q અને R ૩:૨:૧ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓએ તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૦ ના રોજ ભાગીદારીનું વિસર્જન કરવાનું નક્કી કર્યું. તે દિવસે પેઢીનું પાકુ સરવૈયું નીચે પ્રમાણે છે. (નવેમ્બર ૨૦૧૨)

૩૧/૦૩/૨૦૧૦ના રોજનું પાકુ સરવૈયું

જવાબદારીઓ	`	મિલકતો	`
મૂડી		જમીન-મકાન	૧,૨૦,૦૦૦
P	૧,૯૦,૦૦૦	ચંત્રો	૯૦,૦૦૦
Q	૭,૦૦૦	સ્ટોક	૨૮,૦૦૦
R	૩,૦૦૦	રોકડ	૧૧,૦૦૦
સામાન્ય અનામત	૧૮,૦૦૦	પેટન્ટ	૨,૫૦૦
લેણદારો	૩૦,૦૦૦		
દેણીહૂંડી	૩,૫૦૦		
	૨,૫૧,૫૦૦		૨,૫૧,૫૦૦

અન્ય માહિતી:

(૧) મિલકતોના નીચે પ્રમાણે ઉપજ્યા:

જમીન-મકાન ` ૧,૦૦,૦૦૦/-, ચંત્રો ` ૮૦,૦૦૦/-, સ્ટોક ` ૨૩,૦૦૦/-, લેણીહૂંડી ` ૨૮,૦૦૦/-

(૨) લેણદારોને ચૂકવેલે તના ` ૨૬,૫૦૦/- ચૂકવ્યા.

(૩) એક જવાબદારી જે પેઢીના ચોપડે નોંધાયેલી ન હતી તેના ` ૫,૦૦૦/- ચૂકવ્યા.

(૪) વિસર્જન ખર્ચ ` ૩,૦૦૦/- થયો.

ભાગીદાર Q અને R બંને નાદાર જાહેર થયા. Q ની અંગત મિલકતમાંથી રૂપિયે ૬૦ પૈસા લેખે અને R ની અંગત મિલકતમાંથી રૂપિયે ૪૦ પૈસા લેખે વસૂલ થયા.

પેઢીના ચોપડા બંધ કરવા જરૂરી ખાતા તૈયાર કરો તથા મૂડીતૂટની ગણતરી દર્શાવી તે અંગે ની આમનોંધ પણ લખો.

૧૦. તા. ૩૧મી માર્ચ ૨૦૧૦ ના રોજ મિલિન્ડ અને અમીનું પાકુ સરવૈયુ નીચે પ્રમાણે છે.

(જૂન ૨૦૧૨)

જવાબદારીઓ	`	મિલકતો	`
પરચૂરણ લેણદારો	૩૮,૦૦૦	બેંક સિલક	૧૧,૫૦૦
શ્રીમતી મિલિન્ડની લોન	૧૦,૦૦૦	સ્ટોક	૬,૦૦૦
અમીની લોન	૧૫,૦૦૦	પરચૂરણ દેવાદારો	૧૮,૦૦૦
સામાન્ય અનામત	૫,૦૦૦	ફર્નિચર	૪,૦૦૦
મૂડી	૫,૦૦૦	પ્લાન્ટ	૨૮,૦૦૦
મિલિન્ડ ૧૦,૦૦૦		રોકણો	૧૦,૦૦૦
અમી ૮,૦૦૦	૧૮,૦૦૦	નફા-નુકશાન ખાતુ	૭,૫૦૦
	૮૬,૦૦૦		૮૬,૦૦૦

તા. ૩૧મી માર્ચ ૨૦૧૦ ના રોજ નીચેની શરતોએ પેઢીનું વિસર્જન કરવામાં આવ્યું.

(૧) મિલિન્ડ રોકણો ` ૮,૦૦૦માં લેવા સંમત થયા અને શ્રીમતી મિલિન્ડની લોન ચૂકવવાનું સ્વીકારે છે.

(૨) અન્ય મિલકતોના નીચે મુજબ ઉપજયા

સ્ટોક ` ૫,૦૦૦/-, પરચૂરણ દેવાદારો ` ૧૮,૫૦૦/-, ફર્નિચર ` ૪,૫૦૦/-, પ્લાન્ટ ` ૨૫,૦૦૦/-

(૩) વિસર્જન ખર્ચ ` ૩,૦૦૦/- થયો.

(૪) પરચૂરણ લેણદારો ફક્ત ` ૩૭,૦૦૦ સ્વીકારવા સંમત થયા.

(૫) ભાગીદારો વચ્ચે નફો-નુકશાન ૩:૨નાં પ્રમાણમાં વહેંચાય છે.

તૈયાર કરો:

(૧) માલમિલકત નિકાલ ખાતુ

(૨) ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં (૩) બેંક ખાતું.

૧૧. રવિ, ચન્દ્ર અને કિરણ અનુક્રમે ૧/૨, ૧/૩ અને ૧/૬ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તા. ૩૧મી ઓક્ટોબર ૨૦૧૮ના રોજ નું પાકુ સરવૈયુ નીચે પ્રમાણે છે.

(જૂન ૨૦૧૨)

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
રવિની મૂડી	૩૦,૦૦૦	સ્થિર મિલકતો	૧૫,૦૦૦
ચન્દ્રની મૂડી	૨૦,૦૦૦	પેટન્ટ્સ	૧,૦૦૦
ગીરોની લોન	૪,૫૦૦	સ્ટોક	૨૨,૪૦૦
લેણદારો	૩૧,૫૦૦	દેવાદારો	
		૩૨,૬૦૦	
		બાદ:જોગવાઈ	૩૧,૬૦૦
		૧,૦૦૦	
		બેંક સિલક	૧૪,૦૦૦
		કિરણની મૂડી	૨,૦૦૦
	૮૬,૦૦૦		૮૬,૦૦૦

ઉપરની તારીખે પેઢીનું વિસર્જન કરવામાં આવ્યું અને તમને નીચેની માહિતી આપવામાં આવે છે.

- (૧) સ્ટોકના ફક્ત ` ૨૦,૦૦૦ ઉપજયા.
- (૨) ડૂબેલા લેણાં અને આપેલ વટાવના ` ૧,૬૦૦ થયા.
- (૩) ગીરો લોન પૂરેપૂરી ચૂકવી દીધી.
- (૪) લેણદારોને ૫% વટાવ કાપી ચૂકવી દેવામાં આવ્યા.
- (૫) પેઢી સામે નુકશાનીનો દાવો ` ૫,૬૦૦ આપી પતાવટ કરવામાં આવી.
- (૬) વિસર્જન ખર્ચ ` ૯૭૫ થયો.
- (૭) કિરણ નાદાર જાહેર થયો અને તેની મિલકતોમાંથી પેઢીના લેણા પેટે રૂપિયે ૪૦ પૈસા

કિવિડન્ડ

મળ્યું.

તૈયાર કરો:

- (૧) માલમિલકત નિકાલ ખાતુ (૨) ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં(૩) બેંક ખાતુ.

૧૨. D, E અને F ૨:૨:૧ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. પેઢીનું તા. ૩૧/૧૨/૨૦૧૭ ના રોજનું પાકુ સરવૈયુ નીચે પ્રમાણે છે. (એપ્રિલ

૨૦૧૭)

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી		પરચૂરણ મિલકતો	૯૦,૦૦૦
D	૩૦,૦૦૦	રોકડ	૨૦,૦૦૦

E	૪૦,૦૦૦	નફા-નુકશાન ખાતુ	૧૦,૦૦૦
F	૧૫,૦૦૦		
લેણદારો	૨૫,૦૦૦		
દેવીહૂંડી	૧૦,૦૦૦		
	૧,૨૦,૦૦૦		૧,૨૦,૦૦૦

પેઢીનું વિસર્જન કરવામાં આવ્યું અને પેઢીની મિલકતોનું ` ૧,૦૦,૦૦૦ માં વેચાણ કર્યું. તમામ દેવા ચૂકવવામાં આવ્યા.

તૈયાર કરો:

(૧) માલમિલકત નિકાલ ખાતુ (૨) મૂડી ખાતાં (૩) રોકડ ખાતુ

૧૩. G, H અને I સરખા હિસ્સે નફો-નુકશાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓ નીચેની પાકા સરવૈયા સાથે પેઢીનું વિસર્જન કરે છે.

(એપ્રિલ ૨૦૧૭)

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી		મકાન	૧,૦૦,૦૦૦
G	૮૦,૦૦૦	ચંત્રો	૮૦,૦૦૦
H	૪૦,૦૦૦	સ્ટોક	૩૦,૦૦૦
I	૨૫,૦૦૦	દેવાદારો	૧૦,૦૦૦
લેણદારો	૮૦,૦૦૦	રોકડ	૫,૦૦૦
	૨,૨૫,૦૦૦		૨,૨૫,૦૦૦

મિલકતોની ઉપજ નીચે મુજબ મળી હતી:

મકાન ` ૬૦,૦૦૦/-, ચંત્રો ` ૫૦,૦૦૦/-, સ્ટોક ` ૨૫,૦૦૦/-, દેવાદારો ` ૯,૦૦૦/-
લેણદારોને ચૂકવેના હિસાબે પૂરેપૂરી રકમ ચૂકવવામાં આવી.

Mr. I નાદાર જાહેર થાય છે અને તેની મિલકતોમાંથી ` ૩,૦૦૦ મેળવી શકાય.

તૈયાર કરો:

(૧) માલમિલકત નિકાલ ખાતુ (૨) મૂડી ખાતાં (૩) રોકડ ખાતું

૧૪. પ્રકાશ, કમલેશ અને રોકેશ ૩:૨:૧ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓએ તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૬ના રોજ પેઢીનું વિસર્જન કરવાનું નક્કી કર્યું. તે દિવસે તેમનું પાકુ સરવૈયુ નીચે પ્રમાણે છે.

(એપ્રિલ/નવેમ્બર ૨૦૧૭)

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી		પાઘડી	૨,૦૦૦
પ્રકાશ ૧,૫૨,૦૦૦		જમીન-મકાન	૭૦,૦૦૦

ક્રમલેશ	૫,૬૦૦		ફર્નિચર	૨૬,૦૦૦
રાકેશ	૨,૪૦૦	૧,૬૦,૦૦૦	યંત્રો	૭૨,૦૦૦
સામાન્ય અનામત		૧૪,૪૦૦	સ્ટોક	૨૨,૪૦૦
લેણદારો		૨૪,૦૦૦	રોકડ	૮,૮૦૦
દેવીહૂંડી		૨,૮૦૦		
		૨,૦૧,૨૦૦		૨,૦૧,૨૦૦

અન્ય માહિતી:

(૧) મિલકતોના નીચે પ્રમાણે ઉપજ્યા:

જમીન-મકાન ` ૬૦,૦૦૦/-, ફર્નિચર ` ૨૦,૦૦૦/-, ચંત્રો ` ૬૪,૦૦૦/-, સ્ટોક ` ૧૮,૪૦૦/-

(૨) લેણદારોને ચૂકવના ` ૨૧,૨૦૦/- ચૂકવેના હિસાબે ચૂકવ્યા.

(૩) ` ૪,૦૦૦/- નું એક દેવું પૂરેપૂરું ચૂકવી દીધું હતું કે જે ચોપડે નોંધાયેલ ન હતું.

(૪) વિસર્જન ખર્ચ ` ૨,૪૦૦/- થયો.

કમલેશ અને રોકેશ બંને નાદાર જાહેર થયા અને કમલેશ ની મિલકતમાંથી રૂપિયે ૬૦ પૈસા લેખે અને રોકેશ ની મિલકતમાંથી રૂપિયે ૪૦ પૈસા મેળવી શકાયા.

પેઢીના ચોપડ બંધ કરવા જરૂરી ખાતા તૈયાર કરો તથા મૂડીતૂટની ગણતરી દર્શાવો.

૧૫. આકાશ અને ધરતી ૨:૧ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓએ તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૬ના રોજ પેઢીનું વિસર્જન કરવાનું નક્કી કર્યું.

(એપ્રિલ- ૨૦૧૭)

પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી		જમીન-મકાન	૧,૦૦,૦૦૦
આકાશ ૧,૭૦,૦૦૦		ફર્નિચર	૬૦,૦૦૦
ધરતી ૧,૨૨,૫૦૦	૨,૯૨,૫૦૦	ચંત્રો	૧,૭૫,૦૦૦
નફા-નુકશાન ખાતુ	૭,૫૦૦	સ્ટોક	૫૦,૦૦૦
લેણદારો	૨,૦૦,૦૦૦	દેવાદારો ૬૨,૫૦૦	
ગીરોની લોન	૧,૦૦,૦૦૦	-ઘા.અના. ૨,૫૦૦	૬૦,૦૦૦
		લેણીહૂંડી	૧,૦૦,૦૦૦
		હાથ પર રોકડ	૫૫,૦૦૦
	૬,૦૦,૦૦૦		૬,૦૦,૦૦૦

(૧) જમીન-મકાનના ` ૫૭,૦૦૦, ફર્નિચરના ` ૫૦,૦૦૦ ઉપજ્યા.

(૨) દેવાદારોના ` ૩૫,૦૦૦ ઉપજ્યા.

(૩) ` ૧,૯૦,૦૦૦માં આકાશ ચંત્રો લઈ ગયો.

(૪) સ્ટોકના ` ૨૫,૦૦૦ ઉપજ્યા.

(૫) લેણીહૂંડીના ` ૮૫,૦૦૦ ઉપજ્યા.

(૬) વિસર્જન ખર્ચ ` ૧૨,૦૦૦ થયો.

(૭) બધી જ જવાબદારીઓ પૂરેપૂરી ચૂકવી આપી.

તૈયાર કરો: (૧) માલમિલકત નિકાલ ખાતુ

(૨) ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં(૩)રોકડ ખાતુ.

૧૬. રાકેશ, મંગેશ અને શૈલેશની પેઢીનું તા. ૩૦/૦૯/૨૦૧૫ના રોજ વિસર્જન થયું. તે દિવસે તેમની સ્થિતિ નીચે મુજબ છે.

(નવેમ્બર ૨૦૧૭)

પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ	`	મિલકતો	`
લેણદારો	૪૦,૦૦૦	જમીન-મકાન	૨૦,૦૦૦
રાકેશની લોન	૮૦,૦૦	સ્ટોક	૧૪,૦૦૦
મૂડીખાતા:		દેવાદારો	૧૮,૦૦૦
રાકેશ ૧૦,૦૦૦		બેંક સિલક	૨,૦૦૦
મંગેશ ૬,૦૦૦	૧૬,૦૦૦	શૈલેશની મૂડી	૧૦,૦૦૦
	૬૪,૦૦૦		૬૪,૦૦૦

મિલકતોના ` ૩૦,૦૦૦ ઉપજ્યા. વિસર્જન અર્થ ` ૨,૦૦૦ થયો. બધા ભાગીદારો નાદાર છે. ફક્ત રાકેશની ખાનગી મિલકતમાંથી ` ૨,૦૦૦ મળી શક્યા. ભાગીદારો ૨:૧:૧ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચતા હતા. પેઢીના ચોપડ બંધ કરવા જરૂરી ખાતા તૈયાર કરો.

પ્રકરણ ૪
ભાગીદારી પેઢીનું કંપનીમાં રૂપાંતર

- ૪.૧ પ્રાસ્તાવિક
- ૪.૨ ભાગીદારી પેઢીનું કંપનીમાં રૂપાંતરનો અર્થ
- ૪.૩ ખરીદ કિંમતનો અર્થ
- ૪.૪ અવેજની પદ્ધતિનો અર્થ
- ૪.૫ ખરીદનાર કંપનીના શેર અથવા ડિબેન્યર ની ભાગીદારો વચ્ચે વહેંચણી
- ૪.૬ ભાગીદારી પેઢીના ચોપડામાં આમનોંધ
- ૪.૭ ઉદાહરણ ગણવાની પદ્ધતિ
- ૪.૮ સ્વાધ્યાય

પ્રકરણ ૪ ભાગીદારી પેઢીનું કંપનીમાં રૂપાંતર

૪.૧ પ્રાસ્તાવિક

આપણે જાણીએ છીએ કે જ્યારે ભાગીદારી પેઢી જ્યારે શરૂ કરવામાં આવે છે ત્યારે તેનો ધંધો રોજે રોજ વૃદ્ધિ અને વિકાસ તરફ આગળ વધતો જાય છે. જ્યારે ધંધો ખુબ જ વધારે પ્રમાણમાં વધે ત્યારે ભાગીદારી પેઢીને કંપનીમાં રૂપાંતર કરવાની જરૂર પડે છે કારણ કે જ્યારે બે વ્યક્તિઓ દ્વારા ધંધાનું સંચાલન કરવું મુશ્કેલ બને છે તેની જગ્યાએ ધંધામાં ખુબ જ વધારે માણસોની જરૂર પડે છે. તેથી કંપનીમાં રૂપાંતર કરવાની જરૂર પડે છે. વિશ્વકક્ષા સ્તરે એવા ઘણા બધા ઉદાહરણ છે. જેમાં ભાગીદારી પેઢીનું મોટી કંપનીમાં રૂપાંતર કરેલું છે દા.ત. ઈ.સ. ૧૯૭૫ માં બીલ ગેટ્સ અને પાઉલ એલન નામના બે વ્યક્તિઓ એ માઇક્રોસોફ્ટ કંપનીની સ્થાપના કરી તે પહેલા તેમની ભાગીદારી પેઢીમાં પોતાનો ધંધો હતો. તેવી જ રીતે ઈ.સ. ૧૯૯૮ માં લેરીપેજ અને સગ્રેવબ્રેન એ ગુગલની સ્થાપના કરી. સ્ટીવ જોબ અને સ્ટીવ વાઝનીક ઈ.સ. ૧૯૭૬ માં એપલ કંપનીની સ્થાપના કરી. આ પહેલા એ લોકો પાસે તેમના ધંધામાં ભાગીદારી પેઢી હતી. તેમાંથી એમને કંપનીમાં રૂપાંતર કરવાની જરૂર પડી. ભારતમાં પણ એવા ઘણા ઉદાહરણ છે. જેમાં પોતાની ભાગીદારી પેઢી છે. તેનું કંપનીમાં રૂપાંતર કરવાની જરૂર પડી. આ પ્રકરણમાં કંપની તરીકે જ્યારે ભાગીદારી પેઢીને ખરીદે અથવા તો ભાગીદારી પેઢીને કંપનીમાં રૂપાંતર કરીએ તો કઈ રીતે હિસાબો લખાય છે અને કઈ રીતે ખરીદી ની કિંમત નક્કી થાય છે અને કઈ રીતે આમનોંધ અને ખાતાઓની ચુકવણી થાય છે. તેની વિગતવાર ચર્ચા આ પ્રકરણમાં કરવામાં આવી છે.

૪.૨ ભાગીદારી પેઢીનું કંપનીમાં રૂપાંતરનો અર્થ

જ્યારે ભાગીદારી પેઢી કંપની બને અથવા તો આપણી ભાગીદારી પેઢીને કોઈ કંપનીને વેચી દઈએ અથવા તો કંપનીમાં સમાવેશ કરી દેવામાં આવે છે. એનો મતલબ ભાગીદારી પેઢીનું કંપનીમાં રૂપાંતર. ભાગીદારી પેઢીનું કંપનીમાં રૂપાંતર કરવા માટે આપણે ખરીદ કિંમત નક્કી કરવી એ ખુબજ અગત્યનું છે. કયા ભાવે ભાગીદારી પેઢી કંપનીને પોતાનો ધંધો આપે છે. તે જાણવું જરૂરી છે. હવે જોઈશું ખરીદ કિંમત નક્કી કઈ રીતે કરવામાં આવે છે.

૪.૩ ખરીદ કિંમતનો અર્થ

ભાગીદારી પેઢી જ્યારે પોતાનો ધંધો કંપનીને વેચે છે ત્યારે મિલકતો અને દેવા ના બદલામાં કંપની ઇક્વિટી શેર, ડિબેન્ટર કે પ્રેફરન્સ શેર અને રોકડ આપવા માટે સહમત થાય છે તેનો કુલ સરવાળો છે, તેને ખરીદ કિંમત કહેવામાં આવે છે. વ્યવહારિક દ્રષ્ટિએ જોઈએ તો આ પ્રકરણમાં કેટલીક વખત ખરીદ કિંમત આપી દેવામાં આવે છે. ત્યારે અમુક વખતે આપણે ખરીદ કિંમત પણ શોધવાની હોય છે. ખરીદ કિંમત નક્કી કરવા માટે મુખ્યત્વે બે પદ્ધતિઓ છે. એક કે ચોખ્ખી મિલકતની પદ્ધતિ એટલે કે NET ASSETS પદ્ધતિ પણ કહેવાય છે. જ્યારે ઘખલામાં જે કુલ મિલકતો દા.ત. પ્લાન, મશિનરી, ફર્નિચર, દેવાદારો, લેણી હૂંડી વગેરે જેવી મિલકતો તથા દેવાઓ કયા ભાવે લેશે. આ ઉપરાંત પાઘડી અંગે ભાગીદારી પેઢીને શું આપવામાં આવે છે. તે સંપૂર્ણ રીતે આપી દેવામાં આવેલું હોય.

કુલ દેવાં બાદ કરતાં જે વધે તેને આપણે જરીદ કિંમત તરીકે ગણીશું. ટુંકમાં કહીએ પાઘડીની રકમ આપી દેવામાં આવે ઉપરાંત મિલકતો અને દેવા જરીદ અને વેચાણ કરવામાં આવશે ત્યારે ચોખ્ખી મિલકતની પદ્ધતિ ઉપયોગમાં કહે છે તેવું માનવું. આ અંગે એક ઉદાહરણ જોઈએ ઇ.ત. તમને આપવામાં આવેલા પ્રશ્નમાં પાઘડી અંગે ` ૨,૦૦,૦૦૦, જમીન-મકાન ` ૫,૦૦,૦૦૦, સ્ટોક ` ૨,૦૦,૦૦૦, દેવાદારો ` ૧,૦૦,૦૦૦, ભાવે લેશે ઉપરાંત બધા દેવા લેશે તેમાં લેણદારો ` ૨,૦૦,૦૦૦ છે. તો આમ આ પ્રશ્નમાં ચોખ્ખી મિલકતો નક્કી કરવા માટે જે આપણે મિલકતો છે તેમાંથી દેવાં છે એ બાદ કરતાં જે રકમ આવે તેને આપણે જરીદ કિંમત કહીશું. આ જરીદ કિંમતની ચુકવણી આપણે જાણીએ છીએ કે શેર દ્વારા, ડિબેન્ચર દ્વારા, પ્રેફરન્સ શેર દ્વારા અને રોકડ દ્વારા કરવામાં આવે છે. તો જે ઇક્વિટી શેર આપવામાં આવ્યા હોય તેની કુલ રકમ, પ્રેફરન્સ શેર આપવામાં આવ્યા હોય તેની કુલ રકમ, ડીબેન્ચર આપવામાં આવ્યા હોય તેની કુલ રકમ અને બાકીની રકમ જો ન આપવામાં આવી હોય તો તે રકમ રોકડમાં આપવામાં આવી છે. તેમ માનીને રોકડ કેટલી તે શોધવું પડે છે.

૪.૪ અવેજની પદ્ધતિનો અર્થ

જ્યારે દાખલામાં કેટલા શેર ક્યા ભાવે કેટલા ડિબેન્ચર ક્યા ભાવે? અને રોકડ કેટલી ભાગીદારી પેઢીને આપવામાં આવશે ? તે અંગેની સ્પષ્ટતા સંપૂર્ણ પાલો કરવામાં આપેલી હોય ત્યારે આપેલી રોકડ આપેલા ડિબેન્ચર અને આપેલા શેરનો સરવાળો કરવાની જે રકમ મળે છે તેને જરીદ કિંમત કહે છે. આ જરીદ કિંમત અવેજની પદ્ધતિથી શોધી એમ કહી શકાય. ઉદાહરણ તરીકે જોઈએ X ભાગીદારી પેઢીનું XY Ltd. કંપનીએ તેનો ધંધો જરીદી લીધો જેના માટે ૧૦૦૦ શેર ` ૧૦ ના ભાવે, ૨૦૦૦ ડિબેન્ચર ` ૫ ના ભાવે અને ` ૨૫૦૦૦ રોકડ આપવામાં આવશે હવે ડિબેન્ચર શેર અને રોકડ નો સરવાળો કરતાં જે રકમ આવે તે રકમ જરીદ કિંમત હશે અને આ જરીદ કિંમત અવેજની પદ્ધતિથી શોધી છે તેમ કહી શકાય. દાખલામાં જ્યારે દાખલો ગણતા પહેલા જ્યારે જરીદ કિંમત નક્કી કરવી જરૂરી છે અને આ જરીદ કિંમત કઈ પદ્ધતિથી કરવામાં આવશે તે વિદ્યાર્થીએ ધ્યાનમાં રાખવું પડશે કે કઈ પદ્ધતિની તેને જરીદ કિંમત મળી શકશે. ટુંકમાં કહીએ તો ચોખ્ખી મિલકતોની પદ્ધતિ ત્યારે ઉપયોગમાં આવશે જ્યારે તમામ મિલકતો અને તમામ દેવાં પાઘડી સહિતના મિલકતો અને દેવાં જ્યારે આપેલા હોય ત્યારે મિલકતોમાંથી દેવાં બાદ કરતાં જે રકમ આવે તેને જરીદ કિંમત કહે છે. આ જરીદ કિંમત ચોખ્ખી મિલકતોની પદ્ધતિથી શોધી છે. બીજી પદ્ધતિ છે, અવેજ પદ્ધતિ. આ પદ્ધતિ ત્યારે ઉપયોગમાં લેવાય કે જ્યારે કંપની ભાગીદારી પેઢીને કેટલા શેર, કેટલા ડિબેન્ચર કેટલા ભાવે અને કેટલી રોકડ તે સંપૂર્ણપણે માહિતી આપેલ હોય ત્યારે અવેજની પદ્ધતિ ઉપયોગમાં લેવાશે.

તો ઉપરની બંને પદ્ધતિમાંથી કોઈ પણ એક પદ્ધતિની મદદથી સૌપ્રથમ આપણે જરીદ કિંમત શોધીશું ત્યાર બાદ આમનોધ અને ખાતાની તૈયારીઓ કરીશું.

૪.૫ જરીદનાર કંપનીના શેર અથવા ડિબેન્ચર ની ભાગીદારો વચ્ચે વહેંચણી

કંપની પોતાના શેર અથવા ડિબેન્ચર ભાગીદારી પેઢીને આપે છે ત્યારે ભાગીદારો પોતે નક્કી કરેલી જે શરતો હોય તે શરતોને આધારે વહેંચી લેવામાં આવે છે જ્યારે આવા પ્રકારની કોઈ શરત કે કોઈ કરાર ન હોય ત્યારે શેર અને ડિબેન્ચર ભાગીદારો તેમના લેણાંની રકમના પ્રમાણમાં એટલે કે તેમની બાકી નીકળતી રકમના પ્રમાણમાં વહેંચવામાં આવે છે. આ વહેંચણી તેમના મુડી ખાતે લઈ જવામાં આવે છે. કેટલીક વખત એવું બને છે કે ભાગીદારો ને શેર અને ડિબેન્ચર વહેંચતા અપૂર્ણાકમાં આવે ત્યારે તે અપૂર્ણાકમાં વહેંચાતી નથી ત્યારે કોઈ ભાગીદાર એક શેર વધારે અથવા તો એક શેર ઓછો લઈ તેની બાકીની જે રકમ છે, તે રોકડ

ખાતે જરૂરી અસર આપવામાં આવે છે. પરંતુ સામાન્ય રીતે કંપનીના શેર અને ડિબેન્યરો કંપનીના ભાગીદારો વચ્ચે પોતાના જે કરાર અથવા તો સંમતિ/સમજૂતીથી તેની વહેંચણી કરવામાં આવે છે.

૪.૬ ભાગીદારી પેઢીના ચોપડામાં આમનોંધ

(૧) પેઢીની મિલકતો ચોપડે દર્શાવેલ કિંમતે માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે લઈ જવામાં આવે ત્યારે :

માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે ઉ
તે પરચુરણ મિલકતો ખાતે

પરચુરણ મિલકતો એટલે પરચુરણ નફો પરંતુ જમીન, મકાન, ફર્નિચર, ચોપડે કિંમત લઈ જવામાં આવે છે. મિલકતોમાં મુંત્યાંકન કયું હોય તો તે ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે નહીં. તેની ચોપડે કિંમતે લઈ જવામાં આવશે. કંપનીમાં ભાગીદારો પેઢીનું રોકડ અને બેંક સિલક સાથે ખરીદવામાં આવે રોકડ અને બેંક સિલક પણ માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે ઉધારવામાં આવે છે. પરંતુ જ્યારે રોકડ સિવાયની તમામ મિલકતો લઈ જાય છે એમ દર્શાવવું હોય તો રોકડ લઈ જતો નથી તેમ માનીને રોકડ ખાતું ખોલવામાં આવે ત્યારે તે શરૂઆતની બાકી તરીકે દર્શાવવામાં આવે છે.

(૨) પેઢીનાં દેવાં ચોપડે કિંમતે માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે લઈ જવામાં આવે ત્યારે :

પરચુરણ દેવા ખાતે ઉ
તે માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે

પરચુરણમાં દેવામાં દેવીહુંડી, લેણદારો, બેંક ઓવર ડ્રાફ્ટ વગેરે. માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે જમાં કરવામાં આવે છે.

(૩) અનામત અને વધારો, નફા-નુકસાનનો વહેંચણી, કારીગરી અકસ્માત વળતર ફંડ, જાહેરાત ઉપલક ખાતું, કારીગરી અકસ્માત વળતર ભંડોળ સામાન્ય અનામત વગેરે. બાકીનો કોઈ પણ વહેંચણી પાત્ર નફો હોય તે વહેંચણી પાત્ર નફો ભાગીદારોના મુડી ખાતે લઈ જવામાં આવે છે.

નફા-નુકસાન ખાતે ઉ
કારીગરી અકસ્માત વળતર ફંડ ખાતે ઉ
જાહેરાત ઉપલક ખાતે ઉ
કારીગરી અકસ્માત વળતર ભંડોળ ખાતે ઉ
સામાન્ય અનામત ખાતે ઉ

તે ભાગીદારોના મુડી ખાતે

ઉપરોત ભંડોળમાં જો કોઈ ઘવો કરવામાં આવ્યો હોય ત્યારે તે ઘવાની રકમ બાદ કર્યા પછી ભાગીદારોના મુડી ખાતે વહેંચવામાં આવશે. દા.ત. કારીગરી અકસ્માત ફંડ ખાતે ` ૨૫,૦૦૦ છે. એક ઘવો ` ૨૫,૦૦૦- ` ૫,૦૦૦ = ` ૨૦,૦૦૦ કારીગર અકસ્માત ફંડ ખાતે ઉધાર કરી ભાગીદારોના મુડી ખાતે ` ૨૦,૦૦૦ જમા કરવામાં આવશે.

(૪) ખરીદ કિંમત જ્યારે ચુકવવાનો થાય ત્યારે :

ખરીદનાર કંપની ખાતે ઉ
તે માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે

(૫) કંપની તરફથી શેર, ડિબેન્યર કે રોકડ મળે ત્યારે :

ખરીદના કંપનીના ઇક્વિટી શેર ખાતે ઉ
ખરીદના કંપનીના પ્રેફ.શેર ખાતે ઉ
ખરીદના કંપનીના ડિબેન્યર ખાતે ઉ

રોકડ/બેંક ખાતે ૭

તે ખરીદનાર કંપની ખાતે

(૬) જ્યારે મિલકતો વેચવામાં આવે ત્યારે :

રોકડ-બેંક ખાતે ૭

તે માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે

ઉપરની આમનોંધ ત્યારે જ કરવામાં આવે જ્યારે કોઈ મિલકત કંપનીએ લીધી નથી. તેનો નિકાલ જે કિંમતે કરવામાં આવ્યો હોય તે કિંમત લખવામાં આવે છે. અહિયા કોઈ નફો કે ખોટ ધ્યાનમાં લેવામાં આવતાં નથી.

(૭) જ્યારે કોઈ મિલકત ભાગીદાર લઈ જાય ત્યારે :

ભાગીદારના મુડી ખાતે ૭

તે માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે

(૮) જ્યારે કોઈ દેવા ચુકવવામાં આવે ત્યારે :

માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે ૭

તે રોકડ-બેંક ખાતે

ઉપરોક્ત આમનોંધ ત્યારે કરવામાં આવશે જ્યારે કોઈ દેવા કંપની લઈ જતો નથી, ત્યારે ઘ.ત. કોઈ લેણદારના ૧૦,૦૦૦ ` કંપની લઈ જતો નથી. ત્યારે તેની આમનોંધ માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે ` ૧૦,૦૦૦ ઉધારવામાં આવશે અને રોકડ-બેંક ખાતે ` ૧૦,૦૦૦ જમા કરવામાં આવશે.

(૯) જ્યારે કોઈ દેવું ભાગીદાર ચુકવવાનું કબુલું ત્યારે :

માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે ૭

તે ભાગીદારના મુડી ખાતે

(૧૦) જ્યારે વિસર્જનખર્ચ ચુકવવામાં આવે ત્યારે :

માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે ૭

તે રોકડ-બેંક ખાતે

➤ પરંતુ વિસર્જનખર્ચ કોઈ ભાગીદાર ચુકવવાનું કબુલે ત્યારે :

માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે ૭

તે ભાગીદારના મુડી ખાતે

વિસર્જન ખર્ચ ખરીદનાર કંપની ચુકવવાનું કબુલે ત્યારે તે ખર્ચ ખરીદ કિંમતમાં ઉમેરવામાં આવશે.

(૧૧) માલ-મિલકત નિકાલ ખાતું બંધ કરવામાં આવે ત્યારે :

(૧) જો નફો હોય ત્યારે :

માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે ૭

તે ભાગીદારના મુડી ખાતે

(૨) જો ખોટ હોય ત્યારે :

ભાગીદારના મુડી ખાતે ૭

તે માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે

ઉપરની આમનોંધમાં નફો કે ખોટ ભાગીદારોના નફા-નુકસાન પ્રમાણમાં વહેંચવામાં આવશે.

ખરીદનાર કંપનીના શેર, ડિબેન્ચર વેચવા અંગેની આમનોદ:

ભાગીદારના મુડી ખાતે ઉ
તે ખરીદના કંપનીના શેર ખાતે
તે ખરીદના કંપનીના ડિબેન્ચર ખાતે

ભાગીદારોના મુડી ખાતા બંધ કરવામાં આવે ત્યારે:

(i) જ્યારે ભાગીદારોને રોકડ લાવવાની થાય ત્યારે :

રોકડ ખાતે ઉ
તે ભાગીદારના મુડી ખાતે

(ii) જ્યારે ભાગીદારોને રોકડ ચુકવવાના થાય ત્યારે :

ભાગીદારોના મુડી ખાતે ઉ
તે રોકડ ખાતે

૪.૭ ઉદાહરણ ગણવાની પદ્ધતિ

(૧) જરૂરી ખાતા ખોલવા : આ રીતમાં માલ-મિલકત નિકાલ ખાતું, ભાગીદારોના મુડી ખાતા, કંપનીનું ખાતું ખોલવામાં આવશે.

(૨) બાકી લઈ જવી : ઉપરોક્ત ખોલવામાં આવેલા ખાતાઓની બાકી લખવી. તેમાં મુડીખાતાની બાકી, રોકડ ખાતાની બાકી વગેરે.

(૩) મિલકતો માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે લઈ જવી અને દેવાંઓ માલ-મિલકત નિકાલ ખાતાની જમા બાજુ લઈ જવા : પાકા સરવૈયામાં આપેલ બધી મિલકતો માલ-મિલકત નિકાલ ખાતામાં ઉધાર બાજુ અને બધા દેવાઓ માલ-મિલકત નિકાલ ખાતાની જમા બાજુ લખવામાં આવશે. જો નવી કંપની, ભાગીદારી પેઢીની રોકડ ન લેતી હોય ત્યારે તે રોકડ ખાતે જમા કરવામાં આવશે. અને જો રોકડ પણ લઈ જતો હોય ત્યારે તે રોકડ પણ માલ-મિલકત નિકાલ ખાતામાં ઉધાર બાજુ લખવામાં આવશે.

(૪) અનામતોની વહેંચણી કરવી : નફા-નુકસાન ખાતાની જમા બાકી, કારીગરી અકસ્માત વળતર ફંડ, જાહેરાત ઉપલક ખાતું, સામાન્ય અનામત વગેરે ભાગીદારોના મુડી ખાતે તેમના નફા-નુકસાન પ્રમાણમાં વહેંચવામાં આવશે.

(૫) ખરીદ કિંમતની નોંધ : ખરીદ કિંમત લેણી થાય ત્યારે કંપનીના ખાતે ઉધાર કરી માલ-મિલકત નિકાલ ખાતું જમા કરવું. જ્યારે ખરીદ કિંમતનો અવેજ મળી જાય ત્યારે શેર, ડિબેન્ચર, રોકડ મળે ત્યારે રોકડ ખાતે ઉધાર, શેર ખાતે ઉધાર, ડિબેન્ચર ખાતે ઉધાર અને કંપની ખાતે જમા કરવામાં આવશે.

(૬) કંપનીએ લીધેલી મિલકતો અને નહિ સ્વીકારેલા દેવાંનો નિકાલ કરવો : જ્યારે મિલકતોનો નિકાલ કરવામાં આવે ત્યારે રોકડ ખાતે ઉધાર કરવામાં આવે છે અને માલ-મિલકત નિકાલ ખાતું જમા કરવામાં આવે છે. જ્યારે દેવાંનો નિકાલ કરવામાં આવે ત્યારે માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે ઉધાર તે રોકડ ખાતે જમા કરવામાં આવશે.

જ્યારે કોઈ ભાગીદાર દેવું સ્વીકારી માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે ઉધાર કરવામાં આવે અને ભાગીદારના મુડી ખાતે જમા કરવામાં આવે છે. આ રકમ જે તે કબુલેલી રકમથી લખવામાં આવશે. ત્યાર બાદ

માલ-મિલકત ખાતું બંધ કરવામાં આવશે. અને બાકી ભાગીદારોના મુડી ખાતે તેમના નફા-નુકસાના પ્રમાણથી લઈ જવામાં આવશે.

(૭) ભાગીદારોના મુડી ખાતા બંધ કરવા : ભાગીદારોના મુડીખાતા બંધ કરીને તેની અસર રોકડ ખાતે આપવામાં આવશે .

(૮) રોકડ ખાતું બંધ કરવું : રોકડ ખાતું બંધ કરીએ ત્યારે બંને બાજુનો સરવાળો સરખો આવે ત્યારે આપણે જવાબ સાચો છે એમ કહી શકેય.

ઉદાહરણ ૧. એક પેઢીના ચોપડે નીચે મુજબ મિલકતો અને દેવાં છે. જમીન-મકાન ` ૪૦,૦૦૦, સ્ટોક ` ૩૦,૦૦૦, દેવાદેરો ` ૨૦,૦૦૦, જાહેરાત ઉપલક ખાતું ` ૨,૦૦૦, અનામત ભંડોળ ` ૩,૦૦૦, લેણદારો ` ૧૫,૦૦૦, તેનો ધંધો ક લિમિટેડને વેચી દેતાં કંપનીએ જમીન અને મકાન ` ૩૦,૦૦૦, સ્ટોક ` ૨૦,૦૦૦ આપવાનું અને દેવાદારો ` ૨,૦૦૦ ઘાલખાધ અનામત રાખવાનું ઠરાવ્યું. પાઘડી પેટે ` ૨૦,૦૦૦ આપવામાં આવ્યા. ખરીદકિંમત પેટે ` ૧૦ ના એવા ૩,૦૦૦ શેર આપવામાં આવ્યા અને બાકી ની રકમ રોકડમાં આપવામાં આવી. ખરીદ કિંમત શોધો.

જવાબ :

વિગત	વિગત		
પાઘડી	૨૦,૦૦૦	કુલ મિલકતો	૭૨,૦૦૦
જમીન-મકાન	૩૦,૦૦૦	બાદ દેવા:	
સ્ટોક	૨૦,૦૦૦	લેણદારો:	૧૫,૦૦૦
દેવાદારો	૨,૦૦૦	ઘા.ખા.અ.:	૨,૦૦૦
	<u>૭૨,૦૦૦</u>	ખરીદ કિંમત	<u>૫૫,૦૦૦</u>

ચુકવણી : ૧) શેર ૩૦૦૦ × ૧૦ = ૩૦,૦૦૦

૨) રોકડ (બાકી રકમ) = ૨૫,૦૦૦

કુલ = ૫૫,૦૦૦

નોંધ :

(૧) જૂની પેઢીની ચોપડે પાઘડી નથી પરંતુ ધંધાની ખરીદી વખતે પાઘડી આપવામાં આવે તો તે ઉમેરવી.

(૨) જ્યારે ખરીદકિંમત શેર રોકડ વગેરે આપવામાં આવે અને એમ જાણવેલ હોય કે બાકીની રોકડ આપવામાં આવી ત્યારે બાકી રોકડ કેટલી તે ખબર હોતી નથી એટલે ચોખ્ખી મિલકત અધ્યતિથી ઉપર મુજબ ખરીદકિંમત શોધવી.

ઉદાહરણ ૨. સરખે ભાગે નફા-નુકસાન વહેચતા ભાગીદારો સલમાન અને શાહરૂખની પેઢીનું પાકુ સરવૈયુ નીચે મુજબ છે.

પાકુ સરવૈયુ

જવાબદારીઓ	મિલકતો	
મુડી ખાતાં :	ચાલુ ખાતુ - શાહરૂખ	૪,૦૦૦
સલમાન - ૧,૦૦,૦૦૦	પાઘડી	૭,૦૦૦

શાહરૂખ - ૨,૦૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦	પેટન્ટ	૩,૦૦૦
ચાલુ ખાતુ - સલમાન	૩૦૦૦	નફા-નુકશાન ખાતું (ઉ)	૫,૦૦૦
અનામત	૨૦૦૦	જાહેરાત ઉપલક ખાતું	૬,૦૦૦
કારીગર અકસ્માત વળતર	૧૦૦૦	દેવાઘરો	૧૨,૦૦૦
ફંડ	૨,૦૦૦	- ઘાલખાધ	૧,૦૦૦
રોકાણ વધઘટ ફંડ	૧૦,૦૦૦	જીવનવીમા પોલિસી	૮,૦૦૦
ચંત્રોનું ઘસારા ફંડ	૭,૦૦૦	ફર્નિચર	૧૧,૦૦૦
ફર્નિ. નું ઘસારા ફંડ	૭,૦૦૦	ચંત્રો	૧,૦૦,૦૦૦
શ્રીમતી શાહરૂખ ની લોન	૧૦,૦૦૦	રોકાણો	૫૦,૦૦૦
પ્રોવિડન્ડ ફંડ	૫,૦૦૦	મોટર કાર	૧૧,૦૦૦
કારીગરી બચત ફંડ	૨,૦૦૦	સ્ટોક	૧૩,૦૦૦
કારીગરી નફાભાગ ફંડ			

- (૧) પેટીનો ધંધો જરીવાલા લિ. ખરીદી લે છે.
- (૨) કંપની મોટરકાર અને બેન્ક લોન સ્વીકારતી નથી.
- (૩) શ્રીમતી સલમાન ની લોન ભાગીદાર ચુકવી આપવાનું સ્વીકારે છે.
- (૪) મિલકતોની કિંમત નીચે મુજબ આંકવામાં આવે છે. : પેટન્ટ ` ૨૧૦૦૦, રોકાણો ` ૧૦૦૦૦, ફર્નિચર ` ૨૧૫૦૦, દેવાઘરો ` ૨૦૦૦, ઘા.અનામત આધિન છે .
- (૫) જીવનવીમા પોલીસી રોકડ ` ૬૦૦૦ માં કરવામાં આવે છે .
- (૬) ખરીદકિંમત પેટે કંપની ` ૫૦૦૦૦ ના શેર, ` ૨૦૦૦૦ ના ડિબેન્ચર અને બાકીની રોકડ આપે છે. ખરીદકિંમતની ગણતરી કરો .

જવાબ : ચોખ્ખી મિલકતની પદ્ધતિથી ખરીદ કિંમતની ગણતરી :

મિલકતો :

પેટન્ટ	૨૧,૦૦૦
દેવાઘરા (૧૧૦૦૦-૨૦૦૦)	૮,૦૦૦
ફર્નિચર	૨૧,૫૦૦
ચંત્રો (૧૦૦૦૦૦-૧૦૦૦૦ ઘસારાફંડ)	૯૦,૦૦૦
રોકાણો	૧૦,૦૦૦
સ્ટોક	૧૩,૦૦૦
	<u>૧,૬૪,૫૦૦</u>

બાદ : દેવા

પ્રો. ફંડ	૧૦,૦૦૦
કારીગર બચતફંડ	૫,૦૦૦
કારીગર નફાભાગ ફંડ	૨,૦૦૦
	<u>૧,૪૭,૫૦૦</u>

ખરીદકિંમતની ગણતરી:

ઈલ્કિવિટી શેર	૫૦,૦૦૦
ડિબેન્ચર	૨૦,૦૦૦
બાકીની રોકડ (?)	૭૭,૫૦૦
	<u>૧,૪૭,૫૦૦</u>

ઉદાહરણ ૩. રાધા અને કિશન સરખે હિસ્સે નફા-નુકસાન વહેચતા ભાગીદારો છે તેઓનું તા. ૩૧-૩-૨૦૧૮ના રોજનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ છે.

પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મુડીખાતાં :		જમીન- મકાન	૩,૧૫,૦૦૦
રાધા ૨૧૦૦૦૦		ચંત્રો	૮૭,૫૦૦
કિશન ૧૪૦૦૦૦	૩,૫૦,૦૦૦	દેવાઘરો	૧,૨૨,૫૦૦
સામાન્ય અનામત	૭૭,૦૦૦	બાદ: ઘા.અના.	૧૦,૫૦૦
કારીગર અકસ્માત વળતર ફંડ	૨૧,૦૦૦	સ્ટોક	૧,૨૨,૫૦૦
રાધાની લોન	૪૨,૦૦૦	રોકાણો	૪૯,૦૦૦
બેંક લોન	૧,૭૫,૦૦૦	રોકડ-બેંક સિલક	૮૪,૦૦૦
લેણદારો	૧,૨૨,૫૦૦	પાઘડી	૨૮,૦૦૦
કારીગર બચત ખાતા	૨૧,૦૦૦	લેણાહૂંડી	૫૯,૫૦૦
પ્રોવિડન્ડ ફંડ	૪૯,૦૦૦		
	૮,૫૭,૫૦૦		૮,૫૭,૫૦૦

તા. ૧-૪-૨૦૦૫ ના રોજ ભાગીદારી પેઢીનું રાધા, કિશન લિમિટેડમાં રૂપાતર કર્યું જેની, શરતો નીચે મુજબ છે

- (૧) ખરીદ કિંમત પેટે ૩૫૦૦ પૂરા ભરપાઈ થયેલ ઈલ્કિવિટી શેર દરેક ` ૧૦૦ ના ` ૧૧૦ ના બજાર ભાવે : ૧૦૫૦૦ પ્રેફરન્સ શેર ` ૧૦ નો અને બાકીની રકમ રોકડમાં આપવાનાં સ્વીકાર્યા .
- (૨) કંપની `૨૮૦૦૦ રોકડ સિવાયની અને રાધાની લોન સિવાયની તમામ મિલકતો અને દેવાં લઈ લે છે.
- (૩) મિલકતોનું નીચે મુજબ પુનઃ મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું .
પાઘડી ` ૩૬,૭૫૦ ગણવાની છે. કાયમી મિલકતો ચોપડે કિંમત કરતા ૨૦% વધારો, સ્ટોક ચોપડે કિંમત કરતા ૨૦% ઓછી કિંમત અને દેવાદેરો પર ૧૦% લેખે ઘાલખાધ અનામત રાખવી .
- (૪) ભાગીદારો કંપનીના ઈલ્કિવિટી શેર અને પ્રેફરન્સ શેર પાકા સરવૈયાની મૂડીના પ્રમાણમાં વહેચી લે છે .
માલ-મિલકત નિકાલ ખાતું, રોકડ ખાતું અને મૂડી ખાતાં તૈયાર કરો .
(કચ્છ યુનિ. એફ.વાય.માર્ચ ૨૦૦૬ પર આધારીત)

જવાબ :

ખરીદ કિંમતની ગણતરી

ખરીદ કિંમત=ચોખ્ખી મિલકત
લઈ લીધેલ મિલકતો

ખરીદ કિંમત પેટે ચુકવણી

પાઘડી	૩૬,૭૫૦	ઈ.શેર ૩૫૦૦ ×	
જમીન-મકાન	૩,૭૮,૦૦૦	૧૦૦=૩,૫૦,૦૦૦	
ચંત્રો	૧,૦૫,૦૦૦	પ્રીમિયમ ૩૫૦૦ × ૧૦ =	
રોકાણો	૪૯,૦૦૦	૩૫,૦૦૦	૪,૯૦,૦૦
સ્ટોક	૯૮,૦૦૦	પ્રે.શેર ૧૦૫૦૦ × ૧૦	૦
દેવાદારો	૧,૧૦,૨૫૦	=૧,૦૫,૦૦૦	૩૫,૦૦૦
રોકડ (૮૪૦૦૦-૨૮૦૦૦)	૫૬,૦૦૦	બાકીની રોકડ (તફાવત)	૫,૨૫૦૦૦
લેણીહૂંડી	૫૯,૫૦૦		
	૮,૯૨,૫૦૦		
બેંક લોન	૧,૭૫,૦૦૦		
લેણદારો	૧૨૨૫૦૦		
કા.બચતખાતે	૨૧,૦૦૦		
પ્રો.ફંડ	૪૯,૦૦૦		
	૩,૬૭,૫૦૦		
ચો.મિલકતો (ખ.કિ)	૫,૨૫,૦૦૦		

માલ-મિલકત નિકાલ ખાતું

વિગત		વિગત	
જમીન-મકાન	૩,૧૫,૦૦૦	ઘા.અનામત	૧૦,૫૦૦
ચંત્રો		બેંક લોન	૧,૭૫,૦૦૦
૮૭,૫૦૦		લેણદારો	૧,૨૨,૫૦૦
દેવાદારો		કારીગર બચતખાતાં	૨૧,૦૦૦
૧,૨૨,૫૦૦		પ્રોવિડન્ડ ફંડ	૪૯,૦૦૦
સ્ટોક		રાધા-કિશન લિ.ખાતે ખરીદ	૫,૨૫,૦૦૦
૧,૨૨,૫૦૦		કિંમત	
રોકાણો			
૪૯,૦૦૦	૮,૪૦,૦૦૦		
પાઘડી	૩૧,૫૦૦		
૨૮,૦૦૦	૩૧,૫૦૦		
લેણીહૂંડી			
૫૯,૫૦૦			
રોકડ સિલક			
૫૬,૦૦૦			
(૮૪૦૦૦-૨૮૦૦૦)			
નફો રાધાના મૂડી ખાતે			
કિશનના મૂડી ખાતે			
	૯,૦૩,૦૦૦		૯,૦૩,૦૦૦

રાધાનું લોન ખાતું

વિગત	`	વિગત	`
રોકડ બેંક ખાતું	૪૨,૦૦૦	બાકી આગળ લાવ્યા	૪૨,૦૦૦
	૪૨,૦૦૦		૪૨,૦૦૦

રોકડ-બેંક ખાતું

વિગત	`	વિગત	`
બાકી આગળ લાવ્યા	૨૮,૦૦૦	રાધાના લોન ખાતે	૪૨,૦૦૦
રાધા - વચન લિ.ખાતે	૩૫,૦૦૦	કિશનના લોન ખાતે	૨૪,૫૦૦
રાધાના મૂડી ખાતે	૩,૫૦૦		
	૬૬,૫૦૦		૬૬,૫૦૦

ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં

વિગત	રાધા (`)	કિશન (`)	વિગત	રાધા (`)	કિશન (`)
રાધા-કિશન લિ ના ઇ.શેર (પ્રિમિયમ સહિત)	૨,૩૧,૦૦૦	૧,૫૪,૦૦૦	બા.આ.લાવ્યા	૨,૧૦,૦૦૦	૧,૪૦,૦૦૦
પ્રે.શેર	૬૩,૦૦૦	૪૨,૦૦૦	સા.અનામત	૩૮,૫૦૦	૩૮,૫૦૦
રોકડ-બેંક ખાતે	-	૨૪,૫૦૦	કા.અ.વ.ફંડ ખાતે	૧૦,૫૦૦	૧૦,૫૦૦
			મા.મિ.નિ ખાતે	૩૧,૫૦૦	૩૧,૫૦૦
			નફો		
			રોકડ બેંક ખાતે	૩,૫૦૦	-
	૨,૯૪,૦૦૦	૨,૨૦,૫૦૦		૨,૯૪,૦૦૦	૨,૨૦,૫૦૦

નોંધ : ઇક્વિટી શેર અને પ્રે.શેર બંને ભાગીદારો વચ્ચે પાકાં સરવૈયાની તારીખની મૂડીના પ્રમાણમાં એટલે કે ૩:૨ મુજબ વહેંચવામાં આવ્યા છે .

ઉદાહરણ ૪. રાધા અને શ્યામ અનુક્રમે ૩:૨ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેંચતા ભાગીદારો હતા તેમની પેઢનું તા. ૩૧-૩-૨૦૧૮ ના રોજનું પાકુ સરવૈયું નીચે મુજબ હતું .

પાકુ સરવૈયું

જવાબદારીઓ	`	મિલકતો	`
મૂડી :		પઘડી	૧,૨૦,૦૦૦

રાધા :	૬,૦૦,૦૦૦		મકાન	૫,૦૦,૦૦૦
શ્યામ :	૪,૦૦,૦૦૦	૧૦,૦૦,૦૦૦		
અનામત ભંડોળ		૧,૫૦,૦૦૦	મશીનરી	૪,૦૦,૦૦૦
નફા-નુકશાન ખાતું		૧,૦૦,૦૦૦	રોકાણ	૨,૦૦,૦૦૦
લેણદારો		૨,૭૦,૦૦૦	સ્ટોક	૨,૪૦,૦૦૦
બેન્ક ઓરડ્રાફ્ટ		૧,૦૦,૦૦૦	દેવાદરો	૧,૬૦,૦૦૦
દેવીહૂંડીઓ		૧,૮૦,૦૦૦	રોકડ	૧,૮૦,૦૦૦
		૧૮,૦૦,૦૦૦		૧,૮૦,૦૦૦

તા. ૧-૪-૨૦૧૮ ના રોજ પેઢીનું રાધેશ્યામ કંપની લિમિટેડમાં રૂપાંતર નીચેની શરતોએ કરવામાં આવ્યું.

- (૧) કંપની રોકડ સિવાયની તમામ મિલકતો લઈ લેશે .
- (૨) કંપની તમામ દેવાં ચોપડે દર્શાવેલ લઈ લેશે .
- (૩) પેઢીની પાધડીની કિંમત ` ૩,૦૦,૦૦૦ ગણવાની છે .
- (૪) કંપની મકાન ` ૭,૨૦,૦૦૦ , મશીનરો ` ૩,૮૦,૦૦૦ ,સ્ટોક ` ૩,૨૦,૦૦૦ , રોકાણો ` ૧,૮૦,૦૦૦ , અને દેવાદરો ` ૧,૫૦,૦૦૦ ની કિંમતે લેશે.
- (૫) પેઢી દ્વારા ` ૩૦,૦૦૦ વિસર્જન ખર્ચની ચૂકવણી કરવામાં આવી.
- (૬) કંપનીએ ` ૧૦૦ નો એક એવા ૧૦,૦૦૦ ઇક્વિટી શેર ` ૧૨૦ ના ભાવે અને બાકીની રોકડ ખરીદ કિંમત પેટે આપી .
- (૭) પેઢીના ભાગીદારોએ કંપની પાસેથી મળેલા શેર તેમના નફા-નુકશાનના પ્રમાણમાં વહેચી લીધા. ઉપરની માહિતી પરથી પેઢીના ચોપડે તૈયાર કરો .
  - (૧) માલ-મિલકત નિકાલખાતું
  - (૨) ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં
  - (૩) રોકડ ખાતું
  - (૪) રાધેશ્યામ કંપની લિમિટેડનું ખાતું

(ઉ.ગુ.યુનિ. એફ. વાય. માર્ચ ૨૦૦૬ પર આધારીત)

જવાબ :

રોકડ ખાતું

વિગત	`	વિગત	`
બા. આ. લાવ્યા	૧,૮૦,૦૦૦	વિસર્જન ખર્ચ	૩૦,૦૦૦
રાધેશ્યામ લિ. ખાતું	૨,૪૦,૦૦૦	રાધેના મૂડી ખાતે	૨,૩૪,૦૦૦
		શ્યામનાં મૂડી ખાતે	૧,૫૬,૦૦૦
	૪,૨૦,૦૦૦		૪,૨૦,૦૦૦

રાધેશ્યામ કંપની ખાતું

વિગત	`	વિગત	`
ખરીદકિંમત	૧૪,૪૦,૦૦૦	ઇક્વિટી શેર	૧૨,૦૦,૦૦૦

		રોકડ	૨,૪૦,૦૦૦
	૧૪,૪૦,૦૦૦		૧૪,૪૦,૦૦૦

મા.મિ. નિકાલ ખાતું

વિગત		વિગત	
પાઘડી		લેણદારો	૨,૭૦,૦૦૦
૧,૨૦,૦૦૦		BOD	૧,૦૦,૦૦૦
મકાન		દેવીહુડી	૧,૮૦,૦૦૦
૫,૦૦,૦૦૦		રાધેશ્યામ લિ.	
મશીનરી			
૪,૦૦,૦૦૦	૧૬,૨૦,૦૦૦		
રોકાણ			
૨,૦૦,૦૦૦			
સ્ટોક			
૨,૪૦,૦૦૦			
દેવાઘર			
૧,૬૦,૦૦૦			
વિસર્જન ખર્ચ	૩૦,૦૦૦		
નફો			
R	૨૦૪૦૦૦		
S	૧૩૬૦૦૦	૩,૪૦,૦૦૦	
	૧૯,૯૦,૦૦૦		૧૯,૯૦,૦૦૦

ભાગીદરોનાં મૂડી ખાતા

વિગત	રાધા	શ્યામ	વિગત	રાધા	શ્યામ
ઈક્વિટી શેર ખાતે	૭,૨૦,૦૦૦	૪,૮૦,૦૦૦	બા.આ.લા	૬,૦૦,૦૦૦	૪,૦૦,૦૦૦
રોકડ ખાતે	૨,૩૪,૦૦૦	૧,૫૬,૦૦૦	અનામત ભંગોળ	૯૦,૦૦૦	૬૦,૦૦૦
			ન.નુ.ખાતે	૬૦,૦૦૦	૪૦,૦૦૦
			મા.મિ. નિકાલ ખાતે (નફો)	૨,૦૪,૦૦૦	૧,૩૬,૦૦૦
	૯,૫૪,૦૦૦	૬,૩૬,૦૦૦		૯,૫૪,૦૦૦	૬,૩૬,૦૦૦

ગણતરી :

ખરીદકિંમત

૧૦૦૦૦×૧૨૦	=	૧૨,૦,૦૦૦
ચોખ્ખી મિલકતો	:	
મકાન	:	૭,૨૦,૦૦૦
પાઘડી	:	૩,૦૦,૦૦૦
મશીનરી	:	૩,૮૦,૦૦૦
સ્ટોક	:	૩,૨૦,૦૦૦
રોકાણ	:	૧,૨૦,૦૦૦
દેવાદાર	:	૧,૫૦,૦૦૦
		<u>૧૯,૯૦,૦૦૦</u>
દેવાં	:	૨,૭૦,૦૦૦
		૧,૦૦,૦૦૦
		<u>૧,૮૦,૦૦૦</u>

૫,૫૦,૦૦૦ = ૧૪૪૦૦૦૦ - ૧૨૦૦૦૦૦

ચોખ્ખી મિલકતો = ૨,૪૦,૦૦૦

ઉદાહરણ પ. આનંદ અને અજયનું તા. ૩૧-૩-૦૯ ના રોજનું પાકું સરવૈયું નીચે છે.
પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી :		પાઘડી	૮,૦૦૦
આનંદ	૬૦,૦૦૦	મકાન	૯૦,૦૦૦
અજય	૪૦,૦૦૦	મશીનરી	૨૫,૦૦૦
સામાન્ય અનામત	૨૨,૦૦૦	સ્ટોક	
આનંદની લોન	૧૨,૦૦૦	દેવાદારો	૩૫,૦૦૦
લેણદારો	૩૫,૦૦૦	બાદ: અનામત	<u>- ૩,૦૦૦</u>
બેંક લોન	૫૦,૦૦૦	લેણીહૂંડી	૧૭,૦૦૦
કામદાર બચત ખાતાં	૬,૦૦૦	રોકાણો	૧૪,૦૦૦
પ્રોવિડન્ડ ફંડ	૧૪,૦૦૦	રોકડ	૨૪,૦૦૦
કામદાર અકસ્માત વળતર ફંડ	૬,૦૦૦		
	૨,૪૫,૦૦૦		૨,૪૫,૦૦૦

૧-૪-૧૮ ના રોજ ભાગીદારી પેઢીનું ભૂમિ લિ. માં રૂપાતર કર્યું જેની શરતો નીચે મુજબ છે .

- (૧) પાઘડી ` ૧૦૫૦૦ ગણવાની છે .
- (૨) કંપની આનંદની લોન સિવાયનાં તમામ દેવાં લઈ લે છે.
- (૩) કંપની ` ૮૦૦૦ રોકડ સિવાયની તમામ મિલકતો લઈ લઈ લે છે .
- (૪) મિલકતોનું નીચે મુજબ પુનઃ મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું :

કાયમી મિલકતો ચોપડે કિંમત કરતા ૨૦% વધારે, સ્ટોક ચોપડે કિંમત કરતા ૨૦% ઓછી કિંમતે અને દેવાદારો પર ૧૦% લેખે ઘાલખાધ અનામત .

- (૫) ખરીદ કિંમત પેટે ૧૦,૦૦૦ પૂરા ભરપાઈ થયેલ ઇક્વિટી શેર દરેક ` ૧૦ ના, ` ૧૧ ના બજાર ભાવે, ૩૦૦ પ્રેફરન્સ શેર દરેક ` ૧૦૦ નો એક અને બાકીની રકમ રોકડમાં આપવાનું સ્વીકાર્યું .
- (૬) ભાગીદરો કંપનીના ઇક્વિટી શેર અને પ્રેફરન્સ શેર પાકા સરવૈયાની મૂડીના પ્રમાણમાં વહેચી લે છે. માલ મિલકત નિકાલ ખાતું , રોકડ ખાતું, અને મૂડી ખાતાં તૈયાર કરો મૂડી ખાતાં બધ કરવા આમનોધ લખો. (ગુજરાત યુનિ. એફ.વાય., એપ્રિલ ૨૦૦૦ પર આધારિત)

જવાબ :

ચોખ્ખી મિલકતો	
કુલ મિલકતો	
પાઘડી	૧૦,૫૦૦
મકાન	૧,૦૮,૦૦૦
મશીનરી	૩૦,૦૦૦
સ્ટોક	૨૮,૦૦૦
દેવાદારો	૩૧,૫૦૦
લેણીહુંડી	૧૭,૦૦૦
રોકાણો	૧૪,૦૦૦
રોકડ	૧૬,૦૦૦
	<u>૨,૫૫,૦૦૦</u>

જવાબદારી	
લેણદાર	૩૫,૦૦૦
બેંક લોન	૫૦,૦૦૦
કામદાર બચત ખાતા	૬,૦૦૦
પ્રો. ફંડ	૧૪,૦૦૦
	<u>૧,૦૫,૦૦૦</u>

ચોખ્ખી મિલકત	૧,૫૦,૦૦૦
ખરીદ કિંમત	
ઇ.શેર = ૧૦૦૦૦ × ૧૦ =	૧,૦૦,૦૦૦
શેર પ્રિમિયમ = ૧૦૦૦૦ × ૧ =	<u>૧૦,૦૦૦</u>
	૧,૧૦,૦૦૦
પ્રે.શેર ૩૦૦ × ૧૦૦ =	૩૦,૦૦૦
રોકડા	<u>૧૦,૦૦૦</u>
	૧,૫૦,૦૦૦

માલ મિલકત નિકાલ ખાતું

વિગત	`	વિગત	`
પાઘડી	૮,૦૦૦	લેણદાર	૩૫,૦૦૦
મકાન	૯૦,૦૦૦	બેંક લોન	૫૦,૦૦૦
મશીનરી	૨૫,૦૦૦	કામદાર બચત ખાતા	૬,૦૦૦
સ્ટોક	૩૫,૦૦૦	ઘાલખાધ અનામત	૩,૦૦૦
દેવાઘરા	૩૫,૦૦૦	પ્રો. ફંડ	૧૪,૦૦૦
લેણીહુંડી	૧૭,૦૦૦	ભૂમિ લિમી. ખાતે (ખરીદ કિંમત)	૧,૫૦,૦૦૦
રોકાણો	૧૪,૦૦૦		
રોકડ	૧૬,૦૦૦		
આનંદ ૯૦૦૦			
અજચ ૯૦૦૦	૧૮,૦૦૦		
	૨,૫૮,૦૦૦		૨,૫૮,૦૦૦

ભૂમિ લિમી. નું ખાતું

વિગત	`	વિગત	`
માલ મિલકત નિકાલ ખાતે	૧,૫૦,૦૦૦	ઈ.શેર	૧,૧૦,૦૦૦
		પ્રે.શેર	૩૦,૦૦૦
		રોકડ	૧૦,૦૦૦
	૧,૫૦,૦૦૦		૧,૫૦,૦૦૦

ભૂમિ લિમી.નું ઇક્વિટી શેર ખાતું

વિગત	`	વિગત	`
ભૂમિલિ (ખ.કી)	૧,૧૦,૦૦૦	આનંદ મૂડી	૬૬,૦૦૦
		અજચ મૂડી	૪૪,૦૦૦
	૧,૧૦,૦૦૦		૧,૧૦,૦૦૦

ભૂમિ લિમી.નું પ્રેક્. શેર ખાતું

વિગત	`	વિગત	`
ભૂમિલિ (ખ.કી)	૩૦,૦૦૦	આનંદ મૂડી	૧૮,૦૦૦
		અજચ મૂડી	૧૨,૦૦૦
	૩૦,૦૦૦		૩૦,૦૦૦

ભાગીદરોનાં મૂડી ખાતાં

વિગત	આનંદ (°)	અજચ (°)	વિગત	આનંદ (°)	અજચ (°)
ભૂમિ ઇક.શેર	૬૬,૦૦૦	૪૪,૦૦૦	બા.આ.લાવ્યા.	૬૦,૦૦૦	૪૦,૦૦૦
ભૂમિ પ્રે.શેર	૧૮,૦૦૦	૧૨,૦૦૦	સામાન્ય અનામત	૧૧,૦૦૦	૧૧,૦૦૦

રોકડ ખાતે		૭,૦૦૦	માલ મિલકત નિકાલ ખાતું	૯,૦૦૦	૯,૦૦૦
			કા.ચ.વળતર ભંડોળ	૩,૦૦૦	૩,૦૦૦
			રોકડ ખાતે	૧,૦૦૦	
	૮૪,૦૦૦	૬૩,૦૦૦		૮૪,૦૦૦	૬૩,૦૦૦

રોકડ ખાતું

વિગત		વિગત	
બા.આ.લાવ્યા.	૮,૦૦૦	અજચ મૂડીખાતે	૭,૦૦૦
ભૂમિ લિમિ	૧૦,૦૦૦	આનંદ લોન	૧૨,૦૦૦
આનંદ મૂડીખાતે	૧,૦૦૦		
	૧૯,૦૦૦		૧૯,૦૦૦

આનંદ ની લોન

વિગત		વિગત	
બા.આ.લાવ્યા.		બા.આ.	૧૨,૦૦૦
રોકડ ખાતે	૧૨,૦૦૦		
	૧૨,૦૦૦		૧૨,૦૦૦

ઉદાહરણ ૬. મિતલ અને હેતલ અનુક્રમે ૩:૨ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચી લેતા એક પેઢીના ભાગીદારો હતા. તા. ૩૧-૩-૨૦૧૮ ના રોજનું તેમનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ હતું.

પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી ખાતાં:		ચંત્રો	૮૫,૦૦૦
મિતલ	૧,૫૦,૦૦૦	ઈર્નિચર	૭૫,૦૦૦
હેતલ	૧,૧૦,૦૦૦	રોકાણો	૬૦,૦૦૦
	૨,૬૦,૦૦૦	સ્ટોક	૧,૨૦,૦૦૦
સામાન્ય અનામત	૩૦,૦૦૦	દેવાદારો	૮૦,૦૦૦
પ્રોવિડન્ટ ફંડ	૪૦,૦૦૦	દેના બેંક	૨૦,૦૦૦
લેણદારો	૯૦,૦૦૦		
કામદાર અકસ્માત વળતર ફંડ	૨૦,૦૦૦		
	૪,૪૦,૦૦૦		૪,૪૦,૦૦૦

તા. ૧-૪-૨૦૧૮ ના રોજ પેઢીનું બંદિશ લિમિટેડમાં નીચેની શરતોથી રૂપાંતર કરવામાં આવ્યું .

- (૧) કંપની ઈર્નિચર અને બેંક સિલક સિવાય તમામ મિલકતો અને દેવાં લઈ લેશે.
- (૨) કંપની ચંત્રો અને સ્ટોક બજાર કિંમત લે છે. પેઢીના સરવૈયામાં ચંત્રો બજાર કિંમત કરતાં ૧૫% ઓછી કિંમતે અને સ્ટોક બજાર કિંમત કરતા ૨૦% વધુ કિંમતે દર્શાવેલ છે .
- (૩) દેવાદારો પર ૧૦% લેખે ઘાલખાધ અનામત રાખવી.

- (૪) કંપની પાઘડી પેટે ` ૫૦૦૦૦ આવશે .
- (૫) ખરીદ કિંમત પેટે કંપની ૨૨૦૦૦ ઇક્વિટી શેર દરેક `૧૦ નો એવા ૧૦% પ્રીમિયમ આપશે અને બાકીના રોકડા આપશે.
- (૬) ફર્નિચરના ` ૫૮૦૦૦ ઉપજ્યા અને વિસર્જન ખર્ચ ` ૪૦૦૦ થયો.
- (૭) કંપની પાસેથી મળેલ શેરો પૈકી ૭૦૦૦ શેરો `૧૨ ના ભાવે વેચી દેવામાં આવેલા અને બાકીના શેરો નફા-નુકસાન વહેંચણી પ્રમાણમાં ભાગીદારોએ વહેંચી લીધા.

ઉપરની મીહિતી પરથી પેઢીના ચોપડે તૈયાર કરો.

- (૧) માલ મિલકત નિકાલ ખાત (૨) બંદિશ લિમિટેડનું ખાતું
- (૩) ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતા (૪) બંદિશ લિમિટેડના શેરોના ખાતું
- (૫) ગણતરી દર્શાવતું પત્રક (૬) રોકડ ખાતું

જવાબ :

ચોખ્ખી મિલકતો

મિલકતો :

ચંત્ર	૧,૦૦,૦૦૦
સ્ટોક	૧,૦૦,૦૦૦
દેવાદારો	૭૨,૦૦૦
રોકાણો	૬૦,૦૦૦
પાઘડી	૫૦,૦૦૦
	<u>૩,૮૨,૦૦૦</u>

દેવાં :

પ્રોવિડન્ડ ફંડ -	૪૦,૦૦૦
લેણદારો -	૯૦,૦૦૦
	<u>૧,૩૦,૦૦૦</u>

ચોખ્ખી મિલકતો ૨,૫૨,૦૦૦

ખરીદ કિંમત :

૨૨૦૦૦ ઇક્વિટી શેર	૨,૨૦,૦૦૦
દરેક ` ૧૦ નો શેર પ્રીમિયમ	૨૨,૦૦૦
રોકડ	૧૦,૦૦૦

માલ મિલકત નિકાલ ખાતું

વિગત		વિગત	
ચંત્રો	૮૫,૦૦૦	પ્રોવિડન્ડ ફંડ	૪૦,૦૦૦
ફર્નિચર	૭૫,૦૦૦	લેણદારો	૯૦,૦૦૦
રોકાણો	૬૦,૦૦૦	બંદિશી લી ખાતે (ખરીદ કિંમત)	૨,૫૨,૦૦૦
દેવાદાર	૮૦,૦૦૦	શેર વેચાણનો નફો	૭,૦૦૦

स्टોક	१,२०,०००	इर्नीयर	५८,०००
विसर्जन अर्थ	४,०००		
नई:			
भीतल १३,८००			
हेतल ६,२००	२३,०००		
	४,४७,०००		४,४७,०००

भागीधरोनां भूडी जातां

विगत	भीतल (₹)	हेतल (₹)	विगत	भीतल (₹)	हेतल (₹)
अंटीश ली ना जाते	६६,०००	५५,०००	भा.आ.लाव्या	१,५०,०००	१,१०,०००
रोकड जाते	६४,८००	७३,२००	सा.भा.अ.ना.	१८,०००	१२,०००
			कामधर अ	१२,०००	८,०००
			भा.भी.नी.जाते	१३,८००	६,२००
	१,६३,८००	१,३६,२००		१,६३,८००	१,३६,२००

अंटीशनुं जातुं

विगत		विगत	
भाल मिलकत निकाल जातु	२,५२,०००	ई.शेर	२,२०,०००
		शेर प्रीमीयम	२२,०००
		रोकड	१०,०००
	२,५२,०००		२,५२,०००

अंटीश ली.नुं शेर नुं जातुं

विगत		विगत	
अंटीश ली. जाते	२,४२,०००	रोकड जाते (७००० × १२)	८४,०००
भा.भी.नी.जाते	७,०००	भीतल ली. जाते	६६,०००
		हेतल जाते	५५,०००
	२,४९,०००		२,४९,०००

रोकड जातुं

विगत		विगत	
भा.आ.लाव्या (देना बेंक)	२०,०००	वीसर्जन अर्थ	४,०००
अंटीश जाते	१०,०००	भीतल जाते	६४,८००
शेर नु वेयाछा	८४,०००	हेतल जाते	७३,२००

ફર્નિચર	૫૮,૦૦૦		
	૧,૭૨,૦૦૦		૧,૭૨,૦૦૦

ઉદાહરણ ૭. અ, બ અને ક ભાગીદારો નફો અને નુકસાન ૧/૨, ૩/૮ અને ૧/૮ પ્રમાણમાં વહેચતા હતા. ૩૦ મી જુન ૨૦૧૭ના રોજ તેમણે પોતાનો ધંધો બ લિમિટેડને વેચી દેવાનો નિર્ણય કર્યો ત્યારે તેમનાં ધંધાની સ્થિતિ નીચે પ્રમાણે હતી.

તા. ૩૦-૬-૨૦૧૬ના રોજનું પાકુ સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી ખાતાં :		ફિહોલ્ડ મિલકતો	૧૮,૦૦૦
અ ૨૦,૦૦૦		રોકાણો	૧૪,૦૦૦
બ ૧૦,૫૦૦		દેવાદારો	૧૫,૦૦૦
ક ૬,૫૦૦	૪૦,૦૦૦	સ્ટોક	૧૩,૦૦૦
લેણદારો	૨૦,૦૦૦	રોકડ	૧૦,૦૦૦
અનામત ભંડોળ	૮,૦૦૦		
રોકાણ વધઘટ ભંડોળ	૨,૦૦૦		
	૭૦,૦૦૦		૭૦,૦૦૦

બ લિમિટેડ રોકડ સહિત આખો ધંધો ખરીદી લીધો. ખરીદ કિંમત પેટે ` ૧૦ નો એક એવા ૪૦૦૦ શેર પૂરેપૂરા ભરપાઈ થયેલા શેરદીઠ ` ૧૨ કિંમતે આપ્યા ` ૧૦૦૦૦ નાં ડિબેન્ચર આપ્યાં અને ` ૩૦૦૦ રોકડા આપ્યાં. વિસર્જન અર્થ ` ૧૦૦૦ થયો. મળેલા શેર અને ડિબેન્ચરની વહેંચણી અંગે ભાગીદારો વચ્ચે કોઈ સમજુતી નથી. યોગ્ય આધારે તેની વહેંચણી કરી પેઢીનાં ચોપડા બંધ કરો.

જવાબ :

અહીં ધંધો ખરીદનાર કંપની ખરીદકિંમત પેટે શું ચુકવે છે . તે જણાવ્યું છે એટલે આ રીતે મળેલ અવેજનો સરવાળો કરવાથી ખરીદ કિંમત મળશે.

શેર   ૪૦૦૦ × ` ૧૨        = ` ૪૮,૦૦૦ ના શેર
 ડિબેન્ચર   = ` ૧૦,૦૦૦ ના ડિબેન્ચર
   = ` ૩,૦૦૦ રોકડ
   = ` ૬૧,૦૦૦

ખરીદ કિંમત
 ભાગીદાર પેઢીનું કંપનીમાં રૂપાંતર

માલ-મિલકત નિકાલ ખાતું

વિગત		વિગત	
ફિહોલ્ડ મિલકતો	૧૮,૦૦૦	લેણદારો	૨૦,૦૦૦
રોકાણો	૧૪,૦૦૦	રોકડ વધઘટ ભંડોળ	૨,૦૦૦
દેવાદારો	૧૫,૦૦૦	બ લિ ખાતે (ખરીદ કિંમત)	૬૧,૦૦૦
સ્ટોક	૧૩,૦૦૦		
રોકડ	૧૦,૦૦૦		

રોકડ ખાતે ખર્ચ	૧,૦૦૦		
નફો-મૂડી ખાતે			
અ ૧/૨ ૬,૦૦૦			
બ ૩/૮ ૪,૫૦૦			
ક ૧/૮ ૧,૪૦૦	૧૨,૦૦૦		
	૮૩,૦૦૦		૮૩,૦૦૦

અ નું મૂડી ખાતું

વિગત	`	વિગત	`
બ લિ ના શેર ખાતે	૨૪,૦૦૦	બાકી આગળ લાવ્યા	૨૦,૦૦૦
બ લિના ડિબે. ખાતે	૫,૦૦૦	અનામત ભંડોળ	૪,૦૦૦
રોકડ ખાતે	૧,૦૦૦	મા.મિ.નિ. ખાતે નફો	૬,૦૦૦
	૩૦,૦૦૦		૩૦,૦૦૦

બ નું મૂડી ખાતું

વિગત	`	વિગત	`
બ લિ ના શેર ખાતે	૧૪,૪૦૦	બાકી આગળ લાવ્યા	૧૦,૫૦૦
બ લિના ડિબે. ખાતે	૩,૦૦૦	અનામત ભંડોળ	૩,૦૦૦
રોકડ ખાતે	૧,૦૦૦	મા.મિ.નિ. ખાતે નફો	૪,૫૦૦
	૧૮,૦૦૦		૧૮,૦૦૦

ક નું મૂડી ખાતું

વિગત	`	વિગત	`
બ લિ ના શેર ખાતે	૯,૬૦૦	બાકી આગળ લાવ્યા	૯,૫૦૦
બ લિના ડિબે. ખાતે	૨,૦૦૦	અનામત ભંડોળ	૧,૦૦૦
રોકડ ખાતે	૪૦૦	મા.મિ.નિ. ખાતે નફો	૧,૫૦૦
	૧૨,૦૦૦		૧૨,૦૦૦

બ લિમિટેડનું ખાતું

વિગત	`	વિગત	`
મા.મિ.નિ. ખાતે (ખરીદ કિંમત)	૬૧,૦૦૦	બ લિ ના શેર ખાતે	૪૮,૦૦૦
		બ લિના ડિબે. ખાતે	૧૦,૦૦૦
		રોકડ ખાતું	૩,૦૦૦
	૬૧,૦૦૦		૬૧,૦૦૦

રોકડ ખાતું

વિગત	`	વિગત	`
બાકી આગળ લાવ્યા (જુની)	૧૦,૦૦૦	મા.મિ.નિ. ખાતે (જુની)	૧૦,૦૦૦
બ લિમિટેડ ખાતે (ખ.કી. પેટે)	૩,૦૦૦	મા.મિ.નિ. ખાતે - ખર્ચ	૧,૦૦૦

મળ્યા)		અ.ના મૂડી ખાતું	૧,૦૦૦
		બ.ના મૂડી ખાતું	૬૦૦
		ક.ના મૂડી ખાતું	૪૦૦
	૧૩,૦૦૦		૧૩,૦૦૦

નોંધ :

- (૧) અહીં ખરીદ કિંમત અવેજ પદ્ધતિ થી શોધી કાઢી છે .એટલે રોકાણ અને રોકાણ વધઘટ ભંડોળ ખાતાં માં.મિ.નિ ખાતે લઈ જઈ બંધ કરવામાં આવશે .
- (૨) માલ-મિલકત નિકાલ ખાતું બંધ થઈ ગયા પછી અ ના મૂડી ખાતે ` ૩૦૦૦૦ બ ના મૂડી ખાતે ` ૧૮૦૦૦ અને ક ના મૂડી ખાતે ` ૧૨૦૦૦ છેવટની બાકીઓ છે. તેનું પ્રમાણ ૩૦:૧૮:૧૨ એટલે કે ૫:૩:૨ નું છે, મળેલ શેર અને ડિવેન્ચર કયા પ્રમાણમાં વહેંચવા તે અંગે કોઈ સમજૂતી ભાગીદારો વચ્ચે ના હોય તો છેવટની મૂડીના પ્રમાણમાં વહેંચવા.
- (૩) ધ્યાનમાં રાખો કે છેવટની રોકડની વહેંચણી અંગે કોઈ પ્રમાણ હોઈ શકે નહીં પરંતુ શેર અને ડિવેન્ચર આપ્યા પછી જે બાકી ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે રહે તે રોકડમાં આપવામાં આવે છે .
- (૪) અહીં રોકડ સિલક પણ બ લિ. લેતી હોવાની તે માલ મિલકત નિકાલ ખાતે લઈ જવામાં આવી છે.

ઉદાહરણ ૮. રીયા અને રાહી સરખે હિસ્સે નફા-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે તા. ૧-૪-૨૦૧૮ના રોજ તેમણે ધંધો નવી શરૂ કરેલ કંપનીને વેચી દેવાનું નક્કી કર્યું. તે તારીખનું તેમનું પાકુ સરવૈયું નીચે પ્રમાણે છે .
મેસર્સ રીયા અને રાહીનું તા. ૧-૪-૨૦૧૮ના રોજનું પાકુ સરવૈયું

જવાબદારીઓ	`	મિલકતો	`
રીયા ની મૂડી	૪૦,૦૦૦	ફર્નિચર	૪૨,૦૦૦
રાહી ની મૂડી	૩૦,૦૦૦	મશીન	૨૪,૦૦૦
લેણદારો	૫૦,૦૦૦	દેવાદારો	૩૦,૦૦૦
ફર્નિચર અંગે ઘસારા ભંડોળ	૬,૦૦૦	સ્ટોક	૨૬,૦૦૦
		રોકડ	૪૦,૦૦૦
	૧,૨૬,૦૦૦		૧,૨૬,૦૦૦

કંપનીએ મિલકતો નીચે જણાવેલ કિંમતે ખરીદી:

મકાન ` ૪૪૦૦૦, મશીન ` ૨૨૦૦૦, દેવાદારો ` ૨૮૦૦૦, સ્ટોક ` ૨૪૦૦૦, અને પાધડી ` ૮૦૦૦.

કંપનીએ ખરીદકિંમત પેટે ` ૧૦ નાં એક એવા ` ૪૦૦૦૦ ના શેર અને બાકીની રકમ રોકડમાં ચુકવી આપી.

પેઢીએ લેણદારોને રોકડ રકમ આપીને દેવું ચુકવે કર્યું . કંપનીના શેર રીયા અને રાહી વચ્ચે સરખા પ્રમાણમાં વહેંચી આપ્યા અને બાકી નીકળતી રકમ પેઢીએ તેમને રોકડમાં ચુકવી આપી.

ઉપર જણાવેલ વ્યવહારો અગે ભાગીદારી પેઢીના જરૂરી ખાતાં તૈયાર કરો.

જવાબ :

માલ-મિલકત નિકાલ ખાતું

વિગત	`	વિગત	`
પરચુરણ મિલકતો		ફર્નિચર ઘસારા ભંડોળ	૬,૦૦૦

इर्नियर	४२,०००		लेछा दारो ढाते	५०,०००
ढशीन	२४,०००		नवी कंढनी ढाते (ढरीद	१,२५,०००
देषादरल	३०,०००		कलढत)	
स्टोक	२५,०००	१,२२,०००		
रोकड (लेछादलरो डूकडुडुड)		५०,०००		
नङुगे				
रीडल (१/२)	५,०००	१०,०००		
रलही (१/२)	५,०००			
		१,ॢ२,०००		१,ॢ२,०००

रोकड ढलतुं

वलगत	॰	वलगत	॰
ढल.ढल.लललुडुडल	४,०००	ढल.ढल.नल. ढलते लेछलदलरो	५०,०००
नवल कंढनी ढलते	ॢ५,०००	रीडलनी ढूडी ढलते	२५,०००
		रलहीनी ढूडी ढलते	१५,०००
	ॢ०,०००		ॢ०,०००

ढलगीदरुनल ढूडी ढलतलं

वलगत	ढीलल (॰)	हेतल (॰)	वलगत	ढीलल (॰)	हेतल (॰)
नवल कंढनी शेर ढलते	२०,०००	२०,०००	ढल.ढल.लललुडुडल	४०,०००	३०,०००
रोकड ढलते	२५,०००	१५,०००	ढलल-ढललकत नलकलल ढलते	५,०००	५,०००
	४५,०००	३५,०००		४५,०००	३५,०००

नवी कंढनीनुं ढलतुं

वलगत	॰	वलगत	॰
ढलल-ढललकत नलकलल ढलते	१,२५,०००	नवल कंढनी शेर ढलते	४०,०००
		रोकड ढलते	ॢ५,०००
	१,२५,०००		१,२५,०००

नवी कंढनीनल शेरनुं ढलतुं

वलगत	॰	वलगत	॰
नवल कंढनी ढलते	४०,०००	रीडलनी ढूडी ढलत	२०,०००
		रलहीनी ढूडी ढलत	२०,०००
	४०,०००		४०,०००

ખરીદ કિંમત

લીઘેલ પરચૂરણ મિલકત

ફર્નિચર ૪૨,૦૦૦

મશીન ૨૨,૦૦૦

દેવાઘરો ૨૮,૦૦૦

સ્ટોક ૨૪,૦૦૦

પાઘડી ૮,૦૦૦

૧,૨૬,૦૦૦

૪.૮ સ્વાધ્યાય

૧. પી,ક્યુ,આર સરખા પ્રમાણમાં નફો-નુકશાન વહેચતા ભાગીઘરો પેઢની તા. ૩૧-૩-૨૦૧૮ રોજનું પાકુ સરવૈયુ નીચે મુજબ છે.

પાકુ સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી ખાતા :		પાઘડી	૮૫,૦૦૦
પી	૧,૮૦,૦૦૦	જમીન-મકાન	૨,૦૦,૦૦૦
ક્યુ	૧,૬૦,૦૦૦	બાદ: ઘસારા	૨૦,૦૦૦
આર	૧,૫૦,૦૦૦	ચંત્રો	૨,૨૦,૦૦૦
નફા-નુકસાન ખાતું	૪૫,૦૦૦	બાદ: ઘસારો	૧,૬૮,૦૦૦
કારીગર અકસ્માત વળતર	૪૫,૦૦૦	૨૨,૦૦૦	૪૦,૦૦૦
ભંડોળ	૮૦,૦૦૦	ફર્નિચર	૧,૦૦,૦૦૦
કારીગર નફા-ભાગ ભંડોળ	૧,૨૦,૦૦૦	રોકાણો	૯૬,૦૦૦
લેણ દારો	૨૦,૦૦૦	સ્ટોક	
લેણીહુંડીઓ	૧૦,૦૦૦	દેવાદારો	૧,૦૦,૦૦૦
બાકી ખર્ચા	૨૦,૦૦૦	બાદ : ઘાલખાધ	
રોકાણ વધઘટ અનામત		૧૦,૦૦૦	
			૮૦,૦૦૦
			૨૪,૦૦૦
		બાદ: ઘા.અના	૧૮,૦૦૦
		૭૦,૦૦૦	૯,૦૦૦
		બાદ: વટાવ અનામત	
		૩,૦૦૦	
		લેણી હુંડી	
		બેન્ક સિલક	
		જાહેરાત ઉપલક ખાતું	
	૮,૩૦,૦૦૦		૮,૩૦,૦૦૦

પી,ક્યુ,આર કંપની લિમિટેડ તા.૧-૪-૧૮ ના રોજ પેઢીની બેન્ક સિલક સિવાયની બધીજ વાસ્તવિક મિલકતો અને દેવીહુંડી સિવાયના બધાજ દેવાં નિચેની શરતોએ લીધા :

- (૧) જમીન-મકાનના ૧૦% વધું અને ફર્નિચરના ૨૫% વધું આપવા.
- (૨) સ્ટોકના ` ૯૨૦૦૦ ચૂકવવા.
- (૩) બાકીની વાસ્તવિક મિલકતો ચોપડે દર્શાવેલ કિંમતે લઈ લેવી .
- (૪) કંપની એ દર્શાવેલ કિંમતે દેવાં લીધા .
- (૫) આર, એ દેવીહુંડી ચૂકવવાનું સ્વીકાર્યું .

કંપનીએ ખરીદકિંમત પેટે ૪૫૦૦ ઇક્વિટી શેર દરેક ` ૧૦૦ નો ૧૦%વટાવે, ૭૫૦ ૧૨%ના ડિબેન્ચર દરેક ` ૧૦૦ના તેવા અને બાકીની રકમ રોકડમાં ચૂકવવાનું સ્વીકાર્યું.

ભાગીદારી પેઢીનું કંપનીમાં રૂપાંતર

ભાગીદારો એ નફાનુંકસાન પ્રમાણમાં શેર અને ડિબેન્ચર વહેચી લીધા .

ઉપરની માહિતી પરથી તૈયાર કરો.

- (૧) માલ-મિલકત નિકાલ ખાતું, ભાગીદારોના મૂડી ખાતાં,બેન્ક ખાતું.

- (૨) ખરિદકિંમતની નોંધ અંગેની અને મળેલ રકમ અંગેની આમનોંધ પેઢીના ચોપડામાં લખો .
(ઉ.ગુ. એફ,વાય, એપ્રિલ ૨૦૦૦.૬,ગુ, યુનિ, એફ,વાય, એપ્રિલ ૨૦૦૦ પર આધારીત)

૨. બંસરી, મુરલી અને બીન એ ત્રણે ભાગીદારો ૫:૩:૨ ના પ્રમાણ માં નફો-નુકસાન વહેચે છે. તેમનું ૩૧-૩-૨૦૧૮ ના રોજનું પાકું સરવૈયું નીચે પ્રમાણે છે.

પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ	`	મિલકતો	`
મૂડી : બંસરી		જમીન-મકાન	૧,૨૮,૦૦૦
૭૫,૦૦૦		મશીનરી	૬૦,૦૦૦
મુરલી	૧,૮૫,૦૦૦	રોકાણો	૧૨,૦૦૦
૪૫,૦૦૦			
બીન			
૬૫,૦૦૦			
લેણા દારો	૪૫,૦૦૦	લેણીહુંડી	૫,૨૦૦
દેવીહુંડી	૬,૫૦૦	સ્ટોક	૬,૦૦૦
ખર્ચ ચૂકવવાનો બાકી	૫૦૦	રોકડ તથા બેન્ક	૧૨,૮૦૦
અનામત ભંડોળ	૫,૦૦૦	જાહેરાત ઝુંબેશ	૧૫,૦૦૦
	૨,૪૨,૦૦૦		૨,૪૨,૦૦૦

પેઢીનો ધંધો નીચેની શરતોએ રીધમ ઓરકેસ્ટ્રા લિમિટેડને વેચ્યો:

- (૧) મિલકતોના મૂલ્યાંકનના મશીનરી ` ૮૦૦૦૦ સ્ટોક ` ૧૨૦૦૦ જમીન-મકાન ` ૬૨૮૦૦.
- (૨) અન્ય મિલકતો (રોકડ અને રોકાણો સિવાય) તથા જવાબદારીઓ ચોપડે દર્શાવેલ કિંમતે ગણાવી.
- (૩) કંપની પાઘડીના ` ૪૦૦૦૦ ચીકવવા સહમત થઈ છે .
- (૪) કંપનીએ ખરીદકિંમત પેટે ૧૦૦૦૦ ઇક્વિટી શેર દરેક ` ૧૦ના આપ્યા અને બાકીની રકમ રોકડ ચૂકવી.

ભાગીદારોએ રોકાણ ` ૧૦૦૦૦ માં વેચ્યા હતા, અને ૭૦૦૦ ઇક્વિટી શેર શેરદીઠ ` ૧૨ પ્રમાણે વેચ્યા હતા તથા બાકીના શેર નફા-નુકસાન ના પ્રમાણમાં વહેચી લિધા.

તૈયાર કરો: (૧) માલ-મિલકત નિકાલ ખાતું (૨) ભાગીદારોના મૂડી ખાતાં, બેન્ક ખાતું (૩) રોકડ અને બેન્ક ખાતું

(સૌ.યુનિ, એફ,વાય, એપ્રિલ ૨૦૦૦, . ઉ.ગુ.યુનિ. એફ,વાય,માર્ચ ૨૦૦૦ પર આધારીત)

૩. અ અને બ એક પેઢીના ૩:૨ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેચી લેતા ભાગીદારો છે. તેમની પેઢી નું ૩૧-૧૨-૨૦૧૮ના રોજનું પાકું સરવૈયું નીચે આપવામાં આવ્યું છે.

પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ	`	મિલકતો	`
મૂડી અ	૧,૪૦,૦૦૦	ફી હોલ્ડ મકાન	૧,૦૦,૦૦૦
બ	૮૪,૦૦૦	યંત્રો	૧,૦૦,૦૦૦
અનામત	૫૬,૦૦૦	રોકાણો	૧૦,૦૦૦
લેણાદારો	૧૩,૦૦૦	સ્ટોક	૬૦,૦૦૦
દેવીહુંડી	૭,૦૦૦	દેવાદારો	૧૫,૦૦૦

		રોકડ	૧૧,૦૦૦
		નફા-નુકસાન ખાતું (ઉધાર)	૪,૦૦૦
	૩,૦૦,૦૦૦		૩,૦૦,૦૦૦

આ પેઢીનો ચાલુ ધંધો ખરીદી લેવા અ બ કંપનિ લિ. ની સ્થાપના કરવામા આવી હતી. કંપનીની કુલ મૂડી ` ૧૦૦૦૦૦૦ હતી જે ` ૧૦ નો એક એવા ઇક્વિટી શેર માં વહેચાયેલી હતી. ધંધાની ખરિદીની શરતો નીચે પ્રમાણે નક્કિ થઈ હતી.

- (૧) કંપની રોકાણો સિવાયની તમામ મિલકતો લઈ લેશે. ચંત્રો અને સ્ટોક ની કિંમત ચોપડે દર્શાવેલી કિંમત થી ૧૦% ઓછી ગણવાની હતી ફ્રી હોલ્ડ મકાન ની કિંમત ચોપડે દર્શાવેલી કિંમત થી ૨૦% લઘુ ગણવાની હતી .
- (૨) પેઢીની પાઘડીની કિંમત છેલ્લા ત્રણ વર્ષના ચોખ્ખા નફાની સાદી સરેરાશ બેગણી ગણવાની છે. દર વર્ષે ` ૧૦૦૦૦ અનામત ખાતે લઈ ગયા નો પેઢીનો છેલ્લા ત્રણ વર્ષનો ચોખ્ખો નફો નીચે મુજબ હતો.
૧૯૯૮ = ` ૩૦,૦૦૦, ૧૯૯૯ = ` ૩૫,૦૦૦, ૨૦૦૦ = ` ૪૩,૦૦૦
- (૩) ખરીદ કિંમત તરીકે કંપની ` ૧૦ નો એક એવા ૨૦૦૦ ઇક્વિટી શેર ` ૧૧ ના ભાવે ` ૩૦૦૦૦ ના ડિબેન્યરો અને બાકી ની રકમ રોકડમાં ચૂકવ્યા.
- (૪) પેઢીએ રોકાણો ` ૧૪૦૦૦ માં વેચી દીધા.
- (૫) જવાબદારીઓ કંપનીએ ચૂકવી આપવાનું સ્વીકાર્યું.
પેઢીના ચોપડામાં જરૂરી ખાતાં તૈયાર કરો. તમારી બધી જ ગણતરી દર્શાવો.

(ગુ.યુનિ, એફ,વાય, એપ્રિલ ૨૦૦૧ પર આધારીત)

૪. સરખે હિસ્સે નફો-નુકસાન વહેચી લેતાં ગૌરી અને શંકર એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તેમનું પેઢી નું ૩૧-૩-૨૦૧૮ ના રોજનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ છે.

પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ	`	મિલકતો	`
મૂડી ખાતાં: ગૌરી	૫૪,૦૦૦	મકાન	૩૫,૦૦૦
શંકર	૫૪,૦૦૦	ચંત્રો	૫૦,૦૦૦
સામાન્ય અનામત	૧૨,૦૦૦	સ્ટોક	૮,૦૦૦
લેણદારો	૨૮,૦૦૦	દેવાદારો	૧૪,૦૦૦
પ્રોવિડન્ડ ફંડ	૧૫,૦૦૦	રોકડ સિલક	૫૬,૦૦૦
	૧,૬૩,૦૦૦		૧,૬૩,૦૦૦

તા.૧-૪-૨૦૧૮ રોજ ` ૧૦ નો એવા ૫૦૦૦૦ ઇ.શેરની સત્તાવાર થાપણ સાથેની 'ધી ગૌરીશંકર' કંપની લિ. નામની કંપનીમા પેઢીનું રૂપાંતર કરવામાં આવ્યું શરતો નીચે મુજબ હતી.

- (૧) કંપનીએ રોકડ સહિતથી તમામ મિલકતો અને તમામ જવાબદારીઓ લઈ લેવી.
- (૨) પેઢીની પાઘડીની કિંમત ` ૩૦૦૦૦ આંકવામાં આવી.
- (૩) મકાન અને ચંત્રોની કિંમત ` ૫૦૦૦૦ અને ` ૩૫૦૦૦ આંકવામાં આવી.
- (૪) પેઢીનો વિસર્જન ખર્ચ ` ૫૦૦૦ થયો જે કંપની ધંધાની ખરીદકિંમતના ભાગરૂપે રોકડમાં પેઢીને ચૂકવશે.

- (પ) બાકી રહેતી ધંધાની ખરીદકિંમત પેટે તેના ` ૧૦ ના એવા પૂરા ભરપાઈ ઇક્વિટી શેરથી ચૂકવશે.
(ક) કંપની તરફથી મળેલ શેર ભાગીદારો વચ્ચે તેમના મૂડી ના પ્રમાણમાં વહેંચી આપવામાં આવશે .

ઉપરની વિગતો પરથી પેઢીના ચોપડા બંધ કરવા માટે તૈયાર કરો:

- (૧) માલ-મિલકત નિકાલ ખાતું (૨) રોકડ ખાતું (૩) ગૌરીશંકર કંપની લી ખાતું
(૪) ભાગીદારોના મૂડી ખાતાં. (ગુ.યુનિ., એફ.વાય., એપ્રિલ ૨૦૦૨ પર

આધારીત)

પ. ઘેલોટ , આહિર અને દેસાઈ ધંધામાં અનુક્રમે ૧/૨ , ૧/૩ અને ૧/૬ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તા. ૩૧-૩-૨૦૧૮ ના રોજ તેમનું પા.સ નીચે મુજબ છે .

પાકુ સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી :		પાઘડી	૧૧,૦૦૦
ઘેલોટ	૭૭,૦૦૦	જમીન	૨૨,૦૦૦
આહીર	૮૮,૦૦૦	મકાન	૧,૨૧,૦૦૦
દેસાઈ	૧૧,૦૦૦	મશીનરી	૫૫,૦૦૦
સામાન્ય અનામત	૧૯,૮૦૦	મોટરકાર	૩૦,૮૦૦
રોકાણ વધઘટ ફંડ	૪,૪૦૦	ફર્નિચર	૧૩,૨૦૦
દેસાઈ ની લોન	૩૬,૩૦૦	રોકાણો	૧૯,૮૦૦
શ્રીમતી ઘેલોટ ની લોન	૧૬,૫૦૦	છૂટા ઓજારો	૭,૭૦૦
લેણદારો (વેપારના)	૮૩,૬૦૦	સ્ટોક	૧૯,૮૦૦
લેણદારો (ખર્ચના)	૨૨,૦૦૦	લેણદારો	૨૨,૦૦૦
દેવીહુંડી	૧૫,૪૦૦	દેવાદારો	૪૪,૦૦૦
બી.ઓ.ડી	૬૬,૦૦૦	- ઘા.અના	૨,૨૦૦
		રોકડ સિલક	૧,૧૦૦
		દેસાઈનું ચાલુ ખાતું	૬૧,૬૦૦
		નફા-નુકસાન ખાતું	૧૩,૨૦૦
	૪,૪૦,૦૦૦		૪,૪૦,૦૦૦

ભાગીદારોએ નક્કી કર્યું કે પેઢીનું જોઈન્ટ સ્ટોક કંપની માં રૂપાંતર કરવું તે માટે GAD LTD. નામની જેની સત્તાવાર થાપણ ` ૧૧૦૦૦૦૦ દરેક ` ૧૦ ના શેરમાં વહેંચાયેલી હતી, તેની સ્થાપના કરવામાં આવી. ઉપરના પાકા સરવૈયાની તારીખે ધંધો નીચેની શરતોએ કંપનીને વેચવામાં આવ્યો :

- (૧) કંપની મોટરકાર, ફર્નિચર, રોકાણો, છૂટા ઓજારો, દેવાદારો અને રોકડ લેશે નહી .
(૨) કંપની દેવીહુંડી અને બેંન્ક ઓવરડ્રાફ્ટનું દેવું સ્વીકારશે .
(૩) કંપની ખરીદકિંમત તરીકે ` ૭૩૦૫૦ રોકડા અને બાકીની રકમ ` ૧૦ નો એક એવા ઇ.શેરમાં અપાશે.
(૪) બાકીની મિલકતો અને જવાબદારીનો નાચે મુજબ નિકાલ થશે .
રોકાણો ઘેલોટ ` ૧૪૩૦૦ ની કિંમતે લઈ લેશે દેવાદારો ના ` ૨૨૦૦૦ ઉપજશે .મોટરકાર, ફર્નિચર અને છૂટા ઓજારોના અનુક્રમે ` ૨૬૪૦૦, ` ૪૪૦૦ અને ` ૧૧૦૦ ઉપજશે. ઘેલોટે તેની પત્નીને

લોન ચૂકવી દેવાનું સ્વીકાર્યું અને લેણદારો (વેપારના) ` ૮૧૪૦૦ ચૂકવેના હિસાબો ચૂકવવામાં આવ્યા. સંપાદન ખર્ચ રૂ. ૫૫૦ થયો .

- (૫) પેઢીની પાઘડીની કિંમત ` ૪૬૬૫૦ આંકવામાં આવી
 (૧) માલ-મિલકત નિકાલ ખાતું
 (૨) ભાગીદારોના મૂડી ખાતાં
 (૩) રોકડ ખાતું બનાવો.

કંપની પાસેથી મળેલ શેર ભાગીદારો વચ્ચે તેમના ન.નુ ના પ્રમાણમાં વહેંચવાના છે.

(ગુ.યુનિ.એફ.વાય. એપ્રિલ ૨૦૦૨ પર આધારીત)

૬. હેતલ અને શીતલ અનુક્રમે ૩:૨ના પ્રમાણમાં નફા-નુકસાન વહેંચી લેતા ભાગીદારો હતા.તા.૩૧-૩-૨૦૧૮ ના રોજ પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ છે.

પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી ખાતા : હેતલ ૬૦,૦૦૦ શીતલ ૪૦,૦૦૦	૧,૦૦,૦૦૦	પાઘડી	૧૨,૦૦૦
અનામત	૧૫,૦૦૦	મકાન	૫૦,૦૦૦
નફા-નુકસાનખાતુ	૧૦,૦૦૦	ચંત્રો	૪૦,૦૦૦
બી.ઓ.ડી	૧૦,૦૦૦	રોકાણો	૨૦,૦૦૦
લેણદાર	૨૭,૦૦૦	સ્ટોક	૨૪,૦૦૦
દેવીહુંડી	૩,૦૦૦	દેવાદારો	૧૬,૦૦૦
પ્રોવિડન્ડ ફંડ	૧૫,૦૦૦	રોકડ સિલક	૧૮,૦૦૦
	૧,૮૦,૦૦૦		૧,૮૦,૦૦૦

તા. ૧-૪-૨૦૧૮ નાં રોજ પેઢીનું નીચેનું નીચેની શરતોએ સાધના લિમિટેડમાં રૂપાંતર કરવામાં આવે છે:

- (૧) કંપની રોકડ સિલક સિવાયની તમામ મિલકતો લઈ લેશે.
 (૨) કંપની તમામ દેવાઓ ચોપડા કિંમતે લેશે .
 (૩) પેઢીની પાઘડી કિંમત છેલ્લે ત્રણ વર્ષના સરેરાશ નફાથી બે ગણી આંકવી. છેલ્લા ત્રણ વર્ષનો કુલ નફો ` ૪૫૦૦૦ નો હતો.
 (૪) કંપનીએ મકાન ` ૭૨૦૦૦, ચંત્રો ` ૩૮૦૦૦ ,સ્ટોક ` ૩૨૦૦૦, રોકાણા ` ૧૮૦૦૦ અને દેવાદારો ` ૧૫૦૦૦ માં લીધા.
 (૫) પેઢીએ વિસર્જન ખર્ચનાં ` ૩૦૦૦ ચૂકવ્યાં .
 (૬) કંપનીએ ખરીદ કિંમત પેટે દરેક ` ૧૦૦ નો એવા ૧૦૦૦ ઇક્વિટી શેર ` ૧૨૦ ના ભાવે આપ્યા અને બાકીની રકમ રોકડમાં ચૂકવી .
 (૭) ભાગીદારોએ કંપની પાસેથી મળેલ શેર તેમના નફા-નુકસાન પ્રમાણમાં વહેંચી લીધા ઉપરની માહિતી પરથી પેઢીનાં ચોપડામાં તૈયાર કરો.
 (૧) માલ-મિલકત નિકાલ ખાતું (૨) ભાગીદારોના મૂડી ખાતા
 (૩) રોકડ ખાતું (૪) સાધના લિમિટેડનું ખાતું

(ગુ.યુનિ.એફ.વાય. એપ્રિલ ૨૦૦૪ પર આધારીત)

૭. P,Q, અને R ભાગીદારો છે, જેઓ નફા-નુકસાન અનુક્રમે ૧/૨ , ૧/૩ અને ૧/૬ ના પ્રમાણમાં વહેંચે છે. તેમણે તેમનો ધંધો બનાસ પ્રા,લિ નામની કંપનીમાં રૂપાંતર કરવાનું નક્કી કર્યું. તે તારીખનું એટલે કે તા.૩૧-૩-૨૦૧૮ નાં રોજનું તેમનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ હતું.

પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
લેણદારો	૮૦૦૦	જમીન-મકાન	૧૧,૪૦૦
મૂડી : P	૧૭,૪૦૦	સ્ટોક	૧૦,૦૦૦
Q	૮,૦૦૦	દેવાદારો	૧૦,૦૦૦
R	૬,૦૦૦	બાદ:ઘા.અનામત	૧,૦૦૦
	૩૧,૪૦૦	નફા-નુકસાન ખાતું	૩,૦૦૦
		હાથ પર રોકડ	૬,૦૦૦
	૩૯,૪૦૦		૩૯,૪૦૦

૧૦૦નો એક એવા ૫૦૦ શેરની બનેલી ૫૦૦૦૦ની સત્તાવાર મૂડીથી બનાસ પ્રાવેટ લિ.ની સ્થાપના ૩૧મી માર્ચ, ૨૦૧૮ ના રોજ કરવામાં આવી. P,Q, અને R નો ધંધો ખરીદ્યો. બાકીની રકમ રોકડમાં આપી. કંપનીએ બાકીના શેર જાહેર જનતાને ઓફર કર્યા, જેના પૂરા નાણાં વસૂલ આવ્યા.

P,Q, અને R ની પેઢી માટે જરૂરી ખાતાં તૈયાર કરો.

(ઉ.ચુનિ.એફ.વાય. એપ્રિલ ૨૦૦૪ પર આધારીત)

૮. અ.બ અને ક પ:૩:૨ ના ના પ્રમાણમાં નફા-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે.

તા.૩૧-૩-૨૦૦૬ નાં રોજનું પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી : અ	૭૫,૦૦૦	જમીન-મકાન	૧,૨૮,૦૦૦
બ	૪૫,૦૦૦	મશીનરી	૬૦,૦૦૦
ક	૬૫,૦૦૦	રોકાણો	૨૭,૦૦૦
સામાન્ય અનામત	૫,૦૦૦	લેણીહુંડી	૫,૨૦૦
ખર્ચ ચૂકવવાની બાકી	૫૦૦	સ્ટોક	૯,૦૦૦
દેવીહુંડી	૬,૫૦૦	રોકડ સિલક	૧૨,૮૦૦
લેણદારો	૪૫,૦૦૦		
	૨,૪૨,૦૦૦		૨,૪૨,૦૦૦

પેઢીનો ધંધો રોકડ અને રોકાણો સિવાય અબક કંપની ને નીચેની શરતોએ વેચ્યો.

- (૧) મિલકતોના મૂલ્યાંકનમાં મશીનરી ૮૦૦૦૦, સ્ટોક ૧૨૦૦૦, જમીન-મકાન ૬૨૮૦૦ અને બાકીની મિલકતો અને દેવા ચોપડે કિંમતે ગણાવી.
- (૨) કંપની પાઘડીના ૪૦૦૦૦ ચૂકવવા સંમત થઈ.

- (૩) કંપની એ ખરીદ કિંમત પેટે ૧૦૦૦૦ ઇક્વિટી શેર દરેક ` ૧૦ નો અને બાકીની રકમ રોકડમાં ચૂકવી .
- (૪) ભાગીદારો એ રોકાણો ` ૧૦૦૦૦ માં વેચ્યાં અને ૭૦૦૦ ઇક્વિટી શેરદીઠ ` ૧૨ પ્રમાણે વેચ્યાં હતા તથા બાકીના શેર નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેચી લીધા.

તૈયાક કરો:

- (૧) માલ-મિલકત નિકાલ ખાતું   (૨) ભાગીદારોના મૂડી ખાતાં
(૩) રોકડ ખાતું   (૪) અબક કંપનીનું ખાતું
(૫) અબક કંપનીનું શેરનું ખાતું

(સૌ.યુનિ.એફ.વાય.૨૦૦૦-ઉ.ગુ.યુનિ.એફ.વાય.માર્ચ ૨૦૦૭ પર આધારીત)

૯. આરતી, પૂજા અને પ્રાર્થના પ:૩:૨ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેચતા ભાગીદારો હતાં. તેમણે તેનો ધંધો શિતલ લિ.ને વેચવાનું નક્કી કર્યું તે તારીખે તેમનું પાકું સરવૈયું.

પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ	`	મિલકતો	`
મૂડી :		મકાન	૮૦,૦૦૦
આરતી	૧,૦૦,૦૦૦	ચંત્રો	૧,૦૦,૦૦૦
પૂજા	૫૦,૦૦૦	સ્ટોક	૩૦,૦૦૦
પ્રાર્થના	૨૦,૦૦૦	દેવાદારો	૨૦,૦૦૦
લોન	૩૦,૦૦૦	રોકડ સિલક	૨૦,૦૦૦
દેવાં	૫૦,૦૦૦		
	૨,૫૦,૦૦૦		૨,૫૦,૦૦૦

કંપનીએ નીચેની કિંમતે મિલકતો લીધી :

- (૧) ચંત્રો ` ૬૦૦૦૦, મકાન ` ૧૫૦૦૦૦, સ્ટોક ` ૨૦૦૦૦, દેવાદારો ` ૧૫૦૦૦, પાઘડી ` ૨૫૦૦૦.
(૨) કંપનીએ રોકડ સિલક તેમ જ લોનની જવાબદારી લીધી નહિ. પણ દેવાં ચૂકવવાનું કબૂલ્યું ખરીદ કિંમત પેટે ૨૦૦૦૦ના શેર દરેક ` ૧૦ અને બાકીની રકમ રોકડમાં ચૂકવવી અને વિસર્જન ખર્ચ ` ૫૦૦૦ થયો.

પેઢીના ચોપડે જરૂરી ખાતાં તૈયાર કરો .

(સૌ.યુનિ.એફ.વાય.૨૦૦૦ પર આધારીત)

૧૦. અજય અને વિજય ૩:૨ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેચી લેતા એક પેઢીના ભાગીદારો ૩૧-૩-૨૦૧૮ ના રોજનું તેમની પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ છે.

પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ	`	મિલકતો	`
મૂડી ખાતાં : અજય	૩૦,૦૦૦	જમીન-મકાન	૩૫,૦૦૦
વિજય	૧૬,૦૦૦	ચંત્રો	૩૦,૦૦૦
	૪૬,૦૦૦		

૧૯૬

સામાન્ય અનામત	૧૦,૦૦૦	ફર્નિચર	૧૦,૦૦૦
શ્રીમતી વિજયની લોન	૩૦,૦૦૦	સ્ટોક	૨૦,૦૦૦
લેણદારો	૫૫,૦૦૦	દેવાદારો	૫૦,૦૦૦
દેવીહુંડીઓ	૧૭,૦૦૦	લેણીહુંડીઓ	૧૦,૦૦૦
		રોકડ	૩,૦૦૦
	૧,૫૮,૦૦૦		૧,૫૮,૦૦૦

ઉપરોક્ત પેઢીનું સંજય લિમિટેડમાં રૂપાંતર કરવામાં આવ્યું .

રૂપાંતરની શરતો :

- (૧) કંપનીએ રોકડ અને સ્ટોક મિલકતો નીચે દર્શાવેલ કિંમતે લીધા :
પાઘડી ` ૬૦,૦૦૦, જમીન-મકાન ` ૭૦,૦૦૦, યંત્રો ` ૨૦,૦૦૦, ફર્નિચર ` ૩,૦૦૦,
દેવાદારો ` ૪૫,૦૦૦, લેણીહુંડીઓ ` ૯,૦૦૦.
- (૨) કંપનીએ લોન સિવાયની જવાબદારીઓ ચૂકવવાનું કબુલ્યું.
- (૩) સ્ટોક ૧૦% ઓછી કિંમતે અજચે લીધો.
- (૪) વિજય શ્રીમતી વિજયની લોન ચુકવવાનું કબુલ્યું.

સંજય લિમિટેડે ખરીદકિંમત પેટે ` ૧૦નો એક એવા ૧૧૦૦૦ ઇક્વિટી શેર અને બાકીની રકમ રોકડમાં ચૂકવી.
ભાગીદારોએ કંપનીના શેર નફા-નુકશાનનાં પ્રમાણમાં વહેચી લીધા પેઢીના ચોપડે તૈયાર કરો :

- (૧) માલ-મિલકત નિકાલ ખાતું
- (૨) રોકડ ખાતું
- (૩) ભાગીદારોના મૂલ્ય ખાતાં

(ગુ.યુનિ.એફ.વાય.માર્ચ ૨૦૦૬ પર આધારીત)

૧૧. રામ અને શ્યામ ૩:૨ ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેચતા ભાગીદારો હતા તેઓનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ છે .

પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ		મિલકતો	
મૂડી : રામ	૭૨,૦૦૦	મશીનરી	૬૦,૦૦૦
શ્યામ	૪૮,૦૦૦	- ઘસારો ભંડોળ	૧૨,૦૦૦
	૧,૨૦,૦૦૦		૪૮,૦૦૦
લેણદારો	૩૩,૬૦૦	જમીન-મકાન	૭૬,૮૦૦
બેન્ક લોન	૫૦,૪૦૦	રોકાણો	૨૧,૬૦૦
સામાન્ય અનામત	૨૪,૦૦૦	સ્ટોક	૪૦,૮૦૦
		દેવાદારો	૩૬,૦૦૦
		રોકડ	૪,૮૦૦
	૨,૨૮,૦૦૦		૨,૨૮,૦૦૦

તા.૩૧-૩-૨૦૧૮ ના રોજ તેઓએ પેટલાદ કંપની લિ. ને પોતાનો ધંધો નીચેની કિંમતે વેચવા નક્કી કર્યું .

પાઘડી ` ૨૪,૦૦૦
જમીન-મકાન ` ૧,૦૩,૨૦૦

દેવાદારો ` ૩૧,૨૦૦

સ્ટોક ` ૪૫,૬૦૦

બાકીની મિલકતો (રોકડ અને રોકાણો સિવાય) અને દેવાં ચોપડે કિંમત લીધા.

ખરીદકિંમત પેટે પેટલાદ કંપની લિમિટેડ પૂરા ભરાયેલ ૧૨૦૦૦ શેર દરેક ` ૧૦ નો ૨૦% પ્રીમિયમ અને બાકીની રોકડ આપી. રોકાણો ` ૧૬૮૦૦ માં વેચ્યા. વિસર્જન ખર્ચ ` ૨૪૦૦ થયો.

તૈયાર કરો : (૧) માલ-મિલકત નિકાલ ખાતું (૨) મૂડી ખાતા (૩) રોકડ ખાતું

(ગુ.યુનિ.એફ.વાય.માર્ચ ૨૦૦૮. પર આધારીત)

૧૨. નુકશાન વહેંચી લેતા ભાગીદારો છે. તા. ૩૧-૧૨-૨૦૧૮ના રોજનું પાકુ સરવૈયું નીચે મુજબ છે.

પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ	`	મિલકતો	`
મૂડી: અમૃત	૩,૦૦,૦૦૦	પાઘડી	૮૦,૦૦૦
જગદીશ	૨,૫૦,૦૦૦	જમીન-મકાન	૩,૬૦,૦૦૦
શશીકાન્ત	૨,૦૦,૦૦૦	ચંત્રો	૪,૦૦,૦૦૦
નફા-નુકસાન ખાંતુ	૬૦,૦૦૦	ફર્નિચર	૮૦,૦૦૦
સામાન્ય અનામત	૫૦,૦૦૦	રોકાણો	૭૦,૦૦૦
પ્રોવિડન્ડ ફંડ	૬૦,૦૦૦	સ્ટોક	૧,૫૦,૦૦૦
અમૃતની ૧૦% ની લોન	૧,૦૦,૦૦૦	દેવાદારો ૧,૦૦,૦૦૦	
બેન્ક ઓવરડ્રાફ્ટ	૭૦,૦૦૦	બાદ ઘા.અ. ૪,૦૦૦	૯૬,૦૦૦
લેણદારો	૭૦,૦૦૦	રોકડ	૬૪,૦૦૦
ઘસારા ભંડોળ:			
જમીન-મકાન ૬૦,૦૦૦			
ચંત્રો ૬૦,૦૦૦			
ફર્નિચર ૨૦,૦૦૦	૧,૪૦,૦૦૦		
	૧૩,૦૦,૦૦૦		૧૩,૦૦,૦૦૦

(૧) ૧ લી જાન્યુઆરી, ૨૦૧૮ ના રોજ ભાગીદારી પેઢીનું ઓજસ કંપની લિમિટેડમાં રૂપાંતર કરવામાં આવ્યું કંપની એ રોકાણો અને રોકડ સિવાય ની તમામ મિલકતો લીધી. આ હેતુ માટે મિલકતોનું પુનઃ મૂલ્યાંકન નીચે પ્રમાણે કરવામાં આવ્યું :

(અ) જમીન-મકાનની કિંમત ` ૪૦૦૦૦૦ સુધી વધારવી .

(બ) ફર્નિચરની કિંમત ` ૬૦૦૦૦ આંકવામાં આવી .

(ક) સ્ટોકની કિંમત ` ૨૦૦૦૦ થી વધારવી.

(ડ) દેવાદારો પર ૧૦% લેખે ધાલખાધ અનામતની જોગવાઈ રકવી.

(ઇ) અન્ય મિલકતો ચોપડે દર્શાવેલ કિંમતે લઈ લેવી .

- (૨) પેઢીની પાઘડીની કિંમત છેલ્લા ત્રણ વર્ષના સરેરાશ નફાથી બેગણી આંકવામાં આવી. દર વર્ષ ` ૧૦૦૦૦ સામાન્ય અનામત ખાતે લઈ ગયા પછી છેલ્લાં ત્રણ વર્ષનો નફો અનુક્રમે ` ૪૦૦૦૦, ` ૮૦૦૦૦ અને ` ૬૦૦૦૦ હતો.
- (૩) અમૃતની લોન સિવાયના તમામ દેવાં પણ કંપનીએ લઈ લીધા અમૃતની લોન કંપનીના ૧૦% નાં ડિબેન્યર્સ આપી ચૂકવી દેવાની છે .
- (૪) રોકાણો ` ૬૦૦૦૦ માં જગદીશે લઈ લીધા .
- (૫) વિસર્જનખર્ચ ` ૨૪૦૦૦ થયો. જે શશીકાન્તે ચીકવ્યો.
- (૬) ખરીદ કિંમત પેટે કંપનીએ ` ૧૦ નો એક એવા ૬૦૦૦૦ ઈ.શેરો ` ૧૪ના ભાવે આપ્યા અને બાકીની રકમ રોકડમાં ચૂકવી.
- ભાગીદારોએ કંપની તરફથી મળેલા શેરો તેમના ન.નુ.ના પ્રમાણમાં વહેંચી લીધા. પેઢીના ચોપડામાં જરૂરી ખાતાં તૈયાર કરો.

(દ.ગુ.યુનિ.એફ.વાય.માર્ચ ૨૦૦૦. પર આધારીત)

પ્રકરણ ૫
પાકા સરવૈયાનું માળખું

- ૫.૧. પ્રાસ્તાવિક
- ૫.૨ પાકા સરવૈયાનો અર્થ
- ૫.૩ પાકા સરવૈયાના કાર્યો
- ૫.૪ પાકા સરવૈયાના હેતુઓ
- ૫.૫ પાકા સરવૈયાની મર્યાદાઓ
- ૫.૬ પાકા સરવૈયાનો નમૂનો અને સામાન્ય સૂચનાઓ
- ૫.૭ પાકું સરવૈયું તૈયાર કરવાની સામાન્ય સૂચનાઓ
- ૫.૮ નફા-નુકશાનના પત્રકનો નમૂનો અને સામાન્ય સૂચનાઓ
- ૫.૯ નફા-નુકશાનનું પત્રક તૈયાર કરવાને લગતી સામાન્ય સૂચનાઓ
- ૫.૧૦ પાકા સરવૈયાના ઉદાહરણો
- ૫.૧૧ સ્વાધ્યાય

પ્રકરણ ૫ પાકા સરવૈયાનું માળખું

૫.૧. પ્રાસ્તાવિક

પ્રવર્તમાન વિશ્વ એ હરીફાઈ યુક્ત વિશ્વ બની રહ્યું છે. જ્યાં ડગલે ને પગલે અનેક ચીજવસ્તુઓ અને ઉત્પાદકોનું ઉત્પાદન અને વેચાણ વધી રહ્યું છે. તેથી દરેક વ્યવહારની હિસાબો અસર આપવા માટે વિવિધ ખાતાં અને પત્રકો તૈયાર કરવામાં આવે છે. જેમાંથી એક પત્રક એટલે પાકું સરવૈયું, પાકું સરવૈયું એ કોઈ ચોક્કસ તારીખે ધંધાની આર્થિક સ્થિતિ દર્શાવતા પત્રકને પાકું સરવૈયું કહે છે. પાકું સરવૈયું એ ધંધાની આર્થિક પરિસ્થિતિ દર્શાવે છે. પાકું સરવૈયું એ સામાન્ય રીતે વર્ષમાં એક જ વખત એટલે કે હિસાબી વર્ષના અંતે તૈયાર કરવામાં આવે છે તે વાર્ષિક હિસાબોનો એક ભાગ છે. પાકું સરવૈયું બનાવવું જરૂરી છે. કંપની સ્વરૂપ માટે તો ૨૦૧૩ના કંપની ધારાની જોગવાઈ મુજબ નિયત ફોર્મમાં પાકું સરવૈયું તૈયાર કરવામાં આવે છે.

૫.૨ પાકા સરવૈયાનો અર્થ

- પાકું સરવૈયા એટલે “ચોક્કસ તારીખે” ધંધાની આર્થિક સ્થિતિ દર્શાવતા પત્રકને પાકું સરવૈયું કહેવાય.
- પાકું સરવૈયું એટલે ચોક્કસ તારીખે ધંધાની સાચી નાણાકીય સ્થિતિ માપવાના હેતુથી તૈયાર કરવામાં આવતું પત્રક
- પાકું સરવૈયું એટલે “ચોક્કસ તારીખે ધંધાની મિલકતો, દેવાં, લેણાં અને મૂડીની સ્થિતિ દર્શાવતું પત્રક એટલે પાકું સરવૈયું

૫.૩ પાકા સરવૈયાના કાર્યો

- (૧) પાકું સરવૈયું એ જે તે તારીખે ધંધાકીય એકમ ની સાચી નાણાકીય પરિસ્થિતિ દર્શાવે છે.
- (૨) ધંધાકીય એકમની નાણાકીય પરિસ્થિતિ પાકા સરવૈયાની મદદથી સ્પષ્ટ રીતે જાણી શકાય છે.
- (૩) પાકું સરવૈયું ગુણોત્તર વિશ્લેષણની મદદથી સંચાલકો ને નિર્ણય ધડતર માટે મુલ્યવાન માહિતી પૂરી પાડે છે.
- (૪) પાકું સરવૈયું એ ધંધાકીય એકમની ભૂતકાળ અને વર્તમાનની પરિસ્થિતિ જાણવવામાં મદદરૂપ થાય છે.
- (૫) પાકું સરવૈયું ધંધાકીય એકમના આઈના સમાન કાર્ય કરે છે.

૫.૪ પાકા સરવૈયાના હેતુઓ

- (૧) ધંધો પુરતો નફો મેળવી રહ્યું છે કે નહિ તે જાણવા માટે પાકું સરવૈયું જરૂરી છે. તદ્ઉપરાંત અગાઉના વર્ષોની તુલનામાં નફો વધારે થયો છે કે નહિ તે જાણવા માટે ઉપયોગમાં લેવાય છે.
- (૨) પાકું સરવૈયું ધંધાની ટુંકા તેમજ લાંબા ગાળાના દેવાં અને જવાબદારીઓ ચૂકવવા માટે કંપનીની ક્ષમતાને ધ્યાનમાં રાખીને ધંધાની સ્થિતિનું વિશ્લેષણ કરવામાં મદદ કરે છે.
- (૩) બે અથવા વધુ વર્ષના ધંધાની નાણાંકીય માહિતીની સરખામણી કરીને ધંધાના વિકાસને ધ્યાનમાં રાખીને અર્થપૂર્ણ નિષ્કર્ષો દોરી શકાય છે.
- (૪) પાકું સરવૈયું એ ધંધાની નાણાંકીય સધ્ધરતા માપવા માટે મદદરૂપ થાય છે અને બીજા અનેક પાસાંઓના જવાબ આપવા માટે મદદરૂપ બને છે.
- (૫) એક જેવા ધંધામાં સંકળાયેલા અન્ય એકમો સાથે ધંધાની નફાકારકતાના તુલનાત્મક અભ્યાસ કરવા માટે અને ધંધાની નિતિ આપનાવવા માટે મદદરૂપ થાય છે.

૫.૫ પાકા સરવૈયાની મર્યાદાઓ

- (૧) પાકું સરવૈયું ઐતિહાસિક પડતર પદ્ધતિને આધારે તૈયાર કરવામાં આવે છે. તે ભાવ સપાટીમાં થતા પરિવર્તન ને ધ્યાનમાં લેતું નથી.
- (૨) આવી ઐતિહાસિક પડતર દર્શાવતુ પાકું સરવૈયું ઉપયોગ કરતીને ઉપયોગી માહિતી પુરી પાડવામાં નિષ્ફળ નિવડ્યું છે.
- (૩) જુદી જુદી મિલકતોનું મૂલ્યાંકન જુદા જુદા સિદ્ધાંતો ને આધારે કરવામાં આવે છે.
- (૪) તે એકમમાં કામ કરતાં કર્મચારીઓની કુશળતા કે આવડત દર્શાવતુ નથી.
- (૫) પાકાં સરવૈયામાં ફક્ત એવા જ વ્યવહારો નોંધવામાં આવે છે, જે નાણાંકીય સ્વરૂપમાં હોય છે અને કે જે નાણાંમાં માપી શકતા હોય એવી જ મિલકતો પાકા સરવૈયામાં દર્શાવાય છે.
જેનું નાણાંમાં મુલ્ય માપી શકાતુ નથી તેવા વ્યવહારો નોંધવામાં આવતા નથી.
- (૬) કુગાવાના સમયમાં પાકાં સરવૈયાનું વિશ્લેષણ કરનાર કે વાચક નિષ્ણાંત ન હોય તો આવું પાકું સરવૈયું ગેરમાર્ગે દોરનાર બને છે.
- (૭) પાકા સરવૈયામાં કેટલીક અવાસ્તવિક મિલકતો પણ હોય છે. જેનું ખરેખર કોઈ મુલ્ય હેતુ નથી, આવી મિલકતો બિનજરૂરી રીતે કુલ મિલકતોનું મુલ્ય વધારે દર્શાવે છે.

૫.૬ પાકા સરવૈયાનો નમૂનો અને સામાન્ય સૂચનાઓ

કંપનીધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ III ના ભાગ I માં પાકા સરવૈયાનો નમૂનો આપેલ છે. કંપનીનું પાકું સરવૈયું આ નમૂના મુજબ જ તૈયાર કરવું જરૂરી છે. પરિશિષ્ટ III માં ફક્ત ઊભા સ્વરૂપે જ પાકું સરવૈયું આપેલ છે.

પાકું સરવૈયું

કંપનીનું નામ .....

તા. ....ના રોજનું પાકું સરવૈયું

વિગત	નોંધ નંબર	ચાલુ વર્ષના આકડાઓ (`)	અગાઉના વર્ષના આંકડાઓ (`)
I ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ			
(1) શેરહોલ્ડર્સનાં ભડળો			
(a) શેરમૂડી			
(b) અનામત અને વધારો			
(c) શેરવોરંટ સામે મળેલ રકમ			
(2) મંજૂરી બાકી હોય તેવી શેરઅરજીની મળેલ રકમ			
(3) બિનચાલુ જવાબદારીઓ			
(a) લાંબા ગાળાનાં ઉછીના નાંછા			
(b) મુલતવી કરવેરા જવાબદારીઓ (ચોખ્ખી)			
(c) અન્ય લાંબા ગાળાની જવાબદારીઓ			
(d) લાંબા ગાળાની જોગવાઈઓ			
(3) ચાલુ જવાબદારીઓ			
(a) ટુંકા ગાળાનાં ઉછીના નાંછા			
(b) વેપારી દેવાં			
(c) અન્ય ચાલુ જવાબદારીઓ			
(d) ટુંકા ગાળાની જોગવાઈઓ			
કુલ			
II મિલકતો			
(1) બિનચાલુ મિલકતો			
(a) કાયમી મિલકતો			
(i) દૃશ્ય મિલકતો			
(ii) અદૃશ્ય મિલકતો			
(iii) અર્ધતૈયાર મૂડી મિલકતો			
(iv) વિકસીત અદૃશ્ય મિલકતો			
(b) બિનચાલુ રોકાણો			
(c) મુલતવી કરવેરા મિલકતો (ચોખ્ખી)			
(d) લાંબા ગાળાની લોન અને ધિરાણો			
(e) અન્ય બિનચાલુ મિલકતો			
(2) ચાલુ મિલકતો			
(a) ચાલુ રોકાણો			

(b) માલસામ્રગી			
(c) વેપારી લેણાં			
(d) રોકડ અને રોકડ સમકક્ષ			
(e) ટુંકા ગાળાની લોન અને ધિરાણો			
(f) અન્ય ચાલુ મિલકતો			
કુલ			

નોંધ: કંપનીના ઊભા પાક સરવૈયામાં કુલ ચાર ખાના રાખવામાં આવે છે. પાકા સરવૈયાના મુખ્ય બે શીર્ષકો છે. (i) ઇક્વિટી અને જવાબદારીઓ (ii) મિલકતો, પહેલા ખાનામાં વિગાતોનાં સ્વરુપે ઇક્વિટી અને જવાબદારીઓ તેમજ મિલકતો અને તેમના પેટા શીર્ષકો દર્શાવવામાં આવે છે. બીજું ખાનું નોંધના સ્વરુપે રાખવામાં આવે છે. દરેક શીર્ષકનાં પેટા શીર્ષકો છે. પેટા શીર્ષકોનાં પણ વિવિધ અંગો છે તેથી તે તમામની વિગતો એક જ સ્થાને સમાવવામાં આવે તો પાક સરવૈયાનું કદ અસામાન્ય બને છે. તેથી દરેક પેટા શીર્ષકને મુખ્ય શીર્ષક હેઠળ દર્શાવવામાં આવે છે. અને પેટા શીર્ષકનાં વિવિધ અંગોની વિસ્તૃત જાણકારી આપવા જે નંબર દર્શાવેલ હોય તે નંબર પ્રમાણે **હિસાબોને લગતી નોંધોમાં** દર્શાવવામાં આવે છે. તેની સમજૂતી હવે પછી આપવામાં આવેલ છે. ત્રીજા ખાનામાં ચાલુ વર્ષના આંકડા અને ચોથા ખાનામાં ચાલુ વર્ષ અગાઉના એટલે પાછલા વર્ષનાં આંકડાઓ દર્શાવવામાં આવે છે. જેથી અભ્યાસકર્તા નજીકના બે વર્ષની સરખામણી કરી શકે.

નફા-નુકશાનના પત્રકમાં પણ આ જ પ્રમાણે ખાનાઓ બનાવીને નફા-નુકશાનનું પત્રક તૈયાર કરવામાં આવે છે.

૫.૭ પાકું સરવૈયું તૈયાર કરવાની સામાન્ય સૂચનાઓ

- (૧) કોઈ પણ મિલકતને ચાલુ મિલકત ત્યારે કહેવામાં આવશે જ્યારે તે નીચેની શરતોમાંથી કોઈ પણ એક શરતનું પાલન કરે.
- જ્યારે તે કંપનીના સામાન્ય કામગીરી ચક્ર દરમિયાન રોકડમાં રૂપાંતર થવા પાત્ર હોય કે વેચાણનો ઇરાદો હોય કે વપરાશ થવા પાત્ર હોય.
  - વેપાર કરવાના હેતુથી પ્રાથમિક રીતે ધારણ કરવામાં આવેલ હોય.
  - અહેવાલની તારીખ પછીના ૧૨ માસની અંદર રોકડમાં રૂપાંતર થવા અપેક્ષિત હોય.

રોકડનું કાચા માલમાં રૂપાંતર, કાચા માલનું તૈયાર માલમાં રૂપાંતર, તૈયાર માલનું દેવાદારોમાં રૂપાંતર અને છેલ્લે દેવાદારોનું રોકડમાં રૂપાંતરની પ્રક્રિયાને કામગીરી ચક્ર કહેવામાં આવે છે.

ચાલુ મિલકતો સિવાયની અન્ય મિલકતોને બિનચાલુ મિલકતો તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે.

- (૨) કોઈ પણ જવાબદારીને ચાલુ જવાબદારી કહેવામાં આવશે. જો તે નીચેની શરતોમાંથી કોઈ પણ એક શરતનું પાલન કરે.

- હોય
- (a) કંપનીના સામાન્ય કામગીરી ચક્ર સમય દરમિયાન તેની ચૂકવણી અપેક્ષિત
  - (b) વેપાર કરવાના હેતુથી ધારણ કરવામાં આવેલ હોય.
  - (c) અહેવાલની તારીખ પછીના ૧૨ માસ સુધીના સમય દરમિયાન ચૂકવવાપાત્ર હોય.
- (૩) ધંધાના સામાન્ય સમય દરમિયાન વેચેલ માલ કે આપેલ સેવાના સંદર્ભમાં મળવાપાત્ર રકમને વેપારી લેણાં તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે.
- (૪) ધંધાના સામાન્ય સમય દરમિયાન ખરીદેલ માલ કે સેવાના સંદર્ભમાં ચૂકવવાપાત્ર રકમને વેપારી દેવાં તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે.
- (૫) કંપનીએ નીચે મુજબની બાબતો હિસાબી નોંધોના સ્વરુપમાં રજૂ કરવી જરૂરી છે.

(I) ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ

(૧) શેરહોલ્ડર્સનાં ભંડોળો

(A) શેરમૂડી:

દરેક પ્રકારની શેરમૂડી માટે (જુદા-જુદા પ્રકારના પ્રેફરન્સ શેરને જુદી રીતે નોંધવામાં આવશે.)

થયેલ

તેમજ

- (a) સત્તાવાર શેરની સંખ્યા અને તેની રકમ.
- (b) બહાર પાડેલ, ભરપાઈ થયેલ અને સંપૂર્ણપણે ચૂકવેલ અને ભરપાઈ થયેલ પરંતુ સંપૂર્ણપણે ચૂકવેલ થયેલ.
- (c) શેર દીઠ મૂળકિંમત.
- (d) અહેવાલના સમયની શરૂઆતથી અંત સુધીમાં શેરની સંખ્યામાં ફેરફારની મેળવણી.
- (e) હક્કના શેર, પ્રેફરન્સ શેર અને દરેક વર્ગના શેર પર કોઈ અંકુશ ડિવિડન્ડ અને મૂડી પરત કરવાના અંકુશ અંગે રજૂઆત.
- (f) કંપનીના પ %થી વધારે શેર ધારણ કરનાર દરેક શેરહોલ્ડરની યાદી.
- (g) કોઈ જામનગીરી જેનું ઈક્વિટી શેર કે પ્રેફરન્સ શેરમાં રૂપાંતર થવા પાત્ર હોય તો તેની રૂપાંતર થવાના તારીખનાં ક્રમમાં માહિતી.
- (h) બાકી હસા.
- (i) જમ થયેલ શેરની વસુલ આવેલ રકમ.

(B) અનામતો અને વધારો:

(i) અનામત અને વધારાનું વર્ગીકરણ નીચે મુજબ કરવામાં આવે છે.

શેર

અને

- (a) મૂડી અનામત
- (b) મૂડી પરત અનામત
- (c) જામીનગીરી પ્રીમિયમ અનામત
- (d) ડિવેન્યર પરત અનામત
- (e) પુનઃ મૂલ્યાંકન અનામત
- (f) શેર વિકલ્પ બાકી ખાતું
- (g) અન્ય અનામતો જેવી કે ડિવિડન્ડ સમતુલા ભંડોળ, રોકાણ અનામત
- (h) નફા-નુકશાનના પત્રકનો વધારો અને તેમાંથી ડિવિડન્ડ, બોનસ અને અનામતો ખાતે કરેલ ફાળવણી.

(ii) જે અનામતોનું રોકાણ કરેલ હોય તેને ભંડોળ તરીકે દર્શાવવામાં આવશે. દા.ત. અનામત ભંડોળ, ડિવેન્યર પરત ભંડોળ વગેરે.

(iii) નફા-નુકશાનના પત્રકની ઉધાર બાકી (ચોખ્ખી ખોટ), વધારાના શીર્ષક હેઠળ ત્રણ રકમ તરીકે દર્શાવવામાં આવશે. તે જ રીતે આ ત્રણ રકમ અનામત વધારાના શીર્ષક હેઠળ બાદ કરીને અનામત અને વધારાની ચોખ્ખી રકમ, તે ત્રણ થતી હોય તો પણ અનામત અને વધારા તરીકે જ દર્શાવવામાં આવશે.

(c) શેરવોરંટ સામે મળેલ રકમ:

(૨) મંજૂરી બાકી હોય તેવી શેર અરજીની મળેલ રકમ :

(૩) બિન ચાલુ જવાબદારીઓ:

(a) લાંબા ગાળાનાં ઉછીનાં નાણાં:

(i) લાંબા ગાળાના નાણાંનું વર્ગીકરણ નીચે મુજબ કરવામાં આવશે :

- (a) બોન્ડ /ડિબેનચર
- (b) મુદતી લોન (૧) બેન્કમાંથી (૨) અન્ય પક્ષો પાસેથી
- (c) મુલતવી ચૂકવણીની જવાબદારીઓ
- (d) થાપણો
- (e) સંબંધિત પક્ષો પાસેથી લીધેલ લોન અને ધિરાણો
- (f) નાણાંકીય ભાડાપટ્ટાની લાંબા ગાળાની જવાબદારીઓ
- (g) અન્ય લોન અને ધિરાણો.

વિભાગોમાં
આપવામાં

(ii) ઉછીનાં નાણાં તારણવાળાં અને તારણ વગરનાં એમ પેટા વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે. દરેક કિસ્સામાં તારણનું સ્વરૂપ આવશે.

(iii) કંપનીના ડિરેક્ટર્સ દ્વારા બાંધધરી આપવામાં આવેલ હોય તેવી લોન અને ધિરાણ અને તેની કુલ રકમ.

ડિબેનચર

(iv) વ્યાજનો દર અને પરત કરવાની વિગતો સહિત બોન્ડ અને તેની તારીખનાં ઊતરતા ક્રમમાં

(v) મુદતી લોન ચૂકવણીની શરતો

(vi) પાકા સરવૈયાની તારીખે લોનની તેમજ વ્યાજની ચૂકવણી ન કરેલ હોય તેની વિગત.

(b) મુલતવી કરવેરા જવાબદારીઓ:

(c) અન્ય લાંબા ગાળાની જવાબદારીઓ:

અન્ય લાંબા ગાળાની જવાબદારીઓને નીચે મુજબ વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે :

- (a) વેપારી દેવાં
- (b) અન્ય દા.ત. પ્રોવિડન્ડ ફંડ , પેન્શન ફંડ, ગ્રેજ્યુઈટી ફંડ

(d) લાંબા ગાળાની જોગવાઈઓ :

(૪) ચાલુ જવાબદારીઓ:

(a) ટુંકા ગાળાનાં ઉછીનાં નાણાં:

(i) ટુંકા ગાળાના નાણાંનું વર્ગીકરણ નીચે મુજબ કરવામાં આવશે :

- a) માગ પર ચૂકવવાપાત્ર લોન
(૧) બેન્કો પાસેથી (૨) અન્ય પક્ષો પાસેથી
- (b) સંબંધિત પક્ષકારો પાસેથી લોન અને ધિરાણો
- (c) થાપણો
- (d) અન્ય લોન અને ધિરાણો.

વિભાગોમાં
આપેલ

(ii) ઉછીનાં નાણાં તારણવાળાં અને તારણ વગરનાં એમ પેટા વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે. દરેક કિસ્સામાં તારણમાં

જામીનગીરીનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટ કરવું.

(iii) કંપનીના ડિરેક્ટર્સ દ્વારા બાંધધરી આપવામાં આવેલ હોય તેવી લોન અને ધિરાણ અને તેની કુલ રકમ.

(iv) પાકા સરવૈયાની તારીખે લોનની તેમજ વ્યાજની ચૂકવણી ન કરેલ હોય તેની વિગત

(b) વેપારી દેવા :

(c) અન્ય ચાલુ ગાળાની જવાબદારીઓ:

અન્ય ચાલુ ગાળાની જવાબદારીઓને નીચે મુજબ વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે :

(a) લાંબા ગાળાનાં દેવાં જે આવતા વર્ષે ચૂકવવાપાત્ર

(b) નાણાંકીય ભાડાપટ્ટો, જે આવતા વર્ષે ચૂકવવાપાત્ર

(c) ઉછીનાં લીધેલ નાણાં પર ચઢેલ પરંતુ ચૂકવવા પાત્ર નહિ થયેલ વ્યાજ

(d) ઉછીનાં લીધેલ નાણાં પર ચૂકવવાપાત્ર થયેલ વ્યાજ

(e) અગાઉથી મળેલ આવક

(f) નહિ ચૂકવેલ ડીવીડન્ડ.

(g) જામીનગીરીની મંજૂરી માટે મળેલ અરજીની રકમ જે પરત કરવાપાત્ર હોય અને તેના પર ચઢેલ વ્યાજ

(h) નહિ ચૂકવેલ પાકેલ થાપણો અને તેના પર ચઢેલું વ્યાજ

(i) નહિ ચૂકવેલ પાકેલ ડિબેન્યર્સ અને તેના પર ચઢેલું વ્યાજ

(j) અન્ય ચૂકવવાપાત્ર દેવાં

(k) અન્ય દા.ત. અગાઉથી મળેલ હપતા

(d) ટુંકા ગાળાની જોગવાઈઓ :

ટુંકા ગાળાની જોગવાઈઓને નીચે મુજબ વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે.

(a) કર્મચારી લાભ માટે જોગવાઈ

(b) અન્ય જોગવાઈઓ જેવી કે કરવેરાની જોગવાઈ, સૂચિત ડિવિડન્ડ, શકમંદ લેણાં જોગવાઈ વગેરે.

(II) મિલકતો:

(૧) બિનચાલુ મિલકતો :

(a) સ્થિર મિલકતો

(i) દશ્ય મિલકતો :

દશ્ય મિલકતો નીચે મુજબ વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે :

(i) (a) જમીન (b) મકાન (c) પ્લાન્ટ અને ચંત્રો

(d) ફર્નિચર અને ફિક્ચર્સ (e) વાહનો (f) ઓફિસનાં સાધનો (g) અન્ય

(ii) ભાડાપટ્ટાની મિલકતો :

(ii) અદૃશ્ય મિલકતો :

નીચે મુજબ વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે :

- (a) પાધડી
- (b) બ્રાન્ડ / ટ્રેડમાર્ક
- (c) કમ્પ્યુટરના સોફ્ટવેર
- (d) પ્રકાશનના હક્કો
- (e) ખાણના હક્કો
- (f) કોપીરાઈટ અને પેટન્ટ
- (g) ટેકનિકલ જાણકારી, બનાવવાની રીત
- (h) લાયસન્સ અને ફ્રેન્ચાઈઝ
- (i) અન્ય

(iii) અર્ધતૈયાર મૂડી મિલકતો :

(iv) વિકસીત અદૃશ્ય મિલકતો :

(b) બિનચાલુ રોકાણો :

નીચે મુજબ વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે :

- (a) મિલકતોમાં રોકાણો
- (b) ઈક્વિટી જામીનગીરીમાં રોકાણો
- (c) પ્રેફરન્સ શેરમાં રોકાણો
- (d) સરકારી અને ટ્રસ્ટ જામીનગીરીઓમાં રોકાણ
- (e) ડિબેનચર અને બોન્ડમાં રોકાણ
- (f) મ્યુચ્યુઅલ ફંડમાં રોકાણો
- (g) ભાગીદારી પેઢીમાં રોકાણ
- (h) અન્ય બિનચાલુ રોકાણો

(c) મુલતવી કરવેરા મિલકતો :

(d) લાંબા ગાળાની લોન અને ધિરાણો:

(i) નીચે મુજબ વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે :

- (a) મૂડી ધિરાણો
- (b) સંબંધિત પક્ષોને લોન અને ધિરાણો
- (c) અન્ય લોન અને ધિરાણો

(ii) ઉપરના લોન અને ધિરાણોને નીચે મુજબના પેટા વિભાગોમાં કરવામાં આવશે :

- (a) તારણવાળાં
- (b) તારણ વગરનાં

વર્ગીકૃત

- (c) શંકાસ્પદ
- (e) અન્ય બિનચાલુ મિલકતો :
નીચે મુજબના વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે :
- (a) લાંબાગાળાનાં વેપારી લેણાં
- (b) અન્ય
- (૨) ચાલુ મિલકતો :
- (a) ચાલુ રોકાણો :
નીચે મુજબના વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે :
- (a) ઈક્વિટી સાધાનોમાં રોકાણ
- (b) પ્રેફરન્સ શેરમાં રોકાણ
- (c) સરકારી અને ટ્રસ્ટ જામીનગીરીઓમાં રોકાણો
- (d) ડિવેન્યર અને બોન્ડમાં રોકાણ
- (e) મ્યુચ્યુઅલ ફંડમાં રોકાણ
- (f) ભાગીદારી પેઢીમાં રોકાણ
- (g) અન્ય રોકાણો દા.ત. ટુંકાગાળાના રોકાણો
- (b) માલસામગ્રી:
નીચે મુજબ વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે :
- (a) કાચો માલ
- (b) અર્ધતૈયાર માલ
- (c) તૈયાર માલ
- (d) વેચાણ માટે માલ
- (e) સ્ટોર્સ અને સ્પેર્સ
- (f) છુટા ભાગો
- (g) અન્ય દા.ત. માર્ગસ્થ માલ
- (c) વેપારી લેણાં :
નીચે મુજબ વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે :
- (a) દેવાદારો
- (b) લેણીહુંડી
- (d) રોકડ અને રોકડ સમકક્ષ :
નીચે મુજબ વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે :
- (a) બેન્કોમાં સિલક
- (b) હાથ પર ચેક અને ડ્રાફ્ટ
- (c) રોકડ હાથ પર
- (d) અન્ય
- (e) ટુંકાગાળાની લોન અને ધિરાણો :

૧૨ માસથી આછો સમય માટે આપેલ લોન કે કરેલ ધિરાણનો સમાવેશ ટુંકાગાળાની લોન અને ધિરાણમાં કરવામાં આવશે.

(f) અન્ય ચાલુ મિલકતો :

અન્ય ચાલુ મિલકતોમાં અગાઉથી ચૂકવેલ ખર્ચા, મળવાની બાકી આવક, અગાઉથી ચૂકવેલ કરવેરા તેમજ પાકા સરવૈયાની તારીખ પછીના ૧૨ માસ દરમિયાન માંડી વાળવાના પ્રસારિત મહેસૂલી ખર્ચા કે અવાસ્તવિક મિલકતોનો સમાવેશ કરવામાં આવશે.

સંશયિત જવાબદારીઓ (જેની જોગવાઈ કરેલ નથી.)

નીચે મુજબ વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે :

- કંપનીએ તેની સામેના દાવાની નહિ સ્વીકારેલ જવાબદારીઓ.
- કંપનીએ આપેલ ગેરંટી.
- રોકાણો તરીકે ખરીદેલ શેર પર નહિ મંગાવાયેલ હપ્તા.
- પૂરા નહિ થયેલ કરારોની જવાબદારી.

નોંધ:- પાકું સરવૈયું તૈયાર કરવાના પ્રશ્નમાં શેરવારંટ સામે મળેલ રકમ, મંજૂરી બાકી હોય તેવી શેર અરજીની રકમ, મુલતવી કરની જવાબદારી, મુલતવી કર મિલકતો અને અર્ધતૈયાર મૂડી મિલકતો અપેક્ષિત નથી. તેથી આ બાબતો પરીક્ષામાં પૂછવામાં આવશે નહિ. કંપનીધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ III મુજબના નમૂનામાં આપેલ હોઈ અહીં દર્શાવેલ છે.

૫.૮ નફા-નુકશાનના પત્રકોના નમૂનો અને સામાન્ય સૂચનાઓ

કંપનીધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ III ના ભાગ II માં નફા-નુકશાનના પત્રકનો નમૂનો આપવામાં આવેલ છે. કંપનીનું નફા-નુકશાનનું પત્રક આ નમૂના મુજબ તૈયાર કરવું જરૂરી છે. પરિશિષ્ટ III માં ઉભા સ્વરૂપે જ નફા-નુકશાનનું પત્રક આપેલ છે. આ સ્વરૂપ નીચે મુજબ છે.

નફા-નુકશાનનું પત્રક

કંપનીનું નામ .....

તા. ....ના રોજ પુરા થતા વર્ષનું નફા-નુકશાનનું પત્રક

વિગત	નોંધ નંબર	ચાલુ વર્ષના આંકડાઓ ( )	અગાઉના વર્ષના આંકડાઓ ( )
(1)	(2)	(3)	(4)
I કામગીરીમાંથી ઉપજ (વેચાણ)			
II અન્ય ઉપજ			
III કુલ ઉપજ (I+II)			
IV ખર્ચાઓ			
વપરાયેલ માલની પડતર			

પુનઃ વેચાણ માટેની ચોખ્ખી ખરીદી			
સ્ટોકના ફેરફારો (અર્ધતૈયાર માલ, તૈયાર માલ અને વેપાર માટેના સ્ટોકમાં ફેરફાર)			
કર્મચારી લાભનાં ખર્ચાં			
નાણાકીય પડતર			
ધસારો અને માંડી વાળેલ રકમો			
અન્ય ખર્ચાં			
કુલ ખર્ચાં			
V અપવાદરૂપ અને અસાધારણ બાબતો અને કર પેઠલાંનો નફો (III-IV)			
VI અપવાદરૂપ બાબતો			
VII અસાધારણ બાબતો અને કર પેઠલાંનો નફો (V-VI)			
VII અસાધારણ બાબતો			
IX આવક વેરા પેઠલાંનો નફો (VII-VIII)			
X આવક પરના વેરા :			
(a) ચાલુ કર			
(b) મુલતવી કર			
XI ચાલુ કામગીરીનો નફો (IX - X)			
XII બંધ કરેલ કામગીરીનો નફો (નુકશાન)			
XIII બંધ કરેલ કામગીરી પરની આવક પરનો વેરો			
XIV બંધ કરેલ કામગીરી પરની આવક બાદ નફો (નુકશાન)			
XV જે તે સમયનો નફો (નુકશાન) (XI - XIV)			
XVI શેર દીઠ કમાણી			
(a) મૂળભુત (Basic)			
(b) ઘટાડેલ (Diluted)			

પ.૯ નફા-નુકશાનનું પત્રક તૈયાર કરવાને લગતી સામાન્ય સૂચનાઓ

- (૧) આ સૂચનાઓ નફા-નુકશાનના પત્રકને તેમજ ઊપજ-ખર્ચ ખાતાને એકસરખી રીતે લાગુ પડે છે.
- (૨) (A) નાણાકીય કંપની સિવાયની કંપનીઓની બાબતોમાં કામગીરીમાંથી ઊપજ જુદી નોંધ દ્વારા નીચે મુજબ વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે :
  - (a) પેદાશનું વેચાણ
  - (b) સેવાઓનું વેચાણ

- (c) અન્ય કામગીરીની ઊપજ
બાદ (d) એક્સાઈઝ ડ્યુટી

(B) નાણાકીય કંપનીની બાબતમાં કમગીરીમાંથી ઊપજ નીચે મુજબ વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે

- (a) વ્યાજની ઊપજ અને
(b) અન્ય નાણાકીય સેવાઓની ઊપજ

(૩) નાણાકીય ખર્ચા

નીચે મુજબ વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે :

- (a) વ્યાજનો ખર્ચ
(b) નાણાં ઉછીના લેવાનો અન્ય ખર્ચ
(c) વિદેશી હુંડીયામણનાં દરનાં ફેરફારોથી ઉદ્ભવતો નફો કે નુકશાન

(૪) અન્ય આવકો

નીચે મુજબ વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે :

- (a) વ્યાજની આવક
(b) ડિવિડન્ડની આવક
(c) રોકાણોના વેચાણનો ચોખ્ખો લાભ કે નુકશાન
(d) અન્ય બિનકામગીરી આવક દા.ત. ધાલખાત પરત

(૫) કર્મચારી લાભના ખર્ચ

નીચે મુજબ વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે :

- (a) પગાર અને મજૂરી
(b) પ્રોવિડન્ટ ફંડમાં ફાળો
(c) કર્મચારી સ્ટોક ઓપ્શન સ્કીમનો ખર્ચ
(d) સ્ટાફ કલ્યાણ ખર્ચ

(૬) નાણાકીય પડતર

લોન, ડિબેન્યર, જાહેર થાપણ, બોન્ડ અને બેન્ક ઓવરડ્રાફ્ટ પર ચૂકવેલ વ્યાજ તેમજ ચૂકવવાનું બાકી વ્યાજ નાણાકીય પડતરના શીર્ષક હેઠળ દર્શાવવામાં આવે છે.

(૭) ઘસારો અને માંડી વાળેલ ખર્ચ

ચાલુ વર્ષનો કાયમી મિલકતો પર ઘસારો, માંડી વાળેલ અદૃશ્ય મિલકતો, માંડી વાળેલ ભાડાપટ્ટે રાખેલ મિલકતો તેમજ વર્ષ દરમિયાન માંડી વાળેલ અવાસ્તવિક મિલકતો જેવી કે સંશોધન અને વિકાસ ખર્ચા, જાહેરાત ઝુંબેશ ખર્ચ, ડિબેન્યર પર વટાવ વગેરે, આ શીર્ષક હેઠળ દર્શાવવામાં આવશે.

(૮) અન્ય ખર્ચા

ઓફિસ અને વહીવટી ખર્ચા, વેચાણ-વિતરણ ખર્ચા, ઓડિટ ફી, ધાલખાધ, ચાલુ વર્ષની ધાલખાધ અનામતની જોગવાઈ, મિલકત વેચાણનું નુકશાન, બેન્કચાર્જિસ અને કમિશન અન્ય ખર્ચા વગેરે, આ શીર્ષક હેઠળ દર્શાવવામાં આવશે.

નોંધ: નફા-નુકશાનનું પત્રક તૈયાર કરવાના પ્રશ્નમાં અપવાદરૂપ બાબતો, અસાધારણ બાબતો, મુલતવી કર, ચાલુ કામગીરી અને બંધ કામગીરીનો નફો કે નુકશાન, ચાલુ અને બંધ કામગીરીની આવક પર કર તેમજ શેર દીઠ કમાણી અપેક્ષિત નથી તેથી આ બાબતો પરીક્ષામાં અપેક્ષિત નથી. આ બાબતો કંપનીધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ III ના નમૂનામાં આપેલ હોઈ અહીં દર્શાવેલ છે.

કંપનીધારા ૨૦૧૩ ના પરિશિષ્ટ III મુજબ આપેલ પાકા સરવૈયા અને નફા-નુકશાન પત્રકના નમૂના ફક્ત સમજૂતી માટે આપેલ છે. પરીક્ષાના હેતુસર નીચે મુજબ આપેલ પાકા સરવૈયા અને નફા-નુકશાનનું પત્રક તેમજ તેનાં જુદાં જુદાં શીર્ષકો હેઠળ દર્શાવાતી બાબતો ધ્યાનમાં લેવી

પાકું સરવૈયું
કંપનીનું નામ
તા..... નો રોજનું પાકું સરવૈયું

વિગત	નોંધ નં.	તા..... નો રોજ (°)
(I) ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ:-		
(૧) શેરહોલ્ડર્સનાં ભંડોળો :		
(a) શેરમૂડી	1	
(b) અનામત અને વધારો	2	
(૨) બિનચાલુ જવાબદારીઓ :		
(a) લાંબા ગાળાનાં ઉછીનાં નાણાં	3	
(b) અન્ય લાંબા ગાળાની જવાબદારીઓ	4	
(c) લાંબા ગાળાની જોગવાઈઓ	5	
(૩) ચાલુ જવાબદારીઓ :		
(a) ટુંકા ગાળાનાં ઉછીનાં નાણાં	6	
(b) વેપારી દેવાં	7	
(c) અન્ય ચાલુ જવાબદારીઓ	8	
(d) ટુંકા ગાળાની જોગવાઈઓ	9	
કુલ		
(II) મિલકતો :-		
(૧) બિનચાલુ મિલકતો :		
(a) કાયમી મિલકતો		
(i) દૃશ્ય મિલકતો	10	
(ii) અદૃશ્ય મિલકતો	11	
(b) બિનચાલુ રોકાણો	12	
(c) લાંબા ગાળાની લોન અને ધિરાણો	13	
(d) અન્ય બિનચાલુ મિલકતો	14	
(૩) ચાલુ મિલકતો :		
(a) ચાલુ રોકાણો	15	
(b) માલસામગ્રી	16	
(c) વેપારી લેણાં	17	
(d) રોકડ અને રોકડ સમકક્ષ	18	
(e) ટુંકાગાળાની લોન અને ધિરાણ	19	
(f) અન્ય ચાલુ મિલકતો	20	
કુલ		

પાકા સરવૈયાનાં શીર્ષક અને પેટા શીર્ષકો હેઠળ નીચે મુજબની વિગતોનો હિસાબી નોંધો તરીકે અભ્યાસ અપેક્ષિત છે.

૧. શેરમૂડી :		
સત્તાવાર શેરમૂડી :		
..... ઈક્વિટી શેર દરેક રૂ ..... નો તેવા		√
..... પ્રેફરન્સ શેર દરેક રૂ ..... નો તેવા		√
બહાર પાડેલ શેરમૂડી :		
..... ઈક્વિટી શેર દરેક રૂ ..... નો તેવા		√
..... પ્રેફરન્સ શેર દરેક રૂ ..... નો તેવા		√
ભરપાઈ થયેલ અને વસુલ આવેલ શેરમૂડી :		
(i) ભરપાઈ થયેલ અને સંપૂર્ણ વસૂલ આવેલ શેરમૂડી :		
..... ઈક્વિટી શેર દરેક રૂ ..... નો તેવા		√
..... પ્રેફરન્સ શેર દરેક રૂ ..... નો તેવા		√
(ii) ભરપાઈ થયેલ પરંતુ સંપૂર્ણ વસૂલ નહિ આવેલ શેરમૂડી :		
..... ઈક્વિટી શેર દરેક રૂ ..... નો તેવા		
શેર દીઠ રૂ ..... મંગાવેલ	√	
બાદ : બાકી હપતા	√	√
..... પ્રેફરન્સ શેર દરેક રૂ ..... નો તેવા		
શેર દીઠ રૂ ..... મંગાવેલ	√	
બાદ : બાકી હપતા	√	√
(ii) શેરજમી ખાતું		√
		√√√
૨. અનામત અને વધારો:		
વધારો : નફા- ગુકશાનના પત્રક મુજબ	√	√
બાદ : નફાની ફાળવણી		
સામાન્ય અનામત ખાતે	√	
સૂચિત ડિવિડન્ડ ખાતે	√	√
જામનગીરી પ્રીમીયમ અનામત		√
સામાન્ય અનામત	√	
+ વધારો (ફાળવણી)	√	√
મૂડી અનામત		√
ડિબેન્ચર પરત અનામત		√
ડિવિડન્ડ સમતુલા ભંડોળ		√
અનામત ભંડોળ		√
કામદાર અક્સ્માત વળતર ભંડોળ		√
રોકાણ વધઘટ અનામત		√
નફા-ગુકશાન પત્રકની ખોટ		(√)

		√
૩. લાંબા ગાળાનાં ઉછીનાં નાણાં :		
ડિબેન્ચર		√
લાંબા ગાળાની લોન કે મુદતી લોન		√
બોન્ડ		√
જાહેર થાપણ		√
		√
૪. અન્ય લાંબા ગાળાની જવાબદારીઓ :		
ડિબેન્ચર પરત પ્રીમિયમ		√
પ્રેફરન્સ શેર પરત પ્રીમિયમ		√
		√
૫. લાંબા ગાળાની જોગવાઈઓ :		
પ્રોવિડન્ડ ફંડ, ગ્રેજ્યુઈટી ફંડ		√
પેન્શન ફંડ		√
કામદાર નફા ભાગ ભંડોળ		√
કામદાર બચત ખાતાં		√
		√
૬. ટુંકા ગાળાનાં ઉછીનાં નાણાં :		
ટુંકાગાળાની લોન (૧૨ માસથી ઓછા સમય માટે)		√
બેન્ક ઓવરડ્રાફ્ટ, કેશ ક્રેડિટ		√
		√
૭. વેપારી દેવાં :		
લેણદારો		√
દેવીહુંડી		√
		√
૮. અન્ય ચાલુ જવાબદારીઓ :		
ખર્ચા ચૂકવવાના બાકી, અગાઉથી મળેલ આવક		√
નહિ મગાંચેલ ડિવિડન્ડ		√
આવતા ૧૨ માસ દરમિયાન પરત કરવાપાત્ર ડિબેન્ચર તથા તેનું પરત પ્રિમિયમ		√
અગાઉથી મળેલ શેર હસા, ગ્રાહકો પાસેથી મળેલ એડવાન્સ રકમ, ડિબેન્ચર પર ચૂકવવાનું બાકી વ્યાજ		√
		√
૯. ટુંકાગાળાની જોગવાઈઓ :		
કરવેરાની જોગવાઈ		√
સૂચિત ડિવિડન્ડ		√
		√
II મિલકતો :		

૧૦. કાયમી મિલકતો : દૃશ્ય :		
જમીન મકાન		√
પ્લાન્ટ-ચંત્રો		√
ફર્નિચર અને ફિક્ચર્સ		√
વાહનો		√
સાધન સરંજામ		√
ભાડા પટ્ટે (મિલકત)		√
		√
૧૧. કાયમી મિલકતો : અદૃશ્ય :		
પાઘડી		√
પેટન્ટ		√
ટ્રેડમાર્ક		√
કોપીરાઈટ		√
લાયસન્સ		√
સોફ્ટવેર		√
ફેન્યાઈઝી		√
		√
૧૨. બિનચાલુ રોકાણો :		
પ્રોવિડન્ડ ફંડના રોકાણો		√
ડિબેન્યર પરતનિધિનાં રોકાણા		√
ગૌણ કંપનીના શેર		√
અન્ય કંપનીના શેર કે ડિબેન્યર (૧૨ માસથી વધુ સમય માટે)		√
બેન્કમાંથી બાંધી મુદતની થાપણ (૧૨ માસથી વધુ સમય માટે)		√
સરકારી જામીનગીરીઓ (૧૨ માસથી વધુ સમય માટે)		√
મ્યુચ્યુઅલ ફંડના યુનિટ (૧૨ માસથી વધુ સમય માટે)		√
		√
૧૩. લાંબા ગાળાની લોન અને ધિરાણો :		
કર્મચારીઓને લોન (૧૨ માસથી વધુ સમય માટે)		√
ફસ્ટમ ડિપોઝીટ		√
ટેલિફોન ડિપોઝીટ		√
ઇલેક્ટ્રિસિટી ડિપોઝીટ		√
૧૪. અન્ય બિનચાલુ મિલકતો :		
ડિબેન્યર વટાવ (આવતા ૧૨ માસ બાદ માંડી વાળવાપાત્ર)		√
જાહેરાત ઝુંબેશ ખર્ચ (આવતા ૧૨ માસ બાદ માંડી વાળવાપાત્ર)		√
સંશોધન અને વિકાસ ખર્ચ (આવતા ૧૨ માસ બાદ માંડી		√

વાળવાપાત્ર)		
		√
૧૫. ચાલુ રોકાણો:		
અન્ય કંપનીના શેર કે ડિબેન્ચર (૧૨ માસથી ઓછા સમય માટે)		√
વેચાણપાત્ર જામીનગીરીઓ		√
સરકારી જામીનગીરીઓ (૧૨ માસથી ઓછા સમય માટે)		√
મ્યુચ્યુઅલ ફંડના યુનિટ(૧૨ માસથી ઓછા સમય માટે)		√
		√
૧૬. માલસામગ્રી :		
કાચા માલનો સ્ટોક		√
અર્ધતૈયાર માલનો સ્ટોક		√
તૈયાર માલનો સ્ટોક		√
વેપાર માટેનો સ્ટોક		√
છુટા ભાગો		√
છુટાં ઓજારો		√
વપરાશી સ્ટોર્સ		√
માર્ગસ્થ માલ		√
		√
૧૭. વેપારી લેણાં :		
દેવાદારો		√
લેણીહુંડી		√
		√
૧૮. રોકડ અને રોકડ સમકક્ષ :		
રોકડ હાથ પર		√
બેન્કસિલક		√
ચેક અને ડ્રાફ્ટ્સ હાથ પર		√
		√
૧૯. ટુંકાગાળાની લોન ધિરાણ :		
૧૨ માસથી ઓછા સમય માટે આપેલ લોન		√
વેપારીને આપેલ એડવાન્સ (૧૨ માસથી ઓછા સમય માટે)		√
		√
૨૦. અન્ય ચાલુ મિલકત :		
અગાઉથી ચૂકવેલ ખર્ચા		√
મળવાની બાકી આવક		√
આવતા ૧૨ માસ દરમિયાન માંડી વાળવાના જાહેરાત ઝુંબેશ ખર્ચ		√
આવતા ૧૨ માસ દરમિયાન માંડી વાળવાનો ડિબેન્ચર વટાવ		√

આવતા ૧૨ માસ દરમિયાન માંડી વાળવાના સંશોધન અને વિકાસ ખર્ચ		√
		√

પરીક્ષાના હેતુસર નફા-નુકશાનનું પત્રક નીચે મુજબની વિગતો સમાવી તૈયાર કરવું :

કંપનીનું નામ .....

તા. .... ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું નફા-નુકશાનનું પત્રક

વિગત	નોંધ નં.	તા..... નો રોજ ( )
I કામગીરીમાંથી ઊપજ (વેચાણ)	1	
II અન્ય ઊપજ	2	
III કુલ ઊપજ (I+II)		
IV ખર્ચાઓ		
ખરીદી	3	
સ્ટોકમાં ફેરફાર	4	
પ્રત્યક્ષ ખર્ચા	5	
કર્મચાર લાભનાં ખર્ચા	6	
નાણાકીય પડતર	7	
ધસારો અને માંડી વાળેલ રકમો	8	
અન્ય ખર્ચા	9	
કુલ ખર્ચા		
V આવકવેરા પહેલાંનો નફો (III - IV)		
VI આવકવેરાની જોગવાઈ		
VII આવકવેરા બાદ (V- VI)		

નફા-નુકશાનના પત્રકમાં આવક અને ખર્ચની નીચે મુજબની વિગતો પરીક્ષાના સંદર્ભમાં ધ્યાનમાં લેવી :

વિગત	
(1) કામગીરીમાંથી ઊપજ :	
વેચાણ	
બાદ : વેચાણ પરત	
(2) અન્ય ઊપજ :	
મળેલ વ્યાજ અને ડિવિડન્ડ	

ધાલખાત પરત	
મિલકત વેચાણનો નફો	
(3) ચોખ્ખી ખરીદી :	
કુલ ખરીદી	
બાદ : ખરીદ પરત	
(4) સ્ટોકમાં ફેરફાર :	
શરુઆતનો સ્ટોક	
બાદ : આખરનો સ્ટોક	
(5) પ્રત્યક્ષ ખર્ચા :	
મજૂરી	
આવકમાલ ગાડાભાડું, નૂર	
(6) કર્મચારી લાભનાં ખર્ચા :	
પગાર	
બોનસ, કમિશન	
પ્રોવિડન્ડ ફંડમાં ફાળો	
(7) નાંણાકીય પડતર:	
બોન્ડ કે ડિબેન્યરનું વ્યાજ	
જાહેર થાપણ કે લોન પર વ્યાજ	
બેન્ક ઓવરડ્રાફ્ટનું વ્યાજ	
ટુંકાગાળાની લોન પર વ્યાજ	
(8) ધસારો અને માંડી વાળેલ ખર્ચા :	
કાયમી મિલકતો પર ધસારો	
માંડી વાળેલ પાઘડી, પેટન્ટ, ટ્રેડમાર્ક વગેરે અદૃશ્ય મિલકતો	
માંડી વાળેલ ડિબેન્યર વટાવ	
માંડી વાળેલ જાહેરાત ચુંબેશ ખર્ચ	
માંડી વાળેલ સંશોધન અને વિકાસ ખર્ચ	
(9) અન્ય ખર્ચા :	
તાર, ટપાલ, સ્ટેશનરી	
ભાડું	
ઓડિટ ફી	

ઓફિસ અને વહીવટી ખર્ચ	
વેચાણ ખર્ચ	
માંડી વાળેલ ઘાલખાધ	

૫.૧૦ પાકા સરવૈયાના ઉદાહરણો

ઉદાહરણ ૧. નીચેની વિગતો કંપનીધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ III મુજબ કંપનીના પાક સરવૈયામાં કેવી રીતે દર્શાવશો તે જણાવો.

(૧)	ઈક્વિટી શેરમૂડી	(૬)	સામાન્ય અનામત
(૨)	બાકી હપ્તા	(૭)	ડિબેન્યર
(૩)	શેરજમી ખાતું	(૮)	લેણદારો
(૪)	અગાઉથી મળેલ હપ્તા	(૯)	નફા-નુકશાનના પત્રકની ખોટ
(૫)	જામીનગીરી પ્રિમીયમ	(૧૦)	જાહેર થાપણ

જવાબ :

	વિગત	પાકા સરવૈયાનું શીર્ષક	મુખ્ય શીર્ષક	પેટા શીર્ષક
(1)	ઈક્વિટી શેરમૂડી	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	શેરહોલ્ડર્સના ભંડોળો	શેરમૂડી
(2)	બાકી હપ્તા	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	શેરહોલ્ડર્સના ભંડોળો	શેરમૂડીમાંથી બાદ
(3)	શેરજમી ખાતું	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	શેરહોલ્ડર્સના ભંડોળો	શેરમૂડી
(4)	અગાઉથી મળેલ હપ્તા	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	ચાલુ જવાબદારી	અન્ય ચાલુ જવાબદારી
(5)	જામીનગીરી પ્રિમીયમ	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	શેરહોલ્ડર્સના ભંડોળો	અનામત અને વધારો
(6)	સામાન્ય અનામત	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	શેરહોલ્ડર્સના ભંડોળો	અનામત અને વધારો
(7)	ડિબેન્યર	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	બિનચાલુ જવાબદારીઓ	લાંબાગાળાનાં ઉછીનાં નાણાં
(8)	લેણદારો	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	ચાલુ જવાબદારી	વેપારી દેવાં
(9)	નફા-નુકશાનના પત્રકની ખોટ	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	શેરહોલ્ડર્સના ભંડોળો	અનામત અને વધારો (અનામતોની બાકીઓના સરવાળામાંથી બાદ)
(10)	જાહેર થાપણ	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	બિનચાલુ જવાબદારીઓ	લાંબાગાળાનાં ઉછીના નાણાં

ઉદાહરણ ૨. નીચેની વિગતો કંપનીધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ III મુજબ કંપનીના પાકા સરવૈયામાં કેવી રીતે દર્શાવશો તે જણાવો.

(૧)	સૂચિત ડિવિડન્ડ	(૨)	નહિ મંગાવેલ ડિવિડન્ડ
(૩)	બોન્ડ	(૪)	દેવીહુંડી
(૫)	ડિબેન્યર પરત અનામત	(૬)	મુદતી લોન
(૭)	અનામત ભંડોળ	(૮)	ગ્રાહકો પાસેથી મળેલ એડવાન્સ
(૯)	ડિબેન્યર પર ચૂકવવાનું બાકી વ્યાજ	(૧૦)	બેન્ક ઓવરડ્રાફ્ટ

જવાબ :

	વિગત	પાકા સરવૈયાનું શીર્ષક	મુખ્ય શીર્ષક	પેટા શીર્ષક
(1)	સૂચિત ડિવિડન્ડ	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	ચાલુ જવાબદારી	ટુંકા ગાળાની જોગવાઈઓ

(2)	નહિ મંગાવેલ ડિવિડન્ડ	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	ચાલુ જવાબદારી	અન્ય ચાલુ જવાબદારી
(3)	બોન્ડ	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	બિનચાલુ જવાબદારી	લાંબા ગાળાનાં ઉછીનાં નાણાં
(4)	દેવીહુંડી	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	ચાલુ જવાબદારી	વેપારી દેવાં
(5)	ડિબેન્ચર પરત અનામત	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	શેરહોલ્ડર્સના ભંડોળો	અનામત અને વધારો
(6)	મુદતી લોન	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	બિનચાલુ જવાબદારી	લાંબા ગાળાનાં ઉછીનાં નાણાં
(7)	અનામત ભંડોળ	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	શેરહોલ્ડર્સના ભંડોળો	અનામત અને વધારો
(8)	ગ્રાહકો પોસથી મળેલ એડવાન્સ	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	ચાલુ જવાબદારી	અન્ય ચાલુ જવાબદારીઓ
(9)	ડિબેન્ચર પર ચૂકવવાનું બાકી વ્યાજ	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	ચાલુ જવાબદારી	અન્ય ચાલુ જવાબદારીઓ
(10)	બેન્ક ઓવરડ્રાફ્ટ	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	ચાલુ જવાબદારી	ટુંકાગાળાનાં ઉછીના નાણાં

ઉદાહરણ ૩. નીચેની વિગતો કંપનીધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ III મુજબ કંપનીના પાકા સરવૈયામાં કેવી રીતે દર્શાવશો તે જણાવો.

(૧) આવતા વર્ષે પરત થવાપાત્ર ડિબેન્ચર	(૭) કામદાર અકસ્માત વળતર ભંડોળ
(૨) બેન્ક પાસેથી કેશ ક્રેડિટ	(૮) પ્રેફરન્સ શેરમૂડી
(૩) કરવેરાની જોગવાઈ	(૯) સામાન્ય અનામત
(૪) અગાઉથી મળેલ ભાડું	(૧૦) આવતા વર્ષે પરત થવાપાત્ર ડિબેન્ચરનું પરત પ્રિમિયમ
(૫) ટુંકાગાળાની લોન (જમા બાકી)	(૧૧) અગાઉથી મળેલ શેર હપતા
(૬) ગ્રેજ્યુઈટી માટે જોગવાઈ	

જવાબ :

	વિગત	પાકા સરવૈયાનું શીર્ષક	મુખ્ય શીર્ષક	પેટા શીર્ષક
(1)	આવતા વર્ષે પરત થવાપાત્ર ડિબેન્ચર	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	ચાલુ જવાબદારી	અન્ય ચાલુ જવાબદારી
(2)	બેન્ક પાસેથી કેશ ક્રેડિટ	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	ચાલુ જવાબદારી	ટુંકા ગાળાનાં ઉછીનાં નાણાં
(3)	કરવેરાની જોગવાઈ	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	ચાલુ જવાબદારી	ટુંકા ગાળાની જોગવાઈ
(4)	અગાઉથી મળેલ ભાડું	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	ચાલુ જવાબદારી	અન્ય ચાલુ જવાબદારી
(5)	ટુંકા ગાળાની લોન (જમા બાકી)	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	ચાલુ જવાબદારી	ટુંકા ગાળાનાં ઉછીનાં નાણાં
(6)	ગ્રેજ્યુઈટી માટે જોગવાઈ	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	બિનચાલુ જવાબદારી	લાંબા ગાળાની જોગવાઈઓ
(7)	કામદાર અકસ્માત વળતર ભંડોળ	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	શેરહોલ્ડર્સના ભંડોળો	અનામત-વધારો
(8)	પ્રેફરન્સ શેરમૂડી	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	શેરહોલ્ડર્સનાં ભંડોળો	શેરમૂડી
(9)	સામાન્ય અનામત	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	શેરહોલ્ડર્સનાં ભંડોળો	અનામત-વધારો
(10)	આવતા વર્ષે પરત થવાપાત્ર ડિબેન્ચરનું પરત પ્રિમિયમ	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	ચાલુ જવાબદારીઓ	અન્ય ચાલુ જવાબદારીઓ
(11)	અગાઉથી મળેલ શેર હપતા	ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ	ચાલુ	અન્ય ચાલુ જવાબદારીઓ

			જવાબદારીઓ	
--	--	--	-----------	--

ઉદાહરણ ૪. નીચે આપેલ બાકીઓ પરથી કંપની ધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ-૩ મુજબ કંપનીના પાકા સરવૈયાની ઈકવિટી અને જવાબદારી દર્શાવતું પત્રક તૈયાર કરો અને માલીકીના ભંડોળ શોધો.

વિગત	
લાંબા ગાળાની જોગવાઈઓ	૧૦,૦૦૦
અન્ય ચાલુ જવાબદારીઓ	૬૦,૦૦૦
શેરમૂડી	૪,૦૦,૦૦૦
લાંબા ગાળાનાં ઉછીનાં નાણાં	૨,૦૦,૦૦૦
અનામત અને વધારો	૧,૫૦,૦૦૦
ટુંકા ગાળાની જોગવાઈઓ	૭૦,૦૦૦
અન્ય લાંબા ગાળાની જવાબદારીઓ	૧,૦૦,૦૦૦
વેપારી દેવાં	૫૦,૦૦૦
ટુંકા ગાળાનાં ઉછીનાં નાણાં	૫૦,૦૦૦

જવાબ:

પાકું સરવૈયું

વિગત	નોંધ નંબર		
ઈકવિટી અને જવાબદારીઓ:-			
૧). શેરહોલ્ડર્સના ભંડોળો:			
અ). શેરમુડી		૪,૦૦,૦૦૦	
બ). અનામત અને વધારો		૧,૫૦,૦૦૦	૫,૫૦,૦૦૦
૨). બિન ચાલુ જવાબદારીઓ:			
અ) લાંબા ગાળાના ઉછીનાં નાણાં		૨,૦૦,૦૦૦	
બ) અન્ય લાંબાગાળાની જવાબદારીઓ		૧,૦૦,૦૦૦	
ક) લાંબા ગાળાનો જોગવાઈઓ		૧,૦૦,૦૦૦	૪,૦૦,૦૦૦
૩). ચાલુ જવાબદારીઓ			
અ) ટુંકા ગાળાનાં ઉછીનાં નાણાં		૫૦,૦૦૦	
બ) વેપારી દેવાં		૪,૦૦,૦૦૦	
ક) અન્ય ચાલુ જવાબદારીઓ		૬૦,૦૦૦	
ડ) ટુંકા ગાળાની જોગવાઈઓ		૭૦,૦૦૦	૫,૮૦,૦૦૦

૧). માલીકીના ભંડોળો = શેરમુડી + અનામત અને વધારો

$$= ૪૦૦,૦૦૦ + ૧૫૦,૦૦૦ = ૫,૫૦,૦૦૦$$

ઉદાહરણ પ. નીચેની બાકીઓ મનિષ લિમિટેડના ચોપડામાંથી તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજના લેવામાં આવી છે. આ બાકીઓ પરથી કંપની ધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ અનુસાર પાકા સરવૈયાની ઇકવીટી અને જવાબદારી દર્શાવતું પત્રક તૈયાર કરો અને માલીકીના ભંડોળો શોધો.

વિગત	
૨૫,૦૦૦ ઇકવીટી શેર, દરેક રૂ.૧૦નો તેવા	૨,૫૦,૦૦૦
૧૦%ની બેન્ક ઓફ બરોડાનો લોન	૧,૦૦,૦૦૦
સામાન્ય અનામત	૧,૦૦,૦૦૦
દેવી હૂડી	૨૦,૦૦૦
બેન્ક ઓવરડ્રાફ્ટ	૩૪,૦૦૦
સુચિત ડિવીડન્ડ	૩૬,૦૦૦
પગાર ચુકવવાનો બાકી	૬૦,૦૦૦
પ્રો.ફંડ	૧,૪૦,૦૦૦

જવાબ: મનિષ લિમિટેડનું તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજનું પાકુ સરવૈયું.

વિગત	નોંધ નંબર		
ઇકવીટી અને જવાબદારીઓ:-			
૧). શેરહોલ્ડરર્સના ભંડોળો:			
અ). શેરમુડી		૨,૫૦,૦૦૦	
બ). અનામત અને વધારો(સા.અનામત)		૧,૦૦,૦૦૦	૩,૫૦,૦૦૦
૨). બિન ચાલુ જવાબદારીઓ:			
અ) લાંબા ગાળાના ઉછીનાં નાણાં(૧૦% લોન)		૧,૦૦,૦૦૦	
બ) અન્ય લાંબાગાળાની જવાબદારીઓ		--	
ક) લાંબા ગાળાનો જોગવાઈઓ(પ્રો.ફંડ)		૧,૪૦,૦૦૦	૨,૪૦,૦૦૦
૩). ચાલુ જવાબદારીઓ			
અ) ટુંકા ગાળાનાં ઉછીનાં નાણાં(બેન્ક ઓવર ડ્રાફ્ટ)		૩૪,૦૦૦	
બ) વેપારી દેવાં(દેવી હૂડી)		૨૦,૦૦૦	
ક) અન્ય ચાલુ જવાબદારીઓ(પગાર ચૂકવવાનો બાકી)		૬૦,૦૦૦	
ડ) ટુંકા ગાળાની જોગવાઈઓ(સૂચિત ડીવીડન્ડ)		૩૬,૦૦૦	૧,૫૦,૦૦૦

૧). માલીકીના ભંડોળો = શેરમુડી + અનામત અને વધારો

$$= ૨૫૦૦૦૦ + ૧૦૦,૦૦૦ = ૩,૫૦,૦૦૦$$

ઉદાહરણ ક. નીચેની બાકીઓ પ્રવિણ લિમિટેડના ચોપડામાંથી તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજના લેવામાં આવી છે. આ બાકીઓ પરથી કંપની ધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ-૩ મુજબ કંપનીના તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજના પાકા સરવૈયાની મિલકત બાજુ તૈયાર કરો અને કુલ કાર્ય શીલ મૂડી શોધો.

બાકી	
ટુંકા ગાળાની લોન-ધિરાણ	૧,૦૦,૦૦૦
અન્ય બિન ચાલુ મિલકતો	૩,૦૦,૦૦૦

માલસામગ્રી	૨૦,૦૦૦
કાયમી મિલકતો દશ્ય	૧૦,૦૦,૦૦૦
કાયમી મિલકતો અદશ્ય	૮,૦૦,૦૦૦
અન્ય ચાલુ મિલકતો	૧,૦૦,૦૦૦
બિન ચાલુ રોકાણો	૭૦,૦૦૦
લાંબા ગાળાની લોન અને ધિરાણ	૮૦,૦૦૦
રોકડ અને રોકડ સમકક્ષ	૧,૦૦,૦૦૦
વેપારી લેણાં	૨,૦૦,૦૦૦
ચાલુ રોકાણો	૭૦,૦૦૦

જવાબ:

પ્રવિણ લિમિટેડનું તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજનું પાકું સરવૈયું

વિગત	નોંધ નંબર		
મિલકતો:			
૧) બિન ચાલુ મિલકતો:-			
અ) કાયમી મિલકતો			
i) દશ્ય		૧૦,૦૦,૦૦૦	
ii) અદશ્ય		૮,૦૦,૦૦૦	
બ) બિન ચાલુ રોકાણો		૭૦,૦૦૦	
ક) લાંબા ગાળાની લોન-ધિરાણ		૮૦,૦૦૦	
ડ) અન્ય બિન ચાલુ મિલકતો		૩,૦૦,૦૦૦	૨૨,૫૦,૦૦૦
૨) ચાલુ મિલકતો:-			
અ) ચાલુ રોકાણો		૭૦,૦૦૦	
બ) માલ સામગ્રી		૨૦,૦૦૦	
ક) વેપારી લેણાં		૨,૦૦,૦૦૦	
ડ) રોકડ અને રોકડ સમકક્ષ		૧,૦૦,૦૦૦	
ઈ) ટુંકા ગાળાની લોન- ધિરાણ		૧,૦૦,૦૦૦	
એફ) અન્ય ચાલુ મિલકતો		૧,૦૦,૦૦૦	૫,૬૦,૦૦૦
કુલ કાર્ય શીલ મુડી = ચાલુ મિલકતો = ૫,૬૦,૦૦૦			

ઉદાહરણ ૭. નીચેની બાકીઓ સાગર લિમિટેડના ચોપડામાંથી તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજના લેવામાં આવી છે. આ બાકીઓ પરથી કંપની ધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ-૩ મુજબ કંપનીના તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજના પાકા સરવૈયાની મિલકતો દર્શાવતું પત્રક તૈયાર કરો અને કુલ કાર્ય શીલ મૂડી શોધો.

બાકીઓ	
૧૨%ના નર્મદા બોન્ડ	૩૦,૦૦૦
છુટા ભાગો	૨૦,૦૦૦

ટ્રેડમાર્ક	૧,૦૦,૦૦૦
રોકડ હાથ પર	૭૦,૦૦૦
ટેલીફોન ડીપોઝીટ	૬૦,૦૦૦
મળવાનું બાકી વ્યાજ	૪૦,૦૦૦
જમીન-મકાન	૫,૦૦,૦૦૦
મ્યુચ્યુઅલ ફંડના યુનિટ(કામચલાઉ)	૪૦,૦૦૦
લેણી હૂંડી	૩૦,૦૦૦

જવાબ:

સાગર લિમિટેડનું તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજનું પાકું સરવૈયું.

વિગત	નોંધ નંબર		
મિલકતો:			
૧) બિન ચાલુ મિલકતો:-			
અ)કાયમી મિલકતો			
૧.૧) દશ્ય(જમીન-મકાન)		૫,૦૦,૦૦૦	
૧.૨)અદશ્ય(ટ્રેડમાર્ક)		૧,૦૦,૦૦૦	
બ) બિન ચાલુ રોકાણો(૧૨% બોન્ડ)		૩૦,૦૦૦	
ક) લાંબા ગાળાની લોન-ધિરાણ(ટેલીફોન ડીપોઝીટ)		૬૦,૦૦૦	
ડ) અન્ય બિન ચાલુ મિલકતો		-----	૬,૯૦,૦૦૦
૨) ચાલુ મિલકતો:-			
અ) ચાલુ રોકાણો(મ્યુચ્યુઅલ ફંડના યુનિટ)		૪૦,૦૦૦	
બ) માલ સામગ્રી(છુટા ભાગો)		૨૦,૦૦૦	
ક) વેપારી લેણાં(લેણી હૂંડી)		૩૦,૦૦૦	
ડ) રોકડ અને રોકડ સમકક્ષ(રોકડ હાથ પર)		૧,૦૦,૦૦૦	
ઇ)ટુંકા ગાળાની લોન- ધિરાણ		૧,૦૦,૦૦૦	
એફ) અન્ય ચાલુ મિલકતો(મળવાનું બાકી વ્યાજ)		૪૦,૦૦૦	૨,૦૦,૦૦૦

કુલ કાર્ય શીલ મુડી = કુલ ચાલુ મિલકતો

=૨,૦૦,૦૦૦

ઉદાહરણ ૮. નીચેની બાકીઓ દિલીપ લિમિટેડના ચોપડામાંથી તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજના લેવામાં આવી છે. આ બાકીઓ પરથી તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૮ ના રોજનું પાકું સરવૈયું કંપની ધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ-૩ મુજબ તૈયાર કરો અને રોકેલી મૂડી, માલિકીના ભંડોળો, કુલ કાર્ય શીલ મૂડી અને ચોખ્ખી કાર્ય શીલ મૂડી શોધો.

બાકીઓ	
-------	--

બેન્ક સિલ્ક	૨૨,૫૦૦
લેણદારો	૨,૦૦,૦૦૦
દેવાદારો	૧,૧૫,૦૦૦
મળવાનું બાકી કમિશન	૧૦,૦૦૦
જમીન-મકાન	૫,૦૦,૦૦૦
ઇકવીટી શેરમૂડી	૫,૦૦,૦૦૦
કરવેરાની જોગવાઈ	૩૦,૦૦૦
કસ્ટમ ડીપોઝીટ	૬૨,૫૦૦
૧૨%ના ડિબેન્યર	૬૫,૦૦૦
સામાન્ય અનામત	૧૦,૦૦૦
આખર સ્ટોક	૯૦,૦૦૦
ડિબેન્યર પરતનિધીના રોકાણો	૧૫,૦૦૦
ગ્રેજ્યુટી ફંડ	૧૦,૦૦૦

જવાબ:

દિલીપ લિમિટેડનું તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજનું પાકું સરવૈયું

વિગત	નોંધ નંબર		
ઇકવીટી અને જવાબદારીઓ			
૧) શેરહોલ્ડર્સનાં ભંડોળો:-			
a) શેરમૂડી(ઇકવીટી શેરમૂડી)		૫,૦૦,૦૦૦	
b) અનામત અને વધારો(સામાન્ય અનામત)		૧૦,૦૦૦	૫,૧૦,૦૦૦
૨) બિનચાલુ જવાબદારીઓ:-			
a) લાંબા ગાળાનાં ઉછીનાં નાણા(૧૨%ના ડિબેન્યર)		૬૫,૦૦૦	
b) અન્ય લાંબા ગાળાની જોગવાઈઓ		--	
c) લાંબા ગાળાની જોગવાઈઓ (ગ્રેજ્યુટી ફંડ)		૧૦,૦૦૦	૭૫,૦૦૦
૩) ચાલુ જવાબદારીઓ			
a) ટુંકા ગાળાનાં ઉછીનાં નાણા			
b) વેપારી દેવાં(લેણદારો)		૨,૦૦,૦૦૦	
c) અન્ય ચાલુ જવાબદારીઓ		--	
d) ટુંકા ગાળાની જોગવાઈઓ(કરવેરાની જોગવાઈ)		૩૦,૦૦૦	૨,૩૦,૦૦૦
કુલ			૮,૧૫,૦૦૦
મિલકતો:-			
૧) બિનચાલુ મિલકતો:-			

a) કાયમી મિલકતો			
૧.૧) દશ્ય(જમીન-મકાન)		૫,૦૦,૦૦૦	
૧.૨)અદશ્ય		--	
b) બિનચાલુ રોકાણો(ડિબેન્યર પરતનિધીના રોકાણો)		૧૫,૦૦૦	
c) લાંબાગાળાની લોન ધિરાણ(કસ્ટમ ડિપોઝીટ)		૬૨,૫૦૦	૫,૭૭,૫૦૦
d) અન્ય બિનચાલુ મિલકતો			
૨). ચાલુ મિલકતો:-			
a) ચાલુ રોકાણો		--	
b) માલ સામગ્રી(આખર સ્ટોક)		૯૦,૦૦૦	
c) વેપારી લેણાં(દેવાદારો)		૧,૧૫,૦૦૦	
d) રોકડ અને રોકડ સમકક્ષ(બેન્કસિલ્ક)		૨૨,૫૦૦	
e) ટુંકા ગાળાની લોન ધિરાણ		--	
f) અન્ય ચાલુ મિલકતો(મળવાનું બાકી કમિશન)		૧૦,૦૦૦	૨,૩૭,૫૦૦
	કુલ		૮,૧૫,૦૦૦

૧) માલિકીના ભંડોળો = શેરમૂડી + અનામત અને વધારો = ૫,૦૦,૦૦૦ + ૧૦,૦૦૦ = ૫,૧૦,૦૦૦

૨) કુલ કાર્યશીલ મૂડી = ચાલુ મિલકતો = ૨,૩૭,૫૦૦

૩) ધંધામાં રોકાયેલી મૂડી = શેરમૂડી + અનામત અને વધારો + બિનચાલુ જવાબદારીઓ
= ૫,૦૦,૦૦૦ + ૧૦,૦૦૦ + ૭૫,૦૦૦ = ૫,૮૫,૦૦૦
= કુલ મિલકતો - ચાલુ જવાબદારીઓ
= ૮,૧૫,૦૦૦ - ૨,૩૦,૦૦૦
= ૫,૮૫,૦૦૦

૪). ચોખ્ખી કાર્યશીલ મૂડી = ચાલુ મિલકતો - ચાલુ દેવા = ૨,૩૭,૫૦૦ - ૨,૩૦,૦૦૦ = ૭,૫૦૦

ઉદાહરણ દ. નીચેની બાકીઓ સ્ટાર લિમિટેડના ચોપડામાંથી લેવામાં આવી છે. બાકીઓ પરથી તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજનું પાકું સરવૈયું કંપની ધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ-૩ મુજબ તૈયાર કરો અને ધંધામાં રોકાયેલી મૂડી, માલિકીના ભંડોળો, કુલ કાર્ય શીલ મૂડી અને ચોખ્ખી કાર્ય શીલ મૂડી શોધો.

બાકીઓ	
અગાઉથી ચૂકવેલ ખર્ચા	૪૦,૦૦૦
પ્લાન્ટ અને યંત્રો	૨૦,૦૦,૦૦૦
ઇકવીટી શેર મૂડી	૨૦,૦૦,૦૦૦
રોકડ હાથ પર	૯૦,૦૦૦
મુડી અનામત	૨૦,૦૦૦

ડિબેનચર પરત અનામત	૨૦,૦૦૦
સ્ટોર્સ અને સ્પેર્સ	૩,૬૦,૦૦૦
લેણદારો	૮,૦૦,૦૦૦
લેણીહૂડી	૪,૬૦,૦૦૦
થાપણો	૨,૬૦,૦૦૦
ઇકવીટી જામીનગીરીઓમાં રોકાણો	૬૦,૦૦૦
મુડી ધીરાણો	૨,૫૦,૦૦૦
પેન્શન ફંડ	૪૦,૦૦૦
સૂચિત કિવિડન્ડ	૧,૨૦,૦૦૦

જવાબ: સ્ટાર લિમિટેડનું તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજનું પાકું સરવૈયું.

વિગત	નોંધ નંબર		
ઇકવીટી અને જવાબદારીઓ			
૧) શેરહોલ્ડર્સનાં ભંડોળો:-			
a) શેરમૂડી(ઇકવીટી શેરમૂડી)		૨૦,૦૦,૦૦૦	
b) અનામત અને વધારો(મૂડી અનામત + ડિબેનચર પરત અનામત)		૪૦,૦૦૦	૨૦,૪૦,૦૦૦
૨) બિનચાલુ જવાબદારીઓ:-			
a) લાંબા ગાળાનાં ઉછીનાં નાણા(થાપણો)		૨,૬૦,૦૦૦	
b) અન્ય લાંબા ગાળાની જોગવાઈઓ(પેન્શન ફંડ)		૪૦,૦૦૦	
c) લાંબા ગાળાની જોગવાઈઓ		--	૩,૦૦,૦૦૦
૩) ચાલુ જવાબદારીઓ			
a) ટુંકા ગાળાનાં ઉછીનાં નાણા		--	
b) વેપારી દેવાં(લેણદારો)		૮,૦૦,૦૦૦	
c) અન્ય ચાલુ જવાબદારીઓ		--	
d) ટુંકા ગાળાની જોગવાઈઓ(સૂચિત કિવિડન્ડ)		૧,૨૦,૦૦૦	૯,૨૦,૦૦૦
કુલ			૩૨,૬૦,૦૦૦
મિલકતો:-			
૧) બિનચાલુ મિલકતો:-			
a) કાયમી મિલકતો			
૧.૧) દશ્ય(પ્લાન્ટ અને યંત્રો)		૨૦,૦૦,૦૦૦	
૧.૨) અદશ્ય		--	
b) બિનચાલુ રોકાણો(ઇકવીટી જામીનગીરીના રોકાણો)		૬૦,૦૦૦	
c) લાંબાગાળાના લોન ધિરાણ(કસ્ટમર ડિપોઝીટ)		૨,૫૦,૦૦૦	
d) અન્ય બિનચાલુ મિલકતો		--	૨૩,૧૦,૦૦૦

૨). ચાલુ મિલકતો:-			
a) ચાલુ રોકાણો		--	
b) માલ સામગ્રી(સ્ટોર્સ અને સ્પેર્સ)		૩,૬૦,૦૦૦	
c) વેપારી લેણાં(લેણીઠૂડી)		૪,૬૦,૦૦૦	
d) રોકડ અને રોકડ સમકક્ષ(રોકડ હાથ પર)		૯૦,૦૦૦	
e) ટુંકા ગાળાનાં લોન ધિરાણ		--	
f) અન્ય ચાલુ મિલકતો(અગાઉથી ચૂકવેલ ખર્ચાં)		૪૦,૦૦૦	૯,૫૦,૦૦૦
	કુલ		૩૨,૬૦,૦૦૦

૧). ધંધામાં રોકાયેલી મૂડી = શેરમૂડી + અનામત અને વધારો + બિનચાલુ જવાબદારીઓ
= ૨૦,૦૦,૦૦૦ + ૪૦,૦૦૦ + ૩,૦૦,૦૦૦ = ૨૩,૪૦,૦૦૦
= કુલ મિલકતો - ચાલુ જવાબદારીઓ
= ૩૨,૬૦,૦૦૦ - ૯,૨૦,૦૦૦
= ૨૩,૪૦,૦૦૦

૨) માલીકીના ભંડોળો = ઇક્વીટી શેર + અનામત અને વધારો = ૨૦,૦૦,૦૦૦ + ૪૦,૦૦૦
= ૨૦,૪૦,૦૦૦

૩) કુલ કાર્ય શીલ મૂડી = ચાલુ મિલકતો = ૯,૫૦,૦૦૦

૪) ચોખ્ખી કાર્ય શીલ મૂડી = ચાલુ મિલકતો - ચાલુ દેવા = ૯,૫૦,૦૦૦ - ૬,૨૦,૦૦૦ = ૩૦,૦૦૦

ઉદાહરણ ૧૦. નીચેની બાકીઓ પરેશ લિમિટેડના ચોપડાઓમાંથી તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૭ના રોજ લેવામાં આવી છે. આ બાકીઓ પરથી કંપની ધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ-૩ મુજબ કંપનીનું તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૭ના રોજનું પાકા સરવૈયાની મિલકતો દર્શાવતું પત્રક તૈયાર કરો અને કુલ કાર્ય શીલ મૂડી શોધો.

બાકીઓ	
ચાલુ રોકાણો	૨૪,૦૦૦
ટુંકા ગાળાનો લોન-ધિરાણ	૩૨,૦૦૦
અન્ય ચાલુ મિલકતો	૧૪,૪૦૦
કાયમી મિલકતો દશ્ય	૧૧,૨૦,૦૦૦
રોકડ અને રોકડ સમકક્ષ	૨૮,૦૦૦
માલ સામગ્રી	૯૨,૦૦૦
વેપારી લેણાં	૩૧,૬૦૦
અન્ય બિનચાલુ મિલકતો	૩૬,૦૦૦
બિનચાલુ રોકાણો	૫૨,૦૦૦
કાયમી મિલકતો અદશ્ય	૨,૪૦,૦૦૦
લાંબા ગાળાની લોન-ધિરાણ	૪૪,૦૦૦

જવાબ:

પરેશ લિમિટેડનું તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજનું પાકું સરવૈયું.

વિગત	નોંધ નંબર		
મિલકતો:-			
૧) બિન ચાલુ મિલકતો			
a) કાયમી મિલકતો			
૧.૧) દશ્ય		૧૧,૨૦,૦૦૦	
૧.૨) અદશ્ય		૨,૪૦,૦૦૦	
b) બિનચાલુ રોકાણા		૫૨,૦૦૦	
c) લાંબાગાળાની લોન ધિરાણ		૪૪,૦૦૦	
d) અન્ય બિનચાલુ મિલકતો		૩૬,૦૦૦	૧૪,૯૨,૦૦૦
૨). ચાલુ મિલકતો:-			
a) ચાલુ રોકાણો		૨૪,૦૦૦	
b) માલ સામગ્રી		૯૨,૦૦૦	
c) વેપારી લેણાં		૩૧,૬૦૦	
d) રોકડ અને રોકડ સમકક્ષ		૨૮,૦૦૦	
e) ટુંકા ગાળાની લોન ધિરાણ		૩૨,૦૦૦	
f) અન્ય ચાલુ મિલકતો		૧૪,૪૦૦	૨,૨૨,૦૦૦
કુલ			૧૭,૧૪,૦૦૦

કુલ કાર્ય શીલ મૂડી =ચાલુ મિલકતો =૨૨,૨૦૦.

ઉદાહરણ ૧૧. નીચેની બાકીઓ વિરાજ લિમિટેડના ચોપડાઓમાંથી તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજ લેવામાં આવી છે. આ બાકીઓ પરથી કંપની ધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ-૩ મુજબ કંપનીનું તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજનું પાકા સરવૈયાની ઇકવીટી અને જવાબદારી દર્શાવતું પત્રક તૈયાર કરો અને માલીકીના ભંડોળો શોધો.

બાકીઓ	
૧૦%ના કિબેનચર	૪૦,૦૦૦
૨૦,૦૦૦ ઇકવીટી શેર, દરકે રૂ.૧૦ તેવા	૨,૦૦,૦૦૦
સૂચિત કિવીડન્ડ	૬૦,૦૦૦
લેણદારો	૨૦,૦૦૦
સામાન્ય અનામત	૪૦,૦૦૦
પેન્શન ફંડ	૬૦,૦૦૦
અગાઉથી મળેલ આવક	૭૦,૦૦૦
બેન્ક ઓવરડ્રાફ્ટ	૧૦,૦૦૦

જવાબ:

વિરાજ લિમિટેડનું તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજનું પાકું સરવૈયું.

વિગત	નોંધ		
------	------	--	--

	નંબર		
ઇકવીટી અને જવાબદારીઓ			
૧) શેરહોલ્ડર્સનાં ભંડોળો:-			
a) શેરમૂડી(ઇકવીટી શેરમૂડી)		૨,૦૦,૦૦૦	
b) અનામત અને વધારો(સામાન્ય અનામત)		૪૦,૦૦૦	૨,૪૦,૦૦૦
૨) બિનચાલુ જવાબદારીઓ:-			
a) લાંબા ગાળાનાં ઉછીનાં નાણા(૧૦% ડિબેન્યર)		૪૦,૦૦૦	
b) અન્ય લાંબા ગાળાની જોગવાઈઓ		--	
c) લાંબા ગાળાની જોગવાઈઓ (પેન્શન ફંડ)		૬૦,૦૦૦	૧,૦૦,૦૦૦
૩) ચાલુ જવાબદારીઓ			
a) ટુંકા ગાળાનાં ઉછીનાં નાણા(બેન્ક ઓવર ડ્રાફ્ટ)		૧૦,૦૦૦	
b) વેપારી દેવાં(લેણદારો)		૨૦,૦૦૦	
c) અન્ય ચાલુ જવાબદારીઓ(અગાઉથી મળેલ આવક)		૭૦,૦૦૦	
d) ટુંકા ગાળાની જોગવાઈઓ(સૂચિત ડિવીડન્ડ)		૬૦,૦૦૦	૧,૬૦,૦૦૦
કુલ			૫,૦૦,૦૦૦

૧). માલીકીના ભંડોળો = ઇકવીટી + અનામત અને વધારો = ૨,૦૦,૦૦૦ + ૪૦,૦૦૦ = ૨,૪૦,૦૦૦

૫.૧૧ સ્વાધ્યાય

૧. નીચે આપેલ બાકીઓ પરથી કંપની ધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ-૩ મુજબ કંપનીના પાકા સરવૈયાની ઇકવીટી અને જવાબદારી દર્શાવતું પત્રક તૈયાર કરો અને માલીકીના ભંડોળો શોધો.

બાકીઓ	
શેરમૂડી	૪,૦૦,૦૦૦
વેપારી દેવાં	૫૦,૦૦૦
લાંબા ગાળાની જવાબદારીઓ	૧,૦૦,૦૦૦
ટુંકા ગાળાની જોગવાઈઓ	૭૦,૦૦૦
અનામત અને વધારો	૧,૫૦,૦૦૦
અન્ય ચાલુ જવાબદારીઓ	૬૦,૦૦૦
અન્ય લાંબા ગાળાની જવાબદારીઓ	૧,૦૦,૦૦૦
ટુંકા ગાળાનાં ઉછીનાં નાંણા	૫૦,૦૦૦
લાંબા ગાળાનાં ઉછીનાં નાંણા	૨,૦૦,૦૦૦

૨. નીચેની બાકીઓ માળી લી.ના ચોપડામાંથી તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૮ના રોજ લેવામાં આવી છે. આ બાકીઓ પરથી કંપની ધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ-૩ મુજબ કંપનીના પાકા સરવૈયાની ઇકવીટી અને જવાબદારી દર્શાવતું પત્રક તૈયાર કરો અને માલીકીના ભંડોળ શોધો.

બાકીઓ	`
૮% ડિબેન્યર	૮,૦૦,૦૦૦
ડિબેન્યર પરત પ્રીમિયમ	૭,૦૦,૦૦૦
પ્રોવિડન્ટ ફંડ	૨૦,૦૦૦
પેન્શન ફંડ	૧૦,૦૦૦
બેન્કબ ઓવરડ્રાફ્ટ	૭૦,૦૦૦
મુડી અનામત	૧,૦૦,૦૦૦
કેશ ક્રેડીટ	૯૦,૦૦૦
ટુંકા ગાળાની લોન	૧,૦૦,૦૦૦
બોન્ડ	૩,૦૦,૦૦૦
જાહેર થાપણ	૧,૦૦,૦૦૦
સૂચિત ડિવીડન્ડ	૭૦,૦૦૦
લેણદારો	૫૦,૦૦૦
નહિ મંગાવેલ ડિવીડન્ડ	૭૦,૦૦૦
દેવીહૂંડી	૮૦,૦૦૦
ડિવીડન્ડ સમતુલા ભંડોળ	૯૦,૦૦૦
અનામત ભંડોળ	૧૦,૦૦૦
પ્રેફરન્સ શેર પરત પ્રિમિયમ	૪૦,૦૦૦
કામદાર બચત ખાતા	૬૦,૦૦૦

૩. નીચેની બાકીઓ મહેશ લી.ના ચોપડામાંથી તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૮ના રોજ લેવામાં આવી છે. આ બાકીઓ પરથી કંપની ધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ-૩ મુજબ કંપનીના તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૮ના રોજના પાકા સરવૈયાની મિલ્કત બાજુ તૈયાર કરો અને કુલ કાર્ય શીલ મૂડી શોધો.

બાકીઓ	`
રોકડ અને રોકડ સમકક્ષ	૧,૦૦,૦૦૦
માલ સામગ્રી	૩૦,૦૦૦
વેપારી લેણાં	૪૦,૦૦૦
લાંબાગાળાની લોન અને ધિરાણ	૭૦,૦૦૦
અન્ય ચાલુ મિલકતો	૮૦,૦૦૦
કાયમી મિલકતો-અદૃશ્ય	૧,૦૦,૦૦૦
કાયમી મિલકતો દૃશ્ય	૮૦,૦૦૦
બિનચાલુ રોકાણો	૭૦,૦૦૦
ચાલુ રોકાણો	૧,૦૦,૦૦૦

ટુંકા ગાળાની લોન-ધિરાણ	૮૦,૦૦૦
અન્ય બિનચાલુ મિલકતો	૯૦,૦૦૦

૪. નીચેની બાકીઓ મંથન લીમિટેડના ચોપડામાંથી તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૭ના રોજ લેવામાં આવી છે. આ બાકીઓ પરથી કંપની ધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ-૩ મુજબ કંપનીના તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૭ના રોજના પાકા સરવૈયાની મિલકત બાજુ તૈયાર કરો અને કુલ કાર્ય શીલ મૂડી શોધો.

બાકીઓ	
જમીન	૭,૦૦,૦૦૦
મિલકતોમાં રોકાણો	૧,૦૦,૦૦૦
પ્રકાશનના હકકો	૭૦,૦૦૦
કોપીરાઈટ	૮૦,૦૦૦
લાયસન્સ	૯૦,૦૦૦
પ્લાન્ટ અને ચંત્રો	૧,૦૦,૦૦૦
ફર્નિચર અને ફિક્ચર્સ	૧,૨૦,૦૦૦
ડિબેન્યર અને બોન્ડમાં રોકાણો	૧,૩૦,૦૦૦
મુડી ધિરાણો	૧,૦૦,૦૦૦
અન્ય લોન અને ધિરાણો	૪૦,૦૦૦
ખાણના હકકો	૬૦,૦૦૦
ભાગીદારી પેઢીમાં રોકાણ	૧,૦૦,૦૦૦
ઓફીસના સાધનો	૧,૭૦,૦૦૦
કાચો માલ	૧૦,૦૦૦
દેવાદારો	૫૦,૦૦૦
રોકડ હાથ પર	૬૦,૦૦૦
ડિબેન્યર અને બોન્ડમાં રોકાણ(ચાલુ)	૧૦,૦૦૦
સ્ટોર્સ અને સ્પેર્સ	૨૦,૦૦૦
લાંબાગાળાનાં વેપારી લેણાં	૪૦,૦૦૦

૫. નીચેની બાકીઓ સ્ટાર હિરો લીમિટેડના ચોપડામાંથી લેવામાં આવી છે. આ બાકીઓ પરથી તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૬ ના રોજનું પાકું સરવૈયું કંપની ધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ-૩ મુજબ તૈયાર કરો અને ધંધામાં રોકાયેલી મુડી, માલીકીના ભંડોળો કુલ કાર્ય શીલ મુડી અને ચોખ્ખી કાર્ય શીલ મૂડી શોધો.

બાકીઓ	
જમીન-મકાન	૨૦,૦૦,૦૦૦
લેણદારો	૮,૦૦,૦૦૦
કસ્ટમ ડીપોઝીટ	૨,૫૦,૦૦૦
કરવેરાની જોગવાઈ	૧,૨૦,૦૦૦
બેન્કમાં સિલક	૯૦,૦૦૦
દેવાદારો	૪,૬૦,૦૦૦
ઈકવીટી શેરમૂડી	૨૦,૦૦,૦૦૦

ગ્રેજ્યુઇટી ફંડ	૪૦,૦૦૦
લેણીહૂડી	૧,૦૦,૦૦૦
સ્ટોર્સ અને સ્પેર્સ	૪૦,૦૦૦
પ્રેફરન્સ શેરમાં રોકાણ	૫૦,૦૦૦
મુડી અનામત	૧,૦૦,૦૦૦
૮% ડિવેન્ચર	૨,૬૦,૦૦૦
શેર વિકલ્પ બાકી ખાતું	૯૦,૦૦૦
ડિવેન્ચર પરતનિધીના રોકાણો	૬૦,૦૦૦
સામાન્ય અનામત	૪૦,૦૦૦
આખર સ્ટોક	૩,૬૦,૦૦૦
મળવાનું બાકી કમિશન	૪૦,૦૦૦

૬. નીચેની બાકીઓ કપિલ લીમિટેડના ચોપડામાંથી લેવામાં આવી છે. આ બાકીઓ પરથી તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૮ ના રોજનું પાકું સરવૈયું કંપની ધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ-૩ મુજબ તૈયાર કરો અને ધંધામાં રોકાયેલી મુડી, માલીકીના ભંડોગો, ચોખ્ખી કાર્ય શીલ મૂડી અને કુલ કાર્ય શીલ મુડી શોધો.

બાકીઓ	
ઇકવીટી શેરમૂડી	૩૦,૦૦,૦૦૦
બેન્કસિલક અને રોકડ	૧,૩૫,૦૦૦
સામાન્ય અનામત	૬૦,૦૦૦
આખર સ્ટોક	૫,૪૦,૦૦૦
લેણદારો	૧૨,૦૦,૦૦૦
દેણદારો	૬,૯૦,૦૦૦
કરવેરાની જોગવાઈ	૧,૮૦,૦૦૦
૧૪%ની બેન્ક લોન	૩,૯૦,૦૦૦
ઇલેક્ટ્રીકસીટી ડીપોઝીટ	૯૦,૦૦૦
બિનચાલુ રોકાણો	૩,૭૫,૦૦૦
પ્રોવિડન્ટ ફંડ	૬૦,૦૦૦
મળવાનું બાકી વ્યાજ	૬૦,૦૦૦
મકાન	૩૦,૦૦,૦૦૦
કોપીરાઈટ અને પેટન્ટ	૪૦,૦૦૦
લાંબાગાળાના વેપારી લેણાં	૭૦,૦૦૦
લાંબાગાળાના વેપારી દેવા	૫૦,૦૦૦
થાપણો	૬૦,૦૦૦

૭. નીચે આપેલ બાકીઓ સ્ટાર વિલન લીમિટેડના ચોપડામાંથી તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૭ના રોજ લેવામાં આવી છે. આ બાકીઓ પરથી કંપનીધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ ૩ મુજબ કંપનીના તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૭ના રોજના

પાકા સરવૈયું તૈયાર કરો અને ધંધામાં રોકાયેલી મુડી, માલીકીના ભંડોળો, ચોખ્ખી કાર્ય શીલ મૂડી અને કુલ કાર્ય શીલ મુડી શોધો.

બાકીઓ	
ઇકવીટી શેરમૂડી	૧૦,૦૦,૦૦૦
પ્લાન્ટ અને યંત્રો	૬૦,૦૦૦
લેણદારો	૫૦,૦૦૦
વાહનો	૧૦,૦૦,૦૦૦
૧૦% કિબેન્યર	૧,૦૦,૦૦૦
ભાડાપટ્ટાની મિલકતો	૧,૦૦,૦૦૦
કરવેરાની જોગવાઈ	૭૦,૦૦૦
બેન્કમાં સિલક	૪૦,૦૦૦
થાપણો	૫૦,૦૦૦
દેવાદારો	૭૦,૦૦૦
મુડી અનામત	૬૦,૦૦૦
લેણીહૂંડી	૪૦,૦૦૦
પુનઃમુલ્યાંકન	૬૦,૦૦૦
રોકડ હાથ પર	૩૦,૦૦૦
શેર વિકલ્પ બાકી ખાતું	૩૦,૦૦૦
સ્ટોર્સ અને સ્પેર્સ	૬૦,૦૦૦
પ્રોવિડન્ટ ફંડ	૪૦,૦૦૦
ઇકવીટી જામીનગીરીમાં રોકાણો(કામચલાઉ)	૫૦,૦૦૦
પેન્શન ફંડ	૪૦,૦૦૦
લાયસન્સ અને ફેન્ડાઇઝ	૫૦,૦૦૦

૮. નીચે આપેલ બાકીઓ મહેશ લીમિટેડના ચોપડામાંથી લેવામાં આવી છે. આ બાકીઓ પરથી તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૭ના રોજનું પાકું સરવૈયું કંપનીધારા ૨૦૧૩ના પરિશિષ્ટ ૩ મુજબ તૈયાર કરો અને ધંધામાં રોકાયેલી મુડી, માલીકીના ભંડોળો, ચોખ્ખી કાર્ય શીલ મૂડી અને કુલ કાર્ય શીલ મુડી શોધો.

બાકીઓ	
જમીન મકાન	૫,૦૦,૦૦૦
ઇકવીટી શેરમૂડી	૫,૦૦,૦૦૦
આખર સ્ટોક	૯૦,૦૦૦
લેણદારો	૨,૦૦,૦૦૦
દેવાદારો	૧,૧૫,૦૦૦
સામાન્ય અનામત	૧૦,૦૦૦
કસ્ટમ ડિપોઝીટ	૬૨,૫૦૦
પેન્શન ફંડ	૧૦,૦૦૦
કરવેરાની જોગવાઈ	૩૦,૦૦૦

મળવાનું બાકી કમિશન	૧૦,૦૦૦
બેન્ક સિલક	૨૨,૫૦૦
ડિબેન્ચર પરતનિધીના રોકાણો	૧૫,૦૦૦
૧૨% ડિબેન્ચર	૬૫,૦૦૦

પ્રકરણ ૬
શેરમૂડીના વ્યવહારો

- ૬.૧ પ્રાસ્તાવિક
- ૬.૨ શેરનો અર્થ
- ૬.૩ શેરના પ્રકાર
- ૬.૪ પ્રેફરન્સ શેર અને ઈક્વિટી શેર વચ્ચેનો તફાવત
- ૬.૫ શેરમૂડીના પ્રકાર (વર્ગીકરણ)
- ૬.૬ કંપની દ્વારા શેર બહાર પાડવા અંગેની રીતો
- ૬.૭ શેર મૂડીને લગતા વ્યવહારો અને તેની હિસાબી અસરો
- ૬.૮ શેર નું અતિ (વધુ) ભરણું
- ૬.૯ શેર નું લઘુ (ઓછું) ભરણું
- ૬.૧૦ મળવાના બાકી હપ્તા
- ૬.૧૧ અગાઉથી મળેલ હપ્તા
- ૬.૧૨ શેર જપ્તી
- ૬.૧૩ જમ કરેલ શેર ફરીથી બહાર પાડવા
- ૬.૧૪ શેર ની પ્રમાણસરની ફાળવણી
- ૬.૧૫ હસ્કના શેરબહાર પાડવા અંગેની જોગવાઈ
- ૬.૧૬ સ્વાધ્યાય

પ્રકરણ ૬ શેરમૂડીના વ્યવહારો

૬.૧ પ્રાસ્તાવિક

ધંધાનો માલિક ધંધામાં જે ભંડોળ લાવે તેને મૂડી કહેવાય છે. વૈયક્તિક (એકાકી) માલિકીની પેઢીમાં માલિક પોતે જે ભંડોળ આપે તેને માલિકની મૂડી કહેવાય છે. જ્યારે ભાગીદારો પેઢીમાં ભાગીદારો ભાગીદારી કરાર મુજબ જે પ્રમાણમાં ભંડોળ લાવે તેને ભાગીદારોની મૂડી કહેવાય છે. પરંતુ જ્યારે ખુબજ મોટા પ્રમાણમાં ધંધામાં મૂડીની જરૂરિયાત ઉદ્ભવે છે. ત્યારે એક વ્યક્તિ કે ભાગીદારો માટે આટલી જરૂરિયાત ને પહોંચી વળવા માટે સક્ષમ હોતા નથી. માટે ખૂબ મોટા પ્રમાણમાં મૂડી ની જરૂરિયાતે પહોંચી વળવા માટે એક વિકલ્પ છે તે કંપની. કંપની પોતાની મૂડીને નાના નાના ભાગમાં વિભાજીત કરે છે. આ દરેક ભાગને શેર કહેવામાં આવે છે. અને કંપની પોતાની મૂડી મેળવવા માટે શેર બહાર પાડે છે. અને જાહેરજનતા, સંસ્થાઓ વગેરે આ શેરમાં રોકાણ કરી તેઓ કંપનીના શેરધારક બને છે. આમ શેરધારક કંપનીના સભ્ય (માલિક) છે. આમ, વૈયક્તિક (એકાકી) માલિકીની પેઢી અને ભાગીદારી પેઢીમાં મૂડીની જે મર્યાદા હતી તેને દૂર કરવા માટે કંપની સ્વરૂપ અસ્તીત્વમાં આવે છે. ભારતમાં કંપની ધારો ૧૯૫૬ માં બન્યો અને તે અમલમાં પાડા હતો પરંતુ હાલમાં તેમા સુધારા વધારા સાથે નવો કાયદો બન્યો અને જે કંપની ધારો ૨૦૧૩ (Companies Act 2013) તરીકે ઓળખાય છે.

૬.૨ શેરનો અર્થ

ઉપર જણાવ્યા મુજબ, કંપની પોતાની મૂડીને નાના નાના ભાગમાં વિભાજીત કરે છે. આ દરેક ભાગને શેર કહેવામાં આવે છે.

દા.ત. કંપનીની મૂડી ` ૧૦,૦૦,૦૦૦ છે. જેને ` ૧૦ ના એક એવા નાના ભાગમાં વિભાજીત કરે તો કંપનીના કુલ ૧,૦૦,૦૦૦ શેર થાય. (` ૧૦,૦૦,૦૦૦ ` ૧૦). આમ દરેક વ્યક્તિ એટલે કે નાનામાં નાના વ્યક્તિથી પણ આવા શેર ખરીદી તેમાં સભ્ય (સહ-માલિક) બની શકાય છે.

૬.૩ શેરના પ્રકાર

કંપની ધારા અનુસાર બે પ્રકાર ના શેર કંપની બહાર પાડી શકે છે. (૧) ઈક્વિટી શેર અને (૨) પ્રેફરન્સ શેર

(૧) ઈક્વિટી શેર

સામાન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો જે શેર પ્રેફરન્સ શેર નથી તે ઈક્વિટી શેર છે. ઈક્વિટી શેરમાં રોકાણ કરનાર કંપનીના સભ્યો (માલિકો) બની શકે છે. ઈક્વિટી શેર ધારકોને કંપનીની સામાન્ય સભામાં મતદાન કરવાનો અધિકાર મળેલ છે અને પ્રેફરન્સ શેરને ડિવિડન્ડ ચુકવણી થયા બાદ વધેલા નફામાંથી ડિવિડન્ડ ચુકવવામાં આવે છે. આમ, ઈક્વિટી શેર પર ડિવિડન્ડ નો દર નક્કી નથી અને ચુકવણી કરવી એ ફરજિયાત પણ નથી. કંપની ડિવિડન્ડ નો દર નક્કી કરતી વખતે હાલનો નફો, અનામત ભંડોળ, ભવિષ્યની કંપનીની નફો કરવાની ક્ષમતા વગેરે ધ્યાન માં રાખે છે. કંપનીના વિસર્જન સમયે ઈક્વિટી શેરધારકોના નાણાં સૌથી છેલ્લે પરત કરવામાં આવે છે એટલે કે બધીજ જવાબદારીઓ ચુકવ્યાં પછી જો ફંડ વધે તો જ નાણાં પરત થાય છે.

ઈક્વિટી શેર મૂડી કંપનીની મુખ્ય શેર મૂડી કહેવાય છે અને કંપની ધારા પ્રમાણે એક શેરની કિંમત ` ૧ થી ઓછી હોઈ શકે નહિ. હાલમાં મોટા ભાગની કંપનીના શેરની કિંમત ` ૧,૨,૫ અને ૧૦ હોય છે.

દા.ત. :-Zee Entertainment Enterprises Ltd ના શેરની કિંમત ` ૧ છે, Elecon Engineering Co Ltd ના શેરની કિંમત ` ૨ છે. Infosys ના શેરની કિંમત ` ૫ છે.

(૨) પ્રેફરન્સ શેર

પ્રેફરન્સ શેર એટલે એવા શેર કે તે શેર ધરાવતા સભ્યો કંપનીની હયાતી દરમિયાન ઈકવીટી શેર પર ડિવિડન્ડ ચૂકવતાં પહેલા નક્કી કરેલ દર મુજબ ડિવિડન્ડ મેળવવા માટે હકદાર છે. તેમજ કંપનીના વિસર્જન સમયે મૂડી પરત મેળવવા માટે ઈકિવટી શેરધારકો કરતાં અગ્ર હકક ધરાવે છે. પ્રેફરન્સ શેરના પ્રકારો નીચે મુજબ વર્ણવી શકાય.

અ. શેર પર ડિવિડન્ડની દ્રષ્ટિએ

૧. ક્યુમ્યુલેટિવ પ્રેફરન્સ શેર (ડિવિડન્ડ એકત્રિકરણની દ્રષ્ટિએ)

જો કંપની કોઈ વર્ષ નફો ન કરે અથવા તો કંપની ખોટ ને કારણે ડિવિડન્ડ ન ચૂકવી શકે તો જેટલા વર્ષનું ડિવિડન્ડ ન ચૂકવાયું હોય તેટલા વર્ષનું ભેગું થયેલું ડિવિડન્ડ જે વર્ષમાં નફો કરે તે વર્ષમાં ચુકવવું પડે છે. તેવા પ્રકારના શેરને ક્યુમ્યુલેટિવ પ્રેફરન્સ શેર કહે છે.

૨. નોન-ક્યુમ્યુલેટિવ પ્રેફરન્સ શેર (ડિવિડન્ડ બિનએકત્રિકરણની દ્રષ્ટિએ)

જો કંપની કોઈ વર્ષ ખોટ અથવાતો નફો ન હોવાના કારણે ડિવિડન્ડ ચૂકવવામાં અસમર્થ હોય અને ચૂકવણી ન કરે તો તે વર્ષનું ડિવિડન્ડ શેરધારકોને ભવિષ્યમાં ચૂકવાનું નથી. આવા શેર ને નોન ક્યુમ્યુલેટિવ પ્રેફરન્સ શેર કહે છે.

બ. શેર પરત કરવાની દ્રષ્ટિએ

૧. રીડિમેબલ પ્રેફરન્સ શેર (પરત કરવા પાત્ર)

કંપનીના દ્વારા અમુક ચોકકસ મુદત પછી શેરધારકોને યોગ્ય નોટીસ આપી શેરના નાણાં પરત કરવામાં આવે તેને રિડિમેબલ પ્રેફરન્સ શેર કહેવાય છે.

૨. ઈર્રીડિમેબલ પ્રેફરન્સ શેર (પરત ન કરવા પાત્ર)

કંપનીના આખા સમય કાળ દરમિયાન આ પ્રકારના શેરના નાણાં પરત કરવામાં આવતા નથી. પરંતુ કંપની ના વિસર્જન સમયે તેના નાણાં પરત કરવામાં આવે છે.

નોંધ: કંપની ધારા પ્રમાણે કંપની ઈર્રીડિમેબલ પ્રેફરન્સ શેર બહાર પાડી શકતી નથી.

ક. નફામાં ભાગની દ્રષ્ટિએ

૧. પાર્ટીસિપેટિંગ પ્રેફરન્સ શેર (ભાગીદારીવાળા પ્રેફરન્સ શેર)

પાર્ટીસિપેટિંગ પ્રેફરન્સ શેર પર કંપની દ્વારા નક્કી કરેલ દર મુજબ ડિવિડન્ડ ચુકવવામાં આવે છે. તે ઉપરાંત ઈકિવટી શેરધારકને ડિવિડન્ડ ચુકવ્યા બાદ વધેલા નફા માંથી શરતોને આધિન તેઓ ડિવિડન્ડ મેળવવા હકકદાર છે. અને કંપનીના વિસર્જન સમયે ઈકિવટી શેરધારકના નાણાં પરત કર્યા બાદ કોઈ રકમ વધે તો તેમાં પણ પ્રમાણસર રકમ મેળવવાં હકકદાર છે.

૨. નોનપાર્ટીસિપેટિંગ પ્રેફરન્સ શેર (ભાગીદારી રહિત પ્રેફરન્સ શેર)

આ પ્રકારના શેર ધારકો ફક્ત નક્કી કરેલ દર મુજબ દર વર્ષ ડિવિડન્ડ મેળવે છે. તેઓને નફામાં અને મૂડીમાં કોઈ પણ વધારાનો હકક મળતો નથી.

ડ. રૂપાંતરની દ્રષ્ટિએ

૧. કન્વર્ટિબલ પ્રેફરન્સ શેર (રૂપાંતરીત થઈ શકે તેવા)

શેર બહાર પાડતી વખતે નક્કી થયેલ શરત મુજબ અમુક વર્ષ પછી આ પ્રકારના પ્રેફરન્સ શેરનું પૂરેપૂરાં કે અશાંત: ઈકિવટી શેરમાં રૂપાંતરિત કરી શકાય તેવા પ્રેફરન્સ શેરને કન્વર્ટિબલ પ્રેફરન્સ શેર કહે છે.

૨. નોન કન્વર્ટિબલ પ્રેફરન્સ શેર (બિન-રૂપાંતરિત)

જે પ્રેફરન્સ શેરનું ઈક્વિટી શેરમાં રૂપાંતર કરી શકાતું નથી તેવા પ્રેફરન્સ શેરને નોન-કન્વર્ટિબલ પ્રેફરન્સ શેર કહે છે.

૬.૪ પ્રેફરન્સ શેર અને ઈક્વિટી શેર વચ્ચેનો તફાવત

તફાવતનો મુદ્દો	પ્રેફરન્સ શેર	ઈક્વિટી શેર
ડિવિડન્ડ મેળવવાનો હક	પ્રેફરન્સ શેર પર કંપનીએ ઈક્વિટી શેર પર ડિવિડન્ડ ચુકવે તે પહેલા ડિવિડન્ડ ચુકવવું પડે છે. એટલે કે પ્રેફરન્સ શેરધારકો ડિવિડન્ડ મેળવવામાં અગ્ર હક ધરાવે છે.	પ્રેફરન્સ શેર પર ડિવિડન્ડ ચુકવ્યા બાદ જ ઈક્વિટી શેર પર ડિવિડન્ડ ચુકવાય છે.
વિસર્જન સમયે મૂડી મેળવવાનો હક	કંપનીના વિસર્જન સમયે ઈક્વિટી શેર રકોની મૂડી પરત કરતા પહેલા પ્રેફરન્સ શેરધારકોની મૂડી પરત કરવામાં આવે છે.	કંપનીના વિસર્જન સમયે પ્રથમ પ્રેફરન્સ શેરની મૂડી પરત કર્યા બાદ જ ઈક્વિટી શેરના નાણાં પરત કરવામાં આવે છે.
મતદાનનો હક	પ્રેફરન્સ શેરધારકોને મતદાન નો હકક પ્રાપ્ત થતો નથી.	ઈક્વિટી શેરધારકોને કંપનીની સામાન્ય સભા માં મતદાન કરવાનો હકક છે.
ડિવિડન્ડ નો દર	પ્રેફરન્સ શેર પર ડિવિડન્ડ નો દર નક્કી જ હોય છે.	ઈક્વિટી શેર પર ડિવિડન્ડ નો દર નક્કી નથી અને આ દર કંપનીના નફા પર આધારિત હોઈ દર વર્ષે બદલાય છે.
સંચાલનમાં ભાગીદારીનો હક	કંપનીના સંચાલનમાં ભાગ લેવાનો કોઈ હક નથી.	ઈક્વિટી શેરધારકો કંપની ના સાચા માલિકો હોય તેઓને સંચાલનમાં ભાગ લેવાનો સંપૂર્ણ હક છે.
ચુકવવાનું બાકી ડિવિડન્ડ	જો કંપનીએ ક્યુમ્યુલેટીવ પ્રેફરન્સ શેર બહાર પાડ્યા હોય તો તેના પર કોઈ વર્ષ નહિ ચુકવાયેલું ડિવિડન્ડ જે વર્ષે કંપની નફો કરે તે વર્ષે ચુકવવું પડે છે.	ઈક્વિટી શેર પર કંપની કોઈ વર્ષે ડિવિડન્ડ ન ચૂકવે તો ભવિષ્યમાં આ અંગે કંપની ડિવિડન્ડ ચુકવવા માટે બંધાયેલી નથી અને એ વર્ષે ડિવિડન્ડ જતું કરવું પડે છે.
જોખમ	પ્રેફરન્સ શેર પર જોખમનું પ્રમાણ ખુબજ ઓછું છે. અથવા તો નહિવત છે. કેમકે ડિવિડન્ડ નો દર નક્કી છે. અને અમુક ચોક્કસ મુદત પછી પરત કરવામાં આવે છે.	ઈક્વિટી શેરમાં જોખમનું પ્રમાણ ખુબજ વધારે છે. કેમકે ડિવિડન્ડ નો દર નક્કી નથી અને મૂડી પરત મેળવવાનો હક્ક પણ છેલ્લો છે. આને શેરધારકની દૃષ્ટિએ જોખમી મૂડી પણ કહેવાય છે.

૬.૫ શેરમૂડીના પ્રકાર (વર્ગીકરણ)

૧) સત્તાવાર મૂડી

કંપની પોતાના આખા જીવનકાળ દરમિયાન વધુમાં વધુ જેટલી રકમ શેરમૂડી થી એકત્રિત કરી શકે તેને સત્તાવાર મૂડી કહેવાય છે.

કંપની પોતાની મૂડી આવેદન પત્રમાં મૂડી કલમમાં દર્શાવી નોંધણી કરાવે છે. તેથી તેને નોંધાયેલી મૂડી કરે છે. કંપની નોંધાયેલી મૂડી કરતા વધારે મૂડી બહાર પાડી શકે નહિ. પરંતુ જો કંપનીને વધારાની મૂડીની જરૂર પડેતો કંપની ધારાની જોગવાઈ મુજબ અને શેરધારકની સામાન્ય સભામાં ઠરાવ પસાર કરી મૂડીમાં વધારો કરી શકે છે.

દા.ત. એક કંપની પોતાની નોંધણી વખતે આવેદન પત્રમાં મૂડીની કલમમાં દર્શાવેલ છે કે સત્તાવાર શેર મૂડી ` ૧૦,૦૦,૦૦૦ અને દરેક શેરની કિંમત ` ૧૦ આમ, કુલ ૧૦૦૦૦૦ શેરની શેર દીઠ ` ૧૦ ની કંપનીની સત્તાવાર મૂડી બનેલી છે.

૨) બહાર પાડેલી મૂડી

પોતાની જરૂર મુજબ કંપની સત્તાવાર મૂડી માંથી થોડી કે પૂરેપૂરી સંખ્યામાં શેર બહાર પડે છે. તેને બહાર પાડેલી મૂડી કરે છે.

દા.ત. ` ૧૦ નો એક એવા ૧૦૦૦૦૦ શેર જો કંપનીની સત્તાવાર મૂડી હોય અને એમાથી કંપની ૮૦,૦૦૦ શેર બહાર પાડે તો બહાર પાડેલી મૂડી ` ૮૦૦,૦૦૦ થાય (૮૦૦૦૦ શેર દરેકના ` ૧૦). બહાર પાડેલી મૂડી હંમેશા સત્તાવાર મૂડી કરતા ઓછી અથવા તો સત્તાવાર મૂડી જેટલી જ હોય પણ ક્યારેય વધારે હોઈ શકે નહિ.

૩) ભરાયેલી મૂડી

બહાર પાડેલી શેર મૂડી માંથી જેટલી રકમની શેર અરજી આવે તેને ભરાયેલી મૂડી કહે છે. બહાર પાડેલી મૂડી કરતા ભરાયેલી મૂડી વધારે હોય શકે નહિ. બહાર પાડેલ મૂડી કરતા ઓછી અથવા તો તેના જેટલીજ ભરાયેલી મૂડી હોય. જો કંપનીને બહાર પાડેલ રકમ કરતા વધુ શેર અરજી મળેતો તો બહાર પાડેલ શેરની રકમ જેટલી જ શેર અરજી મંજૂર કરવામાં આવે છે. બાકીના નાણાં શેરધારકને પરત કરવામાં આવે છે.

૪) મંગાવેલી મૂડી

કંપની શેરની દાર્શનિક કિંમત (મૂળકિંમત) કરતા ઓછી અથવા મૂળ કિંમત જેટલી જ રકમ મંગાવી શકે છે. એટલે કે કંપની દાર્શનિક રકમ કરતા ઓછી રકમ મંગાવે તો ભવિષ્યમાં બાકીની રકમ જરૂર પડે ત્યારે મંગાવી શકાય. આમ, શેર પર મંગાવેલ રકમને મંગાવેલી મૂડી કહે છે.

સામાન્ય રીતે કંપની શેરની કિંમતને જુદા-જુદા ભાગમાં વહેંચે છે. જેમકે અરજી વખતે, મંજૂરી વખતે અને હસા વખતે.

દા.ત. કંપની ` ૧૦ ની દાર્શનિક કિંમતનો એક એવા ૮૦૦૦૦ શેર બહાર પાડ્યા અને શેર દીઠ ` ૭ મંગાવ્યા હોય તો મંગાવેલી મૂડી (૮૦૦૦૦ શેર × ` ૭) = ૫,૬૦,૦૦૦ થાય.

૫) નહિ મંગાવેલી મૂડી

જે ભરાયેલી જ મૂડીનો એક ભાગ છે. ભરાયેલી મૂડી અને મંગાવેલ મૂડી વચ્ચેનો તફાવત એટલે નહિ મંગાવેલ મૂડી કંપનીના સંચાલક દ્વારા હજુ સુધી મંગાવવામાં નહિ આવેલ રકમ.

દા.ત. ` ૧૦ નો એક એવા ૮૦૦૦૦૦ શેર પર કંપનીએ ` ૭ શેર દીઠ મંગાવ્યા હોય તો ` ૩ શેર દીઠ નહિ મંગાવેલ મૂડી કહેવાય.

૬) વસૂલ આવેલ મૂડી

કંપનીને મંગાવેલ મૂડી માંથી શેરધારકો પાસેથી જેટલી રકમ મળે છે. તેને વસૂલ આવેલ મૂડી કહે છે. ઘણીવાર કોઈ શેરધારક અમુક શેર પર નાણાં ન ભરી શકે તો મંગાવેલી મૂડી અને વસૂલ આવેલ મૂડી. બન્ને માં તફાવત જોવા મળે છે.

દા.ત. ` ૧૦ નો એક એવા ૮૦૦૦૦ શેર પર કંપનીએ ` ૭ મંગાવેલ છે. એટલે કે મંગાવેલ મૂડી (` ૭ × ૮૦,૦૦૦ શેર) = ` ૫,૬૦,૦૦૦ થાય પણ એક શેરધારક જેની પાસે ૧૦૦૦ શેર છે તે પ્રથમ

હામાના શેર દીઠ ` ૨ ભરી શક્યો નથી તો આ સંજોગોમાં વસૂલ આવેલી મૂડી ૫,૫૮,૦૦૦ થશે (૫૬૦૦૦૦-૨૦૦૦ નહિ ભરેલ) (૧૦૦૦ શેર x ` ૨)

૭) અનામત મૂડી

જ્યારે કંપનીના સંચાલકોને એમ લાગે કે મંગાવેલ મૂડી પોતાના ધંધા માટે પૂરતી છે અને ભવિષ્યમાં મૂડીની જરૂર પડશે નહિ, ત્યારે સંચાલકો શેરધારકની સામાન્ય સભામાં ખાસ ઠરાવ પસાર કરી નહિ મંગાવેલ મૂડીને અનામત રાખવામાં આવે છે. આ અનામત રાખેલ મૂડીની રકમ કંપની જ્યારે ફ્ડચામાં જાય અથવા નાદારી નોંધવે ત્યારે શેરધારક પાસેથી મંગાવવામાં આવે છે. આ અનામત મૂડી અંગેનો ખાસ ઠરાવ કર્યા પછી તેને રદ કરી શકાતો નથી.

૮) મૂડી અનામત

મૂડી નફામાંથી ઊભી કરાવેલી મૂડી ને મૂડી અનામત કહેવાય છે. મૂડી નફો એ ધંધાના રોજ બરોજના વ્યવહારોમાંથી ઉદભવતો નથી અને તેનો ઉપયોગ કંપની ડિવિડન્ડ ચૂકવવા પણ કરી શકતી નથી. કેટલાક વ્યવહારો જેનાથી મૂડી નફો ઉદભવે છે. અને તેને મૂડી અનામત ખાતે લઈ જવામાં આવે છે તે નીચે મુજબ જ છે.

૧. કાયમી મિલકતોના પુનઃ મુલ્યાંકનની થતો નફો.
૨. જપ્ત કરેલ શેર ફરી બહાર પાડતા થયેલ નફો.
૩. કાયમી મિલકતોના વેચાણ પરનો નફો.
૪. ડિબેન્યર પરત કરતી વખતે થતો નફો.
૫. કંપનીની સ્થાપના પહેલાનો નફો.
૬. શેર કે ડિબેન્યર બહાર પાડતા મળેલ પ્રીમિયમની રકમ.

આ મૂડી અનામતનો ઉપયોગ કંપની પૂર્ણ ભરપાય થયેલ બોનસ શેર બહાર પાડવા કરી શકે છે.

૬.૬ કંપની દ્વારા શેર બહાર પાડવા અંગેની રીતો

કંપની પોતાના શેર ત્રણ રીતે બહાર પાડી શકે છે.

૧. મૂળ કિંમતે
૨. પ્રીમિયમથી
૩. વટાવથી

(૧) મૂળ કિંમતે

કંપની જ્યારે શેર તેની દાર્શનિક કિંમતે બહાર પાડે ત્યારે તેને શેર મૂળ કિંમતે બહાર પાડ્યા તેમ કહેવાય.

દા.ત. ` ૧૦ નો એક એવા ૧૦,૦૦૦ શેર કંપની એ પ્રતિ શેર ` ૧૦ માં જ બહાર પાડ્યા તો તે શેર દાર્શનિક કિંમતે કે મૂળ કિંમતે બહાર પાડ્યા તેમ કહેવાય.

(૨) પ્રીમિયમથી

જ્યારે શેર તેની દાર્શનિક અથવા મૂળ કિંમતથી વધારે કિંમતે કંપની બહાર પાડે તો શેર પ્રીમિયમથી બહાર પાડ્યા તેમ કહેવાય.

દા.ત. ` ૧૦ નો એક એવા ૧૦,૦૦૦ શેર કંપની એ ` ૧૨ લેખે શેર દીઠ બહાર પાડ્યા તો વધારાના ` ૨ પ્રીમિયમની રકમ ગણાશે.

કંપનીની શાખ સારી હોય, નફાકારકતા ઊંચી હોય તથા કંપની માટે બાહ્ય અને આંતરિક પરિબળો અનુકૂળ હોય તો કંપની શેર પ્રીમિયમથી બહાર પાડે છે અને શેર પ્રીમિયમની રકમ એક અલગ

ખાતામાં જમા કરવામાં આવે છે. કંપની ધારા મુજબ આ રકમ “જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે અથવા જામીનગીરી પ્રીમિયમ અનામત” ખાતે લઈ જવામાં આવે છે.

જામીનગીરી પ્રીમિયમ અંગે ધ્યાનમાં રાખવાના મુદ્દા

૧. શેર પર પ્રીમિયમની રકમ શેર અરજી વખતે અથવા શેર મંજૂરી વખતે અથવા શેર અરજી અને મંજૂરી વખતે અથવા શેર હમ્મા વખતે અલગ- અલગ કે એકસાથે મંગાવી શકાય.
૨. કંપની એ શેર પર કેટલું પ્રીમિયમ નક્કી કરવું એ અંગે કાયદાકીય કોઈ નિયંત્રણ નથી.
૩. શેર પર મળેલ પ્રીમિયમની રકમ મૂડી નફો ગણાય.
૪. જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતાની બાકી પાકા સરવૈયામાં ઈકિવટી અને ટેવા (જવાબદારીઓ) બાજુ દર્શાવવામાં આવે છે.

કંપની ધારા ૨૦૧૩ ની કલમ પર (૨) મુજબ જામીનગીરી પ્રીમિયમ અનામત ખાતાની રકમનો ઊપયોગ નીચે જણાવેલ વિગતો માટે કરી શકાય.

૧. કંપનીના પ્રાથમિક ખર્ચાને માંડી વાળવા માટે.
૨. કંપની એ શેર બહાર પાડતા થયેલ ખર્ચ, કમિશન કે આપેલ વટાવ ને માંડી વાળવા માટે
૩. રિડીમેબલ પ્રેફરન્સ શેર કે ડિબેન્યર પરત કરવા તેના પર પ્રીમિયમ આપવા માટે.
૪. કંપનીના શેર
૫. રક્સને પૂર્ણ ભરપાય થયેલા બોનસ શેર આપવા માટે.
૬. કંપનીઓ પોતાનીજ કંપની ના શેર ખરીદવા માટે.

(૩) વટાવથી બહાર પાડેલ શેર

જ્યારે કંપની શેર તેની મૂળ કિંમત (દાર્શનિક કિંમત) કરતા ઓછી કિંમતે બહાર પાડે તેને શેર વટાવથી બહાર પાડ્યા તેમ કહેવાય.

દા.ત. ` ૧૦ નો એક એવા ૧૦,૦૦૦ શેર, કંપનીએ શેર દીઠ ` ૯ થી બહાર પાડ્યા. અહીં ` ૧ શેર દીઠ વટાવની રકમ ગણાશે.

નોંધ:

કંપની ધારા ૨૦૧૩ ની કલમ ૫૩ મુજબ, હવે કંપની પોતાના શેર વટાવથી બહાર પાડી શકે નહિ. પરંતુ કંપની ધારા ૨૦૧૩ ની કલમ ૫૪ મુજબ, કંપની તેના કર્મચારીઓ ને કે કિરેક્ટર્સને તેમના કામના બદલામાં આપવામાં આવતા “સ્વીટ ઈકિવટી શેર” જ વટાવથી બહાર પાડી શકે.

૬.૭ શેર મૂડીને લગતા વ્યવહારો અને તેની હિસાબી અસરો

૧. શેર મૂળ કિંમતે બહાર પાડવા.

શેર મૂડીને લગતા વ્યવહારોની આમનોંધ કંપની ના ચોપડે નીચે મુજબ થશે

તારીખ	વિગત	ખા.પા	ઉધાર રકમ ( )	જમા રકમ ( )
-------	------	-------	-----------------	----------------

૧.	<p>શેર અરજી વખતે જ્યારે કંપનીને શેર અરજીના નાણાં મળે ત્યારે: બેંક ખાતે ૭ તે શેર અરજી ખાતે (બા.જે. .... શેર પર શેર દીઠ `.... લેખે શેર અરજીના નાણાં મળ્યાં તેના)</p>		xxx -	- xxx
૨.	<p>મંજૂર કરેલ શેર પર શેર અરજી ના નાણાં શેર મૂડી ખાતે લઈ જવામાં આવે ત્યારે: શેર અરજી ખાતે ૭ તે શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. મંજૂર કરેલ .... શેર પર દીઠ ... લેખે અરજી ના નાણાં શેર મૂડીઓ લઈ ગયા તેના.)</p>		xxx -	- xxx
૩.	<p>ઘણી વખત કંપનીને બહાર પાડેલ શેર કરતા વધુ પ્રમાણમાં અરજી મળેલ હોય છે તે સમયે કંપની દ્વારા જેટલા શેર બહાર પાડવામાં આવ્યા હોય તેટલાજ મંજૂર કરવામાં આવે છે અને તેમને મંજૂરી પત્ર પાઠવવામાં આવે છે. જેમના શેર એટલે કે વધારા ના શેર ના મંજૂર કરવામાં આવે છે. ક્ષમાપત્ર પાઠવવામાં આવે છે. આમ, બહાર પાડેલ શેર કરતા, વધુ શેર અરજી મળી હોય ત્યારે વધારાની શેર અરજી ના મંજૂર કરવામાં આવે ત્યારે: શેર અરજી ખાતે ૭ તે બેંક ખાતે (બા.જે. ... ના મંજૂર કરેલ ... શેર પર શેર દીઠ `... લેખે અરજીમાં નાણાં પરત કર્યા તેના) <b>OR</b> ઉપરોક્ત નંબર ૨ અને ૩ બંનેની સંયુક્ત આમનોદ્ય નીચે મુજબ થશે શેર અરજી ખાતે ૭ તે શેર મૂડી ખાતે તે બેંક ખાતે (બા.જે. મંજૂર કરેલ ..... શેર પર શેર દીઠ `.... લેખે અરજીના ના નાણાં શેર મૂડી ખાતે લઈ ગયા અને બાકી ની શેર અરજીના નાણાં પરત કર્યા)</p>		xxx - - xxx - - xxx	- xxx xxx
૪.	<p>શેર મંજૂરી વખતે કંપની દ્વારા જેના શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યા હોય તે શેર ધારકો બને છે અને તેમની પાસેથી શેર મંજૂરી વખતે નાણાં મંગાવવામાં આવે ત્યારે: શેર મંજૂરી ખાતે ૭</p>		xxx	-

	<p>તે શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. .... શેર પર શેર દીઠ `.... લેખે શેર મંજૂરીના લેણાં થયા તેના)</p>	-	xxx
પ.	<p>શેર મંજૂરી વખતે મંગાવેલ રકમ મળે ત્યારે: બેંક ખાતે ૭</p> <p>તે શેર અરજી ખાતે (બા.જે. ... શેર પર શેર દીઠ ... લેખે શેર મંજૂરી ના નાણાં મળ્યા તેના)</p>	xxx	-
ક.	<p>શેરના પ્રથમ હમ્મા વખતે શેરના પ્રથમ હમ્માની રકમ જ્યારે મંગાવવામાં આવે ત્યારે શેરના પ્રથમ હમ્મા ખાતે ૭</p> <p>તે શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ...શેર પર શેર દીઠ `.... લેખે પ્રથમ હમ્માના નાણાં મંગાવ્યા તેના)</p>	xxx	-
ગ.	<p>શેરના પ્રથમ હમ્માના નાણાં મળે ત્યારે: બેંક ખાતે ૭</p> <p>તે શેરના પ્રથમ હમ્મા ખાતે</p> <p>નોંધ શેરના બીજા કે શેરના ત્રીજા હમ્માની રકમ મંગાવવામાં આવે અને જ્યારે રકમ મળે ત્યારે ઉપર મુજબ અનુક્રમે આમનોંધ નં-ક અને ૭ મુજબજ નોંધ થશે. ફક્ત શેરના પ્રથમ હમ્મા ના સ્થાને શેરના બીજા હમ્મા ખાતે અથવા શેરના ત્રીજા હમ્મા ખાતે લખાશે.</p>	xxx	-
		-	xxx

ઉદાહરણ ૧. ABCD Ltd. કંપનીએ ` ૧૦ નો એક એવા ૧,૦૦,૦૦૦ ઈક્વિટી શેર બહાર પાડ્યા શેર પર રકમ નીચે મુજબ મંગાવવામાં આવી હતી.

અરજી વખતે ` ૩ શેર દીઠ

મંજૂરી વખતે ` ૨.૫ શેર દીઠ

પ્રથમ હમ્મા વખતે ` ૩.૫ શેર દીઠ

છેદા હમ્મા વખતે ` ૧ શેર દીઠ

કંપનીને કુલ ૧,૦૦,૦૦૦ શેર અરજીઓ મળી અને બધીજ શેર અરજીઓ કંપની દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવી.

કંપનીને શેર મંજૂરી વખતે અને હમ્મા વખતે સમયસર દરેક શેર પર નાણાં મળ્યા હતા.

કંપનીના ચોપડે ઉપરના વ્યવહારોની આમનોંધ લખો અને ઈક્વિટી શેર મૂડી ખાતું, ઈક્વિટી શેર અરજી ખાતું, ઈક્વિટી શેર મંજૂરી ખાતું, ઈક્વિટી શેર પ્રથમ હમ્મા ખાતું, ઈક્વિટી શેર છેદા હમ્મા ખાતું તૈયાર કરો.

જવાબ:

ABCD LTD કંપનીના ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા.પા	ઉધાર (`)	જમા (`)
૧.	બેંક ખાતે ઉ તે ઈકિવટી શેર અરજી ખાતે (બા.જે. ૧,૦૦,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ ` ૩ લેખે શેર અરજીના નાણાં મળ્યા તેના)		૩,૦૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦
૨.	ઈકિવટી શેર અરજી ખાતે ઉ તે ઈકિવટી શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. મંજૂર કરેલ શેર અરજીના નાણાં શેરમૂડી ખાતે લઈ ગયા તેના)		૩,૦૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦
૩.	ઈ.શેર મંજૂરી ખાતે ઉ તે ઈ. શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ૧,૦૦,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ ` ૨.૫ લેખે મંજૂરીની રકમ લેણી થઈ તેના)		૨,૫૦,૦૦૦	૨,૫૦,૦૦૦
૪.	બેંક ખાતે ઉ તે ઈ.શેર મંજૂરી ખાતે (બા.જે. મંજૂરી વખતે મંગાવેલ રકમ મળી તેના)		૨,૫૦,૦૦૦	૨,૫૦,૦૦૦
૫.	ઈ.શેર પ્રથમ હસા ખાતે ઉ તે ઈ. શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ૧,૦૦,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ ` ૩.૫ લેખે ઈ.શેર પ્રથમ હસાના નાણાં લેણા થયા તેના)		૩,૫૦,૦૦૦	૩,૫૦,૦૦૦
૬.	બેંક ખાતે ઉ તે ઈ. શેર પ્રથમ હસા ખાતે (બા.જે. શેરના પ્રથમ હસામાં મંગાવેલ નાણાં મળ્યાં તેના)		૩,૫૦,૦૦૦	૩,૫૦,૦૦૦
૭.	ઈ.શેર છેલ્લા હસા ખાતે ઉ તે ઈ. શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ૧,૦૦,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ ` ૧ લેખે શેર છેલ્લા હસાના નાણાં લેણા થયા તેના)		૧,૦૦,૦૦૦	૧,૦૦,૦૦૦
૮.	બેંક ખાતે ઉ તે ઈ. શેર છેલ્લા હસા ખાતે (બા.જે. શેર છેલ્લા હસામાં મંગાવેલ નાણાં મળ્યા તેના)		૧,૦૦,૦૦૦	૧,૦૦,૦૦૦

	કુલ સરવાળો		૨૦,૦૦,૦૦૦	૨૦,૦૦,૦૦૦
--	------------	--	-----------	-----------

ABCD CO. LTD ની ખાતાવહીમાં

ઉ. ઇક્વિટી શેર મૂડી ખાતું જ.

તારીખ	વિગત	નો. પા		તારીખ	વિગત	નો. પા	
	બાકી આગળ લઈ ગયા		૧૦,૦૦,૦૦૦	૨	ઇ.શેર અરજી ખાતે		૩,૦૦,૦૦૦
		૩		ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે		૨,૫૦,૦૦૦	
		૫		ઇ.શેર પ્રથમ હમા ખાતે		૩,૫૦,૦૦૦	
		૭		ઇ.શેર છેલ્લા હમા ખાતે		૧,૦૦,૦૦૦	
			૧૦,૦૦,૦૦૦		૧૦,૦૦,૦૦૦		

ઉ. ઇક્વિટી શેર અરજી ખાતું જ.

તારીખ	વિગત	નો. પા		તારીખ	વિગત	નો. પા	
૨.	ઇ.શેર મૂડી ખાતે		૩,૦૦,૦૦૦	૧.	બેંક ખાતે		૩,૦૦,૦૦૦
			૩,૦૦,૦૦૦				

ઉ. ઇક્વિટી શેર મંજૂરી ખાતું જ.

તારીખ	વિગત	નો. પા		તારીખ	વિગત	નો. પા	
૩	ઇ.શેર મૂડી ખાતે		૨,૫૦,૦૦૦	૪	બેંક ખાતે		૨,૫૦,૦૦૦
			૨,૫૦,૦૦૦				

ઉ. ઇક્વિટી શેર પ્રથમ હમા ખાતું જ.

તારીખ	વિગત	નો. પા		તારીખ	વિગત	નો. પા	
૫	ઇ.શેર મૂડી ખાતે		૩,૫૦,૦૦૦	૬	બેંક ખાતે		૩,૫૦,૦૦૦
			૩,૫૦,૦૦૦				

ઉ. ઇક્વિટી શેર છેલ્લા હમા ખાતું જ.

તારીખ	વિગત	નો. પા		તારીખ	વિગત	નો. પા	

		પા				પા	
૭	ઈ.શેર મૂડી ખાતે		૧,૦૦,૦૦૦	૮	બેંક ખાતે		૧,૦૦,૦૦૦
			૧,૦૦,૦૦૦				૧,૦૦,૦૦૦

નોંધ દાખલામાં તારીખના હોવાથી તારીખના સ્થાને આમનોંધ નંબર લખેલ છે. જેથી સમજવામાં સરળતા રહે.

૨. શેર પ્રીમિયમથી બહાર પાડવા

શેર મૂડીને લગતા વ્યવહારોની આમનોંધ કંપની ના ચોપડે નીચે મુજબ થશે

તારીખ	વિગત	ખા.પા. નં	ઉધાર રકમ (')	જમા રકમ (')
૧.	શેર અરજી વખતે જ્યારે શેર પ્રીમિયમથી બહાર પાડવામાં આવે અને અરજી સાથે તેના નાણાં મંગવવામાં આવે ત્યારે બેંક ખાતે ઉ તે શેર અરજી ખાતે		xxx -	- xxx
૨.	મળેલી શેર અરજી ઓ મંજૂર કરવામાં આવે અને અરજી ખાતું મૂડી ખાતે લઈ જવામાં આવે ત્યારે શેર અરજી ખાતે ઉ તે શેર મૂડી ખાતે (મંજૂર કરેલ શેરની રકમ) તે જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે (મંજૂર કરેલ શેર પર પ્રીમિયમની રકમ) તે બેંક ખાતે (નોંધ: કંપની એ બહાર પાડેલ શેર કરતા વધુ શેર અરજી મળેલ હોય તેવા સંજોગોમાં ફક્ત જેટલા શેર બહાર પાડતા હોય તેટલા જ મંજૂર કરવામાં આવે છે. અને જે શેર ના મંજૂર કરેલા હોય તેના નાણાં શેર અરજી કરનારને પરત કરવામાં આવે છે. તો બેંક ખાતે જમા ફક્ત જો વધારે શેર અરજી મળી હોય અને ના મંજૂર કરી હોય તે જ રકમ થી થશે.)		xxx - - -	- xxx xxx xxx
૩.	શેર મંજૂરી વખતે જ્યારે શેર પ્રીમિયમની રકમ શેર મંજૂરી સાથે મંગાવવામાં આવે ત્યારે. શેર મંજૂરી ખાતે ઉ તે શેર મૂડી ખાતે (શેર મંજૂરી ખાતે મંગાવેલ રકમ મૂડી ખાતે લઈ ગયા) તે જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે (મંજૂરી વખતે મંગાવેલ રકમમાં પ્રિમિયમની રકમ)		xxx - --	- xxx xxx

૪.	શેર મંજૂરીનાં નાણાં મળે ત્યારે બેંક ખાતે (મંજૂરી વખતે મંગાવેલ કુલ રકમ પ્રિમિયમ સહિત) ઉ તે શેર મંજૂરી ખાતે	xxx -	- xxx
૫.	શેર હપ્તા વખતે જ્યારે શેર પ્રીમિયમની રકમ શેર હસા વખતે મંગાવવામાં આવે ત્યારે. શેર હપ્તા ખાતે ઉ તે શેર મૂડી ખાતે (શેર ના હસાની રકમ - પ્રિમિયમ) તે જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે (પ્રિમિયમ ની રકમ)	xxx - -	- xxx xxx
૬.	શેર હપ્તાનાં નાણાં મળે ત્યારે બેંક ખાતે (મંજૂરી વખતે મંગાવેલ કુલ રકમ પ્રિમિયમ સહિત) ઉ તે શેર હપ્તા ખાતે	xxx -	- xxx

ઉદાહરણ ૨. BAP ફાઇલાઇઝર કંપની લીમિટેડ ` ૧૦ નાં એક એવા ૫૦,૦૦૦ શેર શેર દીઠ ` ૫ નાં પ્રીમિયમે બહાર પાડ્યા. શેર પર રકમ નીચે મુજબ મંગાવવામાં આવી હતી.
શેર અરજી વખતે શેર દીઠ ` ૫ (` ૨ પ્રીમિયમ સહિત) શેર મંજૂરી વખતે શેર દીઠ ` ૭ (` ૩ પ્રીમિયમ સહિત) શેર હપ્તા વખતે શેર દીઠ ` ૩. કંપની ને કુલ ૫૦,૦૦૦ ઇક્વિટી શેર અરજીઓ મળી અને બધીજ શેર અરજી મંજૂર કરવામાં આવી. ઉપરોક્ત વ્યવહાર નોંધવા કંપનીના ચોપડે આમનોંધ લખો.

જવાબ:

BAP ફાઇલાઇઝર કંપની લીમિટેડ નાં ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા. પા	ઉદાર (`)	જમા (`)
૧	બેંક ખાતે ઉ તે ઇ. શેર અરજી ખાતે (બા.જે. ૫૦,૦૦૦ ઇ.શેર પર ` ૫ લેખે શેર અરજી નાપ્રીમિયમ સહિત નાણાં મળ્યા તેના)		૨,૫૦૦૦૦ -	- ૨,૫૦૦૦૦
૨	ઇ. શેર અરજી ખાતે ઉ તે ઇ. મૂડી ખાતે તે જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે (બા.જે. મંજૂર કરેલ ૫૦,૦૦૦ ઇ.શેર નાં નાણાં શેર મૂડી ખાતે અને જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે લઈ ગયા તેના)		૨,૫૦૦૦૦ - -	૧,૫૦,૦૦૦ ૧૦૦,૦૦૦
૩	ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે ઉ તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે તે જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે (બા.જે. મંજૂરી વખતે ૫૦,૦૦૦ શેર પર શેરદીઠ		૩,૫૦૦૦૦ - -	- ૨૦૦,૦૦૦ ૧,૫૦,૦૦૦

૪	‘ ૪ શેરમૂડી પેટે અને ‘ ૩ પ્રીમિયમ પેટે લેણાં થયા તેના)			
	બેંક ખાતે ઉ	૩,૫૦,૦૦૦	-	૩,૫૦,૦૦૦
૫	તે ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે (બા.જે. ૫૦,૦૦૦ શેર પર શેર મંજૂરીના નાણાં મળ્યાં તેના)			
	ઇ.શેર હમા ખાતે ઉ	૧,૫૦,૦૦૦	-	૧,૫૦,૦૦૦
૬	તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ૫૦,૦૦૦ શેર પર હમા ના નાણાં લેણાં થયા તેના)			
	બેંક ખાતે ઉ	૧,૫૦,૦૦૦	-	૧,૫૦,૦૦૦
	તે ઇ.શેર હમા ખાતે (બા.જે. શેર હમા ના નાણાં મળ્યા તેના)			
	કુલ સરવાળો	૧૫,૦૦,૦૦૦	૧૫,૦૦,૦૦૦	

ઉદાહરણ ૩. મિતુલ ફાર્મા લિમિટેડ ની સતાવાર મૂડી ૪,૦૦,૦૦૦ ઇ.શેર દરેક ` ૧૦ માં વહેચાયેલી છે. જેમાંથી કંપની તા.૧ જુન ૨૦૧૭ ના રોજ ૩૦૦,૦૦૦ ઇ.શેર શેર દીઠ ` ૧૦ નાં પ્રીમિયમથી જાહેર ભરણાં માટે બહાર પાડ્યા. શેર પર મંગાવવામાં આવેલી રકમ નીચે મુજબ છે.

૧ જૂન ૨૦૧૭ - શેર અરજી વખતે ` ૪ શેર દીઠ

૧ ઓગષ્ટ ૨૦૧૭ - શેર મંજૂરી વખતે ` ૮ શેર દીઠ (` ૪ પ્રીમિયમ)

૧ ઓક્ટોબર ૨૦૧૭ - શેર આખરી હપ્તા વખતે ૮ શેર દીઠ (` ૬ પ્રીમિયમ)

શેર ભરણું ૧ જુન ૨૦૧૭ નાં રોજ ભરાઈ જતા બંધ કર્યું. ૧૫ મી જૂન ૨૦૧૭ ના રોજ શેર અરજીના બધા જ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યાં. ૧૪ ઓગષ્ટ ૨૦૧૭ ના રોજ પૂરે પૂરી શેર મંજૂરી નાં નાણાં મળી ગયા હતા અને ૧૪ ઓક્ટોબર ૨૦૧૭ ના રોજ બધા જ શેર પર શેર આખરી હપ્તા ના નાણાં મળી ગયા હતા.

ઉપરોક્ત વ્યવહારો અંગે કંપનીના ચોપડામાં આમનોંધ લખો.

જવાબ:

મિતુલ ફાર્મા લિમિટેડનાં ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉદાર (`)	જમા (`)
૧-૬-૨૦૧૭	બેંક ખાતે ઉ		૧૨,૦૦,૦૦૦	-
	તે ઇ. શેર અરજી ખાતે (બા.જે. ૩૦૦,૦૦૦ ઇ.શેર પર શેરદીઠ ` ૪ લેખે શેર અરજી ના મળ્યા તેનાં)		-	૧૨,૦૦,૦૦૦
૧૪-૬-૨૦૧૭	ઇ.શેર અરજી ખાતે ઉ		૧૨,૦૦,૦૦૦	-
	તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. મંજૂર કરેલા ૩૦૦,૦૦૦ શેર પર શેરદીઠ ` ૪ શેર મૂડી ખાતે લઈ ગયા તેનાં)		-	૧૨,૦૦,૦૦૦
૦૧-૮-૨૦૧૭	ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે ઉ		૨૪,૦૦,૦૦૦	-

	તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે તે જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે (બા.જે. મંજૂર કરેલ ૩૦૦,૦૦૦ શેર પર ` ૪ લેખે શેર મૂડી અને ` ૪ લેખે પ્રિમિયમ નાણાં થયા તેનાં)		- ૧૨,૦૦,૦૦૦ - ૧૨,૦૦,૦૦૦
૧૪-૮-૨૦૧૭	બેંક ખાતે ઉ તે ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે (બા.જે. મંજૂરીના નાણાં પ્રીમિયમ સહિત મળ્યા તેનાં)	૨૪,૦૦,૦૦૦	- - ૨૪,૦૦,૦૦૦
૦૧-૧૦- ૨૦૧૭	ઇ.શેર આખરી હસા ખાતે ઉ	૨૪,૦૦,૦૦૦	
	તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે તે જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે (બા.જે. ૩૦૦,૦૦૦ શેર પર શેર હસાના શેરટીઠ ` ૨ શેર મૂડીના અને ` ૬ લેખે પ્રીમિયમના નાણાં લેણાં થયા તેનાં)		- ૬૦૦,૦૦૦ - ૧૮,૦૦,૦૦૦
૧૪-૧૦- ૨૦૧૭	બેંક ખાતે ઉ તે ઇ.શેર આખરી હસા ખાતે (બા.જે. ૩૦૦,૦૦૦ શેર પર શેરના આખરી હસાનાં શેરટીઠ ` ૮ લેખે મળ્યા તેનાં)	૨૪,૦૦,૦૦૦	- - ૨૪,૦૦,૦૦૦
	કુલ સરવાળો	૬૦,૦૦,૦૦૦	૬૦,૦૦,૦૦૦

ખાસ નોંધ: શેર વટાવે બહાર પડવા કંપની ધારા ૨૦૧૩ પ્રમાણે શેર વટાવથી બહાર પાડી શકાય નહીં.
પરંતુ વિદ્યાર્થીઓને જ્ઞાન મળે તે હેતુથી શેર વટાવથી બહાર પાડવા અંગેની આમનોંધ નીચે મુજબ છે.

તારીખ	વિગત	ખા.પા. નં	ઉધાર રકમ (`)	જમા રકમ (`)
૧.	શેર અરજી વખતે શેર અરજીનાં નાણાં મળે ત્યારે બેંક ખાતે ઉ તે શેર અરજી ખાતે		xxx ---	--- xxx
૨.	મળેલ શેર અરજી મંજૂર કરી તેના નાણાં મૂડી ખાતે લઈ જવામાં આવે ત્યારે શેર અરજી ખાતે ઉ તે શેર મૂડી ખાતે		xxx ---	--- xxx
૩.	શેર મંજૂરી વખતે મંજૂર કરેલ શેર પર શેર મંજૂર નાણાં લેણાં થયા ત્યારે: શેર મંજૂરી ખાતે (શેર મંજૂરીની કુલ રકમ) ઉ		xxx	---

	શેર વટાવ ખાતે (વટાવની રકમ) તે શેર મૂડી ખાતે (કુલ રકમ)(વટાવ + મંજૂરી)	ઉ	xxx ---	--- xxx
૪.	શેર અરજીના નાણાં મળે ત્યારે બેંક ખાતે (મંજૂરીની રકમ) તે શેર મંજૂરી ખાતે	ઉ	xxx ---	--- xxx
૫.	શેર ના હમ્પાના નાણાં મળે ત્યારે શેર હમ્પાના નાણાં લેણાં થાય ત્યારે શેર હપ્તા ખાતે ઉ તે શેર મૂડી ખાતે		xxx ---	--- xxx
૬.	શેર ના હમ્પાના નાણાં મળે ત્યારે બેંક ખાતે તે શેર હમ્પા ખાતે નોંધ: વટાવ ની આમનોંધ ફક્ત મંજૂરી વખતે થાય	ઉ	xxx ---	--- xxx

ઉદાહરણ ૪. AKP Limited એ ` ૧૦ નો એક એવા ૧૦,૦૦૦ ઇ.શેર ` ૯ લેખે બહાર પાડ્યા. ઇ .શેર નાણાં નીચે મુજબ મંગાવવામાં આવ્યા હતાં.

શેર અરજી વખતે ` ૩ શેર ઈઈ

શેર મંજૂરી વખતે ` ૪ શેર ઈઈ

શેર આખરી હપ્તા વખતે ` ૨ શેર ઈઈ

કંપનીને પૂરે પૂરી શેર અરજી મળી અને દરેક શેર પૂર્ણ ભરપાઈ થયા. કંપનીના ચોપડે ઉપરના વ્યવહારો નોંધવા જરૂરી આમનોંધ પસાર કરો.

જવાબ:

AKP Limited ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉદાર (₹)	જમા (₹)
૧.	બેંક ખાતે તે ઇ.શેર અરજી ખાતે (બા.જે. ૧૦,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ ` ૩ લેખે શેર અરજીના મળ્યા તેનાં)	ઉ	૩૦,૦૦૦ -	- ૩૦,૦૦૦
૨.	ઇ.શેર અરજી ખાતે તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. મંજૂર કરેલ ૧૦,૦૦૦ શેર પર શેર અરજીના નાણાં મૂડી ખાતે લઈ ગયા તેનાં)	ઉ	૩૦,૦૦૦ -	- ૩૦,૦૦૦
૩.	ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે શેર વટાવ ખાતે તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. મંજૂર થયેલ ૧૦,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ મંજૂરીના ` ૪ લેખાં થયા અને શેર વટાવ ` ૧૦ શેર દીઠ ઉધાર્યા તેનાં)	ઉ ઉ	૪૦,૦૦૦ ૧૦,૦૦૦ -	- - ૫૦,૦૦૦
૪.	બેંક ખાતે તે ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે (બા.જે. ૧૦,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ ` ૪ લેખે શેર મંજૂરીના નાણાં મળ્યાં તેનાં)	ઉ	૪૦,૦૦૦ -	- ૪૦,૦૦૦
૫.	ઇ.શેર આખરી હમા ખાતે ઉ તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ૧૦,૦૦૦ શેર પર શેર આખરી હમાના ` ૨ લેખે શેર દીઠ લેખાં થયાં)	ઉ	૨૦,૦૦૦ -	- ૨૦,૦૦૦
૬.	બેંક ખાતે તે ઇ.શેર આખરી હમા ખાતે (બા.જે. ૧૦,૦૦૦ શેર પર આખરી હમાના નાણાં મળ્યાં તેના)	ઉ	૨૦,૦૦૦ -	- ૨૦,૦૦૦
	કુલ સરવાળો		૧,૬૦,૦૦૦	૧,૬૦,૦૦૦

૬.૮ શેર નું અતિ (વધુ)ભરણું

જ્યારે જાહેર ભરણાંમાં કંપનીએ બહાર પાડેલ શેર કરતાં વધુ શેરો માટે શેર અરજીઓ મળેલી હોય તો તેને શેરનું અતિ ભરણું કહે છે.

દા.ત એક કંપની એ ૧૦ ` નો એક એવા ૧૦૦૦૦૦ શેર બહાર પાડ્યા કંપનીએ કુલ ૧,૫૦,૦૦૦ શેર માટે શેર અરજીઓ મળી.

તો ઉપર જણાવેલ દ્રષ્ટાંત માં કંપની કુલ ૧૦૦૦૦૦ શેર બહાર પાડેલ છે. પરંતુ શેર અરજી ૧,૫૦,૦૦૦ શેર માટે મળેલી છે જે બહાર પાડેલ શેર કરતાં વધુ છે. તેથી તેનું શેરનું અતિ ભરણું કહેવાય.

જ્યારે શેરનું અતિ ભરણું થાય તેવા સંજોગોમાં કંપની દ્વારા શેર અરજદારોને તેમણે કરેલ શેર અરજી સામે :

- (૧) પૂરેપૂરા શેર મંજૂર કરવામાં આવે અથવા
- (૨) અંશતઃ શેર મંજૂર કરવામાં આવે અથવા
- (૩) એક પણ શેર મંજૂર કરવામાં ન આવે.

ઉદાહરણ ૫. DCB Ltd. કંપનીએ ` ૧૦ નો એક એવા ૧,૦૦,૦૦૦ ઈક્વિટી શેર બહાર પાડ્યા શેર પર રકમ નીચે મુજબ મંગાવવામાં આવી હતી.

અરજી વખતે ` ૩ શેર ઈઈ

મંજૂરી વખતે ` ૨.૫ શેર ઈઈ

પ્રથમ હસા વખતે ` ૩.૫ શેર ઈઈ

છેલ્લા હસા વખતે ` ૧ શેર ઈઈ

કંપનીને કુલ ૧,૨૦,૦૦૦ શેર અરજીઓ મળી અને ૧,૦૦,૦૦૦ શેર અરજીઓ કંપની દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવી અને બાકીની શેર અરજીનાં નાણાં પરત કર્યાં. કંપનીને શેર મંજૂરી વખતે અને હસા વખતે સમયસર દરેક શેર પર નાણાં મળ્યા હતા.

કંપનીના ચોપડે ઉપરના વ્યવહારોની આમનોંધ લખો.

જવાબ:

DCB Ltd. કંપનીના ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉઘાર (`)	જમા (`)
૧.	બેંક ખાતે તે ઈ.શેર અરજી ખાતે (બા.જે. ૧,૨૦,૦૦૦ શેર અરજી પર શેર ઈઈ ` ૩ લેખે મળ્યા તેના)	ઉ	૩,૬૦,૦૦૦ -	- ૩,૬૦,૦૦૦
૨.	ઈ.શેર અરજી ખાતે તે ઈ.શેર મૂડી ખાતે તે બેંક ખાતે (બા.જે:- ૧,૦૦,૦૦૦ શેર અરજી મંજૂર કરી તેના નાણાં શેર મૂડી ખાતે લઈ ગયા અને બાકીના શેર અરજી ના મંજૂર કરી તેના નાણાં પરત કર્યા તેના)	ઉ	૩,૬૦,૦૦૦ - -	- ૩,૦૦,૦૦૦ ૬૦,૦૦૦
૩.	ઈ.શેર મંજૂરી ખાતે તે ઈ. શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ૧,૦૦,૦૦૦ શેર પર શેર ઈઈ ` ૨.૫ લેખે મંજૂરીની રકમ લેણી થઈ તેના)	ઉ	૨,૫૦,૦૦૦	૨,૫૦,૦૦૦
૪.	બેંક ખાતે તે ઈ.શેર મંજૂરી ખાતે (બા.જે. મંજૂરી વખતે મંગાવેલ રકમ મળી તેના)	ઉ	૨,૫૦,૦૦૦	૨,૫૦,૦૦૦

૫.	ઈ.શેર પ્રથમ હમા ખાતે તે ઈ. શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ૧,૦૦,૦૦૦ શેર પર શેર ઈઈ ૩.૫ લેખે ઈ.શેર પ્રથમ હમાના નાણાં લેણા થયા તેના)	૬	૩,૫૦,૦૦૦	૩,૫૦,૦૦૦
૬.	બેંક ખાતે તે ઈ. શેર પ્રથમ હમા ખાતે (બા.જે. શેરના પ્રથમ હમામાં મંગાવેલ નાણાં મળ્યાં તેના)	૬	૩,૫૦,૦૦૦	૩,૫૦,૦૦૦
૭.	ઈ.શેર છેલ્લા હમા ખાતે ૬ તે ઈ. શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ૧,૦૦,૦૦૦ શેર પર શેર ઈઈ ૧ લેખે શેર છેલ્લા હમાના નાણાં લેણા થયા તેના)	૬	૧,૦૦,૦૦૦	૧,૦૦,૦૦૦
૮.	બેંક ખાતે તે ઈ. શેર છેલ્લા હમા ખાતે (બા.જે. શેર છેલ્લા હમામાં મંગાવેલ નાણાં મળ્યા તેના)	૬	૧,૦૦,૦૦૦	૧,૦૦,૦૦૦
કુલ સરવાળો			૨૦,૦૦,૦૦૦	૨૦,૦૦,૦૦૦

ઉદાહરણ ૬. JBP ફિટિલાઈઝર કંપની લીમિટેડ ` ૧૦ નાં એક એવા ૫૦,૦૦૦ શેર શેર ઈઈ ` ૫ નાં પ્રીમિયમ બહાર પાડ્યા. શેર પર રકમ નીચે મુજબ મંગાવવામાં આવી હતી.
શેર અરજી વખતે શેર ઈઈ ` ૫ (` ૨ પ્રીમિયમ સહિત), શેર મંજૂરી વખતે શેર ઈઈ ` ૭ (` ૩ પ્રીમિયમ સહિત), શેર હપ્તા વખતે શેર ઈઈ ` ૩ કંપની ને કુલ ૮૦,૦૦૦ ઈકિવટી શેર અરજીઓ મળી અને ૫૦,૦૦૦ શેર અરજી મંજૂર કરવામાં આવી અને બાકીની શેર અરજીનાં નાણાં પરત કર્યાં. ઉપરોક્ત વ્યવહાર નોંધવા કંપનીના ચોપડે આમનોંધ લખો.

જવાબ:

JBP ફિટિલાઈઝર કંપનીના ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉધાર (`)	જમા (`)
૧.	બેંક ખાતે ૬ તે ઈ.શેર અરજી ખાતે (બા.જે. ૮૦,૦૦૦ શેર પર શેર ઈઈ ` ૫ લેખે શેર અરજી નાં મળ્યા તેનાં)		૪,૦૦,૦૦૦	-
૨.	ઈ.શેર અરજી ખાતે ૬ તે ઈ.શેર મૂડી ખાતે તે જામીનગીરીન પ્રીમિયમ ખાતે		-	૪,૦૦,૦૦૦
			૪,૦૦,૦૦૦	-
			-	૧,૫૦,૦૦૦
			-	૧,૦૦,૦૦૦

	તે બેંક ખાતે (બા.જે. મંજૂર કરેલ ૫૦,૦૦૦ શેર પર નાણાં શેરમૂડી પ્રીમિયમ ખાતે લઈ ગયા, જ્યારે ના મંજૂર કરેલ શેરના નાણાં પરત કર્યા તેનાં)	-	૧,૫૦,૦૦૦
૩.	ઈ.શેર મંજૂરી ખાતે ઉ તે ઈ.શેર મૂડી ખાતે તે જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે (બા.જે. મંજૂરી વખતે ૫૦,૦૦૦ શેર પર શેરટીઠ ` ૪ શેરમૂડી પેટે અને ` ૩ પ્રીમિયમ પેટે લેણાં થયા તેના)	૩,૫૦,૦૦૦ - -	- ૨૦૦,૦૦૦ ૧,૫૦,૦૦૦
૪.	બેંક ખાતે ઉ તે ઈ.શેર મંજૂરી ખાતે (બા.જે. ૫૦,૦૦૦ શેર પર શેર મંજૂરીના નાણાં મળ્યાં તેના)	૩,૫૦,૦૦૦ -	૩,૫૦,૦૦૦
૫.	ઈ.શેર હમ્મા ખાતે ઉ તે ઈ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ૫૦,૦૦૦ શેર પર હમ્મા ના નાણાં લેણાં થયા તેના)	૧,૫૦,૦૦૦ -	- ૧,૫૦,૦૦૦
૬.	બેંક ખાતે ઉ તે ઈ.શેર હમ્મા ખાતે (બા.જે. શેર હમ્મા ના નાણાં મળ્યા તેના)	૧,૫૦,૦૦૦ -	- ૧,૫૦,૦૦૦
	કુલ સરવાળો	૧૮,૦૦,૦૦૦	૧૮,૦૦,૦૦૦

૬.૯ શેર નું લઘુ (ઓછું) ભરણું

જ્યારે જાહેર ભરણાંમાં કંપનીએ બહાર પાડેલ શેર કરતા ઓછા શેર માટે શેર અરજી મળે તો તેનું શેરનું લઘુ ભરણું કહે છે.

દા.ત. અમદાવાદ ની એક ખ્યાત નામ કંપનીએ ` ૧૦ નો એક એવા ૫૦,૦૦૦ શેર બહાર પાડ્યા. કંપની ને કુલ ૪૮,૦૦૦ શેર માટે જ શેર અરજીઓ મળી. તો ઉપર જણાવેલ દ્રષ્ટાંત માં કંપની એ ૫૦,૦૦૦ શેર બહાર પાડ્યા હતા અને તેના કરતા ઓછી એટલે કે ૪૮,૦૦૦ શેરો માટે જ શેર અરજી મળી તેને શેરનું લઘુ (ઓછું) ભરણું કહેવાય.

જ્યારે કંપનીનું લઘુ ભરણું થાય ત્યારે SEBI (Securities Exchange Board of India) (સેબી) ની (ગાઈડ લાઇન) માર્ગદર્શિકા પ્રમાણે કંપનીએ બહાર પાડેલ મૂડીના ઓછામાં ઓછા ૯૦% રકમ ભરાયેલી હોવી જોઈએ. આ લઘુતમ ભરણાની રકમ કંપનીએ વિજ્ઞાપન પત્ર (Advertisement) બહાર પાડ્યાના ૩૦ દિવસમાં મળેલી હોવા જોઈએ. જો કંપની લઘુતમ ભરણું ભરવામાં નિષ્ફળ નીવડે તો કંપની શેર મંજૂર કરી શકે નહિ અને શેર અરજી સાથે મળેલા નાણાં શેર અરજદાર ને ૧૫ દિવસમાં પરત કરવા પડે. જો ૧૫ દિવસમાં શેર અરજી ના નાણાં પરત કરે તો ૧૫ દિવસ પછી જેટલું મોડું થાય તેટલા દિવસ પર વાર્ષિક ૧૫% લેખે વ્યાજ ચૂકવવું પડે છે.

ઉદાહરણ ૭. ABCD Ltd. કંપનીએ ` ૧૦ નો એક એવા ૯૫,૦૦૦ ઇક્વિટી શેર બહાર પાડ્યા શેર પર રકમ નીચે મુજબ મંગાવવામાં આવી હતી.

અરજી વખતે ` ૩ શેર દીઠ

મંજૂરી વખતે ` ૨.૫ શેર દીઠ

પ્રથમ હપ્તા વખતે ` ૩.૫ શેર દીઠ

છેલ્લા હપ્તા વખતે ` ૧ શેર દીઠ

કંપનીને કુલ ૯૫,૦૦૦ શેર અરજીઓ મળી અને બધી જ શેર અરજીઓ કંપની દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવી.

કંપનીને શેર મંજૂરી વખતે અને હપ્તા વખતે સમયસર દરેક શેર પર નાણાં મળ્યા હતા.

કંપનીના ચોપડે ઉપરના વ્યવહારોની આમનોંધ લખો.

જવાબ:

ABCD Ltd. કંપનીના ચોપડે આમનોંધ લખો

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
૧.	બેંક ખાતે તે ઇ.શેર અરજી ખાતે (બા.જે. ૯૫,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ ` ૩ લેખે શેર અરજીના મળ્યા તેના)	ઉ	૨,૮૫,૦૦૦ -	- ૨,૮૫,૦૦૦
૨.	ઇ.શેર અરજી ખાતે તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ઇ.શેર અરજીઓ મંજૂર કરી અને તેના નાણાં શેરમૂડી ખાતે લઈ ગયા તેના)	ઉ	૨,૮૫,૦૦૦ -	- ૨,૮૫,૦૦૦
૩.	ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. મંજૂર કરેલ ૯૫૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ ` ૨.૫ લેખે મંજૂરીનાં લેણાં થયા તેના)	ઉ	૨,૩૭,૫૦૦ -	- ૨,૩૭,૫૦૦
૪.	બેંક ખાતે તે ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે (બા.જે. મંજૂરી ના નાણાં મળ્યા તેના)	ઉ	૨,૩૭,૫૦૦ -	- ૨,૩૭,૫૦૦
૫.	ઇ.શેર પ્રથમ હપ્તા ખાતે તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ૯૫,૦૦૦ ઇ.શેર પર પ્રથમ હપ્તાના શેર દીઠ ` ૩.૫ લેખે લેણાં થયા તેના)	ઉ	૩,૩૨,૫૦૦ -	- ૩,૩૨,૫૦૦
૬.	બેંક ખાતે તે ઇ.શેર પ્રથમ હપ્તા ખાતે	ઉ	૩,૩૨,૫૦૦ -	- ૩,૩૨,૫૦૦

	(બા.જે. ઇ.શેર નાં પ્રથમ હપ્તાના નાણાં મળ્યા તેના)		
૭.	ઇ.શેર છેલ્લા હપ્તા ખાતે ઉ તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ૯૫,૦૦૦ ઇ.શેર પર છેલ્લા હપ્તાના ` ૧ લેખે શેર દીઠ લેણાં થયા તેના)	૯૫,૦૦૦ -	- ૯૫,૦૦૦
૮.	બેંક ખાતે ઉ તે ઇ.શેર છેલ્લા હપ્તા ખાતે (બા.જે. ઇ.શેર છેલ્લા હપ્તાના નાણાં મળ્યા તેના)	૯૫,૦૦૦ -	- ૯૫,૦૦૦
	કુલ સરવાળો	૧૯,૦૦,૦૦૦	૧૯,૦૦,૦૦૦

આમ જ્યારે બહાર પાડેલ શેરો કરતા ઓછાં શેર માટે શેર અરજીઓ મળે તો બધી જ ગણતરી મળેલા શેર પર થશે. કેમ કે સામાન્ય રીતે બધા જ શેર મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૬.૧૦ મળવાના બાકી હપ્તા

કંપની જયારે શેરધારક પાસેથી શેર મંજૂરી કે હપ્તાનાં નાણાં મંગાવે ત્યારે જો કોઈ શેરધારક શેર પર મંગાવેલ નાણાં ન ચૂકવે તો રકમ ને મળવાના બાકી હપ્તા કહેવાય. મળવાના બાકી હપ્તા અંગે હિસાબોમાં બે રીતે હિસાબી અસર આપી શકાય.

(i) મળવાના બાકી હપ્તા નું ખાતુ ઊભું કર્યા વિના

આ પદ્ધતિ મુજબ મળવાના બાકી હપ્તાનું ખાતું હિસાબી ચોપડે ઊભું કરવામાં આવતું નથી અને જેટલાં શેર પર નાણાં મળે તેટલી રકમ બેંક ખાતે ઉધારી જે-તે હપ્તા ખાતે જમા કરવામાં આવે છે.

મળવાના બાકી હપ્તાની રકમ જ્યાં સુધી શેરધારક નહિ ચુકવે ત્યાં સુધી તેટલી જ રકમ ઉધાર બાકી જે-તે હપ્તા ખાતે રહેશે. જયારે ભવિષ્યમાં શેરધારક બાકી હપ્તા ના નાણાં ચુકાવશે ત્યારે બેંક ખાતે ઉધારી જે-તે હપ્તા ખાતે જમા કરવામાં આવશે.

દા.ત કંપનીએ ૧૦૦૦૦ ઈ.શેર બહાર પાડેલ દરેકની કિંમત ` ૧૦ છે. જેમાં આખરી હપ્તાની રકમ ` ૩ શેર દીઠ મંગાવેલી પરંતુ એક શેરધારક શ્રી વિશ્વાસ જેણે ૧૦૦ શેર ધારણ કરેલ છે આખરી હપ્તાની રકમ ભરેલ નથી. ૧ મહિના પછી જયારે નાણાં ચુકવવામાં આવે ત્યારે.

કંપની નાં ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા.પા. નં	ઉધાર રકમ (`)	જમા રકમ (`)
૧.	જયારે આખરી હપ્તો મંગાવવામાં આવે ત્યારે ઈ.શેર આ.હપ્તા ખાતે ઉ ૩૦,૦૦૦ તે ઈ.શેર મૂડી ખાતે ૩૦,૦૦૦			
૨.	આખરી હપ્તાનાં નાણાં મળે ત્યારે બેંક ખાતે ઉ ૨૯,૭૦૦ તે ઈ.શેર આ. હપ્તા ખાતે ૨૯,૭૦૦			
૩.	શેરધારક પાસેથી મળવાના બાકી હપ્તાના નાણાં મળે ત્યારે બેંક ખાતે ઉ ૩૦૦ તે ઈ.શેર આખરી હપ્તા ખાતે ૩૦૦			

(ii) મળવાના બાકી હપ્તા ખાતું ઊભું કરવામાં આવે ત્યારે

આ પદ્ધતિ મુજબ મળવાના બાકી હપ્તા ખાતું હિસાબી ચોપડે ઊભું કરવામાં આવે છે. જેટલા શેર પર નાણાં મળ્યા હોય તેટલી રકમ બેંક ખાતે ઉધારવામાં આવે છે. મળવાની બાકી રકમ “ મળવાના બાકી હપ્તા ખાતે ” ઉધારવામાં આવે છે. જે-તે હપ્તાની મંગાવેલ રકમ હપ્તા ખાતે જમા કરવામાં આવે છે.

આમ જયારે શેરધારક હપ્તાના બાકી નાણાં ચુકવશે ત્યારે બેંક ખાતું ઉધારી “ મળવાના બાકી હપ્તા ખાતું જમા ” કરી ખાતું બંધ કરવામાં આવે છે.

દા.ત. એક કંપનીએ ` ૧૦ નો એક એવા ૧૦,૦૦૦ શેર બહાર પાડ્યા. અને આખરી હપ્તો ` ૩ શેર દીઠ મંગાવ્યો. પરંતુ એક શેરધારક જેની પાસે ૧૦૦ શેર ધારણ કરેલ છે તે આખરી હપ્તાની રકમ ચૂકવતો નથી.

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉધાર રકમ (`)	જમા રકમ (`)
-------	------	---------	----------------	---------------

૧.	જ્યારે શેર નો આખરી હપ્તો મંગાવવાનો આવો ત્યારે ઇ.શેર આખરી હપ્તા ખાતે ઉ તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે		૩૦,૦૦૦	૩૦,૦૦૦
૨.	પ્રથમ હપ્તાનાં નાણાં મળે ત્યારે બેંક ખાતે મળવાના બાકી આખરી હપ્તા ખાતે તે ઇ.શેર આખરી હપ્તા ખાતે	ઉ ઉ	૨૯,૭૦૦ ૩૦૦	૩૦,૦૦૦
૩.	શેરધારક પાસેથી આખરી હપ્તા ના નાણાં મળે ત્યારે બેંક ખાતે તે મળવાના બાકી હપ્તા ખાતે	ઉ	૩૦૦	૩૦૦

નોંધ:

(૧) મળવાના બાકી હપ્તાની રકમ પર કંપની હપ્તાની લેણી થયેલ તારીખથી ખરેખર ચૂકવેલ તારીખ સુધીના સમય સુધી કંપની તેના આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિયેશનમાં જણાવેલ દરે વ્યાજ વસૂલ કરી શકે છે.

(૨) જો આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિયેશનમાં વ્યાજના દર નો ઉલ્લેખ ન હોય તો કંપની ધારા ૨૦૧૩ ના સીડયુલ I નાં ટેબલ F મુજબ બાકી હપ્તાની રકમ પર વધુ માં વધુ વાર્ષિક ૧૦% દરે વ્યાજ વસૂલ કરી શકાશે પણ કંપનીના ડિરેક્ટર્સ આ વ્યાજની રકમ સંપૂર્ણ કે અંશતઃ માફ કરવાનો અધિકાર ધરાવે છે.

ઉદાહરણ ૮. અનુપમ ટેક્સટાઇલ લિમિટેડ કંપનીએ ` ૧૦ નો એક એવા ૯૦,૦૦૦ ઇ.શેર બહાર પાડ્યા ઇ.શેર રકમ નીચે મુજબ મંગાવવામા આવી.

શેર અરજી વખતે ` ૫ શેર દીઠ

શેર મંજૂરી વખતે ` ૩ શેર દીઠ

શેર આખરી હપ્તા વખતે ` ૨ શેર દીઠ

કંપની ને કુલ ૧,૦૦,૦૦૦ શેર માટે શેર અરજીઓ મળી. કંપની એ વધારાની શેર અરજીઓ ના મંજૂર કરી. જમના બેન કે જેમણે ૨૦૦ શેર મંજૂર કરેલા છે. તેમણે આખરી હપ્તાની રકમ ચૂકવી નથી. તેમના સિવાય તમામ શેરધારકોએ બધા જ હપ્તાના નાણાં ચૂકવી દીધા.

કંપનીનાં ચોપડે વ્યવહારો નોંધવા જરૂરી આમનોંધ લખો.

જવાબ:

અનુપમ ટેક્સટાઇલ લિમિટેડના ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉદાર (')	જમા (')
૧.	બેંક ખાતે તે ઇ.શેર અરજી ખાતે (બા.જે. ૧,૦૦,૦૦૦ શેર પર શેર અરજીના ` ૫ લેખે મળ્યા તેનાં)	ઉ	૫,૦૦,૦૦૦ -	- ૫,૦૦,૦૦૦
૨.	ઇ.શેર અરજી ખાતે તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે તે બેંક ખાતે	ઉ	૫,૦૦,૦૦૦ - -	- ૪,૫૦,૦૦૦ ૫૦,૦૦૦

	(બા.જે. ૯૦,૦૦૦ શેર મંજૂર કર્યા તેના નાણાં શેર મૂડી ખાતે લઈ ગયા અને વધારાના શેર નામંજૂર કર્યા તેનાં)		
૩.	ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે ઉ તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે	૨,૭૦,૦૦૦ -	- ૨,૭૦,૦૦૦
	(બા.જે. ૯૦,૦૦૦ મંજૂર કરેલ શેર પર ` ૩ લેખે શેર મંજૂરીના નાણાં લેણાં થયા તેનાં)		
૪.	બેંક ખાતે ઉ તે ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે	૨,૭૦,૦૦૦ -	- ૨,૭૦,૦૦૦
	(બા.જે. ૯૦,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ ` ૩ લેખે મંજૂરીના મળ્યા તેનાં)		
૫.	ઇ.શેર આખરી હપ્તા ખાતે ઉ તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે	૧,૮૦,૦૦૦ -	- ૧,૮૦,૦૦૦
	(બા.જે. ૯૦,૦૦૦ ઇ.શેર આખરી હપ્તાના ` ૨ લેખે લેણાં થયાં તેના)		
૬.	બેંક ખાતે ઉ મળવાના બાકી આખરી હપ્તા ખાતે ઉ તે ઇ.શેર આખરી હપ્તા ખાતે	૧,૭૯,૬૦૦ ૪૦૦ -	- - ૧,૮૦,૦૦૦
	(બા.જે. ૮૯,૮૦૦ શેર પર આખરી હપ્તાના શેર દીઠ ` ૨ લેખે મળ્યા તેનાં)		
	કુલ સરવાળો	૧૯,૦૦,૦૦ ૦	૧૯,૦૦,૦૦ ૦

૬.૧૧ અગાઉથી મળેલ હપ્તા

કંપનીના આર્ટિકલ્સમાં જો જોગવાય હોય તો કંપનીએ બહાર પાડેલ શેર પર નહિ મંગાવેલ રકમ જો કોઈ શેરધારક પૂરેપૂરી કે આંશિક રીતે ચૂકવે તો તે આગાઉથી મળેલ રકમ “ અગાઉથી મળેલ હપ્તા ખાતે ” જમા કરવામાં આવે છે.

ખાસ નોંધનીય બાબત એ છે કે જ્યારે ખરેખર હપ્તાના નાણાં મળશે ત્યારે આગાઉથી મળેલ રકમ જેટલી ઓછી મળશે. અને “ અગાઉથી મળેલ હપ્તા ખાતું ” ઉધારવામાં આવશે.

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉધાર રકમ (‘)	જમા રકમ (‘)
૧.	જ્યારે અરજી વખતે શેર મંજૂરી અને હપ્તાના નાણાં આગાઉથી મળે ત્યારે શેર અરજી ખાતે ઉ તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (શેર અરજી વખતે મંગાવેલ રકમ) તે શેર મંજૂરી ખાતે (અગાઉથી મળેલ મંજૂરી ની રકમ) તે અગાઉથી મળેલ હપ્તા ખાતે (અગાઉથી મળેલ હપ્તાની રકમ)		xxx --- --- ---	--- xxx xxx xxx
૨.	જ્યારે મંજૂરીના નાણાં મળશે ત્યારે			

	બેંક ખાતે (શેર મંજૂરીની રકમ - અગાઉથી મળેલ મંજૂરી ની રકમ)		xxx	---
	ઉ		xxx	xxx
૩.	શેર મંજૂરી ખાતે (અગાઉથી મળેલ મંજૂરી ની રકમ)	ઉ	---	xxx
	તે શેર મંજૂરી ખાતે (શેર મંજૂરી રકમ શેરદીઠ)			
૪.	જ્યારે હપ્તાના નાણાં મળે ત્યારે			
	બેંક ખાતે (શેર હપ્તા - અગાઉથી મળેલ રકમ)	ઉ	xxx	---
	અગાઉથી મળેલ હપ્તા ખાતે (અગાઉથી મળેલ હપ્તાની રકમ)	ઉ	xxx	xxx
	તે શેર હપ્તા ખાતે (શેર હપ્તાની રકમ)		---	xxx
૪.	જ્યારે શેર મંજૂરી વખતે હપ્તાના નાણાં અગાઉથી મળે ત્યારે			
	બેંક ખાતે (કુલ મળેલ રકમ)	ઉ	xxx	---
	તે શેર મંજૂરી ખાતે (શેર મંજૂરીની રકમ)		---	xxx
	તે અગાઉથી મળેલ હપ્તા ખાતે (અગાઉથી મળેલ રકમ)		---	xxx

ખાસનોંધ:

(૧) અગાઉથી મળેલ હપ્તાની રકમ એ કંપનીની શેરમૂડી નથી. તેથી તેના પર કંપની ડિવિડન્ડ આપી શકે નહિ.

(૨) અગાઉથી મળેલ હપ્તાની રકમ કંપની માટે જવાબદારી ગણાશે એટલે પા.સ જવાબદારી બાજુ નોંધાશે.

(૩) અગાઉથી મળેલ હપ્તાની રકમ પર જે તારીખે મળી હોય ત્યાંથી જે તારીખે સુધી રકમ સરભર થાય ત્યાં સુધી કંપનીના આર્ટિકલ્સમાં જણાવ્યા મુજબ વ્યાજ આપવું પડે. જો કંપનીના આર્ટિકલ્સ જોગવાઈ ન હોય તો કંપની ધારા ૨૦૧૩ પ્રમાણે શીડ્યુલ I ના ટેબલ F મુજબ કંપનીના ડિરેક્ટર્સ વધુ માં વધુ વાર્ષિક ૧૨% લેખે વ્યાજ તો ચુકવવું જ પડશે.

ઉદાહરણ ૯. જાફરાબાદની જાનવી ઇલેક્ટ્રીકલ્સ લીમિટેડ કંપનીએ ૫,૦૦,૦૦૦ ઇક્વિટી શેર, શેર દીઠ ૧૦ લેખે બહાર પાડ્યા હતા. કંપની શેર પર રકમ નીચે મુજબ મંગાવી હતી.

શેર અરજી વખતે ૫ શેર દીઠ

શેર મંજૂરી વખતે ૩ શેર દીઠ

શેર આખરી હપ્તા વખતે ૨ શેર દીઠ

કંપનીએ કુલ ૧૦,૦૦,૦૦૦ શેર અરજીઓ મળી. જેમાંથી કંપની એ ૫,૦૦,૦૦૦ ઇ.શેર અરજી નામંજૂર કરી. એક શેરધારક કે જેને ૫૦૦૦ ઇ.શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા. તેણે શેર મંજૂરી વખતે જ આખરી હપ્તાના નાણાં ચૂકવી દીધા હતા. આ સિવાય મંજૂરી અને હપ્તાની રકમ યોગ્ય સમયે લેણી થતી રકમો મંગાવવામાં આવી અને તે રકમ સમયસર અને પૂરેપૂરી મળી ગઈ હતી. ઉપરના વ્યવહારો ની આમનોંધ કંપનીના ચોપડે નોંધો.

જવાબ

જાનવી ઇલેક્ટ્રીક લીમિટેડના આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા.પા.	ઉદાર (')	જમા (')
૧.	બેંક ખાતે	ઉ	૫૦,૦૦,૦૦૦	-
	તે ઇ.શેર અરજી ખાતે		-	૫૦,૦૦,૦૦૦
	(બા.જે. ૧૦,૦૦,૦૦૦ ઇ.શેર પર શેર દીઠ			

	પ લેખે શેર અરજીના મળ્યા તેનાં)		
૨.	ઇ.શેર અરજી ખાતે ઉ તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે તે બેંક ખાતે (બા.જે. મંજૂર કરેલા ૫,૦૦,૦૦૦ શેર ના નાણાં શેરમૂડી ખાતે લઇ ગયા અને બાકીના ૫,૦૦,૦૦૦ શેરના નાણાં અરજદારોને પરત કર્યા તેનાં)	૫૦,૦૦,૦૦૦ - -	- ૨૫,૦૦,૦૦૦ ૨૫,૦૦,૦૦૦
૩.	ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે ઉ તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ૫,૦૦,૦૦૦ મંજૂર કરેલ શેર પર શેર દીઠ ` ૩ લેખે મંજૂરીના લેણાં થયા તેનાં)	૧૫,૦૦,૦૦૦ -	- ૧૫,૦૦,૦૦૦
૪.	બેંક ખાતે ઉ તે ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે તે અગાઉથી મળેલ હપ્તા ખાતે (બા.જે. ૫,૦૦,૦૦૦ ઇ.શેર પર મંજૂર કરેલ ` ૩ લેખે રકમ મળી તે ઉપરાંત શેરધારકે ૫૦૦૦ શેર પર આખરી હપ્તાના અગાઉથી નાણાં ચૂકવ્યા તેનાં)	૧૫,૧૦,૦૦૦ - -	- ૧૫,૦૦,૦૦૦ ૧૦,૦૦૦
૫.	ઇ.શેર આખરી હપ્તા ખાતે ઉ તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ૫,૦૦,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ ` ૨ લેખે આખરી હપ્તાના લેણાં થયા તેનાં)	૧૦,૦૦,૦૦૦ -	- ૧૦,૦૦,૦૦૦
૬.	બેંક ખાતે ઉ અગાઉથી મળેલ હપ્તા ખાતે ઉ તે ઇ.શેર આખરી હપ્તા ખાતે (બા.જે. અગાઉથી મળેલ હપ્તા સિવાયની રકમ આખરી હપ્તા પર મળી તેનાં)	૯,૯૦,૦૦૦ ૧૦,૦૦૦ -	- - ૧૦,૦૦,૦૦૦
	કુલ સરવાળો	૧,૫૦,૧૦,૦૦૦	૧,૫૦,૧૦,૦૦૦

ઉદાહરણ ૧૦. જગદીશ પેઇન્ટ્સ લિમિટેડ કંપની એ ` ૧૦ નો એક એવા ૧,૦૦,૦૦૦ ઇક્વિટી શેર ૫૦ % ના પ્રીમિયમથી બહાર પાડયા. શેર પર રકમ નીચે મુજબ મંગાવવામાં આવી હતી.

શેર અરજી વખતે	` ૫ શેર દીઠ
શેર મંજૂરી વખતે	` ૪ શેર દીઠ (` ૩ શેર દીઠ પ્રીમિયમ)
શેર પ્રથમ હપ્તા વખતે	` ૫ શેર દીઠ (` ૨ શેર દીઠ પ્રીમિયમ)
શેર આખરી હપ્તા વખતે	` ૧ શેર દીઠ

કંપની ને કુલ ૧,૪૦,૦૦૦ શેર માટે શેર અરજીઓ મળી કંપનીએ વધારાની ૪૦,૦૦૦ શેર અરજીઓ ના મંજૂર કરી તેનાં નાણાં અરજદારને પરત કર્યાં.

જંચતિ કે જેને કંપની દ્વારા ૧,૦૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા. તેમણે મંજૂરી સાથે પ્રથમ અને આખરી હપ્તાના નાણાં ચૂકવ્યા હતા.

જેશંગ કે જેમને કંપની એ ૨,૦૦૦ શેર મંજૂર કર્યા હતા તેમણે પ્રથમ હપ્તા સાથે આખરી હપ્તાની રકમ ચૂકવી. કંપનીએ જૈમિનને ૫૦૦ શેર મંજૂર કર્યા હતા તેમણે આખરી હપ્તાના નાણાં ચૂકવ્યા નથી.

કંપનીનાં ચોપડે ઉપરોક્ત વ્યવહારોની આમનોંધ લખો.

જવાબ: જગદીશ પેઇન્ટ્સ લિમિટેડના ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા.પા	ઉદાર (')	જમા (')
૧.	બેંક ખાતે તે ઇ.શેર ખાતે (બા.જે. ૧,૪૦,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ ` ૫ લેખે શેર અરજીના નાણાં મળ્યા તેનાં)	ઉ	૭,૦૦,૦૦૦ -	- ૭,૦૦,૦૦૦
૨.	ઇ.શેર અરજી ખાતે તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે તે બેંક ખાતે (બા.જે. ૧,૦૦,૦૦૦ ઇ.શેર મંજૂર કર્યા અને તેની રકમ શેર મૂડી ખાતે લઈ ગયા અને બાકીના મંજૂર કરેલ શેરના નાણાં પરત કર્યા તેનાં)	ઉ	૭,૦૦,૦૦૦ - -	- ૫,૦૦,૦૦૦ ૨,૦૦,૦૦૦
૩.	ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે તે જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે (બા.જે. ૧,૦૦,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ ` ૪ લેખે શેર પર મંજૂરીના નાણાં લેણાં થયા તેનાં)	ઉ	૪,૦૦,૦૦૦ - -	- ૧,૦૦,૦૦૦ ૩,૦૦,૦૦૦
૪.	બેંક ખાતે તે ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે તે અગાઉથી મળેલ હપ્તા ખાતે (બા.જે. ૧,૦૦,૦૦૦ મંજૂર કરેલ શેર પર શેર દીઠ ` ૪ લેખે શેર મંજૂરીના નાણાં મળ્યા તથા અગાઉથી પ્રથમ અને આખરી હપ્તાના ૧,૦૦૦ શેર પર નાણાં મળ્યા તેનાં)	ઉ	૪,૦૬,૦૦૦ - -	- ૪,૦૦,૦૦૦ ૬,૦૦૦
૫.	ઇ.શેર પ્રથમ હપ્તા ખાતે ઉ તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે તે જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે (બા.જે. ૧,૦૦,૦૦૦ ઇ.શેર પર શેર દીઠ શેર પ્રથમ હપ્તાના લેણાં થયા તેનાં)	ઉ	૫,૦૦,૦૦૦ - -	- ૩,૦૦,૦૦૦ ૨,૦૦,૦૦૦
૬.	બેંક ખાતે અગાઉથી મળેલ હપ્તા ખાતે	ઉ ઉ	૪,૯૭,૦૦૦ ૫,૦૦૦	- -

	તે ઇ.શેર પ્રથમ હપ્તા ખાતે તે અગાઉથી મળેલ હપ્તા ખાતે (બા.જે. પ્રથમ હપ્તા ના નાણાં મળ્યા અને ૨,૦૦૦ શેર પર આખરી હપ્તાના નાણાં અગાઉથી મળ્યા તેનાં)		-	૫,૦૦,૦૦૦
			-	૨,૦૦૦
૭.	ઇ.શેર આખરી હપ્તા ખાતે ઉ તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ૧,૦૦,૦૦૦ શેર પર શેર ઈઠ ` ૧ લેખે લેણાં થયા તેનાં)		૧,૦૦,૦૦૦	-
			-	૧,૦૦,૦૦૦
૮.	બેંક ખાતે ઉ અગાઉથી મળેલ હપ્તા ખાતે ઉ મળવાના બાકી હપ્તા ખાતે ઉ તે ઇ.શેર આખરી હપ્તા ખાતે (બા.જે. ૯૯,૫૦૦ શેર પર આખરી હપ્તાના નાણાં મળવાના બાકી હપ્તા)		૯૬,૫૦૦	-
			૩,૦૦૦	-
			૫૦૦	-
			-	૧,૦૦,૦૦૦
	કુલ સરવાળો		૩૪,૦૮૦૦૦	૩૪,૦૮૦૦૦

૬.૧૨ શેર જપ્તી

ધણી વખત શેર

રકને શેર મંજૂર કર્યા બાદ કંપની જુદા-જુદા તબક્કામાં રકમ મંગાવે છે. જેમકે શેર મંજૂરી વખતે કે હપ્તા વખતે પણ કેટલાક સંજોગોમાં શેરધારક મંજૂરી કે હપ્તાના કંપની એ જણાવેલ સમય મર્યાદામાં ન ચૂકવે તો કંપની યોગ્ય કાર્યવાહી કરી તેઓના શેર જપ્ત કરે છે. સામાન્ય રીતે શેર જપ્ત કે રદ કરવાની સત્તા કંપનીના ડિરેક્ટર્સને આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશન દ્વારા મળેલ હોય છે અને શેર કેવી રીતે જપ્ત કરવા તેની સંપૂર્ણ પ્રક્રિયા પણ આ આર્ટિકલમાં દર્શાવેલ હોય છે. જો આ અગે આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશનમાં દર્શાવેલ ન હાય તો કંપનીધારા ૨૦૧૩ ના શીડ્યુલ I ના ટેબલ F માં જણાવ્યા પ્રમાણે પ્રક્રિયા દ્વારા કંપનીના ડિરેક્ટર્સ શેર જપ્ત અથવા રદ કરી શકે છે. શેર જપ્તી કે રદ થવાના કારણે શેરધારકનું નામ કંપનીના સભ્ય પત્રકમાંથી દૂર કરવામાં આવે છે. એટલે કે તે વ્યક્તિ હવેથી કંપનીનો શેરધારક ગણાતો નથી. કંપની જ્યારે શેર જપ્ત કરે કે રદ કરે છે ત્યારે શેરધારકર્સ દ્વારા અગાઉ શેર પર ભરેલ રકમ જપ્ત કરવામાં આવે છે અને તે શેર જપ્તી ખાતે લઈ જવામાં આવે છે. આમ, શેર પર જપ્ત કરેલ રકમ શેરહોલ્ડર્સને પરત કરવામાં આવતા નથી. શેર રદ થવાના કારણે કંપનીની શેરમૂડી માં ઘટાડો થાય છે તેથી “ શેરમૂડી ” ખાતુ ઉધારવામાં આવે છે. અને જપ્ત થયેલ શેર પર શેરધારક દ્વારા કંપનીમાં ભરેલ રકમ શેર જપ્તી ખાતે જમા કરવામાં આવે છે.

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉધાર (`)	જમા (`)
૧.	શેર જપ્ત કરવા અંગેની આમનોંધ શેર મૂળ કિંમતે (દાર્શનિક કિંમતે) બહાર પાડયા હોય કે શેર પ્રીમિયમથી બહાર પાડયા હોય અને પ્રીમિયમ રકમે પૂરેપૂરી			

૨.	મળી ગઈ હોય ત્યારે, શેર મૂડી ખાતે ૭ (જમ કરેલ શેરની સંખ્યા x શેર પર શેર દીઠ શેરમૂડી પર મંગાવેલ રકમ) તે શેર જમી ખાતે (જમ કરેલ શેર પર મળેલ કુલ રકમ) તે શેર મંજૂરી ખાતે (જમ કરેલ શેર પર નહિ મળેલ મંજૂરી ની રકમ) તે મળવાના બાકી હપ્તા ખાતે (જમ કરેલ શેર પર નહિ મળેલ હપ્તાની રકમ)	xxxx	----
	જ્યારે શેર પ્રીમિયમથી બહાર પાડેલા હોય અને શેર પ્રીમિયમની રકમ મળવાની બાકી હોય ત્યારે, શેર મૂડી ખાતે ૭ (જમ કરેલ શેરની સંખ્યા x શેર પર શેરમૂડી દીઠ પર મંગાવેલ રકમ) જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે ૭ (જમ થયેલ શેરની સંખ્યા x મંગાવેલ પરંતુ નહિ મળેલ પ્રીમિયમની રકમ) તે શેર જમી ખાતે (જમ કરેલ શેર પર મળેલ કુલ રકમ) તે શેર મંજૂરી ખાતે (જમ કરેલ શેર પર નહિ મળેલ મંજૂરીની રકમ) તે મળવાની બાકી હપ્તા ખાતે (જમ કરેલ શેર પર નહિ મળેલ હપ્તાની રકમ)	xxxx	----

ઉદાહરણ ૧૧. AB લિમિટેડ કંપનીએ ` ૧૦ નો એક એવા ૧,૦૦,૦૦૦ ઇ.શેર બહાર પાડ્યા હતા. જેમાં કંપનીએ અરજી વખતે અને મંજૂરી વખતે અનુક્રમે ` ૪ અને ` ૩ મંગાવેલ જે પૂરેપૂરા ભરપાઈ થયેલા. શ્રીમાન્ કેતનભાઈ કે જેમને ૧,૦૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતાં તેમણે આખરી હપ્તા ` ૩ શેર દીઠ ન ભરતા જરૂરી કાર્યવાહી કરી તેમના શેર કંપની એ જમ કર્યા. શેર જમ કરવા અંગેની જરૂરી આમનોંધ લખો.

જવાબ:

AB લિમિટેડના ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉધાર (')	જમા (')
	શેર જમીની કંપની નાં ચોપડે આમનોંધ લખો. શેર મૂડી ખાતે ૭ તે શેર જમી ખાતે તે મળવાના બાકી હપ્તા ખાતે (બા.જે. કંપનીએ શ્રી કેતનભાઈ ના ૧૦૦૦ શેર જમ કર્યા તેનાં)		૧૦,૦૦૦	૭,૦૦૦ ૩,૦૦૦

ઉદાહરણ ૧૨. CD મોટર્સ લિમિટેડ ` ૧૦ નો એક એવા ૫૦,૦૦૦ ઇ.શેર બહાર પાડ્યા જેના તેમને અરજી વખતે ` ૩ શેર દીઠ, મંજૂરી વખતે ` ૨ શેર દીઠ, પ્રથમ હપ્તા વખતે ` ૨ શેર દીઠ અને આખરી હપ્તા પેટે ` ૩ શેર દીઠ મંગાવેલા.

શ્રી અમરભાઈ કે જેઓને કંપનીએ ૮૦૦ શેર મંજૂર કરેલ તેમણે શેર પ્રથમ હપ્તાની રકમ ન ભરતા યોગ્ય કાર્યવાહી કરી કંપનીએ શેર જમ કર્યા. કંપની ના ચોપડે શેર જમ કરવાની આમનોંધ લખો.

જવાબ: CD મોટર્સ લિમિટેડના ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉધાર (')	જમા (')
	શેર મૂડી ખાતે તે શેર જમી ખાતે તે પ્રથમ હપ્તા ખાતે (બા.જે. શ્રી અમરભાઈ અ ૮૦૦ શેર પર પ્રથમ હપ્તો ન ભરતા કંપની એ શેર જમ કર્યા)	ઉ	૫,૬૦૦	૪,૦૦૦ ૧,૬૦૦

નોંધ: (શેર પ્રથમ હપ્તા વ્યાજ જમ કર્યા તેથી પ્રથમ હપ્તા સુધીની જ રકમ શેરમૂડી ખાતે ઉધારવામાં આવશે.)

ઉદાહરણ ૧૩. DE લિમિટેડે ` ૧૦ નો એક એવા ૮૦,૦૦૦ ઇ.શેર ૧૦૦% ના પ્રીમિયમ બહાર પાડ્યા હતા. જેમાં કંપનીએ શેર પર નાણાં નીચે મુજબ મંગાવ્યા હતા.

શેર અરજી વખતે ` ૧૫ શેર દીઠ (પ્રીમિયમ સહિત)

શેર મંજૂરી વખતે ` ૩ શેર દીઠ

શેર આખરી હપ્તા વખતે ` ૨ શેર દીઠ

શ્રીમતી શાહે જેઓને કંપનીએ ૧,૮૦૦ શેર મંજૂર કરેલાં. તેમણે આખરી હપ્તા ના નાણાં ન ભરતાં કંપની એ આર્ટિકલ્સ મુજબ કાર્યવાહી કરી જમ કર્યા. કંપનીના ચોપડે શેર જમ કરવાની આમનોંધ લખો.

જવાબ: DE લિમિટેડના ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉધાર (')	જમા (')
	ઇ.શેર મૂડી ખાતે તે શેર જમી ખાતે તે શેર આખરી હપ્તા ખાતે (બા.જે. શ્રીમતી શાહે આખરી હપ્તાની રકમ ભરતા કંપની એ જ શેર જમ કર્યા તેના)	ઉ	૧૮,૦૦૦	૧૪,૪૦૦ ૩,૬૦૦

ઉદાહરણ ૧૪. EF લિમિટેડે , શેર દીઠ ` ૧૦ લેખે ૪૦% ના પ્રીમિયમનાં ઇ.શેર બહાર પાડ્યા હતા. કંપનીએ અરજી વખતે ` ૩.૫ શેર દીઠ, મંજૂરી વખતે ` ૭.૫ (પ્રીમિયમ સહીત) અને હપ્તા વખતે ` ૩ મંગાવેલ હતા. શ્રી જયરામભાઈ જેણે કંપનીના ૧,૦૦૦ શેર ધારણ કરેલ છે, તેણે ફક્ત અરજીની જ રકમ શેર પર ભરેલ છે. કંપની એ તેનાં શેર હપ્તાની રકમ બાદ જમ કર્યા. શેરજમી અંગે કંપનીનાં ચોપડામાં આમનોંધ લખો.

જવાબ: DE લિમિટેડના ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા.	ઉધાર	જમા (')
-------	------	-----	------	---------

		ખા.	(`)	
	ઇ.શેર મૂડી ખાતે	ઉ	૧૦,૦૦૦	
	જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે	ઉ	૪,૦૦૦	
	તે શેર જમી ખાતે			૩,૫૦૦
	તે શેર મંજૂરી ખાતે			૭,૫૦૦
	તે શેર હપ્તા ખાતે			૩,૦૦૦
	(બા.જે. શ્રી જયરામભાઈ એ ધારણ કરેલ ૧,૦૦૦ શેર પર મંજૂરી અને હપ્તાની રકમ ન ચૂકવતા જમ કર્યા તેનાં)			

૬.૧૩ જમ કરેલ શેર ફરીથી બહાર પાડવા

આપણે અગાઉ સમજૂતી મેળવી તે પ્રમાણે જો કોઈ શેરધારક શેર પર નાણાં નથી ભરી શકતો તો કાયદા મુજબ કંપની તેના શેર જમ કરે છે.

આમ, જમ કરેલા શેર કંપની બહાર પાડવા અંગે ડિરેક્ટર્સ ને કાયદામાં સંપૂર્ણ સત્તા આપવામાં આવી છે. કંપનીના ડિરેક્ટર્સ જમ કરેલ શેર મૂળ કિંમતે પ્રિમિયમથી કે વટાવથી બહાર પાડી શકે છે.

કંપનીએ ખાસ એ બાબતનું ધ્યાન રાખવું પડે છે કે કંપની ને શેર પર જેટલી રકમ મળી નથી તે રકમ ઓછામાં ઓછી શેર ફરીથી બહાર પડતા મળવી જોઈએ. અર્થાત કંપની વધુમાં વધુ શેર જમીની રકમ જેટલો વટાવ રાખી શકે.

બીજા શબ્દોમાં કહીએતો કંપનીએ જમ કરેલ શેર પર મળેલ રકમ જેટલો વટાવ કંપની આપી શકે અને વટાવ આપવા માટે કોઈની મંજૂરી લેવી પડતી નથી.

દા.ત. કંપની ` ૧૦ નો એક એવા ઇ.શેર બહાર પાડવા હતા. જેમાં એક શેરધારકે ` ૮ શેર દીઠ ભરેલ અને આખરી હપ્તાના શેર દીઠ ` ૨ ન ભરતા જમ કર્યા. તો જ્યારે કંપની જમ કરેલ શેર ફરીથી બહાર પાડશે ત્યારે વધુ માં વધુ જમ કરેલ રકમ એટલે કે ` ૮ સુધી વટાવ આપી શકે.

જમ કરેલ શેર ફરીથી બહાર પાડતા શેરધારક પાસેથી મળેલ રકમ “બેંક ખાતે” ઉધાર થાય છે. જો શેર વટાવથી બહાર પાડેલા હોય તો શેર જમી ખાતું ઉધાર થાય છે. અને શેર ફરીથી બહાર પાડતાં શેરની મૂળ કિંમત (દાર્શનિક કિંમત) ની રકમ શેર મૂડી ખાતે જમા થાય છે. જમ કરેલ શેર ફરીથી બહાર પાડતા કંપનીનાં ચોપડે આમનોંધ.

તારીખ	વિગત	ખા. ખા.	ઉધાર (`)	જમા (`)
૧.	જમ થયેલ શેર જ્યારે મૂળ કિંમતે બહાર પાડવામાં આવે ત્યારે બેંક ખાતે	ઉ	xxx	---
	તે શેર મૂડી ખાતે		---	xxx
૨.	જમ થયેલ પ્રીમિયમથી બહાર પાડવામાં આવે ત્યારે બેંક ખાતે	ઉ	xxx	---
	તે શેરમૂડી ખાતે		---	---
	તે જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે		---	xxx
૩.	જમ કરેલ શેર વટાવથી બહાર પાડવામાં આવે ત્યારે			

બેંક ખાતે	ઉ	xxx	---
શેર જમી ખાતે	ઉ	---	---
તે શેર મૂડી ખાતે		---	xxx

(૧) શેર જમીની બાકી અંગે

જમ થયેલ શેર જો ફરી થી બહાર પાડવા પછી જો શેર જપ્તી ખાતાની બાકી રહે તો તે ખાતાની બાકી “મૂડી અનામત ખાતે” લઈ જઈ શેર જમી ખાતું બંધ કરવામાં આવે છે.

શેર જપ્તી એ કંપની ને રોજ બરોજના વ્યવહારમાંથી થતો નફો નથી તેથી તેને મૂડી નફો કહેવામાં આવે છે. અને તેને મૂડી અનામત ખાતે લઈ જવામાં આવે છે. જેની આમનોંધ નીચે મુજબ થશે.

તારીખ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (')	જમા (')
	શેર જમ ખાતે	ઉ	xxx	---
	તે મૂડી અનામત ખાતે		---	xxx
	(બા.જે. શેર જમીની રકમ મૂડી અનામત ખાતે લઈ ગયા તેના)			

(૨) જમ કરેલ શેર ફરીથી બહાર પાડવા અંગે ધ્યાનમાં રાખવાના મુદ્દા

જમ થયેલ શેર જ્યાં સુધી ફરીથી બહાર પાડવામાં ન આવે ત્યાં સુધી શેર જપ્તીની રકમ પાકા સરવૈયામાં જવાબદારી બાજુ શેર મૂડીમાં ઉમેરવામાં આવે છે.

બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર્સ દ્વારા ખાસ ઠરાવ પસાર કરીને જો કોઈ શેરધારક શેર પર મંગાવેલ રકમ ન ભરે તો તે શેર મંજૂરી બાદ, શેર પ્રથમ હમા કે આખરી હમા બાદ જમ કરી શકાય છે. આરીતે જમ થયેલ શેર તરત જ એટલે કે મંજૂરી બાદ, પ્રથમ હમા બાદ અથવા આખરી હમા બાદ ફરી થી બહાર પાડી શકાય છે.

ઉદાહરણ ૧૫. નીચેના વ્યવહારો કંપનીના ચોપડામાં શેર જમી ને લગતા અને તે શેર ફરીથી બહાર પાડવા અંગેની આમનોંધ પસાર કરો.

- ૧) અમદાવાદની અમી લીમિટેડ ` ૧૦ ની દાર્શનિક કિંમતના આકાશભાઈ એ ધારણ કરેલા ૮૦૦ શેર તારીખ ૮-૪-૧૮ ના રોજ જમ કર્યા આકાશભાઈ એ આખરી હમાના શેર દીઠ ` ૪ ભરેલ ન હતા. જમ થયેલ શેર કંપની દ્વારા ` ૭ લેખે તારીખ ૧૦-૫-૧૮ ના રોજ ફરીથી બહાર પાડવામાં આવ્યા જે અરુણાબેને ખરીદ્યા હતા.

જવાબ: અમી લીમિટેડ ના ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉધાર (')	જમા (')
૮-૪-૧૮	ઈ.શેર મૂડી ખાતે	ઉ	૮,૦૦૦	
	તે શેર જમ ખાતે			૪,૮૦૦
	તે શેર આખરી હમા ખાતે			૩,૨૦૦
	(બા.જે. ૮૦૦ શેર પર આકાશભાઈએ આખરી હમાની)			

	રકમ ન મળતા જમ કર્યા તેના)			
૧૦-૫-૧૮	બેંક ખાતે શેર જમી ખાતે તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. જમ કરેલ ૮૦૦ શેર ` ૭ ના ભાવે ફરીથી બહાર પાડયા તેના)	ઉ ઉ	૫,૬૦૦ ૨,૪૦૦	૮,૦૦૦
૧૦-૫-૧૮	શેર જમ ખાતે તે મૂડી અનામત ખાતે (બા.જે. શેર જમીની બાકીની રકમ ` ૪,૮૦૦ જમા - ` ૨,૪૦૦ ઉધાર = ` ૨,૪૦૦ મૂડી અનામત ખાતે લઈ ગયા તેના)	ઉ	૨,૪૦૦	૨,૪૦૦

૨) તારીખ ૧૧-૧૨-૧૭ ના રોજ કંપનીએ ` ૧૦ ની મૂળ કિંમતના અરવિંદભાઈ એ ધારણ કરેલ ૪૦૦૦ ઇ.શેર, જે શેર દીઠ પ્રથમ હમાના ` ૨.૫ અને આખરી હમાના ` ૧.૫ નહિ ભરી શકવાના કારણે જમ કર્યા હતા. તારીખ ૧૮-૧-૧૮ ના રોજ જમ કરેલ શેર ફરીથી શેર દીઠ ` ૮ લેખે ફરીથી બહાર પાડયા અને સ્મિતા બેને ખરીદ્યા.

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉધાર (')	જમા (')
૧૧-૧૨-૧૭	ઇ.શેર મૂડી ખાતે તે શેર જમ ખાતે તે ઇ.શેર પ્રથમ હમા ખાતે તે ઇ. શેર આખરી હમા ખાતે (બા.જે. અરવિંદભાઈના ૪,૦૦૦ શેર જેના પર પ્રથમ અને આખરી હમાની રકમ નહિ ભરવાના કારણે જમ કર્યા તેના)	ઉ	૪૦,૦૦૦	૨૪,૦૦૦ ૧૦,૦૦૦ ૬,૦૦૦
૧૮-૧-૧૮	બેંક ખાતે શેર જમી ખાતે તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. જમ કરેલ ૪,૦૦૦ શેર, શેર દીઠ ` ૭ લેખે ફરી બહાર પાડયા તેના)	ઉ ઉ	૩૨,૦૦૦ ૮,૦૦૦	૪૦,૦૦૦
૧૮-૧-૧૮	શેર જમી ખાતે તે મૂડી અનામત ખાતે (બા.જે. શેર જમીની બાકી ` ૧૬,૦૦૦ (` ૨૪,૦૦૦ જમા બાકી- ૮૦૦૦ ` ઉધાર મૂડી અનામત ખાતે	ઉ	૧૬,૦૦૦	૧૬,૦૦૦

લઈ ગયા તેના)			
--------------	--	--	--

- ૩) તારીખ ૧૦-૧૦-૧૭ ના રોજ ` ૧૦ ની મૂળ કિંમતનો રવિ પાસેથી ૧૦૦૦ ઇ.શેર, શેર ઈઠ ` ૨ લેખે છેલ્લા હમાના નહિ ચૂકવતા કંપનીએ જમ કર્યા રવિ એ અરજી વખતે શેર ઈઠ ` ૫ અને મંજૂરી વખતે ` ૮ (` ૫ શેર ઈઠ પ્રીમિયમ સહિત) ભરેલા હતા જમ કરેલ શેર માંથી ૮-૧૧-૧૭ ના રોજ ૬૦૦ શેર કંપનીએ દર્શન ને ` ૬ ના વટાવથી આપ્યા હતા.

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉધાર (`)	જમા (`)
૧૦-૧૦-૧૭	ઇ.શેર મૂડી ખાતે તે શેર જમી ખાતે તે ઇ.શેર છેલ્લા હમા ખાતે (બા.જે. રવિના ૧૦૦૦ શેર પર આખરી હમાના નાણાં ન ભરવાના કારણે જમ કર્યા તેના)	ઉ	૧૦,૦૦૦	૮,૦૦૦ ૨,૦૦૦
૧૮-૧૧-૧૭	બેંક ખાતે શેર જમી ખાતે તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. જમ કરેલ ૧,૦૦૦ શેર માંથી ૬૦૦ શેર બહાર પાડ્યા જેથી પ્રમાણસર રકમ મૂડી અનામત ખાતે લઈ ગયા તેના) નોંધ: કંપની પાસે કુલ શેર જમીની રકમ (૧,૦૦૦ x ૮) = ૮,૦૦૦ કંપનીએ કુલ ૧,૦૦૦ શેર જમ કર્યા પરંતુ ફક્ત ૬૦૦ જ શેર ફરીથી બહાર પાડ્યા જેથી ફક્ત ૬૦૦ શેરની જ શેર જમીની પ્રમાણસર રકમ મૂડી અનામત ખાતે લઈ જવી. કંપની એ ફરી બહાર પાડેલ શેર પર શેર જમીની રકમ (૬૦૦ શેર x ` ૮) = ૪,૮૦૦ બાદ:- જેમાથી (૬૦૦ શેર x ` ૬) = ૩,૬૦૦ પ્રમાણસર ઉધાર બાકી = ૧,૨૦૦ બાકી રહેલ ૬૦૦ શેર પર શેર જમીની ` ૧૨૦૦ રકમ મૂડી અનામત ખાતે લઈ જવામાં આવશે	ઉ ઉ	૨,૪૦૦ ૩,૬૦૦	૬,૦૦૦

- ૪) હરીહર પાસેથી ` ૧૦ ની મૂળ કિંમત નાં ૪,૨૦૦ ઇ.શેર, જે શેર મંજૂરી વખતના શેર ઈઠ ` ૧૨ (જેમાં ` ૧૦ શેર પ્રીમિયમના છે) અને આખરી હમાના શેર ઈઠ ` ૩ લેખે નહિ ભરવાના કારણે તારીખ ૩૦-૬-૨૦૧૭ ના રોજ જમ કર્યા. જમ કરેલ શેર પૈકી ૧,૨૦૦ ઇ. શેર. શેર ઈઠ ` ૧૫ લેખે. (` ૫ પ્રીમિયમ સહિત) તા. ૧-૮-૧૭ ના રોજ ફરીથી બહાર પાડ્યા જે કિશને ખરીદ્યા.

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉધાર (')	જમા (')
30-5-17	ઇ.શેર મૂડી ખાતે ૭ જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે ૭ તે શેર જમી ખાતે તે ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે તે ઇ.શેર આખરી હમા ખાતે (બા.જે. હરીહર ની ૨,૨૦૦ શેર મંજૂરી અને હપ્તાની રકમ ના ભરતા જમ કર્યા તેના)		૨૨,૦૦૦ ૨૨,૦૦૦	૧૧,૦૦૦ ૨૬,૪૦૦ ૬,૬૦૦
30-5-17	બેંક ખાતે ૭ તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે તે જામીનગીરી પ્રીમિયમખાતે (બા.જે. જમ થયેલ ૧,૨૦૦ શેર પૈકી ૧,૨૦૦ શેર ` પ ના પ્રીમિયમથી ફરીથી બહાર પાડયા તેના)		૧૮,૦૦૦	૧૨,૦૦૦ ૬,૦૦૦
30-5-17	શેર જપ્તી ખાતે ૭ તે મૂડી અનામત ખાતે (બા.જે. ૨,૨૦૦ શેર પૈકી ૧,૨૦૦ શેર બહાર પાડેલ જેની શેરજમીની પ્રમણાસર રકમ મૂડી અનામત ખાતે લઈ ગયા તેના) નોંધ:- કુલશેર જમીની રકમ (૨,૨૦૦ x ૫) = ૧૧,૦૦૦ જેમાથી ફરીથી બહાર પાડી ૧,૨૦૦ શેરની પ્રમણાસર શેર જમીની જમા બાકી (૧,૨૦૦ x ૫) = ૬,૦૦૦ શેર જમી ખાતાની બાકી ૫,૦૦૦		૬,૦૦૦	૬,૦૦૦

૫) અંકિત પાસેના ૨,૫૦૦ ઇ. શેર, શેર દીઠ ` ૨ પ્રથમ હમાના અને શેર દીઠ ` ૩ આખરી હમા વખતે નહિ ભરવાના કારણે કંપની તારીખ ૧-૮-૧૭ ના રોજ કંપનીએ જમ કર્યા. આ શેર કંપનીએ શેર દીઠ ` ૧૦ ની મૂળ કિંમતે બહાર પાડયા. કંપનીએ જમ કરેલ શેર પૈકી ૧,૦૦૦ ઇ.શેર તા. ૧૦-૮-૧૭ ના રોજ સર્જએ શેર દીઠ ૭ લેખે કંપનીએ આપ્યા હતા, જ્યારે બાકીના શેર તારીખ ૧૫-૮-૧૭ ના રોજ રશ્મિકાન્ત તે શેર દીઠ ` ૭ લેખે આપ્યા હતા.

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉધાર (')	જમા (')
-------	------	---------	----------	---------

૧-૮-૧૭	ઇ.શેર મૂડી ખાતે તે શેર જપ્તી ખાતે તે ઇ.શેર પ્રથમ હમ્માખાતે તે ઇ.શેર આખરી હપ્તાખાતે (બા.જે. અંકિતના ૨,૫૦૦ શેર પર પ્રથમ અને આખરી હમ્મા ન ભરવાનને કારણે જમ કર્યા તેના)	ઉ	૨૫,૦૦૦	૧૨,૫૦૦ ૫,૦૦૦ ૭,૫૦૦
૧-૮-૧૭	બેંક ખાતે શેરની જપ્તી ખાતે તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. જમ કરેલ શેર પૈકી ૧,૦૦૦ શેર રૂ. ૭ લેખે શેર દીઠ બહાર પાડ્યા તેના)	ઉ	૭,૦૦૦ ૩,૦૦૦	૧૦,૦૦૦
૧૦-૯-૧૮	શેર જમી ખાતે તે મૂડી અનામત ખાતે (બા.જે. ૧,૦૦૦ ઇ. શેર પર શેર જમીની બાકીની રકમ મૂડી અનામત ખાતે લઈ ગયા તેના) નોંધ:- ૧૦૦૦ શેર પર શેર જમીની પ્રમાણસર મળેલ રકમ (૧૦૦૦ x ૫) = ૫,૦૦૦ બાદ-શેર જમ ખાતે ઉધારેલ રકમ (૧,૦૦૦x૩)= ૩૦૦૦ મૂડી અનામત ખાતે ૨૦૦૦	ઉ	૨,૦૦૦	૨,૦૦૦
૧૫-૯-૧૭	બેંક ખાતે શેર જમી ખાતે તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. જમ કરેલ ૨,૫૦૦ શેર માંથી બાકી રહેલ ૧,૫૦૦ શેર રશ્મિકાન્તને આપ્યા તેના)	ઉ	૧૩,૫૦૦ ૧,૫૦૦	૧૫,૦૦૦
૧૫-૯-૧૭	શેર જપ્તી ખાતે તે મૂડી અનામત ખાતે (બા.જે. ૧,૫૦૦ શેર પર શેર જમીની રકમ મૂડી અનામત ખાતે લઈ ગયા તેના) સમજૂતી: ૧,૫૦૦ શેર પર જમીની પ્રમાણસર રકમ (૧,૫૦૦ x ૫) ૭,૫૦૦ બાદ: શેર જમી ખાતે ઉધારેલ રકમ (૧,૫૦૦x૧) ૧,૫૦૦ મૂડી અનામત ખાતે ૬૦૦૦	ઉ	૬,૦૦૦	૬,૦૦૦

ઉદાહરણ ૧૬. વાઈબ્રન્ટ ટેલીકોમ લિમિટેડ કંપની એ ` ૧૦ નો એક એવા ૬૦,૦૦૦ ઈ.શેર બહાર પાડ્યા. જેના પર નીચે મુજબ રકમ મંગવવામાં આવી હતી.

અરજી વખતે ` ૫ શેર ઈઈ
 મંજૂરી વખતે ` ૩ શેર ઈઈ
 છેલ્લા હમ્મા વખતે ` ૨ શેર ઈઈ

કંપની એ જાહેર જનતામાંથી મળેલ ૧,૨૦,૦૦૦ ઈ.શેર માટે શેર અરજીઓ મળી. વધારાની શેર અરજીઓ કંપનીએ ના મંજૂર કરી અને તેના નાણાં અરજદારોને પરત કર્યા.

નરેન્દ્ર કે જેને કંપની દ્વારા ૧,૨૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા, તેણે મંજૂરી અને છેલ્લા હમ્માની રકમ ચૂકવી ન હતી. સૌરભ કે જેના ૮૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા તેણે છેલ્લા હમ્માની રકમ ન ચૂકવી. કંપનીએ નરેન્દ્ર અને સૌરભના શેર છેલ્લા હમ્મા બાદ જમ કર્યા.

આ શેર કંપનીએ ફરી થી ` ૮ માં બહાર પાડ્યા જે પરેશભાઈ એ ખરીદ્યા અને પૂરે-પૂરા નાણાં ભરપાઈ કરી આપ્યા.

ઉપરના વ્યવહારો નોંધવા કંપનીના ચોપડે જરૂરી આમનોધ લખો અને શેર જમ ખાતું તૈયાર કરો.

જવાબ: વાઈબ્રન્ટ ટેલીકોમના ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉધાર (`)	જમા (`)
૧.	બેંક ખાતે તે ઈ.શેર અરજી ખાતે (બા.જે. ૧,૨૦,૦૦૦ શેર પર શેર અરજીના શેર ઈઈ ` ૫ લેખે મળ્યા તેના)	ઉ	૬,૦૦,૦૦૦	૬,૦૦,૦૦૦
૨.	ઈ.શેર અરજી ખાતે તે ઈ.શેર મૂડી ખાતે તે બેંક ખાતે (બા.જે. ૧,૨૦,૦૦૦ શેર અરજી માંથી ૬૦,૦૦૦ શેર અરજી મંજૂર કરી અને તેના નાણાં શેર મૂડી ખાતે લઈ ગયા તેના)	ઉ	૬,૦૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦ ૩,૦૦,૦૦૦
૩.	ઈ.શેર મંજૂર ખાતે તે ઈ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ૬૦,૦૦૦ ઈ.શેર પર શેર મંજૂરીના શેર ઈઈ ` ૩ લેખે નાણાં લેણા થયા તેના)	ઉ	૧,૮૦,૦૦૦	૧,૮૦,૦૦૦
૪.	બેંક ખાતે મળવાના બાકી હમ્મા ખાતે તે ઈ.શેર મંજૂરી ખાતે (બા.જે. નરેન્દ્રના ૧,૨૦૦ શેર સિવાય બધાજ શેર પર શેર મંજૂરીના નાણાં મળ્યા તેના)	ઉ ઉ	૧,૭૬,૪૦૦ ૩,૬૦૦	૧,૮૦,૦૦૦

૫.	ઇ.શેર છેલ્લા હપ્તા ખાતે તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ૬૦,૦૦૦ ઇ.શેર પર શેર ઈઠ ` ૨ લેખે છેલ્લા હમાના નાણાં લેણા થયા તેના)	ઉ	૧,૨૦,૦૦૦	૧,૨૦,૦૦૦
૬.	બેંક ખાતે મળવાના બાકી હમા ખાતે તે ઇ.શેર છેલ્લા હમા ખાતે (બા.જે. નરેન્દ્રના ૧,૨૦૦ અને સૌરભના ૮૦૦ શેર સિવાય બાકીના શેર પર આખરી હમાના નાણાં મળ્યા તેના)	ઉ ઉ	૧,૧૬,૦૦૦ ૪,૦૦૦	૧,૨૦,૦૦૦
૭.	ઇ.શેર મૂડી ખાતે તે શેર જપ્તી ખાતે તે મળવાના બાકી હમા ખાતે (બા.જે. નરેન્દ્ર અને સૌરભ ના શેર હમાની રકમ ન ભરતા જપ્ત કર્યા)	ઉ	૨૦,૦૦૦	૧૨,૪૦૦ ૭,૬૦૦
૮.	બેંક ખાતે શેર જપ્તી ખાતે તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. જમ કરેલ ૨,૦૦૦ શેર ` ૮ લેખે ફરી બહાર પાડ્યા તેના)	ઉ ઉ	૧૬,૦૦૦ ૪,૦૦૦	૨૦,૦૦૦
૯.	શેર જપ્તી ખાતે તે મૂડી અનામત ખાતે (બા.જે. શેર જમી ખાતાની જમા બાકી રકમ મૂડી અનામત ખાતે લઈ ગયા તેના) નોંધ:- સમજુતી કુલ શેર જમીની રકમ = ૧૨૪૦૦ - શેર જમી ખાતાની ઉધાર બાકી ૪૦૦૦ મૂડી અનામત ખાતે ૮૪૦૦	ઉ	૮,૪૦૦	૮,૪૦૦
	કુલ સરવાળો		૧૮,૪૮,૪૦૦	૧૮,૪૮,૪૦૦

ઉ.		શેર જપ્તી ખાતું		જ.			
તારીખ	વિગત	નો.પા	`	તારીખ	વિગત	નો.પા	`
૮	ઇ. શેર મૂડી ખાતે		૪,૦૦૦	૭	ઇ.શેર મૂડી ખાતે		૧૨,૪૦૦
૯	મૂડી અનામત ખાતે		૮,૪૦૦				
			૧૨,૪૦૦				૧૨,૪૦૦

ઉદાહરણ ૧૭. અનિલ સીમેન્ટ લિમિટેડ કંપનીએ ` ૧૦ નો એક એવા ૫૧૦૦૦ ઇ.શેર શેર દીઠ ૫૦ ના પ્રીમિયમથી બહાર પાડયા. શેર દીઠ નીચે મુજબ રકમ મંગાવવામા આવી હતી.

અરજી વખતે ` ૧૯ શેર દીઠ (` ૧૫ પ્રીમિયમ સહીત)
 મંજૂરી વખતે ` ૨૮ શેર દીઠ (` ૨૫ પ્રીમિયમ સહીત)
 આખરી હપ્તા વખતે ` ૧૩ શેર દીઠ (` ૧૦ પ્રીમિયમ સહીત)

કંપની ને કુલ ૫૦,૦૦૦ ઇ.શેર માટે શેર અરજીઓ મળી હતી.વંદને ધારણ કરેલા ૬૦૦ શેર પર આખરી હપ્તાની રકમ સિવાય બધા જ શેર પર પૂરેપૂરી રકમ ભરપાઈ થઈ ગઈ હતી. કંપનીએ યોગ્ય કાર્યવાહી બાદ વંદનના શેર જમ કર્યા અને શેર દીઠ ` ૩૦ લેખે ધુવ ને પૂરેપૂરા ભરપાઈ થયેલા તરીકે ફરી વેચ્યા.

ઉપરોક્ત વ્યવહારો કંપનીના ચોપડે નોંધવા માટે જરૂરી આમનોંધ અને જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતું તૈયાર કરો.

જવાબ: અનિલ સીમેન્ટ લિમિટેડ કંપનીનાં ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા.પા.	ઉદાર (`)	જમા (`)
૧.	બેંક ખાતે તે ઇ.શેર અરજી ખાતે (બા.જે. ૫૦,૦૦૦ શેર પર શેર અરજી ના શેર દીઠ ` ૧૯ લેખે મળ્યા તેના)	ઉ	૯,૫૦,૦૦૦ -	- ૯,૫૦,૦૦૦
૨.	ઇ.શેર અરજી ખાતે તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે તે જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે (બા.જે. મંજૂર કરેલા ૫૦,૦૦૦ શેર ની અરજી ની રકમ માંથી શેર દીઠ ` ૪ લખે શેરમૂડી ખાતે અને શેર દીઠ ` ૧૫ જામીનગીરી ખાતે લઈ ગયા તેના)	ઉ	૯,૫૦,૦૦૦ - -	- ૨,૦૦,૦૦૦ ૭,૫૦,૦૦૦
૩.	ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે તે જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે (બા.જે. ૫૦,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ ૨૮ લેખે (` ૨૫ પ્રીમિયમ) શેર મંજૂરી ના નાણાં લેણા થયા તેના)	ઉ	૧૪,૦૦,૦૦૦ - -	- ૧,૫૦,૦૦૦ ૧૨,૫૦,૦૦૦
૪.	બેંક ખાતે તે ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે (બા.જે. શેર મંજૂરીની રકમ મળી તેના)	ઉ	૧૪,૦૦,૦૦૦ -	- ૧૪,૦૦,૦૦૦
૫.	ઇ.શેર આખરી હપ્તા ખાતે તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે તે જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે (બા.જે. આખરી હપ્તાના ૫૦,૦૦૦ શેર શેર દીઠ ` ૧૩ (` ૧૦ પ્રીમિયમ) સહીત લેણાં થયા	ઉ	૬,૫૦,૦૦૦ - -	- ૧,૫૦,૦૦૦ ૫,૦૦,૦૦૦

	તેના)			
ક.	બેંક ખાતે	ઉ	૬,૪૨,૨૦૦	-
	મળવાના બાકી હપ્તા ખાતે	ઉ	૭૮૦૦	-
	તે ઇ.શેર આખરી હપ્તા ખાતે			૬,૫૦,૦૦૦
	(બા.જે. આખરી હપ્તા ના ૬૦૦ શેર સિવાય બાકીના ૪૮,૪૦૦ શેર પર પૂરાપૂરા નાણાં મળ્યા તેના)			
ગ.	ઇ.શેર મૂડી ખાતે	ઉ	૬,૦૦૦	-
	જામીનગીરી પ્રીમયમ ખાતે	ઉ	૬,૦૦૦	-
	તે શેર જમી ખાતે			૪,૨૦૦
	તે મળવાના બાકી હપ્તા ખાતે			૭,૮૦૦
	(શેર ના આખરી હપ્તા ખાતે)			
	(બા.જે. વંદન ૬૦૦ શેર પર આખરી હપ્તાની રકમ ન ભરતા શેર જમ કર્યા તેનાં)			
ઘ.	બેંક ખાતે	ઉ	૧૮,૦૦૦	-
	તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે		-	૬,૦૦૦
	તે જામીનગીરી પ્રીમયમ ખાતે		-	૧૨,૦૦૦
	(બા.જે. જમ કરેલા ૬૦૦ શેર ` ૩૦ લેખે બહાર ફરીથી બહાર પાડ્યા તેના)			
ઙ.	શેર જમી ખાતે	ઉ	૪,૨૦૦	-
	તે મૂડી અનામત ખાતે		-	૪,૨૦૦-
	(બા.જે. શેર જમીની રકમ મૂડી અનામત ખાતે લઈ ગયા તેના)			
	કુલ સરવાળો		૬,૦૩૪,૨૦૦	૬,૦૩૪,૨૦૦

ઉ.

જામીનગીરી પ્રીમયમ ખાતું

જ.

તારીખ	વિગત		તારીખ	વિગત	
૧	ઇ.શેર આખરી હપ્તા ખાતે	૬,૦૦૦	૨	ઇ.શેર અરજી ખાતે	૭,૫૦,૦૦૦
	બા.આ.લઈ.ગયા	૨૫,૦૬૦૦૦	૩	ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે	૧૨,૫૦,૦૦૦
			૫	ઇ.શેર આખરી હપ્તા ખાતે	૫,૦૦,૦૦૦
			૮	બેંક ખાતે	૧૨૦૦૦
		૨૫,૧૨,૦૦૦			૨૫,૧૨,૦૦૦

ઉદાહરણ ૧૮. બરોડાની બાદલ લિમિટેડ કંપનીએ ` ૧૦ નો એક એવા ૧,૫૦,૦૦૦ ઇ.શેર બહાર પાડ્યા હતા. શેર દીઠ રકમ નીચે મુજબ મગાવવામાં આવી હતી.

અરજી વખતે ` ૩ શેર દીઠ

મંજૂરી વખતે ` ૧.૫ શેર દીઠ

પ્રથમ હપ્તા વખતે ` ૨.૫ શેર દીઠ

આખરી હપ્તા વખતે ` ૩ શેર દીઠ

નીચે જણાવેલ વ્યક્તિઓ સિવાય બધી જ શેર પર લેણી થયેલ રકમ પૂરેપૂરી ભરપાઈ થઈ હતી.

‘અ’ જેને ૧,૦૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવેલ તેણે મંજૂરી, શેર પ્રથમ હપ્તો અને શેર આખરી હપ્તાની રકમ ભરેલ નથી.

‘બ’ જેને ૬૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવેલ જેણે પ્રથમ અને આખરી હપ્તાના નાણાં ચૂકવેલ નથી.

‘ક’ જેને ૧,૨૦૦ શેર પર મંજૂર કરવામાં આવેલ તેણે આખરી હપ્તાના નાણાં ચૂકવેલ નથી.

યોગ્ય કાર્યવાહી કર્યા બાદ કંપનીએ અ, બ અને ક પાસેના શેર જમ્મ કર્યા અને ફરીથી ` ૮ લેખે ક્ષ ને આપ્યા જે પૂરેપૂરા ભરપાઈ થયા.

કંપની ના ચોપડે શેર જમ્મી અને ફરી શેર બહાર પાડવા અંગેની આમનોદ્ય લખો.

જવાબ: સમજૂતી

અ કુલ ૧૦૦૦ શેર મંજૂર કરેલ.

કુલ ચૂકવેલ રકમ ૧,૦૦૦ શેર × ૩ = ૩,૦૦૦

કુલ નહી ચુકવેલ રકમ = ૧૦૦૦ × ૭ = ૭,૦૦૦

બ કુલ મંજૂર કરેલ શેર ૬૦૦

કુલ ચુકવેલ રકમ (અરજી + મંજૂરી) = ૬૦૦ શેર × ૪.૫ = ૨,૭૦૦

કુલ નહી ચુકવેલ રકમ = ૬૦૦ શેર × ૫.૫ = ૩,૩૦૦

ક કુલ મંજૂર કરેલ શેર ૧,૨૦૦

કુલ ચુકવેલ રકમ (અરજી + મંજૂરી + પ્રથમ હપ્તો) = ૧,૨૦૦ × ૭ = ૮,૪૦૦

કુલ નહી ચુકવેલ રકમ = ૧,૨૦૦ × ૩ = ૩,૬૦૦

	શેર ની સંખ્યા	અરજીપેટે શેરદીઠ	મંજૂરી પેટે શેરદીઠ	પ્રથમ હપ્તા પેટે શેરદીઠ	આખરી હપ્તા પેટે શેરદીઠ	કુલ મળેલ રકમ શેરદીઠ
		` ૩	` ૧.૫	` ૨.૫	` ૩	` ૧૦
અ	૧,૦૦૦	૩,૦૦૦	(૧,૫૦૦)	(૨,૫૦૦)	(૩,૦૦૦)	૩,૦૦૦
બ	૬૦૦	૧,૮૦૦	૯૦૦	૧,૫૦૦	(૧,૮૦૦)	૨,૭૦૦
ક	૧,૨૦૦	૩,૬૦૦	૧,૮૦૦	૩,૦૦૦	(૩,૬૦૦)	૮,૪૦૦
કુલ નહિ મળેલ રકમ	-	-	(૧,૫૦૦)	(૪,૦૦૦)	(૮,૪૦૦)	
કુલ મળેલ રકમ	-	૮,૪૦૦	૨,૭૦૦	૩,૦૦૦	-	૧૪,૧૦૦
કુલ શેરની સંખ્યા	૨,૮૦૦					

ક્રૌંસમાં દર્શાવેલ રકમ નહિ મળેલ રકમ છે

આમનોદ્ય

તારીખ	વિગત	ખા.પા	ઉદાર (')	જમા (')
૧.	ઈ.શેર મૂકી ખાતે તે શેર જપ્તી ખાતે	ઉ	૨૮,૦૦૦ -	- ૧૪,૧૦૦

	તે શેર મંજૂરી ખાતે		-	૧,૫૦૦
	તે શેર પ્રથમ હપ્તા ખાતે		-	૪,૦૦૦
	તે શેર આખરી હપ્તા ખાતે		-	૮,૪૦૦
	(બા.જે. અ,બ,ક ના કુલ ૨,૮૦૦ શેર જમ કર્યા તેનાં)			
૨.	બેંક ખાતે	ઉ	૨૨,૪૦૦	-
	શેર જપ્તી ખાતે	ઉ	૫,૬૦૦	-
	તે શેર મૂડી ખાતે		-	૨૮,૦૦૦
	(બા.જે :- જમ કરેલ શેર શેર દીઠ `૮ લેખે ફરી બહાર પાડ્યા તેનાં)			
૩.	શેર જપ્તી ખાતે	ઉ	૮,૫૦૦	-
	તે મૂડી અનામત ખાતે		-	૮,૫૦૦
	(બા.જે. શેર જમીની ખાતાની બાકી ` ૮,૫૦૦ (૧૪,૧૦૦-૫,૬૦૦) મૂડી અનામત ખાતે લઈ ગયા તેનાં)			

ઉદાહરણ ૧૯. અલ્કેશ ઇલેક્ટ્રીક લીમિટેડએ ` ૧૦ નો એક એવા ૨,૦૦,૦૦૦ ઇ.શેર શેર દીઠ ` ૫૦ ના પ્રીમિયમથી બહાર પાડ્યા શેર પર નીચે મુજબ રકમ મંગાવવામાં આવી હતી.

શેર અરજી વખતે ` ૩૪ શેર દીઠ ( ` ૩૦ પ્રીમિયમ સહિત)

શેર મંજૂરી વખતે ` ૨૨ શેર દીઠ ( ` ૨૦ પ્રીમિયમ સહિત)

શેર પ્રથમ હપ્તા વખતે ` ૨.૫ શેર દીઠ

શેર છેલ્લા હપ્તા વખતે ` ૧.૫ શેર દીઠ

કંપની ની બજારમાં શાખ સારી હોવાથી વધુ પડતો પ્રતિસાદ મળ્યો અને કુલ ૩,૦૦,૦૦૦ ઇ.શેર માટે શેર અરજીઓ મળી હતી. કંપનીએ કુલ ૨,૦૦,૦૦૦ શેર અરજી મંજૂર કરી અને વધારાની શેર અરજી ના મંજૂર કરી લેવાં નાણાં અરજદારોને પરત કર્યા.

કાંતિભાઈ કે જેમને ૧,૦૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા. તેમણે શેર મંજૂરીના નાણાં ચૂકવ્યા નહિ. શેર મંજૂરી બાદ તેમના શેરજમ કરવામાં આવ્યાં.

હસમુખભાઈ કે જેમને ૨,૦૦૦ શેર મંજૂર કરેલ તેમણે પ્રથમ હપ્તા ના નાણાં નહિ ચુકવ્યા તેમના શેર પ્રથમ હપ્તા બાદ જમ કર્યા.

બાકીના શેર પર બધી જ રકમ પૂરેપૂરી ભરપાઈ થઈ ગઈ હતી.

કંપનીના ચોપડે ઉપરોક્ત વ્યવહારો નોંધવા જરૂરી આમનોંધ લખો.

જવાબ:

અલ્કેશ ઇલેક્ટ્રીક લીમિટેડના ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉદાર (`)	જમા (`)
૧.	બેંક ખાતે	ઉ	૧,૦૨,૦૦,૦૦૦	-
	તે ઇ.શેર અરજી ખાતે		-	૧,૦૨,૦૦,૦૦૦
	(બા.જે. ૩,૦૦,૦૦૦ શેર અરજી પર શેર દીઠ ` ૩૪ લેખે નાણાં મળ્યા તેનાં)			
૨.	ઇ.શેર અરજી ખાતે	ઉ	૧,૦૨,૦૦,૦૦૦	-
	તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે		-	૮,૦૦,૦૦૦
	તે જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે		-	૬૦,૦૦,૦૦૦

	તે બેંક ખાતે (બા.જે. મંજૂર કરેલ ૨,૦૦,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ ` ૪ લેખે શેરમૂડી અને ` ૩૦ શેર દીઠ જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે લઈ ગયા અને ના મંજૂર કરેલ ૧,૦૦,૦૦૦ શેર પર નાણાં પરત કર્યા તેનાં)	-	૩૪,૦૦,૦૦૦
૩.	ઈ.શેર મંજૂરી ખાતે ઉ તે ઈ.શેર મૂડી ખાતે તે જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે (બા.જે. મંજૂર કરેલ ૨,૦૦,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ ` ૨૨ (` ૨૦ પ્રીમિયમ સહિત) લેખે નાણાં લેણાં થયા તેનાં)	૪૪,૦૦,૦૦૦ - -	- ૪,૦૦,૦૦૦ ૪૦,૦૦,૦૦૦
૪.	બેંક ખાતે ઉ મળવાના બાકી હપ્તા ખાતે ઉ તે ઈ.શેર મંજૂરી ખાતે (બા.જે. ૧,૦૦૦ શેર સિવાય બાકીનાં ૧,૯૯,૦૦૦ શેર પર શેર મંજૂરીના નાણાં મળ્યા તેનાં)	૪૩,૭૮,૦૦૦ ૨૨,૦૦૦	- - ૪૪,૦૦,૦૦૦
૫.	ઈ.શેર મૂડી ખાતે ઉ જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે ઉ તે શેર જમી ખાતે તે શેર મંજૂરી ખાતે (મળવાના બાકી હપ્તા ખાતે) (બા.જે. ૧,૦૦૦ શેર પર મંજૂરીના નાણાં ન ભરતા શેર જમ કર્યા તેનાં)	૬,૦૦૦ ૨,૦૦૦ - -	- - ૪,૦૦૦ ૨,૦૦૦
૬.	ઈ.શેર પ્રથમ હપ્તા ખાતે ઉ તે ઈ.શેરમૂડી ખાતે (બા.જે. ૧,૯૯,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ ` ૨.૫ લેખે શેર અરજી ના નાણાં લેણાં થયા તેનાં)	૪,૯૭,૫૦૦ -	- ૪,૯૭,૫૦૦
૭.	બેંક ખાતે ઉ મળવાના બાકી હપ્તા ખાતે ઉ તે ઈ.શેર પ્રથમ હપ્તા ખાતે (બા.જે. હસમુખના ૨,૦૦૦ શેર સિવાય બાકીના ૧,૯૭,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ ` ૨.૫ લેખે શેર પ્રથમ હપ્તાના નાણાં મળ્યા તેનાં)	૪,૯૨,૫૦૦ ૫,૦૦૦ -	- - ૪,૯૭,૫૦૦
૮.	ઈ.શેર મૂડી ખાતે ઉ તે શેર જમી ખાતે તે મળવાના બાકી હપ્તા ખાતે (શેર પ્રથમ હપ્તા ખાતે)	૧૭,૦૦૦ - -	- ૧૨,૦૦૦ ૫,૦૦૦

	(બા.જે. ૨,૦૦૦ શેર પર પ્રથમ હપ્તા ના નાણાં ન ચૂકવતા જમ કર્યા તેનાં)			
૯.	ઈ.શેર છેલ્લા હપ્તા ખાતે ઉ તે ઈ.શેર મૂડી ખાતે	૨,૯૫,૫૦૦	-	
	(બા.જે. ૧,૯૭,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ ` ૧.૫ લેખે છેલ્લા હપ્તાના નાણાં લેણાં થયા તેનાં)	-	૨,૯૫,૫૦૦	
૧૦.	બેંક ખાતે ઉ તે ઈ.શેર છેલ્લા હપ્તા ખાતે	૨,૯૫,૫૦૦	-	
	(બા.જે. આખરી હપ્તાના નાણાં મળ્યા તેનાં)	-	૨,૯૫,૫૦૦	
	કુલ સરવાળો	૩,૦૮,૨૬,૦૦૦	૩,૦૮,૨૬,૦૦૦	

નોંધ: ૧,૦૦૦ કાંતિના અને ૨,૦૦૦ હસમુખના શેર જપ્ત કરેલ હોવાથી તેની પર હપ્તો મંગાવશે નહિ.

૬.૧૪ શેર ની પ્રમાણસરની ફાળવણી

અગાઉ જણાવ્યા મુજબ જ્યારે કંપની શેર બહાર પાડે તેનાં કરતાં વધારે પ્રમાણમાં શેર માટે અરજી મળેલ હોય તેને શેરનું અતિ ભરણું કહેવાય છે. આ સંજોગોમાં કંપની શેરની ફાળવણી નીચે મુજબ કરે છે.

- (૧) શેર અરજદારે કરેલ અરજીના પૂરેપૂરા શેર મંજૂર કરવામાં આવે દા.ત. ૧,૦૦૦ શેર માટે અરજી કરી હોય અને ૧,૦૦૦ શેર ફાળવવામાં આવે.
- (૨) શેર અરજદાર કરેલ અરજી ના અથવા બધા જ શેર ના મંજૂર કરવામાં આવે દા.ત. ૧,૦૦૦ શેર માટે અરજી કરી હોય અને બધા જ નાં મંજૂર કરવામાં આવે.
- (૩) શેર અરજદારે કરેલ શેર અથવા શેર અરજીનાં અંશતઃ એટલે કે પ્રમાણસર શેર મંજૂર કરવામાં આવે. દા.ત. ૧,૦૦૦ શેર માટે શેર અરજી કરી હોય અને ૮૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવે.

આમ (૩) નંબરના વિકલ્પ પ્રમાણે શેર અરજદારો ને શેર ની ફાળવણી કરવામાં આવે તેને પ્રમાણસર શેરની ફાળવણી કહેવામાં આવે છે.

શેર ની પ્રમાણસર ફાળવણી ના સંજોગોમાં શેર અરજી ના વધારાના નાણાં (રકમ) શેર મંજૂરી પેટે જમા લેવામાં આવે છે. ત્યાર બાદ પણ જો રકમ વધે તો શેર હપ્તા પેટે જમા લેવામાં આવે છે અને તેજ છતાં જો રકમ વધે તે શેર અરજદારને નાણાં પરત કરવામાં આવે છે.

ઉદાહરણ ૨૦. શ્રી પટેલ લિમિટેડ ` ૧૦ નો એક એવા ૫૦,૦૦૦ ઇક્વિટી શેર બહાર પાડ્યા. જેનાં નાણાં નીચે મુજબ ચૂકવાનાં હતાં.

શેર અરજી સાથે ` ૩/- શેર દીઠ

શેર મંજૂરી સાથે ` ૨/- શેર દીઠ

શેર પ્રથમ અને છેલ્લા હપ્તા સાથે ` ૫/- શેર દીઠ

કંપની એ ૧,૧૦,૦૦૦ શેર માટે અરજીઓ મળી હતી. એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું કે :

૧. ૧૦,૦૦૦ શેરની અરજી કરનારાઓને શેર ના મંજૂર કરવા.
૨. મિ. રવિ કે જેને ૨૦,૦૦૦ શેર માટે અરજી કરી હતી તેને ૫૦% શેર મંજૂર કરવા.
૩. મિ. ચન્દ્ર કે જેને ૧૦,૦૦૦ શેર માટે અરજી કરી હતી તેને પૂરા શેર આપવા.
૪. બાકી રહેલા શેર બાકી અરજદારો વચ્ચે પ્રમાણસર ફાળવી આપવી.
૫. અરજી વખતે મળેલ વધુ રકમનો મંજૂરી સમયે અને પ્રથમ અને છેલ્લા હપ્તા સમયે લેવાની થતી રકમ પ્રત્યે ઉપયોગમાં લેવી.

શ્રી પટેલ લિમિટેડના ચોપડે આમનોંધ લખો.

(સ.પ.ચુ., બી.કોમ-૨૦૧૬)

જવાબ:

શ્રી પટેલ લિમિટેડ ના ચોપડામાં આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉદાર (`)	જમા (`)
૧.	બેંક ખાતે ઉ		૩,૩૦,૦૦૦	-
	તે ઇ.શેર અરજી ખાતે (બા.જે. ૧,૧૦,૦૦૦ શેર અરજી પર શેર દીઠ ` ૩ લેખે નાણાં મળ્યા તેનાં)		-	૩,૩૦,૦૦૦
૨.	ઇ.શેર અરજી ખાતે ઉ		૩,૩૦,૦૦૦	
	તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે		-	૧,૫૦,૦૦૦
	તે ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે		-	૮૦,૦૦૦

	તે ઇ.શેર આખરી હપ્તા ખાતે તે બેંક ખાતે		-	૭૦,૦૦૦
	(બા.જે. મંજૂર કરેલ ૫૦,૦૦૦ શેર પર શેર ઈઠ ` ૩ લેખે શેરમૂડી ખાતે તથા નામંજૂર કરેલ ૧૦,૦૦૦ શેરના નાણાં પરત કર્યા. અને મંજૂર કરેલ શેર પર વધારાની રકમ મંજૂરી અને હપ્તા ખાતે લઈ ગયા તેનાં)		-	૩૦,૦૦૦
૩.	ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે ઉ તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ૫૦,૦૦૦ મંજૂર કરેલ શેર પર શેર મંજૂરીના શેર ઈઠ ` ૧ લેખે લેણાં થયા તેનાં)		૧,૦૦,૦૦૦	-
			-	૧,૦૦,૦૦૦
૪.	બેંક ખાતે ઉ તે ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે (બા.જે. અગાઉથી મળેલ શેરમંજૂરીની રકમ ` ૨૦,૦૦૦ બાદ કરી બાકીની રકમ મળી તેનાં)		૨૦,૦૦૦	-
			-	૧,૨૦,૦૦૦
૫.	ઇ.શેર પ્રથમ અને છેલ્લા હપ્તા ખાતે ઉ તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે (૫૦૦૦૦ x ૫) (બા.જે. ૫૦,૦૦૦ શેર પર શેર પ્રથમ અને છેલ્લા હપ્તાના નાણાં લેણાં થયા તેનાં)		૨,૫૦,૦૦૦	-
			-	૨,૫૦,૦૦૦
૬.	બેંક ખાતે ઉ તે પ્રથમ અને આખરી હપ્તા ખાતે (બા.જે. અગાઉથી મળેલ પ્રથમ અને આખરી હપ્તાના ` ૭૦,૦૦૦ સિવાયની બાકીની રકમ મળી તેનાં)		૧,૮૦,૦૦૦	-
			-	૧,૮૦,૦૦૦

ગણતરી

શેર અરજી ની સંખ્યા	અરજી વખતે ભરાયેલ રકમ	મંજૂર કરેલ શેર	અરજીઓ ખાતે લઈ ગયા	મંજૂરી પેટે લઈ ગયા	આખરી હપ્તા પેટે લઈ ગયા	પરત કરવા ન રકમ
	શેર ઈઠ ` ૫		શેર ઈઠ ` ૩	શેર ઈઠ ` ૨	શેર ઈઠ ` ૫	શેર ઈઠ ` ૪
૧૦,૦૦૦	૩૦,૦૦૦	-	-	-	-	૩૦,૦૦૦
૨૦,૦૦૦	૬૦,૦૦૦	૧૦,૦૦૦	૩૦,૦૦૦	૨૦,૦૦૦	૧૦,૦૦૦	-
૧૦,૦૦૦	૩૦,૦૦૦	૧૦,૦૦૦	૩૦,૦૦૦	-	-	-
૭૦,૦૦૦	૨,૧૦,૦૦૦	૩૦,૦૦૦	૯૦,૦૦૦	૬૦,૦૦૦	૬૦,૦૦૦	-
૧,૧૦,૦૦૦	૩,૩૦,૦૦૦	૫૦,૦૦૦	૧,૫૦,૦૦૦	૮૦,૦૦૦	૭૦,૦૦૦	૩૦,૦૦૦

ઉદાહરણ ૨૧. ભાવિકા લિમિટેડ ૨,૦૦,૦૦૦ ઇક્વિટી શેર ` ૧૦ નો એક એવા ` ૨ ના શેર ઈઠ પ્રીમિયમથી બહાર પાડયા. શેર પર હપ્તા નીચે પ્રમાણે ચુકવવામાં આવ્યા.

અરજી સમયે	` ૩ શેર દીઠ
મંજૂરી સમયે	` ૫ શેર દીઠ (પ્રીમિયમ સહિત)
પ્રથમ હપ્તો	` ૨ શેર દીઠ
છેલ્લો હપ્તો	` ૨ શેર દીઠ

ભાવિકા લિમિટેડ ને ૩,૦૦,૦૦૦ શેર માટે અરજીઓ મળી. તે પૈકી ૨,૪૦,૦૦૦ શેર પ્રમાણસર ફાળવવામાં આવ્યા તે બાકીના નાણાં પરત કર્યા. શેર અરજી સમયે મળેલ વધારાના નાણાં શેર મંજૂરી ખાતે લઈ ગયા.

શ્રી આકાશ કે જેને ૮,૦૦૦ શેર ફાળવવામાં આવ્યા હતા તે મંજૂરીના નાણાં અને શ્રી ભરત કે જેને ૧૦૦૦૦ શેર ફાળવ્યા હતા તે બે હપ્તાના નાણાં ચુકવી શક્યા નહીં.

બધા જ શેર પર બીજા હપ્તાના નાણાં મંગાવ્યા પછી જમ કર્યા અને જમ કરેલા બધા જ શેર ` ૮ ના ભાવે શ્રી મદનને પુનઃ બહાર પાડ્યા. કંપનીનાં ચોપડે ઉપયુક્ત માહિતીની યોગ્ય આમનોંધ કરો.

(સ.પ.ચુ બી.કોમ-૨૦૧૩, સુધારેલ)

જવાબ:

ભાવિકા લિમિટેડ નાં ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા. પા	ઉઘાર (`)	જમા (`)
૧.	બેંક ખાતે તે શેર અરજી ખાતે (બા.જે. ૩,૦૦,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ શેર અરજીના ` ૩ લખે મળ્યા તેનાં)	ઉ	૯,૦૦,૦૦૦ -	- ૯,૦૦,૦૦૦
૨.	ઈ.શેર અરજી ખાતે તે ઈ. શેર મૂડી ખાતે તે ઈ. શેર મંજૂરી ખાતે તે બેંક ખાતે (બા.જે. મંજૂર કરેલ શેર અરજીના નાણાં શેર મૂડી ખાતે, વધારાના નાણાં શેર મંજૂરી ખાતે અને ૬૦,૦૦૦ શેર પર નાણાં શેર અરજદારોને પરત કર્યા તેનાં)	ઉ	૯,૦૦,૦૦૦ - - -	- ૬,૦૦,૦૦૦ ૧,૨૦,૦૦૦ ૧,૮૦,૦૦૦
૩.	ઈ.શેર મંજૂરી ખાતે તે ઈ. શેર મૂડી ખાતે તે જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે (બા.જે. ૨,૦૦,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ ` ૫ લેખે ( ` ૨ પ્રીમિયમ સહિત) શેર મંજૂરીના નાણાં લેણા થયા તેનાં)	ઉ	૧૦,૦૦,૦૦૦ - -	- ૬,૦૦,૦૦૦ ૪,૦૦,૦૦૦
૪.	બેંક ખાતે મળવાના બાકી હપ્તા ખાતે તે ઈ. શેર મંજૂરી ખાતે (બા.જે. શેર મંજૂરીની રકમ ૮૦૦ શેર સિવાય મળી તેનાં)	ઉ ઉ	૮,૪૪,૮૦૦ ૩૫,૨૦૦ -	- - ૮,૮૦,૦૦૦
૫.	ઈ.શેર પ્રથમ હપ્તા ખાતે	ઉ	૪,૦૦,૦૦૦	-

	તે ઇ. શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ૨,૦૦,૦૦૦ ઇ.શેર પર શેર પ્રથમ હપ્તાના શેર ઈઠ ` ૨ લેખે લેણાં થયા તેનાં)		-	૪,૦૦,૦૦૦
૬.	બેંક ખાતે ઉ	૩,૬૪,૦૦૦	-	
	મળવાના બાકી હપ્તા ખાતે ઉ	૩૬૦૦૦	-	
	તે ઇ. શેર પ્રથમ હપ્તા ખાતે (બા.જે. ૧૮,૦૦૦ શેર સિવાય બધા શેર પર શેર પ્રથમ હપ્તા ના નાણાં મળ્યા તેનાં)	-	૪,૦૦,૦૦૦	
૭.	ઇ.શેર છેલ્લા હપ્તા ખાતે ઉ	૪,૦૦,૦૦૦	-	
	તે ઇ. શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. ૨,૦૦,૦૦૦ શેર પર શેર છેલ્લા હપ્તાના ` ૨ લેખે લેણા થયા તેનાં)	-	૪,૦૦,૦૦૦	
૮.	બેંક ખાતે ઉ	૩,૬૪,૦૦૦	-	
	મળવાના બાકી હપ્તા ખાતે ઉ	૩૬૦૦૦	-	
	તે ઇ. શેર છેલ્લા હપ્તા ખાતે (બા.જે. ૧૮,૦૦૦ શેર સિવાય બધા શેર પર શેર છેલ્લા હપ્તા ના નાણાં મળ્યા તેનાં)	-	૪,૦૦,૦૦૦	
૯.	ઇ.શેર મૂડી ખાતે ઉ	૮૦,૦૦૦	-	
	જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે ઉ	૧૬,૦૦૦	-	
	તે શેર જમી ખાતે	-	૨૮,૮૦૦	
	તે શેર મંજૂરી ખાતે	-	૩૫,૨૦૦	
	તે મળવાના બાકી હપ્તા ખાતે (બા.જે. ૧૮૦૦૦ શેર પર હપ્તાની રકમ ન મળતા જમ કર્યા તેનાં)	-	૩૨,૦૦૦	
૧૦.	બેંક ખાતે ઉ	૬૪,૦૦૦	-	
	શેર જમી ખાતે ઉ	૧૬,૦૦૦	-	
	તે ઇ. શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. જમ કરેલ શેર ` ૮ લેખે બહાર પાડયા.)	-	૮૦,૦૦૦	
૧૧.	શેર જમી ખાતે ઉ	૧૨૮૦૦	-	
	તે મૂડી અનામત ખાતે (બા.જે. શેર જમી ખાતાની બાકી મૂડી અનામત ખાતે લઈ ગયા તેના)	-	૧૨૮૦૦	
૧૨.	શેર મૂડી ખાતે ઉ	૧,૦૦,૦૦૦	-	
	તે શેર જમી ખાતે	-	૬૦,૦૦૦	
	તે ઇ. શેર પ્રથમ હપ્તા ખાતે	-	૨૦,૦૦૦	
	તે ઇ. શેર આખરી હપ્તા ખાતે (બા.જે. ભરતના ૧૦,૦૦૦ શેર જમ કર્યા તેના)	-	૨૦,૦૦૦	
૧૩.	બેંક ખાતે ઉ	૮૦,૦૦૦	-	
	શેર જમી ખાતે ઉ	૨૦,૦૦૦	-	

	તે શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. જપ્ત કરેલ શેર `૮ લેખે બહાર પાડયા તેના)		-	૧,૦૦,૦૦૦
૧૪.	શેર જમી ખાતે તે શેર મૂડી અનામત ખાતે (બા.જે. શેર જમી ખાતું મૂડી અનામત ખાતે લઈ ગયા તેનાં)	૭	૪૦,૦૦૦	-
			-	૪૦,૦૦૦

ગણતરી:

નોંધ : ૧ શેર અરજી પર વધારાની મળેલ રકમ મંજૂરી ખાતે લઈ જવાની રકમની ગણતરી

કુલ શેર અરજીના મળેલ નાણાં (૩,૦૦,૦૦૦ × ૩)	=	` ૯૦૦૦૦૦
૨૬ કરેલ શેર અરજી (૬૦,૦૦૦ × ૩)	=	` ૧૮૦૦૦૦
		<u>` ૭૨૦૦૦૦</u>
મંજૂર કરેલ શેરની રકમ (૨,૦૦,૦૦૦ × ૩)	=	` ૬૦૦૦૦૦
શેર અરજીના નાણાં શેર મંજૂરી માં લઈ ગયા		` ૧૨૦૦૦૦

નોંધ : ૨ શેર મંજૂરી નું પ્રમાણ

૨,૪૦,૦૦૦ અરજી	:	૨,૦૦,૦૦૦ મંજૂર
		૬ : ૫

નોંધ : ૩ આકાશ દ્વારા કરવામાં આવેલ અરજીની ગણતરી

૫ શેર મંજૂરી	૬ શેર અરજી
૮,૦૦૦ શેર મંજૂરી	?
	= $\frac{૮,૦૦૦ \times ૬}{૫}$ = ૯,૬૦૦ શેર અરજી

નોંધ : ૪ આકાશ અરજી સાથે ભરેલી વધારાની રકમની ગણતરી

આકાશ ૯,૬૦૦ શેર અરજી પર (૯,૬૦૦ × ૩)	=	` ૨૮,૮૦૦
આકાશ ના મંજૂર કરવામાં આવેલ શેર (૮,૦૦૦ × ૩)	=	` ૨૪,૦૦૦
આકાશની વધારાના શેર અરજીના નાણાં શેર મંજૂરી ખાતે લઈ ગયા.		<u>` ૪,૮૦૦</u>

નોંધ : ૫ શેર મંજૂરી વખતે મળેલ રકમ

શેર મંજૂરીની લેણી થયેલ રકમ (૨૦,૦૦૦ × ૫)		` ૧૦,૦૦,૦૦૦
શેર અરજી વખતે અગાઉથી મળેલ નાણાં (નોંધ : ૧)		<u>` ૧,૨૦,૦૦૦</u>
શેર મંજૂરીના ખરેખર મળવાપાત્ર રકમ		` ૮,૮૦,૦૦૦
આકાશ પાસેથી લેણી થયેલ રકમ પણ નહિ ચુકવેલ		
૮૦,૦૦૦ શેર × ૫ =		` ૪૦,૦૦૦
અરજી ખાતે (નોંધ : ૪)		<u>` ૪,૮૦૦</u>
શેર મંજૂરી વખતે મળેલ રકમ		` ૮,૪૪,૮૦૦

સંયુક્ત આમનોંધ

આમનોંધ નંબર ૯,૧૦,૧૧ અને તેની સાથે ૧૨,૧૩,૧૪ આ ત્રણ-ત્રણ આમનોંધ સંયુક્ત રીતે નીચે મુજબ લખવામાં આવશે.

તારીખ	વિગત	ખા.પા	ઉઘાર (`)	જમા (`)
(૧)	ઇ.શેર મૂડી ખાતે	ઉ	૧,૮૦,૦૦૦	-
	જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે	ઉ	૧૬,૦૦૦	-
	તે શેર જમી ખાતે		-	૮૮,૮૦૦
	તે ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે		-	૩૫,૨૦૦
	તે ઇ.શેર હપ્તા ખાતે		-	૩૬,૦૦૦
	તે ઇ.શેર ના આખરી હપ્તા ખાતે		-	૩૬,૦૦૦
(૨)	બેંક ખાતે	ઉ	૧,૪૪,૦૦૦	-
	શેર જપ્તી ખાતે	ઉ	૩૬,૦૦૦	-
	તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે		-	૧,૮૦,૦૦૦
(૩)	શેર જપ્તી ખાતે	ઉ	૫૨,૮૦૦	-
	તે મૂડી અનામત ખાતે		-	૫૨,૮૦૦

ઉદાહરણ ૨૨. આશા લિમિટેડ ૨૦,૦૦૦ ઇક્વિટી શેર દરેક ` ૧૦નો એવા શેર દીઠ ` ૧ ના પ્રીમિયમ બહાર પાડ્યા. રકમ નીચે મુજબ ચૂકવવાની હતી.

- અરજી સાથે ` ૩ શેર દીઠ
  - મંજૂરી સાથે ` ૪ શેર દીઠ (પ્રીમિયમ સહિત)
  - પ્રથમ હપ્તા સાથે ` ૩ શેર દીઠ
  - છેલ્લા હપ્તા સાથે ` ૧ શેર દીઠ
- ૩૦,૦૦૦ શેર માટે અરજીઓ મળી અને નીચે મુજબ શેરની વહેંચણી કરવામાં આવી.
૧. ૧૮,૦૦૦ શેરના અરજદારોને - પૂરા
  ૨. ૮,૦૦૦ શેરના અરજદારોને - ૨,૦૦૦ શેર
  ૩. ૪,૦૦૦ શેરના અરજદારોને - શૂન્ય

અરજી સાથે વધારે ભરાયેલાં નાણાં મંજૂરી વખતે લેણી થતી રકમ પેટે અને અગાઉથી મળેલા હપ્તા પેટે વાપરવામાં આવ્યા.

બધા જ શેર પર મંગાવેલ બધી રકમો પૈકી શ્રીમતી નેહા એ ધારણ કરેલા ૨૦૦૦ શેર પર છેલ્લા હપ્તાના નાણાં સિવાય પૂરેપૂરી રકમ મળી ગઈ હતી. આશા લિમિટેડના ચોપડે જરૂરી આમનોંધ લખો.

(સ.પ.ચુ બીકોમ-૨૦૧૭, સુધારેલ)

ગણતરી:

અરજીની સંખ્યા	અરજી વખતે ભરપાઈ	મંજૂર કરેલ શેર	અરજી ખાતે લઈ ગયા શેર દીઠ ` ૩	મંજૂરી પેટે લઈ ગયા	પ્રથમ હપ્તા પેટે લઈ ગયા	આખરી હપ્તા પેટે લઈ ગયા	પરત કરવાની રકમ `
---------------	-----------------	----------------	------------------------------	--------------------	-------------------------	------------------------	------------------

	કરેલ રકમ શેર ટીક ૩ લેખે		લેખે				
૧૮,૦૦૦	૫૪,૦૦૦	૧૮,૦૦૦	૫૪,૦૦૦	-	-	-	-
૮,૦૦૦	૨૪,૦૦૦	૨,૦૦૦	૬,૦૦૦	૮,૦૦૦	૬,૦૦૦	૨,૦૦૦	૨,૦૦૦
૪,૦૦૦	૧૨,૦૦૦	-					૧૨,૦૦૦
૩૦,૦૦૦	૯૦,૦૦૦	૨૦,૦૦૦	૬૦,૦૦૦	૮,૦૦૦	૬,૦૦૦	૨,૦૦૦	૧૪,૦૦૦

આશા લિમિટેડના ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (^૦)	જમા (^૦)
૧.	બેંક ખાતે તે ઇ. શેર અરજી ખાતે (બા.જે. ૩૦,૦૦૦ ઇ. શેર પર શેર ઈઈ ૩ લેખે શેર અરજીના મળ્યા તેના)	ઉ	૯૦,૦૦૦	- ૯૦,૦૦૦
૨.	ઇ. શેર અરજી ખાતે તે ઇ. શેર મૂડી ખાતે તે ઇ. શેર મંજૂરી ખાતે તે ઇ. શેર પ્રથમ હપ્તા ખાતે તે ઇ. શેર આખરી હપ્તા ખાતે તે બેંક ખાતે (બા.જે. મંજૂર કરેલ ૩૦,૦૦૦ ઇ. શેર પર શેર ઈઈ ૩ લેખે શેર મૂડી ખાતે લઈ ગયા વધારાના મળેલા શેર મંજૂરી, શેર હપ્તા ખાતે તથા ના મંજૂર કરેલ શેરની રકમ પરત કરી તેના)	ઉ	૯૦,૦૦૦ - - - - -	- ૬૦,૦૦૦ ૮,૦૦૦ ૬,૦૦૦ ૨,૦૦૦ ૧૪,૦૦૦
૩.	ઇ. શેર મંજૂરી ખાતે તે ઇ. શેર મૂડી ખાતે તે જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે (બા.જે. મંજૂર કરેલ શેર પર શેર ઈઈ ૪ લેખે (૧ પ્રીમિયમ સહીત) શેર મંજૂરીના નાણાં લેણા થયા તેના)	ઉ	૮૦,૦૦૦ -	- ૬૦,૦૦૦ ૨૦,૦૦૦
૪.	બેંક ખાતે તે ઇ. શેર મંજૂરી ખાતે અથવા	ઉ	૭૨,૦૦૦ -	- ૭૨,૦૦૦
૪.	બેંક ખાતે ઇ. શેર મંજૂરી ખાતે તે ઇ. શેર મંજૂરી ખાતે (બા.જે. ૨૦,૦૦૦ શેર પર શેર મંજૂરીના નાણાં મળ્યા તેના)	ઉ ઉ	૭૨,૦૦૦ ૮,૦૦૦	- - ૮૦,૦૦૦
૫.	ઇ. શેર પ્રથમ હપ્તા ખાતે તે ઇ. શેર મૂડી ખાતે (બા.જે. મંજૂર કરેલા ૨૦,૦૦૦ ઇ. શેર પર પ્રથમ હપ્તાના શેર ઈઈ ૩ લેખે નાણાં લેણા થયેલ તેના)	ઉ	૬૦,૦૦૦	- ૬૦,૦૦૦
૬.	બેંક ખાતે તે ઇ. શેર મુજબ હપ્તા ખાતે અથવા બેંક ખાતે ઇ. શેર પ્રથમ હપ્તા ખાતે તે ઇ. શેર પ્રથમ હપ્તા ખાતે (બા.જે. ૨૦,૦૦૦ શેર પર પ્રથમ હપ્તાના નાણાં મળ્યા તેના)	ઉ ઉ ઉ	૫૪,૦૦૦ - ૫૪,૦૦૦ ૬,૦૦૦	- ૫૪,૦૦૦ - ૬૦,૦૦૦
૭.	ઇ. શેર છેલ્લા હપ્તા ખાતે તે ઇ. શેર મૂડી ખાતે	ઉ	૨૦,૦૦૦ -	- ૨૦,૦૦૦

	(બા.જે. ૨૦,૦૦૦ મંજૂર કરેલ ઈ.શેર પર શેર દીઠ ` ૧ લેખે શેર છેલ્લા હપ્તાના નાણાં લેણાં થયા તેના)			
૮.	બેંક ખાતે	ઉ	૧૬,૦૦૦	-
	મળવાના બાકી હસા ખાતે	ઉ	૨,૦૦૦	-
	તે ઈ. શેર છેલ્લા હસા ખાતે		-	૧૮,૦૦૦
	અથવા			
	બેંક ખાતે	ઉ	૧૬,૦૦૦	-
	ઈ. શેર છેલ્લા હસા ખાતે	ઉ	૨,૦૦૦	-
	મ.બાકી હપ્તા ખાતે	ઉ	૨,૦૦૦	-
	તે ઈ. શેર છેલ્લા હપ્તા ખાતે		-	૨૦,૦૦૦
	(બા.જે. ૨,૦૦૦ શેર સિવાય છેલ્લા હપ્તાના નાણાં ભરપાઈ થયા તેના)			

ઉદાહરણ ૨૩. અમી લી. દરેક ` ૧૦ નો તેવા ૨,૦૦,૦૦૦ ઈક્વીટી શેર, શેર દીઠ ` ૩ ના પ્રીમિયમથી બહાર પાડે છે, જેની રકમ નીચે મુજબ મંગાવવામાં આવી હતી.

અરજી સાથે ` ૪ શેર દીઠ (` ૧ પ્રીમિયમ સહિત)

મંજૂરી સાથે ` ૪ શેર દીઠ (` ૨ પ્રીમિયમ સહિત)

પ્રથમ હમો ` ૨ શેર દીઠ

છેલ્લા હમો બાકીની રકમ શેર દીઠ

કુલ ૨,૮૦,૦૦૦ શેર માટે અરજીઓ મળી હતી. જે પૈકી ૩૦,૦૦૦ અરજી નામંજૂર કરવામાં આવી અને બાકીની અરજીઓ પર શેરની પ્રમાણસર ફાળવણી કરવામાં આવી.

એક શેરધારક ૮૦૦ શેર ધારણ કરે છે, જે મંજૂરી અને હમોની રકમ ભરતો નથી.

કંપનીના ચોપડે આમનોંધ લખો.

(સ.પ.ચુ-બી.કોમ-૨૦૧૪,

સુધારેલ)

ગણતરી:

નોંધ: ૧. શેરની મંજૂરી ખાતે લઈ જવાની શેર અરજી વખતે વધુ મળેલ રકમની ગણતરી

કુલ રકમ અરજી વખતે મળેલ (૨,૮૦,૦૦૦ શેર × ` ૪)	=	` ૧૧,૨૦,૦૦૦
- ના મંજૂર કરેલ શેર (૩૦,૦૦૦ શેર × ` ૪)	=	` ૧,૨૦,૦૦૦
બાકીના વધેલા શેર પર શેરની અરજી ની રકમ		` ૧૦,૦૦,૦૦૦
- પ્રમાણસર ફાળવેલ અને મંજૂર કરેલ શેર પર અરજીની રકમ (૨,૦૦,૦૦૦ × ` ૪)		` ૮૦,૦૦,૦૦૦
શેર અરજીની વધારાની રકમ શેર મંજૂરી ખાતે લઈ ગયા તેના		` ૨,૦૦,૦૦૦

નોંધ : ૨. શેર મંજૂરીનું પ્રમાણ

શેર અરજી : મંજૂર કરેલ શેર

૨,૫૦,૦૦૦ : ૨,૦૦,૦૦૦

૫ : ૪

નોંધ ૩ : મંજૂર કરેલા શેરધારક દ્વારા કરવામાં આવેલ શેર અરજીની ગણતરી

૪ શેર મંજૂર → ૫ શેર માટેની અરજી.

∴ ૮૦૦ શેર મંજૂર → ?

$$= \frac{800 \times 5}{4} = 1000 \text{ શેર માટેની અરજી.}$$

નોંધ ૪ : શેરધારકે શેર અરજી સાથે ભરેલ વધારાની રકમની ગણતરી

૧,૦૦૦ શેર અરજી પર ભરેલ રકમ (૧૦૦૦ × ` ૪) = ` ૪૦૦૦	
- મંજૂર કરવામાં આવેલ શેર (૮૦૦ × ` ૪) = ` ૩૨૦૦	
શેરની અરજી પર વધારાની રકમ શેરની મંજૂરી	<u> ` ૮૦૦</u>
ખાતે લઈ ગયા તેના.	

નોંધ ૫ : શેર મંજૂરી વખતે લેણી થતી રકમ અને મળેલ રકમ

શેર મંજૂરીની લેણી થતી રકમ (૨,૦૦,૦૦૦ × ` ૪) = ` ૮,૦૦,૦૦૦	
- અગાઉથી મળેલ મંજૂરીની રકમ (નોંધ : ૧) = ` ૨,૦૦,૦૦૦	
શેર મંજૂરીની મળવા પાત્ર રકમ →	<u> ` ૬,૦૦,૦૦૦</u>

એક શેરધારક જેને ૮૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવેલ છે. તેણે શેર મંજૂરીની અને હસાની રકમ ભરેલ નથી.

શેરધારક પાસે મંજૂરીની લેણી થતી રકમ (૮૦૦ × ` ૪) = ` ૩,૨૦૦

- અરજી વખતે અગાઉથી મળેલ (નોંધ : ૪) = ` ૮૦૦	
શેર મંજૂરીના નાણાં ભરેલ નથી	<u> ` ૨,૪૦૦</u>

કુલ મળવા પાત્ર રકમ	<u> ` ૬,૦૦,૦૦૦</u>
- નહિ મળેલ મંજૂરીની રકમ	<u> ` ૨,૪૦૦</u>
મંજૂરી વખતે મળેલ રકમ	<u> ` ૫,૬૭,૬૦૦</u>

અમી લિ. ના ચોપડે આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉધાર (`)	જમા (`)
૧.	બેંક ખાતે તે ઇ.શેર અરજી ખાતે (બા.જે. ૨,૮૦,૦૦૦ શેર અરજી પર શેર દીઠ ` ૪ લેખે, ` ૧ પ્રીમિયમ સહીત લેણા થયા તેના)	ઉ	૧૧,૨૦,૦૦૦	૧૧,૨૦,૦૦૦
૨.	ઇ.શેર અરજી ખાતે તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે તે જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે તે ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે તે બેંક ખાતે (બા.જે. મંજૂર કરેલ ૨,૦૦,૦૦૦ શેર પર શેર દીઠ ` ૪ લેખે ૩ મૂડી અને ૧ પ્રીમિયમ ખાતે લઈ ગયા અને ના મંજૂર કરેલ શેર પર બાકીના નાણાં પરત કર્યા.)	ઉ	૧૧,૨૦,૦૦૦	૬,૦૦,૦૦૦ ૨,૦૦,૦૦૦ ૨,૦૦,૦૦૦ ૧,૨૦,૦૦૦
૩.	ઇ.શેર મંજૂરી ખાતે તે ઇ.શેર મૂડી ખાતે તે જામીનગીરી પ્રીમિયમ ખાતે	ઉ	૮,૦૦,૦૦૦	૪,૦૦,૦૦૦ ૪,૦૦,૦૦૦

	(બા.જે. મંજૂર કરેલ ૨,૦૦,૦૦૦ શેર પર શેર મંજૂરી ના ૪ લેખે શેર દીઠ (૨ પ્રિમીયમ સહિત) લેણી થઈ તેના)			
૪.	બેંક ખાતે ૭	૫,૯૭,૬૦૦		
	મળવાના બાકી મંજૂરીના હમ્મા ખાતે ૭	૨,૪૦૦		
	ઈ.શેર મંજૂરી ખાતે ૭	૨,૦૦,૦૦૦		
	તે ઈ.શેર મંજૂરી ખાતે			૮,૦૦,૦૦૦
	(બા.જે ૮૦૦ શેર સિવાય ના શેર પર શેર મંજૂરીના નાણાં મળ્યા તેના)			
૫.	ઈ.શેર પ્રથમ હમ્મા ખાતે ૭	૪,૦૦,૦૦૦		
	તે ઈ.શેર મૂડી ખાતે			૪,૦૦,૦૦૦
	(બા.જે. ૨૦૦૦૦૦ ઈ.શેર પર શેર દીઠ ૨ લેખે શેર પ્રથમ હમ્માના નાણાં લેણા થયા તેના)			
૬.	બેંક ખાતે ૭	૩,૯૮,૪૦૦		
	મળવાના બાકી હમ્મા ખાતે ૭	૧,૬૦૦		
	તે ઈ.શેર પ્રથમ હમ્મા ખાતે			૪,૦૦,૦૦૦
	(બા.જે. ૮૦૦ શેર સિવાયના શેર પર શેર પ્રથમ હમ્માના નાણાં મળ્યા તેના)			
૭.	ઈ.શેર છેલ્લા હમ્મા ખાતે ૭	૬,૦૦,૦૦૦		
	તે ઈ.શેર મૂડી ખાતે			૬,૦૦,૦૦૦
	(બા.જે. ૨,૦૦,૦૦૦ ઈ.શેર પર શેર છેલ્લા હમ્માના ૩ લેખે શેર દીઠ લેણાં થયા તેના)			
૮.	બેંક ખાતે ૭	૫,૯૭,૬૦૦		
	મળવાના બાકી હમ્મા ખાતે ૭	૨,૪૦૦		
	તે ઈ.શેર છેલ્લા હમ્મા ખાતે			૬,૦૦,૦૦૦
	(બા.જે. શેર સિવાય બાકીના શેર પર છેલ્લા હમ્માના નાણાં મળ્યા તેના)			

૬.૧૫ હક્કના શેરબહાર પાડવા અંગેની જોગવાઈ

(૧) હક્કના શેર

હક્કના શેર કંપનીના હાલના શેર ધારકોને તેમના હાલના શેર હોલ્ડીંગ ના પ્રમાણમાં આપવામાં આવે છે. કંપની આવા શેર ખરીદવા માટે સમય મર્યાદા પણ સુયોજિત કરે છે. કંપની વિવિધ કારણોસર જેવાકે વિસ્તરણ, દેવાની ચુકવણી વગેરે હેતુ માટે ભંડોળ એક કરવા હક્કના શેર બહાર પાડે છે. કંપની ધારા ૨૦૧૩ ની કલમ ૬૨ મુજબ કંપની જો વાધારાની મૂડી બહાર પાડવા માંગે તો સૌપ્રથમ હાલના શેરધારકોને નવા શેર ખરીદવા માટેનો હક્ક આપવામાં આવે છે. તેથી જ તેને હક્કના શેર કહેવાય છે.

(૨) કંપની ધારાની હક્કના શેર બહાર પાડવાની જોગવાઈ

હક્કના શેર બહાર પાડવા માટે- કંપની ધારા ૨૦૧૩ ની કલમ ૬૨ મુજબ નીચેની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે. જ્યારે કંપની ભરપાઈ થયેલી શેર મૂડી વધારવા માટે વધારે શેર કંપની બહાર પાડે ત્યારે પ્રથમ

હાલના શેર ધારકોને એટલે કે હક ના શેર બહાર પાડેલ તારીખે જેમણે કંપનીના શેર ધારણ કરેલ હશે તેના શેર ધારણના પ્રમાણમાં દરખાસ્ત પત્ર કંપની દ્વારા નીચેની શરતો ને આધીન હશે:

(૧) હકના શેર ની દરખાસ્તમાં હાલ ના શેર ધારકોને મળવા પાત્ર હકકના શેર તેની કિંમત દર્શાવેલ હોય છે. જેના ઓછામાં ઓછા ૧૫ દિવસનો સમય દરખાસ્ત સ્વીકારવામાં માટે અને વધુમા વધુ ૩૦ દિવસનો સમય આપવામાં આવે છે અને જો સમય મર્યાદામાં દરખાસ્ત સ્વીકારવામાં ન આવે તો તેને નકારવામાં આવે છે.

(૨) સિવાય કે કંપનીના આર્ટિકલ્સમાં અલગ દર્શાવેલ હોય, એવું માની લેવામાં આવે છે કે ઉપરોક્ત દરખાસ્ત વ્યક્તિ દ્વારા અથવા તો અન્ય કોઈ પણ વ્યક્તિની તરફેણમાં આપવામાં આવેલ તેને આ હકક ઉપયોગ કરી શકે છે. અને કલમ (i) માં દર્શાવેલ નોટીસમાં આ અધિકારનો ઉલ્લેખ હશે.

(૩) કંપની દ્વારા પાઠવવામાં આવેલ નોટીસ માં નિશ્ચિત સમય સમાપ્ત થયા પછી અથવા અગાઉથી સૂચના મળ્યા પછી જે વ્યક્તિ હકકના શેર સ્વીકારવાનો ઇન્કાર કરે છે. તો બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર્સ તે અંગે કંપની અને શેરધારકોને નુકશાન ન થાય તે રીતે તેનો નિકાલ કરે છે.

(૩) હકકના શેર મંજૂર કરવાની પ્રક્રિયા

(૧) બોર્ડ મિટીંગ બોલાવતા પહેલાં ઓછામાં ઓછા સાત દિવસ પહેલાં દરેક બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર્સને લેખિતમાં નોટીસ પાઠવવી પડે છે.

(૨) બોર્ડની સભા બોલાવવી

(૩) “દરખાસ્ત પત્ર” મંજૂર કરવા માટે બોર્ડમાં ઠરાવ પસાર કરવામાં આવશે અને દરખાસ્ત પત્રમાં ત્યાગના અધિકારોનો પણ સમાવેશ થશે.

(૪) હાલ તમામ શેરધારકોને રજિસ્ટર્ડ પોસ્ટ અથવા સ્પીડ પોસ્ટ મારફતે અથવા ઇલેક્ટ્રોનિક મોડ દ્વારા “દરખાસ્ત પત્ર” દરખાસ્ત શરૂ થવાના ઓછામાં ઓછા ત્રણ દિવસ પહેલા પાઠવવો.

(૫) શેરધારક પાસેથી સ્વીકૃતિ , ત્યાગ અને રદ કરવાના અધિકાર મેળવો.

(૬) બોર્ડ મિટીંગ બોલાવવાના પહેલાં દરેક બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર્સને લેખિતમાં નોટીસ પાઠવવી પડે છે.

(૭) બોર્ડની સભા બોલાવવી.

(૮) બોર્ડની સભામાં શેર મંજૂર કરવા અને બહાર પાડવા અંગે ઠરાવ પાસ કરવો.

(૯) જામીનગીરી બહાર પાડ્યા ૩૦ દિવસની અંદર MGT - ૧૪ ફાઇલ કરો.

(૧૦) શેર મંજૂર કર્યાના ૩૦ દિવસમાં રજીસ્ટ્રાર પાસે મંજૂરી રીટર્ન E - ફોર્મ PAS - ૩૦ ફાઇલ કરો.

૬.૧૩ સ્વાધ્યાય

૧. બ્યુટીફુલ કંપની લિ. એ ` ૧૦નો એક એવા ૩,૦૦૦ ઇક્વીટી શેર ` ૧૨ની કિંમતે બહાર પાડ્યા. જેના નાણાં નીચે મુજબ મંગાવવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું. અરજી સાથે શેર ટીક ` ૩, મંજૂરી સાથે શેર ટીક ` (પ્રિમિયમ સહિત) અને હસા સાથે શેર ટીક ` ૪ નીચેના અપવાદો સિવાય કંપનીને બધા જ શેર પર બધી રકમો મળી ગઈ.

શ્રી રામ, કે જેઓ ૫૦ શેર ધરાવતા હતા તે તેમના શેર પર મંજૂરી અને હસાના નાણાં ભરી શક્યા નહિ.

શ્રી શ્યામ, કે જેઓ ૧૦૦ શેર ધરાવતા હતા તે તેમના શેર પર મંજૂરી અને હસાના નાણાં ભરી શક્યા નહિ.

આ ૧૫૦ શેર જપ્ત કરવામાં આવ્યા. જપ્ત કરેલ શેર પૈકી ૧૨૫ શેર (જેમાં શ્રી રામના તમામ શેરનો સમાવેશ થાય છે.) શ્રી જગતને શેર દીઠ ` ૨ ના વટાવે પૂરેપૂરા ભરપાઈ થયેલા તરીકે ફરીથી બહાર પાડવામાં આવ્યા.

કંપનીના ચોપડે શેર જપ્ત અને જપ્ત થયેલ શેર બહાર પાડવા અંગેની આમનોંધો લખો અને શેર મૂડી ખાતું તૈયાર કરો.

(એસ.પી.યુનિ. એફ.વાય.બી.કોમ.

૧૯૯૯)

૨. મહાભારત લિ. એ ` ૧૦ નો એક એવા ૧,૦૦,૦૦૦ (એક લાખ) ઇક્વિટી શેર ૨૦% ના પ્રીમિયમ બહાર પાડ્યા હતા. કંપનીએ શેર દીઠ નીચે પ્રમાણે નાણાં મંગાવ્યા હતા.

અરજી સાથે ` ૩-૦૦ શેર દીઠ

મંજૂરી સાથે ` ૫-૦૦ શેર દીઠ (પ્રીમિયમ સહિત)

પ્રથમ અને આખરી હમો ` ૪-૦૦ શેર દીઠ

કંપનીને ૨,૦૦,૦૦૦, (બે લાખ) શેર માટની અરજીઓ મળી હતી. ૧,૫૦,૦૦૦ શેરના અરજદારોને પ્રમાણસર વહેંચણી કરવામાં આવી અને બાકીની

અરજીઓના મંજૂર કરવામાં આવી હતી. શેર અરજી સાથે વધારે ભરાયેલ રકમ મંજૂરી પેટે લેવામાં આવી હતી.

'અ' કે જેને ૧૦૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા તે મંજૂરી અને ત્યારબાદના હતામાં નાણાં ભરી શક્યો નહિ.

'બ' કે જેને ૨૦૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યા તે પ્રથમ અને આખરી હમો ભરવામાં નિષ્ફળ જાય છે. કંપની એ બંનેના શેર જપ્ત કરી ૨૦% વટાવે ફરીથી બહાર પાડ્યા. કંપનીના ચોપડે આમનોંધ લખો.

(એસ.પી.યુનિ. એફ.વાય.બી.કોમ.

૨૦૦૦)

૩. OMEGA CO. LTD. એ ૪૦,૦૦૦ ઇક્વિટી શેર દરેક ` ૧૦ નો એક એવા ` ૨/- ના પ્રીમિયમથી બહાર પાડ્યા. રકમ નીચે મુજબ ચૂકવવાની હતી.

અરજી સાથે ` ૩-૦૦ શેર દીઠ

મંજૂરી સાથે ` ૫-૦૦ શેર દીઠ (પ્રીમિયમ સહિત)

પ્રથમ હમો ` ૧-૦૦ શેર દીઠ

બીજો હમો ` ૩-૦૦ શેર દીઠ

કુલ ૬૦,૦૦૦ શેર માટે અરજીઓ મળી હતી. જેમાંથી વધારાની અરજીઓ ના મંજૂર કરવામાં આવી અને તેના નાણાં પરત કરવામાં આવ્યા.

૫૦૦ શેર ધરાવનાર એક શેરધારક સંજય બીજા હતાના નાણાં ભરી શકતો નથી તેના શેર જપ્ત કરવામાં આવ્યા અને તે પૈકી ૨૦૦ શેર દીઠ ` ૮/- લેખે પૂરેપૂરા ભરપાઈ થયેલાં ફરીથી બહાર પાડવામાં આવ્યા.

ઉપરના વ્યવહારો નોંધવા કંપનીના ચોપડે આમનોંધ લખો.

(એસ.પી.યુનિ. એફ.વાય.બી.કોમ. ૨૦૦૧, સુધારેલ)

૪. રાહુલ લી. ૧,૦૦,૦૦૦ ઇક્વિટી શેર દર ` ૧૦ના ` ૨ ના પ્રીમિયમથી નીચે પ્રમાણે ભરવાની શરતે બહાર પાડ્યા.

અરજી સાથે	` ૩-૦૦ શેર દીઠ
મંજૂરી સાથે	` ૫-૦૦ શેર દીઠ (પ્રીમિયમ સહિત)
પ્રથમ હમો	` ૨-૦૦ શેર દીઠ
છેલ્લો હમો	` ૨-૦૦ શેર દીઠ

૧૬,૦૦૦ શેરની અરજીઓ મળી. જેમાંથી ૧૦,૦૦૦ શેરના અરજદારાની અરજીના મંજૂર કરી અને બાકીનાને પ્રમાણસર શેરની ફાળવણી કરી.

કલ્પેશ જેના ૧,૦૦,૦૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવેલ તે પ્રથમ અને છેલ્લા હમાના નાણાં ન ભરી શક્યો. કારણ કે જેણે ૧૫,૦૦૦ શેર અરજી કરેલ તે છેલ્લા હમાના નાણાં ૧૦,૦૦૦ ન ભરી શક્યો. આ શેરો જમ કરવામાં અને કલ્પેશના ૧૦,૦૦૦ શેર સહિત ૧૫,૦૦૦ શેર દર ` ૭ ના ભાવે ફરી બહાર પાડ્યા. પૂરા ભરાયા. કંપનીના ચોપડામાં જરૂરી આમનોંધ કરો.

(એસ.પી.યુનિ. એફ.વાય.બી.કોમ. ૨૦૦૨)

૫. ધી સર્જન લિમિટેડ ` ૧૦નો એક એવા ૧૦,૦૦૦ ઇક્વિટી શેર શેર દીઠ ` ૨ ના પ્રિમિયમ બહાર પાડ્યા. રકમ નીચે પ્રમાણે ભરવાની હતી.

અરજી સાથે	` ૩-૦૦ શેર દીઠ
મંજૂરી સાથે	` ૪-૦૦ શેર દીઠ (પ્રીમિયમ સહિત)
પ્રથમ અને છેલ્લા હમા સાથે	` ૫-૦૦ શેર દીઠ

૧૧,૦૦૦ શેરો માટે કંપનીને અરજીઓ મળી. ૧૦,૦૦૦ શેરની પ્રમાણસર ધોરણે ફાળવણી કરવામાં આવી. અરજી સાથે વધારે ભરાયેલ રકમ મંજૂરી સાથે નીકળતી રકમ સામે ઉપયાગમાં લેવામાં આવી. મંજૂરીની લેણી થયેલી રકમ સમયસર કંપનીને મળી ગઈ.

કંપનીએ પ્રથમ અને છેલ્લો હમો મંગાવ્યો અને શ્રીમતી સૃષ્ટિ જેને ૨૦૦ શેર ધારણ કરેલા છે, તે સિવાય પ્રથમ અને છેલ્લા હમાની પુરેપુરી રકમ કંપનીને સમયસર મળી ગઈ. ત્યારપછી આ શેરો કંપનીએ હમાની રકમ નહીં ભરવાને કારણે જમ કર્યા અને કુમારી દ્રષ્ટિને શેર દીઠ ` ૭ લઈ પુરેપુરા ભરાવેલા ગણીને ફરીથી આપવામાં આવ્યા.

(અ) ઉપરોક્ત વ્યવહારો નોંધવા આમનોંધ લખો.

(બ) શેર જમી ખાતું અને બેંક ખાતું તૈયાર કરો.

(એસ.પી.યુનિ. એફ.વાય.બી.કોમ. ૨૦૦૩)

૬. શ્યામ લિ. એ ` ૧૦ નો એક એવા ઇક્વિટી શેર શેર દીઠ ૧૦% પ્રિમિયમથી બહાર પાડેલ મિ. 'અ' એ ધારણ કરેલ ૨૫૦ શેર (પ્રમાણ-સર) જેનું અરજી અને ફાળવણીનું પ્રમાણ ૭:૫ હતું તે શેર પર મંજૂરીના શેર દીઠ ` ૪/- (પ્રિમિયમ સહિત) તથા આખરી હમાના ` ૩/- 'અ' ચૂકવી શક્યો નહીં. આ શેર કંપનીએ જમ કર્યા અને જમ કરેલ બધા જ શેર શેર દીઠ ` ૮/- લેખે પૂર્ણ ભરપાઈ ગણીને 'ઇ' ને વેચ્યા. શેર જમી અને ફરી બહાર પાડવા અંગેની આમનોંધ આપો.

(એસ.પી.યુનિ. એફ.વાય.બી.કોમ. ૨૦૦૪)

૭. શ્રી બજરંગ લિ. એ ` ૧૦ નો એક એવા ૧,૦૦,૦૦૦ ઇ.શેર જાહેર જનતા માટે બહાર પાડ્યા. નીચે મુજબ શેર દીઠ રકમ મંગાવી.

અરજી સાથે	` ૩.૦૦ શેર દીઠ
મંજૂરી સાથે	` ૨.૦૦ શેર દીઠ
પ્રથમ હમો	` ૩.૦૦ શેર દીઠ
આખરી હમો	` ૨.૦૦ શેર દીઠ

૨૦,૦૦૦ ઈ. શેર માટે અરજીઓ મળી. ૫૦,૦૦૦ શેર માટેની અરજી ના મંજૂર કરી અને નાણાં પરત કર્યા. બાકીના શેર અરજદારોને પ્રમાણસર ફાળવી આપ્યા. મિ. 'અ' જે ૨,૦૦૦ શેર ધરાવતા હતા તે મંજૂરીના નાણાં તથા બંને હમ્મના નાણાં ચૂકવી શક્યા નહિ. યોગ્ય કાર્યવાહી બાદ તેમના શેર જપ્ત કર્યા, અને શેર દીઠ ` ૯/- પૂરા ભરપાઈ લેખે ફરી બહાર પાડ્યા.

કંપનીના ચોપડામાં જરૂરી આમનોંધ કરો. (એસ.પી.યુનિ. એફ.વાય.બી.કોમ. ૨૦૦૪)

૮. વિનસ લિમિટેડ. એ ` ૧૦ નો એક એવા ૨૦,૦૦૦ શેર બહાર પાડ્યા, જેના પર નીચે મુજબ આ રકમ ભરવાની હતી.

અરજી વખતે ` ૩.૦૦ શેર દીઠ

મંજૂરી વખતે ` ૩.૦૦ શેર દીઠ

પ્રથમ હમ્મ વખતે ` ૧.૫૦ શેર દીઠ

છેલ્લા હમ્મ વખતે ` ૨.૫૦ શેર દીઠ

૩૦,૦૦૦ ઈ. શેર માટે અરજી મળી હતી. ૨૪,૦૦૦ શેરના અરજદારોને પ્રમાણસર વહેંચણી કરવામાં આવી હતી. બાકીની અરજીઓ નામંજૂર કરવામાં આવી. અરજી સાથે વધારે ભરાયેલા નાણાં મંજૂરી વખતે લેણી રકમ પેટે મજરે લીધાં હતાં.

મિ. મિલિન્ટ કે જેને ૨,૦૦૦ શેર આપવામાં આવ્યા હતા તે પ્રથમ અને છેલ્લા હમ્મનાં નાણાં ભરવામાં નિષ્ફળ ગયો, આ સિવાય બધા જ નાણાં કંપનીને મળી ગયા. આ શેરો જપ્ત કરવામાં આવ્યા અને ત્યારબાદ શ્રીમતિ આશાને આ શેરો, શેર દીઠ ` ૧૧ ની કિંમતે પૂરા ભરપાઈ તરીકે ફરીથી આપવામાં આવ્યા.

(અ) વિનસ લિમિટેડના ચોપડે જરૂરી આમનોંધ લખો.

(બ) બાકી હમ્મ ખાતું તૈયાર કરો.

(એસ.પી.યુનિ. એફ.વાય.બી.કોમ. ૨૦૦૫, સુધારેલ)

૯. અશોક લિ. ૨૦,૦૦૦ ઈક્વિટી શેર ` ૧૦નો એક એવા શેર દીઠ ` ૨ ના પ્રીમિયમ બહાર પાડ્યા. કંપનીએ નીચે પ્રમાણે હમ્મ મંગાવ્યા.

અરજી સાથે ` ૩.૦૦ શેર દીઠ

મંજૂરી સાથે ` ૪.૦૦ શેર દીઠ (પ્રીમિયમ સહિત)

પ્રથમ હમ્મો ` ૨.૦૦ શેર દીઠ

બીજો હમ્મો ` ૩.૦૦ શેર દીઠ

૩૦,૦૦૦ શેર માટેની અરજીઓ આવી હતી. એમાંથી ૨૪,૦૦૦ શેરની અરજી કરનારને ફાળે પડતા શેર આપવામાં આવ્યા જ્યારે બાકીની અરજીઓ નામંજૂર કરી અરજી સાથે વધારે ભરાયેલ નાણાં મંજૂરી વખતે લેણી થતી રકમ પેટે વાપરવામાં આવ્યા.

'સીતા' કે જેને ૮૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા તે મંજૂરી સાથેના નાણાં ભરી શકતી નથી. 'નીતા' કે જેને ૧૦૦૦ શેર આપવામાં આવ્યા હતા તે બે હમ્મ ભરી શકતી નથી. બીજો હમ્મો મંગાવ્યા પછી આ શેર જપ્ત કરવામાં આવ્યા, જપ્ત થયેલાં બધાં જ શેર 'ગીતા' ને શેર દીઠ ` ૮ ના ભાવે પૂરેપૂરા ભરાયેલા તરીકે વેચી દેવામાં આવ્યા. જરૂરી આમનોંધ લખો.

(એસ.પી.યુનિ. એસ.વાય.બી.કોમ. ૨૦૦૬, સુધારેલ)

૧૦. આકાશ કંપની લિ. ` ૧૦નો એક એવા ૬૦,૦૦૦ ઈક્વિટી શેર શેર દીઠ ` ૩/- ના પ્રીમિયમ બહાર પાડ્યા. રકમ નીચે મુજબ ચૂકવવાની હતી.

અરજી સાથે ` ૩-૦૦ શેર દીઠ

મંજૂરી સાથે ` ૫-૦૦ શેર દીઠ (પ્રીમિયમ સહિત)

પ્રથમ હમ્મો ` ૩-૦૦ શેર દીઠ

બીજો હમ્મો ` ૨-૦૦ શેર દીઠ

કુલ ૧,૦૦,૦૦૦ શેર માટે શેર માટે અરજીઓ મળી હતી. જેમાંથી વધારાની અરજીઓ ના મંજૂર કરવામાં આવી અને તેના નાણાં પરત કરવામાં આવ્યા. ૫૦૦ શેર ધરાવનાર રૂપા અને ૧૦૦૦ શેર ધરાવનાર કૃપા - બંને શેરધારકો બીજા હમ્મોના નાણાં ભરવા અશક્તિમાન છે. તેઓના શેર જમ્મ કરવામાં આવ્યા. જમ્મ થયેલા શેરમાંથી ૭૦૦ શેર શેર દીઠ ` ૮/- પૂરેપૂરા ભરપાઈ થયેલા ફરીથી બહાર પાડવામાં આવ્યા. ઉપરના વ્યવહારો નોંધવા (જરૂરી ગણતરી સહિત) કંપનીના ચોપડ જરૂરી આમનોંધ લખો.

(એસ.પી.યુનિ. એફ.વાય.બી.કોમ. ૨૦૦૭, સુધારેલ)

૧૧. સીતા લિ. ૧,૫૦,૦૦૦ ઇક્વિટી શેર દર રૂ. ૧૦ ના રૂ. ૨ ના પ્રીમિયમથી નીચે પ્રમાણે ભરવાની શરતે બહાર પાડ્યા.

અરજી સાથે ` ૩ શેર દીઠ

મંજૂરી સાથે ` ૫ શેર દીઠ (પ્રીમિયમ સહિત)

પ્રથમ હમ્મો ` ૨ શેર દીઠ

છેલ્લા હમ્મો ` ૨ શેર દીઠ

૨૪,૦૦૦ શેરની અરજીઓ મળી. જેમાંથી ૧૫,૦૦૦ શેરના અરજદારોની અરજી નામંજૂર કરી અને બાકીનાને પ્રમાણસર શેરની ફાળવણી કરી. અજય જેના ૧૫,૦૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવેલ તે પ્રથમ અને છેલ્લા હમ્મોનાં નાણાં ન ભરી શક્યો. વિજય કે જેણે ૨૨,૫૦૦ શેર માટે અરજી કરેલ તે છેલ્લા હમ્મોના નાણાં ન ભરી શક્યો. આ શેરો જમ્મ કરવામાં અને અજયના ૧૫,૦૦૦ શેર સહિત ૨૨,૫૦૦ શેર દર ` ૭ ના ભાવે ફરી બહાર પાડ્યા. જે પુરા ભરાયા. કંપનીના ચોપડમાં જરૂરી આમનોંધ આપો.

(એસ.પી.યુનિ. એફ.વાય.બી.કોમ.

૨૦૦૭)

૧૨. શારદા લિમિટેડ ૧,૦૦,૦૦૦ ઇક્વિટી શેરો દરેક ` ૧૦નો એવા શેર દીઠ ` ૪ ના પ્રીમિયમથી બહાર પાડવા, જેના પર નીચે મુજબ રકમ ભરવાની હતી.

અરજી સાથે ` ૬-૦૦ શેર દીઠ (` ૨/- પ્રીમિયમ સહિત)

મંજૂરી સાથે ` ૬-૦૦ શેર દીઠ (` ૨/- પ્રીમિયમ સહિત)

પ્રથમ હમ્મો અને છેલ્લો હમ્મો સાથે ` ૨/- શેર દીઠ

૧,૫૦,૦૦૦ શેર માટે અરજીઓ મળી હતી. બધા જ અરજદારો વચ્ચે શેરોની પ્રમાણસર ફાળવણી કરવામાં આવી. અરજી વખતે વધુ ભરાયેલાં નાણાં મંજૂરી વખતે લેણી રકમ પેટે મજરે લીધાં હતાં. સંધ્યા કે જેના ૨૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા તે મંજૂરી તથા પ્રથમ અને છેલ્લા હમ્મોનાં નાણાં ભરી શકી નહીં. સાવિત્રી કે જેના ૧૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા તે મંજૂરી તથા પ્રથમ અને છેલ્લા હમ્મોનાં નાણાં ભરી શકી નહીં. શારદા લિમિટેડના ચોપડે જરૂરી આમનોંધ કરો.

(એસ.પી.યુનિ. એફ.વાય.બી.કોમ. ૨૦૧૬)

૧૩. દોસ્તાના લિમિટેડ ૧,૦૦,૦૦૦ ઇક્વિટી શેર ` ૧૦ નો એક એવા ` ૨ ના પ્રીમિયમથી બહાર પાડે છે. હમ્મોના રકમ નીચે પ્રમાણે મંગાવવામાં આવે છે.

અરજી સાથે ` ૩ શેર દીઠ

મંજૂરી સાથે ` ૫ શેર દીઠ (પ્રીમિયમ સહિત)

પ્રથમ હમો ` ૨ શેર દીઠ

છેદા હમો ` ૨ શેર દીઠ

શેર અરજીઓ ૧,૦૦,૦૦૦ શેર માટે મળી. અને બધી જ મંજૂર કરવામાં આવી. અભિષેક કે જેને ૧,૦૦૦ શેર ફાળવ્યા હતા તે પ્રથમ અને છેદા હમાનાં નાણાં ચૂકવી શક્યા નહીં. જ્યારે અબ્રાહમ કે જેણે ૧,૫૦૦ શેર માટે અરજીઓ કરી હતી તે છેદા હમાના નાણાં ચૂકવી શક્યા નહીં. બધા જ શેર જમ કર્યા જે પૈકી ૧,૫૦૦ શેર (૧,૦૦૦ અભિષેક સહિતના) ` ૭ ના ભાવે પુનઃ બહાર પાડ્યા. કંપનીના ચોપડે યોગ્ય આમનોંધ લખો.

(એસ.પી.યુનિ. એફ.વાય.બી.કોમ. ૨૦૧૩)

૧૪. નિરવ લિમિટેડ દરેક ` ૧૦ નો એવા ૩,૦૦,૦૦૦ ઇક્વિટી શેર જાહેર જનતા માટે ૨૦% પ્રીમિયમથી બહાર પાડે છે. જેની રકમ નીચે પ્રમાણે મંગાવવામાં આવે છે.

અરજી સાથે ` ૫ શેર દીઠ (પ્રીમિયમ સહિત)

મંજૂરી સાથે ` ૩ શેર દીઠ

પ્રથમ હમો ` ૨ શેર દીઠ

છેદો હમો ` ૨ શેર દીઠ

કુલ ૩,૫૦,૦૦૦ શેરની અરજી મળી હતી. જે પૈકી વધારાની અરજી નામંજૂર કરીને શેરની ફાળવણી કરવામાં આવી.

શ્રીમાન અ કંપનીના ૫૦૦ શેર ધારણ કરે છે, જે મંજૂરી અને હમા ભરતો નથી.

શ્રીમાન ઇ કંપનીના ૧,૦૦૦ શેર ધારણ કરે છે, બંને હમા ભરતો નથી.

શ્રીમાન ઈ કંપનીના ૨,૦૦૦ શેર ધારણ કરે છે, જે છેદો હમો ભરતો નથી.

કંપનીના ચોપડે આમનોંધ લખો.

(એસ.પી.યુનિ. એફ.વાય.બી.કોમ. ૨૦૧૪, સુધારેલ)

૧૫. પ્રસાદ લિમિટેડ ` ૧૦નો એક એવા ૨,૦૦૦ ઇક્વિટી શેર ૨૦%ના પ્રીમિયમે બહાર પાડ્યા. જેના પર રકમ નીચે મુજબ ભરવાની હતી.

અરજી સાથે ` ૩ શેર દીઠ

મંજૂરી સાથે ` ૫ શેર દીઠ (પ્રીમિયમ સહિત)

પ્રથમ હમા સાથે ` ૨ શેર દીઠ

છેદા હમા સાથે ` ૨ શેર દીઠ

૩,૦૦૦ શેર માટે અરજી મળી. અને ૨,૪૦૦ શેર અરજીઓની પ્રમાણસર ફાળવણી કરવામાં આવી. અરજી સાથે મળેલ વધારાની રકમનો ઉપયોગ મંજૂરીના હપ્તા વખતે કર્યો. શ્રી વસંત કે જેના ૪૦ શેર કરવામાં આવ્યા હતા તે અરજીનાં નાણાં ભર્યા બાદ કોઈપણ રકમ ભરવામાં નિષ્ફળ જાય છે. શ્રીમતી ગ્રીષ્મા કે જે ૬૦ શેર ધરાવે છે તે બંને હપ્તાની રકમ ભરવામાં નિષ્ફળ જાય છે. જરૂરી આમનોંધ પસાર કરો.

(એસ.પી.યુનિ. એફ.વાય.બી.કોમ. ૨૦૧૭, સુધારેલ)

૧૬. ધી ગરવી ગુજરાત લિ. એ ` ૧૦ એક એવા ૪,૦૦,૦૦ શેર, શેર દીઠ ` ૨.૫૦ના પ્રીમિયમે બહાર પાડ્યા. રકમ નીચે મુજબ ચૂકવવાની હતી. ` ૫ અરજી સાથે, ` ૪.૫૦ મંજૂરી સાથે (પ્રીમિયમ સહિત) ૩ હમા સાથે. ` ૯૬,૪૦૦ શેર માટે અરજી આવી. વધુ પડતી અરજી આવવાને કારણે વહેંચણી નીચે મુજબ કરવામાં આવી.

(૧) ૨૩,૦૦૦ શેરના અરજદારોને ૧૦,૫૬૦ શેર આપવા.

(૨) ૪૮,૦૦૦ શેરના અરજદારોને ૧૪,૨૦૦ શેર આપવા.

(૩) ૨૫,૪૦૦ શેરના અરજદારોને ૧૫,૨૪૦ શેર પ્રમાણસર ફાળવી આપવા.

એમ નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે અરજી સાથે આવેલા વધારાના નાણાં મંજૂરી અને હપ્તા પેટે લેવા અને વધારે હોય તો પરત કરવા. બધા હપ્તાના નાણાં પૂરેપૂરા મળી ગયા છે તેમ માની ઉપરના વ્યવહારો નોંધવા આમનોંધ લખો અને બેંક ખાતું તૈયાર કરો. (જરૂરી ગણતરીઓ દર્શાવો.)

(એસ.પી.યુનિ. એફ.વાય.બી.કોમ. ૧૯૯૯)

૧૭. કુબેર લીમિટેડ કંપનીએ ` ૧૦ નો એક એવા ૧૨૦૦૦ શેર, શેર દીઠ ` ૨ ના પ્રીમિયમથી બહાર પાડ્યાં હતાં. શેર પર નીચે મુજબ રકમ મંગાવવામાં આવી હતી.

અરજી વખતે ` ૩ શેર દીઠ
મંજૂરી વખતે ` ૫ શેર દીઠ ( ` ૨ પ્રીમિયમ સહિત)
પ્રથમ હમાં વખતે ` ૨ શેર દીઠ
આખરી હમાં વખતે ` ૨ શેર દીઠ

કુલ ૧૮,૦૦૦ શેર માટે અરજીઓ મળી હતી. જેમાંથી ૧૪,૪૦૦ શેર અરજીઓ પ્રમાણસર મંજૂર કરી બાકી ની શેર અરજીઓ નામંજૂર કરી શેર અરજી પર અગાઉ થી મળેલ રકમ શેર મંજૂરી ખાતે લઈ ગયા. ગોપાલ કે જેને ૨૪૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યાં હતાં તેમને શેર મંજૂરી અને બંને હમાં નાં નાંણાં ચુકવ્યાં નહિ. ગોવિંદ કે જેને ૩૬૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યાં હતાં તેને બંને હમાં ના નાંણાં ચુકવ્યાં નહિ. કંપની ના ચોપડે ઉપરોક્ત વ્યવહારો નોંધવા જરૂરી આમનોંધ લખો અને શેર મૂડી ખાતું તૈયાર કરો.

(સ.પ.યુ-બીબીએ(જનરલ) સેમ.૧-૨૦૧૮, સુધારેલ)

૧૮. IPL કંપની લીમિટેડ એ ` ૧૦ નો એક એવા ૪૦,૦૦૦ ઇ.શેર દીઠ ` ૨ ના પ્રીમિયમથી બહાર પાડ્યાં હતાં. શેર પર નીચે મુજબ રકમ મંગાવવામાં આવી હતી.

અરજી વખતે ` ૩ શેર દીઠ
મંજૂરી વખતે ` ૫ શેર દીઠ (પ્રીમિયમ સહિત)
પ્રથમ હમાં વખતે ` ૧.૫ શેર દીઠ
આખરી હમાં વખતે ` ૨.૫ શેર દીઠ

કુલ ૬૦,૦૦૦ શેર માટે અરજીઓ મળી હતી. જેમાંથી ૪૮,૦૦૦ શેર અરજીઓ પ્રમાણસર મંજૂર કરી અને બાકી ની નામંજૂર કરી. શેર અરજી પર વધારાં ની મળેલ રકમ શેર મંજૂરી ખાતે લઈ ગયાં. શ્રીમાન અ. કે જેને ૧૬૦૦ શેર મંજૂર કરેલ હતાં તેને શેર મંજૂરી ના અને પ્રથમ હમાં ના નાંણાં ચુકવ્યાં નહિ. શ્રીમાન ઇ. કે જેને ૨૦૦૦ શેર મંજૂર કરેલ હતાં તેને બંને હમાં ના નાંણાં ચુકવ્યાં નહિ. બીજાં હમાં ના નાંણાં મંગાવ્યા બાદ શ્રીમાન અ. અને શ્રીમાન ઇ. નાં શેર કંપની એ જમ કર્યાં. કંપની ના ચોપડે ઉપરોક્ત વ્યવહારો નોંધવા. જરૂરી આમનોંધ લખો અને શેર મૂડી ખાતું તૈયાર કરો. (બાબત જે જરૂરી નથી)

(સ.પ.યુ-બીબીએ(આઈટીએમ) સેમ.૨-૨૦૧૮, સુધારેલ)

૧૯. મહાવીર લિમિટેડ કંપનીએ ` ૧૦ નો એક શેર એવા ૧,૦૦,૦૦૦ શેર ૨૦% ના પ્રીમિયમથી બહાર પાડ્યાં. શેર પર નીચે મુજબ રકમ મંગાવવામાં આવી હતી.

અરજી વખતે ` ૩ શેર દીઠ
મંજૂરી વખતે ` ૫ શેર દીઠ (પ્રીમિયમ સહિત)
પ્રથમ હમાં વખતે ` ૧.૫ શેર દીઠ

આખરી હમાં વખતે ` ૨.૫ શેર ઈઠ

કુલ ૨૦૦૦૦૦ શેર માટે અરજીઓ મળી હતી. જેમાંથી ૧૫૦૦૦૦ શેર અરજીઓ પ્રમાણસર મંજૂર કરી બાકી નીશેર અરજીઓ નામંજૂર કરી. શેર અરજી પર વધારાની મળેલ રકમ શેર મંજૂરી ખાતે લઈ ગયાં. શ્રીમાન અ. કે જેને ૧,૦૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતાં તેમને શેર મંજૂરી અને બંને હમાના નાણાં ચુકવ્યા નહિ. કંપનીના ચોપડે ઉપરોક્ત વ્યવહારો નોંધવા જરૂરી આમનોંધ લખો અને શેર મૂડી ખાતું તૈયાર કરો.

(સ.પ.ચુ-બીબીએ(જનરલ) સેમ.૨-૨૦૧૮, સુધારેલ)

૨૦. શ્રી ગણેશ લિમિટેડ ` ૧૦ નો એક એવા ૩૦,૦૦૦ ઈ.શેર ઈઠ ` ૨ ના પ્રીમિયમ થી બહાર પાડયાં હતાં. શેર પર નીચે મુજબ રકમ મંગાવવામાં આવી હતી.

અરજી વખતે ` ૩ શેર ઈઠ

મંજૂરી વખતે ` ૪ શેર ઈઠ (પ્રીમિયમ સહિત)

પ્રથમ હમાં વખતે ` ૩ શેર ઈઠ

આખરી હમાં વખતે ` ૨ શેર ઈઠ

કુલ ૪૦,૦૦૦ શેર માટે અરજીઓ મળી હતી જેમાંથી ૩૬,૦૦૦ શેર અરજીઓ પ્રમાણસર મંજૂર કરી બાકી ની શેર અરજીઓ નામંજૂર કરી. શેર અરજી પર વધારાં ની મળેલ રકમ શેર મંજૂરી ખાતે લઈ ગયાં. શંકર કે જેને ૧૦૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યાં હતાં તેમને શેર મંજૂરી ના નાંણાં ચુકવ્યા નહિ. કંપનીના ચોપડે ઉપરોક્ત વ્યવહારો નોંધવા. જરૂરી આમનોંધ લખો અને શેર મૂડી ખાતું અને બેંક ખાતું તૈયાર કરો.

(સ.પ.ચુ-બીબીએ(જનરલ) સેમ.૨-૨૦૧૫)

૨૧. BABA લિમિટેડ કંપની એ ` ૧૦ નો એક શેર એવા ૨૦૦૦ ઈ.શેર, શેર ઈઠ ` ૨ ના પ્રીમિયમ થી બહાર પાડયાં હતાં. શેર પર નીચે મુજબ રકમ મંગાવવામાં આવી હતી.

અરજી વખતે ` ૩ શેર ઈઠ

મંજૂરી વખતે ` ૫ શેર ઈઠ (પ્રીમિયમ સહિત)

પ્રથમ હમાં વખતે ` ૨ શેર ઈઠ

આખરી હમાં વખતે ` ૨ શેર ઈઠ

કુલ ૩,૨૦૦ શેર માટે અરજીઓ મળી હતી. જેમાંથી ૨૦૦ શેર અરજીઓ નામંજૂર કરી અને બાકી ની શેર અરજીઓ પ્રમાણસર મંજૂર કરી. ચિરાગ કે જેને ૨૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યાં હતાં તેને શેર મંજૂરી અને હમાં ના નાંણાં ચુકવ્યા નથી. કંપનીના ચોપડે ઉપરોક્ત વ્યવહારો નોંધવા જરૂરી આમનોંધ લખો અને શેર મૂડી ખાતું અને તૈયાર કરો.

(સ.પ.ચુ-બીબીએ(જનરલ) સેમ.૨-૨૦૧૬)

૨૨. મનિષ લિમિટેડ કંપનીએ કુલ ` ૧૦ નો એક એવા ૩૦૦૦૦ શેર, શેર ઈઠ ` ૨ ના પ્રીમિયમથી બહાર પાડયાં. શેર પર નીચે મુજબ રકમ મંગાવવામાં આવી હતી.

અરજી વખતે ` ૩ શેર ઈઠ

મંજૂરી વખતે ` ૫ શેર ઈઠ (પ્રીમિયમ સહિત)

પ્રથમ હમાં વખતે ` ૨ શેર ઈઠ

આખરી હમાં વખતે ` ૨ શેર ઈઠ

કુલ ૫૦,૦૦૦ શેર માટે અરજીઓ મળી હતી. જેમાંથી ૪૦,૦૦૦ શેર અરજીઓ પ્રમાણસર મંજૂર કરી બાકી ની શેર અરજીઓ નામંજૂર કરી. શેર અરજી પર વધારાની મળેલ રકમ શેર મંજૂરી ખાતે લઈ ગયા. કનિકા કે જેને ૧૫૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતાં તેમને શેર મંજૂરીના નાણાં ચુકવ્યા નહિ અને અનિકા કે જેને ૧૬૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતાં તેમને બંને હમાના નાણાં ચુકવ્યા નહિ. કંપનીના ચોપડે ઉપરોક્ત વ્યવહારો નોંધવા જરૂરી આમનોંધ લખો અને શેર મૂડી ખાતું તૈયાર કરો.

(સ.પ.ચુ-બીબીએ(આઈટીએમ) સેમ.૨-૨૦૧૫)

૨૩. વાણી લિમિટેડ ` ૧૦ નો એક એવા ૮,૦૦,૦૦૦ ઈ. શેરની સત્તાવાર મૂડી બનેલી છે. ૧૧ એપ્રિલ, ૨૦૧૪ ના રોજ કંપનીએ ૪૦૦૦૦૦ ઈ.શેર, દીઠ ` ૨ ના પ્રીમિયમ થી બહાર પાડ્યાં હતાં. શેરની રકમ નીચે મુજબ મંગાવી હતી.

તા. ૧૧ એપ્રિલ, ૨૦૧૪ ના રોજ અરજી વખતે ` ૫ શેર દીઠ ( ` ૨ ના પ્રીમિયમ સહિત)

તા. ૨ જૂન, ૨૦૧૪ ના રોજ મંજૂરી વખતે ` ૩ શેર દીઠ

તા. ૨ ઓગસ્ટ, ૨૦૧૪ ના પ્રથમ હમા વખતે ` ૪ શેર દીઠ

કુલ ૪,૮૦,૦૦૦ શેર માટે અરજીઓ મળી હતી. જેમાંથી ૪,૮૦,૦૦૦ શેર અરજીઓ પ્રમાણસર મંજૂર કરી હતી અને બાકીની શેર અરજીઓ નામંજૂર કરી અને તેના નાણાં પરત કર્યા. શેર અરજી પર વધારા ની મળેલ રકમ શેર મંજૂરી ખાતે લઈ ગયાં. માનવ કે જેને ૨૧,૦૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા તેમને શેર મંજૂરીનાં નાણાં ચુકવ્યાં નહિ. વૈષ્ણી કે જેને ૨૫,૦૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા તેમને હમાના નાણાં ચુકવ્યાં નહિ. કંપની ના ચોપડે ઉપરોક્ત વ્યવહાર નોંધવા જરૂરી આમનોંધ લખો.

(સ.પ.ચુ-બીબીએ(આઈટીએમ) સેમ.૨-૨૦૧૫)

૨૪. પ્રકાશ લિમિટેડ ,અમદાવાદ એ ` ૧૦૦નો એક એવા ૨૦,૦૦૦ ઈ.શેર,શેર દીઠ ` ૨૦ ના પ્રીમિયમથી બહાર પાડ્યા. શેર પર નીચે મુજબ રકમ મંગાવી હતી.

અરજી વખતે ` ૨૫ શેર દીઠ

મંજૂરી વખતે ` ૬૦ શેર દીઠ (પ્રીમિયમ સહિત)

આખરી હમાં વખતે ` ૩૫ શેર દીઠ

કુલ ૩૦,૦૦૦ શેર માટે અરજીઓ મળી હતી. વધારાની શેર અરજીઓ નામંજૂર કરી અને તેના નાણાં પરત કર્યા. મંજૂરીના અને હમાના લેણાં થયેલા નાણાં મંગાવવામાં આવ્યા. શ્રીમાન યોગશ કે જેમણે ૪૦૦ શેર પર આખરી હમાના નાણાં ભરેલ નથી તેના સિવાય તમામ શેર પર મંજૂરી અને હમાના નાણાં મળ્યાં હતા. કંપનીના ચોપડે ઉપરોક્ત વ્યવહારો નોંધવા જરૂરી આમનોંધ લખો.

(સ.પ.ચુ-બીબીએ(જનરલ) સેમ.૨-૨૦૧૭)

૨૫. A કંપની લિમિટેડ એ ` ૧૦નો એક એવા ૩,૦૦,૦૦૦ શેર બહાર પાડ્યા. નીચે મુજબ રકમ મંગાવી.

અરજી વખતે (૩૧-૧-૨૦૧૬) ` ૫ શેર દીઠ

મંજૂરી વખતે (૨૮-૨-૨૦૧૬) ` ૩ શેર દીઠ (૦.૫૦` પ્રીમિયમ સહિત)

પ્રથમ અને આખરી હમા વખતે (૩૦-૬-૨૦૧૬) ` ૨.૫૦ શેર દીઠ

કુલ ૫,૦૦,૦૦૦ શેર માટે અરજીઓ મળી હતી. શેર મંજૂર નીચે મુજબ કરવામાં આવ્યા હતા (૧૦-૨-૨૦૧૬)

(અ) ૭૦,૦૦૦ શેર અરજીઓ નામંજૂર કરી.

(ઇ) ૪૦,૦૦૦ શેર અરજીઓ પુરેપૂરી મંજૂર કરી.

(ઈ) બાકીના શેર અરજીઓ પ્રમાણસર મંજૂર કરી.

(6) વધારાની મળેલ રકમ શેર ખાતે લઈ ગયા.

એક અરજદાર કે જેને પ્રમાણસર અરજીઓ મંજૂર કરી તેમને ૨૦૦ શેર પર હસાના નાણાં ચુકવ્યાં નહિ. તેના સિવાયના બધા નાણાં કંપનીને મળ્યા છે. કંપનીના ચોપડે ઉપરોક્ત વ્યવહારો નોંધવા જરૂરી આમનોંધ લખો.

(સ.પ.યુ-બીબીએ(જનરલ) સેમ.૨-૨૦૧૪)

૨૬. Well Wisher લિમિટેડ એ ` ૧૦નો એક એવાં ૧,૦૦,૦૦૦ ઈ.શેર, શેર ઈઈ ` ૧ ના પ્રીમિયમ થી બહાર પાડ્યાં હતાં. શેર પર નીચે મુજબ રકમ મંગાવવામાં આવી હતી.

અરજી વખતે ` ૩ શેર ઈઈ
મંજૂરી વખતે ` ૪ શેર ઈઈ (પ્રીમિયમ સહિત)
પ્રથમ હમાં વખતે ` ૨ શેર ઈઈ
આખરી હમાં વખતે ` ૩ શેર ઈઈ

કુલ ૧,૪૦,૦૦૦ શેર માટે અરજીઓ મળી હતી. શેર મંજૂર નીચે મુજબ કરવામાં આવ્યાં હતાં.

(૧) ૮૦,૦૦૦ શેર અરજદારો ને પૂરેપૂરા શેર મંજૂર કર્યાં.

(૨) ૪૦,૦૦૦ શેર અરજીઓ માંથી ૧૦,૦૦૦ શેર અરજીઓ મંજૂર કરી.

(૩) ૧૦,૦૦૦ શેર અરજદારો ના પૂરેપૂરા શેર નામંજૂર કર્યાં.

શ્રીમતી ઊર્મિલા કે જેમને ૧૦,૦૦૦ શેર પર આખરી હસાના નાણાં ભરેલ નથી તેના સિવાય તમામ શેર પર નાણાં મળ્યાં હતા. કંપનીના ચોપડે ઉપરોક્ત વ્યવહાર નોંધવા જરૂરી આમનોંધ લખો.

(સ.પ.યુ-બીબીએ(જનરલ) સેમ.૨-૨૦૧૪)

૨૭. વિનાયકા લિમિટેડ કંપની એ ` ૧૦૦ નો એવાં ૧૦,૦૦૦ ઈ.શેર, શેર ઈઈ ` ૨૦ ના પ્રીમિયમ થી બહાર પાડ્યાં. શેર પર નીચે મુજબ રકમ મંગાવવામાં આવી હતી.

અરજી વખતે ` ૩૦ શેર ઈઈ
મંજૂરી વખતે ` ૫૦ શેર ઈઈ (પ્રીમિયમ સહિત)
પ્રથમ હમાં વખતે ` ૨૫ શેર ઈઈ
આખરી હમાં વખતે ` ૧૫ શેર ઈઈ

કુલ ૧૬,૦૦૦ શેર માટે અરજીઓ મળી હતી. જેમાંથી ૧,૦૦૦ શેર અરજીઓ નામંજૂર થઈ. બાકીની પ્રમાણસર મંજૂર કરવામાં આવી. શ્રીમાન કાર્તિક કે જેને ૧,૦૦૦ શેર મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા. તેમને પ્રથમ હમાં અને આખરી હસાનાં નાણાં ચુકવ્યાં નહિ. શ્રીમાન શિવ કે જેને ૧,૫૦૦ શેર માટે અરજીઓ કરી હતી તેમને આખરી હસાના નાણાં ચુકવ્યા નહિ. કંપનીના ચોપડે ઉપરોક્ત વ્યવહાર નોંધવા જરૂરી આમનોંધ લખો. બેંક ખાતું અને શેર મૂડી ખાતું તૈયાર કરો.

(સ.પ.યુ-બીબીએ (આઈટીએમ) સેમ.૨-૨૦૧૭)

પ્રકરણ ૭
નાણાકીય પત્રકોનું વિશ્લેષણ અને અર્થઘટન

- ૭.૧ પ્રાસ્તાવિક
- ૭.૨ નાણાકીય પત્રકોનો અર્થ
- ૭.૩ નાણાકીય પત્રકોના લક્ષણો
- ૭.૪ નાણાકીય પત્રકોની ઉપયોગીતા અથવા નાણાકીય પત્રકો તૈયાર કરવાના હેતુઓ
- ૭.૫ નાણાકીય પત્રકોની મર્યાદાઓ
- ૭.૬ નાણાકીય પત્રકોનું વિશ્લેષણનો અર્થ
- ૭.૭ નાણાકીય પત્રકોના વિશ્લેષણની પદ્ધતિઓ
- ૭.૮ નાણાકીય પત્રકોનું વિશ્લેષણ અને અર્થઘટનના ઉદાહરણો
- ૭.૯ સ્વાધ્યાય

પ્રકરણ ૭ નાણાકીય પત્રકોનું વિશ્લેષણ અને અર્થઘટન

૭.૧ પ્રાસ્તાવિક

નાણાકીય પત્રકો હિસાબી પ્રક્રિયાનું પરિણામ છે. નાણાકીય પત્રકો હિસાબી વર્ષને અંતે ધંધાની આર્થિક પરિસ્થિતિ જાણવા માટે તૈયાર કરવામાં આવે છે. પાકુ સરવૈયુ એટલે ચોક્કસ તારીખે ધંધાની આર્થિક પરિસ્થિતિ દર્શાવે છે અને નફા નુકસાન ખાતુ ચોક્કસ સમય દરમિયાનનું ધંધાનું નાણાકીય પરિણામ દર્શાવે છે. આ પત્રકોનું મહત્વ તેમના વિશ્લેષણ અને અર્થઘટનમાં રહેલું છે. શઝ્આતના તબક્કામાં નાણાકીય પત્રકોનું વિશ્લેષણ માત્ર પેઢીની શાખ વધારવા માટે કરવામાં આવતું હતું, પરંતુ હવે નાણાકીય પત્રકોનું વિશ્લેષણ વિવિધ ઉપયોગી માહિતી પ્રદાન કરવા માટે ખાસ કરીને સંચાલકીય હિસાબી પદ્ધતિમાં સૌથી મહત્વપૂર્ણ ઉપયોગમાં લેવાય છે.

૭.૨ નાણાકીય પત્રકોનો અર્થ

અમેરિકન ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ એકાઉન્ટસના મત પ્રમાણે નાણાકીય નોંધાયેલી હકીકતો, પત્રકો હિસાબી પ્રણાલિકા અને વ્યક્તિગત નિર્ણયોનું સંયુક્ત રીતે પ્રતિબિંબિ પાડે છે. નિર્ણય અને પ્રણાલિકાઓની તેના પર ઘણી ગાઢ અસર પડે છે. આ નિર્ણયોની અસરકારકતાનો આધાર જે લોકો આ નિર્ણય લે છે તેમની ક્ષમતા અને પ્રમાણિકતા તથા સામાન્ય રીતે સ્વીકૃત હિસાબી સિધ્ધાંતો અને પ્રણાલિકાઓને વળગી રહેવાની તેમની નીતિ પર રહે છે.

ધંધાકીય એકમો હિસાબી વર્ષના અંતે જ હિસાબો તૈયાર કર છે. તેને નાણાકીય પત્રકો કહેવાય છે. તેમાં વેપાર ખાતુ, નુકસાન ખાતુ અને પાકુ સરવૈયનો સમાવેશ થાય છે. સામાન્ય રીતે નફા-નુકસાન ખાતું અને પાકું સરવૈયુ તૈયાર કરવામાં આવે છે. આવા પત્રકો સંબંધિત સમયના નાણાકીય આંકડાઓ દર્શાવે છે.

૭.૩ નાણાકીય પત્રકોના લક્ષણો

શ્રી એસ. બી. ચૌધરી ના મત પ્રમાણે નાણાકીય પત્રકો સુદ્ધ હિસાબી સિધ્ધાંતો અનુસારના જ હોવા જોઈએ અને તે એવી રીતે તૈયાર કરવા જોઈએ જેથી નાણાકીય પરિસ્થિતિ અને ધંધાના પરિણામના વિશ્લેષણ અને અર્થઘટન માટે તે મહત્તમ ઉપયોગીતા ધરાવતા હોવા જોઈએ. સ્પષ્ટ રજૂઆતએ નાણાકીય પત્રકો તૈયાર કરવામાં સૌથી મહત્વની વસ્તુ છે.

આના સંદર્ભમાં નાણાકીય પત્રકોનાં લક્ષણો નીચે મુજબ છે.

૧. **સ્પષ્ટ રજૂઆત:** નાણાકીય પત્રકો જેમને માટે તૈયાર કરવામાં આવ્યા હોય તેને સહેલાઈથી સમજી શકે એવી રીતે સ્પષ્ટ રજૂઆત થવી જોઈએ. તેમાં બિનજરૂરી વિગતોનો સમાવેશ થવો જોઈએ નહીં.
૨. **આંકડાઓની સરખામણી:** નાણાકીય પત્રકો પરથી કંપનીની પ્રગતિનો ખ્યાલ મેળવવા માટે કંપનીના ચાલુ વર્ષના આંકડાઓની તેના પાછલા વર્ષના આંકડાઓ સાથે તેમજ ધંધામાં રહેલી અન્ય કંપનીઓના આંકડા સાથે સરખામણી કરવી જોઈએ.

૩. **નફા નુકસાન ખાતું:** ધંધાનો સાચો અને વ્યાજબી નફો જાણી શકાય એ માટે નફા નુકસાન ખાતું તૈયાર કરવામાં આવે છે. નફાને અસર કરતી આવક અથવા ખર્ચની કોઈ ખાસ વિગત હોય તો સ્પષ્ટ પણે અલગ-અલગ બતાવવી જોઈએ.
૪. **પાકુ સરવૈયુ:** ધંધોની સાચી અને વ્યાજબી આર્થિક પરિસ્થિતીનો ખ્યાલ આવે તે માટે પાકુ સરવૈયુ તૈયાર કરવું જાઈએ જેથી અંતે મૂડી-મિલકત, લેણાં-દેવાં વગેરેનો ખ્યાલ આવે.
૫. **કાયદાની જોગવાઈઓનું પાલન:** દરેક ધંધાકીય એકમ માટે અલગ-અલગ કાયદા હોય છે. તેમાં કંપની માટે નાણાકીય પત્રકો તૈયાર કરતી વખતે કંપનીના કાયદાની જોગવાઈઓ મુજબ તૈયાર કરવામાં આવે છે.
૬. **ઉદ્દેશો મુજબ પત્રકો:** નાણાકીય પત્રક વિવિધ ઉદ્દેશો મુજબ તૈયાર થાય છે. દા.ત. સામાન્ય હિસાબી પ્રણાલિકા મુજબ બનાવેલ નફા નુકસાન ખાતાનો નફો, આવકવેરાના હેતુ માટેનો નફો, સંચાલકીય મહેનતાણા માટેનો નફો, બોનસની ગણતરી માટેનો નફો એમ અલગ અલગ ઉદ્દેશ હોય છે.
૭. **વ્યાજબી ચોક્કસાઈ:** નાણાકીય પત્રકમાં ખુબ જ ચોક્કસાઈ સત્ય નથી તેનું કારણ એ છે કે ઘણી બાબતો અંદાજે મૂકવી પડે છે. પરંતુ ચોક્કસ આંકડાકીય રકમ દર્શાવવાનો પ્રયત્ન થવો જોઈએ.
૮. **હિસાબી સિદ્ધાંતો અનુમાનો અને પ્રણાલિકાઓ:** નાણાકીય પત્રકો નામાના સિદ્ધાંતો, અનુમાનો અને પ્રણાલિકાને આધારે તૈયાર થાય છે.
૯. **નોંધાયેલી હકીકતો:** નાણાકીય પત્રકો નોંધાયેલી હકીકતો પર આધારિત છે. રોજિંદા નાણાકીય વ્યવહારો હિસાબી ચોપડે નોંધાય છે. તેના આધારે જ વર્ષના અંતે નાણાકીય પત્રકો તૈયાર થાય છે.
૧૦. **વ્યક્તિગત અભિપ્રાય:** નાણાકીય પત્રકો તૈયાર કરતી વખતે પ્રણાલિકાઓ ઉપરાંત વ્યક્તિગત અભિપ્રાય પણ મહત્વનો ભાગ ભજવે છે.

૭.૪ નાણાકીય પત્રકોની ઉપયોગીતા અથવા નાણાકીય પત્રકો તૈયાર કરવાના હેતુઓ

આધુનિક સમયમાં મોટા ભાગની જાહેર કંપનીઓના શેર વિશાળ સમુદાયમાં વહેંચાયેલા હોય છે. આથી એમ કહી શકાય કે સામાન્ય જનતાને કંપનીઓના નાણાકીય પત્રકોમાં રસ હોય છે. શેરધારકો ઉપરાંત બીજી પણ કેટલીક વ્યક્તિઓ અને સંસ્થાઓ હોય છે. તેઓ કંપનીના વાર્ષિક અહેવાલો દ્વારા બતાવવામાં આવતા નાણાકીય પરિણામોમાં રસ ધરાવતા હોય છે. આવી વ્યક્તિઓ અને સંસ્થાઓમાં નીચેનાનો સમાવેશ થઈ શકે છે.

- કંપનીના લેણદારો, સંભવિત વેપારીઓ જેવો કંપનીને માલ પૂરો પાડવાનો હોય અથવા જેવો કંપની સાથે ધંધાકીય સંબંધો ધરાવતા હોય.
- ડિબેનચર ધારકો.
- બેંક જેવી ધિરાણ કરનારી નાણાકીય સંસ્થાઓ.
- કર્મચારીઓ અને મજૂર સંઘો.
- કંપની સાથે લાંબા ગાળાના કરાર કરવાની ઈચ્છા ધરાવનાર મહત્વના ગ્રાહકો.
- અર્થશાસ્ત્રીઓ અને રોકાણકારો આ પત્રકોના વિશ્લેષણ માટે.
- સંભવિત રોકાણકારો જેઓ પોતાના નાણાનું કંપનીની શેરમૂડીમાં રોકાણ કરનાર છે.

- કરવેરાના સત્તાવાળાઓ, સરકારી કંપનીની બાબતમાં પાલિમેન્ટના સભ્યો, કમિટીના સભ્યો અને અંદાજ સમિતિના સભ્યો.
- કંપની કે જે પ્રકારનો ધંધો કરતી હોય તે ઉદ્યોગો સાથે સંકળાયેલ અન્ય ખાતાઓ.
- કંપની લો બોર્ડ, શેરબજાર અને મૂડી નિયમન સંસ્થા (સેબી)
- કેડી ટ રેટીંગ એજન્સીઓ માટે.
- સંશોધન કરનાર અધ્યાપકો, વિદ્યાર્થીઓ વગેરે.

૭.૫ નાણાકીય પત્રકોની મર્યાદાઓ

નાણાકીય પત્રકો આખરી સંપૂર્ણ અને ચોક્કસ છે એવી છાપ ઊભી થાય છે. પણ આ પત્રકો સંપૂર્ણ નથી હોતા કે નથી ચોક્કસ હોતા. તે ધંધાના નાણાકીય વ્યવહારોનું જ પ્રતિબિંબ પાડે છે. પણ જે હકીકત નાણાકીય સ્વરૂપમાં દર્શાવી શકાય એમ નહીં હોય તે અંગે તેઓ કોઈ માહિતી આપતા નથી.

નાણાકીય પત્રકોની મુખ્ય મર્યાદાઓ નીચે પ્રમાણે છે.

૧. **ચોક્કસાઈનો અભાવ:** નાણાકીય પત્રકોમાં ત્રીણવટ ભરી ચોક્કસાઈ શક્ય નથી. તેમાં એવી વિગતો રજૂ થાય છે, જે ચોક્કસ રીતે માપી શકાતી નથી. વિગતો હિસાબી નિષ્ણાંતોના અનુભવ પરથી નક્કી થાય છે.
૨. **નફાની રકમ ચોક્કસ નહીં:** નફા નુકસાન ખાતુ જે નફો દર્શાવે છે. તે સાપેક્ષ કિંમત જ દર્શાવે છે. બીજી કંપનીમાં એવો વ્યવહારો હોવા છતાં નફો જુદો હોઈ શકે છે.
૩. **મિલકતો સાચી કિંમત નહીં:** મિલકતોનો જે અર્થ થાય છે તે મિલકતો પાકુ સરવૈયું દર્શાવતું નથી. હિસાબી પ્રથા મુજબ જ ઘસારો કે હવાલા ધ્વારા મિલકત દર્શાવાય છે. ઘસારો પડતર કિંમત પર ગણ્યો હોય તે ખૂબ ઓછો હોય. આજે તે મિલકતની બજાર કિંમત અનેક ગણી હોય છે.
૪. **બધી જ જવાબદારીઓ દર્શાવાતી નથી:** નામાની પ્રણાલિકાની છુટછાટ લઈ ધણી કંપનીઓ પાકા સરવૈયામાં બધી જવાબદારીઓ દર્શાવતી નથી. દા.ત. કર્મચારીઓને ગ્રેચ્યુઈટી દેવા તરીકે દર્શાવતી નથી.
૫. **કેટલાક પરિબલોની ઉપેક્ષા:** એવા ઘણા પરિબલો છે જે બધાને અસર કરે છે. બિનઆર્થિક પરિબલો પરિસ્થિતિ પર અસર કરે છતાં નાણાકીય હિસાબોમાં તેની અસર દેખાતી નથી. દા.ત. સંચાલકોની કાર્યક્ષમતા ધંધાની નફાકારકતા પર નોંધપાત્ર અસર કરે છે. છતાં તે હિસાબોમાં દર્શાવાતી નથી.
૬. **ભવિષ્યની માહિતીનો અભાવ:** નાણાકીય પત્રકોમાં આપેલી માહિતી ઐતિહાસિક માહિતી હોય છે. ભવિષ્ય અંગે એમાંથી કોઈ નિર્દેશ મળી શકતો નથી.
૭. **નાણાકીય પરિભાષામાં ખ્યાલ રજૂ થતો નથી:** નાણાકીય પરિભાષામાં જ આ પત્રકો ધંધાની આર્થિક પરિસ્થિતિનો ખ્યાલ આપે છે. જે બાબતોની રજૂઆત અથવા નોંધ નાણાકીય પરિભાષામાં થઈ શકે નહીં તેવી બાબતોનો નફા નુકસાન ખાતામાં અથવા પાકા સરવૈયામાં થતો નથી.
૮. **હિસાબી પદ્ધતિઓની વિવિધતા:** જુદાજુદા એકમોમાં નાણાકીય પત્રકોના અભ્યાસ કરતી વખતે એકમોનું કદ અને હિસાબી પદ્ધતિઓની વિવિધતાઓનો ખ્યાલ રાખવો જોઈએ, નાણાકીય પત્રકોમાંથી એનો નિર્દેશ મળતો નહીં હોવાથી તે અંગે ખાસ પ્રયત્ન કરી માહિતી મેળવવી જોઈએ.

૯. કુગાવો કિંમતમાં વધ-ઘટ: વિકસિત દેશોમાં કુગાવાનો દર હંમેશા વધતો હોય છે, જેને કારણે નાણાકીય પરિણામ પર અસર થતી હોય છે. જેને ધ્યાનમાં લેવામાં આવતું નથી.

૭.૬ નાણાકીય પત્રકોનું વિશ્લેષણ અર્થ

વિશ્લેષણમાં હકીકત શોધવાની તથા ગુંચવણ ભરેલી આંકડાકીય માહિતીને સરળ વિભાગમાં વહેચી નાખવાની પ્રક્રિયાનો સમાવેશ થાય છે. શ્રી એચ. જી. ગુથમેન ના મુત મુજબ નાણાકીય પત્રકો મૂળભૂત રીતે નિર્ણય લેવા માટે તૈયાર કરવામાં આવે છે. તેઓ પોતે અંતિમ ધ્યેય નથી પણ નિર્ણય લેવાના સંદર્ભમાં તે ઉપયોગી નિવડવા જોઈએ. સંચાલકોના પ્રયત્નોનું ધંધાના માલિકો એટલે કે શેરહોલ્ડરો, તેના કર્મચારીઓ, ગ્રાહકો અને સામાન્ય જનતા સમક્ષ રજૂ કરવાનું સૌથી સારુ સાધન નાણાકીય પત્રકો છે, પણ ફક્ત આવી જ માહિતી ના આધારે કોઈ સંતોષકારક નિદાન થઈ શકે નહીં, આવા પત્રકો વધારે અર્થપૂર્ણ અને ઉપયોગી બને તે માટે સંચાલકો ધંધાનું પરિણામ વિશિષ્ટ રીતે ટકાવારી અને ગુણોત્તરના રૂપમાં રજૂ કરવાની પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરે છે તેને નાણાકીય પત્રકોનું વિશ્લેષણ અને અર્થઘટન કહેવામાં આવે છે. શ્રી હેરોલ્ડ બીચરમેનના મત પ્રમાણે નાણાકીય માહિતીને નોંધવાની અને તેનો અહેવાલ આપવાની કળાને માહિતીનો ઉપયોગના કાર્ય સાથે સાંકળવાનું કામ વિશ્લેષણ અને અર્થઘટન કરે છે.

૭.૭ નાણાકીય પત્રકોના વિશ્લેષણની પદ્ધતિઓ

કંપનીની નાણાકીય સ્થિતિ અને કંપનીના ધંધાનું પરિણામ તથા નાણાકીય પ્રગતિ સંતોષકારક છે કે નહીં એ નક્કી કરવા માટે સંબંધો અને વલણોનો અભ્યાસનો સમાવેશ નાણાકીય પત્રકોના વિશ્લેષણમાં થાય છે. નાણાકીય પત્રકોના વિશ્લેષણની મુખ્ય ત્રણ પદ્ધતિઓ જે નીચે મુજબ છે.

૧. તુલનાત્મક નાણાકીય પત્રકો.
૨. સામાન્ય માપ કે કદના પત્રકો.
૩. વલણ દર્શાવતી ટકાવારીઓ.

૧. તુલનાત્મક નાણાકીય પત્રકો: આ પદ્ધતિમાં નાણાકીય પત્રકો ધ્વારા દર્શાવતી નાણાકીય સ્થિતિના જુદા જુદા અંગોની સરખામણી કરીને ધંધાની નાણાકીય પ્રગતિનો ખ્યાલ મેળવવામાં આવે છે. સિદ્ધાંતિક દ્રષ્ટિએ કોઈપણ નાણાકીય પત્રક આવી રીતે તુલનાત્મક સ્વરૂપમાં તૈયાર કરી શકાય પણ વ્યવહારમાં તો પાકું સરવૈયું અને નફા નુકસાન ખાતું જ તુલનાત્મક સ્વરૂપમાં તૈયાર કરવામાં આવે છે. જો બે કે ત્રણ વર્ષની નાણાકીય માહિતીનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કરવામાં આવે તો નાણાકીય પરિસ્થિતિમાં થયેલા ફેરફારનો ચોક્કસ ખ્યાલ આવી શકે છે.

તુલનાત્મક પત્રકો ફક્ત એક જ વર્ષની માહિતીને પણ એક કરતાં વધારે વર્ષોની માહિતીનો સમાવેશ થતો હોવાથી વિશ્લેષણ કરનારને તે ખૂબ જ ઉપયોગી નીવડે છે. કંપનીની નાણાકીય સ્થિતિ અને ધંધાના પરિણામની દિશામાં થતા ફેરફાર તે સૂચવે છે.

૭.૮ નાણાકીય પત્રકોનું વિશ્લેષણ અને અર્થઘટનના ઉદાહરણો

ઉદાહરણ ૧. બી.સી.આર કંપની લિ. ના નફા અને નુકસાન ઉપરથી તુલનાત્મક નફા અને નુકસાનમાં રૂપાંતર કરો.

વિગત	નોંધ નંબર	૨૦૧૫-૨૦૧૬ (`)	૨૦૧૬-૨૦૧૭ (`)
(૧) ધંધાકીય પ્રવૃત્તિની થતી આવક		૬૦,૦૦,૦૦૦	૭૫,૦૦,૦૦૦
(૨) અન્ય આવક		૧,૫૦,૦૦૦	૧,૨૦,૦૦૦
(૩) ખર્ચાઓ		૪૪,૦૦,૦૦૦	૫૦,૬૦,૦૦૦
(૪) આવકવેરો		૩૫%	૪૦%

જવાબ:

તુલનાત્મક નફા અને નુકસાન પત્રક

વિગત	૨૦૧૫-૨૦૧૬ (`)	૨૦૧૬-૨૦૧૭ (`)	કુલ રકમમાં થયેલ વધારો (+) અને ઘટાડો (-)	ટકાવારી થયેલ વધારો (+) અને ઘટાડો (-)
(૧) ધંધાકીય પ્રવૃત્તિની થતી આવક	૬૦,૦૦,૦૦૦	૭૫,૦૦,૦૦૦	૧૫,૦૦,૦૦૦	૨૫.૦૦
(૨) અન્ય આવક	૧,૫૦,૦૦૦	૧,૨૦,૦૦૦	(૩૦,૦૦૦)	(૨૦.૦૦)
(૩) કુલ આવક	૬૧,૫૦,૦૦૦	૭૬,૨૦,૦૦૦	૧૪,૭૦,૦૦૦	૨૩.૯૦
બાદ: ખર્ચાઓ	૪૪,૦૦,૦૦૦	૫૦,૬૦,૦૦૦	૬,૬૦,૦૦૦	૧૫.૦૦
કરવેરા પહેલાનો નફો	૧૭,૫૦,૦૦૦	૨૫,૬૦,૦૦૦	૮,૧૦,૦૦૦	૪૬.૨૯
(૪) બાદ : આવકવેરો	૬,૧૨,૫૦૦	૧૦,૨૪,૦૦૦	૪,૧૧,૫૦૦	૬૭.૧૮
કરવેરા બાદ નફો	૧૧,૩૭,૫૦૦	૧૫,૩૬,૦૦૦	૩,૯૮,૫૦૦	૩૫.૦૩

ઉદાહરણ ૨. મનોહર કંપની લિ. ના નફા અને નુકસાન ઉપરથી તુલનાત્મક નફા અને નુકસાનમાં રૂપાંતર કરો.

વિગત	નોંધ નંબર	૨૦૧૫-૨૦૧૬ (`)	૨૦૧૬-૨૦૧૭ (`)
(૧) ધંધાકીય પ્રવૃત્તિની થતી આવક		૧૬,૦૦,૦૦૦	૨૦,૦૦,૦૦૦
(૨) અન્ય આવક		૮,૦૦,૦૦૦	૧૦,૦૦,૦૦૦
(૩) અન્ય ખર્ચાઓ		૨,૦૦,૦૦૦	૧,૦૦,૦૦૦
(૪) આવકવેરા નો દર ૪૦ ટકા			

જવાબ:

તુલનાત્મક નફા અને નુકસાન

વિગત	૨૦૧૫- ૨૦૧૬ (`)	૨૦૧૬-૨૦૧૭ (`)	કુલ રકમમાં થયેલ વધારો (+) અને ઘટાડો (-)	ટકાવારી થયેલ વધારો (+) અને ઘટાડો (-)
(૧) ધંધાકીય પ્રવૃત્તિની થતી આવક	૧૬,૦૦,૦૦૦	૨૦,૦૦,૦૦૦	૪,૦૦,૦૦૦	૨૫

(૨) બાદ : ખર્ચાઓ				
▪ કર્મચારી લાભાર્થે થયેલ ખર્ચાઓ	૮,૦૦,૦૦૦	૧૦,૦૦,૦૦૦	૨,૦૦,૦૦૦	૨૫
▪ અન્ય ખર્ચાઓ	૨,૦૦,૦૦૦	૧,૦૦,૦૦૦	(૧,૦૦,૦૦૦)	(૫૦)
▪ કરવેરા પહેલાનો નફો	૬,૦૦,૦૦૦	૯,૦૦,૦૦૦	૩,૧૦,૦૦૦	૫૦
(૩) બાદ : આવકવેરો ૪૦ ટકા કરવેરા બાદ નફો	૨,૪૦,૦૦૦	૩,૬૦,૦૦૦	૧,૨૦,૦૦૦	૫૦
	૩,૬૦,૦૦૦	૫,૪૦,૦૦૦	૧,૮૦,૦૦૦	૫૦

ઉદાહરણ ૩. નીચે આપેલ જયેશ લીમિટેડનાં પાકા સરવૈયા ઉપરથી તુલનાત્મક પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

વિગત		નોંધ નંબર	૨૦૧૫-૨૦૧૬ (`)	૨૦૧૬-૨૦૧૭ (`)
(૧)	શેરમૂડી અને જવાબદારીઓ			
૧.	શેર હોલ્ડર ભંડોળ			
ક.	શેર મૂડી		૧૫,૦૦,૦૦૦	૨૦,૦૦,૦૦૦
બ.	અનામત અને વધારો		૪,૦૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦
૨.	બિન - ચાલુ જવાબદારીઓ			
	લાંબા ગાળાની લોન		૬,૦૦,૦૦૦	૯,૦૦,૦૦૦
૩.	ચાલુ જવાબદારીઓ			
	વેપારી લેણદારો		૨,૦૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦
	કુલ		૨૭,૦૦,૦૦૦	૩૫,૦૦,૦૦૦
(૨)	મિલકતો			
૧.	બિન - ચાલુ મિલકતો			
ક.	જંગમ મિલકતો			
-	દ્રશ્ય મિલકતો		૧૫,૦૦,૦૦૦	૨૦,૦૦,૦૦૦
-	અદ્રશ્ય મિલકતો		૬,૦૦,૦૦૦	૯,૦૦,૦૦૦
૨.	ચાલુ મિલકતો			
	સ્ટોક અને માલસામાન		૪,૦૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦
	રોકડ અને સમકક્ષ રોકડ		૨,૦૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦
	કુલ		૨૭,૦૦,૦૦૦	૩૫,૦૦,૦૦૦

જવાબ:

તુલનાત્મક નફા અને નુકસાન પત્રક

વિગત	નોંધ નંબર	૨૦૧૫-૧૬ (`)	૨૦૧૬-૧૭ (`)	કુલ રકમમાં થયેલ વધારો (+) અને	ટકાવારી થયેલ વધારો (+) અને
------	-----------	---------------	---------------	-------------------------------	----------------------------

					ઘટાડો (-)	ઘટાડો (-)
(૧)	શેરમૂડી અને જવાબદારીઓ					
૧.	શેર હોલ્ડર ભંડોળ					
બ.	શેર મૂડી	૧૫,૦૦,૦૦૦	૨૦,૦૦,૦૦૦	૫,૦૦,૦૦૦		૩૩.૩૩
મ.	અનામત અને વધારો	૪,૦૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦	(૧,૦૦,૦૦૦)		(૨૫)
૨.	બિન - ચાલુ જવાબદારીઓ					
	લાંબા ગાળાની લોન	૬,૦૦,૦૦૦	૯,૦૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦		૫૦
૩.	ચાલુ જવાબદારીઓ					
	વેપારી લેણદારો	૨,૦૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦	૧,૦૦,૦૦૦		૫૦
	કુલ	૨૭,૦૦,૦૦૦	૩૫,૦૦,૦૦૦	૮,૦૦,૦૦૦		૨૯.૬૩
(૨)	મિલકતો					
૧.	બિન - ચાલુ મિલકતો					
બ.	જંગમ મિલકતો					
-	દ્રશ્ય મિલકતો	૧૫,૦૦,૦૦૦	૨૦,૦૦,૦૦૦	૫,૦૦,૦૦૦		૩૩.૩૩
-	અદ્રશ્ય મિલકતો	૬,૦૦,૦૦૦	૯,૦૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦		૫૦
૨.	ચાલુ મિલકતો					
	સ્ટોક અને માલસામાન	૪,૦૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦	(૧,૦૦,૦૦૦)		(૨૫)
	રોકડ અને સમકક્ષ રોકડ	૨,૦૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦	૧,૦૦,૦૦૦		૫૦
	કુલ	૨૭,૦૦,૦૦૦	૩૫,૦૦,૦૦૦	૮,૦૦,૦૦૦		૨૯.૬૩

૨. સામાન્ય માપ કે કદના પત્રકો: આ પદ્ધતિમાં નાણાકીય પત્રકો એવી રીતે રજૂ કરવામાં આવે છે કે પત્રકોમાંની દરેક વિગત કુલ મિલકતના અથવા કુલ વેચાણના કેટલા ટકા છે. તેનો ખ્યાલ આવી શકે છે. ઇ. ત. દેવાદારોનું વેચાણ સાથેનું પ્રમાણ રજૂ કરવું હોય તો કુલ વેચાણને ૧૦૦ ધારવામાં આવે અને તેના સંદર્ભમાં દેવાદારોની ટકાવારી રજૂ કરવામાં આવે.

ઉદાહરણ ૪. નીચે આપેલ માહિતી પરથી વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬ અને વર્ષ ૨૦૧૬-૧૭ નું સામાન્ય કદ આવક - જાવક પત્રક તૈયાર કરો.

વિગત	૨૦૧૫-૨૦૧૬ (`)	૨૦૧૬-૨૦૧૭ (`)
ચોખ્ખું વેચાણ	૨૫,૦૦,૦૦૦	૧૮,૦૦,૦૦૦
વેચેલ માલની પડતર	૧૨,૦૦,૦૦૦	૧૦,૦૦,૦૦૦
ધંધાકીય પ્રવૃત્તિ અંગેના ખર્ચાઓ	૧,૨૦,૦૦૦	૮૦,૦૦૦

બિન ધંધાકીય પ્રવૃત્તિ અંગેના ખર્ચાઓ	૧૫,૦૦૦	૧૨,૦૦૦
ઘસારો	૪૦,૦૦૦	૨૦,૦૦૦
વેતન	૨૦,૦૦૦	૧૦,૦૦૦

જવાબ:

સામાન્ય કદ આવક - જાવક પત્રક

વિગત	આંકડાકીય રકમ		ચોખ્ખા વેચાણ પર ટકાવારી	
	૨૦૧૫- ૨૦૧૬ (')	૨૦૧૬- ૨૦૧૭ (')	૨૦૧૫- ૨૦૧૬ ટકા (%)	૨૦૧૬- ૨૦૧૭ ટકા (%)
ચોખ્ખું વેચાણ	૨૫,૦૦,૦૦૦	૧૮,૦૦,૦૦૦	૧૦૦	૧૦૦
બાદ : વેચેલ માલની પડતર	૧૨,૦૦,૦૦૦	૧૦,૦૦,૦૦૦	૪૮	૫૫.૫૬
કાર્યો નફો	૧૩,૦૦,૦૦૦	૮,૦૦,૦૦૦	૫૨	૪૪.૪૪
બાદ : ધંધાકીય પ્રવૃત્તિ અંગેના ખર્ચાઓ	૧,૨૦,૦૦૦	૮૦,૦૦૦	૪.૮૦	૪.૪૪
ધંધાકીય પ્રવૃત્તિમાંથી થતી આવક	૧૧,૮૦,૦૦૦	૭,૨૦,૦૦૦	૪૭.૨૦	૪૦
બાદ : બિન ધંધાકીય પ્રવૃત્તિ અંગેના ખર્ચાઓ	૧૫,૦૦૦	૧૨,૦૦૦	૦.૬૦	૦.૬૭
નફો	૧૧,૬૫,૦૦૦	૭,૦૮,૦૦૦	૪૬.૬૦	૩૯.૩૩

- વેતન ખર્ચ એ વેચેલ માલની પડતરનો ભાગ છે.
- ઘસારો એ ધંધાકીય પ્રવૃત્તિ ખર્ચનો ભાગ છે.

ઉદાહરણ ૫. નીચે આપેલ માહિતી પરથી વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬ અને વર્ષ ૨૦૧૬-૧૭ નું સામાન્ય કદ આવક - જાવક પત્રક તૈયાર કરો.

વિગત	૨૦૧૫-૨૦૧૬ (')	૨૦૧૬-૨૦૧૭ (')
ધંધાકીય પ્રવૃત્તિની થતી આવક	૨૫,૦૦,૦૦૦	૨૦,૦૦,૦૦૦
અન્ય આવક	૩,૨૫,૦૦૦	૨,૫૦,૦૦૦
કર્મચારીઓ લાભાર્થે અંગેના ખર્ચાઓ	૮,૨૫,૦૦૦	૪,૫૦,૦૦૦
અન્ય ખર્ચાઓ	૨,૦૦,૦૦૦	૧,૦૦,૦૦૦
આવકવેરા નો દર	૩૦%	૩૦%

જવાબ :

સામાન્ય કદ આવક - જાવક પત્રક

વિગત	આંકડાકીય રકમ		ચોખ્ખા વેચાણ પર ટકાવારી	
	૨૦૧૫- ૨૦૧૬ (')	૨૦૧૬-૨૦૧૭ (')	૨૦૧૫- ૨૦૧૬ ટકા (%)	૨૦૧૬- ૨૦૧૭ ટકા (%)
ધંધાકીય પ્રવૃત્તિની થતી આવક	૨૫,૦૦,૦૦૦	૨૦,૦૦,૦૦૦	૧૦૦	૧૦૦
અન્ય આવક	૩,૨૫,૦૦૦	૨,૫૦,૦૦૦	૧૩	૧૨.૫
કુલ આવક	૨૮,૨૫,૦૦૦	૨૨,૫૦,૦૦૦	૧૧૩	૧૧૨.૫
બાદ : કર્મચારીઓ લાભાર્થે અંગેના ખર્ચાઓ	૮,૨૫,૦૦૦	૪,૫૦,૦૦૦	૩૩	૨૨.૫
અન્ય ખર્ચાઓ	૨,૦૦,૦૦૦	૧,૦૦,૦૦૦	૮	૫
કરવેરા પહેલાનો નફો	૧૮,૦૦,૦૦૦	૧૭,૦૦,૦૦૦	૭૨	૮૫
આવકવેરા (૩૦%)	૫,૪૦,૦૦૦	૫,૧૦,૦૦૦	૨૧.૬	૨૫.૫
કરવેરા બાદનો નફો	૧૨,૬૦,૦૦૦	૧૧,૯૦,૦૦૦	૫૦.૪	૫૮.૫

ઉદાહરણ ૬. નીચે આપેલ રાજારામ લીમિટેડનાં પાકા સરવૈયા પરથી સામાન્ય કદ પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

વિગત	નોંધ નંબર	૨૦૧૫-૧૬ (')	૨૦૧૬-૧૭ (')
(૧) શેરમૂડી અને જવાબદારીઓ			
૧. શેર હોલ્ડર ભંડોળ			
૫. શેર મૂડી		૧૫,૦૦,૦૦૦	૧૨,૦૦,૦૦૦
૨. અનામત અને વધારો		૫,૦૦,૦૦૦	૫,૦૦,૦૦૦
૨. બિન - ચાલુ જવાબદારીઓ			
લાંબા ગાળાની લોન		૬,૦૦,૦૦૦	૫,૦૦,૦૦૦

૩.	ચાલુ જવાબદારીઓ			
	વેપારી લેણદારો		૧૫,૫૦,૦૦૦	૧૦,૫૦,૦૦૦
		કુલ	૪૧,૫૦,૦૦૦	૩૨,૫૦,૦૦૦
(૨)	મિલકતો			
૧.	બિન - ચાલુ મિલકતો			
ફ.	જંગમ મિલકતો			
-	દ્રશ્ય મિલકતો			
	○ સાંચા અને ચંત્રો		૧૪,૦૦,૦૦૦	૮,૦૦,૦૦૦
-	અદ્રશ્ય મિલકતો			
	○ પાઘડી		૧૬,૦૦,૦૦૦	૧૨,૦૦,૦૦૦
બ.	બિન ચાલુ રોકાણો		૧૦,૦૦,૦૦૦	૧૦,૦૦,૦૦૦
૨.	ચાલુ મિલકતો			
	સ્ટોક અને માલસામાન		૧,૫૦,૦૦૦	૨,૫૦,૦૦૦
		કુલ	૪૧,૫૦,૦૦૦	૩૨,૫૦,૦૦૦

જવાબ:

રાજારામ લીમિટેડનું સામાન્ય કદ પાકું સરવૈયું.

વિગત	નોંધ નંબર	ખરેખર આંકડાકીય રકમ		કુલ મિલકતની ટકાવારી	
		૨૦૧૫-૧૬ (')	૨૦૧૬-૧૭ (')	૨૦૧૫- ૧૬ ટકા (%)	૨૦૧૬- ૧૭ ટકા (%)
(૧)	શેરમૂડી અને જવાબદારીઓ				
૧.	શેર હોલ્ડર ભંડોળ				
ફ.	શેર મૂડી	૧૫,૦૦,૦૦૦	૧૨,૦૦,૦૦૦	૩૬.૧૪	૩૬.૯૩
બ.	અનામત અને વધારો	૫,૦૦,૦૦૦	૫,૦૦,૦૦૦	૧૨.૦૫	૧૫.૩૮
૨.	બિન - ચાલુ જવાબદારીઓ				
	લાંબા ગાળાની લોન	૬,૦૦,૦૦૦	૫,૦૦,૦૦૦	૧૪.૪૬	૧૫.૩૮
૩.	ચાલુ જવાબદારીઓ				
	વેપારી લેણદારો	૧૫,૫૦,૦૦૦	૧૦,૫૦,૦૦૦	૩૭.૩૫	૩૨.૩૧
		કુલ	૪૧,૫૦,૦૦૦	૧૦૦	૧૦૦
(૨)	મિલકતો				
૧.	બિન - ચાલુ મિલકતો				
ફ.	જંગમ મિલકતો				
-	દ્રશ્ય મિલકતો				

	○ સાંચા અને યંત્રો		૧૪,૦૦,૦૦૦	૮,૦૦,૦૦૦	૩૩.૭૩	૨૪.૬૨
-	અદ્રશ્ય મિલકતો					
	○ પાઘડી		૧૬,૦૦,૦૦૦	૧૨,૦૦,૦૦૦	૩૮.૫૫	૩૬.૯૨
	મિન ચાલુ રોકાણો					
૨.	ચાલુ મિલકતો					
	સ્ટોક અને માલસામાન		૧,૫૦,૦૦૦	૨,૫૦,૦૦૦	૩.૬૨	૭.૬૯
	કુલ		૪૧,૫૦,૦૦૦	૩૨,૫૦,૦૦૦	૧૦૦	૧૦૦

૩. વલણ દર્શાવતી ટકાવારીઓ: નાણાકીય પત્રકોનું વિશ્લેષણ કરવાની આ એક એવી પદ્ધતિ છે કે જેમાં કોઈ એક વર્ષને આધાર વર્ષ તરીકે ગણવામાં આવે છે. તે વર્ષના આંકડાઓને ૧૦૦ ગણી બીજા વર્ષના આંકડાઓની આધાર વર્ષના આંકડા સાથે સરખામણી કરી તેમની વચ્ચેનો સંબંધ ટકાવારીમાં દર્શાવવામાં આવે છે.

જુદા જુદા વર્ષમાં ચાલું મિલકત, ચાલું જવાબદારી, આવક, ખર્ચ, વેચાણ જેવી મહત્વની વિગતોના વલણની વિગતો ના વલણની સરખામણીથી વિશ્લેષણ માટે મહત્વની માહિતી મળે શકે છે. આ દ્રષ્ટિએ વિચારતા વલણ ટકાવારી એક પ્રકારના સૂચક આંક જ છે એમ કહી શકાય.

ઉદાહરણ ૭. નીચે આપેલ માહિતી પરથી વલણ (ટકાવારી) માં ગણતરી કરો. આધાર વર્ષ ૨૦૧૦ તરીકે ગણી વિશ્લેષણ કરો.

લાખોમાં છે.

વર્ષ	વેચાણ (₹)	સ્ટોક (₹)	કરવેરા પહેલાનો નફો (₹)
૨૦૧૪	૧,૮૮૧	૭૦૯	૩૨૧
૨૦૧૫	૨,૩૪૦	૭૮૧	૪૩૫
૨૦૧૬	૨,૬૫૫	૮૧૬	૪૫૮
૨૦૧૭	૩,૦૨૧	૯૪૪	૫૨૭
૨૦૧૮	૩,૭૬૮	૧,૧૫૪	૬૨૭

જવાબ :

વર્ષ	વેચાણ રકમ (₹)	વલણ ટકાવારી %	સ્ટોક રકમ (₹)	વલણ ટકાવારી %	કરવેરા પહેલાનો નફો (₹)	વલણ ટકાવારી %
૨૦૧૪	૧,૮૮૧	૧૦૦	૭૦૯	૧૦૦	૩૨૧	૧૦૦
૨૦૧૫	૨,૩૪૦	૧૨૪	૭૮૧	૧૧૦	૪૩૫	૧૩૬
૨૦૧૬	૨,૬૫૫	૧૪૧	૮૧૬	૧૧૫	૪૫૮	૧૪૩
૨૦૧૭	૩,૦૨૧	૧૬૧	૯૪૪	૧૩૩	૫૨૭	૧૬૪
૨૦૧૮	૩,૭૬૮	૨૦૦	૧,૧૫૪	૧૬૩	૬૨૭	૧૯૫

અર્થઘટન:

- વિવિધ વર્ષોમાં ૨૦૧૮ સુધીમાં તમામ વર્ષોમાં વેચાણમાં સતત વધારો થયો છે. ૨૦૧૪માં ૧૦૦ની સરખામણીમાં ૨૦૧૮માં ટકાવારી ૨૦૦ છે. વેચાણમાં બમણો વધારો ઘણો સંતોષકારક છે.
- પાંચ વર્ષ દરમિયાન સ્ટોકના આંકડામાં પણ વધારો થયો છે. અગાઉના વર્ષોની તુલનાએ ૨૦૧૭ અને ૨૦૧૮માં સ્ટોકમાં વધારો વધુ છે. એટલે વેચાણની સાથે સ્ટોકમાં પણ વધારો થયેલ છે. એટલે ધંધાનો વિકાસ થયેલ છે.
- નફો નોંધપાત્ર વધારો થયો છે. નફામાં વેચાણ કરતા વધારે પ્રમાણમાં નફો થયો છે જ સૂચવે છે કે કંપની વેચાયેલી માલસામાનની કિંમત ઘટાડવા અને સંચાલન ખર્ચને નિયંત્રિત કરવામાં સક્ષમ રહી છે.

ઉદાહરણ ૮.

લાખોમાં છે.

વિગત	૨૦૧૨-૧૩	૨૦૧૩-૧૪	૨૦૧૪-૧૫	૨૦૧૫-૧૬
રોકડ	૧૦૦	૧૨૦	૮૦	૧૪૦
દેવાદારો	૨૦૦	૨૫૦	૩૨૫	૪૦૦
સ્ટોક	૩૦૦	૪૦૦	૩૫૦	૫૦૦
અન્ય ચાલુ મિલકતો	૫૦	૭૫	૧૨૫	૧૫૦
જમીન	૪૦૦	૫૦૦	૫૦૦	૫૦૦
મકાન	૮૦૦	૧૦૦૦	૧૨૦૦	૧૫૦૦
ચંત્રો	૧૦૦૦	૧૦૦૦	૧૨૦૦	૧૫૦૦

જવાબ:

પાકા સરવૈયા વલણ (ટકાવારીની) દર્શાવતું પત્રક

લાખોમાં છે.

વિગત	૨૦૧૨-૨૦૧૩	વલણ (%)	૨૦૧૩-૨૦૧૪	વલણ (%)	૨૦૧૪-૨૦૧૫	વલણ (%)	૨૦૧૫-૨૦૧૬	વલણ (%)
ચાલુ મિલકતો :								
રોકડ	૧૦૦	૧૦૦	૧૨૦	૧૨૦	૮૦	૮૦	૧૪૦	૧૪૦
દેવાદારો	૨૦૦	૧૦૦	૨૫૦	૧૨૫	૩૨૫	૧૬૨.૫	૪૦૦	૨૦૦
સ્ટોક	૩૦૦	૧૦૦	૪૦૦	૧૩૩.૩૩	૩૫૦	૧૧૬.૬૭	૫૦૦	૧૬૬.૬૭
અન્ય ચાલુ મિલકતો	૫૦	૧૦૦	૭૫	૧૫૦	૧૨૫	૨૫૦	૧૫૦	૩૦૦
	૬૫૦	૧૦૦	૮૪૫	૧૩૦	૮૮૦	૧૩૫.૩૮	૧૧૬૦	૧૮૩.૦૮
બિન ચાલુ મિલકતો								
જમીન	૪૦૦	૧૦૦	૫૦૦	૧૨૫	૫૦૦	૧૨૫	૫૦૦	૧૨૫
મકાન	૮૦૦	૧૦૦	૧૦૦૦	૧૨૫	૧૨૦૦	૧૫૦	૧૫૦૦	૧૮૭.૫
ચંત્રો	૧૦૦૦	૧૦૦	૧૦૦૦	૧૦૦	૧૨૦૦	૧૨૦	૧૫૦૦	૧૫૦
	૨૨૦૦	૧૦૦	૨૫૦૦	૧૧૩.૬૪	૨૬૦૦	૧૩૧.૮૨	૩૫૦૦	૧૫૬.૦૦
કુલ મિલકતો	૨૮૫૦	૧૦૦	૩૩૪૫	૧૧૭.૩૬	૩૭૮૦	૧૩૨.૬૩	૪૬૬૦	૧૬૪.૫૬

અર્થઘટન:

૧. આ સમયગાળા દરમિયાન મિલકતો સતત વધતી વલણ દર્શાવી છે.
૨. ચાલુ મિલકતો કરતાં બિન-ચાલુ મિલકતો વધુ ઝડપથી વધી છે.
૩. પરચુરણ દેવાદારો અને અન્ય વર્તમાન મિલકતો અને મકાન ઊંચી વૃદ્ધિ દર્શાવી છે.

ઉદાહરણ ૯. નીચેની માહિતી પી.પી. લીમિટેડનાં પાકા સરવૈયા પરથી વલણ (ટકાવારી), ઇક્વીટી અને જવાબદારીઓ વર્ષ ૨૦૧૦ થી ૨૦૧૩, આધાર વર્ષ ૨૦૧૦ ગણી તૈયાર કરો.

લાખોમાં છે.

વિગત	૨૦૧૦- ૧૧	૨૦૧૧- ૧૨	૨૦૧૨- ૧૩	૨૦૧૩- ૧૪
ઇક્વીટી શેર મૂડી	૧,૦૦૦	૧,૦૦૦	૧,૨૦૦	૧,૫૦૦
સામાન્ય અનામત	૮૦૦	૧,૦૦૦	૧,૨૦૦	૧,૫૦૦
૧૨% નાં ડિવેન્ચર	૪૦૦	૫૦૦	૫૦૦	૫૦૦
બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ	૩૦૦	૪૦૦	૫૫૦	૫૦૦
વેપારી દેવાદારો	૧૦૦	૧૨૦	૮૦	૧૪૦
પરચૂરણ લેણદારો	૩૦૦	૪૦૦	૫૦૦	૬૦૦
ચૂકવવા બાકી જવાબદારી	૫૦	૭૫	૧૨૫	૧૫૦

જવાબ :

પાકા સરવૈયા વલણ (ટકાવારીની) દર્શાવતું પત્રક

લાખોમાં છે.

વિગત	૨૦૧૦- ૧૧	વલણ (%)	૨૦૧૧- ૧૨	વલણ (%)	૨૦૧૨- ૧૩	વલણ (%)	૨૦૧૩- ૧૪	વલણ (%)
શેર હોલ્ડર ભંડોળ								
ઇક્વીટી શેર મૂડી	૧,૦૦૦	૧૦૦	૧,૦૦૦	૧૦૦	૧,૨૦૦	૧૨૦	૧,૫૦૦	૧૫૦
સામાન્ય અનામત	૮૦૦	૧૦૦	૧,૦૦૦	૧૨૫	૧,૨૦૦	૧૫૦	૧,૫૦૦	૧૮૭.૫
(અ)	૧,૮૦૦	૧૦૦	૨,૦૦૦	૧૧૧.૧ ૧	૨,૪૦૦	૧૩૩.૩ ૩	૩,૦૦૦	૧૬૬.૬ ૭
લાંબા ગાળાની ઉછીના નાણાં								
૧૨% નાં ડિવેન્ચર	૪૦૦	૧૦૦	૫૦૦	૧૨૫	૫૦૦	૧૨૫	૫૦૦	૧૨૫
(બ)	૪૦૦	૧૦૦	૫૦૦	૧૨૫	૫૦૦	૧૨૫	૫૦૦	૧૨૫
ચાલુ જવાબદારીઓ								
બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ	૩૦૦	૧૦૦	૪૦૦	૧૩૩.૩ ૩	૫૫૦	૧૮૩.૩ ૩	૫૦૦	૧૬૬.૬ ૭
વેપારી દેવાદારો	૧૦૦	૧૦૦	૧૨૦	૧૨૦	૮૦	૮૦	૧૪૦	૧૪૦
પરચૂરણ લેણદારો	૩૦૦	૧૦૦	૪૦૦	૧૩૩.૩ ૩	૫૦૦	૧૬૬.૬ ૭	૬૦૦	૨૦૦
ચૂકવવાના બાકી જવાબદારી	૫૦	૧૦૦	૭૫	૧૫૦	૧૨૫	૨૫૦	૧૫૦	૩૦૦
(ક)	૭૫૦	૧૦૦	૯૯૫	૧૩૨.૬ ૭	૧,૨૫૫	૧૬૭.૩ ૩	૧,૩૯૦	૧૮૫.૩ ૩
કુલ (અ+બ+ક)	૨,૯૫૦	૧૦૦	૩,૪૯૫	૧૧૮.૪ ૭	૪,૧૫૫	૧૪૦.૮ ૫	૪,૮૯૦	૧૬૫.૭ ૬

૭.૯ સ્વાધ્યાય

૧. શ્રી રામ કંપની લિ. ના નફા અને નુકશાન ઉપરથી તુલનાત્મક નફા અને નુકશાનમાં રૂપાંતર કરો.

વિગત	નોંધ નંબર	૨૦૧૪-૧૫ (`)	૨૦૧૫-૧૬ (`)
(૧) ધંધાકીય પ્રવૃત્તિની થતી આવક		૩૦,૦૦,૦૦૦	૩૭,૫૦,૦૦૦
(૨) અન્ય આવક		૭૫,૦૦૦	૬૦,૦૦૦
(૩) ખર્ચાઓ		૨૨,૦૦,૦૦૦	૨૫,૩૦,૦૦૦
(૪) આવકવેરો		૩૦ %	૩૫ %

૨. મિહિર કંપની લિ. ના નફા અને નુકશાન ઉપરથી તુલનાત્મક નફા અને નુકશાનમાં રૂપાંતર કરો.

વિગત	નોંધ નંબર	૨૦૧૫-૧૬ (`)	૨૦૧૬-૧૭ (`)
(૧) ધંધાકીય પ્રવૃત્તિની થતી આવક		૩૨,૦૦,૦૦૦	૪૦,૦૦,૦૦૦
(૨) કર્મચારી લાભાર્થે થયેલ ખર્ચાઓ		૧૬,૦૦,૦૦૦	૨૦,૦૦,૦૦૦
(૩) અન્ય ખર્ચાઓ		૪,૦૦,૦૦૦	૨,૦૦,૦૦૦
(૪) આવકવેરો નો દર		૩૦ %	૩૦ %

૩. નીચે આપેલી જય જલારામ લિમિટેડનાં પાકા સરવૈયા ઉપરથી તુલનાત્મક પાકા સરવૈયા તૈયાર કરો.

વિગત	નોંધ નંબર	૨૦૧૫-૧૬ (`)	૨૦૧૬-૧૭ (`)
(અ) શેરમૂડી અને જવાબદારીઓ			
૧ શેરહોલ્ડર ભંડોળ			
(અ) શેરમૂડી		૧૦,૦૦,૦૦૦	૧૦,૦૦,૦૦૦
(બ) અનામત અને વધારો		૧,૫૦,૦૦૦	૨,૦૦,૦૦૦
૨ બિન-ચાલુ જવાબદારીઓ			
લાંબા ગાળાની લોન		૪,૫૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦
૩ શેરહોલ્ડર ભંડોળ			
વેપારી લેણદારો		૧,૫૦,૦૦૦.	૧,૦૦,૦૦૦
કુલ		૧૭,૫૦,૦૦૦	૧૬,૦૦,૦૦૦
(બ) મિલકતો			
૧ બિન-ચાલુ મિલકતો			
(ક) જંગમ મિલકતો			
(૧) દૃશ્ય મિલકતો		૧૦,૦૦,૦૦૦	૭,૫૦,૦૦૦
(૨) અદૃશ્ય મિલકતો		૪,૫૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦
૨ ચાલુ મિલકતો			
સ્ટોક અને માલસામાન		૧,૫૦,૦૦૦	૨,૫૦,૦૦૦
રોકડ અને સમકક્ષ રોકડ		૧,૫૦,૦૦૦	૧,૦૦,૦૦૦

કુલ		૧૭,૫૦,૦૦૦	૧૬,૦૦,૦૦૦
-----	--	-----------	-----------

૪. નીચે આપેલી માહિતી પરથી શ્રી રમેશભાઈના વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬ અને ૨૦૧૬-૧૭નું સામાન્ય કદ આવક-જાવક પત્રક તૈયાર કરો.

વિગત	નોંધ નંબર	૨૦૧૫-૧૬ (')	૨૦૧૬-૧૭ (')
ચાખ્ખું વેચાણ		૫૦,૦૦,૦૦૦	૩૬,૦૦,૦૦૦
વેચેલ માલની પડતર		૨૪,૦૦,૦૦૦	૨૦,૦૦,૦૦૦
ધંધાકીય પ્રવૃત્તિ અંગેના ખર્ચાઓ		૨,૪૦,૦૦૦	૧,૬૦,૦૦૦
બિન ધંધાકીય પ્રવૃત્તિ અંગેના ખર્ચાઓ		૩૦,૦૦૦	૨૪,૦૦૦
ધસારો		૮૦,૦૦૦	૪૦,૦૦૦
વેતન		૪૦,૦૦૦	૨૦,૦૦૦

૫. નીચે આપેલી માહિતી પરથી શ્રી સંજય લીમિટેડના વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬ અને ૨૦૧૬-૧૭નું સામાન્ય કદ આવક-જાવક પત્રક તૈયાર કરો.

વિગત	નોંધ નંબર	૨૦૧૫-૧૬ (')	૨૦૧૬-૧૭ (')
ધંધાકીય પ્રવૃત્તિ અંગેની આવક		૫૦,૦૦,૦૦૦	૪૦,૦૦,૦૦૦
અન્ય આવક		૬,૫૦,૦૦૦	૫,૦૦,૦૦૦
કર્મચારીઓ લાભાર્થે અંગેના ખર્ચાઓ		૧૬,૫૦,૦૦૦	૯,૦૦,૦૦૦
અન્ય ખર્ચાઓ		૪,૦૦,૦૦૦	૨,૦૦,૦૦૦
આવકવેરોનો દર		૩૦ %	૩૦ %

૬. નીચે આપેલી શ્રી રામ સીતા લિમિટેડનાં પાકા સરવૈયા ઉપરથી તુલનાત્મક પાકુ સરવૈયું તૈયાર કરો.

વિગત	નોંધ નંબર	૨૦૧૫-૧૬ (')	૨૦૧૬-૧૭ (')
(અ) શેરમૂડી અને જવાબદારીઓ			
૧ શેરહોલ્ડર ભંડોળ			
(અ) શેરમૂડી		૩૦,૦૦,૦૦૦	૨૪,૦૦,૦૦૦
(બ) અનામત અને વધારો		૧૦,૦૦,૦૦	૧૦,૦૦,૦૦૦
૨ બિન-ચાલુ જવાબદારીઓ			
લાંબા ગાળાની લોન		૧૨,૦૦,૦૦૦	૧૦,૦૦,૦૦૦
૩ શેરહોલ્ડર ભંડોળ			
વેપારી લેણદારો		૩૧,૦૦,૦૦૦	૨૧,૦૦,૦૦૦
કુલ		૮૩,૦૦,૦૦૦	૬૫,૦૦,૦૦
(બ) મિલકતો			

૧ બિન-ચાલુ મિલકતો			
(અ) જંગમ મિલકતો			
(૧) દૃશ્ય મિલકતો			
સાંચા પત્રો		૨૮,૦૦,૦૦૦	૧૬,૦૦,૦૦૦
(૨) અદૃશ્ય મિલકતો			
પાઘડી		૩૨,૦૦,૦૦૦	૨૪,૦૦,૦૦૦
(બ) બિન ચાલુ રોકાણો		૨૦,૦૦,૦૦૦	૨૦,૦૦,૦૦૦
૨ ચાલુ મિલકતો			
સ્ટોક અને માલસામાન		૩,૦૦,૦૦૦	૫,૦૦,૦૦૦
	કુલ	૮૩,૦૦,૦૦૦	૬૫,૦૦,૦૦૦

૭. નીચે આપેલી માહિતી સી.સી. સીપ લીમિટેડ પરથી વલણ (ટકાવારી) માં ગણતરી કરો. આધાર વર્ષ ૨૦૧૦ તરીકે ગણી વિશ્લેષણ કરો.

લાખોમાં છે.

વર્ષ	વેચાણ (₹)	સ્ટોક (₹)	કરવેરા પહેલાનો નફો (₹)
૨૦૧૦	૩૭૬૨	૧૪૧૮	૬૪૨
૨૦૧૧	૪૬૮૦	૧૫૬૨	૮૭૦
૨૦૧૨	૫૩૧૦	૧૬૩૨	૯૧૬
૨૦૧૩	૬૦૪૨	૧૮૮૮	૧૦૫૪
૨૦૧૪	૭૫૩૬	૨૩૦૮	૧૨૫૪

૮. નીચે આપેલી માહિતી ને. પી. લીમિટેડના પાકા સરવૈયા પરથી વલણ (ટકાવારી), ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ વર્ષ ૨૦૧૦ થી ૨૦૧૩ ગણી તૈયાર કરો.

લાખમાં છે.

વિગત	૨૦૧૦- ૧૧	૨૦૧૧- ૧૨	૨૦૧૨- ૧૩	૨૦૧૩- ૧૪
ઈક્વિટી શેર મૂડી	૨૦૦૦	૨૦૦૦	૨૪૦૦	૩૦૦૦
સામાન્ય અનામત	૧૬૦૦	૨૦૦૦	૨૪૦૦	૩૦૦૦
૧૨%નાં ડિબેન્ચર	૮૦૦	૧૦૦૦	૧૦૦૦	૧૦૦૦
બેંક આવરડ્રાફ્ટ	૬૦૦	૮૦૦	૧૧૦૦	૧૦૦૦
વેપારી દેવાદારો	૨૦૦	૨૪૦	૧૬૦	૨૮૦
પરચૂરણ લેણદારો	૬૦૦	૮૦૦	૧૦૦૦	૧૨૦૦
ચુકવવાની બાકી જવાબદારીઓ	૧૦૦	૧૫૦	૨૫૦	૩૦૦

૯. શ્રી રઘુરામ લીમિટેડ તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૮ પુરા થતાં વર્ષના ખાતાની બાકીઓ આપેલ છે. તેના પરથી પાકુ સરવૈયું તૈયાર કરો.

વિગત	₹	વિગત	₹
સાંચા અને યંત્રો	૧૨,૦૦,૦૦૦	જંગમ મિલકત	૨૦,૦૦,૦૦૦
૮ ટકાના ડિબેન્ચર	૧૬,૦૦,૦૦૦	જાહેર થાપણો	૧૦,૦૦,૦૦૦
કર્મચારી પ્રોવિડંડ ભંડોળ	૨,૬૦,૦૦૦	કરવેરાની જોગવાઈ	૩,૬૦,૦૦૦
શેર પ્રિમીયમ	૧,૬૦,૦૦૦	હાથ પર બેંક ડ્રાફ્ટ	૧૦,૦૦,૦૦૦
બેંક સિલક	૬૮,૦૦૦	લેણી હુંડી	૪,૮૦,૦૦૦
પૂર્ણ ભરપાઈ થયેલ ઈક્વિટી શેર જેમા શેર દિઠ રૂ.૧૦૦ તેમાથી રૂ. ૫૦ પ્રતિ શેર દિઠ મંગાવેલ છે.	૨૪,૦૦,૦૦૦	શેર બહાર પાડવા અંગેનો દલાલી ખર્ચ	૨,૨૦,૦૦૦
પરચૂરણ લેણદારો	૨,૩૬,૦૦૦	બેંક ઓવર ડ્રાફ્ટ	૩,૦૦,૦૦૦
મેનેજરને આપેલ લોન	૧,૪૦,૦૦૦	સલામતિ થાપણો	૨,૪૮,૦૦૦

આઈ.સી.આઈ.સી.આઈ બેંક પાસે રહેલ થાપણ (૫ વર્ષ માટે)	૩,૯૬,૦૦૦	ટ્રેડમાર્ક	૩,૬૦,૦૦૦
અગાઉથી ચૂકવેલ વિમા પ્રિમીયમ	૨,૦૦,૦૦૦		

૧૦. શ્રી અંબા કંપની લીમિટેડ તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૮ પુરા થતાં વર્ષના ખાતાની બાકીઓ આપેલ છે. તેના પરથી કંપની ધારાની જોગવાઈ ૨૦૧૩ મુજબ પાકુ સરવૈયું તૈયાર કરો.

વિગત	
૮% ના ડિબેન્ચર	૧૦,૦૦,૦૦૦
ઈક્વિટી શેર મૂડી	૫૦,૦૦,૦૦૦
શેર પ્રિમીયમ	૨૦,૦૦૦
પ્રાથમિક ખર્ચાઓ	૪૦,૦૦૦
નફા ગુકશાન ખાતું (જમા)	૧,૫૦,૦૦૦
૮% ના ડિબેન્ચર બહાર પાડવા અંગેનું ડિસ્કાઉન્ટ (આ રકમ ૪ વર્ષમાં માડી વાળવાની છે.)	૪૦,૦૦૦
પરચુરણ ઓજાર	૨૦,૦૦૦
બેંક સિલક	૬૦,૦૦૦
હાથ પર રોકડ સિલક	૩૮,૦૦૦

પ્રકરણ ૮
કંપનીના વાર્ષિક હિસાબો
(કંપની ધારા ૨૦૧૩ ના ધારા ધોરણો પ્રમાણે)

- ૮.૧ પ્રાસ્તાવિક
- ૮.૨ કંપનીના વાર્ષિક હિસાબોની કેટલીક જોગવાઈઓ
- ૮.૩ કંપનીધારે ૨૦૧૩ મુજબ નાણાકીય પત્રકો અંગેની જોગવાઈઓ
- ૮.૪ કંપનીના વાર્ષિક હિસાબોના ઉદાહરણો
- ૮.૫ સ્વાધ્યાય

પ્રકરણ ૮
કંપનીના વાર્ષિક હિસાબો
(કંપની ધારા ૨૦૧૩ ના ધારા ધોરણો પ્રમાણે)

૮.૧ પ્રાસ્તાવિક

માલિકીની દ્રષ્ટિએ ધંધાના અનેક પ્રકારો છે જેવા કે વ્યક્તિગત માલિકીની પેઢી, ભાગીદારી પેઢી અને કંપનીનું સ્વરૂપ આધુનિક યુગમાં ધંધા ઉદ્યોગોમાં મોટો હિસ્સો જોઈન્ટ સ્ટોક કંપનીનો છે દરેક દેશમાં કેટલીક મોટી કંપનીઓમાં અબજો રૂપિયાનું રોકાણ થયેલું હોય છે. પરંતુ તે પૈકી મોટાભાગના નાણા શેર બહાર પાડી જાહેર જનતાનો હિસ્સો મુખ્ય હોય છે. તેથી દરેક દેશમાં સરકાર કંપનીધારા મુજબ કંપનીઓના સંચાલન પર અંકુશ રાખવાના પ્રયત્નો કરે છે. જાહેર જનતાના નાણાનો કેવી રીતે ઉપયોગ કરે છે તેની રજૂઆત કરવાની ફરજ પાડવામાં આવી છે. ભારતમાં પણ કંપની ધારા ૧૯૫૬ ત્યારબાદ વખતોવખત કંપની ધારામાં સુધારા થયા મુજબ કંપની ધારો ૨૦૧૩ મુજબ દરેક કંપનીએ વાર્ષિક હિસાબો રજૂ કરવાનું ફરજિયાત બનાવવામાં આવ્યું છે.

વાર્ષિક હિસાબોમાં કઈ કઈ વિગતો આપવી તેની પણ જોગવાઈ કંપની ધારામાં કરવામાં આવી છે. આ માટે દરેક કંપનીનું પાકા સરવૈયાનું ફોર્મ આપવામાં આવ્યું છે. જેનો ઉપયોગ કરવો બધી કંપનીઓ માટે ફરજિયાત છે. પાકુ સરવૈયું જે સુધારેલ કંપની ધારો ૨૦૧૩ મુજબ ભારતની બધી જ કંપનીઓ એ ઉભુ (Verticle) આકારનું તૈયાર કરવું ફરજિયાત છે.

૮.૨ કંપનીના વાર્ષિક હિસાબોની કેટલીક જોગવાઈઓ

કંપનીએ હિસાબી ચોપડા રાખવા અંગે તેમજ વાર્ષિક હિસાબો અંગેનો ઉલ્લેખ કંપની ધારા ૨૦૧૩ની કલમ ૨૦૯માં કર્યો છે. તે અનુસાર તેમાં જણાવેલ કેટલીક બાબતો માટે હિસાબના ચોપડા રાખવાનું દરેક કંપની માટે ફરજિયાત છે.

૧. કલમ ૨૧૦ અનુસાર કંપનીએ તેની વાર્ષિક સામાન્ય સભામાં નાણાકીય વર્ષનું પાકુ સરવૈયું તથા તે તારીખે પૂરા થતા વર્ષનું નફા નુકસાન ખાતું રજૂ કરવું જોઈએ.
૨. કલમ ૨૧૧ મુજબ દરેક કંપનીનું પાકુ સરવૈયું નાણાકીય વર્ષની છેલ્લી તારીખે કંપનીની આર્થિક પરિસ્થિતિનો સાચો અને વ્યાજબી ખ્યાલ આપે તેવું હોવું જોઈએ અને તે કંપની ધારાના પરિશિષ્ટ ભાગ - ૧ માં આપેલા નમૂના પ્રમાણે અથવા સંજોગો અનુસાર લગભગ તે નમૂના પ્રમાણે હોવું જોઈએ. તે જ પ્રમાણે કંપનીનું નફા નુકસાન ખાતું કંપનીનો વ્યાજબી નફો કે ખોટ દર્શાવે એવું હોવું જોઈએ.
૩. કલમ ૨૧૨ પેટા કલમ-૧ અનુસાર શાસક કંપનીના પાકા સરવૈયા અને ગૌણ કંપનીઓના સરવૈયા જોડેલા હોવા જોઈએ.
૪. કલમ ૨૧૫ અનુસાર દરેક કંપનીના પાકા સરવૈયા અને નફા નુકસાન ખાતા પર બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર, મેનેજિંગ ડિરેક્ટર સહિત કંપનીના ઓછામાં ઓછા બે ડિરેક્ટરોએ સહી કરવી જોઈએ.
૫. કલમ ૨૧૬ અનુસાર દરેક કંપનીના પાકા સરવૈયાની સાથે નફા નુકસાન ખાતું સામેલ કર્યું હોવું જોઈએ તેમજ ઓડિટ રિપોર્ટ તેની સાથે જોડેલ હોવો જોઈએ.
૬. કલમ ૨૧૭ પેટા કલમ - ૧ અનુસાર કંપનીએ સામાન્ય સભામાં રજૂ કરવાના દરેક પાકા સરવૈયા સાથે ડિરેક્ટરનો એહવાલ જોડાયેલો હોવો જોઈએ.

૭. કલમ ૨૧૯ મુજબ પાકા સરવૈયાની અને નફા નુકસાન ખાતાની નકલ સામાન્ય સભાના ૨૧ દિવસ પહેલા કંપનીના દરેક સભ્યને સભાની નોટીસ મેળવવાનો અધિકાર હોય તેવી દરેક વ્યક્તિને મોકલવી જોઈએ.
૮. કલમ ૨૨૦ અનુસાર કંપનીએ વાર્ષિક સામાન્ય સભામાં પાકુ સરવૈયું અને નફા નુકસાનનું વિવરણ રજૂ કર્યા બાદ ૩૦ દિવસમાં કંપનીના રજિસ્ટ્રારને તેની ત્રણ નકલ મોકલી આપવી જોઈએ.

૮.૩ કંપનીધારો ૨૦૧૩ મુજબ નાણાકીય પત્રકો અંગેની જોગવાઈઓ

૧. કંપની ધારો ૨૦૧૩ની કલમ ૧૨૯ મુજબ નાણાકીય પત્રકો તૈયાર કરવા અંગેની જોગવાઈ
૨. કલમ ૨ પેટા કલમ ૪૦ પ્રમાણે તેમાં પાકુ સરવૈયું, નફા નુકસાન ખાતુ કે આવક જાવક ખાતું, રોકડ પ્રવાહ પત્રક થયેલા ફેરફારનું પત્રક અને વિવરણ પત્રક.
૩. કલમ નંબર ૨૧૦ ના સ્થાને નવી કલમ ૧૨૯ મુજબ નાણાકીય પત્રકો સાચો અને વ્યાજબી ધંધાની આર્થિક પરિસ્થિતિ દર્શાવતું પત્ર તૈયાર કરવું અને કલમ ૧૩૩ મુજબ ભારતીય હિસાબી માનક (Ind AS) નું પાલન કરવું. હિસાબ માનક ધોરણો પાલન કરવું.
૪. કંપનો ધારા ૨૦૧૩ મુજબ નવા પરિશિષ્ટ ત્રણ પ્રમાણે વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરવા.
૫. નવા નિયમ પ્રમાણે છૂટછાટ માટેની સત્તા કેન્દ્ર સરકાર પાસે છે.

પાકુ સરવૈયું

કંપનીનું નામ .....

તા. ....ના રોજનું પાકુ સરવૈયું

વિગત	નોંધ નંબર	ચાલુ વર્ષના આકડાઓ (`)	અગાઉના વર્ષના આંકડાઓ (`)
I ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ			
(1) શેરહોલ્ડર્સનાં ભડળો			
(a) શેરમૂડી			
(b) અનામત અને વધારો			
(c) શેરવોરંટ સામે મળેલ રકમ			
(2) મંજૂરી બાકી હોય તેવી શેરઅરજીની મળેલ રકમ			
(3) બિનચાલુ જવાબદારીઓ			
(a) લાંબા ગાળાનાં ઉછીના નાંણા			
(b) મુલતવી કરવેરા જવાબદારીઓ (ચોખ્ખી)			
(c) અન્ય લાંબા ગાળાની જવાબદારીઓ			
(d) લાંબા ગાળાની જોગવાઈઓ			
(3) ચાલુ જવાબદારીઓ			
(a) ટુંકા ગાળાનાં ઉછીના નાંણા			
(b) વેપારી દેવાં			

(c) અન્ય ચાલુ જવાબદારીઓ			
(d) ટુંકા ગાળાની જોગવાઈઓ			
કુલ			
II મિલકતો			
(1) બિનચાલુ મિલકતો			
(a) કાયમી મિલકતો			
(i) દૃશ્ય મિલકતો			
(ii) અદૃશ્ય મિલકતો			
(iii) અર્ધતૈયાર મૂડી મિલકતો			
(iv) વિક્રીત અદૃશ્ય મિલકતો			
(b) બિનચાલુ રોકાણો			
(c) મુલતવી કરવેરા મિલકતો (ચોખ્ખી)			
(d) લાંબા ગાળાની લોન અને ધિરાણો			
(e) અન્ય બિનચાલુ મિલકતો			
(2) ચાલુ મિલકતો			
(a) ચાલુ રોકાણો			
(b) માલસામગ્રી			
(c) વેપારી લેણાં			
(d) રોકડ અને રોકડ સમકક્ષ			
(e) ટુંકા ગાળાની લોન અને ધિરાણો			
(f) અન્ય ચાલુ મિલકતો			
કુલ			

નફા-નુકશાનનું પત્રક

કંપનીનું નામ .....

તા. ....ના રોજ પુરા થતા વર્ષનું નફા-નુકશાનનું પત્રક

વિગત	નોંધ નંબર	ચાલુ વર્ષના આંકડાઓ ( )	અગાઉના વર્ષના આંકડાઓ ( )
(1)	(2)	(3)	(4)
I કામગીરીમાંથી ઉપજ (વેચાણ)			
II અન્ય ઉપજ			
III કુલ ઉપજ (I+II)			

IV ખર્ચાઓ			
વપરાયેલ માલની પડતર			
પુનઃ વેચાણ માટેની ચોખ્ખી ખરીદી			
સ્ટોકના ફેરફારો (અર્ધતૈયાર માલ, તૈયાર માલ અને વેપાર માટેના સ્ટોકમાં ફેરફાર)			
કર્મચારી લાભનાં ખર્ચા			
નાણાકીય પડતર			
ધસારો અને માંડી વાળેલ રકમો			
અન્ય ખર્ચા			
કુલ ખર્ચા			
V અપવાદરૂપ અને અસાધારણ બાબતો અને કર પેહલાંનો નફો (III-IV)			
VI અપવાદરૂપ બાબતો			
VII અસાધારણ બાબતો અને કર પેહલાંનો નફો (V-VI)			
VII અસાધારણ બાબતો			
IX આવક વેરા પેહલાંનો નફો (VII-VIII)			
X આવક પરના વેરા :			
(a) ચાલુ કર			
(b) મુલતવી કર			
XI ચાલુ કામગીરીનો નફો (IX - X)			
XII બંધ કરેલ કામગીરીનો નફો (નુકશાન)			
XIII બંધ કરેલ કામગીરી પરની આવક પરનો વેરો			
XIV બંધ કરેલ કામગીરી પરની આવક બાદ નફો (નુકશાન)			
XV જે તે સમયનો નફો (નુકશાન) (XI - XIV)			
XVI શેર દીઠ કમાણી			
(a) મૂળભુત (Basic)			
(b) ઘટાડેલ (Diluted)			

પાકા સરવૈયામાં શેર ભંડોળ અને જવાબદારીઓ

(૧) શેર ધારકોનું ભંડોળ :

(એ) શેર મૂડી :

નોંધ : ઈક્વિટી શેર મૂડી અને પ્રેફરન્સ શેર મૂડી અલગથી બતાવવામાં આવે છે.

(બી) અનામાત અને વધારો :

- (૧) મૂડી અનામત
- (૨) મૂડી પરત અનામત
- (૩) જામીનગીરીઓનું પ્રિમીયમ
- (૪) ડિબેન્યર પરત અનામત
- (૫) પુનઃ મૂલ્યાંકન અનામત
- (૬) શેર વિકલ્પો ઉત્કૃષ્ટ એકાઉન્ટ
- (૭) અન્ય અનામત (ફક્ત સામાન્ય અનામત સુધી મર્યાદિત)
- (૮) વધારો એટલે કે નફો અને નુકસાનના પત્રકમાં બાકીનું સંતુલન

(સી) શેર વોરન્ટ્સ સામે મળેલ નાણાં :

(૨) ફાળવણી બાકી અરજીના નાણાં

(૩) બિન-ચાલુ જવાબદારીઓ

(એ) લાંબા ગાળાના ઉધાર :

(ડિબેન્યર્સ/બોન્ડ્સ, બેંક લોન, લાંબા ગાળાની લોન, ગીરો લોન, જાહેર થાપનો વગેરે)

(બી) સ્થગિત કર જવાબદારીઓ

(સી) અન્ય લાંબા ગાળાના જવાબદારીઓ

(ડી) લાંબા ગાળાની જોગવાઈઓ :

(કર્મચારી લાભદાયક/કલ્યાણ ભંડોળ, પ્રોવિડન્ટ ફંડ, પેન્શન ફંડ માટેની જોગવાઈ)

(૪) ચાલુ જવાબદારીઓ

(એ) ટૂંકા ગાળાના ઉછીના નાણાં: બેંકો અને અન્ય પક્ષો, બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ, કેશ કેડિટ્સની માંગ પર ચુકવવા પાત્ર લોન.

(બી) વેપારી જવાબદારી : પરચુરણ લેણદારો, ચૂકવવાપાત્ર બિલ, ચુકવવા બાકી ખર્ચ

(સી) અન્ય ચાલુ જવાબદારીઓ : ડિવિડન્ડ, ઉછીની લીધેલ લોનનું ભેગું થયેલ વ્યાજ કે જે ચુકવવા પાત્ર, અગાઉથી પ્રાપ્ત આવક, અગાઉથી માગણાં, અગાઉથી માગણાં પરનું વ્યાજ.

(ડી) ટૂંકા ગાળાની જોગવાઈઓ : કર અને પ્રસ્તાવિત ડિવિડન્ડ માટે જોગવાઈ

૨. પાકા સરવૈયામાં મિલકતો હેઠળ

૧. બિન ચાલુ મિલકતો

(એ) સ્થિર મિલકતો

(૧) દ્રશ્ય મિલકતો : (જમીન, મકાન, પ્લાન્ટ અને સાધનો, ફર્નિચર અને ફિક્સ્ચર, વાહનો, ઓફિસ સાધનો, લાઈવ સ્ટોક, વગેરે)

(૨) અદ્રશ્ય મિલકતો :

(એ) પાઘડી

(બી) બ્લાન્ડ/ટ્રેડમાર્ક્સ

(સી) કમ્પ્યુટર સોફ્ટવેર અને માઈનિંગ અધિકારો

(ડી) કોપિરાઈટ, અને પેટન્ટ અને અન્ય બૌદ્ધિક મિલકત અધિકારો, સેવાઓ અને સંચાલન અધિકારો.

- (ઘ) લાયસન્સ અને ફેન્યાઈઝ
- (૩) ચાલુ પ્રગતિમાં મૂડી કાર્ય :
- (૪) વિકાસ હેઠળ અદ્રશ્ય મિલકતો : કંપની દ્વારા વિકસાવવામાં આવી રહેલા પેટન્ટ, બૌદ્ધિક સંપાદકો હકો વગેરે.
- (બી) કાયમી રોકાણો : રોકાણો/વેપારી રોકાણો અને બિન-વેપારી રોકાણ (લાંબા ગાળાના)
- (સી) મૂલત્વી રાખેલ કર (નેટ)
- (ડી) લાંબા ગાળાની લોન અને આગોતરી રકમ : માત્ર મૂડી પેટે મળેલ આગોતરી રકમ અને જામીનગીરી થાપણ.
- (ઘ) અન્ય બિન-ચાલુ સંપત્તિ: - પ્રારંભિક ખર્ચ શેર/ડિબેન્યર્સ બહાર પાડતી વખતે ડિસ્કાઉન્ટ બાહેધરી કમિશન શેર્સ/ડિબેન્યર/શેરના ખર્ચને લીધે થતાં મહેસૂલ ખર્ચ/વટાવ

૩. ચાલુ મિલકતો કે અસ્કયામતો

- (એ) ચાલુ રોકાણો :
- (ઈક્વિટી શેર, પ્રેફરન્સ શેર, સરકારી જામીનગીરીઓ, ડિબેન્યર્સ અને મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સ વગેરેમાં રોકાણો.)
- (ટૂંકા સમયગાળા માટે, એટલે કે પુનપ્રાપ્ત કરવા માટે)
- (બી) સ્ટોક : (૧) કાયમી માલ (૨) અર્ધ તૈયાર માલ (૩) તૈયાર માલ (૪) સ્ટોક-ઈન-ટ્રેડ (વેપાર માટે હસ્તગત માલના સંદર્ભમાં) (૫) સ્ટોર્સ અને સ્પેર્સ (૬) છૂટક સાધનો
- (સી) ટ્રેડ પ્રાપ્તિકર્તાઓ : દેવાદારો અને બીજા પ્રાપ્તિકર્તાઓ.
- (ડી) રોકડ અને સમકક્ષ રોકડ
- સૂચનાઓ : -
- (એ) બેંકો સાથે સંતુલન
- (બી) હાથ પર ચેક, ડ્રાફ્ટ્સ
- (સી) હાથ પર રોકડ
- (ડી) બેંકો પાસે રહેલ થાપણ
- (ઘ) ટૂંકા ગાળાની લોન અને ધીરાણો: (કર્મચારીઓને આપવામાં આવતી ટૂંકા ગાળાની લોન/ધીરાણો)
- (એફ) અન્ય ચાલુ અસ્કયામતો : (અગાઉથી ચુકવેલ ખર્ચ માટે પ્રતિબંધિત, ઉપાર્જિત આવક, અગાઉથી ચૂકવેલ કર)

૩. આકસ્મિક જવાબદારીઓ અને મૂડી પ્રતિબદ્ધતા

- (એ) આકસ્મિક જવાબદારીઓ - તે જવાબદારીઓ જે ઊભી થઈ શકે અથવા ન પણ થઈ શકે કારણ કે તે ભવિષ્યમાં થતી ઘટના પર આધારિત છે. તે હિસાબી ચોપડામાં નોંધાયેલી નથી પરંતુ વપરાશકર્તાઓની માહિતી માટે હિસાબી ચોપડામાં નોંધ કરવા માટે (ઉદા. કંપની વિરુદ્ધના દાવાઓ, દેવાં, ગેરંટી, અન્ય નાણાં કે જેના માટે કંપની આકસ્મિક રીતે જવાબદાર છે તે સ્વીકાર્ય નથી).
- (બી) મૂડી પ્રતિબદ્ધતા - કયા સંપર્કોના સંદર્ભમાં મૂડી ખર્ચ માટે ભાવિ જવાબદારી (શેર અને અન્ય રોકાણો પર આંશિક જવાબદારી, અંશતઃ ચૂકવણી વગેરે)

૮.૪ કંપનીના વાર્ષિક હિસાબોના ઉદાહરણો

ઉદાહરણ ૧. વડા લીમિટેડ તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૮, પુરા થતાં વર્ષના ખાતાની બાકી આપી છે. તેના પરથી પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

વિગત	`	વિગત	`
સાંચા અને ચંત્રો	૬,૦૦,૦૦૦	જંગમ મિલકત	૧૦,૦૦,૦૦૦
૮ ટકાના ડિબેચર	૮,૦૦,૦૦૦	જાહેર થાપણો	૫,૦૦,૦૦૦
કર્મચારી પ્રોવિડંડ ભંડોળ	૧,૩૦,૦૦૦	કરવેરાની જોગવાઈ	૧,૮૦,૦૦૦
શેર પ્રિમિયમ	૮૦,૦૦૦	હાથ પર બેંક ડ્રાફ્ટ	૫,૦૦,૦૦૦
બેંક સિલક	૩૪,૦૦૦	લેણી હુંડી	૨,૪૦,૦૦૦
પૂર્ણ ભરપાઈ થયેલ ઈકવીટી શેર જેમા શેર દિઠ ` ૧૦૦ તેમાંથી ` ૫૦ પ્રતિ શેર દિઠ મંગાવેલ છે.	૧૨,૦૦,૦૦૦	શેર બહાર પાડવા અંગેનો દલાલી ખર્ચ	૧,૧૦,૦૦૦
પરચુરણ લેણદારો	૧,૧૬,૦૦૦	બેંક ઓવર ડ્રાફ્ટ	૧,૫૦,૦૦૦
મેનેજરને આપેલ લોન	૭૦,૦૦૦	સલામતી થાપણો	૧,૨૪,૦૦૦
આઈ.સી.આઈ.સી.આઈ. બેંક પાસે રહેલ થાપણ (૫ વર્ષ માટે)	૧,૯૮,૦૦૦	ટ્રેડમાર્ક	૧,૮૦,૦૦૦
અગાઉથી ચુકવેલ વિમા પ્રિમિયમ	૧,૦૦,૦૦૦		

જવાબ:

વડા લીમિટેડનું તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજનું પાકું સરવૈયું

વિગત	નોંધ નં.	`
૧. શેર મુડી અને જવાબદારીઓ		
૧. શેર ધારકોનું ભંડોળ		
(ક) શેર મુડી	૧	૧૨,૦૦,૦૦૦
(બ) અનામત અને વધારો		૮૦,૦૦૦
૨. શેર અરજી પેટે મળેલ નાણા જેની ફાળવણી બાકી		---
૩. બીન ચાલુ જવાબદારીઓ		
(ક) લાંબા ગાળાના ઉછીના લીધેલ નાણા	૨	૧૩,૦૦,૦૦૦
(બ) લાંબા ગાળાની જોગવાઈઓ		૧,૩૦,૦૦૦
૪. ચાલુ જવાબદારીઓ		
ક) ટુંકા ગાળાના ઉછીના લીધેલ નાણા		૧,૫૦,૦૦૦
બ) વેપારી દેવાદારો		૧,૧૬,૦૦૦
ભ) ટુંકા ગાળાની જોગવાઈઓ		૧,૮૦,૦૦૦
કુલ		૩૧,૫૬,૦૦૦
૨. મિલકતો		
૧. બીન-ચાલુ મિલકતો		
(ક) કાયમી મિલકતો		
૧. દ્રશ્ય મિલકતો	૩	૧૬,૦૦,૦૦૦

૨. અદ્રશ્ય મિલકતો		૧,૮૦,૦૦૦
(બ) બિન ચાલુ રોકાણો		૧,૬૮,૦૦૦
(ભ) લાંબા ગાળાની લોન અને ધિરાણો		૧,૨૪,૦૦૦
(ચ) અન્ય બિન ચાલુ મિલકતો		૧,૧૦,૦૦૦
૨. ચાલુ મિલકતો		
(ક) વેપારી દેવાદારો		૨,૪૦,૦૦૦
(લ) રોકડ અને સમકક્ષ રોકડ સમાન	૪	૫,૩૪,૦૦૦
(મ) ટૂંકા ગાળાની લોન અને ધિરાણો		૭૦,૦૦૦
(ન) અન્ય ચાલુ મિલકતો		૧,૦૦,૦૦૦
કુલ		૩૧,૫૬,૦૦૦

નાણાકીય પત્રકો અંગે નોંધ:

૧. શેરભંડોળ/શેર મુડી

સતાવાર શેર મૂડી (૨૪૦૦ ઈક્વિટી શેર ` ૧૦૦ પ્રતિ શેર દીઠ)	૨૪,૦૦,૦૦૦
બહાર પાઠેલ અને ભરપાઈ થયેલ શેર મૂડી (૨૪૦૦ ઈક્વિટી શેર ` ૧૦૦ પ્રતિ શેર દીઠ)	૨૪,૦૦,૦૦૦
મંગાવેલ અને ચૂકવેલ શેર મૂડી (૨૪૦૦ ઈક્વિટી શેર ` ૧૦૦ પ્રતિ શેર દીઠ)	૧૨,૦૦,૦૦૦
કુલ	૧૨,૦૦,૦૦૦

૨. લાંબાગાળાની ઉછીની લીધેલ લોન

૮ ટકાના ડીબેન્ચર	૮,૦૦,૦૦૦
જાહેર થાપણો	૫,૦૦,૦૦૦
કુલ	૧૩,૦૦,૦૦૦

૩. દ્રશ્ય મિલકતો

સાચા અને ચંત્રો	૬,૦૦,૦૦૦
જંગમ મિલકતો	૧૦,૦૦,૦૦૦
કુલ	૧૬,૦૦,૦૦૦

૪. રોકડ અને સમકક્ષ રોકડ

હાથ પર રોકડ	૩૪,૦૦૦
હાથ પર ડ્રાફ્ટ	૫,૦૦,૦૦૦
કુલ	૫,૩૪,૦૦૦

ઉદાહરણ -૨. નીચે આપેલ વિશાલ લી. ના કાચા સરવૈયા પરથી તા. ૩૧/૦૩/૧૮ નાં રોજ પુરા થતાં વર્ષનું પાકુ સરવૈયું તૈયાર કરો.

ઉ. તા : ૩૧/૦૩/૧૮ નાં રોજનું કાચુ સરવૈયું જ.

ઉદાર		જમા	
કર્મચારીને આપેલ એડવાન્સ	૩,૦૦,૦૦૦	શેર મુડી	૫૨,૦૦,૦૦૦
બેંકમાં રહેલ રોકડ	૩,૧૪,૩૨૦	મુડી-અનામત	૬૦,૦૦૦
ફર્નિચર તથા ફિક્ચર	૭,૫૦,૦૦૦	SBI બેંકની લોન	૮,૦૦,૦૦૦
મકાન મિલકતો	૪૧,૦૯,૯૪૦	કર્મચારી કલ્યાણ નીધી ભંડોળ માટેનું અનામત	૬,૦૦,૦૦૦
પેટંટ (એકાધિકાર)	૧૦,૦૦,૦૦૦	ડિવિડંડ ની જોગવાઈ	૧,૬૪,૦૦૦
શેર બહાર પાડવાનું ડિસ્કાઉન્ટ	૨૫,૦૦૦	બેંકની ટુંકા ગાળાની લોન	૪,૯૦,૨૦૦
વેપારી દેવાદારો	૩,૬૬,૨૪૦	ચુકવવા બાકી ડિવિડંડ	૬૪,૮૦૦
અગાઉથી ચુકવેલ વેરો	૫૦,૦૦૦	નફા-નુકશાન ખાતુ	૪૨,૯૮૦
૧૦% ના સરકારી બોન્ડ	૩,૩૬,૦૦૦	ચુકવવા બાકી બીલ	૮૫,૧૦૦
હાથ પર સ્ટોક	૩,૫૫,૬૦૦	પરચુરણ લેણદારો	૧,૦૦,૦૨૦
	૭૬,૦૭,૧૦૦		૭૬,૦૭,૧૦૦

જવાબ:

વિશાલ લીમિટેડનું
તા: ૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજનું પાકુ સરવૈયું

વિગત	નોંધ નં	
શેર ભંડોળ તથા જવાબદારીઓ		
૧. શેર ધારકોનું ભંડોળ		
(અ) શેર મુડી		૫૨,૦૦,૦૦૦
(બ) અનામત અને વધારો	૧	૧,૦૨,૯૮૦
૨. શેર અરજીનાં મળેલ નાણા જેની ફાળવણી બાકી		
૩. બિન-ચાલુ જવાબદારીઓ		
(અ) લાંબા ગાળાનાં લીધેલ ઉછીના નાણા		૮,૦૦,૦૦૦
(બ) લાંબા ગાળાનું અનામત		૬,૦૦,૦૦૦
૪. ચાલુ જવાબદારીઓ		
(અ) ટુંકા ગાળાનાં ઉછીના નાણા		૪,૯૦,૨૦૦
(બ) વેપારી લેણદારો	૨	૧,૮૫,૧૨૦
(ક) અન્ય ચાલુ જવાબદારીઓ		૬૪,૮૦૦
(ડ) ટુંકા ગાળાનું અનામત		૧,૬૪,૦૦૦
	કુલ	૭૬,૦૭,૧૦૦
મિલકતો		

૧. બિન-ચાલુ મિલકતો		
(ક) સ્થિર મિલકતો		
(૧) દ્રશ્ય મિલકતો		૪૮,૫૯,૯૪૦
(૨) અદ્રશ્ય મિલકતો	૩	૧૦,૦૦,૦૦૦
(બ) અન્ય બિન-ચાલુ મિલકતો		૨૫,૦૦૦
૨. ચાલુ મિલકતો		૩,૩૬,૦૦૦
(અ) ચાલુ રોકાણો		૩,૫૫,૬૦૦
(બ) સ્ટોક		૩,૬૬,૨૪૦
(ક) વેપારી દેવાદારો		૩,૧૪,૩૨૦
(ડ) રોકડ અને સમકક્ષ રોકડ		૩,૦૦,૦૦૦
(ઈ) ટુંકાગાળાની લોન અને ધીરાણો		૫૦,૦૦૦
(ફ) અન્ય ચાલુ મિલકતો		
	કુલ :	૭૬,૦૭,૧૦૦

નોંધ:

૧) અનામત અને વધારો

મુડી અનામત	૬૦,૦૦૦
નફા-નુકશાન ખાતું	૪૨,૯૮૦
કુલ	૧,૦૨,૯૮૦

૨) વેપારી લેણદારો

- પરચુરણા લેણદારો	- ૧,૦૦,૦૨૦
- ચુકવવા બાકી બીલો	- ૮૫,૧૦૦
કુલ	૧,૮૫,૧૨૦

૩) દ્રશ્ય સ્થિર મિલકતો

- મકાન મિલકત	- ૪૧,૦૯,૯૪૦
- ફર્નિચર તથા ફિક્ચર	- ૭,૫૦,૦૦૦
કુલ	૪૮,૫૯,૯૪૦

ઉદાહરણ ૩. તા : ૩૧/૦૩/૨૦૧૮ ના રોજ મનોહર લીમિટેડનાં કાચા સરવૈયા પરથી નફા નુકશાન ખાતું અને પાકુ સરવૈયું તૈયાર કરો.

વિગત	ઉધાર (`)	જમા (`)
અધિકૃત મુડી		
૬%ના પ્રેફરેન્સ શેર મુડી (૮૦૦૦ શેર પ્રતિ શેર ` ૧૦૦)		૮,૦૦,૦૦૦
ઈક્વિટી શેર મુડી (૨૦,૦૦૦ શેર પ્રતિ શેર ` ૧૦૦)		૨૦,૦૦,૦૦૦
બહાર તથા ભરાયેલ મુડી		
૬% ટકાના પ્રેફરેન્સ શેર (૫૦૦૦ શેર x ` ૧૦૦ પ્રતિ)		૫,૦૦,૦૦૦
ઈક્વિટી શેર મુડી		૮,૦૦,૦૦૦

મુડી-અનામત		૫,૦૦૦
ખરીદી		
-કોકો,ચા,કોફી	૫૮,૮૦૦	
- બેકરી આઈટમ	૩૬,૨૦૦	
વેતન અને પગાર	૧૫,૩૦૦	
ભાડુ અને વેરો	૮,૯૦૦	
લોન્ડ્રી ખર્ચ	૭૫૦	
વેચાણ		
-કોકો,ચા,કોફી		૮૨,૦૦૦
-બેકરી આઈટમ		૪૪,૦૦૦
કોલસો તથા લાકડું	૩,૨૯૦	
આવકમાલ ગાડા ભાડું	૮૧૦	
પરચુરણ ખર્ચા	૫,૮૪૦	
જાહેરાત ખર્ચા	૮,૩૬૦	
મરામત	૪,૨૫૦	
પતાની રમતની આવક		૫,૭૦૦
રૂમનાં ભાડાની આવક		૪૮,૦૦૦
પરચુરણ અન્ય આવક		૨,૮૦૦
મળેલ વટાવ		૩,૩૦૦
ફેર બદલી ફી		૭૦૦
જમીન અને મકાન	૮,૫૦,૦૦૦	
ફર્નિચર તથા ફિટ્નિંગ્સ	૮૬,૩૦૦	
તા: ૦૧/૦૪/૨૦૧૭નાં રોજનો સ્ટોક:		
-કોકો,ચા તથા કોફી	૧૨,૮૦૦	
-બેકરી આઈટમ	૫,૨૬૦	
હાથ પર રોકડ	૨,૨૦૦	
બેંક સિલક	૭૬,૩૮૦	
પ્રાથમિક ખર્ચાઓ	૮,૦૦૦	
૮% ના ડિવેન્ડર (૨૦૦૦ ડિવેન્ડર x ` ૧૦૦ પ્રતિ ડિવેન્ડર)		૨,૦૦,૦૦૦
નફા-નુકશાન ખાતું		૪૧,૫૦૦
પરચુરણ લેણદારો		૪૨,૦૦૦
પરચુરણ દેવાદારો	૧૯,૨૬૦	
રોકાણો	૨,૭૨,૩૦૦	
પાઘડી (પડતર કિંમતે)	૫,૦૦,૦૦૦	
સામાન્ય અનામત		૨,૦૦,૦૦૦
	૧૯,૭૫,૦૦૦	૧૯,૭૫,૦૦૦

વધારાની માહિતી:

૧. ચુકવવા બાકી વેતન અને પગાર ` ૪૨૮૦

૨. તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૮ નાં રોજનો આખર સ્ટોક

કોકો,ચા તથા કોફી ` ૨૨,૫૦૦

બેકરી આઈટમ ` ૧૬,૪૦૦

૩. ફર્નિચર અને ફિટિંગ પર ૫% અને જમીન મકાન પર ૨% ટકા લેખે ઘસારાની જોગવાઈ કરવાની છે.

૪. તા. ૦૧/૦૪/૨૦૧૭ ના રોજ શેર મુડી :-

પુરા ભરપાઈ થયેલ શેર મુડી ૬,૦૦૦ શેર અને ૨,૦૦૦ શેરનાં ` ૬૦/- લેખે ભરપાઈ થયેલ છે, તા. ૦૧/૧૦/૨૦૧૭ નાં રોજ કંપનીનાં સંચાલકો શેર પેટે બાકી રહેલ નાણા ` ૪૦/- પ્રતિ શેર મંગાવ્યા પરંતુ તેમાંથી ૧૦૦ શેર ધારકોએ ભરપાઈ કરેલ નથી. તેથી તેના શેર જપ્ત કરી અને પુનઃ બહાર પાડેલ જેની કિંમત

` ૯૦/- પૂર્ણ ભરપાઈ થયેલ છે.

કંપનીનાં સંચાલકોએ ૮% ટકા લેખે ઈક્વિટી શેર પર ડિવિડેન્ડ આપવાનું નક્કી કરેલ છે. તેમાં જે નાણાની જરૂર પડે તેમાં સામાન્ય અનામત નો ઉપયોગ કરી શકાય. વેરાની બાબતની અવગણના કરવાની છે.

જવાબ :

મનોહર લીમિટેડનું
તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજનું પાકુ સરવૈયું

વિગત	નોંધ નં.	`
શેરમૂડી અને જવાબદારીઓ		
૧. શેર ધારકોનું ભંડોળ		
(અ) મૂડી	૧	૧૩,૦૦,૦૦૦
(બ) અનામત અને વધારો	૨	૧,૭૫,૭૪૫
૨. બિન-ચાલુ જવાબદારીઓ		
(અ) લાંબાગાળાનાં ઉછીના લીધેલ નાણા	૩	૨,૦૦,૦૦૦
૩. ચાલુ જવાબદારીઓ		
(અ) વેપારી લેણદારો	૪	૪૬,૨૮૦
(બ) ટ્રુકા ગાળાનું અનામત	૫	૧,૧૦,૦૦૦
કુલ		૧૮,૩૨,૦૨૫
મિલકતો		
૧. બિન-ચાલુ મિલકતો :		
(અ) સ્થિર મિલકતો		
(૧) દ્રશ્ય મિલકતો	૬	૯,૧૪,૯૮૫
(૨) અદ્રશ્ય મિલકતો		
- પાઘડી		૫,૦૦,૦૦૦
(બ) બિન-ચાલુ મિલકતો (અન્ય)		
૨. ચાલુ મિલકતો		

(અ) આખર સ્ટોક	૭	૩૮,૯૦૦
(બ) વેપારી દેવાદારો		૧૯,૨૬૦
(ક) રોકડ અને સમકક્ષ રોકડ	૮	૭૮,૫૮૦
(ડ) અન્ય ચાલુ મિલકતો	૯	૮,૦૦૦
કુલ		૧૮,૩૨,૦૨૫

નાણાકીય પત્રકો અંગે નોંધ

૧) શેરમુડી

ઈક્વિટી શેરમુડી:

સત્તાવાર મુડી

- ઈક્વિટી શેર મુડી (૨૦,૦૦૦ શેર × ` ૧૦૦ પ્રતિ શેર)	૨૦,૦૦,૦૦૦
- બહાર પાડેલ અને વસુલ આવેલી મુડી (૮૦૦૦ ઈક્વિટીશેર × ` ૧૦૦ પ્રતિ શેર)	૮,૦૦,૦૦૦
પ્રેફરન્સ શેર મુડી	
-સત્તાવાર પ્રેફરન્સ શેર મુડી	
- ૮% પ્રેફરન્સ શેર (૮,૦૦૦ × ` ૧૦૦ પ્રતિ શેર)	૮,૦૦,૦૦૦
- બહાર પાડેલ અને વસુલ આવેલ મુડી	
- ૬% નાં પ્રેફરન્સ શેર (૫૦૦૦ શેર × ` ૧૦૦ પ્રતિ શેર)	૫,૦૦,૦૦૦
	૧૩,૦૦,૦૦૦

મનોહર લીમિટેડનું

તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજ પુરા થતાં વર્ષનું નફા-નુકશાન ખાતું

વિગત	નોંધ નં	`
૧. ધંધાકીય પ્રવૃત્તિની આવક	૧૦	૧,૭૯,૭૦૦
૨. અન્ય આવક	૧૧	૬,૮૦૦
૩. કુલ આવક (૧ + ૨)		૧,૮૬,૫૦૦
૪. ખર્ચાઓ		
ખરીદી	૧૨	૯૫,૦૦૦
તૈયાર માલમાં સ્ટોકનાં કારણે થતાં ફેરફાર	૧૩	(૨૦,૮૪૦)
કર્મચારી લાભાર્થી અંગે ખર્ચા	૧૪	૧૯,૫૮૦
અન્ય ધંધાનાં ખર્ચા	૧૫	૨૩,૮૪૦
વેચાણ અને વહિવટી ખર્ચાઓ	૧૬	૮,૩૬૦
નાણાકીય ખર્ચા	૧૭	૧૬,૦૦૦
ઘસારો અને માંડવાળ અંગેનાં ખર્ચા	૧૮	૨૧,૩૧૫
કુલ ખર્ચાઓ		૧,૬૩,૨૫૫
૫. ચાલુ વર્ષનો નફો કે નુકશાન (૩-૪)		૨૩,૨૪૫
પાછલા વર્ષનો નફો		૪૧,૫૦૦
સામાન્ય અનામત ખાતે લઈ ગયા		૨૯,૨૫૫

બાદ :-

૧. ડિવિડંડની જોગવાઈઓ

૬% નાં પ્રેફરેન્સ શેર મુડી	૩૦,૦૦૦	
૮% લેખે ઇક્વિટી શેર મુડી	૬૪,૦૦૦	
ચોખ્ખો નફો કે નુકશાન પાકા સરવૈયા ખાતે લઈ ગયા		૯૪,૦૦૦

૨. અનામત અને વધારો

- મુડી અનામત	૫,૦૦૦	
- સામાન્ય અનામત	૨,૦૦,૦૦૦	
બાદ:- ઇક્વિટી શેર અને પ્રેફરેન્સ શેરનાં ડિવિડંડ માટે વપરાયેલ રકમ	(૨૯,૨૫૫)	
	૧,૭૦,૭૪૫	
	૧,૭૫,૭૪૫	

૩. લાંબા ગાળાનાં ઉછીના નાણા

- ૮% ડિબેન્ચર (૨,૦૦૦ નંગ x `૧૦૦ લેખે)	૨,૦૦,૦૦૦	
---------------------------------------	----------	--

૪. વેપારી લેણદારો

- પરચુરણ લેણદારો	૪૨,૦૦૦	
- ચુકવવા બાકી વેતન અને પગાર	૪,૨૮૦	
	૪૬,૨૮૦	

૫. ટુંકા ગાળાની જોગવાઈઓ

- ડિબેન્ચરનું વ્યાજ	૧૬,૦૦૦	
- પ્રેફરેન્સ શેર ડિવિડંડની જોગવાઈ	૩૦,૦૦૦	
- ઇક્વિટી શેરનું ડિવિડંડની જોગવાઈ	૬૪,૦૦૦	
	૧,૧૦,૦૦૦	

૬. દ્રશ્ય મિલકતો

- જમીન અને મકાન	૮,૫૦,૦૦૦	
બાદ: ઘસારો ૨% નાં દરે	(૧૭,૦૦૦)	૮,૩૩,૦૦૦
- ફર્નિચર તથા ફિટીંગ્સ	૮૬,૩૦૦	
બાદ: ઘસારો ૫%નાં દરે	(૪,૩૧૫)	૮૧,૯૮૫
		૯,૧૪,૯૮૫

૭. આખર સ્ટોક

- કોકો,ચા,કોફી	૨૨,૫૦૦	
- બેકરી આઈટમ	૧૬,૪૦૦	
	૩૮,૯૦૦	

૮. રોકડ અને સમકક્ષ રોકડ

- બેંકમાં રોકડ	૭૬,૩૮૦	
- હાથ પર રોકડ	૨,૨૦૦	
	૭૮,૫૮૦	

૯. અન્ય ચાલુ મિલકતો

- પ્રાથમિક અને સ્થાપના ખર્ચ	<u>૮,૦૦૦</u>
૧૦. ધંધાકીય પ્રવૃત્તિની આવક	
પેદાશનું વેચાણ	
- કોકો,ચા અને કોફી	૮૨,૦૦૦
- બેકરી આઈટમ	<u>૪૪,૦૦૦</u>
	<u>૧,૨૬,૦૦૦</u>
સેવાઓનું વેચાણ	
- રૂમનું ભાડું	૪૮,૦૦૦
- પતાની રમતની આવક	<u>૫,૭૦૦</u>
	<u>૫૩,૭૦૦</u>
	<u>૧,૭૯,૭૦૦</u>
૧૧. અન્ય આવક	
- પરચુરણ આવક	૨,૮૦૦
- મળેલ વટાવ	૩,૩૦૦
- ફેરબદલી ફી	<u>૭૦૦</u>
	<u>૬,૮૦૦</u>
૧૨. સ્ટોકની ખરીદી	
- કોકો,ચા અને કોફી	૫૮,૮૦૦
- બેકરી આઈટમ	<u>૩૬,૨૦૦</u>
	<u>૯૫,૦૦૦</u>
૧૩. તૈયાર માલમાં સ્ટોકને કારણે થતાં ફેરફાર	
- કોકો,ચા અને કોફી	
- શરૂઆતનો સ્ટોક	૧૨,૮૦૦
બાદ : આખર સ્ટોક	<u>- ૨૨,૫૦૦</u>
	<u>૯,૩૦૦</u>
- બેકરી આઈટમ	
- શરૂઆતનો સ્ટોક	૫,૨૬૦
બાદ : આખર સ્ટોક	<u>- ૧૬,૪૦૦</u>
	<u>(૧૧,૧૪૦)</u>
૧૪. અન્ય ધંધાકીય ખર્ચ	
- ભાડુ અને કરવેરા	૮,૯૦૦
- કોલસો તથા લાકડું	૩,૨૯૦
- લોન્ડ્રી ખર્ચ	૭૫૦
- આવકમાલ ગાડા ભાડું	૮૧૦
- મરામત ખર્ચ	૪,૨૫૦
- પરચુરણ ખર્ચ	<u>૫,૮૪૦</u>
	<u>૨૩,૮૪૦</u>
૧૫. કર્મચારી લાભ અંગેના ખર્ચ	

મજૂરી અને પગાર	૧૫,૩૦૦
ઉમેરો : ચુકવવા બાકી મજૂરી	૪,૨૮૦
	<u>૧૯,૫૮૦</u>
૧૬. વેચાણ અને વિતરણ ખર્ચ	
- જાહેરાત	૮,૩૬૦
૧૭. નાણાકીય ખર્ચ	
ડિબેંચરનું વ્યાજ	
૧૬,૦૦૦	
૧૮. ઘસારો અને માંડવાળ અંગેનાં ખર્ચાઓ	
- જમીન-મકાન	૧૭,૦૦૦
- ફર્નિચર-ફિટિંગ્સ	૪,૩૧૫
	<u>૨૧,૩૧૫</u>

ઉદાહરણ ૪. રોહિત નાણાકીય કંપની લિમિટેડની સતવાર મૂડી ` ૨૦,૦૦,૦૦૦ ` ૧૦ નો એક એવો ૨,૦૦,૦૦૦ ઈકિવટી શેર છે. નીચેની માહિતી પરથી ૩૧/૩/૨૦૧૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું નફાનુકસાન ખાતું અને પાકુ સરવૈયું તૈયાર કરો.

વિગત	`	વિગત	`
પગાર	૪૦,૦૦૦	પ્લાન્ટ અને યંત્રો	૬૦,૦૦૦
પ્રિન્ટીંગ અને સ્ટેશનરી	૮,૦૦૦	વીમો	૬,૦૦૦
		વેચાણ	૮,૨૦,૦૦૦
સ્ટોક (૧-૪-૨૦૧૭)		ઓડિટ ફી	૪,૦૦૦
કાચોમાલ ૬૦,૦૦૦		ખરીદી	૪,૧૦,૦૦૦
તૈયારમાલ ૪૦,૦૦૦	૧૦૦,૦૦૦	ખરીદી પરત	૧૦,૦૦૦
ભાડું	૧૨,૦૦૦	વેચાણપરત	૨૦,૦૦૦
કરવેરા	૬,૦૦૦	મુસાફરી ખર્ચ	૩૦,૦૦૦
વેપાર ખર્ચ	૮,૦૦૦	સામાન્ય ખર્ચ	૨,૦૦૦
બેંક ચાર્જ અને વ્યાજ	૧૬,૦૦૦	ફર્નિચર	૨૪,૦૦૦
આવકમાલ ગાળાભાડું	૧૮,૦૦૦	દેવાદારો	૪,૦૦,૦૦૦
ઘાલખાધ અનામત		ઘાલખાધ	

	૧૦,૦૦૦		૪,૦૦૦
જાહેરાત	૧૨,૦૦૦	મંજૂરી	૧,૪૦,૦૦૦
કાનુની ખર્ચા	૨,૦૦૦	શેર પ્રિમિયમ	૧,૦૦,૦૦૦
નફાનુકસાન ખાતું (જમા બાકી)	૬,૦૦,૦૦૦	મૂડી અનામત	૧,૨૦,૦૦૦
૫% ડિવેન્ડર	૧૦,૦૦,૦૦૦	રોકાણોનું મળેલ વ્યાજ	૨૦,૦૦૦
ડિવેન્ડરનું વ્યાજ	૨૫,૦૦૦		
ડિવે. પરત નિધિ ભંડોર	૬,૦૦,૦૦૦		
સામાન્ય અનામત	૪,૦૦,૦૦૦		

વધારાની માહિતી:

૧. અગાઉથી ચૂકવેલ વીમા પ્રિમિયમ ` ૧૦૦૦
૨. ચુકવવાના બાકી ખર્ચા: ભાડું - ` ૨૦૦૦, પગાર - ` ૪૦૦૦ અને ડિવેન્ડરનું વ્યાજ (૬ માસનું)
૩. પ્લાન્ટ અને ચંત્રો અને ફર્નિચર પર ઘસારો ૧૦% ગણવાનો છે.
૪. દેવાદાર પર ઘાલખાધ અનામતની ૫% જોગવાઈ કરવાની છે.
૫. આખર માલના સ્ટોકનું મુલ્ય : કાચો માલ : ` ૧,૦૦,૦૦૦
૬. (તા. ૩૧-૩-૨૦૧૮ના રોજ) તૈયાર માલ : ` ૧,૦૦,૦૦૦
૭. કંપનીના સંચાલકો એ નીચે મુજબ જોગવાઈ કરવાનું કહ્યું છે.
  ૧. કરવેરાની જોગવાઈ ` ૬૦,૦૦૦
  ૨. ઈકિવટીનું સૂચિત ડિવિ. ` ૩,૦૦,૦૦૦
  ૩. સા. અનામત ખાતે ` ૨,૪૦,૦૦૦
  ૪. ડિવે. પરત નિધિ ભંડોળ ખાતે ` ૧,૦૦,૦૦૦

જવાબ :

રોહિત લિમિટેડ ના રોજનું તા. ૩૧/૩/૧૮ના વર્ષનું નફા-નુકશાન ખાતું

વિગત	નોંધ	`
૧. કામગીરીમાંથી ઊપજ	૧૫	૮,૦૦,૦૦૦
૨. અન્ય આવકો	૧૬	૨૦,૦૦૦
	કુલ આવક/ઉપજ	૮,૨૦,૦૦૦
૩. ખર્ચાઓ		
• વપરાયેલ માલની પડતર	૧૭	૩,૭૮,૦૦૦
• પુનઃ વેચાણ માટેની ખરીદી	-	-
• સ્ટોકના ફેરફારો તૈયારી માલનો	૧૮	(૬૦,૦૦૦)

• કર્મચારીના લાભનાં ખર્ચાઓ	૧૯	૧,૮૪,૦૦૦
• નાંણાકીય પડતર	૨૦	૬૬,૦૦૦
• ઘસારો અને માંડી વાડેલ રકમ	૭	૮,૪૦૦
• અન્ય ખર્ચા	૨૧	૯૫,૦૦૦
	કુલ ખર્ચા	૬,૭૧,૪૦૦
		-૮,૨૦,૦૦૦
અપવાદ રૂપ અને અસાધારણ બાબત અને કર પહેલાનો નફો		૧,૪૮,૬૦૦
૪. આવક પરના વેરા		
(૧) ચાલુ કર		૬૦,૦૦૦
જે-તે સમયનો નફો/ચાલુ કામગીરી નફો		૮૮૬૦૦

નોંધ નંબર : ૧૫ કામગીરીમાંથી ઉપજ

વેચાણ	૮,૨૦,૦૦૦
-વેચાણ પરત	- ૨૦,૦૦૦
	<u>૮,૦૦,૦૦૦</u>

નોંધ નંબર : ૧૬ અન્ય આવકો

રોકાણો પર વ્યાજ	<u>૨૦,૦૦૦</u>
-----------------	---------------

નોંધ નંબર : ૧૭ વપરાયેલ માલની પરતર

કાચામાલનો શરૂઆતનો સ્ટોક	૬૦,૦૦૦
ખરીદી	૪,૧૦,૦૦૦
આવકમાલ ગાડા ભાડું	૧૮,૦૦૦
કાચામાલનો આખર સ્ટોક	૧,૦૦,૦૦૦
ખરીદ પરત	<u>૧૦,૦૦૦</u>

નોંધ નંબર : ૧૮ સ્ટોકના ફેરફારો

શરૂઆતનો સ્ટોક (તૈયાર)	૪૦,૦૦૦
આખર સ્ટોક	૧,૦૦,૦૦૦
ચોખ્ખો નફો (વધારો)	<u>(૬૦,૦૦૦)</u>

નોંધ નંબર : ૧૯ કર્મચારીના ખર્ચાઓ

પગાર	૪૦,૦૦૦	
+ ચૂંબાકી પગાર	૪,૦૦૦	૪૪,૦૦૦
મંજૂરી		૧,૪૦,૦૦૦
		<u>૧,૮૪,૦૦૦</u>

નોંધ નંબર : ૨૦ નાણાકીય ખર્ચાઓ

ડિબેચર પર વ્યાજ	૨૫,૦૦૦	
+ બાકી ડમાસ જું	૨૫,૦૦૦	૫૦,૦૦૦
+ બેંક ચાર્જ અને વ્યાજ		૧૬,૦૦૦
		<u>૬૬,૦૦૦</u>
નોંધ નંબર : ૭ ઘસારો	કિંમત	ઘસારો
પ્લાન્ટ અને મશીનરી	૬૦,૦૦૦	૬,૦૦૦
ફર્નિચર	૨૪,૦૦૦	૨,૪૦૦
		<u>૮,૪૦૦</u>
નોંધ નંબર : ૨૧ અન્ય ખર્ચાઓ		
મુસાફરી ખર્ચ		૨૦,૦૦૦
સામાન્ય ખર્ચ		૨,૦૦૦
કાનૂની ખર્ચ		૨,૦૦૦
વેપાર ખર્ચ		૮,૦૦૦
પેઈન્ટીંગ અને સ્ટેશનરી		૮,૦૦૦
ભાડું	૧૨,૦૦૦	
+ચૂ.બાકી વ્યાજ	૨,૦૦૦	૧૪,૦૦૦
જાહેરાત ખર્ચ		૧૨,૦૦૦
કરવેરા		૬,૦૦૦
વીમો	૬,૦૦૦	
પ્રિમિયમ	૧,૦૦૦	૫,૦૦૦
ઓડિટ ફી		૪,૦૦૦
ઘાલખાધ	૪,૦૦૦	
+દેવાદારો(૪,૦૦,૦૦૦ × ૫%)	૨૦,૦૦૦	
-ઘા.અ.	૧૦,૦૦૦	<u>૧૪,૦૦૦</u>
નોંધ : ૨ સામાન્ય અનામત અને વધારો		
(૧) સામાન્ય અનામત		
શરૂઆત		૪,૦૦,૦૦૦
+વર્ષ દરમિયાનો વધારો		૨,૪૦,૦૦૦
		<u>૬,૪૦,૦૦૦</u>
(૨) મૂડી અનામત		
શરૂઆત		૧,૨૦,૦૦૦
		<u>૧,૨૦,૦૦૦</u>
(૩) ડિબેચર		૬,૦૦,૦૦૦
+ વર્ષ દરમિયાન		૧,૦૦,૦૦૦
		<u>૭,૦૦,૦૦૦</u>

(૪) શેર પ્રિમિયમ		<u>૧,૦૦,૦૦૦</u>
(૫) નફા નુકશાન		
શરૂઆત		૬,૦૦,૦૦૦
+ ચાલુ વર્ષનો નફો		૮૮,૬૦૦
- ફાળવણીઓ	૨,૪૦,૦૦૦	
સામાન્ય અનામતો		૧,૦૦,૦૦૦
ડિબેચર પરત નિધિભંડોળ	૩,૦૦,૦૦૦	<u>૪,૮૮,૦૦૦</u>

ઉદાહરણ પ. નીચે આપેલ માહિતી પરથી મહેશ લિમિટેડનું તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનું નફા-નુકસાન ખાતું, જરૂરી ગણતરી સાથે પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

વિગત		વિગત	
ઈક્વિટી શેર દરેક રૂ. ૧૦ નો રકમ ૨૫,૦૦૦ સેર	૨,૫૦,૦૦૦	ખરીદી	૧,૧૮,૦૦૦
		વેચાણપરત	૨,૫૦૦
જમીન મકાન	૧,૫૦,૦૦૦	ખરીદપરત	૮,૦૦૦
ચંત્રો-મશીનરી	૧,૦૦,૦૦૦	મુસાફરી ખર્ચ	૬,૦૦૦
વેચાણ	૪,૩૫,૫૦૦	સામાન્ય ખર્ચ	૧,૦૦૦
રોકાણ પર વ્યાસ	૩,૭૫૦	ઘા.ખાધ	૨,૫૦૦
ડાયરેક્ટર ફી	૭,૫૦૦	પગાર	૩૦,૦૦૦
ઓડિટ ફી	૧,૫૦૦	પ્રિન્ટીંગ-સ્ટેશનરી	૪,૦૦૦
ફર્નિચર	૧૦,૦૦૦	ભાડું-વિમો	૩,૦૦૦
દેવાદારો	૫૦,૦૦૦	શેર ફેરબદલી ફી	૧,૭૫૦
મજૂરી	૧૩,૦૦૦	શરૂઆતનો સ્ટોક :	
આવકમાલ ગાડા ભાડું	૫,૦૦૦	કાયો માલ	૭,૫૦૦
જાવકમાલ ગાડા ભાડું	૨,૦૦૦	તૈયાર માલ	૨,૫૦૦
જાહેરાત ખર્ચ	૪,૦૦૦	વહીવટી ખર્ચ	૨૦,૦૦૦
૧૦% ડિબેચર	૫૦,૦૦૦	માંડિ વાળેલ બાહેધરી કમિશન	૧,૦૦૦
ડિબેચર વ્યાજ	૫,૦૦૦	બેંક ઓવર ડ્રાફ્ટનું વ્યાજ	૩,૦૦૦
પ્રોવિડંડ ફંડ	૨૦,૦૦૦	સામાન્ય અનામત	૨૨,૫૦૦
પ્રોવિડંડ ફંડમાં ફાળો	૫,૦૦૦	નફાનુકસાન ખાતું (ગયા વર્ષનો નફો)	૪૫,૦૦૦

વધારાની માહિતી :

- ૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજ આખર માલનો સ્ટોક:
કાયો માલ ` ૨૦,૦૦૦ તૈયાર માલ ` ૧૭,૫૦૦
- સ્થિર મિલકતો પર ૧૦% ઘસારો ગણો. જમીન-મકાનની પડતર કિંમતમાં ` ૧,૨૫,૦૦૦ મકાનની પડતર કિંમતમાં સમાયેલ છે.
- દેવાદારો પર ઘાલખાધ અનામતની ૮% જોગવાઈ કરવાની છે.
- ચૂકવવાનો બાકી પગાર ` ૬૦૦૦.
- કંપનીના સંચાલકો એ નફામાંથી નીચેની જોગવાઈ કરવાનું નક્કી કરેલ છે.
(૧) સામાન્ય અનામત ખાતે ` ૧૭,૫૦૦ લઈ જવાના છે.
(૨) ઈક્વિટી શેરનું સૂચિત ડિવિડન્ડ ૨૦% છે.

૬. ચોખ્ખા નફામાંથી ૫૦% કરવેરાની જોગવાઈ કરવાની છે.

જવાબ :

મહેશ લિ.નું તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજ પુરા થતાં વર્ષનું નફા-નુકશાન ખાતું

વિગત	નોંધ નંબર	
૧. કામગીરી ઉપજ	૧૫	૪,૩૫,૦૦૦
૨. અન્ય આવક	૧૬	૫૫,૦૦૦
કુલ આવક/ઉપજ		૪,૯૦,૫૦૦
૩. ખર્ચાઓ :		
• વપરાયેલી માલની પડતર	૧૭	૧,૦૨,૫૦૦
• પુનઃ વેચાણ માટેની ખરીદી	-	-
• સ્ટોકના ફેરફારો તૈયારમાલનો	૧૮	(૧૫,૦૦૦)
• કર્મચારીના લાભના ખર્ચાઓ	૧૯	૫૪,૦૦૦
• નાણાકીય ખર્ચાઓ	૨૦	૮,૦૦૦
• ઘસારો અને માંડી વાળેલ રકમ	૭	૨૩,૫૦૦
• અન્ય ખર્ચાઓ	૨૧	૫૬,૫૦૦
		૨,૧૯,૫૦૦
		-૪,૯૦,૫૦૦
કરવેરા પહેલાનો નફો		૨,૧૧,૦૦૦
- ૫૦% કરવેરા જોગવાઈ		૧,૦૫,૫૦૦
કરવેરા બાદ નફો		૧,૦૫,૫૦૦

નોંધ નં : ૧૫ કામગીરીની ઉપજ		
વેચાણ	૪,૩૫,૫૦૦	
	૨,૫૦૦	૪,૩૫,૦૦૦
નોંધ નં : ૧૬ અન્ય આવકો		
રોકાણ પર વ્યાજ		૩,૭૫૦
શેર ફેરબદલી ફી		૧,૭૫૦
		૫,૫૦૦
નોંધ નં : ૧૭ વપરાયેલ માલની પડતર		
કાચો માલ.		૭,૫૦૦
+ખરીદી		૧,૧૮,૦૦૦
+આવક		૫,૦૦૦
-આખર સ્ટોક (કાચો માલ)		૨૦,૦૦૦

-ખરીદ પરત		૮,૦૦૦
		૧,૦૨,૫૦૦
નોંધ નં : ૧૮		
તૈયારમાલ નો શરૂ સ્ટોક		૨,૫૦૦
આખર સ્ટોક		૧૭,૫૦૦
		૧૫,૦૦૦
નોંધ નં : ૧૯ કર્મચારી અંગેના ખર્ચા		
પગાર	૩૦,૦૦૦	
+ ચૂ.બાકી પગાર	૬,૦૦૦	૩૬,૦૦૦
મજૂરી		૧૩,૦૦૦
પ્રોવિડંડ ફંડમાં ફાળો		૫,૦૦૦
		૫૪,૦૦૦
નોંધ નં : ૨૦ નાણાકીય ખર્ચા		
ડિબેચર પર વ્યાજ		૫,૦૦૦
બેંક ઓવર ડ્રાફ્ટ નું વ્યાજ		૩,૦૦૦
		૮,૦૦૦
નોંધ નં : ૭ ધસારો		
જમીન	૨૫,૦૦૦	
મકાન	૧,૨૫,૦૦૦	૧૨,૫૦૦
ફર્નિચર		૧,૦૦૦
	૧૦,૦૦૦	
ચંત્રો-મશીનરી	૧,૦૦,૦૦૦	૧૦,૦૦૦
		૨૩,૫૦૦
નોંધ નં : ૨૧ અન્ય ખર્ચાઓ		
ડાયરેક્ટરની ફી		૭,૫૦૦
ઓડિટ ફી		૧,૫૦૦
ઘાલખાદ અનામત	૨,૫૦૦	
+૮% જોગવાઈ	૫,૦૦૦	૭,૫૦૦
આવકમાલ ગાળા ભાડું		૫,૦૦૦
જાહેરાત ખર્ચ		૪,૦૦૦
મુસાફરી ખર્ચ		૬,૦૦૦
સામાન્ય ખર્ચ		૧,૦૦૦
પ્રિન્ટીંગ સ્ટેશનરી		૪,૦૦૦
ભાડુ - વીમો		૩,૦૦૦
વહીવટી ખર્ચ		૨૦,૦૦૦
માંડી વાળેલ બાહેધરી કમિશન		૧,૦૦૦
		૫૬,૫૦૦

નોંધ નં : ૨		
સામાન્ય અનામત		
શરૂ સ્ટોક	૨૨,૫૦૦	
+ વર્ષ દરમિયાનનો વધારો	૧૭,૫૦૦	
ચાલુ વર્ષનો નફો	૪૦,૦૦૦	૪૦,૦૦૦
શરૂ નફો	૪૫,૦૦૦	
+ચાલુ વર્ષનો નફો	૧,૦૫,૫૦૦	
-સામાન્ય અનામત ખાતે	૧૭,૫૦૦	
સૂચિત ડિવિડન્ડ	૫૦,૦૦૦	
	૮૩,૦૦૦	૮૩,૦૦૦
અનામત/વધારો		૧,૨૩,૦૦૦

ઉદાહરણ ૬. પરિચિત લિમિટેડના ચોપડામાંથી પાકા સરવૈયાને લગતી માહિતી નીચે મુજબ મળેલ છે.

વિગત		વિગત	
પાઘડી	૧,૪૦,૦૦૦	ઈ.શેર દરેક રૂા. ૧૦ પૂરેપૂરો ભરપાયેલ થયેલો	૮,૦૦,૦૦૦
બાકી હમો	૨૦,૦૦૦	અગાઉથી મળેલ હપ્તા	૬,૦૦૦
જમીન-મકાન (પડતર કિંમત ` ૫,૬૦,૦૦૦)	૫,૦૦,૦૦૦	ઘાલખાધ અનામત	૮,૦૦૦
પ્લાન્ટ- ચંત્રો (પડતર કિંમત ` ૬,૦૦,૦૦૦)	૪,૪૦,૦૦૦	મૂડી ઘટાડો અનામત	૧,૨૪,૦૦૦
પેટન્ટ- ટ્રેડમાર્ક (પડતર કિંમત ` ૬૦,૦૦૦)	૪૦,૦૦૦	ગૌણ કંપની પાસેથી લીધેલ લોન	૯૦,૦૦૦
ગુજરાત સરકારની જામીનગીરી	૮૦,૦૦૦	રોકાણ વધ-ઘટ ભંડોર	૧,૦૦,૦૦૦
ગૌણ કંપનીના શેર	૧,૫૦,૦૦૦	લેણદારો	૧,૫૦,૦૦૦
ABC લિમિટેડના શેર દરેક ` ૧૦ નો ` ૮ના ભરપાઈ થયેલા	૬૦,૦૦૦	નહિ મંગાવેલ ડિવિડન્ડ બેંકલોન (સ્ટોકની સામે)	૨૦,૦૦૦ ૧,૦૦,૦૦૦
રોકાણોનું બાકી વ્યાજ	૨૮,૦૦૦	૧૨% ગીરો ડિવેન્ચર (પરત કરવાના ૩૧-૦૩-૧૮)	૨,૦૦,૦૦૦
આખર સ્ટોક	૧,૬૦,૦૦૦	શેર જપ્તી ખાતું	૩૦,૦૦૦
આખર માલનો સ્ટોક	૪૬,૦૦૦	સા.અનામત	૨,૨૪,૦૦૦
દેવાદાર	૨,૨૦,૦૦૦	ન.નુ. ખાતું	૮૦,૦૦૦
રોકડ /બેંક	૪૨,૦૦૦	ચૂ.બાકી ડિબે. વ્યાજ	૧૨,૦૦૦
છૂટા ઓજારો	૧૪,૦૦૦	કરપેરાની જોગવાઈ	૭૬,૦૦૦
જીવત સ્ટોક (ઢોર-ઢાંખર)	૨૦,૦૦૦	સૂચિત ડિવિડન્ડ	૮૦,૦૦૦
અગાઉથી ચૂકવેલ આવક વેરો	૧૦,૦૦૦	પ્રોવિડન્ડ ફંડ	૬૦,૦૦૦
વેપારીને આપેલ એડવાન્સ	૫૪,૦૦૦		
ડિવેન્ચરનો વટાવ	૧૬,૦૦૦		
કર્મચારીને આપેલ લોન	૮૨,૦૦૦		
પ્રાથમિક ખર્ચ	૧૪,૦૦૦		

બાહેંધરી કમિશન	૨૦,૦૦૦		
	૨૧,૫૬,૦૦૦		૨૧,૫૬,૦૦૦
	૦		

ઉપરની માહિતી પરથી નિયત નમૂના પ્રમાણે તા.૩૧-૦૩-૨૦૧૮ના રોજનું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

૧. કંપનીનાં સતાવાર મૂડી ` ૧૦નો એક એવા ૨,૦૦,૦૦૦ ઈ. શેર અને ` ૧૦૦ નો એક એવા ૧૦,૦૦૦, ૧૦%ના પ્રે.શેર..
૨. બહાર પાડેલ અને ભરપાઈ મૂડીમાંથી ૨૦,૦૦૦ શેર સંપૂર્ણ ભરાયેલ બોનસ શેર શેર પ્રિમિયમ ખાતામાંથી આવવાના છે.
૩. ડિરેક્ટર પાસેથી ` ૨૦,૦૦૦ના બાકી હતા છે.
૪. વર્ષ દરમિયાન ` ૪૦,૦૦૦ સામાન્ય અનામત ખાતે લઈ જવાના છે.
૫. દેવાદારોમાંથી ` ૨૦,૦૦૦ દેવાદારો ૬ મહિના કરતા વધુ સમયના છે.
૬. ડાયરેક્ટરના એડવાન્સ સામે ` ૫૦,૦૦૦ મળેલ છે.
૭. ચાલુ વર્ષમાં મકાનનો વધારો ` ૫૦,૦૦૦ છે.

જવાબ :

પરિચિત લિ. નું તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૮નાં રોજનું પાકું સરવૈયું

વિગત	નોંધ નંબર		
ઈક્વિટી અને જવાબદારીઓ :			
(૧) શેર ઘારકોનું ભંડોળ			
(i) શેરમૂડી	૧	૮,૧૦,૦૦૦	
(ii) અનામત અને વધારો	૨	૫,૨૪,૦૦૦	૧૩,૩૪,૦૦૦
(iii) શેર વોરંટ સામે મળેલ રકમ	-		
(૨) મંજૂર થયેલી બાકી હોય તેવી શેર અરજીની રકમ	-		
(૩) બિન ચાલુ જવાબદારીઓ			
(i) લાંબાગાળાના ઉછીના નાણા	૩	૪૦,૨૦૦૦	
(ii) મૂલતવી કરવેરાની જવાબદારી	-	-	
(iii) અન્ય લાંબાગાળાની જવાબદારી	-	-	
(iv) લાંબાગાળાની જોગવાઈઓ	-	-	૪૦,૨૦૦૦
(૪) ચાલુ જવાબદારીઓ			
(i) ટૂંકા ગાળાના ઉછીના નાણાં	-	-	
(ii) વેપારી દેવું	૪	૧,૫૦,૦૦૦	
(૫) અન્ય ચાલુ જવાબદારીઓ	૫	૨૬,૦૦૦	

(ક) ટૂંકા ગાળાની જોગવાઈ	ક	૨,૧૬,૦૦૦	૩,૯૨,૦૦૦
			૨૧,૨૮,૦૦૦

નોંધ નંબર : ૧			
શેર મૂડી :			
સતાવાર મૂડી			
ઈક્વીટી શેર ` ૧૦ નો એક	૨,૦૦,૦૦૦		૨,૦૦,૦૦,૦૦૦
પ્રેફરેન્સ શેર ` ૧૦૦ નો એક	૧૦,૦૦૦		૧૦,૦૦,૦૦૦
			૩૦,૦૦,૦૦૦
બહાર પાડેલા ભરપાઈ થયેલ શેરમૂડી			
ઈક્વીટી શેર ` ૧૦ નો	૮૦,૦૦૦		૮,૦૦,૦૦૦
-બધી હપ્તા			(૨૦,૦૦૦)
+શેર જમી			(૩૦,૦૦૦)
			૮,૧૦,૦૦૦
નોંધ નંબર : ૨ અનામત અને વધારો :			
સામાન્ય અનામત			
+ વધારો			૧,૮૪,૦૦૦
-વપરાશ			૪૦,૦૦૦
મૂડી ઘટાડા અનામત	૧,૨૦,૦૦૦		૨૪,૦૦૦
			૧,૨૦,૦૦૦
રોકાણ વધ-ઘટ ભંડોળ	૧,૦૦,૦૦૦		૧,૦૦,૦૦૦
વધારો (ઘટાડો) નફાનુકસાન પત્રક પ્રમાણે			૮૦,૦૦૦
- વપરાશ	૨,૦૦,૦૦૦		
સામાન્ય અનામત ખાતે	૪૦,૦૦૦		
સૂચિત કિવિડન્ડ	૮૦,૦૦૦		૮૦,૦૦૦
			૫,૨૪,૦૦૦
-શેરની સંખ્યા અને શેરનો પ્રકાર પૂરેપૂરા ભરપાઈ થયેલા જેની રકમ રોકડમાં મળેલ નથી			
-પૂરેપૂરા ભરપાઈ થયેલ બોનસ શેર શેર પ્રિમિયમ ખાતામાંથી ચુકવેલ			
નોંધ નંબર : ૩			
લાંબાગાળાના ઉછીના નાણા			
(અ) ૧૨ % કિબેંચર			
૨,૦૦,૦૦૦			
(બ) બેંક લોન			

૧,૦૦,૦૦૦		
(ક) મૂલતવી રાખેલી ચૂકવણી જવાબદારી		
(ડ) ડિપોઝિટ		
(ઈ) લોન અને ગૌણ કંપની પાસેથી લીધેલ લોન ₹૦,૦૦૦		
ચૂકવવા બાકી ડિબેચરનું વ્યાજ + ૧૨,૦૦૦	૪,૦૨,૦૦૦	
નોંધ નંબર : ૪		
વેપારી દેવું		
લેણદારો	૧,૫૦,૦૦૦	
	૧,૫૦,૦૦૦	
નોંધ નંબર : ૫		
ચાલુ જવાબદારી		
અગાઉથી મળેલ હપ્તા	૬,૦૦૦	
નહિં ચૂકવેલ કિવિડન્ડ	૨૦,૦૦૦	
	૨૬,૦૦૦	
નોંધ નંબર : ૬		
ટૂંકાગાળાની જોગવાઈ		
કરવેરાની જોગવાઈ	૪૬,૦૦૦	
સૂચિત કિવિડન્ડ	૮૦,૦૦૦	
પ્રોવિડન્ડ ફંડ	૬૦,૦૦૦	
	૨,૧૬,૦૦૦	

૭. મિલકતો		
(અ) બિન ચાલુ મિલકતો		
(ઈ) કાયમી મિલકતના દ્રશ્ય	૭	૯,૬૦,૦૦૦
(૧) અદ્રશ્ય મિલકતો	૭	૧,૮૦,૦૦૦
(૨) અર્ધ તૈયાર મૂડી મિલકત		
(૩) વિકસતી અદ્રશ્ય મિલકતો		

ગ્રોસ બ્લોક				ઘસારો				ઘસારા બાદ (૩૧/૩/૧૮
દ્રશ્ય મિલકત	૧-૪-૧૭	વધારો	ઘટાડા ૩૧-૩-૧૮	૧-૪- ૧૭	વધાર ૧	ઘટાડા ૧	કુલ ઘસારો	બ્લોક
જમીન- મકાન	૫,૧૦,૦૦ ૦	૫૦,૦૦ ૦					૬૦,૦૦૦	૫,૦૦,૦૦૦
પ્લાન્ટ-	૬,૦૦,૦૦	-	-				૧,૬૦,૦૦	૪,૪૦,૦૦૦

ચંત્રો	0							0	
જીવંત સ્ટોક				૨૦,૦૦૦					૨૦,૦૦૦
								નોંધ નં-૭	૯,૬૦,૦૦૦
અદ્રશ્ય મિલકત									
પાઘડી				૧,૪૦,૦૦ ૦					૧,૪૦,૦૦૦
				૬૦,૦૦૦				૨૦,૦૦૦	૪૦,૦૦૦
									૧,૮૦,૦૦૦

ઉદાહરણ ૭. નીચેનાં કાચા સરવૈયાની માહિતી ૩૧/૦૩/૧૮ ના રોજ બકુલ લિમિટેડના ચોપડે મળેલ છે.

વિગત		વિગત	
બાકી હમો	૫,૦૦૦	ઇકવીટી શેર મૂડી	૩,૫૦,૦૦૦
વેપારી પાસે થાપણ (ડિપોઝીટ)	૪૦,૦૦૦	મૂડી પરત અનામત	૫૦,૦૦૦
જમીન-મકાન (પડતર) ૪,૦૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦	શેર પ્રિમિયમ	૩૦,૦૦૦
પ્લાન્ટ-ચંત્રો (પડતર) ૩,૫૦,૦૦૦	૨,૮૦,૦૦૦	નફાનુકસાન ખાતું	૧૦,૦૦૦
પાઘડી	૨૦,૦૦૦	સામાન્ય અનામત	૭૦,૦૦૦
અ લિમિટેડના એક શેર એવા ૬ ભરપાઈ થયેલ	૨૪,૦૦૦	બેંક લોન (સ્ટોકની જામીનગીરી સામે)	૫૦,૦૦૦
પરિવહન માલ	૧૦,૦૦૦	ચૂકવવાનું બાકી લોનનું વ્યાજ	
દેવાદારો	૭૦,૦૦૦	નહિ ચૂકવેલ ડિવિડન્ડ	૫,૦૦૦
રોકાણોનું મળવાનું વ્યાજ	૧૫,૦૦૦	સૂચિત ડિવિડન્ડ	૩૬,૦૦૦
આખર સ્ટોક	૭૫,૦૦૦	૧૫% ડિબેચર	૧,૦૦,૦૦૦
છુટા ઓજારો	૫,૦૦૦	ધાલખાદ અનામત	૫,૦૦૦
ફર્નિચર (૨૫,૦૦૦)	૧૫,૦૦૦	લેણદારો	૪૦,૦૦૦
રોકડ/ બેંક	૨૫,૦૦૦	કરવેરાની જોગવાઈ	૧૪,૦૦૦
અગાઉથી ચૂકવેલ વિમા પ્રિમિયમ	૨,૦૦૦	ગૌણ કંપની પાસેથી લીધેલ લોન	૨૦,૦૦૦
શેર બહાર પાડવાના ખર્ચા	૧૮,૦૦૦	બેંક ઓવર ડ્રાફ્ટ	૫૦,૦૦૦
ગૌણ કંપનીના ઇકવીટી શેર	૬૦,૦૦૦	ડિવિડન્ડ સમતુલા ભંડોળ	૪૦,૦૦૦
સ્ટોર્સ અને સ્પેર પાર્ટ્સ	૧૦,૦૦૦	ચૂકવવા બાકી ખર્ચા	૧૦,૦૦૦
		સ્થિર થાપણો	૪૦,૦૦૦
		શેર જમી	૧૦,૦૦૦
	૯,૭૪,૦૦૦		૯,૭૪,૦૦૦

૩૧/૦૩/૨૦૧૮ ના રોજ વધારાની માહિતી:

૧. કંપનીની સત્તાવાર મૂડી ` ૧૦ નો એક એવો ૧,૦૦,૦૦૦ ઇકવીટી શેર અને ` ૧૦૦ નો એક એવા ૧૦૦૦, ૧૦%ના રિડીમેબલ પ્રેફરંશ શેર
૨. બહાર પાડેલ અને પૂર્ણ ભરપાઈ થયેલા શેરમૂડી માંથી ૫૦૦ ઇકવીટી શેર કરાર મુજબ રોકડ સિવાયના આપ્યા.
૩. ડાયરેક્ટર પાસેથી ` ૧૦૦૦ નું હમો બાકી છે.
૪. વર્ષ દરમિયાન સામાન્ય અનામત અને ડિવિડન્ડ સમતુલા ભંડોળ ખાતે અનુક્રમે ` ૧૦,૦૦૦ અને ` ૫,૦૦૦ લઈ જવાના છે.
૫. દેવાદારો પાસેથી ` ૫,૦૦૦ ના દેવાદારો ૬ મહિનાથી વધારે સમયના છે.
૬. વર્ષ દરમિયાન જમીનમાં ` ૫૦,૦૦૦ અને પ્લાન્ટ ચંત્રો ` ૩૦,૦૦૦નો વધારો કરવાનો છે.
૭. લેણી હંડીમાંથી ` ૧૦,૦૦૦ની બેંકમાં વટાવવા માટે મોકલી જેની પાકતી તારીખ ૩૧/૦૩/૨૦૧૮ પછી છે.

જવાબ:

૧. શેર ધારકોના ભંડોળ	નોંધ નં.	
(૧) શેર મૂડી	૧	૩,૫૫,૦૦૦
(૨) અનામત અને વધારો	૨	૨,૦૦,૦૦૦
(૩) શેર વોરંટ સામે મળેલ રકમ	-	-
૨. મંજૂર થયેલી બાકી હોય તેવી શેર અરજીની રકમ	-	-
૩. બિન ચાલુ જવાબદારીઓ		
(૧) લાંબા ગાળાના ઉછીના નાણાં	૩	૩,૦૦,૦૦૦
(૨) મૂલતવી કરવેરાની જવાબદારી	-	-
(૩) અન્ય લાંબાગાળાની જવાબદારી	-	-
(૪) લાંબાગાળાની જોગવાઈઓ	-	-
૪. ચાલુ જવાબદારીઓ		
(૧) ટૂંકાગાળાના ઉછીના નાણાં	-	-
(૨) વેપારી દેવું	૪	૪૦,૦૦૦
૫. અન્ય ચાલુ જવાબદારીઓ	૫	૧૬,૦૦૦
૬. ટૂંકા ગાળાની જોગવાઈઓ	૬	૫૦,૦૦૦
૭. અદ્રશ્ય મિલકતો	૭	૨૦,૦૦૦
૮. બિન ચાલુ મિલકતો	૮	૮૪,૦૦૦
૯. બિન ચાલુ મિલકતો અન્ય	૯	૧૮,૦૦૦
૧૦. ચાલુ રોકાણો	-	
૧૧. માલ સામગ્રી	૧૧	૬૦,૦૦૦
૧૨. વેપારી લેણાં	૧૨	૬૫,૦૦૦
૧૩. રોકડ સિલક	૧૩	૩૫,૦૦૦
૧૪. ટૂંકાગાળાના લોન ધિરાણ	૧૪	૪૨,૦૦૦
૧૫. રોકાણોનું વ્યાજ	૧૫	૧૫,૦૦૦
૧૬. સંસચિત દેવાં	૧૬	૨૬,૦૦૦

નોંધ નંબર - ૧		
સતવાર મૂડી		
ઈકવીટી શેર (૧,૦૦,૦૦૦ × ૧૦)	૧૦,૦૦,૦૦૦	
પ્રેફરંશ શેર (૧૦૦૦×૧૦૦)	૧,૦૦,૦૦૦	
બહાર પાડેલ ભરપાઈ શેર મૂડી (૩૫,૦૦૦ × રૂ.૧૦)	૩,૫૦,૦૦૦	
-શેર હમ્મ	(૫,૦૦૦)	
+ શેર જમ્મી	૧૦,૦૦૦	૩,૫૫,૦૦૦
નોંધ નંબર - ૨		
સામાન્ય અનામત		

શરૂઆતની બાકી	૬૦,૦૦૦	
+ વધારો	૧૦,૦૦૦	
- વપરાશ	-	
આખર બાકી		૭૦,૦૦૦
શેર પ્રિમિયમ	૩૦,૦૦૦	
	૩૦,૦૦૦	૩૦,૦૦૦
મૂડી પરત અનામત		૫૦,૦૦૦
ડિવિડન્ડ સંમતૂલન ભંડોળ	૩૫,૦૦૦	
વધારો	૫,૦૦૦	
		૪૦,૦૦૦
સૂચિત ડિવિડન્ડ	૩૬,૦૦૦	
નફાનુકસાન ખાતું	૬,૦૦૦	
વપરાશ (સામાન્ય અનામત)	(૧૦,૦૦૦)	
વધારો	૫,૦૦૦	૧૦,૦૦૦
		૨,૦૦,૦૦૦
નોંધ નંબર - ૧ ની નીચેની બાકી રકમ		
- કરાર મુજબ રોકડ સિવાયના શેરની રકમ		
સત્તાધિકાર ધરાવતા શેર હોલ્ડરો		
-બહાર પાડેલા અને પૂર્ણ ભરપાઈ થયેલા ઇક્વીટી શેર ૫૦૦	૫,૦૦૦	
કરાર મુજબ રોકડ સિવાયના આપ્યા.		
નોંધ નંબર - ૩		
ડિબેંચર (૧૫%)	૧,૦૦,૦૦૦	
બેંકની લોન	૫૦,૦૦૦	
ગૌણ કંપની પાસેથી લીધેલી લોન	૨૦,૦૦૦	
સ્થિર થાપણો	૮૦,૦૦૦	
બેંક ઓવર ડ્રાફ્ટ	૫૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦
નોંધ નંબર - ૪		
લેણદારો	૪૦,૦૦૦	૪૦,૦૦૦
નોંધ નંબર - ૫		
ચૂકવવા બાકી લોનનું વ્યાજ	૪,૦૦૦	
નહિ ચૂકવેલ ડિવિડન્ડ	૫,૦૦૦	
ચૂકવવા બાકી ખર્ચા	૧૦,૦૦૦	૧૯,૦૦૦
નોંધ નંબર - ૬		
સૂચિત ડિવિડન્ડ	૩૬,૦૦૦	
કરવેરાની જોગવાઈ	૧૪,૦૦૦	૫૦,૦૦૦
નોંધ નંબર - ૭ દ્રશ્ય મિલકતો		

જમીન-મકાન	૩,૫૦,૦૦૦	
+વધારો	૫૦,૦૦૦	
	૪,૦૦,૦૦૦	
-ઘસારો	૧,૦૦,૦૦૦	૩,૦૦,૦૦૦
પ્લાન્ટ-ચંત્રો	૩,૨૦,૦૦૦	
+વધારો	૩૦,૦૦૦	
	૩,૫૦,૦૦૦	
-ઘસારો	૭૦,૦૦૦	૩,૨૦,૦૦૦
ફર્નિચર	૨૫,૦૦૦	
-ઘસારો	૧૦,૦૦૦	૧૫,૦૦૦
		૬,૩૫,૦૦૦
નોંધ નંબર - ૮ બિન ચાલુ રોકાણો		
ઈકવીટી શેર અ લિમિટેડના ૬ ભરપાઈ	૨૪,૦૦૦	
ગૌણ કંપનીના શેર	૬૦,૦૦૦	૮૪,૦૦૦
નોંધ નંબર - ૯ અન્ય બિન ચાલુ મિલકતો		
શેર બહાર પાડવાના ખર્ચ		૧૮,૦૦૦
નોંધ નંબર - ૧૦ ચાલુ રોકાણો		-
નોંધ નંબર - ૧૧ ચાલુ મિલકતો		
માલ-સામગ્રી :		
આખર સ્ટોક	૭૫,૦૦૦	
છૂટા ઓજારો	૫,૦૦૦	
સ્ટોર્સ અને સ્પેરપાર્ટ્સ	૧૦,૦૦૦	૯૦,૦૦૦
નોંધ નંબર - ૧૨ વેપારી લેણા		
દેવાદારો		
૬ મહિના કરતા વધારે	૫,૦૦૦	૫,૦૦૦
-અન્ય	૭૦,૦૦૦	
	૬૫,૦૦૦	
-ઘાલખાધ અનામત	૫,૦૦૦	૬૦,૦૦૦
		૬૫,૦૦૦
નોંધ નંબર - ૧૩		
રોકડ/સંમકલ રોકડ	૨૫,૦૦૦	
પરિવહન માલ	૧૦,૦૦૦	૩૫,૦૦૦
નોંધ નંબર - ૧૪ ટૂંકાગાળાની લોન/ધિરાણ		
અગાઉથી ચૂકવેલ વીમા પ્રિમિયમ	૨,૦૦૦	
વેપારી પાસે થાપણ ડિપોઝીટ	૪૦,૦૦૦	૪૨,૦૦૦

નોંધ નંબર - ૧૫ અન્ય મિલકતો :		
રોકાણોનું વ્યાજ		૧૫,૦૦૦
નોંધ નંબર - ૧૬ સંશયિત દેવું		
નહિં નોંધાયેલ અ લિમિટેડ શેરની રકમ રૂ.૪	૧૬,૦૦૦	
$\left. \begin{array}{l} ૬ \times ૨૪,૦૦૦ \\ ૪ \quad ? \end{array} \right\} \frac{૨૪,૦૦૦ \times ૪}{૬} = ૧૬,૦૦૦$		
લેણીહંડી માટે મોકલેલી છે જેની પાકતી તારીખ ૩૧/૦૩/૨૦૧૮ પછી છે.	૧૦,૦૦૦	૨૬,૦૦૦

૮.૫ સ્વાધ્યાય

૧. શ્રી રઘુરામ લીમિટેડ તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૮ પુરા થતાં વર્ષના ખાતાની બાકી આપે છે. તેના પરથી કંપની ધારા ૨૦૧૩ પ્રમાણે પાકુ સરવૈયું તૈયાર કરો.

વિગત	`	વિગત	`
સાંચા અને ચંત્રો	૧૨,૦૦,૦૦૦	જંગમ મિલકત	૨૦,૦૦,૦૦૦
૮ ટકાના ડિબેન્ચર	૧૬,૦૦,૦૦૦	જાહેર થાપણો	૧૦,૦૦,૦૦૦
કર્મચારી પ્રોવિડંડ ભંડોળ	૨,૬૦,૦૦૦	કરવેરાની જોગવાઈ	૩,૬૦,૦૦૦
શેર પ્રિમીયમ	૧,૬૦,૦૦૦	હાથ પર બેક ડ્રાફ્ટ	૧૦,૦૦,૦૦૦
બેંક સિલક	૬૮,૦૦૦	લેણી હુંડી	૪,૮૦,૦૦૦
પૂર્ણ ભરપાઈ થયેલ ઈક્વિટી શેર જેમા શેર દિઠ ` ૧૦૦ તેમાથી ` ૫૦ પ્રતિ શેર દિઠ મંગાવેલ છે.	૨૪,૦૦,૦૦૦	શેર બહાર પાડવા અંગેનો દલાલી ખર્ચ	૨,૨૦,૦૦૦
પરચૂરણ લેણદારો	૨,૩૬,૦૦૦	બેંક ઓવર ડ્રાફ્ટ	૩,૦૦,૦૦૦
મેનેજરને આપેલ લોન	૧,૪૦,૦૦૦	સલામતિ થાપણો	૨,૪૮,૦૦૦
આઈ.સી.આઈ.સી.આઈ બેક પાસે રહેલ થાપણ (૫ વર્ષ માટે)	૩,૯૬,૦૦૦	ટ્રેડમાર્ક	૩,૬૦,૦૦૦
અગાઉથી ચૂકવેલ વિમા પ્રિમીયમ	૨,૦૦,૦૦૦		

૨. શ્રી અંબા કંપની લીમિટેડ તા. ૩૧/૦૩/૨૦૧૮ પુરા થતાં વર્ષના ખાતાની બાકી આપે છે. તેના પરથી કંપની ધારાની જોગવાઈ ૨૦૧૩ મુજબ પાકુ સરવૈયું તૈયાર કરો.

વિગત	`
૮% ના ડિબેન્ચર	૧૦,૦૦,૦૦૦
ઈક્વિટી શેર મૂડી	૫૦,૦૦,૦૦૦
શેર પ્રિમીયમ	૨૦,૦૦૦
પ્રાથમિક ખર્ચાઓ	૪૦,૦૦૦
નફ નુકશાન ખાતું (જમા)	૧,૫૦,૦૦૦
૮% ના ડિબેન્ચર બહાર પાડવા અંગેનું ડિસ્કાઉન્ટ (આ રકમ ૪ વર્ષમાં માડી	૪૦,૦૦૦

વાળવાની છે.)	
પરચુરણ ઓજાર	૨૦,૦૦૦
બેંક સિલક	૬૦,૦૦૦
હાથ પર રોકડ સિલક	૩૮,૦૦૦

૩. તારીખ: ૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજના કાચા સરવૈયા પરથી એગ્રો ઈન્ડીયા લી.ના વાર્ષિક હિસાબો તૈયાર કરો.

ઉધાર	`	જમા	`
સાંચા અને યંત્રો	૭,૦૦,૦૦૦	સિડીંગ ફંડ	૧,૦૦,૦૦૦
કાચા માલનો સ્ટોક	૧,૭૫,૦૦૦	પરચુરણ લેણદારો	૧,૦૦,૦૦૦
ઢોર ઢાંખર	૪,૩૦,૦૦૦	ઈક્વિટી શેર	૧૫,૦૦,૦૦૦
ડાયરેક્ટની લોન	૧,૩૫,૦૦૦	૧૫ %ના ડિબેન્ચર	૨૫,૦૦૦
એ.બી.સી. ના બોન્ડ	૨,૦૦,૦૦૦	ચુકવવા બાકી પગાર	૧૦,૦૦૦
નફા- નુકશાન ખાતું	૧૦,૦૦૦	ડિવિડન્ડની જોગવાઈ	૨,૦૦,૦૦૦
પેટેન્ટ્સ	૩,૭૪,૦૦૦	પુન: મુલ્યાંકન અનામત	૧,૬૫,૦૦૦,
શેર બહાર પાડ્યાનો વટાવ	૨૫,૦૦૦	તારણ વાળી લોન	૨,૫૪,૦૦૦
એકત્રીત થયેલ વ્યાજ	૧,૦૫,૦૦૦		
	૨૩,૫૪,૦૦૦		૨૩,૫૪,૦૦૦

૪. શ્રી સમર્થ કંપની લીમિટેડના તારીખ: ૩૧/૦૩/૨૦૧૮ના રોજનું કાચુ સરવૈયું નીચે મુજબ છે. તેના પરથી કંપની ધારા ૨૦૧૩ની જોગવાઈ પ્રમાણે નવા ઉભા પત્રકમાં નફા નુકશાન ખાતું અને પાકુ સરવૈયું તૈયાર કરો.

તારીખ: ૩૧-૦૩-૨૦૧૮ના રોજનું કાચું સરવૈયું

ઉધાર	`	જમા	`
ભાડા પટે રાખેલ મિલકત	૧૩,૦૦,૦૦૦	ડિબેન્ચર પરત અનામત	૩,૭૫,૦૦૦
યંત્રો અને ઓજારો	૯,૪૫,૦૦૦	વોરંટી અંગેનું અનામત	૧,૩૫,૦૦૦
પરચુરણ દેવાદારો	૩,૪૪,૦૦૦	અંબિકા લી. ની ટુંકા ગાળાની લોન	૨,૬૫,૦૦૦
બેંક સિલક	૧,૪૫,૦૦૦	નફા-નુકશાન ખાતું	૨,૬૯,૦૦૦
અગાઉથી ચુકવેલ આવકવેરો	૮૫,૦૦૦	૧૨% ડિબેન્ચર	૪,૫૫,૦૦૦
લાયસન્સ અને ફ્રેન્ચાઈઝી	૨,૨૫,૦૦૦	ચુકવવા બાકી કમિશન	૪૪,૦૦૦
રીડિમેબલ પ્રેફરન્સ શેર સાનોટા લી. ના	૬,૩૦,૦૦૦	૩૨૦૦૦ ઈક્વિટી શેર પ્રતિ શેર રૂ. ૧૦૦ જેમાંથી રૂ. ૫૦ પ્રતિ શેર ભરપાઈ થયેલ	૧૬,૦૦,૦૦૦
		વેરાનું અનામત	૪૬,૦૦૦
હાથ પર ચેકો	૯૫,૦૦૦	એકત્રિત થયેલ વ્યાજ	૫૪,૦૦૦

અગાઉથી ચુકવેલ ભાડું	૩૬,૦૦૦	આઈ.ડી.બી.આઈની તારણ વાળી લોન	૫,૬૨,૦૦૦
	૩૮,૦૫,૦૦૦		૩૮,૦૫,૦૦૦

૫. સન-મુન કંપની લિમિટેડ તારીખ: ૩૧/૦૩/૨૦૧૮નાં રોજ પુરા થતાં વર્ષના બાકી નીચે મુજબ આપેલ છે તેને આધારે કંપની ધારા પ્રમાણે નવા ફોર્મેટમાં પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

વિગત	
પ્રાથમિક ખર્ચા	૨,૪૦,૦૦૦
શેર બહાર પાડવાનો વટાવ ખર્ચ	૨૦,૦૦૦
૧૦%નાં ડિબેન્ચર	૨,૦૦,૦૦૦
માલસામાન સ્ટોક	૧,૪૦,૦૦૦
બેંકમાં રાખેલ થાપણ	૧,૩૫,૦૦૦
મળવાપાત્ર હુંડીઓ	૧,૨૦,૦૦૦
પાઘડી	૩૦,૦૦૦
પરચુરણ ઓજારો	૧૨,૦૦૦
મોટર ગાડી	૪,૭૫,૦૦૦
વેરાનું અનામત	૧૬,૦૦૦

૬. નીચે આપેલ માહિતી પરથી કંપની ધારા ૨૦૧૩ મુજબ નફા-નુકશાન ખાતુ અને પાકુ સરવૈયું તૈયાર કરો.

વિગત		
સાંચા અને ચંત્રો	૧,૬૦,૦૦૦	---
જમીન	૬,૭૪,૦૦૦	---
સાંચા અને ચંત્રોનો ધસારો	૧૬,૦૦૦	---
ખરીદી	૪,૦૦,૦૦૦	---
આખર સ્ટોક	૧,૫૦,૦૦૦	---
મજૂરી	૧,૨૦,૦૦૦	---
વેચાણ	---	૧૦,૦૦,૦૦૦
પગાર	૮૦,૦૦૦	---
બેંક આવર ડ્રાફ્ટ	---	૨,૦૦,૦૦૦
૧૦%ના ડિબેન્ચર	---	૧,૦૦,૦૦૦
શેરમૂડી (પ્રતિ શેર દિઠ ` ૧૦૦ સંપૂર્ણ ભરપાઈ થયેલ)	---	૨,૦૦,૦૦૦
પંસદગીના શેર મૂડી (૬% દરે પ્રતિશેર દિઠ ` ૧૦૦)	---	૧,૦૦,૦૦૦

વધારાની માહિતી:

૧. ૧૦% લેખે ઈક્વિટી શેરમૂડી પર ડિવિડન્ડ ચુકવવાનું છે.
૨. પ્રેફરન્સ શેર (પંસદગીના શેર) પર પણ ડિવિડન્ડ ચુકવવાનું થાય છે.
૩. ` ૨,૦૦,૦૦૦ સામાન્ય અનામત ખાતે લઈ જવા.

૭. નીચે આપેલ ખાતાની બાકી પ્રાથમ કંપની લી.ની છે. તેના પરથી પાકુ સરવૈયું તૈયાર કરો.

વિગત	`	વિગત	`
સાંચા અને ચંત્રો	૩,૦૦,૦૦૦	મકાન	૫,૦૦,૦૦૦
૬% ના ડિબેન્ચર	૪,૦૦,૦૦૦	બેંકમાં મુકેલ થાપણ	૨,૫૦,૦૦૦
કર્મચારી વળતર યોજનાંનું અનામત	૬૫,૦૦૦	કરવેરા અનામત	૯૦,૦૦૦
સામાન્ય અનામત	૪૦,૦૦૦	બેંક ઓફ ઇન્ડિયામાંથી લીધેલ લોન	૨,૫૦,૦૦૦
હાથ પર રોકડ સિલક	૧૭,૦૦૦	ડિબેન્ચર બહાર પાડવાનો વટાવ (માંડવાળ કરવાનો બાકી છે.)	૫૫,૦૦૦
ઈક્વિટી શેરમૂડી	૬,૦૦,૦૦૦	લેણી હુંડીઓ	૧,૨૦,૦૦૦
પરચુરણ લેણદારો	૫૮,૦૦૦	બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ	૭૫,૦૦૦
કર્મચારીને આપેલ એડવાન્સ પગાર	૩૫,૦૦૦	ક્રીપોઝીટ	૬૨,૦૦૦
રિલાયન્સ કંપનીમાં રોકાણ કરેલ ઈક્વિટી શેર	૯૯,૦૦૦	પાધડી	૯૦,૦૦૦
મળવાપાત્ર કમીશન	૫૦,૦૦૦		